Sivas'ta İlbeyli Türkmenleri

Kadir PÜRLÜ

1. CİLT

SİVAS BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI

SİVAS'TA İLBEYLİ TÜRKMENLERİ

Kadir PÜRLÜ

(Cilt - I)

Sivas 2002

Babama,
kendisine çok şeyler borçlu olduğum anneme ve büyük desteğini gördüğüm vefakâr eşime...

Ortak : 975-96450-3-3
ISBN: 975-96450-4-1 (1 Cilt)

Kapak Kompozisyonu: . Ahmet Turan ALKAN

Baskı: Doğan Gazetecilik ve Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.S ivas-

Belediye Başkanı
Osman SEÇİLMİŞ

TAKDİM

Sivas, tarihinin ilk çağlarından bu yana yerleşim birimi olarak birçok medeniyete beşiklik etmiş bir şehirdir. Anadolu'da kurulan bütün medeniyetlerde önemli bir yerleşim birimi, askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel açılardan da önemli bir merkez olarak tarihteki yerini almıştır.

Güzel İlimiz; Atalarımızın Anadolu'ya girmelerinden sonra milletimizin tarihinde ayrı bir yere sahip olmuş, bir Anadolu devletine başkentlik etmiş, Osmanlı imparatorluğunun eyaleti olmuş ve Cumhuriyetin kurulmasında hayati bir rol oynamıştır.

Sivas'ımız, bugün adeta açık hava müzesi konumundadır. Tarihin her döneminden günümüze kadar taşıdığı zengin mirasıyla, jeopolitik konumuyla, ticari yolların kesişme noktasında bulunmasıyla, yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle ve dinamik nüfus yapısıyla bugün ülkemizin önemli bir şehri durumundadır.

Geçmişteki bir takım ihmaller ve yanlış politikalar neticesinde sanayileşme ve kalkınma açısından arzu edilen yerde olmamasına rağmen, Sivas Belediyesi olarak son yıllarda sanayi altyapısı çalışmaları, özel sektörün desteklenmesi, sosyal, kültürel ve sportif alanların geliştirilmesi ve gelişimin canlı tutulması için birçok hizmet ürettik ve üretmeye devam ediyoruz.

Milletimizin bu topraklardaki mühürleri ve tarihimizin nişaneleri olan tarihi eserlerimizin korunup kollanması, mevcut kültürümüzün yaşatılarak gelecek nesillere aktarılması için Belediye olarak önemli çalışmalar gerçekleştirdik. Şehrimizdeki tüm tarihi eserlerin sahiplenilmesi, korunması ve gelecek nesillere sağlıklı olarak aktarılabilmesi için "Sivas Gökmedrese Tarihi Eserleri Koruma ve Yaşatma Vakfı"nı kurarak, bu çerçevede Sivas Gökmedrese restorasyon çalışmalarını üstlendik. Proje tamamlanarak restorasyon aşamasına getirildi. Alibaba Tekkesi diye bilinen ecdad yadigarı, Susamışlar Konağı ve Tarihi Sivas evi olan Abdiağa Konağı restorasyonunu da tamamlayarak şehrimiz kültür ve turizmine kazandırdık.

Kültürel çalışmalarımız doğrultusunda Sivas kültürünün önemli kilometre taşlarından olan Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Tasavvuf Musikisi, Halk oyunları ve folklorumuzun yaşatılması ve geleceğe aktarılması yanında, tarihimizin şaşalı dönemlerini temsil eden mehterimizi de canlandırarak Sivas'ın ortak paydalarını yaşatma ve geleceğe aktarma gayretlerimiz devam etmektedir.

Ayrıca Sivas'ın tanıtımıyla ilgili olarak değişik alanlarda yayın çalışmalarına da Belediye olarak destek vermekteyiz. Şu ana kadar yayınladığımız "Sivas Tarihi ve anıtları, Sivas Ekonomisi,Üç Yıldız'ın Öyküsü, Âşık Ruhsati, Sivaslı Kemaleddin İbn-i Hümam Hayatı ve Eserleri, Osmanlı Dönemi Sivas Şehri ve Esnaf Teşkilatı, Sıla Gözleri ve Sivas Halay Ezgileri" isimli eserler yayınlanarak ilimiz kültürüne kazandırılmıştır.

Yine kültürümüze zenginlik katacak İlimizin güzel yöresi İlbeyli'nin tarih ve kültürünü tanıtacak olan bu eserin müellifi Kadir PÜRLÜ'yü başarılı çalışmasından dolayı kutluyor; kitabın basımında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Osman SEÇİLMİŞ
İnşaat Mühendisi
Sivas Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

İlbeyli'ler, Oğuzların Bayat veya Alkevli Boyu'na bağlı olması muhtemel olan önemli bir Türkmen topluluğudur. Günümüzde yoğun olarak, ***Sivas***, ***Gaziantep*** ve ***Suriye***'de yaşarlar. Bu topluluğun, diğer Türkmen aşiretleri gibi kaydedilmeye değer mühim bir geçmişi ve kültürü bulunmaktadır. İlbeyli Türkmenlerinin en belirgin özellikleri arasında geleneklerine bağlı olmaları gelir. Bu yolda bir hayli mücadele vermişlerdir. Bunun en güzel örneği, Sivas İlbeylilerinin aşiret adını günümüze kadar korumuş olmalarıdır.

Sivas'ta İlbeyli denildiği zaman akla iki şey gelir. Birincisi İlbeyli Türkmenlerinden bir kişidir ki bu bir tiptir. İkincisi ise, "alt başı Yanalak, üst başı Kavlak, 42 köyden müteşekkil, İlbeyli" olarak tanımlanan İlbeylilerin yaşadığı yöredir. İlbeyli yöresinden bir kişiye, "Nerelisin ?" diye sorulduğunda, "Elbağlinin (Elbeylinin) Karalar'dan, Elbâğlinin Durdulu'dan." gibi cevap verir. Halbuki, "İlbeyli" isminde bir idari birim bulunmamaktadır. Buradan şu sonucu çıkarmak mümkündür: İlbeyliler hem kişiliklerine hem de yurtlarına aşiretlerinin damgasını vurmuş ve bu kimliklerini günümüze kadar yaşatmayı başarmışlardır. Şu bir gerçek ki, bu gün Anadolu'da bu tip özelliklere sahip yöreler sanıldığı kadar fazla değildir.

İlbeyliler, göçebe (yörük), yarı göçebe ve yerleşik hayatı kademeli olarak yaşamış bir topluluktur. Bu yüzden, koyun-kuzu, deve, at, silah ve gösterişe düşkündürler. Yiğit, misafirperver ve cömerttirler. Erkekleri cana yakın, güvenilir, kadınları ise, evine-ailesine bağlı, içine kapanık, son derece duyguludurlar. İlbeylilerin diğer önemli özelliklerinden biri de, geçmişlerinde devlete karşı hemen hemen hiç bir isyan olayının görülmemesidir.

"İlbeyli" kelimesi, kanaatimize göre "İlbeğ" adındaki bir aşiret büyüğünden gelmektedir. Bilindiği gibi Türkmen toplulukları Anadolu'ya geldiklerinde mühim bir kısmı başlarındaki beylerin adıyla anılmışlardır. İlbeyli aşireti de, aynı şekilde başındaki ***İlbeğ-İlbey***'den dolayı "İlbeyli" adına almıştır.

Ulaşılabilen en eski tarihli Osmanlı Tapu defterlerinde, İlbeyli aşiretinin, bağlı bulunduğu ***Ulu Yörük*** Türkleri Anadolu'da eski bir topluluk olduğundan ve "teşkilatları İlhanlılar dönemine kadar dayandığından" ona bağlı bir aşiret olan İlbeylilerin de Anadolu'ya eski tarihlerde gelmiş olmaları gerekir.

İlbeyliler muhtemelen 1174 yılında Horasan'dan çıkan büyük Türkmen kütleleriyle birlikte Anadolu'ya gelmişlerdir. Bazı belgeler ile menalı rivayetler bu bilgiyi doğrular özelliktedir. Yaz aylarını, ***Sivas***, ***Uzunyayla***, ***Tokat*** çevresindeki yaylaklarda, kışı ise ***Halep*** civarında geçirdiklerini tahmin ettiğimiz İlbeylilerin, bu göçebe hayat tarzını uzun süre sürdürmüş oldukları anlaşılmaktadır.

Kanaatimize göre, aşiretin biri ***Sivas*** diğeri ***Halep***'te olmak üzere iki yurdu oluşmuştur. Anadolu'nun Moğol istilasına uğraması üzerine muhtemelen İlbeyli aşireti de güneydeki diğer Türkmen aşiretleri gibi bir süre Sivas'taki yurtlarını terk etmiş ve ***Halep*** civarında yaşamaya başlamıştır. Bu yüzden ***Halep*** şehri İlbeylilerin eski yurtları olmuştur. Anadolu'daki karışıklıkların kısmen düzelmesi üzerine, aşiret yeniden ***Sivas***'taki yaylalarına gelmeye başlamış ve hayat tarzları eski düzenine kavuşmuştur.

Mahalli rivayetlere göre, İlbeyli aşireti ikiye bölünmüş, bir kısmı ***Halep***'te kalırken, diğer kısmı ***Sivas***'taki yaylaklarında kalmayı tercih etmiştir. Aşiretin ikiye bölünmesiyle ilgili bir çok rivayetler mevcuttur. Ancak, bu rivayetlerden çıkan sonuçları şöyle özetlemememiz mümkündür. "İki bey arasında çıkan anlaşamazlık üzerine aşiret ikiye bölünmüş, beylerden biri kendi taraftarlarıyla ***Halep***'te kalırken, diğer bey kendisini sevenlerle birlikte ***Sivas***'a gelip yerleşmiştir. Diğer bir söylentiye göre de, "***Sivas***'taki gayrimüslim nüfusun anormal bir şekilde artış göstermesi üzerine o zamanın padişahı dengeyi sağlamak için, İlbeyli aşiretinin yarısını zorla Sivas'a sürgün etmiş ve bir fermanla onları şimdiki köylerine yerleştirmiş"tir..

Hangi sebeple olursa olsun, aşiretin ikiye bölündüğü bir gerçektir. Bu yüzden kayıtlarda geçen "***Maraş İlbeğlisi***" tabiri Halep civarında kalan İlbeyliler için kullanılmıştır. Çünkü o yıllarda İlbeylilerin yaşadığı bölge olan ***Ayıntap*** (şimdiki ***Gaziantep***); ***Maraş*** Vilâyeti sınırlarının içindeydi, ***Ayıntap*** ise idari olarak ***Maraş***'a bağlıydı[1].

1574 tarihli bir belge ile, ona içerik ve uslüp olarak benzeyen tarihsiz başka bir belgeden anlaşıldığına göre Sivas İlbeylileri muhtemelen 1519-1520 yılları arasında şimdi üzerinde yaşadıkları topraklara iskân edilmişlerdir. Bu iskânı takiben, devlet tarafından Tokat'a bağlı, bu bölgede, "İlbeğli Kazası" adı altında bir kaza oluşturulmuştur. ***İlbeğlü Kazası***, vergi birimi olarak da "Tokat voyvodalığı aklâmından Hoca Hasları Mukaatası" içinde yer almıştır.

Gaziantep ve ***Suriye***'de yaşayan İlbeyliler ise, önce 1693 yılında şimdi Suriye sınırı içinde bulunan ***Rakka***'ya iskân edilmek istenmiş, ancak buraların iskâna uygun bulunmaması nedeniyle daha sonra gönderilen 19 Haziran 1693 tarihli fermanla ***Menbiç*** (***Münbiç***), ***Bab***, ***Gaziantep*** arasında kalan bölgeye yerleştirildiler. Bu iskânda yerlerini beğenmeyen bazı İlbeyli cemaatleri ise, iskân mahallelerinden kaçarak ***Maraş***, ***Adana***, ***Yenihan***, ***Trablusşam***, ***Lazkiye*** gibi merkezlere yerleşmişlerdir. Şimdi bu yerleşim birimlerinde yaşayan İlbeyliler belirtilen tarihteki iskânda etrafa dağılan Maraş İlbeylilerinin torunlarıdırlar.

Sivas İlbeylilerinin yerleşik hayata geçerek iskân olundukları 16. yüzyılın ilk çeyreğinden 1761 yılına kadar vergi teşkilatlarında bir değişiklik olmamış, ancak 1761 yılında "İlbeyli Kazası" Haremeyn-i Şerif vakfına bağlanmıştır. Mekke ve Medine'deki kutsal mekanların bakım, onarım ve yaşamasına hizmet eden bu vakfa, bir süre gelirini ödeyen "İlbeğlü Kazası", idari olarak 19. Asrın ilk çeyreğinde Tokat'tan ayrılarak Sivas Merkez Sancağına bağlanmıştır.

---

[1] Geniş bilgi için bkz. *1973 Maraş İl Yıllığı*.

Sivas'a bağlandıktan sonra da İlbeyli kaza statüsünü korumuş ve bu durum 1867 yılına kadar sürmüştür. Bu tarihten sonra İlbeyli kayıtlarda Nahiye olarak gözükmektedir. Cumhuriyet döneminde, ***Kayadibi*** ve ***Bedirli*** nahiyeleri olmak üzere bünyesinde iki nahiye oluşturulan İlbeyli yöresi tüm köyleriyle Sivas merkez ilçeye bağlanmıştır.

Sivas İlbeylilerinin yaşadığı şimdiki İlbeyli Yöresi, Doğuda Sivas Merkez ilçe ile ***Ulaş***, Batıda ***Şarkışla***, Kuzeyde ***Yıldızeli***, Güneyde ***Altınyayla*** ilçeleri ile sınırlı, yaklaşık 1000 km_ bir alanı kaplayan; arazisi çoğunlukla engebeli, kısmen düzlüklerden oluşan; genellikle kara ikliminin tesiri altında olan; halkının tamamı Sünnî ve 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre yaklaşık 20.000 nüfusun yaşadığı bir yöremizdir. Toplam 42 köyden oluşur.

Suriye'de yaşayan İlbeylilere gelince, Suriye'nin 1918 yılında Osmanlı idaresinden ayrılması ve 1921 yılında şimdiki sınırlarımızın çizilmesi üzerine, bazı İlbeyli köyleri Suriye sınırları içinde kalmıştır. ***Elbeyli*** ilçesi ile Suriye'nin ***Bab*** ilçesi arasında yer alan bu köylerin adları şunlardır: ***Alıcı, Arabazı, Ayaşa, Bablimon, Çörten, Eşekçi, Halil oğlu, Kadılar, Kalkım, Kelsenli, Kocalı, Memili, Sandı, Sekizler, Sinsile, Sipahiler, Taşkapı, Til'aşa, Zilif, Ziyaret.*** Bu sıraladığımız köyler sadece bizim tespit ettiklerimizdir. Bunun dışında Suriye sınırları içinde daha çok İlbeyli köyünün bulunması muhtemeldir.

Gaziantep'te ve Kilis'te yaşayan İlbeylilerin yoğun olarak yaşadıkları köyler ise şunlardır: Oğuzeli ilçesine bağlı, ***Kemuntepe*** (çiftlik), ***Küçük Karacören***, ***Üçkubbe*** köyleri. Elbeyli ilçesine bağlı ***Aşağı Beylerbeyi*** (eski adı: ***Beylerbeyi***), ***Çangallı***, ***Çıldıroba, Sağlıcak*** (eski adı: ***Küçük Şekep***), Kilis merkeze bağlı ***Acar***, ***Bozcayazı*** (eski adı: ***Zabaran***) köyleri. Ancak, Gaziantep ve Kilis'te yaşayan İlbeylilerin hepsi bu köylerle sınırlı olmayıp, perakende olarak başta ***İlbeyli*** ilçesi olmak üzere diğer ilçelerde ve ***Gaziantep*** ile ***Kilis*** il Merkezinde yaşamaktadırlar.

İlbeyli Türkmenlerinin nüfusu hakkında bilgi vermemiz gerekirse, 80.000'i Sivas, 20.000'i Gaziantep, 30.000'i diğer şehirler ve 70.000'i Suriye'de olmak üzere, toplam 200.000 civarında İlbeyli yaşadığı tahminimizdir.

Engin Türk Kültürü'nün bir zenginliği olarak ifade edebileceğimiz İlbeyli Türkmenlerinin gelenek, görenek ve tüm diğer sözlü kültürleri kaydedilmeye değer özelliktedir. Bu zengin kültürün kaybolmaması ve bir Türkmen aşireti tarihinin aydınlatılması amacıyla elinizdeki kitap kaleme alınmıştır.

Yaklaşık 16 yılımızı alacak olan bu kitabı yazmak fikri, 1986 yılında bir merak üzerine içimize doğmuştur.Öncelikle büyüklerimizin "Halep altından gelmeyiz (gelmişiz)" demeleri bizde büyük bir merak uyandırmıştır. İlbeyli Aşireti'nin Halep'te işi neydi ? Halep'e nereden nasıl ve niçin gelmişlerdi ? Halep'ten Sivas'a niçin göçmüşlerdi ? Sivas'a ne zaman ve nasıl iskân edilmişlerdi ? Başlarındaki beyleri kimdi ? İşte bu sorular bizim , İlbeyli Türkmenlerinin tarihini araştırmaya başlamamıza sebep olmuştur.

Konumuzla ilgili mahalli rivayetleri tespitle başlayan çalışmalarımız ,daha sonra yazılı kaynaklara ve arşiv belgelerine yönelmek suretiyle sürdürülmüştür. İlbeyli tarihi üzerindeki çalışmalarımız devam ederken, çok zengin olan İlbeyli Folklorunun farkına varılmış ve araştırmalarımız Folklor (halkbilim) ve Tarih olmak üzere iki kola ayrılmıştır.

Gerek ortaöğrenimi gerekse yüksek öğrenimi teknik alanda almış bir insan olduğumuz için tarih ve folklor araştırması yapmak bize büyük güçlükler yaşatmıştır. Yabancısı olduğumuz bu değişik iki alanda karşılaştığımız güçlükleri aşmamız hiç kolay olmamış, bu yolda yıllarca sürecek olan acı ve çileler zincirini yaşamamıza sebep olmuştur. Kişisel zorlukların yanında bize destek olması gereken kurum ve kuruluşların ilgisizliği nedeniyle, folklor araştırmalarımız planladığımız şekilde yürümemiştir. Ulaşım imkanları çok kıt olan 1980'li yıllarda, vasıta için başvurduğumuz bütün makamlardan olumsuz cevap alınmıştır. Hal böyle olunca bize de, kaybolan bir kültürün erimesini çaresizlik içinde seyretmek düşmüştür. Yazıp çizdiklerimiz kendi kıt imkanlarımızla derlediklerimizden ibarettir.

Sivas İlbeyli'leriyle ilgili folklor araştırmalarımızın hemen hemen tamamına yakın bir kısmı tarafımızca ve sahada yapılmıştır. Kalan kısmı ise öğrencilerimiz ve Sivas İl Merkezinde yaşayan İlbeyli'lerin yardımlarıyla gerçekleşmiştir. Ancak Gaziantep İlbeylilerinin kültürleri hakkında birkaç telefon görüşmesi ve bir yazışmanın dışında, hiçbir alan çalışması yapılmamış, konuyla ilgili elde mevcut olan yazılı kaynaklardan yararlanma yoluna gidilmiştir.

Sivas İlbeyli'lerinin folkloru araştırılırken öncelikle ailemiz ve yakın akrabalarımızdan başlamak üzere çeşitli köylerden yüzlerce kaynak kişiyle görüşülmüş derlenen bilgiler teyple ve not almak suretiyle kaydedilmiştir. Taşıdıkları büyük birikim ve folklorik yönleri nedeniyle bazı kaynak kişilerle fazla ilgilenilmiş ve onlardan oldukça fazla bilgi alınmıştır.

Kasetler deşifre edilerek, almış olduğumuz notlar, temize çekilip düzeltilerek konu başlıklarına göre fişler oluşturulmuş, mevcut fişlerin hepsi konu başlıkları bozulmadan bilgisayara taşınmış ve taşınan fişlerden yararlanmak suretiyle bu kitabın folklorla ilgili bölümleri yazılmıştır.

Kitabımızın Sivas Halkbilimle ilgili bölümleri yazılırken hemen hemen bütün konularda diğer araştırmacıların görüşlerine fazlaca yer verilmemiştir. Bu olay, bencilliğimize veya bilgisizliğimize yorumlanmamalıdır. Böyle yapmakla, sırf kendi yöremizde derlediklerimizi saf olarak geleceğin araştırmacılarına sunmak istedik ve fazla yoruma girmeden her konuyu Yöredeki şekliyle yansıtmak istedik. İşte, bazı konularla ilgili yapılmış olan, "standartlaşmış ana tasnifler"den uzak kalmamızın sebebi budur.

Çok önemli olduklarına inanılan folklorik bilgilerin kaynak kişileri dıpnotlarla gösterilirken, diğer bilgilerin alındığı kaynak kişiler, tekrardan kurtulmak amacıyla, ilgili konu başlığının sonunda sunulmuştur. Aranılan kaynak kişilerin kolay bulunması için, isimleri alfabetik sıraya dizilmiş ve her kişiye bir kod numarası verilmiştir. Yöre halkından bir fert olmamız nedeniyle, bizzat gözlemleyerek ve yaşayarak öğrendiğimiz bazı bilgiler için , kaynak kişi göstermeye gerek görmedik. Bu nedenle kaynak kişileri belirtilmemiş olan folklorik bilgiler bizim gözlemlerimiz olarak yorumlanabilir.

Kitabımızın tarihle ilgili kısımları hazırlanırken, önce mahalli rivayetler tespit edilerek işe başlanmış, daha sonra konumuzla ilgili makale ve kitaplar incelenerek, bulunan bilgiler fişlenmiştir. Makale ve kitaplardaki bilgilerin doyurucu olmaması nedeniyle, arşiv çalışması yapmanın zorunlu olduğu görülmüş; ilki 1994, ikincisi 1996, yılında olmak üzere iki kez Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne gidilmiş, bu safhada toplam 60 günlük bir araştırma yapılmış ve konumuzla ilgili bir çok belgeler bulunmuştur. Belgelerin tarih sırasına göre dizilmesi ve elimizdeki diğer bilgilerle karşılaştırılıp yorumlanmasıyla, İlbeyli Türkmenlerinin tarihi aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Kitabımız iki cilt olarak plânlanıp yazılmış, ancak bu ilk baskısı için sayfa sınırı konulduğundan, bazı bölümler çıkarılarak, bazı bölümler ise kısaltılarak kitap tek cilde düşürülmüştür. Kitaptan çıkardığımız bölümler şunlardır: Ad Verme (101 sayfa). Günlük Hayatla İlgili Gelenekler (16 sayfa). Halk Botaniği (26 sayfa). Halk Zoolojisi (21 sayfa). Halk Matematiği (16 sayfa). Halk Tiyatrosu (22 sayfa). Halk Müziği (11 sayfa). Giyim Kuşam Süslenme (8 sayfa). Halk Sanatları (27 sayfa). Halk Mimarisi (9 sayfa). Halk Mutfağı (17 sayfa). Yöre Meşhurları (23 sayfa). Eğer kitabımızın ikinci baskısını yapmamız mümkün olursa, bu çıkarılan bölümler ilâve edilecek ve kitap iki cilt halinde yayınlanacaktır.

Samimi olarak ifade etmemiz gerekirse, elinizdeki bu kitap bir çok hatalar ve eksikliklerle doludur. Kısıtlı imkanlar ve bir insanın günlük mesaisi dışında kalan zamanlarında çalışması neticesinde bunlar yapılabilmiştir. Ancak bütün bu hataların siz değerli okuyucularımızdan gelecek tenkit ve tavsiyelerle düzelebileceğine inancımız tamdır.

Biz, bu kitabımızın önsözünde önemli bulduğumuz şu mesajımızı özellikle iletmek istiyoruz: Yaşayan kültürel zenginliklerimizi tespit etmek ve kaybolmaktan kurtarmak için, "Türkiye'de İl Folklor (Halkbilim) Arşivleri"nin acilen oluşturulması gerekmektedir. Mezra, köy, ilçe, il ve Türkiye bazında yapılacak folklor araştırmaları neticesinde ortaya büyük bir kültür hazinesi çıkacaktır. Silsile yoluyla, mezralardan köylere, köylerden ilçelere, ilçelerden illere, akacak olan derlenmiş bilgi ve belgeler "İl Folklor Arşivleri"ni oluşturacaktır. Böylece, illerden ve Türk Cumhuriyetlerinden gelen bilgilerle tek merkezde mükemmel bir "Türk Folklor Arşivi" oluşacaktır. Biz, ilgili insanımızı (öğretmenimizi, imamımızı, doktorumuzu, ebemizi, ...) folklor derleyebilecek şekilde eğitmeyi başarabilir ve gerekli teşvikleri sağlayabilirsek büyük "Türk Folkloru Arşivi"nin en mükemmel şekliyle ortaya çıkması hiç de zor olmayacaktır. Türk Kültürüne gönül vermiş herkesten tek isteğimiz budur. Herkes bu folklor arşivlerinin oluşmasında gücü ve imkanları dahilinde görev alır ve üzerine düşeni yaparsa, Türk Kültürü, dünya kültürleri arasındaki gerçek yerini mutlaka alacaktır.

Bu kitabın folklorla ilgili bölümleri hazırlanırken sık sık bilgisine başvurduğum ve yıllarca süren çalışmalarım boyunca büyük bir fedakârlıkla sorularımı cevaplayan sevgili annem Vezzuha Pürlü'ye öncelikle teşekkür eder, kendisine çok şeyler borçlu olduğumu tekrarlamaktan mutluluk duyarım. Araştırmalarım süresince büyük anlayış ve desteklerini gördüğüm İlbeyli Halkına, kendisinden bilgi aldığım tüm kaynak kişilere ve yaptıkları küçük çaplı derlemelerle bu eserin hazırlanmasına katkıda bulunan sevgili öğrencilerime teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Tutmuş olduğum notların

bilgisayara aktarılmasında büyük yardımını gördüğüm sevgili Ali Irmak'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Yine, bazı notlarımı bilgisayara aktaran Öğretmen Celalettin Tokmak'a ayrıca teşekkür ederim. Çalışmalarım esnasında büyük destek ve teşviklerini gördüğüm Ali Şahin Canozan, Kutlu Özen ve Müjgân Üçer'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Kitabımın yazılmasında sık sık görüşlerine başvurduğum ve her defasında büyük yardımlarını gördüğüm aziz dostum Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Kitabın matbaa normlarına uygun olarak yazılmasında yardımlarını gördüğüm matbaacı sayın Ahmet Tok'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bazı kaynakların temininde yardımını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. Ali Birinci ve sayın Faruk Aburşu' ya teşekkür ederim. Bana bir gününü ayırarak bazı köylerin resimlerini çekmek lütfunda bulunan Selahattin Yasak'a teşekkür ederim. Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki araştırmalarım esnasında bilgisine başvurduğum ve büyük himmetlerini gördüğüm sayın Prof. Dr. İlhan Şahin' e, Yrd. Doç Dr. Tufan Gündüz'e, Dr. Sadi Kucur'a, Şenol Çelik'e, kıymetli hemşehrimiz Ersin Gülsoy'a ve Osmanlı Arşivi çalışanlarına saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Bazı belgelerimi okumak suretiyle bana büyük yardımda bulunan Osmanlı Arşivi Görevlisi sayın Salih Şahin'e kalbi teşekkürlerimi sunarım. Kitabımızın tarihle ilgili bölümlerinin yazılmasında görüşlerini aldığım ve yardımlarını gördüğüm Prof. Hasan Yüksel'e , Yrd. Doç. Dr. Ömer Demirel ile, Saim Savaş'a şükranlarımı sunarım. İlbeyli Yöresi ile ilgili tezlerinden yararlandığım Yrd. Doç. Dr. Burhan Paçacıoğlu ile sayın Kemalettin Kuzucu'ya ayrıca teşekkür ederim. Makale ve eserlerinden faydalandığım tüm diğer yazarlarımızın ölmüş olanlarını rahmetle anar, yaşayanlarına ise saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Kitabımı belediye kültür yayınları arasında yayınlayan Sivas Belediye Başkanı Sayın Osman Seçilmiş'e en içten duygularımla teşekkür ederim. Yine, kitabın yayınlanmasında büyük desteklerini gördüğüm, Sivas Belediye Başkan Yardımcısı Ahmet Kaleli, Faruk Bayat ve Ekrem Çınar'a ayrı ayrı teşekkür ederim. Kitabın tashihinde yardımcı olan Hasan Kaya ve Hüseyin Kaya kardeşlerime teşekkür ederim. Kitabımızın kapağını yapmak lütfunda bulunan üstad A. Turan Alkan'a en samimi duygularımla teşekkür ederim. Kitabın kaliteli basılması için büyük çaba gösteren sayın Sirer Doğan'a ve Doğan Gazetecilik ve Matbaacılık San. Tic. A.Ş. çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Kadir Pürlü
Sivas, 15 Temmuz 2002

KISALTMALAR

a.g.e:	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.k.	: adı geçen kaynak kişi
ALİ BABA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Sivas Alibaba Zaviyesi evrakı.
ATA	:Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri*, İstanbul 1989
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
bkz.	: bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
D.BŞM	: Divan-ı Hümayun Baş Muhasebe Defterleri
dt.	: Derleme tarihi.
Gör.t.	: Görüşme tarihi.
HALAÇOĞLU	: Yusuf Halaçoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1991
H.	: Hicri
KK	: Kâmil Kepeci Tasnifi
kk.	: kaynak kişi.
M.	: Milâdi
MAD	: Maliyeden Müdevver Defterler
MD	: Mühimme Defterleri
ML.VRD.TMT.	: Maliye Nezareti Varidat Muhasebesi Temettüat Kalemi
ORHONLU	: Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*,İstanbul 1987
oy.	: Okuryazar.
oyd.	: Okuryazar değil
ÖRNEK	: Sedat Veyis Örnek, *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara 1981.
POLAT	: H. Hüseyin Polat, *Sivas Ulaş'ta Halk Hekimliği Uygulamaları*, Ankara 1995.
s.	: Sayfa
SF	: *Sivas Folkloru*,Cilt: 1-7, Aylık Folklor Dergisi, Kasım 1975-Temmuz 1979
SŞS	:Sivas Şer'iyye Sicili
SÜMER	:Faruk Sümer, *Oğuzlar*, İstanbul 1999
ŞAHİN	:İlhan Şahin, *Yeni İl Kazası ve Yeni İl Türkmenleri*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1980.
TDİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
TDK	:Türk Dil Kurumu
TTD	:Tapu Tahrir Defteri

Birinci Bölüm

SİVAS İLBEYLİ YÖRESİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ ve İLBEYLİ TÜRKMENLERİNİN TARİHİ

I. SİVAS İLBEYLİ YÖRESİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlbeyli yöresi, Sivas ile Şarkışla arasında yer alır. Yaklaşık 1000 km_ bir alana sahiptir. Doğusunda Sivas Merkez ilçe ile ***Ulaş***, Batısında ***Şarkışla***, Kuzeyinde ***Yıldızeli*** ve Güneyinde ***Altınyayla*** ilçeleri yer alır. Yörenin güney sınırına yakın bir mesafesinden doğu batı istikametinde Sivas-Kayseri Karayolu geçer. Yörenin kuzey sınırını ise, Kızılırmak Vadisi oluşturur. Halimin Hanı adı verilen mevkiden Yanalak köyüne kadar uzanan Kızılırmak vadisi aynı zamanda İlbeyli yöresinin kuzey sınırıdır. Bir miktar köy de Kızılırmak'ın güney kıyısında kalan alanlara yerleşmiştir.

Yanalak köyü hariç tutulmak şartıyla, yörenin batı sınırını "Üskülüç Irmağı" adı verilen dere oluşturur. Üskülüç Irmağı Altınyayla düzlüğünden doğup kuzeye doğru akarak Kızılırmağa karışır. Bu derenin batı yakasında bir iki köy ile bir miktar arazi bulunsa da, bu vadi genel olarak İlbeyli yöresinin batı sınırını oluşturur. Yine yörenin batı kıyısından Üskülüç Irmağına paralel olarak Direkli-Hanlı asfaltı geçer. Ayrıca İlbeyli yöresinin kuzey ve batı sınırından tatlı bir yay çizerek Sivas Kayseri Demiryolu geçer.

Kayak evi yada Yoğun yokuş adı verilen tepeden başlayan ve Kayadibi bucağına kadar uzanan Eski Kayseri yolu ise, yöreyi Kuzeydoğu-güneybatı istikametinde böler. Bazı köyler de bu yolun etrafına kurulmuştur.

Yöre arazisi çoğunlukla engebelidir. Ancak yer yer düzlükler de mevcuttur. Yörenin en büyük düzlüğünü Kayadibi bucağı ile Koyuncu köyü arasındaki "Gölevi" adı verilen düzlük oluşturur. Burası yöre toprağının tahminen dörtte birine eşit olup yüksek tepeler arasında bir çanak görünümü sergiler.

İkinci önemli düzlük, Üskülüç Irmağı'nın iki yakasında kalan düz alandır. Gazibey, Çongar, Güney, Hanlı, Kızılova, Gözmen, Kartalca Akçainiş, Bedirli ve Akkuzulu köylerinin bu dere kenarında yer alan arazileri genellikle düzlüktür. Bu düzlüklerin dışında, Durdulu köyü ile Savcun köyünde göze çarpan küçük düzlükler mevcuttur. Belirtilen yerler hariç olmak üzere yörenin kalan arazisi genel olarak engebelidir.

Yöredeki düzlüklerin yüksekliği ortalama 1100-1200 m arasında değişir. Dağ tepe gibi yüksekliklerin ortalama yüksekliği ise 1500-1600 m arasında değişir. Yörede bulunan başlıca yüksek tepeler şunlardır: ***Yücepur Tepesi*** (1789 m), ***Yassı bel geçidi*** (1570 m), ***Karacadağ*** (1710 m). **Düğnük kaya tepesi** (1993 m), **Koramaz tepesi** (1692 m).

Gölevi adı verilen mıntıkadaki doğal gölün 1950'li yıllarda sivrisinek ve sıtmaya karşı kurutulmasından sonra yörede doğal göl kalmamıştır. Ancak Üskülüç Irmağı üzerine yapılan Gazibey barajı oldukça geniş bir alanı kapladığı için büyük bir göl görünümü vermektedir.

İlbeyli yöresi su kaynakları yönünden fazla zengin değildir. Son yıllarda Gazibey barajının faaliyete geçmesiyle, Gazibey, Çongar, Güney,

Hanlı, gibi köyler sulama suyuna kavuşmuşlardır. Yörenin su bulunduran başlıca dereleri şunlardır:

Üskülüç Irmağı: Altınyayla düzlüğünde biriken sular Gazibey yakınındaki Karaboğaz'a doğru akar. Gazibey'in doğusundan, Çongar, Güney ve Hanlı köylerinin batısından geçerek Kızılova köyüne ulaşır. Bu köyün doğusundan, geçtikten sonra Gözmen'in batısından, Kartalca'nın doğusundan, Akçainiş'in batısından ve Bedirli'nin içinden geçerek Damılı'ya ulaşır. Bu köyün ve Akkuzulu'nun batısından geçtikten sonra Kızılırmak'a karışır.

Karalar Deresi: İlbeyli yöresinin en yüksek noktası olan ***Düğnükkaya*** ve ***Kepez*** tepelerinin güney eteklerinden doğar. Karalar köyünde ***Su Deresi*** ve ***Dar Deresi*** adı verilen derelerin suyuyla da beslendikten sonra Uzunburun mevkiinde ***Karalar Deresi*** adını alır. Çongar köyünün kuzeyinden geçerek Üskülüç Irmağına karışır.

Orta Su Deresi: "Gölevi" adı verilen büyük düzlüğün ortasından geçen sudur. Batı istikametine doğru akıp bu düzlüğü geçtikten sonra Kayadibi Deresine karışır.

Kayadibi Deresi: "Kuzuğlaklı" (kuzu kulaklı) mevkiinden gelen ve kuzey istikametine akan dere ile batı istikametine akan Orta Su derelerinin birleşmesinden meydana gelir. Bir müddet kuzeybatı istikametine aktıktan sonra Üskülüç Irmağına karışır.

Kızılcakışla Deresi:Savcun köyünden doğar. Çaypınar köyünün kuzeyinden geçtikten sonra "Kızılcakışla Deresi"adını alır ve "Çakır Irmağı " adı verilen dereye karışır.

Çakır Irmağı: Karapınar, Tatlıcak ve Herekli derelerinin suyuyla beslenip, Herekli Çallı arasında bu adla anılır. Çallı köyünün batısı ile Hayırbey köyünün doğusundan geçerek Kızılırmak'a karışır.

Karalı Deresi: Durdulu köyünden doğar. Bir müddet batı sonra kuzey istikametinde akarak Karalı köyünün batısından geçip Kızılırmak'a karışır.

Kahyalı-Damlacık Deresi: Apaköy'den doğar. Kahyalı ve Damlacık köylerinin batısından geçerek Kızılırmak'a karışır.

Yörenin bitki örtüsü Orta Anadolu'da yaygın olarak görülen türlerden oluşur. Bunlar genellikle, çimen-çayır, sığırkuyruğu, püren (pelin), yavşan, kekik, geven, çoban döşeği, gibi bitkilerdir. Yörede yabani olarak alıç, armut, dağ eriği, ardıç, meşe gibi ağaçlar yetişir. Ayrıca, kuşburnu, karamuk, kadıngöbeği, germişek, karaçalı, denden, öküzgötü, gibi çalı formundaki bitkiler de yöre arazisinde bol miktarda görülür. Yörenin en yüksek noktası olan "Düğnükkaya" ve "Kepez" tepeleri, ot ve ağaç türleri bakımından yörenin en zengin iki alanıdır. Bunu Karalı köyü ile Yaramış köyünün arazileri takip eder. Karacadağ da bitki çeşidi olarak oldukça zengindir. Yörenin belli başlı çayırlık alanları "Gölevi köyleri" ile Hanlı ve Güney köylerinde yer alır.

Yöre av hayvanları bakımından zengindir. Yaygın olarak, tavşan, keklik, ördek ve bıldırcın avlanır. Yörede görülen yabani hayvanlar tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır: akbaba, ala karga, ala sığırcık, angıt, arap tavşanı, arıkuşu, atmaca, bağırtlak, baykuş, becen, bıldırcın, cekceki, cırıh, cüllüz, çil keklik, çoban oynadan, dam gelini, deli hel, geleni, güzel keklik, hel, hopal, ibibik, kara karga, karakuş, karatavuk, karga, kaya serçesi,

kayapa, keklik, keseğen, kızlar kuşukuzgun, kirpi, köstebek, kurt, leylek, porsuk, sansar, sarı ebe, serçe, seyfi, sığırcık, tavşan, tilki, toy, turna, üveyik, yaban ördeği, kül cırığı, yaban domuzu, yaban kazı, yaban ördeği, yarasa, zahca.

İlbeyli yöresinin nüfusu 1990 sayımında 17733'tür. Köyden şehre göçün devam etmesi nedeniyle bu rakam gittikçe azalmaktadır.

Yörenin yer altı zenginlikleri hakkında fazlaca bilgi sahibi değiliz. Bildiğimiz kadarıyla yörede işletmeye açılmış maden ocağı ve benzeri kuruluşlar bulunmamaktadır.

Yörede kara iklimi hakimdir. Dolayısıyla yörenin iklimi Sivas il merkezinin iklimiyle aynıdır. "Yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları dondurucu soğuk olup, yaz mevsimi kısa sürelidir. Kış ve yaz mevsimleri arasında sıcaklık farkı büyük olduğu gibi, gece ile gündüz arasında da çok farklı sıcaklıklar görülmektedir. Yazın 35 dereceye kadar çıkan sıcaklıkların kışın –33 dereceye kadar düştüğü görülür. Bu durumda sıcaklık farkı yaz ile kış arasında 68 derece gibi büyük bir fark gösterir. Sivas'ta yıllık ortalama sıcaklık 8,4 derece, en soğuk ay ortalaması ise, -4 derecedir. En sıcak ay ortalaması 19,4 derecedir. 30 yıllık gözlemler sonunda yıllık sıcaklık farkı, 23,4 derece olarak tespit edilmiştir. En düşük (minimum) sıcaklık 21 Ocak 1972'de görülmüş olup, -34,6 derece, en yüksek (maksimum) sıcaklık, 17 Temmuz 1962'de görülmüş olup, gölgede 38,3 derecedir"[2]. Son yıllarda kışların şiddeti eskiye oranla azalmış ve kış mevsimi içerisindeki güneşli ılık günlerin sayısı artmıştır.

II. İLBEYLİ TÜRKMENLERİNİN TARİHLERİ

Büyük bir Türkmen aşireti olup değişik tarihlerde değişik yurtlarda yaşamış olan ve oldukça hareketli bir hayat süren İlbeylilerin tarihlerini şu ana başlıklar altında inceleyebiliriz:

A. İLBEYLİ ADI NEREDEN GELMEKTEDİR ?

Bu konuda birkaç görüş vardır. Bunlardan ilki: "Bu aşiretin reisleri dışardan seçildiği için ismine Elbeyli denildiği"[3] iddiasıdır ki, bu bir sözlü kaynağa dayanıp gerçekleri yansıtmamaktadır. Eğer olay bundan ibaret olsaydı aşiretin önceki adı da hatıralarda kalırdı.

İkinci görüş ise Türkmenistanlı tarihçi Ağacan Beyoğlu'na aittir. İlbeylilerin asılları hakkında bilgi veren yazar, "XIII. ve XIV. Asırlarda Ortadoğu'ya gitmiş olan İlbegilerin (Alkırevli-Karaevli Türkmenleri) o topraklarda İl Beğliler diye adlandırılmış olması mümkündür"[4] demektedir ki, bu görüşe itiraz etmemiz mümkün değildir.

Üçüncü görüş ise, İlbeyli aşiretiyle sınırlı olmayıp, "aşiretlerin başlarında bulunan kişi veya beylerinin adından dolayı isim aldıkları"[5]

---

[2] 1973 Sivas İl Yıllığı, s.29.
[3] Ali Rıza Yalman, *Cenupta Türkmen Oymakları I*, s. 3, 35 Ankara 1977.
[4] Ağacan Beyoğlu, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul 2000, s. 53.
[5] Geniş bilgi için bkz. İlhan Şahin, "Osmanlı Devrinde Konar-Göçer Aşiretlerin İsim Almalarına Dair Bazı Mülâhazalar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi, XIII*, (1983-1987), İbrahim Kafesoğlu Hatıra Sayısı, İstanbul 1987. s.195-208.

doğrultusundakı yaygın görüştür. İlbeyli aşiretinin de başındaki **İlbeğ-İlbey** adlı kişiden dolayı bu adı almış olması kuvvetli ihtimaldir. Osmanlı belgelerinde geçen **"İlbeği veled-i İlbeği[6], Şehzade Veled-i İlbeği[7], Kâsım veled-i Emirze bin İlbeği[8], Emirze Veled-i İlbeğlü[9]**, gibi isimler bizi bu bu konuda ışık tutmaktadır. Nasıl ki *Âdemli, Bahadırlı, Bahâeddinli, Bâyezîdli, Danişmendli, Fîrûzlu, Korkudlu, Mikâilli, Okcu İzzeddinli, Recebli,* gibi aşiretler başlarında bulunan kişi veya beylerinin adından dolayı bu adı almışlarsa, aynı şekilde İlbeyli aşireti de başındaki **İlbey** adlı kişiden dolayı bu adı almış ve aşirete **İlbeyli** denilmiştir. İlbeyli kazasıyla ilgili bir yüksek lisans tezi hazırlayan Kemalettin Kuzucu da, 1520 tarihli tahrir defterine çekerek: "Buna göre aşiret ismini başındaki beyden almıştır"[10] demektedir.

"İran Azerbaycanı ve Romanya'da bulunan İlbegi ve Elbeyi şeklindeki isimler, Oğuz Türkmenlerinin yeryüzüne dağılmış olan "İlbegi" (İlbeğli, İlbeyli, İlbeyi, Elbeği, Elbeğli, Elbeyli, Elbeyi v.s.) adlı büyük boyuyla tarihin derinliklerine uzanan münasebetleri bulunan isimlerdir"[11].

Türkçe'mizde **"él"** ve **"il"** kelimeleri "ülke, yurt" anlamında kullanıldıkları için, aşiret adının "Elbeyli" veya "İlbeyli" şeklinde telaffuz edilmesi bir şeyi değiştirmemektedir. Sivas İlbeyli yöresinde "Elbâğli" şeklinde söylenen aşiret adı eski kayıtlarda yaygın olarak "İlbeğlü, İlbeglü, İlbeğli"şeklinde geçmektedir.

B. YÖRÜK ve TÜRKMEN KELİMELERİ NE İFADE ETMEKTEDİR?

Divanü Lügat-it Türk'e bakıldığında yörük kelimesinin şu anlamlara geldiği görülüyor: ***Yormak:*** Yürümek[12]. ***Yorımak:*** Yürümek, gitmek, varmak, ismi varıp yayılmak, yürüyüp yorulmak.[13]. ***Yorık:*** Akma, yürüme, gidiş, huy[14]. ***Yoruk:*** Gidiş, huy[15]. ***Borık:*** Huy, gidiş[16].

Ancak "yörük" kelimesi bir Türk topluluğuna ad olarak verildikten sonra daha değişik anlamlara bürünmüştür. Bir çok bilim adamı tarafından tarif edilmiş ve geniş bilgi verilmiş olan "yörük" tabiri hakkında biz detaya girmeden kısaca bilgi vermek istiyoruz[17]. "Osmanlı vesikalarında Yörük,

---

[6] TTD 2, s. 166.
[7] TTD 15, s. 122.
[8] TTD 98, s. 19.
[9] TTD 79, s. 387.
[10] Kemalettin Kuzucu, *XIX Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum 1996, s. 7.
[11] Ağacan Beyoğlu, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul 2000, s. 59.
[12] **Divanü Lûgat-it Türk Dizini "Endeks", Cilt: IV,** Yazan: Besim ATALAY, T.D.K. Yayını, Ankara-1986, s. 802.
[13] **A.g.e.** s. 802
[14] **A.g.e.** s. 802
[15] **A.g.e.** s. 804
[16] **A.g.e.** s. 103
[17] Geniş bilgi için bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*, "yürük" maddesi, İstanbul 1983, s.640. Selaheddin Çetintürk, "Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukukî Statüleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih*

"toprağı olmayan", yani belli bir yerde durmayan "konar-göçer" olarak nitelendirilmiştir. Bu husus onların yaylak ve kışlak hayatı süresince, önceden belirlenmiş sınırlar dahilinde kalmak mecburiyetinde olmadıklarını bildirmektedir. Bununla birlikte, konup göçtükleri güzergâhlar boyunca çevreye zarar vermemeleri gerekmekteydi. Aksi takdirde konar-göçerlikten men edilirlerdi"[18].

Bizi ilgilendirdiği yönüyle Yörük, yerleşik hayata geçmemiş (belli bir toprağa bağlanmamış), göçebe hayatı süren, yazları yaylaklarda kışları sıcak yerlerdeki kışlaklarında geçiren ve genellikle hayvancılıkla geçinen Türk'tür.

"Türkmen" kavramına gelince, aynen yörük kelimesi gibi bu kavram da bir çok şekillerde tarif edilmiştir. Ancak bizim anladığımız kadarıyla Türkmen, Müslüman olmuş Türk, yani "Oğuz" demektir.

"Osmanlı Devleti'nde Türkmenler, Yörüklerden farklı olarak merkezi hükümet tarafından, yaylak ve kışlakları ile göçüp konacakları sahaların sınırları tespit ve tayin olunarak belirli bir idarî ve malî düzene tâbi tutulmakta, kaza veya sancak statüsünde yönetilmekte idi"[19].

Erken tarihli bir çok Osmanlı belgesinde İlbeylilerin "Ulu Yörük" Türkleri arasında yer aldıkları görülür. 1693 yılında Suriye'nin Münbiç kazasına yerleştirilen Maraş İlbeylileri ise kayıtlarda "İlbeyli Türkmeni" olarak geçmektedirler. İlbeyliler uzun süre Yörük hayatı yaşayıp sonra toprağa bağlandıkları için, hem Yörük hem de Türkmen olarak adlandırılmalarından daha normal bir şey olamaz.

C. İLBEYLİLERİN MENŞEİ (BOYLARI)

İlbeylilerin bağlı bulundukları Oğuz Boyu hakkında kesin bir bilgi vermemiz şimdilik mümkün değildir. Ancak, elimizde tahmin yürütmeye ve kanaatimizi belirtmeye yarayacak bir çok bilgiler mevcuttur. Bu bilgileri sunarak konuya açıklık getirmeye çalışalım.

İlbeylilerin, Oğuzlar'ın ***Bayat, Alkırevli (Alka-evli)*** ve ***Afşa*** boyuna bağlı olabileceklerine dair fikirler ileri sürülmüştür. Bu fikirleri şöyle özetlememiz mümkündür:

Bazı yazarlar İlbeylilerin *Bayat* boyuna mensup olduklarını ileri sürmüşlerdir. Sayın Mehmet Aydın, kitabında İlbeylilerle ilgili olarak bize şu bilgileri vermiştir: "Bir kol da Sivas'ın güneyindeki Yeni-İl'e, önce beş-altı oba olarak, daha sonraları çevreden birleşenlerle bir arada yerleşmişlerdir. Bugün Sivas'ın güney-doğusunda[20] bulunan Bayat boyundan 41 köy ve kasaba İLBEYLİ adını taşımakta olup onlar da şunlardır:...."[21]. Bu bilginin devamında Sivas'ta bulunan İlbeyli köylerinin adları yazılıdır. Sayın Kemalettin Kuzucu,

---

Coğrafya Fakültesi Dergisi, II/2, Ankara 1943. Ahmet Refik Altınay, *Anadolu'da Türk Aşiretleri,* İstanbul 1989, s. V-XI. Mehmet Eröz, *Yörükler,* İstanbul 1991.

[18] Tufan Gündüz, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri 1540-1640",* Ankara 1997, s.38-39.

[19] Tufan Gündüz, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri 1540-1640",* Ankara 1997, s. 41.

[20] İlbeyli yöresi Sivas'ın güneybatısındadır. Yazar bu bilgiyi sehven vermiş olabilir.

[21] Mehmet Aydın, *Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi,* Hatiboğlu Yayınevi, Ankara 1984, s. 71.

hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde, İlbeylilerin *Bayat* boyuna bağlı olduklarını yazmıştır[22].

Bayat: "Oğuz geleneğine göre Gün Han'ın ikinci oğlunun ve ondan üreyen Oğuz boyunun adıdır. Bayat, Bay-at şeklinden birleşik bir kelimedir. At, devlet ve nimet sembolü olduğu için, eski kaynaklarda bu kelimeye doğrudan doğruya devletli ve nimetli manaları verilmiştir......Bu boy Oğuzların Anadolu'ya akınları sırasında İran, Suriye ve Anadolu'ya dağılmıştır"[23].

Mahalli rivayetlerde İlbeyli aşiretinin Halep'ten geldiği kesin bir olay gibi anlatılır. Bu rivayetlere dayanarak İlbeylilerin kuzey Suriye Türklerinden olduğu kabul edilirse, *Bayat* boyundan olmaları da ihtimal dahilinde olur. Çünkü kuzey Suriye Türkleri ile Halep Türkmenlerinin mühim bir kısmı *Bayat* boyundandır[24].

Türkmenistanlı tarihçi Ağacan Beyoğlu, İlbeylileri, Oğuzların *Alkırevli* boyuna bağlı olarak göstermiş ve kıymetli bilgileri vermiştir:

"Sakarların atalarına eskiden halk arasında İlbegiler denilmiş. İlbegi boyu kendi başına bir Türkmen Boyu olarak ekin ekip, av avlayıp, hayvan besleyerek hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bu İlbegilere başarıları ve becerikliliklerinden ötürü halk arasında Algır İlbegiler de denilirmiş. Türkmen Türkçesinde "algır", "tuttuğunu koparan, becerikli ve başarılı" gibi manalara gelen bir kelimedir"

Huzur içinde yaşayan bu halkın üstüne bir gün düşman hücum etmiş. Korkunç bir savaş olmuş. İki taraf da çok kayıp vermiş. Bu kanlı cenkte İlbegilere alnı sakar (sekili) atlı bir genç han önderlik etmiş. Savaş bitip de düşman kovulduktan sonra, genç han bu şiddetli çatışma neticesinde askerlerinin ne kadar azaldığını gördükten sonra etrafındakilere şöyle sormuş: "Müthiş bir şekilde savaştık. Düşmanı inine tıktık. Bizimkilerden ne kadarı kaldı ?"

Etrafındakiler ise ona: "Han ağa ! Senin atının alnındaki sakar (seki) kadar az kaldık" diye cevap vermişler rivayete göre bundan sonra Algır İlbegilere Sakarlar, Sakar Türkmenleri denilmeye başlanmış"[25]. Yazar bu bilgileri verdikten sonra, "Aksakallıların anlattıklarına göre İlbegiler (yeni Sakalar) Gökleñ ve Garadaşlı Türkmenleriyle yakın akraba imişler. Sakar adının türeyişi ile ilgili bu rivayetlerin ne derece tarihi hakikatler olduğunu bilmesek bile, söylenenlerin altında gerçeklerin de bulunduğunu unutmamalıyız."[26] diyor.

Ağacan Beyoğlu, kitabında "Sakar" kelimesi yerine "İlbegi" kelimesinin kullanıldığı şu şiiri de bir örnek olarak vermiştir:

"Ersarı, İlbegi, Yemreli, Teke
Gezerler arzuvuñ gün günden çeke
Hemmesi islerler bir seni yeke

---

[22] Kemalettin Kuzucu, *XIX Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum 1996, s. 7.
[23] Paul Wittek, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu*, çeviren: Fahriye Arık, İstanbul 1947, s. 74.
[24] Geniş bilgi için bkz. Faruk Sümer, "Bayatlar", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, IV/4*, s. 373-398.
[25] Ağacan Beyoğlu, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul 2000, s. 51.
[26] Ağacan Beyoğlu, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul 2000, s. 52.

Özgeni kim agza alar Durduhan

Bu şiirin manası şöyledir: "Ersarı, İlbegi, Yemreli, Teke (Türkmen Boylarının adları) her gün seni arzulayarak gezerler. Hepsi bir tek seni isterler. Başkasını kim ağza alır Durduhan ?"[27].

Bu değerli bilgileri verdikten sonra, Ağacan Beyoğlu şu yorumu yapıyor: "Türk tarihçisi Faruk Sümer'in "Oğuzlar (Türkmenler)" adlı kitabında adı geçen İl Beğliler denilen Oğuz_Türkmen Boyu, Türkistan'daki İlbegilerle aynı kökten türemiş olmalıdır. XIII. Ve XIV. Asırlarda Ortadoğu'ya gitmiş olan İlbegilerin (Alkırevli-Karaevli Türkmenleri) o topraklarda İl Beğliler diye adlandırılmış alması mümkündür"[28]. Bu bilgilerden İlbeylilerin ***Alka-evli, Kara-evli*** boyundan olabilecekleri ihtimali de ortaya çıkıyor.

Bazı yazarlar ise, İlbeylilerin, *Afşar* boyundan olduklarını iddia etmişlerdir. Afşarlar hakkında bir kitabı bulunan Mahmut Işık: "Elbeyli: Avşarların Dulkadırlı oymağıdır"[29] şeklinde bilgi vermiştir. Yine Tahir Kutsi İlbeyliyi "Elbeyli" olarak yazmış ve "Avşar'ların Dulkadırlı Oymağı"[30], şeklinde tarif etmiştir. Dadaloğlu'nun şu koşmasında geçen ***"Elbeyli beyleri"*** ve ***"Elbeyli Avşarı"*** kelimeleri bu fikri destekler mahiyettedir.

"İskeleden kalkmış ol Osman Paşa
Kızıllı boralı dağ var önünde
Elbeyli beyleri at başı çekmez
Çevrilip konacak yer var önünde

....
Dadaloğlum der, oradan geçerse
Elbeyli Avşarı'ndan yolun şaşarsa
Akan kanlı Murat köpük saçarsa
Seyyit Battal gibi er var önünde. [31]

Meşhur İlbeylioğlu Hikayesi'nin kahramanı İlbeylioğlu'nun "Dulkadirli Avşarları"ndan olduğu iddia edilerek, Dulkadirli Avşarları hakkında şu bilgiler verilmektedir:

"Bu avşarlar, Maraş, Kars (Kadirli), Bozok (Yozgat), Yeni il (Sivas'ın güneyi) gibi muhtelif yerlerde ve mıntıkalara dağılmış olarak bulunuyordu. Bunlardan en mühimi İmanlı Avşarları adını taşıyan kabile olup, başlıca Maraş bölgesinde bulunuyorlardı. (Meşhur **İlbeylioğlu** ismi verilen Avşar'lar arasında **İlbaloğlu** denilen şairde bunlardan yetişmiştir)" [32]. Aynı satırların yazarı "İlbeylioğlu" konusunda da şu bilgilere yer vermiştir:

"Aşarların Dulkadirli oymağından olan **İlbeylioğlu** (Elbaloğlu) kırk atlısı ile Maraş havalisinde yaşar. Amcazadesi Alikadıoğlu da beraberdir. Günün icabı ve devletin o günkü tutumuna göre, işleri: Kervanlar soymak, yol kesmek haraç almaktır"[33]. Başka bir yazar ise, İlbeylioğlu konusunda bize şu bilgileri vermiştir:

---

[27] Ağacan Beyoğlu, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul 2000, s. 52.
[28] Ağacan Beyoğlu, *Türkmen Boylarının Tarih ve Etnografyası*, İstanbul 2000, s. 53.
[29] Mahmut Işık, *Afşarlar*, Ankara 1963, s. 96.
[30] Tahir Kutsi, *Dadaloğlu*, İstanbul 1975, s.107.
[31] Tahir Kutsi, *Dadaloğlu*, İstanbul 1975, s.81
[32] Mahmut Işık, *Afşarlar*, Ankara 1963, s. 26.
[33] Mahmut Işık, *Afşarlar*, Ankara 1963, s. 133.

"İyi bir halk ozanı olduğu kadar, gözü kara bir çete reisi olduğunu iyi bildiğimiz İlbeylioğlu hakkında yazılı bir kaynak, baş vurulacak herhangi bir belge yok. Konar göçerlerden güneydoğu da yaşayan İlbeyli Türkmenlerine mensup olduğunu sandığımız Ozanımıza, diğer Türkmen boyları da sahip çıkarlar; bilhassa İlbeylioğlunun Afşarlar arasında yaygın bir ünü vardır. Hayatı efsaneleştirilerek anlatılır. Şiirleri, tüm yöre halkınca bilinir ve ozanın Afşar olduğu iddia edilir. Fakat gerek güneydoğuda yaşaması, gerek aşiret kavgalarında isminin geçmeyişi ve bilhassa adı; onun İlbeylilerden olduğu savını kuvvetlendirmektedir. Yalnız, Seyit Osman bir şiirinde İlbeylioğlunun bir yakını ve kavga arkadaşı Daşbaşoğlu'ndan söz eder. Buna bakarak ayrı ayrı boylardan da olsalar, gerek kışlakta, gerek yaylakta bir arada bulunan çeşitli Türkmen boyları gibi, İlbeylioğlu Afşar boyunun arasında yetişmiştir diyebiliriz. Hakkında İlbeyli Türkmenlerinden olduğu kanaatı varsa da, gerek şiirleri ve gerekse hayat hikayesi afşarlarca daha iyi bilinmekte, söylenmektedir. Bu da, İlbeylioğlunun afşarlara daha yakın olduğunu gösterir. İlbeylioğlu 18. yüzyılda Afşarların yoğun oldukları Adana dolaylarında az bulunmuş olabilir. İlbeyli Türkmenleri onu, Maraş civarında yaşadığı için kendilerinden saysalar da, Afşarların bir boyu –oymağı- olan Dulkadirli oğulları (Bozulus Afşarlarından) bugün olduğu gibi 18. yüzyılda da Maraş civarında yaşamaktaydılar. İlbeylioğlu hakkında, birbirine yakın çeşitli rivayetler vardır. Ne zaman İlbeyliden söz açılsa ilk akla gelen, onu meşhur eden evliliği ve padişah kuvvetlerince İstanbul'a götürülüşüdür"[34].

Şahsi gözlemlerimize dayanarak söylememiz gerekirse, Kayseri'de yaşayan Afşarlar ile Sivas İlbeylilerinin kültürleri arasında büyük bir benzerlik mevcuttur. Bilhassa "mahalli kelimeler" ile "ağız özelliklerinde" büyük benzerlikler vardır. Acaba bu durum aynı Oğuz boyuna bağlı olmaktan mı veya geçmişte aynı yörelerde yaşamış olmaktan mı kaynaklanıyor ? Şimdilik kesin bir şey söyleyemiyoruz.

Yukarda sunduğumuz bilgilerden anlaşılacağı gibi, İlbeylilerin ***Bayat, Alka-evli*** veya ***Afşar*** boylarından birine mensup olmaları ihtimal dahilindedir. Bu konuda kesin bilgi verebilmek için elimizdeki belgeler yetersizdir. Ancak ilerde bulunacak yeni belge ve bilgilerle konunun netlik kazanması mümkün olabilir.

D. İLBEYLİLERİN ANADOLU'YA GELİŞLERİ

İlbeylilerin XII: Yüzyılın sonlarına doğru şimdi İran sınırları içinde bulunan Horasan bölgesinden ayrılan Türkmenlerle birlikte Anadolu'ya gelmiş olmaları muhtemeldir. 1172 yılında, "Moğolların Horasan'ı kesin olarak idareleri altına almaları üzerine de oraya yığılmış olan Türkmenlerin pek çoğu batıya doğru göç ederek Anadolu'ya ulaştılar"[35]. Bu büyük göç hakkında merhum Osman Turan şu bilgileri vermiştir: "XII. Asır sonlarında, Yakın-Şarka ve Türkiye'ye doğru yeni muhâceretler vuku buldu. Bu devirde hareket eden Oğuz boyları arasında Moğol istilasından önce Yıva, Afşar, Begdili, Kınık ve Döğerlerin Anadolu'ya göçtüklerini kaynaklarda görüyor; vakfiyelerde

---

[34] Erkan Kamil, *"Halk Edebiyatımızda İlbeylioğlu (İlbeyoğlu-Elbaloğlu)"*, Erciyes Yıl: 3 Sayı: 28, Kayseri 18.10. 1980, s. 1-4.

[35] Faruk Sümer, *Oğuzlar*, s. 146.

adlarına göre diğer oğuz kabilelerini tespit ediyoruz"[36]. Ömer Özbaş Gaziantep İlbeylileriyle ilgili yazdığı kitapta: "İlbeyliler Anadolu içlerinde Barak ve Türkmenlerle beraber yaşadıkları zaman hepsine birden Beydili deniyordu"[37], demektedir. Bu bilgiden yararlanarak İlbeylilerin Anadolu'ya Beydilli Türkmenleriyle birlikte gelmiş olabileceklerini söyleyebiliriz. İlbeylilerin Horasan'dan çıkışlarını ve Anadolu'da dolaştıkları yerleri anlatan Dedemoğlu'nun şu türküsü kaydedilmeye değer güzelliktedir:

Çıktık Horasan'dan sökün eyledik.
Düşürdüler bizi tozlu yollara.
Omuzlarda parlar uzun şilfeler.
Aşırdılar bizi karlı dağlara.

Bölük bölük oldu yüklendi göçler.
Atlandı ihtiyarlar yayandı gençler.
Başımıza geldi gördüğüm düşler.
Düşürdüler bizi gurbet ellere.

Gehi konduk gehi göçtük yollardan.
Bilip bilmediğim garip illerden
Kerbelâ çölünden ıssız dağlardan.
Bizden sonra bir nam kalsın illere.

Oradan geçirdik sürdük Colaba.
Seksen dört bin evdir gelmez hesaba.
Deve koyun çoktur insan kalaba.
Susuz hayvan inileşir göllere.

Geldik Anadolu Kayseri Dağı.
Göründü Sivas'la Gemreğin bağı.
Çat Akdere derler Zilenin sağı.
Samsun Trabzon Çorum ellere.

Karadere derler bir gece kaldık.
Gezerdik belayı burada bulduk.
Ne yaman dertlere giriftar olduk.
Bakmaz mısın bâdi semûm yellere.

Dedemoğlu derki aşkın bağından.
Aşırdılar bizi Yozgat Dağı'ndan.
Anadolu Sivas şehri sağından.
Bir zamanda destan olsun dillere.

Başka bir rivayete göre:

Dedemoğlu derki aşkın bağından.
Geçirdiler bizi Yozgat Dağı'ndan.

---

[36] Osman Turan, *Selçuklular tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, İstanbul 1980, s. 262.
[37] Ömer Özbaş, *Folklor Derlemeleri, İlbeyli Türkmenleri Arasında*, Gaziantep 1939, s. 8.

Boğazlayan Ankara Konya sağından
Eskişehir gayet güzel dillere[38].

Muhtemelen aşiret Anadolu'ya geldikten sonra, yazları Sivas ve Maraş civarındaki yaylaklarında kışları ise Halep, Antakya, Adana gibi sıcak memleketlerde geçirerek XVI. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar Yörük hayatı yaşamıştır. Mühim bir kısmı Halep şehrini yurt olarak benimsemiş olmalı ki, bu gün Sivas'ta yaşayan İlbeylilere "nereden geldikleri" sorulduğunda "Halep altından gelmişiz" cevabı hemen herkes tarafından verilir. Sayın, Cemil Cahit Güzelbey, Kilis ve Oğuzeli'nin güneyinde "Elbeyli" adlı bir ovanın bulunduğunu belirtmiştir[39]. Acaba bu isim buraya İlbeylilerin ilk gelişlerinde mi yoksa 1693 yılındaki Maraş İlbeylilerinin iskânında mı verildi ? Bu soruya net olarak cevap veremiyoruz. Eğer İlbeylilerin Anadolu'ya ilk gelişlerinden beri belirtilen ovaya "İlbeyli Ovası" deniliyorsa, Sivas İlbeylilerinin "Halep altı" dedikleri mıntıka burası olabilir. Halep'te, "Halep altı" isminde bir mahallenin bulunduğu bize sözlü bilgi olarak ulaşmış; ancak ulaşabildiğimiz kayıt ve kaynaklarda böyle bir mahalleye rastlanmamıştır.

Sivas İlbeyli yöresinde "Halep Ağzı" adıyla anılan bir türkü makamı vardır ve bu makam, yörenin önemli makamlarından biridir. Bu makama "Halep Ağzı" denmiş olması, makamın Halep'e ait bir özel makam olması ihtimalini akla getirmektedir. Halep'e kilometrelerce uzak bir yörede yaşayan Sivas İlbeylileri arasında böyle bir makamın yaşıyor olması düşündürücüdür. Bu makamdan hareketle, Sivas İlbeylilerinin Halep civarında yaşamış oldukları sonucu çıkarılabilir.

E. SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE İLBEYLİ AŞİRETİ

Bu döneme ait elimizdeki tek belge, 1271 yılında yapılan Sivas Buruciye Medresesinde yer alan bir taş madalyondur. "Medresenin vakfiyesinden çıkarılan bazı şartlar medrese avlusundan girerken sağ tarafta, beşinci madalyonun üstünde duvarda bulunan üç dairevî madalyonun içine kazılmıştır"[40]. Bu madalyonlardan üçüncüsünün üzerinde ve vakfeden kişinin şartlarının sonunda: **"Karyeten Eski"** ve ortasında da: **"min nahiyeti İlbeğlü"** [41] yazıları mevcuttur. Bu belgeden, vakfeden kişinin ***İlbeğlü Nahiyesinin Eskiköy***'ünden olduğu anlaşılıyor. Bu taş madalyon 1968 yılında yapılan tamiratta ne yazık ki yerine konulmamıştır. Sevindirici yönü ise halen Sivas Müzesinde korunuyor olmasıdır.

Bu belge ışığında şunu söylememiz mümkündür: Selçuklular zamanında **"İlbeyli Nahiyesi"** adında bir nahiye ile **"Eskiköy"** adında bir köy bulunmaktadır. Eğer bu belgedeki "nahiye" kelimesi "yöre-çevre" anlamıyla ele alınacak olursa, **"İlbeyli Yöresi"** isminde bir yöre mevcuttur. Gerek nahiye, gerekse yöre, hangi anlamıyla ele alınacak olursa olsun,

---

[38] Ömer Özbaş, *Folklor Derlemeleri, İlbeyli Türkmenleri Arasında*, Gaziantep 1939, s. 3-4.

[39] Cemil Cahit Güzelbey, Gaziantep'te Yer Adları. Türk Yer Adarı Sempozyumu Bildirileri. Başbakanlık Basımevi, Ankara 1984, s. 175.

[40] Recep Toparlı (yayına hazırlayan), *Sivas Şehri,İsmail Hakkı-Rıdvan nafiz,* Sivas 1998, s. 138.

[41] Bu taş madalyon hakkında geniş bilgi için bkz. Hikmet Denizli, *Sivas Tarihi ve Anıtları*. Sivas 1998, s.110. Recep Toparlı (yayına hazırlayan), *Sivas Şehri,İsmail Hakkı-Rıdvan nafiz,* Sivas 1998, s. 139.

Selçuklular döneminde Sivas'ta İlbeylilerin mevcut olduğu görülüyor. Bu belge aynı zamanda, İlbeyli Türkmenlerinin o yıllarda etkili bir aşiret olduklarının da bir delilidir. Çünkü: Bir nahiye oluşturmak veya bir yöreye aşiret adını vermek sıradan bir topluluğun işi değildir. Bu belgeden ayrıca şu sonucu da çıkarmamız mümkündür: Aşirete adını veren "İlbeğ" adlı beyin de o yıllarda önemli bir kişi olması gerekir.

F. OSMANLILAR DÖNEMİNDE İLBEYLİ AŞİRETİ

a. İlbeyli Aşiretinin İkiye Bölünmesi:

Muhtemelen Osmanlılar döneminde İlbeyli aşireti kesin olarak bilemediğimiz sebeplerden dolayı ikiye bölünmüş bir kısmı Halep civarında kalırken, bir kısmı da Sivas'a gelip yerleşmiştir. Bu bilgi tamamen mahalli rivayetlere dayanmaktadır. Bize anlatılanlara göre: "İki kardeş arasında aşiret beyliği yüzünden anlaşmazlık çıkmış. Kardeşlerden biri: 'Beni sevenler peşimden gelsin !, kardeşimi isteyenler onunla kalsın !' diyerek adamlarını alıp Sivas'a gelmiş. Bir daha da Halep'e dönmemiş"[42]. Bir İlbeyli şairinin şu dörtlüğü bu olay üzerine söylenmiş olabilir:

Yürüye yürüye varırsın Daş'a
Ondan sonra yolun uğrar Ulaş'a
Şu kanlı Sivas'ta iki gardaşa
Sen varınca dağıtırsın illeri

b. Osmanlılar Döneminde İlbeyli Yöresinin İdari Konumu:

Osmanlılar döneminde İlbeyli Yöresi bir kaza idi. "***Tokat Voyvodalığı Aklamından Hoca Hasları Mukaatası'na bağlı İlbeğlü Kazası***" tabiri belgelerde sık sık geçmektedir. Buradan anlaşıldığına göre, İlbeyli Kazası, Tokat Voyvodalığı Kalemlerinden biri olan ***Hoca Hasları*** Mukatasına vergi ödeyen bir kazadır. Yani İlbeyli Kazasının toprağı Has arazi içinde bir mukataadır. Konuyu biraz daha açmak gerekirse İlbeyli yöresinin arazisi kiraya verilmiş bir toprak parçasıdır. Bu Toprak parçası Tokat'ta bulunan *Hoca Hasları* adlı Has arazisine bağlı olup, vergisini Tokat Vergi Dairesi almaktadır.

XIX. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar İlbeyli Kazası Tokat'a bağlı bir kaza olarak durumunu sürdürmüş ve bu tarihten sonra da Sivas Sancağına bağlanmıştır. "İlbeyli kazası bu konumunu Ekim 1867 tarihine kadar muhafaza etmiş, bu tarihte Emlâk, İlbeyli, Kelmugat ve Tonus kaza müdürlükleri bir araya getirilerek Akviran köyü kaymakamlık merkezi olmak üzere Tonus kazası vücuda getirilmiştir. 1870 yılında, kendisine bağlı 33 köyle birlikte Tonus kazasının bir nahiyesi konumunda bulunan İlbeyli 1882'de artık Nefs-i Sivas kazasının nahiyesidir"[43]. Bir ara (1886 yılında) Aylı, Bedirli, Çallı ve Hanlı köyleri nahiye olmuşsa da bu durum fazla sürmemiştir. Cumhuriyet Döneminde Bedirli ve Kayadibi olmak üzere iki nahiyeye ayrılan ve Sivas'ın merkez ilçesine bağlanan İlbeyli yöresi halen bu konumunu sürdürmektedir.

---

[42] Bu konuyla ilgili değişik rivayetler ve kaynak kişileri, bu bölümün sonunda yer alan "Aşiret tarihiyle ilgili mahalli rivayetler" kısmında mevcuttur.

[43] Kemalettin Kuzucu, *XIX Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum 1996, s. 8-9.

c. 15. Yüzyılda İlbeyli aşireti:

Bu yüzyılın son çeyreğinde İlbeylileri, ***Ulu Yörük*** topluluğuna bağlı bir bölük olarak Sivas tapu kayıtlarında görüyoruz. Ancak bu tarihten önce ***İlbeği*** isimli kişiye Sivas'ta bazı köy ve mezraların tımar olarak verildiğini de kayıtlardan anlıyoruz. Bu bilgileri sunmadan önce ***İlbeylioğlu*** adlı halk kahramanı ve şairinin şu dörtlüğüne dikkat çekmek istiyoruz:

Elbeyl'oğlu sene sekiz yüz üçte
Bize eden bulur erde hem geçte
Koyunlar meleşir taşlı arhaçta
Keleş beyim bir dahi gelmez diye[44]

Şairin "sene sekizyüz üçte" dediği tarih Hicri 803'tür ki, bu milâdi 1400-1401 yılına denk gelmektedir. Eğer şairin söylediği tarihte bir hata yoksa, 1400-1401 yıllarında İlbeylilerin Güney Anadolu'da bulundukları sonucu çıkar.

1454 yılında yazılan bir tapu defterinde, ***İlbeği veledi İlbeği,*** yani ***İlbeği Oğlu İlbeği*** adındaki bir kişiye ***Tozanlı Nahiyesi***'ne bağlı ***Hisarcık*** ile ***Öğzi (Ökzi)*** köyleri tımar olarak verilmiştir. Bu bu belgenin bizi ilgilendiren kısımlarının metni ise şöyledir:

"Karye-i Hisarcık Mâlikâne-i İlbeği Divanî Tîmâr-ı İlbeği veledi İlbeği iki başdan mefrûz.

Orhuk (?) Ked-hüdâ veled-iYahya (?). Pîr Ahmed birâder-i Seydî Ahmed Ali.Seydî Ali birâder-i Pîr Ahmed. Mehmed. Mehmed veled-i Yahya (?). Mustafa birâder-i Muhammed. İdris veled-i Ebubekir. Pîr İsâk (?) veled-i Seydî. Resûl veled-i Halil. Sendel (?) veled-i Hasan. Mehmed birâder-i Sendel (?). Hamza veled-i Sultan Şah. ....Halil. Ali veled-i Örüm (?)Beğ. Ebubekir veled-i İdris. Seydî Ahmed veled-i Oruc Beğ mücerred. İsrail veled-i Hamza mücerred.

....

Karye-i Öğzi (Ökzi) Mâlikâne-i İlbeği veled-i İlbeği Dîvânî tîmâr-ı İlbeği mezkûr iki başdan mefrûz.

....veled-i Habîb. Ya'kub veled-i Mihmâd. İhsan (?) birâder-i Ya'kub. Mehmed elmezbûr İmam. Yusuf veled-i İbrahîm. Mehmed veled-i .....mücerred. ..."[45].

Fatih Sultan Mehmed döneminde yazıldığı belirtilen başka bir tapu defterinde ise, ***Hisarcık karyesi*** (köyü) bu kez de ***Şehzade Veled-i İlbeği*** yani ***İlbeği Oğlu Şehzâde*** adlı kişiye tımar olarak verilmiştir[46]. 1485 tarihinde yazılan tapu defterinde yine ***Tozanlı Nahiyesi***'ne bağlı ***Hisarcık*** köyünün bu sefer de ***Emirza veled-i Mürüvvet Kethûdayı Yörük-ü Büzürk-ü İlbeğlü,*** yani, ***Uluyörük*** İlbeylisinden ***Mürüvvet Kethüda Oğlu Emirza*** adlı kişiye tımar olarak verildiği görülüyor. Bu belgenin bizi ilgilendiren metni şöyledir:

"Nahiye-i Tozanlu Karye-i Hisarcık Tâbî Tozanlu. Dîvânî Tamamı Tîmâr *Emirza* veled-i *Mürüvvet Kethûda*yı Yörük-ü Büzürk-ü *İlbeğlü* Mâlikâne Tamamı Mülk-i *Ali Bin İne Beğ.*

---

[44] Ferruh Arsunar, *Gaziantep Folkloru,* İstanbul 1962, s. 202.
[45] TTD 2, s. 666-667.
[46] bkz. TTD 15, s. 122.

Pir Mehmed veled-i Hamza. Muhammed Sofu. Halil veled-i Sülü. İbrahim Bican-ı (?) Hasan. Seydî Ali mezkûr. Seydî Ahmed veled-i mezkûr. Hüseyin mezkûr. Turbey veled-i Seydî Ali. Musa veled-i Sali (?). Dede Ya'kub veled-i Muhammed. Yusuf veled-i Sevinc. Mehmed veled-i Bayram Beğ. Turak (Durak) veled-i mezkûr. ......birâder-i mezkûr. Mustafa veled-i Bayram Beğ. .... veled-i mezkûr. Himmet birâder-i O. İlyas Fakih (?) imam. İsmail veled-i Muhammed. Himmet veled-i Ali. Ya'kub veled-i Abbas. Mustafa veled-i O. Seydî Ahmed veled-i Pîr Ahmed. ...."[47].

Dikkat edildiğinde ilk iki belgede ***İlbeği*** şeklinde geçen isimler, üçüncü belgede ***İlbeğlü*** kelimesiyle irtibatlı hale gelmiştir. Aynı yerin üst üste bir kişiye tımar olarak verilmesi ve belgelerde ***İlbeği*** isminin devamlı olarak geçmesi bu şahsın İlbeyli aşiretiyle ilgili bir kişi olabileceği ihtimalini akla getiriyor. Biz konumuza girerken bu ihtimal üzerine dikkat çekmenin yararlı olacağına inanıyoruz. Zira, mahalli rivayetlerde ***Çit Çimen Yaylası*** adında bir yaylanın İlbeyli beğine İstanbul'daki padişah tarafından yaylak olarak verildiği sık sık tekrar edilmektedir[48]. ***Çit***, Sivas'ın ***İmranlı*** ilçesinin eski adıdır. ***Hisarcık*** ise günümüzde ***Hafik*** ilçesine bağlı ***Asarcık*** köyü olabilir. Bu yerleşim yerleri birine çok yakın mesafede değildir. Ancak, belli bir yörede olmaları, geçmişte buraların İlbeyli beyine tımar olarak verilmiş olabileceğini (bir ihtimal olarak) düşünmemize engel değildir.

Yine, 1519-1520 yıllarına ait Rum Eyâleti (Sivas) Tımar Defterinde, Sivas'taki çok sayıda köy ve mezra'nın ***Kâsım veled-i Emirze bin İlbeği*** ve ***İlbeği veled-i İlbeği*** adlı kişilere tımar olarak verildiğini görüyoruz. Bu köy ve mezralardan bazıları şunlardır:

"Kâsım veled-i Emirze bin İlbeği ***Mezraa:*** **Halim Hanı** tâbi-i karye-i **Kalın Değirmeni,** tâbi-i Sivas. Kalın Değirmeni tâbi-i mezkûr maa nısfı malikâne"[49].

"Tîmâr-ı İlbeği veled-i İlbeği. Karye-i **Torosî (?).** Karye-i **Damlaluca.** Karye-i **Apa Vîranı.** Karye-i **Beşdepe.** Karye-i **Ağcaviran"**[50]. "Mezrâ-ı **Başviran,** Mezrâ-ı. **Gökçelü, Karasaban, Karlıpınar, Acıpınar, Tuzlacık, Güllü Yusuf, Armutluca"**[51]. Mezra-ı **Suluviran, İkipınar, Sorgunlucak, Beğ Viran, Somak, Delüklütaş, Eskiköy, Direklü Hisar.** Zaviye-i ***Şeyh Muhyiddîn,*** mezrâ-ı **Kurtlukaya"**[52].

1485 tarihli Tokat tapu defterinde İlbeyliler ***Bölük-ü İlbeğlü Yörük-ü Büzürk,*** yani ***Ulu Yörük İlbeyli Bölüğü*** başlığı altında kayda geçirilmiştir. Toplam 311 neferin adının yazılı olduğu bu belge Osmanlılar döneminde İlbeylilerle ilgili bulduğumuz en erken tarihli belgedir. Bu belgede vergilerin yer almaması ve İlbeylilerin her hangi bir kaza, nahiye, köy, kışlak, gibi yerleşim birimine bağlı olmamaları, onların 1485 yılında yörük hayatı sürdürdükleri ihtimalini kuvvetlendiriyor. Burada aşiretin Tokat defterinde yer alması da ilginçtir. Zirâ İlbeylilerin yaşadıkları yerler Sivas'a daha yakındır. Bu

---

[47] TTD 19, s. 540.
[48] Çit Çimen Yaylası hakkındaki değişik rivayetlere bu bölümün "...mahalli rivayetler" kısmında geniş olarak yer verilmiştir.
[49] TTD 98, s. 19.
[50] TTD 98, s. 49. Burada *Damlaluca* şimdiki *Damlacık*, *Apa Viranı* ise, *Apaköy* olabilir.
[51] TTD 98, s. 50.
[52] TTD 98, s. 51.

olayın bir toprak düzeninden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Çünkü ilerde sunacağımız bir çok belgede görüleceği gibi İlbeylilerin ***Tokad Voyvodalığı Aklâmından Hoca Hasları Mukataası***[53] içerisinde yer aldıkları kayıtlarla sabittir ve 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar hep Tokat'a bağlı olarak görülecektir. Şimdi İlbeylilerle ilgili bulmuş olduğumuz bu en erken tarihli tapu kaydının ilk sayfasının metnini verelim:

"**Bölük-ü İlbeğlü Yörük-ü Büzürk Cemaat-i Emirze Kethüda**

Hacı Sıddık. İsrâil birader-i mezbûr. **Yusuf** birâder-i mezbur. **Devletşah** birâder-i mezbur. **Ahmed** veled-i **Ahmed. Hacı Bektaş. Hacı Halil. Mehmed** veled-i **Mustafa. Mustafa ...... Zeynel** veled-i **Ali. Hacı Bekir. Mehmed** veled-i **Mahmud. Ahmed** veled-i O. **Pîr Ali** veled-i **Hacı. Abidin** veled-i **Türkân. Yahya** birâder-i mezbur. **Ömer** birâder-i O. **Ramazan** birâder-i mezbur. **Hacı** veled-i **Ağca Beğ. Sultan** veled-i **Bekir. Musa** birâder-i mezbur. **Hacı Hüseyin . Mehmed** veled-i O. **Mehmed...... Mehmed** veled-i ....diger. **Hacı Bayezid. Mustafa** veled-i O. **Turak (Durak)** birâder-i mezbur. **Hasan Koca. Hüseyin Hacı. İsmail** birâder-i mezbur. **Halil Şaban. Musa** veled-i birâder-i mezbur. **Pir Mehmed** veled-i O. **Kemâl Türkâd (?). Yusuf** veled-i O. **Mustafa** veled-i O. **Yürük (?)**veled-i O. **Ali Hacı. Ukkâşe** veled-i .... **Ali** birâder-i O. **Salih** birâder-i O. **Pîr Mehmed** veled-i **Ahmed. Pîr Mahmud** birâder-i O. **Yahya** veled-i **Türkân. Himmet** veled-i **Mehmed. Musa** veled-i **Meded (?). Seydi Hacı. Mustafa** veled-i **Ahmed. Yakub** veled-i **Hızır. Mahmud Habib (?). Tur (Nur) Hacı. Pîr Mesud (?)**veled-i ....**Yusuf** veled-i **Ahmed. Pîr Mehmed** veled-i **Ahmed. Kaya** veled-i O. **Yusuf** birâder-i **Ahmed. Hacı Mehmed. Hacı Divâne. Pîri Dede. Himmet** veled-i **Ahmed. Hasan Türkân. İsmail** veled-i **Yusuf. Süli (?)**veled-i ......**Hacı. Tur Ali Şaban (?). Hacı Garib. Gurban (?) Türkân. Saltuk** birâder-i mezbur. **Selâmet** birâder-i O. **Taş** veled-i **Ahmed. Halil** birâder-i O. **Hasan** veled-i **Hızır. Pîr Hasan Garib (?). Ali** veled-i **Türkân. Mahmud** veled-i O. **Hüseyin** birâder-i O. **Hacı .... Himmet** veled-i O. **Mehmed** birâder-i O. **Ali** veled-i **Ahmed. Hüseyin** veled-i **Türkân. Hüseyin** veled-i **Ahmed. Pîr Ali** veled-i **Ahmed. Bayad** veled-i **Yusuf. Bulmuş (?)**veled-i **Davud. Yusuf** veled-i **Ahmed. Hüseyin** birâder-i O. **Ulaş** veled-i **Ahmed. Halil** veled-i **Ahmed. İsa** veled-i **Ahmed. Ali Türkân (Türkmân). İskender** veled-i O. **Mustafa .... İbrahim** veled-i O. **Mahmud** birâder-i O. **Seydi Mehmed. Musa** veled-i O. .... **İshak** veled-i O. **Kasım** veled-i **Ahmed. Ahmed** veled-i **Mehmed. Abidin** veled-i **Ahmed. Mustafa** veled-i **Murad. Mehmed** veled-i **Ahmed. Şeyh Ali** birâder-i O"[54].

Yine bu defterin ileri sayfalarında ***Bölük-ü Olukmanlu, Bölük-ü Koyunculu, Bölük-ü Çepni,*** gibi Uluyörük'e bağlı yörük toplulukları yer almaktadır. Burada dikkatimizi çeken ***Koyunculu*** bölüğüdür. Belirtilen

---

[53] Tokat Vergi Kalemlerinden-Dairesinden *Hoca Hasları* adlı has arazisine bağlı bir mukataa (kiraya verilmiş toprak) olarak sadeleştirebiliriz.

[54] TTD 19, s. 369. Bu şekilde isimler defterin 371. sayfasının sonuna kadar devam etmektedir.

defterdeki kayıttan bu bölüğün şimdiki ***Koyuncu*** köyü etrafında yaşadığı anlaşılıyor. Kendisine bağlı ***Kabasakal*** cemaatinin bulunması ise bu fikri kesinleştiriyor. Çünkü ***Koyuncu*** ve ***Kabasakal,*** bu gün İlbeyli yöresi içerisinde birbirine komşu iki köydür. Yine, ***İlbeğlü*** ve ***Olukmanlu*** bölüklerinin defterde hane sayıları verilmediği halde, ***Koyunculu*** bölüğü'nün hane sayısının verilmiş olması ise dikkat çekicidir.

Yöre tarihine faydalı olur kanaatiyle ***Koyunculu*** bölüğüyle ilgili tapu kaydının bizi ilgilendiren kısımlarının metnini veriyoruz:

"Bölük-ü Koyunculu Yörük-ü Büzürk Cemaat-i Kethüda Hacı Hamza.

Hacı Hamza el-mezbûr Halil birâder-i O. Feylu (Kaylu) Beğ Sultanşâh veled-i İsmail Mehmed veled-i Himmet Şeyh Ahmed birâder-i ... Celâl veled-i Ya'kub ....

Nefer: 89 **Hâne:** 71 **Mücerred:** 28
Cemaat-i Hasan Kethüda Veled-i Kabasakal

Hasan Kethüda el-mezbûr ......Ferman (?) veled-i Mehmed İvas veled-i Armağan (?) Hamza veled-i ....

Nefer: 35 **Hane:** 29 **Mücerred:** 5
Cemaat-i Pîrî Kethüda

Pîrî veled-i Koyuncu Dursun veled-i O Durmuş birâder-i O Ebubekir birâder-i O Kasım veled-i Mahmud.........
Nefer: 41"[55].

d. 16. Yüzyılda ilbeyli Aşireti

Bu yüzyılın ilk çeyreğinde İlbeylilerin toprağa bağlandıklarını ve kuvvetli ihtimalle Yörüklüğü terk ettiklerini görüyoruz.

1520 yılına ait bir tapu defterindeki kayıtlara göre, İlbeylilerin bu tarihte çoğunlukla ***Sivas*** ile ***Şarkışla*** arasındaki kışlaklarında yerleşik hayata geçtiklerini görüyoruz. ***"Etrâk-ı Yörükân-ı Büzürk, Bölük-ü İlbeğlü, Cemaat-i Emirze Veled-i İlbeğlü",*** başlığı altında kaydedilmiş olan ***İlbeğlü Bölüğü***'nün başında bir süre ***İlbeğlü Oğlu Emirze*** bulunduğu ve bu kişinin adından dolayı İlbeyli topluluğuna ***"Cemaat-i Emirze"*** adı verildiği anlaşılıyor. Kayıtlarda aşiret beylerinin adı başa yazıldığından bu deftere göre ***Emirze Oğlu Hamza***'nın aşiret beyi olması kuvvetli ihtimaldir. Aşağıda sunulacak belgede görüleceği gibi ***Hamza***'nın ***Çelebi, İskender, Kâsım, Kılıç, İsa, Ali, Hüseyin*** ve ***Zeynel*** isminde sekiz kardeşi olup kayıtlarda çocukları gözükmemektedir. Ayrıca İlbeyli Bölüğüne 42 kışlak ile ***İsa Hacılı*** ve ***Kulak*** adlarında 2 cemaat bağlanmıştır.

1520 yılında Sivas'ın güneybatı, batı ve kuzeyine dağılmış olan İlbeyli kışlaklarını tapu defterindeki sırasına göre inceleyelim[56]:

Etrâk-ı Yörükân-ı Büzürk Bölük-ü İlbeğlü Cemaat-i Emirze Veled-i İlbeğlü.

Kışlak-ı Demircilik:

Burası günümüzde, Şarkışla İlçesinin Kızıldon Köyü ile Yapracık Köyü arasında bir çiftliktir. Mahalli rivayetlerde burasının eskiden

---

[55] TTD 19, s. 380-382.
[56] İlbeğlü Bölüğüne ait kışlaklar için bkz. TTD 79, s. 387-398.

İlbeylioğlu'nun çiftliği olduğu belirtilir. İlbeylinin beyi ve sülâlesinin yaşadığını zannettiğimiz bu yerleşim yerinde 1520 yılında toplam 22 nefer kaydedilmiş olup isimleri şunlardır:

Hamza veled-i **Emirze** el-mezbûr. **Çelebi** birâder-i O. **İskender** birâder-i O. **Kâsım** birâder-i O. **Kılıç** birâder-i O. **İsa** birâder-i O. **Ali** birâder-i O. **Hüseyin** birâder-i O. **Zeynel** birâder-i O. **Hızır** veled-i **Ahmed Hacı** **Koca** imam. **Kâsım** veled-i O. **Murad** veled-i **Abdülhak**. **Mehmed Hacı** birâder-i O. **İsmail** birâder-i O. **Ayvaz** veled-i **Hamza**. **Ali** veled-i O. **Mahmud** veled-i **Hacı**. **İsâ** birâder-i O. **Yaramış** veled-i **Hamza**. **Ahmed Dîvane**. **İlyas** veled-i **Taş**. **Mehmed** veled-i **Karakoç** (?)"[57].

Yine kayıtlara göre bu kışlakta yaşayanların **Resm-i ganem**, .**Resm-i Dûd, Arusîye** ve **Bâd-ı Hevâ** vergisi ödedikleri anlaşılıyor.

Kışlak-ı Ağca Ağıl:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 26 nefer kayıtlı olup 5'i "mücerred"[58]dir.

Kışlak-ı ....Çayırı:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 28 nefer kayıtlı olup 6'sı mücerreddir.

Kışlak-ı Habâruc (?):

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 11 nefer kayıtlı olup 3'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı Derecik:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 4 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Purlu:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 12 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Gökdere Tâbi' Artukabâd:

Tokat Artova'ya bağlı olduğu anlaşılan ancak şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 15 nefer kayıtlı olup 9'u "mücerred"dir.

Kışlak-ı Belek Oğlu Namı Diğer Karalar:.

Burası muhtemelen Sivas'ın merkez ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Karalar*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 1'i "mücerred" olmak üzere, toplam 14 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Nusret** imam. **Pîr Mehmed** veled-i **Ferid**. **Ferid** veled-i O. **Pîr Ahmed** veled-i **Ferid**. **Musa** veled-i O. **Ahmed Hacı** veled-i **Karakoç**. **Mehmed** birâder-i O. **Ali** veled-i **Mahmud**. **İbrahim** veled-i **Mahmud**. **Birik** (?)veled-i **Mahmud**. **Durdu Sofu** veled-i **Maksud**. **Budak** veled-i **Ali**. **Musa** birâder-i O. **Halil** veled-i **Ahmed Sofu**"[59].

Kışlak-ı Ağca İniş:

Burası şimdi Sivas'ın Bedirli bucağına bağlı ***Akçainiş*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 10'u "mücerred" olmak üzere, toplam 37 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

"**Sekdüç** (?)veled-i **İbrahim**. **Aydın** veled-i O. **Mustafa** birâder-i O. **İbrahim** birâder-i Diğer. **İsmail** birâder-i Diğer. **Murad Koca** veled-i **Ömer**. **Osman** veled-i **Murad**. **Hamza** veled-i **Murad**. **Ömer** veled-i **Murad**. **Ulaş** veled-i (?) **Murad**. **Said** veled-i

[57] TTD 79, s. 387.
[58] Mücerred: Bekâr.
[59] TTD 79. s. 388.

Karaoğlan. Pir Galip veled-i O. **Yakub** birâder-i O. **Hamza** veled-i ..... **Şah Kulu** veled-i O. .... **Sekban** veled-i O. **Mahmud** birâder-i O. **Pir Mehmed** birâder-i .... **Halil (?)**veled-i **Ali. Mehmed** veled-i **İsmail (?).** .... **İlyas** veled-i O. **Seydi** birâder-i Diğer. .... **Ahmed** veled-i ...... **İbrahim** veled-i ...... **Seydi** veled-i **İdris.** .... **Mehmed** veled-i. **Ahmet** birâder-i .... O. .... **İsmail** veled-i **Ali Hacı. İbrahim** birâder-i O. **Hasan** birâder-i Diğer"[60].

Kışlak-ı Sekbanlu:

Burası muhtemelen Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı *Çavuşlu* köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta toplam 6 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Tamu:

Burası şimdi Sivas'ın Bedirli bucağına bağlı *Damılı* köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta toplam 18 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

"**Yusuf Koca** veled-i ....**Hacı. Ali** veled-i O. **Pîr Murad** veled-i **Budak. Mahmud Sofu** veled-i...... **Abdülgâni** veled-i O. **Pîr Veli** veled-i **Hüseyin. Hasan** veled-i O. ...... veled-i **Ali. Emir Hasan** veled-i **Mustafa Hacı. Maksud Hacı.** .... veled-i **Abdal Hüseyin. Pîr Budak** veled-i **Mehmed Abdal. Pîr Ahmed** veled-i **Hasan. Kemâl** veled-i **Hasan. Mihmad** veled-i **Maksud. Nazar (?)**veled-i **Hüseyin. İmdad** veled-i **İsa**"[61].

Kışlak-ı Yanalak:

Burası şimdi Sivas'ın Bedirli bucağına bağlı *Yanalak* köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 1'i "mücerred" olmak üzere, toplam 8 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

"**Hasan** veled-i ...... **Ukkaşe. İsrail** veled-i **Ukkaşe.** ...... veled-i O. **Emir Hasan** veled-i **Ukkaşe. Pir Ahmed** veled-i **Yunacı. Seydi Ahmet** birâder-i O. **Ali** veled-i **Pir Ahmed. Seydi** birâder-i O"[62].

Kışlak-ı Karın Alaca:

Burası muhtemelen Sivas'ın Bedirli bucağıdır. 1520 yılında bu kışlakta 7'si "mücerred" olmak üzere, toplam 18 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı İsrâil Oğulları:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 4 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Güney:

Burası şimdi Sivas'ın merkez ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Güney*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 4'ü "mücerred" olmak üzere, toplam 45 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

"**Ahmed Halife** veled-i **Hacı Halife** imam. **Mustafa** veled-i O. **Hızır** birâder-i O. **Mahmud** birâder-i O. **Süleyman** veled-i **Mehmed. Yusuf** veled-i O. **Davud** birâder-i O. **Mehmed** veled-i **Süleyman. Mezkur** veled-i **Mustafa** birâder-i **Mehmed.** veled-i **Mezkûr Mahmud**..........**Halil** veled-i **Mahmud. Kaya** veled-i O. **Sülü (?)** birâder-i O. **Veli** veled-i **Ali. Pir Ahmed** birâder-i O. **Çırak** veled-i **Hacı.** .... **Pir Ahmed** veled-i **Çırak. Pir Sultan** birâder-i O. **Pir Budak** birâder-i O. **Seydi** veled-i **Yusuf. Resûl** birâder-i O. **Emir** birâder-i O. **Habib (?)** veled-i **Arif. Ahmed** veled-i **Şah Hacı. Veli**

---

60 TTD 79, s. 389.
61 TTD 79, s. 389.
62 TTD 79 s. 389.

veled-i O. **Mahmud** birâder-i O. **Pir Ahmed** veled-i ..... **Bayezid** veled-i O şeyh. **Mehmed** veled-i O. **Hüseyin** veled-i........ **Musa** birâder-i O. **İdris** veled-i **Hüseyin.** **Ali** veled-i ..... **Hacı.** **İbrahim** veled-i **Arif.** **Pir Nazar** birâder-i O. **Pir Mehmed** veled-i **Sami Murad** veled-i O. **Mustafa** birâder-i O. .... **Seyid Ahmed.** **Mezid** veled-i O"[63].

Kışlak-ı Ulu:

Sivas merkez ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Gazibey*** köyünün içinden geçen derenin adı "Uludere"dir. Zayıf bir ihtimal olarak burasının ***Gazibey*** olabileceği akla gelmektedir. 1520 yılında bu kışlakta 3'ü "mücerred" olmak üzere, toplam 29 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

Kışlak-ı Terzi Hacı:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 22 nefer kayıtlı olup 9'u "mücerred"dir.

Kışlak-ı Diğer (?) Tâbî Mezkûr

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 47 nefer kayıtlı olup 12'si "mücerred"dir.

Kışlak-ı Firuz ....:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 8 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Kabaklu:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 25 nefer kayıtlı olup 7'si "mücerred"dir.

Kışlak-ı Kara Köy:

Burası muhtemelen ***Sivas Bedirli*** bucağına bağlı ***Karalı*** Köyü olabilir. 1520 yılında bu kışlakta 2'si "mücerred" olmak üzere 17 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Kement Tâbi Artukabâd:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 50 nefer kayıtlı olup 3'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı Kızılca:

Şimdi Sivas'ın ***Kayadibi*** bucağına bağlı eski adı ***Kızılcaköy*** yeni adı ***Kızılova*** olan köydür. 1520 yılında bu kışlakta 5'i "mücerred" olmak üzere, toplam 20 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

"Seyid Ali veled-i **Ümmet.** **Seydi** birâder-i O. ..... birâder-i O. **Şah Veli** birâder-i O. **Yaramış** veled-i **Ahmed.** **Halil** birâder-i O. **Şah Kulu** veled-i **Hacı Seyid Ahmed, İmam.** **Seydi Mahmud** veled-i O. **Kadir** veled-i **Seyid Ahmed.** **Abdülgani** birâder-i O. **Mübarek** veled-i **Abdul.** **Pir Mehmed** veled-i **İbrahim.** **Hüseyin** veled-i **Murad.** **Muhammed** birâder-i O. **Seydi Ahmed** veled-i O. **Loğman** (?)birâder-i O. **Mehmed** birâder-i O. **Mehmed** veled-i **Halil Varak** (?). **Pir Ömer** (?)veled-i **Seyid Ahmed"**[64].

Kışlak-ı Gözmüş:

Şimdi Sivas'ın ***Bedirli*** bucağına bağlı ***Gözmen*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 9'u "mücerred" olmak üzere, toplam 24 nefer kayıt olup, isimleri şunlardır:

Seydî Mehmed veled-i ...... **Hüseyin** veled-i O, mücerred. **Hasan** birâder-i O mücerred. **Saruca** veled-i **Ümmet.** **Pîr Mahmud**

---

[63] TTD 79, s. 390.

[64] TTD 79, s. 393.

veled-i O, mücerred. ......veled-i **Hamzı.** **Tayyar** veled-i **Saru.** **Pîr Ahmed** veled-i O, mücerred. "........birâder-i O. **Mahmud** birâder-i O. **Budak** birâder-i diger, mücerred. **Yusuf Sofu** veled-i......**Koca. Selman** veled-i **Hoca Hacı** imam. .... birâder-i **Selman. Ya'kub** veled-i ....**Pîr Veli** veled-i O, mücerred. **Şah Bayad** veled-i **İsa, Kucak** (?)veled-i **İsa.** **Mürüvvet** veled-i **İsa.** **Ali** veled-i **Mürüvvet. Nuri** veled-i **Pîr Veli** mücerred. ....**Abdal** mücerred. **Şah Bayad** veled-i **Hacı Beğ,** mücerred. **Şah Ali** birâder-i O, mücerred[65].

Kışlak-ı Yoğun Ali:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 22 nefer kayıtlı olup 7'si "mücerred"dir.

Kışlak-ı Boğazkesen:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 12 nefer kayıtlı olup 3'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı Kelebek:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 23 nefer kayıtlı olup 5'i "mücerred"dir.

Kışlak-ı Kuzuluk Tâbi Artukabâd:

Burasının Sivas merkez ***Bedirli*** bucağına bağlı ***Akkuzulu*** köyü olması muhtemeldir. 1520 yılında bu kışlakta toplam 12 nefer kayıtlıdır.

Cemaat-i Tâbi Kışlak-ı Kelek:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 23 nefer kayıtlı olup 2'si "mücerred"dir.

Kışlak-ı Çiftlik *Tâbi Artukabâd Ömer Beğ Kedhüda Veled-i İlbeğlü:*

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta 1'i "mücerred"olmak üzere toplam 12 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Mustafa** veled-i **Ali.** **Mehmed** birâder-i O. **Ali** veled-i **Cihan.** .... **İskender** veled-i ..... **Hacı.** **Koruk** (?) birâder-i O. **Gülâli** (?) birâder-i Diğer. **Mehmet Taş** veled-i **Ömer Beğ** ..... **Selim Çelebi** veled-i O. **Halil Koca** (?) veled-i **Cemal Goca** (?). **Mezkûr Halil** ..... **Hatip Sultan.** **İbrahim** veled-i O"[66].

Kışlak-ı Virancık *Tâbi Artukabâd Tâbi El-Mezbûr*:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta 9'u "mücerred" olmak üzere toplam 51 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Çırak** veled-i **İdris.** **İsmail** veled-i O. **Mahmud** veled-i **Süleyman.** **Temur** veled-i O. **Mehmed** birâder-i O. **Halil** birâder-i Diğer. **Şaban** birâder-i Diğer. **Talib Divane** (?) veled-i **Çırak. Tuygur** (?) veled-i **Musa.** **Pir Ahmed** veled-i **Hasan.** **Hasan** veled-i O. ..... birâder-i O. **Sultan Mehmed** birâder-i Diğer. **Aykud** veled-i ..... **İbrahim** veled-i **Kaya.** **Kubad** veled-i O. **Hamza** veled-i ..... **Pir Kulu** veled-i O. **Pir Veli** birâder-i O. **Şah Ali** veled-i **Atluhan. Atluhan** veled-i O **Murad** birâder-i O. **Ali** veled-i ..... **İbrahim** veled-i O. **Atluhan** birâder-i O. **Pir Sultan** veled-i **Hamza.** **Hüseyin** birâder-i O. **İsmail** birâder-i O. **Seyid Mahmud** veled-i **Emir.** **Pir Kadim** veled-i O. ..... veled-i O. **Mahmud** veled-i **Seyid Ahmed. İsmail** veled-i O. **Halil** veled-i **Hasan Goca, İmam.** **Hasan** veled-i O.

---

[65] TTD 79, s. 393.
[66] TTD 79, s 394.

Hüseyin birâder-i O. **İsmail** birâder-i Diğer. **Pir Mehmed** veled-i **Hasan Koca.** **Emirhan** veled-i **Hasan.** **Hızır** veled-i O. .... **Ümmet** veled-i **Süleyman.** **Ahmed** veled-i **Sultan.** **Musa** veled-i O. **Mustafa** birâder-i O. **İlyas** veled-i .... **Halil** veled-i **İdris.** **Seyid Ahmed** veled-i O. **Emir** veled-i **Ali.** **Ali** veled-i O"[67].

Kışlak-ı Künbetcik:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 24 nefer kayıtlı olup 8'i "mücerred"dir.

Kışlak-ı Uzundura (?)Tâbi Artukabâd:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 53 nefer kayıtlı olup 12'si "mücerred"dir.

Kışlak-ı Dede Viranı:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 12 nefer kayıtlı olup 4'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı Şeyh Kızık (?):

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 19 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Kel Bulanı (?):

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 12 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Çamluca:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 8 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Çomaköy:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 19 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Kızılca:

Burası şimdi Sivas merkez bucağına bağlı ***Kızılca*** köyü olabilir. 1520 yılında toplam 26 nefer kayıtlı olup isimleri şunlardır:

"**İlyas** veled-i **Hasan.** **İbrahim** birâder-i O. **Pir Ahmed Koca, İmam.** .... **Burhan (?)** veled-i O. .... **Alagöz (?)** veled-i O. **Murad** veled-i **İbrahim.** .... **Oruç** veled-i **Mehmed. Emin** birâder-i O. **Ali** veled-i **Mehmed.** **Ali** veled-i **Emin.** **İskender** veled-i. **Duran (?)** veled-i **Mehmed.** **Osman** veled-i **Süleyman. Mehmed** veled-i **Ali.** **Şah** veled-i. .... **Hacı Ahmed.** **Pir Ali** veled-i **Şah Veli.** **Maksud** veled-i **İsa.** **İbrahim** veled-i ..... **Musa** veled-i ..... **Aydın** veled-i **İshak.** **Seydi** veled-i **Hacı.** **Mustafa** ...."[68].

Kışlak-ı Kızıl Arhac *Tabi Olukman*:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 6 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Güngörünmez:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 8 nefer kayıtlı olup 3'ü "mücerred"dir.

---

[67] TTD 79, s. 395.
[68] TTD 79, s. 397.

Kışlak-ı Cemaat-i Hacı İsa:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 19 nefer kayıtlı olup 3'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı Olukman Kethüda Namı Diğer Beşdepe:

Muhtemelen Sivas Merkez ***Karaçayır*** Bucağına bağlı ***Olukma***- Köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta toplam 35 nefer kayıtlı olup 15'i "mücerred"dir.

Kışlak-ı Salmaâd (?):

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 12 nefer kayıtlıdır.

Yukarda sıralanan kışlaklarda yaşayan kişileri topladığımızda 918 nefer oldukları görülür. Bu kişilerin 168 'i mücerred olduğundan geriye kalan 750 kişi vergi nüfusunu temsil ediyor demektir. Vergi nüfusunu beş ile çarpmak suretiyle tahmini nüfusu bulabiliriz. Buna göre 1520 yılında Sivas'ta yaşayan İlbeyli Bölüğünün nüfusu 3750 kişidir diyebiliriz.

Belirtilen tapu defterinin biraz daha ilerdeki sayfalarında ***Koyunculu*** Bölüğü ile karşılaşıyoruz. Bir önceki tapu defterinde bu bölüğe bağlı bir cemaat olan ***Kabasakal Cemaati***'nin artık bu bölükten ayrılarak ***Bölük-ü Kabasakallu*** (Kabasakallı Bölüğü) adında ayrı bir bölük oluşturmuş olduğunu görüyoruz. Bu bölüklerden ***Kabasakallı*** bölüğüne ***Kavlak, Keçili, Sorguncuk, Budak, Karagömlek*** kışlakları bağlanmıştır. ***Koyunculu*** bölüğüne ise, ***Kik, Kızılca, Kayadibi, Söğütçük, Odamacı, ..., Yapalı*** kışlakları bağlıdır. Şimdi bu bölükleri ve kışlaklarını defterdeki sıralarına göre inceleyelim:

Bölük-ü Kabasakallu Türkeri Veled-i Bekiş Kethüda:

Kışlak-ı Kavlak:

Burası şimdi Sivas'ın ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Kavlak*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 5'i "mücerred" olmak üzere, toplam 25 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Hüseyin** veled-i **Kethuda**. **Reis** birâder-i O. **Hasan** birâder-i O. **Budak** veled-i O. **Mehmed** veled-i **Ulaş**. **Mustafa** birâder-i O. **Hüseyin** birâder-i O. ..... veled-i **Ömer**. .... birâder-i O. **İshak** veled-i **Bekiş**. **Aydın** veled-i O. **Yusuf** veled-i **Hüseyin**. **Hızır** birâder-i O. **Hasan Hüseyin**. **Ali** veled-i **Hasan**. **Bekir** veled-i **Hasan**. ..... veled-i **Dursun**. **Memil (?)** birâder-i O. **Kasım** Diğer. ..... veled-i **Mehmed**. **Mustafa** birâder-i O. **Abdullah Hoca**. **Piri** veled-i **Bekir**. **Yaramış (Baramış)** birâder-i Diğer"[69].

Kışlak-ı Keçili:

Burası şimdi Sivas'ın ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Keçili*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta toplam 7 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Tur Ali (Durali)** veled-i **Erdoğan**. **Murad** birâder-i O. **Sevindik (?)** veled-i **Merfuk (?)**. **Budak** veled-i O. **İshak** birâder-i O. **Mansur** veled-i **Mahmud**. ..... birâder-i O"[70].

---

[69] TTD 79, s. 403.
[70] TTD 79, . 403.

Kışlak-ı Sorguncuk:

Burası şimdi Sivas'ın ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Sorguncuk*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 5'i "mücerred" olmak üzere, toplam 12 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**İbrahim** veled-i **Kethuda**. **Mehmed** veled-i O. **Ali** veled-i **Halil**. **Mustafa** veled-i **Ali Beğ**. **Pir Sultan** veled-i O. **Mehmed** birâder-i O. **Yusuf** veled-i **Eyüb**. **Mehmed** veled-i **Doğan**. **Doğan** veled-i O. **Murad** birâder-i O. **Hüseyin** veled-i **Yusuf**, imam"[71].

Kışlak-ı Budak:

Burası şimdi Sivas'ın Merkez bucağına bağlı ***Budaklı*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 1'i "mücerred" olmak üzere, toplam 11 nefer kayıtlıdır.

Kışlak-ı Karagömlek:

Burası şimdi Sivas'ın Merkez bucağına bağlı ***Karagömlek*** köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 1'i "mücerred" olmak üzere, toplam 12 nefer kayıtlıdır.

Bölük-ü Koyunculu Tabi-i Akkuzulu Cemaat-i Ebül-Kasım Veled-i Kethüda Hacı Hamza:

Kışlak-ı Kik:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta toplam 26 nefer kayıtlı olup 4'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı Kızılca:

Muhtemelen bu kışlak şimdi Sivas Merkez ***Kayadibi*** bucağına bağlı ***Yenikızılcakışla*** Köyüdür. Bu köyün eskiden ***Söğütçük*** köyü ile ***Eskiköy*** arasındaki ***Ortaören*** mevkiinde olduğu rivayet edilmektedir. 1520 yılında bu kışlakta 11'i "mücerred" olmak üzere, toplam 35 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Ahmed Hacı** veled-i **Mahmud Raî**. **Yusuf** veled-i **Mehmed**. **Seydi** veled-i **Mahmud**. **Mahmud** veled-i **Ahmed Hacı**. **Hasan** birâder-i O. **Tur Ali** veled-i **Yusuf**. **Mehmed** veled-i ..... **Ali** veled-i ..... **Seydi** veled-i **İbrahim**. **İbrahim** veled-i O. **Mahmud** veled-i **Mahmud**. **İsmail** veled-i O. **İbrahim** birâder-i O. **Maksud** birâder-i O. **Hasan** birâder-i Diğer. **Hüseyin** birâder-i Diğer. **Halil** birâder-i Diğer. **Ali** birâder-i Diğer. **Pir Mehmed** birâder-i **İlbeği**. **Abidin** birâder-i O. **Himmet** veled-i **Kara Hacı**. **Hüseyin** veled-i O. **Hüseyin** veled-i **Halil**. **Karlu Koca (?)** birâder-i O. **Musa** birâder-i O. **İsa** veled-i **Halil**. **İbrahim** veled-i O. **Ali Koca** veled-i **İsrail**. **İsmail** veled-i O. **Hüseyin** birâder-i O. **Hasan** birâder-i O. **İsrail** birâder-i O. **İsmail** veled-i **Mustafa Hacı**. **Ali** veled-i O. **Hüseyin** veled-i **Turgud**"[72].

Kışlak-ı Kayadibi:

Burası şimdi Sivas Merkez ***Kayadibi*** bucağıdır. 1520 yılında bu kışlakta 8'i "mücerred" olmak üzere, toplam 39 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"**Musa Koca** veled-i **Halil**. **İbrahim** veled-i **Halil**. **Seydi Mahmut** veled-i **İbrahim**. **Hasan** veled-i **Habib**. **Pir Hasan** veled-i O.

---

[71] TTD 79, s. 404.
[72] TTD 79, s. 488.

İsa veled-i Halil. Hüseyin veled-i Habib. Ali veled-i Kemâl. .... veled-i O. Hamza veled-i Kemâl. Kılıç veled-i Kemâl. Mehmed veled-i Kemâl. Mustafa veled-i .... Hamza veled-i O. .... Yaramış veled-i .... Hüseyin veled-i Nebi. Bayram veled-i Pir Eyüb. .... Ahmed veled-i Cafer. İsa veled-i O. Turgud Koca veled-i Cafer. Hasan veled-i Ya'kub. İsmail birâder-i O. Hüseyin birâder-i O. Mirza Mehmed veled-i Küçük. Budak veled-i O. Pir Veli birâder-i O. Sultan veled-i Mirza Mehmed. Ali veled-i İlyas. Yusuf veled-i O. Mehmed veled-i İlyas Hacı. Hamza veled-i İlyas Hacı. Hasan birâder-i O. Himmet birâder-i diğer. Mustafa veled-i Mehpmed. Pîr Mehmed veled-i O. Sultan Mirza birâder-i diğer"[73].

Kışlak-ı Söğütçük:

Burası şimdi Sivas'ın *Kayadibi* bucağına bağlı *Söğütçük* köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 5'i "mücerred" olmak üzere, toplam 23 nefer kayıtlı olup, isimleri şunlardır:

"Hâlid veled-i Evliya. Evliya veled-i O. Abdurrezzak birâder-i O. Eyüb veled-i Hayreddin (?). Hasan Hacı veled-i Hacı Koca. Mirza Yusuf veled-i O. İshak birâder-i O. Kasım birâder-i Mohac (?). Ebî veled-i O. Tâlib veled-i Bayezid Hacı. Mehmed birâder-i O. Tâlib veled-i Hacı Koca. Hamza veled-i Hasan. Hasan veled-i O. Mehmed birâder-i O. Ali veled-i Mir Hacı (?). Osman birâder-i O. İdris Hacı veled-i O. Yunis veled-i O. Hamza Koca veled-i Hacı Koca. Pîr Mehmed veled-i O. Emir Hasan veled-i Seydî. Pîr Hasan birâder-i O"[74].

Kışlak-ı Odamacı (?):

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta 1520 yılında toplam 14 nefer kayıtlı olup 3'ü "mücerred"dir.

Kışlak-ı ......adlu:

Şimdiki yerini tespit edemediğimiz bu kışlakta 1520 yılında toplam 20 nefer kayıtlı olup 2'si "mücerred"dir.

Kışlak-ı Yapalu:

Burası Ulaş ilçesine bağlı *Yapalı* köyüdür. 1520 yılında bu kışlakta 4'ü "mücerred" olmak üzere, toplam 15 nefer kayıtlıdır.

Yine 1520 tarihli başka bir tapu defterinde, İlbeyliler hakkında şu bilgilerin yazılı olduğunu görüyoruz.

"Etrak-ı Yörük-ü Büzürk. Bölük-ü İlbeğlü.
Kışlak: 54
İmam: 54
Hane: 769
Mücerred: 277
Yekün: ***Nefer:*** 1046 ***Hâsıl:*** 33585 (Akçe)"[75].

[73] TTD 79, s. 488.
[74] TTD 79, s. 488.
[75] TTD 387, s. 487.

Bu belgeyi bir önceki kayıtla kıyasladığımızda, aşiretin kışlak sayısının 44'ten 54'e çıktığını; 750 olan hane sayısının 769'a yükseldiğini; nefer sayısının ise 918'den 1046'ya yükseldiğini görürüz. Mücerred yani bekâr kişi sayısının da 168'den 277'ye yükseldiğine göre, İlbeyli aşireti bu yıllarda çoğalıyor ve güçleniyor, denilebilir. Bu belgede dikkat çeken diğer bir husus ise, her kışlakta bir "İmam" bulunmasıdır. Bunun anlamı "tüm İlbeyli kışlaklarında cemaate namaz kıldıran ve dini konularda yardımcı olan görevliler var" demektir. Her kışlakta bir imam bulunması ve buna ihtiyaç duyulması, aşiretin Sünni çizgide bulunduğunun da bir delilidir.

Merhum Halis Turgut Cinlioğlu'nun verdiği bilgiye göre Tokat 1538 yılında Voyvodalık olmuştur[76]. İlbeylinin bağlı bulunduğu toprak, "Tokad Voyvodalığı aklâmından Hoca Hasları Mukataası" olduğundan, kuvvetli ihtimalle İlbeyliler 1538 tarihinde mâlî yönden Tokat Voyvodalığına bağlanmışlardır.

Bozulus Türkmenleri hakkında çok kıymetli bir eser hazırlayan Tufan Gündüz, bu topluluk içinde yer alan İlbeyliler hakkında şunları yazmıştır:

"Güney Anadolu'nun kalabalık aşiretlerinden biri olan İlbeylüler, Bozulus içinde 1540 tarihinde, sadece 5 hane ile temsil olunmakta idi. Bu grubun adına Bozulus ile ilgili vesikalarda bir daha tesadüf edilmemektedir. Bunların Antep bölgesindeki akrabalarının içine kaymış olması veya Rakka iskânına tabi tutulan İlbeylüler arasında bulunması muhtemeldir[77]."

İlbeyli aşiretinin 1574 yılındaki konumu ve nüfusu hakkında merhum ***Faruk Sümer*** bize şu bilgileri vermiştir:

"İl Beğliler Ulu Yörük Türkleri arasında yaşamaktadır. 982 (1574) yılında 36 kışlakta yaşamakta ve bu kışlaklarda çiftçilik yapmaktadır. Gösterilen tarihte oymağın vergi nüfusu 1624 dür. (Defter-i Yörükân-ı Sivas, Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Arşivi, nr. 16 yap. 1b 20b) Bunun beş ile çarpılmasından çıkan 8120 rakamı oymağın asıl nüfusu hakkında bir fikir verir. İlbeğliler Ulu Yörük Türkleri'nin Ortapâre kolundan olan İl Beğliler'in bazı obaları da Artuk Ova'da yaşamaktadır. Aynı kaynağa göre Saraçlu adlı bir oymakta İl Beğli'ye bağlanmıştır. Şimdi Sivas'ın Yıldız eli kazasındaki Saraçlu denilen köylüler bunların torunları olmalıdır"[78].

Hicri 1224, Milâdi 1809 tarihli Sivas Ali Baba Zâviyesiyle ilgili bir evrakın kenarına yazılmış ve 980 ve 983 tarihli tapu defterinden alındığı anlaşılan kayıtta:

"Etrâk-ı Yörükân-ı büzürk, bölük-ü İlbeğlü (Ulu Yörük Türklerinden İlbeğlü Bölüğü)" başlığı altında *Kışlak-ı Ağcainiş* ve *Cemâat-i Ala Bedürlü* hakkında bilgi verilmiştir Bu belgede şimdiki Akçainiş ve Bedirli köylerinin 983 hicri yılındaki nüfus ve vergilerine ait bilgiler yer almakta olup Akçainiş 174, Bedirli 134 neferdir.[79].

---

[76] Halis Asarkaya (Halis Turgut Cinlioğlu), *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat 1941, s. 39.

[77] Dr. Tufan Gündüz, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, Bozulus Türkmenleri* 1540-1640, s. 77.

[78] Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler),Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, İstanbul 1999, s.210.

[79] bkz. ALİ BABA 7/99.

e. 17. Yüzyılda İlbeyli Aşireti:

Bu yüzyılda İlbeylilerin diğer aşiretlerle bir çok yaylak-kışlak davalarının olduğunu, bu anlaşmazlıkların çözümü için devlet tarafından ilgililere emirlerin gönderildiğini kayıtlardan öğreniyoruz. Yine bu asırda İlbeylilerle ilgili en önemli olay, Maraş İlbeylilerinin 1693 yılında Münbiç'e iskân edilmeleridir. Hatırası halen hafızalardan silinmemiş olan bu iskan olayı hakkında aşağıda geniş olarak bilgi verilecektir. Bu asır içerisinde cereyan eden bazı önemli olayları tarih sırasına göre inceleyelim:

1611 yılında, ***Lik Cemaati*** adı verilen bir aşiret, İlbeyli Aşiretinin mal ve davarlarına zarar vermiş ve erzaklarını gasp etmiştir. Adı geçen cemaatin zararının engellenmesi için gönderilen emir şöyledir:

Zülkadriye beylerbeğisine ve Samantu ve Elbistan kadılarına hüküm ki Sen ki miri miransın mektub gönderüb Ekrad ve yürük tayifesinden Lik cemaati kuttauttarıyk olub Erciş dağında yaylayub sevahile giderken cemaati mezbureden Sinan ve Ali ve Hüseyin nam şakıyler hevasına tabi kırk elli nefer yoldaşlarile zikrolunan kaza ve nevahii ve temekkün ve kendü haslarından olan İl Beğlü tayifesinin def'atle evlerin basub sığır ve sair davarların ve emval ve erzakın garet ve fesadü şenaat eylediklerinden maada orduyu hümayunum Karaman'a dahil olub Sivas'a gelince nemıkdar at ve esbab sirkat olunmuş ise ve temgalu miri bargirler ve sair müslümanların davarları zikrolunan şakıylerin ellerinde olduğuna nice mu'temedün aleyh kimesneler alâ tarıykuşşehade haber virdüklerin bildirüb haklarından gelinmek babında emri şerifim recasına arz eyledüğün ecilden buyurdum ki... vusul buldukda bu babda unat vechile mukayyed olub zikrolunan şakıyleri hüsnü tedbir ve tedarikle ele getürüb gaybet iderlerse şer'ile buldurması lâzım olan kefillerine buldurup getürdüb davayı hak ve tayini madde idenler ile beraber idüb bir defa şer'ile görilüb fasl olmayub on beş yıl mürur etmiyan hususların unat vechile hak üzre teftiş idüb göresin arz olunduğu üzre mezburların fesadı mukarrer ise badessübut eshabı hukuka şer'ile müteveccih olan hakların hükmidüb alıvirdikden sonra mezburlar muhtacı arz olanlardan ise muhkem habs ve arz eyleyesin Değiller ise şer' ile haklarında lâzım gelâni icra idüb şer'i şerife muhalif kimesneye iş itdirmiyesin Ammâ hak üzre olub garaz ve nisbet ile kendü hallerinde olanlara hilâfı zer'zulüm ve teaddi ve ahzü celb sebebi ile fesadü himayetten ziyade hazer eyleyesin (Yusuf kethudaya virilmişdir Ba hat) Fi 4 Muharrem 1020 (1611)[80].

1613 yılında ***Yaban Eri*** adı verilen bir aşiret Sivas İlbeylilerinin yaylak ve kışlaklarına tecavüz ederek bu topraklarda haklarının olduğunu iddia etmişlerdir. Ancak devlet gönderdiği şu emirle ***Yabar Eri*** topluluğunun zararının engellenmesini ve yöreden uzaklaştırılmasını istemiştir:

İl Beğlü... kadılarında hüküm ki İl Beğlü ve Kabasakallu ve Tuğlu ve Demürcili ve Karacalı nam yürük tayifesini kazai mezburda vaki tahrirde ve Kik savat dan Kızılca Irmağ'a varınca mahdud olan mahaller kadimden taifei mezburenin mahsus ve müstakil yaylak ve kışlakları ve mezreaları olub davarlarile çıkıb yaylayub ve kışlayub otundan ve suyundan intifa'edüb haricden bir ferdin alâkadarı yoğiken Şam caniblerinden gelân Yaban Eri tayifesi dahletmekle emrile Tokad ve Sivas kadıları şer'ile görüb ehli vukuf ve

---

[80] Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri, 966-1200*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989 s. 64-65.

bigaraz müslümanlardan teftiş eylediklerinde mezkûrların müstakil yazlakları ve kışlakları olduğı sicil ve hüccet olunup ellerine hücceti şer'iyye virilüb men'olunurlar iken kanaat eylemeyüb yine teaddi üzre oldukları ilâm olunmağin şer'ile görilüb icrayı hak olmak emrim olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sadır olan emrim üzre amel idüb filvaki vechi meşruh üzere mukaddemâ murafaai şer'olduklarında zikrolunan yaylak ve kışlak mez ırûn yürük tayifesinin kadimden kendülerine mahsus ve müstakil yaylakları ve kışlakları olduğu sabit ve zahir olub hücceti şer'iyye virilüb mezkûrlara hükmolunub men'olunmuşlar iken memnu'olmıyub dahlederler ise ve zikrolunan hüccet mazmunu muvafıkı şer'olub alâ vechil hasım sabit olursa mukarrer tutılub hilâfına cevaz göstermeyüb mezkûr Yaban erlerini men'ü def' eyleyesin Fi 14 z 1022 (1613) [81].

1614 yılında ***Şamlılar*** adı verilen topluluk hayvanlarıyla birlikte Sivas İlbeylilerinin yaylak ve kışlaklarına girerek buralarda haklarının olduğunu iddia etmişlerdir. ***Şamlılar***'ın zararlarının engellenmesi ve yöreden uzaklaştırılması için gönderilen emir şöyledir:

Yeni İl kadısına ve voyvodasına hüküm ki Kadimden ol canibde İl Beğili dimekle maruf yürük taifesi koyun ve davarları ile yazlayub ve kışladıkları yerlere Şamlılar dimekle maruf yürük taifesi olıglâne muhalif davarları ile gelüb bizim dahi yürüye geldüğümüz yerler deyu cebren oturub muzayeka virüb kendülere teaddi olunduğu ilâm olunmagin buyurdum ki... vusul buldukda bu babda mukayyed olup vechi meşruh üzre tayifei mezburenin kadimden davarları ile yazlayı ve kışlayı geldükleri yerlere mezkur Şamiler'den olan yürük tayifesin olıgelâne muhalüf dahlü taarruz etdirmeyesin Men'ile memnu'olmıyanları yazub arz eyleyesin Fi 16 z 1022 (1614) [82].

1614 yılında ***Kezmezlü*** Aşireti ile Sivas ***Elbeğlü*** cemaati arasında bazı meralar yüzünden çıkan anlaşmazlığın çözülmesi için şu emir gönderilmiştir:

Sivas ve Yeni İl Kedik Çıbık kadılarına ve Yeni İl voyvodasına hüküm ki Yeni il kazasına tabi Kesmezlü cemaatinden Han Selim ve Mehmed kethuda ve Bayram Fakıh ve İmirze ve Karatay ve sayir cemaatleri ve Elbeğlü cemaatinden Küçük Hacı ve Elbeğlü Hacı ve Hacı Hasan ve Musa ve Mustafa ve sayir yürüklerin münazealarıı olan Eşkünci nam mahalde vaki Beğ Pınarı ve Saru Silâb ve Yerani ve Hacik ve Yerani ve Çoban Kırı ve Kesmezlü harkı nam mahaller ellerinde olan sureti defteri cedid hakâni mucibince zikrolunan Kesmezlü tayifesinin güzleleri ve mer'aları olduğı niza'olunmağla bundan akdem emri şerifimle mürafaai şer'olub defterlerine nazar olundukda mezkûrûn Kesmezlü cemaati kış eyyamların sahil yerlerde ve yaz eyyamların Bozok kazası etraflarında cemaatleri ve boyları ile varub mütemekkin oldukları mukayyed olduğundan gayri şühudu udul ile mezkûrân İl Beğlu cemaati muvacehelarinde yüz yıldan beri yaylakları olduğun sabit idüb ellerine hüccet virilmiş iken zikrolunan İl Beğlü tayifesi bizim dahi mer'a mukarrerdir deyu sureti defter ve emri şerif irad idüb nazar olundukda mahalli mezbur cemaati İl Beğlü'ye sureti defterleri mucibince kışlak ve mezburûn Kesmezlü cemaatine yaylak ve mer'a tayin olunduğı muhakkak olduğundan

---

[81] ATA, s. 71.
[82] ATA, s. 66.

maada civarlarında olan kura ahalisinin ehli vukuf ve bı garaz müslümanlardan sual olundukda mahalli mezbur vechi meşruh üzre cemaati Kesmezlünün yaylakları ve kadimi mer'aları olduğun şehadet eyledikleri sicil ve hüccet olmuş iken yine kanaat eylemeyüb niza'dan hâli olmadıkları ilâm olunmagin süddei saadetimde olan defterlere müracaat olundukda mahalli mezburı vechi meşruh üzre ber vechi iştirak zabt ide geldikleri mukayyed olup ve bunda akdem emrile mürafaai şer'olunduklarında zıkrolunduğu üzre ber vechı iştirak mutasarrıf oldukları sicil ve hüccet olunduğundan hâlâ Divanı Hümayun'umda dahi mürafaa olduklarında kadimden zabt ide geldikleri üzre ber vechi ıştirak mutasarrıf olmaları emrim olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda ve bu babda sadır olan emrim ve vechı meşruh üzre ellerinde olan sureti defteri cedidi hakanî ve mazmunu zabit olan hüccetleri mucibince mahalli mezburu kadimden tasarruf idegeldikleri üzre tasarruf etdirüb deftere ve emri hümayunuma mugayir canıbeyne taallül ve niza' etdirmiyesin Eslemeyüb emri hümayunuma muhalif inad ve muhalefet idenleri isim ve resimlerine yazub arz eyleyesin ki sonradan haklarında ne vechile emri şerifim sadır olursa mucibi ile amel oluna Fi 3 z 1023 (1615)[83].

1616 yılında Maraş İlbeylileri, vergilerinin kanunlara uygun olarak alınmadığı ve kendilerinden fazla para alındığı hususunda devlete şikâyette bulunmuşlar ve bu yanlış uygulamanın düzeltilmesi için İstanbul'dan Maraş kadısına şu emir gönderilmiştir:

Maraş kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Türkman-ı Meraş tayifesinden Elbeğli cemaati meclisi şer'e gelüb bunlar Zülkadriye beylerbeğilerinin reayası olmağla yılda bin guruş selâmiyemiz aldıklarından maada eyaleti mezbureye mutasarrıf olan Yusuf dame ikbalihu yedi yüz guruş behalu cebren bir al atımız alub ve âdeti agnam müşarünileyhimın olmağla kadimden koyun ve kuzu bile ad olunub ikisinden bir akçe alunurken koyun başına sekizer onar akçelerin ve mücerred ve bennaklerin kanun ve defter mucibince almayub yirmi bin mıkdarı koyuna ve yüz elli bennak ve yüz mücerrede bin beşyüz guruş taleb idüb tahammüle mecaliniz olmayub perakende ve perişan olmamız mukarrerdir Bize olan zulüm ve teaddii vukuu üzre arz idivir deyu ilhah idüb ve selâmiye alınmayub ve cebren alınan atlarının ya ayni ve yahud behası virilüb ve rüsumu agnam ve bennak ve mücerredleri defter mucibince alınmak içün emri şerifim recasına arz eyledüğün ecilden imdi devir ve selâmiye umumen memaliki mahrusemden ref' olunmuşdur Minbaad selâmiye namına reaya ve fukarasının hilâfı şer'i şerif bir akçeleri alınmamak emrim olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sadır olan emrim üzre amel idüb dahi min baad miri miran ve ümeranın su başıların ve sayir âdemlerin lâzım olmadıyan il üzerine devre çıkartmıyub ve selâmiye namına ve gayri tarıykle hilâfı şer'i şerif bir akçe ve bir habbelerin aldırmıyasın Ve âdeti agnam müşarünileyhe hasıl kayıd olmuş ise koyun ve kuzu bile ad idüb ikisinden bir akçe aldırub ve resmi bennak ve mücerredlerin dahi defteri cedidi hakanî mucibince aldırub ziyade aldırmıyasın Ve bilcümle eyyamı ma'delet encamımda bir ferde cebri zulüm ve teaddi olduğuna kat'â rızayı hümayunum yokdur Bu babda unat mukayyed olub ve dayima reaya ve fukarayı himayet ve sıyanet üzre olub şer'i şerife ve kanunu kadime ve defteri cedide ve emri humayunuma muhalif

---

[83] ATA, s.73-74.

bir ferde cebir ve zulüm itdirmiyesin İnad üzre olanları isim ve resimlerile yazub arz eyleyesin Fi 24 s 1025 (1616) Sahrayı Haleb[84].

1671 tarihinde Maraş'ı ziyaret eden ***Evliya Çelebi*** "... Maraş Sancağı 500 akçe şerif kazadır. Köyleri .... dir. Hükmündeki kazalar bunlardır. (Maraş ve Şehir Etrafı, Havsuşlol, Güvercinlik, Yenice, Zeytuniye, Bertiz, Göynük, Yörükan, Haruniye, Asderan, **İlbeyli**) dir[85]" demektedir. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiden, o yıllarda Maraş'ta ***İlbeyli Kazası*** adlı bir kazanın bulunduğu anlaşılıyor. Muhtemelen Maraş İlbeylilerinin yaşadığı kaza burasıdır. Ama bu kazanın şimdi nerede olduğu tespit etmek oldukça güçtür.

Hicri 1095, Milâdi 1684 yılında, Tokat nahiye ve kazalarından alınacak 1095 yılı vergilerinin eksiksiz olarak toplanıp hazineye gönderilmesi için yazılan oldukça uzun bir metni olan emrin ortalarında şöyle denilmektedir:

"...Sivas ispençesi ve Artukâbad cizyesi ve Gedegara Mukataası ve Hassa-i Havza Mukataası ve Hassa-i Akdağ Mukataası ve Hassa-i Kırşehri Mukataası ve Şarkîpâre Kazasında vâki Olukmanlı Mukataası ve Hassa-i Hoca Mukataasına tâbi İlbeğlü ve Çongar ve Çepni kabîleleri ve aña tâbi Kazabad Kazasında vâki bazı kurâ mukataatı ve Çakır Alilü Cemaati ve Hassa-i Dodurga ..."[86]

Bu belgeden Sivas'ta yaşayan İlbeylilerin 1684 yılında, Tokat Hoca Hasları Mukataası içerisinde; bir topluluk olarak yaşadıkları ve "kabîle" olarak adlandırıldıkları anlaşılıyor.

"1688'de isyan etmiş olan maruf zorbalardan Gedik Mehmet Paşa soygunculukta devam ettiğinden üzerlerine Ahmet Paşa gönderilmişti. Ahmet Paşaya yardım etmeleri için Sivas ve Tokat arasında dolaşan Türkmen aşiretlerine de emirler gönderilmiş bu meyanda Tokat'a bağlı Elbeyli aşiretine, Mamalı ve Kızık aşiretlerine Gedik eşkiyasının ele geçirilmesi için çalışmaları bildirilmiştir"[87].

1693 yılında İstanbul'da mütekaitler ödenekleri ve kalyonlar ihtiyaçları için havale olunan paraların kazalara taksiminde İlbeyli kazasının 39,5 kuruş ile Tokat kazaları içinde en az para ödeyen kaza olduğu anlaşılıyor[88]. Burada yine, İlbeyli'nin 1693 yılında Tokat'a bağlı bir kaza olması bizim için önemli bir bilgidir.

Maraş ve Adana arasındaki yurtlarında yaşayan İlbeylilere "Maraş İlbeğlisi" denildiğini yukarda açıklamıştık. Bu ilbeylilerin devlet tarafından önce Rakka'ya ve daha sonra da Münbiç'e yerleştirilmeleri aşiret tarihi içinde çok önemli bir olaydır. İlbeylilerin Rakka ve Münbiç'e iskânları hakkında merhum Cengiz orhonlu şu kıymetli bilgileri vermiştir:

"1693 yılında İlbeyli oymaklarının Rakka eyaletinde bulunan topraklara yerleştirilmeleri emredildi. Fakat iskân edilmeden önce oralara bir mimar gönderildi. Onun keşf ve raporunda, yıkılmış bulunan arklardan, tamir edilseler dahi su çıkması ihtimali olmadığı, susuz yerlere yerleştirilir ise çok kötü duruma düşeceklerinin bildirilmesinden, buraya yerleştirilmekten vazgeçildi. Haleb eyaletinde bulunan Menbic bölgesi arab aşiretlerinin

---

[84] ATA, s. 75-76.
[85] Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Üç dal Neşriyat, İst-1984, s.143
[86] MAD. 2931, s. 100.
[87] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, ikinci kısım Tokat 1950, s. 13.
[88] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, ikinci kısım, Tokat 1950, s. 17.

istilâlarından dolayı yüz yıldan fazla zaman harap bir halde bulunduğu için, Rakka valisi Kadı-zâde Hüseyin Paşa, İlbeyli topluluklarının oraya yerleştirilmelerini uygun gördüğü gibi Haleb, Antep ve Kilis ayan ve eşrafı da makul buldular. Çoğu timar ve zeâmet olan bu yerler, Padişah hâsları arasına katıldı; aynı zamanda yerleştirilmeleri hakkında 19 Haziran 1693'te Rakka valisi ile kadısına da emir verildi. Bunun üzerine bu nahiye içinde geçen Sacur nehrinin, su basar köylerine 1481 tahmini çift ve 1038 kişi olmak üzere yerleştirildiler"[89].

İlbeylilerin Münbiç'e yerleştirilmeleriyle ilgili emir ise şöyledir:

"Maraş İlbeğli Türkmanı Aşireti baş muhasebe kaleminde mukaddema verilen emri şerifi alişanda tasarru olunan Şurut ile Rakka havalilerine iskanı ferman buyurulup lâkin Beydilli ve sair Türkmen taifesi araziyi mezkurenin suyu yerlerinden bundan akdem iskan olunup ve susuz olan arazilerin dahi devleti aliyye tarafından gönderilen mimar gelip mevazi-i mezburda olan münhedim fırkalarına bakub su çıkması mümkün olmayub ve sulu yerleri dahi kalmayub mezkur susuz yerlere iskân ettirilir ise düvel-i ziraatlerini bir .... olmadığından gayri Haleb Eyaletinde Vaki Münbiç ve .... nam mevzi Arap eşkıyasının mühimmi ve .... hali ve harabe arazileri sulu bilâ hasıl olmağla zikrolunan İlbeğli Cemaati mevzuu mezkure iskan olunması Haleb ve Ayıntab ve Kilis Ayanı ve Ulemaları makul-u münasip görüp tarafı devleti aliyeye arz ve vech-i meşruh üzre iskanları babında ferman-ı ali sadır olmağla emsalen lil emril ali zikrolunan Münbiç Nahiyesinde olan arazileri dahi ekseri tımar-ı zeamet olup lakin eşkıyayı mezburun istilası ile hali ve harabe olmağla fimabâd havası hümayuna ilhak ve cemaati mezbure mahalli mevkume iskan ittirülüb başlarında tayin kesb etmiş ihtiyat eyledikleri mutemet adamların cemaatlarına baş u buğ tayin olunup içlerinde fesat ve şekavet eden olur diye kendileri .... ve Rakka valilerine teslim eylemek üzere ihtiyatları ve işerleri mağrifetleriyle birbirlerine tekefül edüp ziraat ve heraset eyledikleri arazileri hasib olan mahsulatlarının hamsim ve nim .... ve kendi yerlerinin .... bağ ve bahçelerin ve bostanlarının be hasbi şer'i murafağa iktiza eden hukuku arazilerin canibi miriye eda edip ol havalileri Urban ve sair mazarratlardan gereği gibi muhafaza ve ahalisine .... sebebiyle emin ve Mutmain olup Rakka valilerine ve emirlerine itaat ve civarlarında olan eşkıya üzerine varmak gibi emir iktiza eyledikde itimat edip vali-i merkum ile maan varub edayı hıdmet eylemek şartıyla hıdmet-i mezburda mukabelesinde üzerlerine mukayyet olan otuz avarız .... haneleri .... def ve sair rusumu bil cümle teklif-ü şak'a dahi üzerlerine def ve muaf ve müsellem olan kat'a bir nesne ile mütalebe olunmayub kendüleri .... ve reayaları ile mevazi-i mezkurede sayf ve şıtada sakin ve mütemekkin ve ehline .... olmak üzere bağ fermanı alişan Halil Bey Bin Ali Gazi Mir Aşiret Başı ve buğu tayin olunub işbu mahalle kuyut ve tahrir olunmuştur. 1105 (1693)[90].

1693 yılında Münbiç'e iskân olunan İlbeyli cemaatleri ve yerleştirildikleri yerler ise şunlardır:

"CEMAAT-İ DURDUNAN (?) TABİİ İLBEĞLÜ:
Münbiç der eyâlet-i Haleb

---

[89] Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul 1987, s. 63.
[90] MAD: 534, s. 70.

Nefer: 31, 34, 37.
CEMAAT-İ İLBEĞLİ:
Yaycı, mağa mezraa Horyüz, Dedehan şimali nehr-i Sacur.

Nefer: 34, 27.
MEZAZI (?) TAYİFE-İ İLBEĞLİ:
Deyr Elbistan, Dekfiryurt, Pir Azim, Aynelakd, an Hamid.

Nefer: 33, 37.
ÇİFTLİK-İ HALİL BEĞ AŞİRETİ (?):
Merc-i amr ve Sungur namı diğer Karaca-viran ve mezraa diyre (?) ve mezaz-ı Sungur ve mezraa Gölpınar elma'ruf Abdi Şeyh.

Nefer: 34, 37.
CEMAAT-İ FİRUZLU TABİİ İLBEĞLÜ:
H. Kala
Ebu Kalak (Kalga) ve Meza....

Nefer: 34, 37
BU DAHİ (Firuzlu)
Beşiktepe, Ebu Feylon (Filan ?) ve Deve Mağarası namı diğer Beslene (?).

Nefer: 35, 37.
CEMAAT-İ GÂVUR İLLİ TABİİ İLBEĞLÜ:
Büyük Vakf namı diğer Vukuf ve Cunbut ve Kalecik ve Kab Viranı ve Çördük ve Umran ve Mağaracık ve Kesik ve Karaca viran
Nefer: 35, 37.
Kefri Sacur arkı, Nehr-i Sacur.

Nefer: 35, 37.
CEMAAT-İ KARATAŞLI TABİİ İLBEĞLÜ:
Karye:
... Teba (?) Değirmentaş ve Ebu Şitta (?) ve Abid Delifer ve Urum ini
Nefer: 35, 37
Mezraa: Büyük Suruc ve küçük Suruc ve Canbay ve Kızıl Mağara ve Naim Oğlu .... Kıbleyi Nehr-i Sacur.

Nefer: 35, 37.
CEMAAT-İ HÜSEYİN FAKILI TABİİ İLBEĞLÜ:
Karye: Halil Beğ Viranı ve Taşlu Bük ve İkizce.

Nefer: 35, 37
CEMAAT-İ ADİLLÜ TABİİ İLBEĞLÜ:
Karye: Beş Cevze ve Tel-Fahri ve Tel-Ayşe

Nefer: 35, 37
CEMAAT-İ İNKILAPLI TABİİ İLBEĞLÜ:
Karye: Sur-u (?) ve Hemran

Nefer: 36, 37.
MEZKURDA HÜSEYİN FAKILI VE ADİLLİ ve İNKILAPLI'YA MEZRAA TAYİN OLUNMUŞTUR
Karataş ve Alabaş ve Ganname Mezraaları Simal-i Nehr-i Sacur

Nefer: 35, 37
HACI FAKILI CEMAATINA MEZRAA TAYİN OLUNMUŞTUR:
Ebu Mürce ve Tebulu

Nefer: 36, 37
CEMAAT-İ HACI FAKILI TABİİ İLBEĞLİ:
Karye: Şidar ve Şüveyce (Şüveyha) ve Tileyli

Nefer: 36, 37
CEMAAT-İ PERAKENDE TABİİ İLBEĞLÜ:
Karye: Büvve (Yıva ?) Hade (Hare ?) ve Mezraa Tuman ve Ebu Cüde Bükü

Nefer: 36, 37
CEMAAT-İ TARİKLİ TABİİ İLBEĞLÜ:
Karye: Bab-ı Leylüm ve Tel Mukdi ve Tel Kova (Fuka ?) ve Kör Höyük ve Selif (Zülüf) ve Porsuk ve Çeşmelik (Çeşmecik ?) ve Taş-Kapu ve Ebu Derdâ

Nefer: 36, 37
TARİKLİ CEMAATINA MEZRAA TAYİN OLUNMUŞTUR:
Yosun Bükü der kıbleyi Nehr-i Sacur.

Nefer: 37.
DER-YED-İ HALİL BİN ALİ GAZİ MARAŞİYAN (?):
Der Nehr-i Sacur

Nefer: 37.
DER YED-İ MEZBUR:
Mezraa:
Hammam ve Eşsehme (?) der kenar-ı Fırat"[91].

Buralara yerleşmiş olan İlbeyliler hakkında merhum Faruk Sümer şunları yazmıştır: "**İl Beğliler** Menbiç'in batı ve güney batısındaki toprakları sevdiklerinden ve rahatsız edilmediklerinden orada yerleşmişlerdir. Zamanımızda onların çoğu Suriye toprağında olmak üzere 29 köyü vardır"[92].

Hicri 1106, Milâdi 1695 yılında tutulan bir kayıtta: "Bundan akdem *binyüziki* senesinde Rakkaya iskân olunan İlbeyli ve tevâbi' Türkmenlerinden mâde hâli ve boş mahallere iskân olan Tokad Voyvodalığına tâbi Mamalu Türkmenlerinin ahvâlleri içün tayin ve irsâl olunan Dergâh-ı âlî kapucu başlarından Mustafa Ağa ...."[93] şeklinde devam edip giden bilgiler mevcuttur. Bu belgeden de Maraş İlbeylileri'nin 1691 yılında Rakka'ya iskân edildikleri anlaşılmaktadır.

1692 tarihli şu belgeden ise, Maraş'a bağlı bir "İlbeyli Kazası"nın mevcut olduğunu görüyoruz:

"Kabile-i İlbeğlü-ü Maraş Eyâlet-i *Rakka* iskânından......

Maraş İlbeğlüsü kazasının *otuzbeşbinkırkiki* akçe rüsum-u raiyyetleri Maraş Beğlerbeğisinin hassalarından olub ve otuz avarız menzil-hâneleri olub hâlâ *Rakka* Mutasarrıfı olub *Rakka* eyâletinde Türkmân ve Ekrad taifesi iskânına memur *Kadızâde Hüseyin Paşa* gönderdiği kaimede *Rakka*'ya bir miktar reayâ dahi iskân olunmak ehemm ve lâzım olmağın zikrolunan *İlbeğlü*

---

[91] MAD. 534, s. 6
[92] Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler),Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, İstanbul 1999, s.210.
[93] MAD. 8458, s. 32.

Kabîlesi'nin ahalisini şekâvet ile ma'rûf olub reayâ ahalisine vesaire dâimâ teâdîleri olmağla añların dahi iskân olması her vechîle lâzım ve mühim olmağla rüsum-u raiyyet ve tekâlif-i .... taleb olunmayub ve ol miktar avarız hâne ve menzil-hâneleri dahi ref' olunub ancak hasad eyledikleri mahsullerinin humsunu ve bağ ve bahçe ve bostanlarının herbirinden tahammüllerine göre hukuk-u arâzîyeleri(?) tahsil olunmak ......kabile-i mezbur *Rakka* eyâletine iskânı münasib olan *Mamalu* müşarünileyh *Hüseyin Paşa* mârifetiyle iskân olunmak içün telhîs olunub arz olunmağın telhîsi mevzû' emr-i şerîf .... fermân-ı âlî sudur olmağın vech-i meşrûh üzre *Rakka* Paşası *Hüseyin Paşa*'ya ve *Maraş* kadısına ....yazılmak içün tezkere verildi. Fî mezbur (1104) (1692)"[94].

f. 18. Yüzyılda İlbeyli Aşireti

Bu yüzyılda Sivas İlbeylileri, Tokat sancağına bağlı İlbeyli kazasında bir cemaat olarak yaşamakta ve çiftçilik-hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Maraş İlbeylileri ise, Münbiç ve civarındaki iskân yerlerinde yerleşik hayatı benimsemiş olarak yaşantılarını sürdürmektedirler. Ancak, Rakka iskânında yerlerini beğenmeyen bazı İlbeyli cemaatlerinin civar vilâyetlere ve Anadolu içlerine dağıldıklarını görüyoruz. Bu asırda tespit edebildiğimiz olayları yine tarih sırasına göre inceleyelim:

1716 yılında İlbeyli kabilesine bağlı Kethüdalı (şimdi Kahyalı) köyünden bazı kişilerin vergilerini ödemedikleri ve itirazda bulunduklarının anlaşılması üzerine bu kişilerden vergi borçlarının alınması, itiraz edip ödemezlerse başka bir şehre sürgün edilip cezalandırılmaları için şu emir gönderilmiştir:

"Sivas mütesellimine ve Tokad voyvodasına ve kadılara hüküm ki,

Tokad voyvodalığı aklâmından İlbeğlü kabilesinin aslı mal-ı mîrî üzerinde yaylakları olan *ceyb* içün yüzyirmiyedi Muharrem-i gurresinde yüzseksenbin akçe mal zamm olub, Tokad Voyvodalığı uhdesine kayıt ve kabile-i merkum ahâlisinden talep olundukda cem' ve tahsîl ve edâya mübâşeret eylemişler iken, kabile-i merkumeye tâbi *Kethudalı karyesi*'nde *Kara Hamza Oğlu İsmail* ve karındaşı *İskender bizim ceyb içün bin kuruştan ziyâde masrafımız vardır cem' ve tahsîl etmedikçe ceyb içün olan mîrîyi vedürmeyiz* deyi kabile-i merkumeye tâbi kurâlarda ......ve sair askerlik iddiâsında olan *Kalhan Oğlu (?)* ve *Küçük Oğlu* ve *Bekir* ve *Abdülgaffar Oğlu Hamza* ve ...nefer kimesneler ile kendü hevâlarına tâbi olub, erâzil ve eşkıyâ' cem' ve mal-ı mîrînin tahsîline mâni' tâtîline bâis ve eskiden olan mallarından dahil üçyüz kuruşdan mütecâviz bakayâsı olduğu ahz ve istidâ'yü inâyet etmeyi hazîne-i âmiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazar olundukda Tokad Voyvodalığı aklâmından rüsum-u kabile-i İlbeğlü ma' mahsul ve sair kışlaka senede *dörtbinyediyüzyedi* ve kabile-i mezburun senevi malına yaylak-ı ceyb mukabili binyediyüz kuruş dahil zamm ve senevi elinde (?) *binikiyüzyedi* kuruş malı olub *Tokad Voyvodalığı* iltizâmına vâsıl olduğu der-kenâr vech-i meşrûh üzre mezburların mal-ı mîrî tahsîline muhalefet eyledikleri vâki' ise bâ ricâlim men' ve def' ve mal-ı mîrîlerin tamâmen tahsîl ve bundan sonra yine ....olmayub, mâni' olmak ihtimâller olur ise ahz ü kal'a-bend olunmaları içün arz ve ilâm olunmak üzere emr-i şerîf takrîri inâyet olundukda mucebince ferman-ı âlî-şân sâdır olmağı vech-i

[94] MAD. 8458, 1104, s. 66.

meşrûh üzre emr-i şerif yazılmak içün tezkere veresün. 17 S (Safer) 1128 (1716)"[95].

1723 yılında "Van ve Tiflis taraflarına Trabzon iskelesinden zahire, cephane ve sair mühimmatın nakli için katır istenilmiş ve her katırın ikişer çuvalla Sivas'a sevk edilmeleri emrolunmuştur"[96]. Bu iş için Tokat'ın diğer kazalarının yanısıra Elbeyli kazasından da yardım istenmiştir.

1726 yılında, Akçainiş ve Bedirli köyleri arazisi içerisinde bulunan, Sivas Ali Baba Zaviyesine ait tuzlalar şikâyet konusu olmuştur. "Meselâ Tokat müzâfâtından İlbeğli Kazası'nda vâki Kışlak-ı Ağcaeniş ve Cemaat-i Ala Bedirlü arazisindeki zâviyeye ait tuzlayı, Zaralı zâde Vezir Lütfullah Paşa tam on dört sene fuzûli zabt etmiştir. Yapılan müdahelenin men-i için, Ali Baba Zâviyesi mütevelli ve zâviyedarı Es-Seyyid Eş Şeyh İsmail'in arzı üzerine Selh Receb 1138/1726 tarihinde bir fermân gönderiliyor"[97].

Rakka iskanından sonra bazı İlbeyli cemaatlerinin yerlerini beğenmeyerek çevreye dağıldıklarını yukarda belirtmiştik. 1729 yılında, boy beylerinden alınan bilgiler doğrultusunda tutulan ve Maraş İlbeylisine bağlı bazı cemaat ve kişilerin dağılmış oldukları yerleri gösteren belge metni şöyledir:

"Suret-i defter-i esâmi-i parekende-i Türkman-i İlbeğli ber iskân-ı Rakka... Defter-i vezir-i Mükerrem Ahmet Paşa Trablus Rakka bafermanı kayduhal suret...

CEMAAT-İ KARA TAŞLI: Tabi İlbeğlü, sakin-i nefsi Maraş:
İskender Oğlu: Nefsi Maraşta sakindir. Hane: 2
Kel Ahmed: Yenice Kal'a nam mahalde sakindir. Hane: 1
Dede Davud Oğlu: Karaborslu (?) nam mahalde sakindir. Hane: 4
Kara Bekir: Tel nam karyede sakindir. Hane: 1
Bağdatlu Oğlu: Tel nam karyede sakindir. Hane: 1

Battal: Tel nam karyede sakindir. Hane: 1
CEMAAT-İ MEZKUR (Karataşlı): Sakin-i Antakya ve Han-ı Cedid.
Kara Mustafa Oğlu: Antakya'da sakindir. Hane: 3
Mustafa: Bu dahi (Antakya'da sakindir). Hane: 1
Develi Halil İsa Oğlu: Bu dahi Hane: 1
Molla Veli Oğlu İbrahim: Hane Cedid'de sakindir. Hane: 1

Kizir Veli Oğlu Hacı Ali: Bu dahi Hane: 1
CEMAAT-İ TARİKLİ: Tabi İlbeğlü Bab'ı (?) Eyâlet-i Trablus Şam ve Lazkiye ve Sakin-i Gayruhu.
Halil Oğlu: Hane: 1
İsa Oğlu Ahmet: Hane: 1
Haydar: Hane: 1
Tak Oğlu: Hane: 1
Halil İbrahim: Hane: 1
Birader-i Derviş: Hane: 1
Möhre (?) Oğlu: Hane: 1
Gani: Hane: 1

---

[95] MAD. 6549, 17 Safer 1128, s. 93.
[96] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, ikinci kısım Tokat 1950, s. 37.
[97] Saim Savaş, *Bir Tekkenin Dinî ve Sosyal Tarihi*, İstanbul 1992, s. 111.

Kara Halil: Hane: 1
CEMAAT-I İLBEĞLÜ: Sakin-i Adana.
Kasım: Hane: 1
Ömer Oğlu Bekir: Hane: 1
Molla Hüseyin: Hane: 1
Birader-i Hasan: Hane: 1
H. Avşar Oğlu Halil: Hane: 1
Babası Muslu (?): Hane: 1

Diğer Musa: Hane: 1
CEMAAT-I İLBEĞLÜ: Sakin-i Maraş:
Tak Oğlu İbrahim: Hane: 1
Ali: Hane: 1
Abdullah: Hane: 1
Abuzer: Hane: 1
Kör Halil: Hane: 1
Bekir: Hane: 1
Hüseyin: Hane: 1
Topal Ömer: Hane: 1

Pir Mustafa Oğlu: Hane: 1
HANE: 42

Rakka iskanından İlbeğlü Türkmanı parekendeleri Sual olundukda boy beğleri ve kethüdalarının verdiği parekende defterinde istinbat olunan esamiler ve mahallerdir deyu Rakka valisi Vezir-i Mükerrem Ahmet Paşa memhur defter gönderirken baş muhasebeye kaydolunup suret bulunan ferman olunmağlığı suret verilmiştir. 1141 Fi 13 Şaban (14 Mart 1729)[98].

1747 yılında Sivas İlbeğli kadısına yazılan ve 1. Mahmud tuğrası taşıyan fermanda kaza dahilinde bulunan Sâdât-ı kirâmın (seyyidlerin) haklarının korunması istenmiştir. Bu fermanın metni şöyledir:

"Kıdvetül kuzat vel hükkâm maden-ül fazlı vel kelâm mevlânâ İlbeğli Kadısı zîde fazlihi tevki'-i refi'-i hümâyun vasıl olucak mâlum ola ki, İlbeğli kazasında sakin Sâdât-ı kirâmdan mefahir-ül kelâm *Seyyid Ali* ve *Seyyid Mehmed* ve *Seyyid Ahmed* ve *Seyyid Mustafa* ve *Seyyid Osman* ibn-i bâli zîde şerefihuma südde-i saadetime arzuhal edüb bunlar sahih-il nasb sâdât-ı kirâmdan olub isbât-ün nasb eylediklerine İstanbul nükabasından muameleye temessük ve cihetleri olmağla ....birinin ahz ü hapsi ve te'dib ve meclis-i şer'e ihzâr ve hukuk-u şer'iye taksîli lâzım geldikde kadimden kaza-i mezbûrda nakib-ül eşraf kaymakamı olanlar marifetiyle görüle gelüb mütesellim ve voyvoda ve sair ehli örf taifesi taraflarından hilâf-ı kanun ve mugayir-i kadimi müdahale ....ehli örf taifesi taraflarından ahz ü tekâlif-i ile ta'dileri (?) men' ü def' olunmak bâbında hükmü hümâyunum reca eyledikleri ecilden kanun üzre amel olunmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki,

Hükm-i şerîfim vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzere amel dahi hususu mezbûra tamam mukayyed olub göresin. Bunlar sahih es-seyyid-i sâdât-ı kirâmdan olub isbât-ün nasb eyledüklerine İstanbul nükebasından mâmüliye temessük ve cihetleri olmağla içlerinden birinin ahz ü hapsi ve te'dib ve meclis-i şer'e ihzar ve hukuk-u şer'iye tahsili lâzım geldikde kadimden kaza-i mezbûrda nakib-ül eşraf kaymakamı olanlar

[98] MAD. 8458, s. 117, 1141

marifetiyle görüle gelmiş iken mütesellim ve voyvoda ve sair ehli örf taifesi taraflarından ahz ü haps teklifi ile teaddi olundukları vaki ise vech-i meşrûh üzere ehl-i örf taifesi taraflarından hilâf-ı kanun ve mugayir-i kadim ahz ü haps ile teaddi ve rencide ettürmeyüb men' ü def' eyleyesün. Fîmabâd şer'i şerîfe ve emr-i hümâyûnuma muhalif kimesneye iş ettürmeyüb eslemeyüb inâd üzre olanları isim ve resimleriyle ve kavai ve sıhhati üzere yazub arz edüb husus-u mezbûr içün bir dahi emrim varmalu eylemeyesün. Şöyle bilesün alâmet-i şerîfe itimad kılasın. Tahriren fî evâhir-i Şaban sene sittîne ve mie ve elf"[99] (1160/1747).

1758 yılında "Evvelce Erzurum tarafında toplanıp sonra Sivas'a doğru yürüyen ve yürüdükçe sayıları artan başı boş Levent eşkiyası Sivas'a girmiş, Merzifon ve Çorum'u çevirmişlerdir. Bunların yok edilmesine memur edilen Sivas Valisi Zaralı zade Feyzullah Paşa Sivas'a tabi kazalar ve Tokat askerlerinden mürekkep bir kuvvetle eşkiyayı ***Çallı Çayırı***'nda bozmuştur. İleri gelenleri öldürülmüş veya yaralanmış olan eşkiyanın mühim bir kısmı sağa sola dağılmış olduğundan (Nam ve nişanlarının yer yüzünden kaldırarak memleketin temizlenmesi) hakkında emirler fermanlar yağmıştır"[100].

1761 yılında ***Kabasakal Zaviyesi***nin beratı yenilenmiştir. Bu belgeden eskiden beri Kabasakal'da bir zaviyenin mevcut olduğu anlaşılıyor. Bu beratın metni şöyledir:

"Bin yetmişbir senesi Saferinin onaltıncı günü taht-ı âliyye-i Osmanî üzre cülus-u hümâyûn-u meymenet makrûnum vâki' olub umûmen tecdîdi berât olunmak fermân olmağın *Elbeyli* kazasında vâki *Kabasakal Zâviyesi* vakfının vazîfe-i muayyeneleri ile bâ-şart-ı tedrîs zâviyedârı olan işbu rafi' tevki' refî-üş-şân-ı hakanî *Seyyid Ali*, zîde salâhahu yedinde olan atik berâtı Der-saâdetime getürüb tecdîdine recâ etmeğin hakkında mezîd-i inâyet-i pâd-şâhânem vücuha getürüb atik berâtı mucebince tarih-i mezkûreden müceddîden bu berâtı hümâyûnu virdim ve buyurdum ki: Mûmâ-ileyh Seyyid Ali zîde salâhahu varub işbu sâbık üzre zâviye-i mezkûrun bâ-şart-ı tedrîs zâviyedârı olub edâyı hıdmet eyledikden sonra bundan evvel vazîfe-i muayyenesine tevcîhle mutasarrıf olagelmiş ise yine ol vechile vazîfe-i muayyeneleri evkaf-ı mezbûr-u mahsûsa olub mutasarrıf ola. Şöyle bilesin: Alâmet-i şerîfime i'timâd kılasın. Tahrîran 18 Rebî-ül-âhır sene 1175"[101] (1761).

1767 tarihli Sivas Ali Baba Zaviyesiyle ilgili bir evrakta, Akçainiş ve Bedirli köyleri hakkında şu kısa bilgi verilmiştir: "***Kışlak-ı Ağcainiş*** tâbi' İlbeğlü, reâya: 183. Cemâat-i Ala Bedürlü, reâyâ: 131"[102].

1778 tarihli Sivas Şer'iyye Sicilinde bazı İlbeyli köylerinin adları ile ödedikleri vergiler yazılıdır. Bu köyler şunlardır: "***Damlacık:*** 622 kuruş. ***Gayırbey:*** 85 kuruş. ***Herekli-Hocabey:*** 192 kuruş. ***Tatlıcak:*** 74 kuruş. ***Apardı-Kürtköyü:*** 1132 kuruş. ***Apa:*** 95 kuruş"[103].

---

[99] Bu ferman, Sivas merkez Güney köyünden, 1932 doğumlu İsmail Soysal özel arşivinde olup, 1989 yılında fotokopisi alınmıştır.

[100] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, ikinci kısım Tokat 1950, s. 58.

[101] CEVDET/ Marif 323.

[102] ALİ BABA 7/54

[103] SŞS, defter numarası: 1, s.54.

1778 yılında Sivasın tüm kazalarıyla birlikte İlbeğlü Kazasından da , Kırım Cânibi Seraskeri Elhac Ali Paşa'nın askerlerine zâhire yardımı yapılması istenmiştir[104]

1780 yılında Kethüdalı (Kahyalı) köyünden Hamza Halife'ye aynı köyde bulunan camiinin hatipliği için berat verilmiştir. Bu beratın metni şöyledir:

"Nişan-ı şerîf-i âlîşan oldurki,

İlbeğli kazasına tâbi Kedhudalı nam karyede vaki İskender Beğ'in bina eylediği camii şerifinde yevmi bir akçe vazife ile hatip olan ***Mahmud*** fevt olub yeri hali ve hizmet-i lâzimesi mahlul olmağla yerine erbab-ı istihhakdan sulbi oğlu rafi' tevki' refiüşşan şehriyâri mevlana ***Hamza*** halife her vechile teyfik ü mahallü müstehak olmağın mütevefa babası mahlulinden tevcih olunub yedine berat-ı şerif-i âlîşanım verilmek babında yedinde olan mütevefa babası atik yedinde tevcih-i inayet taleb etmeğin vech-i meşruh oluna merkuma sadaka edüb bu berat-ı hümâyun-u saadet-i makrunumu verdüm ve buyurdum ki, bâdel yevm mevlanayı merkum ***Hamza Halife*** varub zikr olunan camii şerîfde mütevefa babası yerine hatip olub hizmet-i lâzımesin mer'i ve müeddi kıldukdan sonra yevmi bir akçe vazifesiyle mutasarrıf olub devam-ı ömr-ü devlet (ölüm) içün duaya müdaet göstere şöyle bileler âlâmet-i şerife i'timad kılalar.

Tahriren fil yevm-üs sadis aşara min şehr-i muharrem-ül haram sene erbağa ve tısıyne ve miete ve elf (1194/1780) be makamk-ı Kostantiniyye"[105].

1787 yılında Sivas ve Han-ı Cedîd ve Yıldızeli ve İlbeyli kazalarında olan radâl-ı kirâm üzerine kaymakam tayin edilmiş ve onların haklarının korunmasına dair Es-Seyyid Osman'a berat yazılmıştır[106].

1794 yılında Menşürlü köyünden **Şekeroğlu Ahmed** isimli kişinin Çankırı kalesine hapsedilmesi için verilen emir şöyledir:

"Takrîri mûcibince ıslah-ı nefs edinceye değin merkum *Şeker Oğlu Ahmedin Kengırı Kalası*'na kal'a-bendi için 22 Zilhicce 1208.

Kedhüdâsı olduğum devletlü ismetlü *Beyhan Sultan*-ı aliyyetüş-şân hazretlerinin mâlikâne-i uhdelerinde olub *Tokad Voyvodalığı* mülhakatından *İlbeğlü Kazası*'na muzâf *Menşürlü Karyesi* sakinlerinden *Şeker Oğlu Ahmed* nam kimesnenin sû-i hâlini müş'ir *İlbeğlü* tarafından vârid olan ilâm takdîm olunmağla merkum *Ahmed* ıslah-ı nefs oluncaya dek bir münâsib mahalle kal'a-bendi için *Tokad Voyvodası*na ve kadısına hitâben emr-i âlî ısdârına müsâde-i seniyyeleri erzânî buyurulur ise, emr ü ferman hazret-i men leh-ül-emrindir.

g. 19 Yüzyılda İlbeyli Aşireti

Bu asrın ilk çeyreğinin sonlarına doğru İlbeyli kazası Tokat'tan ayrılarak Sivas'a bağlanmıştır. Osmanlı devletinin girdiği savaşlarda toprak kaybetmesi nedeniyle yöreye dışardan göçler olmuştur. 1844 yılında kaza halkının gelir kaynakları yazılarak senelik vergileri belirlenmiştir. 1867 yılında İlbeyli kazası, kaza konumunu yitirerek nahiyelere bölünmüştür. Bu asırda İlbeylilerle ilgili tespit ettiğimiz bazı olayları tarih sırasına göre inceleyelim:

---

[104] bkz. SŞS, defter numarası: 1, s. 59.

[105] Kahyalı köyünden Aşık İsmeti (Abdülkadir Namlı) özel arşivinden 1998 yılında alınmıştır.

[106] SŞS, defter numarası: 3, s 87.

1802 yılında, "İlbeyli halkı, "Tokat hassı aklâmından olan nahiyelerinden Mustafa Paşa'nın yüz keseden fazla cerime aldığı, korkularından dağlara sığındıkları, ekinlerinin telef olduğu, paşanın delibaşısını köylere göndererek yedi kişiyi bağlatıp Sivas'a aldırdığı ve kale bent ettirdiği"nden yakındılar.

Ordunun İstanbul'a dönüşünden (3 Ağustos 1802) hemen sonra çıkarılan bir fermanla, "Tokat hassının Padişah'ın kız kardeşi Beyhan Sultan uhdesinde olduğu, İlbeyli halkının asla incitilemeyeceğini, yoksulların dağılmasına sebep olacak hareketlerden şiddetle kaçınılması gerektiği..."[107] hatırlatıldı"[108].

Halka zulmettiği anlaşılan ***Vezir Veli Paşa*** 1803'te zulmünden vazgeçmesi ve adaletli olması konusunda şu emirle ikaz edilmiştir:

"Sabıka Sivas valisi olup halen Rakka ve Diyarbekir valisi olan Vezir Veli Paşa'ya hüküm ki:

Hemşirem Beyhan Sultan'ın malikânesi olan Tokat ve bağlı yerler mukataası öteden beri serbesti şartında olup buraya bağlı Kozanlı'da serbesti ile yönetilmektedir. Buralara mukataa voyvodası dışında, mirlivâ ve ehl-i örfün ilişmemeleri gerekir. Ancak Sivas valilerinin serbesti şartlarına uymayarak müdahale ettikleri daha önce bilindiğinden, 1210'da (1795) çıkarılan emirle müdahaleye kalkışanların cezalandırılacakları duyurulmuştu. Tokat halkının Sivas valileri için belirlenen hazeriye ve seferiyeden paylarına düşeni noksansız ödedikleri de öğrenilmiştir. Ancak valilerin yine de kaftan-bahâ, ikramiye, devriye vb adlar altında zulmedegeldikleri haber alınmaktadır. Hemşiremin mukataasında bu tür zulümlerin tekrarlanmaması için işbu senenin Cemaziyelevveli ortasında (Eylül 1803) yeni bir emr-i şerifim çıkarılmıştı. Sen ki vezirsin. Bu emrime ve serbesti şartlarıma uymayarak Tokat merkezinden on üç bin, Kozanlı'dan beş bin, İlbeyli'den dört bin kuruşu zorla aldığın ihbar edilmiştir. Söz konusu yirmi iki bin kuruşu mübaşire derhal teslim edeceksin. Sudan bahanelerle baştan saymaya kalkman nedametine sebep olacaktır"[109].

1806 tarihli Sivas Şer'iyye Sicili defterindeki kayıda göre, aynı yıl, ***Hafik*** nahiyesine bağlı ***Damlacık*** karyesi (köyü) ile ***İlbeyli*** kazasına bağlı ***Kethüdalı*** karyesi arasındaki su itilâfından çıkan dava halledilmiştir. Konuyla ilgili mahkeme ilâmı şu şekildedir:

"İş bu ilam-ı şerife mucebince amel olunup hilafı şeri şerif bir fert tarafından müdahale olunmaya

Damlacık karyesi ile Kethûdalı Karyesi'nin su münazaası hüccetidir.

Caiz-zikr hususun marifet-i şeri ile muayene ve fasl olunması için bi't-talep, kıbel-i şeri'den naibimiz Mevlana Es-Seyyid Mehmet Efendi irsâl oldahi hâlâ Mütesellim-i Sivas İnâyetli Mehmet Ağa tarafından tayin buyurulan mübaşir kulları ve maan ba's olunan ümena-i şerile bil-muayene Hafik Nahiyesinde kain Damlacık Karyesiyle İlbeyli Kazasına tabi Kethudalı Karyesi ahalilerinden Hamza Kethuda vesairleri Kaza-i Mezkurun ayan ve ihtiyar haiz oldukları Meclis-i Makud-u Mezkurde Damlacık Karyesi ahalilerinden

---

[107] *"Mühimme*, No 213, s.70 (evasıt R 1217/Ağustos 1802)".

[108] Necdet Sakaoğlu, *Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı*, İstanbul 1998, s. 125.

[109] Necdet Sakaoğlu, *Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı*, İstanbul 1998, s. 155.

İmamoğlu Seyyid Hüseyin ve Kara Veliyyiddin vesairleri muvacehelerinde Karye-i Mezbur Kurbunda ceryan edip nehri Sırka (?) vasıl olan nehrin iş bu mezburlar bu mahallinden Karyelerine hark ile icra eyledikleri işbu suyun tarik-i âm üzerine havalesi olmağla hark-ı mezkurda su neşu ederek karyemizin tariki olan tarik-i âmı harab edip, bizlere vesair ebna-i sebilin mürur ve uburlarına mani olur, sual ve muayene olunub hark-ı mezkurun şeri meni ve def olunması davamızdır deyu herbirleri ba'ded-deavi ves'sual onlar dahi cevaplarında nehr-i mezkurda biriken künkü suya eşedd ihtiyacımız olduğundan ceryan eden suyun bu anda tarik-i mezkûr ve mahalli saire asla zararı olmayıp ve ondan hadis olacak zararı dahi def ederiz deyu defi tasaddi ve bir kıta fetavay-ı şerife İbraz ve nazar olundukda bir karye ahalisi kendi topraklarında hark hafr edip bir nehr-i cariden su getirip tarlalarını sakiy ederiken ol suyun a'lasında olan karye ahalileri esfelde olan karye ahalilerini mene Kadir olurlar ki cevab-ı bâ sevâbında olmazlarsa "Ennasi şûrekai fi's-sülüsü'l mâi vennari ve'l-kelâ-i deyu Hidaye'den menkul nakl-i sahih ile tasrih buyurulup, bu surette esfelde olan karye ahalisinin" harf ettikleri harkın alasında olan karye ahalisine zarar-binleri yoğiken a'lada olan karye ahalileri mücerreden razı olmazız deyu esfelde olan karye ahalisini mene kadir olurlar mı ? Cevab: Ya Sevabından olmazlar deyu tasrih buyrulduğuna mebni naib-i muma ileyh ve sairleri nazar eylediklerinde ceryân eden suyun tarik ve mahall-i saire bunda zarar-bini olmadığını re'yü'l-ayn müşahede eylediklerinde müddeiyun-u mezburdan ebna-i sebilin kesret ile mürur ve uburları sebile zarar hadis olur deyu davaları geleceğe olduğundan katan sem-i itibar olmadığını naib-i muma ileyh mahallinde ketb ve tahrir ve ümena-i şeri ile ala vukuu meclis-i şera ihbar etmeleriyle ber-mucebi fetevayi şerif ve ihbar-ı hümâ Damlacık Karyesi'nin nehr-i mezkurde tariki tecavüz edinceye değin Kebir Künk ile tariki tecavüz eyleyip harkın tarik üzerine havalesi def ola buruuna değin (?) muhkem hark ile bir kebir künk su ceryan ettirip hadis olan zarar-binlerini def etmek üzere Damlacık Karyesi ahalilerine kıbel-i Şeri'den tenbih onlar dahi ber-minvali muharrer zarar hadislerini def ve bir kebir künk su ceryan ettirip karye-i Kethüdalı ve ebna-i sebilin tariklerine zarar getirmemek üzre tenbih ve kabul etmeğin mâ huve'l-vakî bi't talep ketb olundu hurrire fi'l yevmi'l Hamis Şehri Rebiülevvel Li-sene işriyne ve mieteyni ve elf: (1220/1805).

Erbab-ı tüccardan Recep Efendi zade
Erbab-ı tüccardan Hasan Efendi
Kırkkalemzade Mustafa Ağa
Danacı Memişzade Baki (?)
Kadıoğlu Mustafa
Burunoğlu İsmail Ağa
Yağlıkcızade İsmail Ağa
Kalınlı Veli Siyahi (?)"[110].

1807 yılında Ruslarla devam eden savaşta, "Tokat voyvodalığının havi olduğu kazalardan beş yüz neferin çıkarılması bir türlü mümkün olmamış, bunun üzerine üç kazadan –Tokat, Elbeyli, Tozanlı-her nefere yüzyirmişer kuruş bedel hesabıyla yüzelli neferin bedelleri istenmiştir"[111]

---

[110] SŞS, defter numarası: 7, s 174.
[111] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, üçüncü kısım Tokat 1951, s. 51.

Yine, 1807 yılında Sivas Ali Baba Zaviyesi'nin Akçainiş ve Bedirli köylerinde bulunan tuzlasının onarımına yardımcı olmaları ve bu işte çalışacak işçileri bulmaları için şu emir verilmiştir:

"Hâlen İlbeğli Kazası kethüdâsı ve sâir ihtiyarları sizlere ba'de's-selâm inhâ olunur ki,

Bu def'a Sivas sâkinlerinden Ali Babazâde Es-Seyid Ali Ağa'nın kaza-i mezbur kurâlarından Ağcaeniş ve Bedirli civarında ötedenberu harâbe-müşrif olan tuzlasını bu def'a tamir ve termîmi husûsuna mübâşeret ideceği mâlumunuz oldukda civarı kurâlardan mezkur tuzla içün ırgat ve sâir amele mukteza itdikde sizler dâhi iâne idüb ücretlerini ağa'y-ı merkum virmek şertıyle işbu tezkere-i dîvan tahrir ve yedine def olunmuşdur gerekdir ki, tuzla-i mezkûra iktizâ iden amele ve ırgatları ücretleriyle işletmek üzere sâir fukarâların dahî zulm ve teaddîden himâyet ve sıyânet eyleyüb mûceb-i tezkere-i dîvan ile âmil olasız.

Mehmed Metin şahsuvâr-ı hassa-i voyvoda-i Tokad.

Fî gurre-i Receb sene 222/1807.

Mehmed Metin (mühür)"[112].

1809 yılında yine aynı tuzlaların onarımına amele bulmaları için Akçainiş ve Bedirli ahali ve ihtiyarlarına şu tezkere yazılmıştır:

"Hâlen Ağcaeniş ve Bedirli Karyesi ahâlileri ve ihtiyarları inhâ olunur ki, Sivas'da medfun merhum u mağfhurunlehû Ali Baba Zâviyesi'nin o tarafda vâki tuzlasın isti'mâl olunurken iktizâ iden amelelerini virüb rehâvet olunmaması içün işbu tezkere tahrir ve irsâl olunmuşdur yümne-i teâlâ ber vech-i meşrûh üzere mahall-i mezkûrun vakıyye eyyâmında iktizâ iden amelelerini virub raiyyet ve amelesi pâresini i'mâl olundukca zâviyedâr ashâbından ahz ve ber mûceb-i tezkere âmil olasız.

Mehmed Emin, çavuş ve vekil-i kethüdâ'y-ı vali-i Sivas.

Fî 19 Muharrem sene 224/1809.

Mehmed Emin (mühür)"[113].

1813 tarihli bir belgede "Tokat Mukatası Aklâmından İlbeylü kazasına tabi Kethudalı Nam Kariye sakinlerinden ***Hasan Oğlu Hüseyin***, aynı köyden ***Hamza Kethuda, Mehmet Emin.. Kethudayı İlbeğlü***"[114] denildiğine göre bu köyde İlbeyliyi temsil eden bir ağa olduğu anlaşılıyor.

1815 yılında ***Şeyh Samitullah*** Efendi'nin, ***Sivas, Yıldızeli*** ve ***İlbeyli***'de bulunan Sâdât-ı kirâm üzerindeki kaymakamlık görevine devam etmesi için emir çıkarılmıştır[115]. 1817 yılında, yine aynı yerlerdeki sâdât-ı kirâm üzerine kaymakam ve nâib tayin edilmesine dair emir verilmiştir[116]. 1819 yılında ***Şeyh Yakub***, Sivas, Yıldızeli ve İlbeylideki sâdât üzerine kaymakam tayin edilmiştir[117].

---

[112] Saim Savaş, *Bir Tekkenin Dinî ve Sosyal Tarihi*, İstanbul 1992, s. 262. Ayrıca bkz. BOA ALİBABA 3/80.

[113] Saim Savaş, *Bir Tekkenin Dinî ve Sosyal Tarihi*, İstanbul 1992, s. 262. Ayrıca bkz. BOA ALİBABA 3/82.

[114] Bu belge Âşık İsmeti özel arşivindedir.

[115] Bkz. SŞS, defter numarası: 10, s 43.

[116] Bkz. SŞS, defter numarası: 10, s 150.

[117] Bkz. SŞS, defter numarası: 10, s 6.

1822 yılında Sivas, Yıldızeli ve İlbeyli kazaları kaymakamı ***Halil***'in "nâ ehil olduğu, yerine ***Mehmed Arif*** Efendi'nin tayin olunduğuna" dair emir çıkmıştır[118].

1823 yılında İlbeyli kazasının hem Sivas hem de Tokat'a vergi vermekle perişan olduğu belirtilerek, Sivas'ın İlbeyliden vergi istememesine dair şu hatt-ı hümâyun yazılmıştır:

"*Sivas* sancağı muzâfâtından *İlbeyli* kazasının ... sahihasına sâdır olan hatt-ı hümâyûnun sûretidir.

Kıdvet'ül-kuzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fezâilî ve'l kelâm *İlbeyli* ve *Sivas* kadıları zîde fazlıhuma ve kıdvetü'l emâcid ve'l â'yân-ı *Tokat voyvodası* zîde mecdühû tevki' refi' hümâyûn vasıl olıcak. Mâlûm ola ki: Medine-i Tokad ahâlisi mahallinde meclis-i şer'e varub, *Tokad voyvodalığı* aklâmından *İlbeyli* kabîlesi defteri hakânîde mestûr ve mukayed olan rüsum-u *kabîle-i İlbeğlü* an-havâs Hoca Mukataası onüçbin ikiyüz kuruş mal-ı mîrî ve bedel-i öşr ve zamm-ı cedîd ve maaş ile *Tokad* voyvodaları tarafından zabt ve idâre olunup, *Sivas* sancağından Tokad'a musib elli kuruş kabîle-i merkûme ifraz ve ... hesâbı ile sâir tekâlif ve mal-ı mîrîlerin ber-mû'tâd kadim vakit ve zamaniyle voyvodalarına edâbirle yedlerinde olan emr-i âlî-şânım mûcebince hiçbir taraftan dahl ve taarruz icap etmez iken aralık aralık *Sivas* tarafından dahî tekâlif tarh ve mutâlebe olunduğundan hem *Tokad*'a ve hem *Sivas* taraflarına tekâlif verilmekle fukarası perîşan olub, Tokad'dan tarh ve tahmil olunan tekâlif, adem-i tahsil ile *Tokat* ahâlilerinin mucîb-i perîşanîyetleri olacağını beyân birle rağmen lil-fakr ev siyânen lil-mîrî mukataa-i merkûme fukarasına fî-mâba'd *Sivas* tarafından tekâlif tarh ve tahmil olunmayub mal-ı mîrî ve lâzım gelen tekâlif vesairleri *Tokat voyvodaları* tarafına edâ ve teslim olunması bâbında bir kıt'a emr-i âlî-şânım ısdarı niyâzında olduklarını *Tokat* kazası bir kıt'a ilâmında ve voyvodası arzıhâlinde ve ahâlileri mahzarlarında tahrîr ve inhâ' eyledikleri ecîlden kuyûda müracaat olundukda ... hâne-i âmiremde zapt ve idâre olunmakda olan *Tokat voyvodalığı aklâmından İlbeyli Kazası* ahâlileri öteden berü behresine bâ-evâmir-i âlîyyem üzerlerine edâsı lâzım gelen mal-ı mîrî ve bedel-i öşr ... ve tekalifi sairede hisselerinin Tokat ahalisi ile maan edada kusurları olmayıp, ahar taraftan bir vecihle dahl ve taarruzu icap etmeziken Sivas kazası tarafından tekalifi mutalibesi ile vaki olan mudahalenin meni ve defi için emri şerifin sudurun ve bundan akdem baarzuhal ledel inha ilbeyli ismiyle kaza ve kariye kaydı bulunmayıp, ancak rusumu kabileyi ilbeyli an havası havace maktuu dört bin iki yüz elli kuruş mal ile Tokat voyvodaları tarafından zapt ve ... olunmakta idiği ve kazai mezbure tabi kasaba ve mahallat ve kura ahalileri üzerinde mukayyet olan avarız ve tenezülü mallarını ber mucebi emr defteri behiyesine vakitte ve zamanı ile kabzına memur olanlara bilâ kusur eda ve kazalarına bâ evamiri aliyyem varid olan tekaliften dahi emlak ve arazi ve mal tahammillerine göre mahallinde cümle muvacehesinden tadil ve tesviye vechi üzre marifeti şeriyle tanzim olunan tevzi defteri mucibince herkes hisselerine isabet edeni kazası ahalisiyle bil ... cemine memura ita ettiklerinden sonra hilâf-ı şeri şerif ve bila emri münif ziyade tekalifi şakka (?) tarh ve tahmil ve mutalebesi vesair yedi ve mezalim ile taaddi ve rencide olunmamaları tekalif şurutundan olmağla hususu mezkur mahallinde cümle mağrifini (mağrifeti ?) ve mağrifeti şeriyle görülüp müncel (?) verilmek üzere seneyi sabık-ı evahiri cemazi yel

---

[118] Bkz. SŞS, defter numarası: 12, s 106.

ahiresinde emr-i şerifim verilmiş olduğu badel ihraç iktizası darphane-i amirem nazırı sabıkı Yusuf dame mecduhuden istilam olundukta inha ve istida tekalif nizaına dair mevadden olup hususu mezkur zımnında mukaddima sadır olan emr-i şerifim dahi nizaı mezkure zımnında sudur etmiş olmağla hadribe (?) şurutuna ve inha derkenarlara nazaran hususu mezkur ka ikrar muktezası mevkufattan katiyyen derkenar ettirilerek icap ve iktizası üzre mesubatı lazımeden idiği mahtumen ilam etmekle iktizası ve hadribe şurutu sual olundukda Sivas sancağından ve İlbeyli ve rusumu kabilei ilbeyli isimleriyle mevkufattan bir güne kayıt ve Sivas sancağından Yörakan-ı Büzürkden Bölük-ü İlbeyliden maada ilbeyli kazasının defterhaneyi amiremde tahrir mahalli bulunmadığı ve ilbeyli kazasının senette iki taksit ile Sivas valileri için iki yüz otuz yedi buçuk kuruş imdadı hadribe tertib ve tahfifi kılınmış iduğü tertibi defterden mukayet olunup kazayı mezkur ahalisi Sivas valileriyçün re'si sene gurreyi muharrem itibar olunarak senede bir defa tertip olunmuş olan hadribelerin vakitte ve zamaniyle mahalline götürüp eda ve teslim edegeldiklerinden sonra ziyade mutalebe ve mubaşiriye namı ve sair bedi ve mezalim ile ahaliyi fukaraya rencide olunmayıp, himayet ve siyanetleri şurutu hadribeden idüği derkenarda müstebân olmağla bu surette hudribe (?) şurut-u derciyle mukaddem sağdır olan emri şerifimin tekidini havi emri şerifim ısdarı iktiza eylediği mevkufattan derkenar ve ba takrir ledelarz mukaddem sağdır olan emri şerifimin te'kidini havi emri şerifim ısdarı hususuna irade-i alliyyem taalluk etmekle mucebince amel ve hareket olunmak fermanım olmağın tekidi ve işbu emri celilil kadim ısdar ve ... ile irsal olunmuştur. İmdi vusulunda siz ki kadılar voyvodai muma ileyhim siz ber vechi muharrer mukaddem ve bu defa ıstar olunan evamiri aliyyem ve mudribe şurutu mucebince amel ve hareket ve hilafından tevki ve mubaadet eylemeniz babında fermanı alişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki; hükmü şerifimle vardıkta bu babda vechi meşhur üzre şeref yafte sudur olan işbu emri şerifi alişanım vacibul ittiba ve lazım-ül imtisalımın mazmunu münifi birle amil olasız. Şöyle bilesiz alameti şerife itimat kılasız.

Tahriren el-yevmil işrine şehri saferül hayr sene semaniyne ve selasiyne ve mieteyni ve elf

1240 Rebiülevvel 15"[119].

Bu belgeden, 1823 yılında İlbeyli Kazasının Sivas sancağına bağlı bir kaza olduğunu görüyoruz. Bu demektir ki, İlbeyli kazası Tokat'tan ayrılıp Sivas'a bağlanmıştır.

Miladi 1826, Hicri 1242 tarihli bir belgede[120] ***Apaköy***'ün Sivas Yahyabey Mahallesinden erbab-ı ticaret ***Dostoğlu Mehmet Emin Ağa***'nın tımarı olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Yine, 1827 tarihli bir belgede[121] Apaköy, Sivas'ın yerli ailelerinin çiftliği olarak gösterilmiştir.

1827 yılında İlbeyli kazasını, bir taksitlik vergisi 121 kuruş olan, Sivas'a bağlı bir kaza olarak görüyoruz[122].

---

[119] Bkz. SŞS, defter numarası: 13, s 80.
[120] Bu belge Âşık İsmeti özel arşivindedir.
[121] Bu belge Âşık İsmeti özel arşivindedir.
[122] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, üçüncü kısım Tokat 1951, s. 136.

1838 yılında İlbeyli yöresinin çevreden gelen göçmenlerin akınına uğradığı görülüyor. Bu konuda bize değerli bilgiler veren Kemalettin Kuzucu, 1838 tarihli bir defterden yararlanarak kaleme aldığı makalesinde, İlbeyli yöresine adı geçen tarihte çevre kazalardan önemli miktarda göçler olduğunu belirtmiş ve bu göçlerin mahiyeti hakkında değerli bilgiler vermiştir[123].

1840 yılında "Sivas Muhassilliğine bağlı Elbeyli kazasının Bedirli köyü ahalisinden Ayvaz oğlu Ahmet, doğru olmayan bazı hareketlere başlamış, köy muhtarı ve ahalisi şikâyet etmiştir. Şikâyeti dikkate alan Sivas, Ayvazoğlunu Tokat'a sürmüştür"[124].

1844 yılında tüm Sivas'ın köyleriyle birlikte İlbeyli kazasına bağlı köylerin de gelir kaynakları yazılmış buna göre halkın ödeyeceği vergiler belirlenmiştir. İlbeyli köylerinin temettüat defterlerinden yararlanılarak, Kemalettin Kuzucu tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde İlbeyli Kazasının sosyal ve ekonomik durumu hakkında kıymetli bilgiler mevcuttur[125]. Belirtilen tezin sonuç kısmında özet olarak şu bilgilere yer verilmiştir:

"...İlbeyli kazası incelediğimiz dönemde otuz iki köyden müteşekkil olup, 983 haneye sahip bulunmaktadır. Kazanın ortalama nüfusu tahminen 4914'tür. Nüfusunun tamamı müslümandır. Asıl ahali İlbeyli aşiretine mensup olmakla birlikte, çok az miktarda , komşu kaza ve köylerden gelip yerleşenler de bulunmaktadır.

Hane reislerinin tamamına yakınının mesleği çiftçiliktir. Bununla birlikte bazı görevliler, emeğe dayalı işlerde çalışanlar ile esnaflık ve ticaretle ilgili mesleklerden geçimini temin edenler de tespit edilmiştir. Bir kısım hane reislerinin kardeş ve çocukları çobanlık azaplık vb. işlerde çalışıp hem yıllık gelire katkıda bulunmakta ve hem de güzel bir dayanışma örneği sergilemektedirler. Ayrıca tarım faaliyetlerinde uygulanan ortakçılık ve icara verme usulleri sosyal hayata canlılık getirmektedir"[126].

1850 tarihli bir belgede[127] Kethüdalı köyünün artık Kahyalı şeklinde değişmiş olduğu görülüyor. Yine bu belgeden, Buğdayın kilesi 50 kuruş. Davarın beheri 30'ar kuruş. Bir kat yatak 100 kuruş. Bir çift öküz 500 Kuruş, olduğu anlaşılıyor.

h. 20. Yüzyılda İlbeyli Aşireti

Bu yüzyılda İlbeyli kazası artık kaza konumunu tamamen yitirmiş, Bedirli ve Kayadibi nahiyeleri olmak üzere iki nahiyeye ayrılmıştır. Bu asra damgasını vuran olay elbette ki Birinci Dünya Harbi olmuştur. Bu savaşta

---

[123] bkz. Kemalettin Kuzucu, "1838 Tarihli Bir Deftere Göre İlbeyli Kazasında Nüfus Hareketleri", *Akademik Araştırmalar*, Yıl:1, Sayı: 3, Erzurum 1996, s. 117-123.

[124] Halis Turgut Cinlioğlu, *Osmanlılar Zamanında Tokat*, dördüncü kısım Tokat 1973, s. 8.

[125] bkz. Kemalettin Kuzucu, *XIX Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum 1996.

[126] Kemalettin Kuzucu, *XIX Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum 1996, s. 79.

[127] Bu belge Âşık İsmeti özel arşivindedir.

İlbeyli yöresi Anadolu'nun diğer yöreleri gibi çok şehit vermiştir. Örneğin: Akçainiş köyünden seferberliğe katılan 70 gençten sadece dördü sağ olarak köyüne dönebilmiştir.

Halep vilayet ve sancağının (Bab) kazasına tabi ve Haleb'in şarki şimali cihetinde vaki bir nahiye olup 29 karyeden mürekkeptir. Ahalisi Arap ve Türk ve Kürt'tür. Mahsulatı hububatı mütenevie ve meyve ve sebzelerin envaından ve mamulatı sanaiyesi dahi kilim ve seccade gibi şeylerden ibarettir[128].

1900 yılında yayınlanan bir kaynak kitapta "Elbeyli Nahiyesi" adlı bir nahiyede merkezinden bahsedilmiş ve şu bilgiler verilmiştir: "Halep vilayet ve sancağının (Bab) kazasına tabi ve Haleb'in şarki şimali cihetinde vaki bir nahiye olup 29 karyeden mürekkeptir. Ahalisi Arap ve Türk ve Kürt'tür. Mahsulatı hububatı mütenevie ve meyve ve sebzelerin envaından ve mamulatı sanaiyesi dahi kilim ve seccade gibi şeylerden ibarettir[129].

Birinci Dünya Harbinde, Şark Cephesine katılmak üzere 7 Mart 1331 (1915) tarihinde İlbeyli yöresinden geçen Yedek Subay Fahri (Çakır) hatıralarında şunları yazmıştır:

"Öğle üzeri Çallı (anlatıldığına göre Hanlı olması gerekir) hanına vardık. Burası posta menzilidir. Yanı başında Çallı köyü var. Arabalarla handan içeri girdik. Avlusu geniş olan bu hanın sahibi Akca ve tokca sakallı sevimli bir ihtiyardır. Kendisinden bize yiyecek hazırlamasını rica ettik. Kısa bir zamanda bize bolca yağ içinde kırılmış yumurta ve bulgur pilavı üzerine konulmuş birkaç besili tavukla yoğurt ikram eyledi. Belli ki hatun kişisi yanında idi iştiha ile bunları yedik ve sonra yine yolculuğa hazırlandık. Handan çıkarken avucuna bir miktar akca koymak istedik lakin derhal elini çekti ve bize sordu:

--Sizler nereye gidiyorsunuz ?

--Cepheye. Deyince.

Eli ile sakalını tuttu ve melül bir çehre ile:

--Sizden para almak hiç bana yakışır mı ? söyledi ve sonra:

--Haydi evlatlar yolunuz açık olsun. Sözünü ekleyerek bizleri yola koydu.

İşte Anadolu'da yaşıyan Türkler böyle tok gözlü ve saf gönüllü kimseler.

Akşam üstü vardığımız Kayadibi köyü de Çallı gibi bir İslam köyü idi. Diğer köylerde olduğu gibi bu köy halkı da giyim yoksulluğu içinde kaderlerine küskün insanlar gibi dolaşıyordu, köyün sokaklarında."[130]

Mahalli rivayetlere göre: Atatürk, 1919 Eylülünde Sivas Kongresini bitirip Ankara'ya dönerken Yeniköy (şimdi Yeniapardı) ile Kayadibi nahiyesine uğramış. Kayadibi nahiyesindeki karakol binasında bir gece istirahat etmiş. Köy halkı kurban kesmek ve izzet-i ikramda bulunmak suretiyle misafirlerini ağırlamışlar.

---

[128] Kamus ul Âlam, cilt: 2, Mihran Matbaası, İst. 1316, s.1157

[129] Kamus ul Âlam, cilt: 2, Mihran Matbaası, İst. 1316, s.1157

[130] Fahri Çakır, *Elli Yıl Öncesi: Şark Cephesi ve Anadolu*, Çınar Matbaası, İstanbul 1967, s. 30

I. Sivas İlbeylilerinde Aşiret Tarihi ve Diğer Değişik Konularla İlgili Mahalli Rivayetler:

AĞA PAYI: Menşürlü Köyünden Şekeroğlu namıyla tanınan ağa tüm İlbeyli'deki tarlaların tapusu verilirken dağıtımda görevliymiş. Bu yüzden kendisine "Ağa Payı" verilmiş. Bu gün köylerimizin bir çoğunda yer alan "Ağa payı" adlı tarlaların veya yer adlarının sebebi budur.

ALİ ÇELEBOĞLU: Çongar Köyünden, bir süre İlbeyli Aşiretinin beyliğini yaptığı rivayet edilen kişidir. "Konağı Çongar'da yüksek bir yerdeymiş. Suçluları bu konağında kendisi yargılar, devlete kolay kolay bir şikayet gitmezmiş. Hatta, adam öldüren birkaç kişinin başlarını vurdurmuş ve konağının bulunduğu tepeden aşağı doğru yuvarlamış. Güney Köyünden Hacı Ali Oğlu Mustafa Efendi onun sır katibiymiş[131]. "Ali Çeleboğlu, konağını yaptırırken, Kızılcaköy'de (Şimdi Kızılova) kerpiç döktürmüş ve adamlarını Kızılova'dan Çongara kadar yanyana dizerek elden ele kerpiç taşıttırmış.[132] Ayrıca horasandan iki tane büyük buğday ambarı yaptırmış[133]." "Akdağ baltalığın, Çitçimen yaylası yaylalığın, Kızılırmak sulağın olsun, şeklindeki padişah fermanı Ali Çeleboğlu'na veriliyor. Ali Çeleboğlu'nun ölümünden sonra beylik Menşürlü'lü Şekeroğlu'na geçiyor. Ali Çeleboğlu aslen Aylı Köyündenmiş."[134]

BEYİ-AĞAYI KARŞILAMA TÖRENİ: İlbeylinin beyi bir köye geleceği zaman bütün köylü 40-50 adım köyün dışına çıkarak yolun geliş yolunun iki tarafına dizilirlermiş. Bu karşılama töreninde yaşlılar abalarını giyerek en öne, orta yaşlılar ortaya, gençler ve çocuklar ise arkaya geçerek beklerlermiş. Bey-ağa atının üstünde, yanlarında kahyaları bu kalabalığın arasından geçerek köye girermiş. Bey halktan birisiyle konuşacağı zaman perde arkasından konuşur onu karşısına almazmış[135].

BÖLÜK: Evinde yok bulgur aşı. / Kendi gezer **bölükbaşı.** Deyiminden anlaşıldığına göre bölükbaşı olmak önemli bir makamdır.

ÇAPANOĞLU: İlbeyli yöresinin batısından kuzeye doğru akan Üskülüç (Üçgülüç) Irmağı eski zamanlarda Çapanoğlu ile İlbeyliler arasında sınır oluşturuyormuş. Üskülüç Irmağının doğusunda kalan topraklara İlbeyli beyi, batısında kalana ise Çapanoğlu hükmedermiş[136].

ÇAPANOĞLU'NUN DEVECİLERİ TAŞA GÖNDERMESİ: Çapanoğlu bir yapı yaptırıyormuş. Binanın temeli bir iki metre yükselmiş. Burası yol kıyısı olmalı ki, yoldan bir kervan geçerken, Çapanoğlunu tanıyan kervancı başı:

-"Selamünaleyküm beyim, yapın hayırlı olsun".

-"Sağ olasın, hayrın karşı gelsin".

---

131 İsmail Soysal,Güney.

132 Kızılova ile Çongar arası tahmini 7-8 km'dir. Bu mesafeye insanların en az bir metre arayla yanyana dizildikleri düşünülürse, bu işte en az 7000 kişinin görevli olduğu tahmin edilebilir. Bu rakamdan hareketle Ali Çeleboğlu'nun mahiyetinde oldukça fazla adamı olduğu düşünülebilir.

133 Mustafa Özkartal, Çongar 1325, m. 1909

134 Mahir ÇONGAR, Çongar 1328 (1912) Doğumlu. Okuryazar Değil. Görüşme Tarihi: 21.07. 1987

135 Abdullah Güraltınkeser, Güney.

136 Razi Gülmez, Karalar

-"Maşallah bina güzel oluyor, lakin taşın iyi değil. Ben bir yerde bir taş gördüm ki, mermerden kıymetli, keşke onunla yaptırsaydın.

Çapanoğlunun acayip şekilde morali bozulmuş. Kervancı başına:.

-"Derhal şimdi yükleri indireceksiniz; o taş neredeyse develere yükleyip getireceksiniz. Aksi takdirde kelleni uçururum !" demiş.

Kervancı başı, konuşup konuşacağına pişman olmuş ama, ne çare. Çapanoğlu bu dediği dedik... Develerinen gidip o taştan yükleyip getirmişler.

ÇİT ÇİMEN YAYLASI: Rivayete göre, padişah'ın bir fermanla İlbeylilere verdiği yayladır. "Padişah Elbeylioğluna bir ferman verdikten sonra: *'Akdağ baltalığın, Kızılırmak sulağın, kale boynu davar yatağın, Çit Çimen Yaylası yaylağın olsun'* demiş. Çit, Sivas'ın İmranlı ilçesinin adıdır. Bu ilçenin "Çallıyurt köyü ve civarına eskiden 'Çit Çimen Yaylası' denilirmiş"[137]. Eğer İmranlı mıntıkasında Çimen Yaylası adında bir mevkii varsa, Çit Çimen yaylasının İmranlı'da olması ihtimali kuvvetlidir.

ÇİT YOLU: Menşürlü'den Haydarlı'ya doğru giden dağ yoluna "Çit Yolu" denmektedir. Acaba bu yol "Çit Çimen Yaylası"na gittiği için mi bu adı almış ? Yada çit (kara saban) yolu anlamında mı kullanılmıştır ? Şimdilik kesin bir şey söylemek mümkün değildir. ? Menşürlü Köyünden Şekeroğlu'na yakılan bir ağıtta: Çit Yolundan duman kalktı Şu gelen de ağam mola ?

DEMİRCİLİK KIŞLAĞI: Demircilik, Kızıldon Köyü ile Yapracık Köyü arasındadır. Burası eskiden çiftlikmiş, satılmış. Burayı Yapracık'lılar köy namına almışlar. Seyit Kaya GÖK isimli kişide buranın tapusu vardır[138]. lbeyli tarihiyle ilgili tapu tahrir defterlerinde geçen ve İlbeyli Beylerinin oturduğu "Kışlak-ı Demircilik" burası olabilir. Çünkü: Ulaş ve Yıldızeli ilçelerindeki "Demircilik" adlı köyler, İlbeyliye oldukça uzaktır. (K.P.)

IV. MURAD ve İLBEYLİLER: Çallı'dan Ümmettin Oğlu'nun babası, Menşürlü' den Şeker Oğlu Osman Ağa Padişahı (IV. Muradı) karşılıyorlar. Padişah: --"Elbeyli'nin müdürlüğünü Osman Ağaya verdim." Diyor. Köylerden Şekeroğlu'na pay ayrılıyor[139]. İlbeyli'nin büyükleri IV. Muradı Gemerek'te karşılıyorlar. IV. Murad Dolama Çayırı'nda konaklıyor. 9 saat Harın Köyü'nde yatıyor[140].

IV. MURAD'IN BAĞDAT SEFERİNE GİDERKEN HER İKİ SAATLİK MESAFEYE BİRER HAN YAPILMASI İÇİN EMİR VERMESİ: IV. Murad Bağdat seferine giderken İlbeyli'den geçmiş ve her iki saatlik mesafeye birer han yapılması için emir vermiş. *Gücük, Hanlı, Eskiapardı, Tatlıcak ve Poşa Pınarı (Yoğun Yokuş mevkiinde) Hanları* böylece yapılmış[141].

IV. MURADIN ÇADIRLARININ ALTINA SU BAĞLAMA MESELESİ: Sultan Murad Bağdat seferine giderken, ordusuyla Çallı Çayırında konaklıyor. Bu çayıra biz "Ulu Çayır" deriz. Dağ taş çadır ve asker doluyor. Koca ordu bu, atlar ve askerler çevredeki çayırlara ve ekinlere zarar

---

[137] Bu bilgiyi İmranlı Kapı Mahmut köyünden Rıza adlı şahıs vermiş. Nakledenler: Ahmet Bayraktar, Çallı-Mehmet Soysal, Güney. Derleme tarihi: 21.11.1993

[138] Ziya Harput, Yanalak-1933, ilkokul.

[139] Cemal Kurt, Eski Apardı, 62 Yaşında.

[140] Abdurrahman Güraltınkeser, Güney.

[141] Hacı Acıöz, Hanlı

vermeye başlıyor. Köyler bu işe razı olmuyor ama, işin içinde ordu ve padişah olunca ses çıkaramıyorlar. Ancak, köyden açık gözün birisi gece gidip, Savcun Deresinden gelen suyu çadırların altına bağlıyor. Sabahleyin bakıyorlar ki çadırlar suyun altında, tabandaki her şey ıslanmış. IV. Murad hddetlenerek: "Vay omuzu düşük yörükler ! Bana bunu mu yapacaktınız !" diye hiddetle bağırıyor. Daha sonra, vezirine vüzerasına, "Bize burdan kalk göründü, derhal ordu hareket etsin !" diyor ve Çallı Çayırından ayrılıyor[142].

ELBEYLİ ADI: Elbeyliler Halep altından gelmişler. Bir harpte Osmanlı padişahına yardım etmişler. Padişah vezirlerine: --"Bunlar kim ?" diye sorunca, vezirin biri: --"Hünkârım elin bir beği !" demiş. Elbeği- Elbeyli adı burdan kalmış. Padişah kendisine yardım eden bu beye, bir ferman vererek, onu aşiretiyle birlikte Sivas'a yerleştirmiş.[143]

EMİRLER ADI VERİLEN TOPLULUK ve YERLİ HALK: Eskiden Sivas Altınyayla, Gemerek ve Şarkışla çevresinde, "Emirler" adı verilen bir topluluk yaşarmış. Bunlar sarıklarını yeşil bağlarlarmış. Türkler ise o yıllarda sarıklarını beyaz bağlarlarmış. Emirler nedense o yıllarda Türklere kız vermezlermiş[144].

EMİR, EMİRLER, EMİR UŞAĞI: Güney köyünden Murtaza oğullarına eskiden "Emir Uşağı" denilirmiş.

ESKİ KERVAN YOLU-GÖÇ YOLU: Eski kervan yolu, Sivas-Yeniköy (Yeni Apardı)-Söğütçük-Karalar-Kale Deresi (Karalar Köyünde bir mevkii) –Deliilyas-Kulmaç ... şeklinde devam edip gidermiş[145]. (Bu yolun göç yolu olması kuvvetli ihtimaldir. Karalar köyünde de bu yola göç yolu denilmektidir)

GÖÇ YOLU: İlbeyli köylerinde "Göç Yolu" adlı bir çok yer adı bulunmaktadır. Bu olay İlbeyli aşiretinin bir süre göçebe hayatı yaşadığının açık delilidir. (Karalar Köyü'nde "Göç yolu", Hanlı'da "Göç eli" vb.) Göç yolu yukarda açıklanan eski kervan yolu ile aynı güzergahı takip etmektedir.

GÜNEY KÖYÜNDE EN ESKİ YAYLACILIK GELENEĞİ: Güney Köyü Halkı eskiden, Uzunyayla Kaynar'a gider, bir süre burada kaldıktan sonra tekrar kendi yaylalarına gelir, güzün de köye gelip yerleşirlermiş[146]. Buradan anlaşıldığına göre bir süre İlbeğliler yarnı göçebe bir hayat sürmüşlerdir.

GÜNEY KÖYÜNDEN İDRİS AĞA: "BAŞ BENİM OLURSA TOKAT'DA DA TIRAŞ OLURUM": Güney'den İdris Ağa bir iftiraya uğramış ve yargılanmak üzere Tokat'a istenmiş. Dalgın ve perişan bir vaziyette Tokat'a giderken yolda onu gören ahbapları: --"İdris Ağa bu ne hal ? Bir tıraş olup da çıksaydın." Deyince, İdris Ağa: --"Baş benim olursa Tokat'ta da tıraş olurum", demiş[147].

HALEP ALTI: Gaziantep'ten Haleb'e doğru, içinden su götürülen "Halep Arığı" adında bir su yolu mevcutmuş. (Bu bilgi Sayın Numan.........

---

[142] Mustafa Yazıcı, Çallı 1332 -m. 1916- Doğumlu, Eski Türkçe Okur.30.05.1994
[143] Ziya Harput, Yanalak-1933, ilkokul.
[144] Razi Gülmez, Karalar. 29.07.1998
[145] Kaya Kandil, Karalar, 1340-M.1914
[146] Ömer Şahin
[147] Abdurrahman Güraltınkeser, Güney.

dan alınmıştır.). Alt kelimesi İlbeyli yöresinde bazen, "yakın" anlamında da kullanılır. "Ulaşamadığın köyün altında yat !" şeklindeki nasihatten anlaşılacağı gibi alt, kişinin bulunduğu konuma göre gitmek istediği yerin beri tarafıdır. Buna göre, Sivas İlbeylileri tarafından sık sık kullanılan, "Halep altı" terimi, Sivas ile Halep şehri arasında ve Haleb'e yakın olan bir yer olmalıpır. Bu tahmine göre Sivas İlbeylilerinin Halep altı dedikleri yer, Gazianteb'in Elbeyli İlçesi ile Halep Şehri arasında kalan bölge olmalıdır. Bu tahminimizi kuvvetlendirecek en önemli etken ise, halen bu yörede İlbeyli Türkmenlerinin yaşıyor olmasıdır.

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET I : : "Halep altında iki aşiret beyleri varmış. Bunlar birbirleri ile geçinememiş. Hatta, padişaha karşı çıkmışlar. Padişah meseleyi öğrenince, İlbeyli beylerinden bir grup ve her köyden birkaç kişi alarak bu mıntıkaya (Sivas'a) sürgün göndermiş. Aynen Halep altında olduğu gibi burada da kırk iki pare köy oluşmuş. Şimdiki köylerin ismi oradan gelmiş[148].

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET II : Halep'te aşiretlerin düğünü oluyormuş. O zaman İlbeyli aşiretinin başında bulunan iki kardeş bu düğüne gitmişler. Bunlardan birisi türkü söylerken öteki kardeşi onu kıskanmış ve:-"Bu şairi nereden buldunuz ?" diye hakaret etmiş. Bu olay üzerine iki kardeş arasında kavga çıkmış. Kavga çok büyümüş ve aşireti ikiye bölmüş. Kardeşlerden "Gurdoğ" isimli olanı: -"Beni sevenler peşimden gelsin !" diyerek aşiretin yarısını alıp Sivas'a getirmiş. Bunlar Sivas'a gelirken padişaha haber ulaşmış: "Büyük bir aşiret vura kıra geliyor !" Padişah:-"Onları iki purun arasına iskân edin !" demiş. Aşiret Gölevi'ne gelince, asker önlerini çevirmiş. "Buraya yerleşeceksiniz !" demiş. Buradan herkes ayrı ayrı köylere dağılmış[149].

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET III : Suriye'den, Halep altından gelmişler. Bu köylerin isimleri hep orada varımış. Buraya niçin geldiklerine gelince, kuraklık gidiyor. Kuyulardan su idare olunmuyor. Akan sular kuruyor. Bu tarafa göç yapıyorlar. Kahyalı köyünden etrafa taksim oluyorlar. Beyleri padişahın huzuruna çıkmış ve Akdağ'ı baltalık, Çit Çimen'i yaylalık, Üskülüç ırmağını da sulak istemiş. Padişah bir fermanla buraları ona vermiş. Çit Çimen Yaylası yaylakken Zara'ya yaylaya giderlermiş. Bunu büyüklerden böyle duydum[150].

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET IV : "Bunlar iki kardeşlermiş. Babaları ölünce, aşiret, büyük kardeşi değil de küçük kardeşi bey yapmak istemiş. Anlaşmazlık çıkmış. Halkın arasında ikilik çıkacağını anlayan küçük kardeş: "Beni diyen benimle gelsin !" demiş. Ordan, Halep'ten göç halinde, bu tarafa, Sivas'a doğru geliyorlar. Ancak direk Sivas'a gelmiyorlar. Türkiye'nin çeşitli yerlerini geziyorlar. Ta Denizli'ye kadar gidiyorlar. Bir müddet dolandıktan sonra gelip Sivas'a yerleşiyorlar. Buraya yerleştikten sonra, beyleri, İstanbul'a padişahın yanına gidiyor. Padişah: "Dile benden ne dilersen ?" deyince, Çit Çimeni yaylalık, Akdağ'ı baltalık, Üskülüç'ü de sulak istiyor. Padişah "peki" diyerek fermanı yazıp veriyor. Burdan ta Çit Çimen Yaylasına yaylaya giderlermiş.

---

[148] Mahmut Ateşalp, Çongar. Selahattin ATEŞALP, Çongar. 22.02.1987
[149] Osman Taş, Keçili-1928, okuryazar, 13.06.1997.
[150] Mustafa Yazıcı, Çallı 1332 - m. 1916- doğ., Eski Türkçe Okur. 30.05.1994.

Büyükler söylerdi. Dört günde yaylaya giderlermiş. Burdan Sivas'a varırlarmış, bir konak. Birde ordan Hafik'e varırlarmış, iki konak. Ordan Zara'ya varırlarmış, üç konak. Zara'dan sonra Çit Çimen Yaylasına varırlarmış, dört konak. Çit Çimen İmranlı'daymış. Çallı'da beylerden biri oturmuş, hatta fermanın biri de Çallı'daymış. Yakın zamana kadar duruyormuş derlerdi[151]."

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET V : "Eskiden bir beyler bir de Beylerbeyi varmış. Beylerbeyi tüm beylere hükmedermiş. İlbeyli Aşireti Halep'te kalırken, aşiretin beyi olan İlbey ile Halep Beylerbeyinin arası açılmış. İlbey, Beylerbeyinin oğlunu dövmüş ve delikanlı birkaç gün sonra ölmüş. O zaman Sultan Mahmut Han padişahmış. Halep Beylerbeyi Sultan Mahmut'a bir yazı yazarak İlbey'i şikâyet etmiş. Sultan Mahmut , derhal İlbey için "As Emri" çıkartıp Halep Beylerbeyine göndermiş. Bu fermana dayanarak İlbey ile kardeşini alıp İstanbul'a götürüyorlar. Her nedense asmıyorlar. Bunlar yedi sene sorgusuz sualsiz zindanda yatıyor. Nihayet Sultan Mahmut Ölüp de yerine padişah olan oğlu bir gece zindanı gezerken tesadüfen İlbey'in suçunun ne olduğunu soruyor. İlbey ona bir türkü ile cevap veriyor. Türkünün içinde geçen: "Sürülerim arhacında yayılır/ Sahancılar dört bir yana dağılır/ Sırkınt'oğlu bize yeğen sayılır/ Aşiret gayretin çekmez mi bilmem." Dörtlüğü o zamanlar vezir olan Sırkıntıoğlu'nun dikkatini çekiyor ve İlbey'in kulağına: "-Ben seni padişahın huzuruna çıkarırım, orda ne yaparsan yap," diyor. O padişah aşıklara çok meraklıymış, şenlik yaptırıp aşıkları dinlermiş. İşte o zamanlar Sırkıntıoğlu , İlbey'in kılık kıyafetini değiştiriyor, sakalını başını güzel âlâ tıraş ettiriyor ve padişahın huzuruna çıkartıyor. İlbey burada yine bir türküyle padişaha derdini döküyor. İlbey'in : "Sırkınt'oğlu bize sayılır yeğen/ Ondan ahvalimi sor deyi geldim." Mısraları üzerine padişah: "-Alın bunu dışarı. Vezir sen kal içerde." diyerek vezirle görüşüyor. Padişah vezirle görüştükten sonra meseleyi anlıyor ve: "-Yazın bunun fermanını. Çit Çimen Yaylası, yaylağı, Akdağ, baltalığı, Kızılırmak, sulağı, Kale boynu, davar yatağı olsun." Diyor. Padişahtan bu şekilde ferman alan İlbey Halep'e geliyor, geliyor ki ne görsün ? Obası ili dağılmış, sadece kendisini seven küçük bir topluluk kalmış. İlbey, kendisine sadık kalarak yurdundan ayrılmayanları alarak Sivas'a getiriyor. Sivas'a geldiklerinde, aşiret büyüklerini etrafına toplayarak: "-Herkes dediğim yere yerleşsin, artık aşiret devri geçti." Diyor ve etrafındakileri kırk iki köye taksim ediyor. Büyükler derlerdi ki, "Her köy iki haneden üç haneden kuruldu." Derlerdi. Kırk iki pare köyümüz var bizim. Anlayacağın 120-130 haneymiş gelenler. Büyükler İlbey'in Güney Köyü'nde bir müddet kaldığını söylerlerdi, ama ne kadar doğru ne kadar yanlış bilmiyorum.[152] [153]

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET VI : Aşiret bir görev üzere Sivas'a gelmiş. Yıldızeli tarafında, Beşiktepe adıyla bilinen mevkiye yaylaya giderlermiş. Buradaki "Yörükler Yaylası" adı verilen yayla onların yaylasıymış.

---

[151] Ahmet Bayraktar, Çallı 1945, İlkokul. 30.05.1994

[152] Güney ile Çongar Köyleri arasındaki Bâğ (Beğ) Pınarı adı verilen büyük su kaynağı bu rivayeti güçlendirmektedir. Bu su kaynağına aşiret beyine izafeten "Bey Pınarı" adı verilmiş olması kuvvetli ihtimaldir.

[153] Turan Karakaş, Güney, 26.06.1998.

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET VII : Sivas'a ilk gelmelerinde Çallı Çayırına konmuşlar. Beyleri aşireti buradan köylere dağıtmış[154].

İLBEYLİ AŞİRETİNİN HALEP'TEN SİVAS'A GELMESİNE DAİR RİVAYET VIII : Halep altından 1000 çadır (hane) gelmiş, çevreye dağılmışlar[155].

İLBEYLİ BEYİNİN SİVAS'A YERLEŞİRKEN PADİŞAHTAN FERMAN ALMASI: İlbeyli aşireti mahalli rivayetlerde anlatıldığı gibi bir padişah beratıyla yerleştirilmiş olabilir. Çünkü bu olayın örnekleri çoktur. "Özlemiş Bey oğlu Hasan Bey, Fatih Sultan Mehmet'ten berat alarak 1486'da Düzyer, Venazid, Hasan Kafir köylerini içine alan bir zeamete tasarruf etmektedir."[156] Yine 1515 yılında Çepnilere ait köylerin durumlarını anlatan bir belgede "Toprağı hoş olsun, Sultan Bayezid Han'ın beratıyla Mustafa Çelebi oğlu Musa ve Mustafa Çelebi'nin kardeşi Mahmut'un oğulları Kasım, Yusuf, Ramazan ve Hasan'ın tımarları ..."[157] Şeklinde ifadeler kullanılmaktadır. Her iki olaydan da anlaşılacağı gibi padişah fermanıyla bazı kişiler ve topluluklar bazı yurtlara yerleştirilmiştir. İlbeyli büyükleri şimdiki köylerinin bulunduğu bölgenin kendilerine verilmesiyle ilgili bir rivayet anlatırlar ki kuşaktan kuşağa nakledilen bu rivayette doğruluk payı fazladır ve tarihi gerçeklere büyük oranda zıt düşmemektedir. Elbeylioğlu 42 köye dağıttığı aşiretiyle Sivas'ta huzur içinde yaşamaktadır. İstediğinde bin atlı çıkarabilecek güçtedir. Yiğit, cömert ve yardımsever bir insan olan bu beyi çevre aşiretler kıskanmakta, ondan kurtulmak için çareler aramaktadırlar. Nihayet onu "halka zulmediyor, çevreye zarar veriyor ve kanun nizam tanımıyor" diye devlete şikayet ederler. Zaman Osmanlı Devleti zamanıdır. Bu iftira dolu şikayet ta padişahın eline ulaşır. Padişah şikayet yazısını okur ve hemen bir ferman yazar, Elbeylioğlu'nun derhal kollarının bağlanarak İstanbul'a getirilmesini emreder. Padişahın adamları gelir, fermanı göstererek Elbeylioğlu'nu alıp İstanbul' a götürürler. Burada zindana atılan Elbeylioğlu tam 17 sene sorgusuz sualsiz içerde yatar. Bir bayram günü padişah zindanı gezmekte ve mahkumların bazılarına rastgele hatır sormaktadır. İşte Elbeylioğlu bu fırsatı değerlendirerek kendisini tanıtır ve 17 yıldır suçsuz yere içerde yattığını anlatır. Bu konuşmadan etkilenen padişah saraya varır varmaz etrafa fermanlar çıkarır ve olayı yeniden araştırmaya başlar. Uzun süren bir araştırma sonunda anlaşılır ki Elbeylioğlu suçsuzdur. Padişah emir vererek Elbeylioğlu'nu huzuruna ister. Tıraş edilen, giydirilip kuşandırılan Elbeylioğlu padişahın huzuruna çıkarılır. Padişah Elbeylioğlu'na: --"Çit Çimen Yaylası yaylağın, Kızılırmak sulağın, Akdağ baltalığın,[158] Kale Boyu davar yatağın olsun. Bunu böyle bilesin ! Hiçbir şikayet getirmeyesin !" der ve eline bir ferman vererek Elbeylioğlu'nu Sivas'a gönderir. Elbeyliler bu fermana dayanarak uzun süre şimdiki köylerine yerleşmiş ve burayı yurt haline getirmişlerdir. Bu ferman yakın zamana kadar Kahyalı Köyü'nde saklanmasına rağmen ne yazık ki şimdi kaybolmuştur. Ya da sahipleri

---

[154] Mustafa Yıldırım, Haydarlı.
[155] İsmail Soysal, Güney.
[156] **ÇEPNİLER,** s.70
[157] **ÇEPNİLER,** s.99
[158] Burada adı geçen Akdağ, "Sivas ile Akdağmadeni Kasabası arasında bulunan 2137 rakımlı bir dağdır. (Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 1, s. 119 Ankara-1956)

tarafından gizlenmektedir. Elbeylioğlu'nun İstanbul'a gidip dönmesiyle ilgili birçok değişik rivayetler olmakla birlikte yaygın kanaat, yukarıda anlatılan rivayet doğrultusundadır. Diğer rivayetler meşhur "İlbeylioğlu" adlı halk hikayesiyle karıştırılmaktadır.

İLBEYLİ AŞİRETİNİN SİVAS'TA İLK YILLARI İlbeyliler ilk yıllarda yerlilerden kız alıp vermezlermiş.

İLBEYLİ'NİN BAĞLI OLDUKLARI YER: İlbeyliler eskiden Tokat'a bağlıymış ve Yıldızeli'nin Büyük Avren Köyünde mahkeme olurlarmış[159].

İLBEYLİLERİN MAHKEME OLDUKLARI YER: Eskiden İlbeyliler Yıldızeli'nin Büyük Avren Köyünde mahkeme olurlarmış. Bir süre İlbeğli Avrene bağlanmış[160].

İLBEYLİLERİN SİVAS'A GELDİKLERİ İLK YILLARA AİT BİR HATIRA: İlbeyli Aşireti Sivas'taki yaylaklarında aşiret hayatı sürdürürken, yerli halktan bazıları İlbeyli Beyine: --"Beyim, gayri bu aşiret hayatını bırak, bağ dik, rençperlik et !" demişler. İlbeyll Beyi gülümseyerek: --"Bağ diksen bağlanırsın, reçberlik yapsan eğlenirsin, çek deveyi sür koyunu, gittikçe beylenirsin." Cevabını vermiş[161]. Kulaktan kulağa gelmiş olan ve bir aşiret reisinin hayat felsefesini açık bir şekilde yansıtan bu rivayet gerçekten de kaydedilmeye değerdir.

İLBEYLİLERİN SİVAS'A YERLEŞTİRİLMELERİNİN SEBEBİ: Elbeyliler gelmeden önce, çevredeki gayri müslimlerin nüfusu fazlaymış. Din telkini yapmak ve müslüman nüfusu artırmak için getirilmişler. İlk gelmelerinde Çallı Çayırı'na konmuşlar[162].

İLBEYLİLERİN SİVAS'TA İLK YILLARI: İlbeyli ilk geldiğinde Çallı Çayırına konmuş[163].

İLBEYLİLERİN SİVAS'TA İLK YILLARI: "Çadırları birbirine ekleyerek 500 Koyunluk Çadır ağal yaparlarmış. Köylere ilk önce camii yapıp daha sonra ev yapmaya geçmişler[164]."

İLBEYLİNİN MEŞHUR AĞALARI-ZENGİNLERİ: Söğütçük'ten **Yüzbaşının Oğlu.** Menşürlü'den **Şekeroğlu.** Sorhuncuk'tan **İsmail Ağa.** Kabasakal'dan **İsmail Ağa.** Çallı'dan **Ümmet'in Oğlu.** Yanalak'tan **Sadoğlu**

İLBEYLİOĞLU'NUN İSTANBUL'DA HAPSEDİLMESİ ve SERBES BIRAKILMASI: İlbeylioğlu aşiret olaraktan halep altından gelme. İlbeylioğlunun hikayesine gelince:

Gürün Çal'ında İlbeylioğlu isminde bir adam yetişiyor. Bunu çekemiyenler padişaha bildiriyorlar ki, zamanın padişahına: "efendim bu adam müteyallikelik yapıyor, asker vermiyor, vergl vermiyor, bunu ne yapacağız" deyince bir tabur asker ile bunun üstüne yürüyorlar. Tabi sivilin

---

159 Hacı Acıöz, Hanlı.
160 Hacı Acıöz, Hanlı.
161 İsmail Soysal, Güney.
162 Hacı Yerli, Karalar, 1334.K
163 Aşık Celal Duran, Bedirli, 1945
164 İsmeti, kahyalı

ne kadar gücü olur, bastırıyorlar bunu biraz çakmak çaktıktan sonra. Bunu alıp evine getiriyorlar. İlbeylioğlu diyor ki binbaşıya:

--Binbaşım, acaba bir gün beni bu evde bırakmanız mümkün mü ? Diye sorunca binbaşı:

--Senin mertliğine göre seni bırakıyorum, ulan ! Diyor. Yatıyorlar. İlbeylioğlu sabahleyin giderken binbaşıya:

--Bir iki meyit söyleyeyim de memleket ve aşiretine bir eser kalsın, daha İstanbul'dan dönecek değilimya, deyip orada şunları söylüyor:

Gider oldum el başımaderildi.
Salmam diye dost boynuma sarıldı
Bize İstanbul'dan ferman verildi.
Ağlama sevdiğim belki gelirim.

Benim yarim ağlar ağlar silinir.
Siyaz zülfü mah yüzüne bölünür.
Ben ölürsem biri daha bulunur.
Ağlama sevdiğim belki gelirim.

Benim yarim daş başında oturur
Ağlayı ağlayı aklın yitirir
Bu ağlamak bir ayrılık getirir
Ağlama sevdiğim belki gelirim

Yaz gelende çayır çimen otl'olur.
Hızmat etsem arap atlar etl'olur.
Sevip sevip ayrılması dertl'olur.
Ağlama sevdiğim belki gelirim.

Elbağlolum derki çalındı kalem.
Bir ben ölmeyinen yıkılmaz alem.
Gel de helalleşek sevgili sunam.
Ağlama sevdiğim belki gelirim.

Değişik iki dörtlük de şöyledir

Şol yüce dağların karı erldi.
Ağlarım obamı bir yas bürüdü.
Bize İstanbul'un yolu göründü.
Ağlama sevdiğim belki gelirim.

İlbeyli'yim obamı çok severim.
Padişah fermanı boyun eğerim.
Kaza mıdır böyle midir kaderim.

Ağlama sevdiğim belki gelirim.

Gürün Çal'ından İlbeylioğlu'nu alıp, İstanbul'a dahil oluyorlar. Padişaha:

--Şevketlim emir verdiğin İlbeylioğlu kardeşiyle birlikte geldi, deyince padişah:

--Atın onları zindana, diyor. Bunlar 17 sene zindanda kalıncık (kalınca) padişah bir gün vezirine:

--Yahu bizim zindanda iki tane böcüğümüz vardı, bunlar ne oldu ? Diye soruyor. Vezir diyor ki:

--Şevketlim bunlar zindandalar. Padişah:

--Allah ! Allah ! Bunda bir hikmet var. Demek ki cezaları 17 seneymiş ki 17 sene sonra aklıma düştü. Çağırın gelsinler ! Diyor.

Tabi bunlar kılık kıyafetini düzeltip padişahın karşısına çıkıyorlar. Padişah, İlbeylioğlu'na:

--Oğlum ! Bir devlette bir toprakta iki devlet olur mu ? Niçin böyle yaptın ? Diye sorunca İlbeylioğlu:

--Şevketlim, boynumuz kıldan incedir. Bizi yanlış anlatmışlar. Hâşâ ki biz öyle işler yapmadık. Emir buyurursanız arzuhalimi söyleyeyim deyince padişah:

--Hadi söyle bakalım diyor.

İlbeylioğlu orada şu türküyü söylüyor:

Efendim, sultanım, devletli vezir.
Senin günlerinde gamsız gezilir.
On yedi yıl oldu kollarım bağlı.
Belki bu günlerde çez deyi geldim.

Öldür efendim de böyle kalmayım.
Görmediğim kara günler görmeyim.
Bir yapı daşıyım. yerde kalmayım.
Beni bir yapıya kor deyi geldim.

Çok olur insanın insana kastı.
Tilkinin ağzında aslanın postu.
Kara gün düşmanı, eyi gün dostu.
Dön geri düşmana der deyi geldim.

Elbeylo'ğlum derki tükendi sözüm.
Kesildi dermanım kurudu özüm.
Sen bir padişahsın gür olur sözün.

Elime bir ferman ver deyi geldim.

Padişah türküyü dinleyince, duygulanıyor ve:

--Oğlum ! Sizi affettim, gidin, diyor.

Bunlar saraydan ayrılırken İlbeylioğlu'nun ağabeyi İlbeylioğlu'nu diyor ki:

--Gardaşım biz nereye gidiyoruz yahu ! 17 sene oldu. Senin hanımını satmışlardır. (Emircioğlu Mirza Bey'in kızı). Benim karıyı da almışlardır. Hanemiz nasıl olsa battı. Gidip düşmanlarımızı vurak. Bizi padişahın huzuruna çıkardırlar, o da asar, mesele biter.

İlbeylioğlu diyor ki:

--Yok gardaş. 17 sene oldu biz oradan ayrılalı. Bizi kimse tanımaz. Bir varak memleketimize.

Bir müddet sonra memleketlerine geliyorlar. Evlerinin önüne bahıyorlar ki servet eskisinden fazlalaşmış. Zenginin serveti kapısının önünden belli olur, derler. Bahıyorlar ki servet başından daşmış. Büyük gardaş:

--Demedim mi ben sana eve iç güvey tıkmışlar oğlum ! Deyince, İlbeylioğlu:

--Girek abi, bir içeri girip odamızı görek, diyor. Selam verip içeri giriyorlar. Gündeşli kızı bunlara "Sefayı Hatır" ediyor. Fakat karının gözü İlbeylioğlu'na düşüyor. "Allah ! Allah ! Bu ne hikmet" oğlu bu durmdan rahatsız oluyor ve annesini dışarı sesleyerek:

--Sen ne yapıyon ana ? Ne bahıp duruyon elin adamına ? Vallahi seni sarat gibi delik-deşik ederim. Neydiyon sen ? Babamın şerefiynen mi oynuyon ? Deyince annesi:

--Hayır, oğlum. O adam babana o kadar benziyor ki o mu değil mi diye dikkatlice baktım. Bu yaşa kadar babanın şerefine leke sürdürmedim. Bundan sonra mı sürdüreceğim, diyor. İlbeylioğlu delikanlıya:

--evladım sen kimin oğlusun diye sorunca, delikanlı bütün hikayeyi baştan sona anlatıyor. İlbeylioğlu bu delikanlının kendi oğlu olduğunu anlayınca:

--Durun ben size bir türkü söyleyim diyor ve alıyor:

"......................

....

Gözünü sevdiğim Gündeşli Kızı.

Yoksa İlbeylioğlu öldü mü sandın ?

Deyince, Gündeşli Kızı hemen İlbeylioğlu'nun boynuna sarılıyor[165].

KOZANOĞLU: "Kozanoğlu gibi dolanmak" bir iş yapmadan havalı havalı gezmek anlamına gelen bu deyim-den anlaşıldığına göre yöre ile Kozanoğlu'nun ilgisi olabilir.

KÖR DOHDURUN YOLU-KÖR MUSTAFA'NIN YOLU: İlbeyli yöresinin tarihi içerisinde komik olaylar da yok değildir. İşte bu olaylardan birisi de bir yol yapımının hikâyesidir ve yöreye temsil olarak yerleşmiştir. Anlatıldığına göre Kör Mustafa adıyla anılan kişi aslen doktordur ve devletten bir yol ihalesi alır. Bu yol şimdi Gazibey Köyünü Hanlı İstasyonuna yakın bir mevkiden Sivas-Kayseri karayoluna bağlayan yoldur. Köylüye çok fazla işçilik ödediği için, tüm İlbeyli köylerinden grup grup insanlar gelip bu yol işine dahil olurlar. Bu iş öyle kârlı görünmektedir ki, bazıları altın bozdurup, ineğini koyununu satıp at arabası alır ve Kör Doktorun şirketinde atıyla arabasıyla çalışmaya başlar. Araba 12 lira günlükle çalışırken bir kişinin yevmiyesi 5 liradır. Herkes uzun süre burada çalışır ve ilerde alacağı paralara ait tatlı hayaller kurmaya da başlar. Ancak bir gün bir kara haber ortalığa yayılır ve bütün hayaller alt üst olur. Kör Mustafa iflas etmiştir. Birkaç kazma kürek

---

[165] Mahmut Bulut, Şahlı Köyü, 1338. Sivas-24.01.1998.

veya el arabası kapmayı becerenler hariç diğerleri tamamen boşa çalışmış olurlar. Aklına kötülük gelmeyen İlbeyli halkının tarihe geçecek olan bu yatırımı maalesef boşa gider. Ancak geriye iki şey kalır ki bunları ortadan kaldırmak asla mümkün değildir: Biri yapılan yol, diğeri ise "Kör Mustafa'nın yoluna dönmek," deyimiyle birlikte yaşayan Kör Mustafa adı.

KÖYLERİN BİRBİNE YAKIN OLMASI: Eskiden köyleri Afşar vururmuş. Bu yüzden köyler birbirine yakın kurulmuş[166].

METİN HALFE ŞEHRİ: Metin Halfe, "Yıldızeli ilçesine bağlı Tat köyü ile Çubuk köyü arasında büyük bir ören yeridir". Buranın "Metin Halfe" adlı bir şehrin kalıntısı olduğuna inanılmakta ve tepedeki mezarın da "Metin Halfe"ye ait olduğu rivayet edilmektedir[167]. İstanbul'da dilenci kadının biri, ayak üstü tanıştığı bir İlbeyli'ye: ***"Sanır Kavak sazıken Ömer Deresi şen iken Metin Halfe Şeher iken Tülbeli Burun'da Babamın biber dağermeni Döndüğünü bilirim "*** demiş. Metin Halfe adlı eski bir şehrin varlığına halen inanılmaktadır[168]. Bu konuyla ilgili bir diğer rivayette ise şöyledir: Eski zamanlarda, Sultanahmet'te oldukça yaşlı bir dilenci kadın, İlbeyli'den olduğu/nu söyleyen birine: ***"Metin Halfe şehirken/ Sanır Kavak sazıken Ömer Deresi/ köyümüş/ Babamın Tülbeli Burun'da/ Yel değirmeni varımış Ben o zaman kara saçlı bir kız imişim"*** demiş[169]. Buna benzer diğer bir tarihi rivayet ise şöyledir: ***M/etin Halfe şehirken/ Arpa Piriğ iken/ Ağpunar yaylalığıken Kırk kulunlu kısrağım boranladı***[170]. Bu rivayetten ise, Uzunyayla/ Akpınar'ın bir zamanlar yaylak olarak kullanıldığı, burada bir yaylacının kırk gebe atının soğuktan öldüğü anlaşılıyor.

MİHRALİ BEY: Mihrali Bey bir gün Sivas Valisi Reşit Akif Paşanın huzuruna kılıcıyla çıkınca, vali bozulmuş:.-"Bir daha böyle gelirsen kılıcını çıkarttırmasını bilirim !" Demiş. Mihrali Bey hiç aldırmamış. -"Paşa ! Onu sen takmadın ki, sen çıkarasın" cevabını vermiş[171].

İLK YERLEŞİM YILLARI: İlbeyliler Sivas'a geldikleri ilk yıllarında çevrelerindeki yerli köylere kız vermez ve almazlarmış. Dağıtıma Gazibey Köyünden başlanmış[172].

MİHRALİ BEY ve OSMAN ÇAVUŞ: Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi İlbeyli yöresinden de Yemen isyanlarını bastırmak için giden birliklere çok sayıda asker katılmış ve bunlardan birkaç kişi hariç dönen olmamıştır. Yemen'den dönen şanslı kişilerden birisi de Karalar köyünden Osman Çavuştur. Osman Çavuş, şimdi soyadları TÜFEKÇİ olan "Kel Mehmet Gil" sülâlesindendir. Osman Çavuşun aynı köyden şimdi hayatta olmayan Hacı YERLİ'ye anlattığı ve tarafımızca ondan alınan şu hatırası ünlü halk kahramanı Mihrali Bey'in ölümüne ışık tuttuğu için kaydedilme ihtiyacı duyulmuştur. "Yemen isyanlarında çarpışmaların yoğun bir şekilde sürdüğü bir anda Mihrali Bey kumandasındaki birliğimizin cephanesi ve yiyecekleri

---

166 Mehmet Aydın, 1313.
167 Ahmet Tokmak, Bedirli, 04.08.2001
168 Rüştü Yıldırım, Bedirli.
169 Celal Duran, Bedirli, 1945
170 Yusuf Yıldırım, Haydarlı. 1320 Doğ.
171 İsmail Soysal, Güney
172 Razi Gülmez, Karalar- İsmail Soysal, Güney

neredeyse bitmişti. Bir çok kez yardım istendiği halde hiçbir yardım ve haber gelmiyordu. Mihrali Bey oturduğu sandalyeden kalkarak, "Ben bu Osmanlı'ya ne yaptım ki bana bunu yaptılar ?" diye dertlenirken, birden bire tepesi üstü yere düştü ve biraz sonra da öldü[173]."

OSMANLILAR DÖNEMİNDE İLBEYLİNİN ÖNEMLİ KİŞİLERİ: Ali Bey, GüneydenVeli Bey,Güneyden Hüseyin Bey,Güneyden *Şekeroğlu, Menşürlü'den Ali Çelebioğlu,Çongar'dan Sad Oğlu,Yanalak'tan*[174].

ŞAHNA: Eskiden devlet adına çiftçilerden buğday alan görevli memura "şahna" denilirdi. Şahnalar her yüz ölçek buğday için on ölçek buğday alırlardı. Yani üreticinin buğdayının onda birini devlet adına alırlardı. Şahnanın iki memur ve bir de mühürcü olmak üzere üç yardımcısı vardı. Verginin sıhhatli toplanabilmesi için şahnanın izni olmadan savrum yapılamazdı. Herkes dövenini bitirdikten sonra şahna savrum izni verirdi. Yine eskiden üretilen baldan da "Hezir" alınırdı. (Osmanlı Döneminde)[175].

ŞEKEROĞLU AHMED AĞANIN TOKAT'TA ASILMASI: Hanlı'dan Nebioğulları (Çimke Oğulları), Gözmen'den Ütükler, Şekeroğlu Ahmet Hakkında şikayette bulunup ona iftira atmışlar. Hakkında idam fermanı çıkmış. Kızılcakışla Köyünden Boşnoğullarından biri ona çok benziyormuş. Şekeroğlu Ahmed'e:

-"Ağam ben gidiyim, yerine ben asılıyım, sen ölürsen tüm Elbeyli batar." Demiş. Şekeroğlu:

-"O ferman bana çıktı, ben gidip asılacağım." Demiş. Devletten gelecek askeri falan beklemeden atına binmiş ve Tokat'a gitmek üzere yola çıkarken:

-" Ben suçlu değilim. Benim intikamımı Sarı Kadir[176] alsın." Demiş.

Şekeroğlu Ahmed, atına binip köyden ayrılırken, peşinden bir kadın:

-"Ahmed Ağa, bir torunum oldu, adını ne koysunlar ? Diye sorunca, Ahmed Ağa:

-"Fevzi koysunlar." Demiş.

Ahmed Ağa yalnız başına Tokat'a gidip hükümete teslim olmuş. Ferman gereği sehpa kurulmuş ve ipe çekilmiş. Ancak, ip kopmuş, bu arada Ahmed Ağanın bir ayağı kırılmış, gözünün biri de patlamış. Bu vaziyeti gören yetkili kişi:

-"Seni affettim, ip kırıldı, haydi evine git, demiş. O zamanın geleneğine göre, ip kırılırsa mahkum ikinci kez asılmaz, affedilirmiş. Ahmet ağa:

-"Şimdiye kadar bana Ahmed Ağa dediler, bundan sonra kendime 'Kör Ahmet' dedirmem. Atın ipinizi asın beni !" diyor. Hatta oradakilere hakaretler yağdırarak, kendisini asmaları için onları kışkırtıyor. Nihayet Ahmed Ağayı asıyorlar.

---

173 (Hacı Yerli, Karalar
174 Abdullah Güraltınkeser, Güney.
175 Razi Gülmez, Karalar.
176 Sarı Kadir, Şekeroğlu Ahmed Ağanın oğludur.

Ahmed Ağanın oğlu Kadir Ağa, babasının intikamını almak üzere atına binerek İstanbul'a gidiyor. İlk gidişte hiçbir şey yapamadan geri dönüyor. İkinci bir sefer daha gidiyor. Orada, aslen Kartalca köyünden olan bir zatla tanışıyor. Bu kişi saraya yakın biriymiş. Kadir Ağaya:

-"Oğlum, senin bir sıkıntın var ? Neyse derdin söyle ?" Diye sorunca, Kadir Ağa her şeyi anlatıyor. Adam:

-"Oğlum şu saatte gel beni bul." Diyor.

Kadir Ağa belirtilen saatte gidip onu buluyor. Bu kişi, Kadir Ağayı bazı yetkili insanlarla görüştürüyor. Mesele onlara da anlatılıyor. Nihayetinde, Ahmet Ağaya ölüm cezası veren Tokat'taki görevlinin idam edilmesine dair, Kadir Ağanın eline bir ferman veriyorlar. Kadir Ağa bu fermanı alıp doğruca Tokat'a gidiyor. Tokat'taki haksızlık yapan adamı ipe çıkarttırıyor. Adamın tam asılacağı sırada:

-"Sen benim babamı haksız yere astırdın. Bak ben ayağı çarıklı bir köylü parçasıyım, şimdi senden intikamımı alacağım," diyor.

Tam boynuna ipi geçirecekleri sırada, görevlilere:

-"Durun ! Ben davamdan vazgeçtim, bu adamı affediyorum." Diyerek kadıya gidiyor, adamı serbest bıraktırıyor.

Affedilen kişi, farkına varmadan yaptığı haksızlığa çok üzülüyor ve çocuklarına:

-"Eğer Sivas'a bir görev üzere giderseniz, orada Şekeroğlu Sülâlesine sahip çıkın. Babalarını bir iftira üzerine astırmışım, çok üzülüyorum." diyor.

Bu adamın oğlunun biri yıllar sonra, Sivas'a vali olarak geliyor. Çamlıbel'de yeni valiyi karşılamak üzere, Havuz Ağaları, Kangal Ağaları ve Elbeyli'den Şekeroğlu Osman Ağa bulunuyorlar. Valiyi karşıladıktan sonra, Çamlıbel'den inerken, Osman Ağa dikine (yokuş aşağı) at koğuyor (koşturuyor). Bu olay valinin dikkatini çekiyor ve :

-"At koşturan şu sarı delikanlı kim ?" diye sorunca, yanından birisi:

-"Paşam bu delikanlı sizin yetiminiz !" diyor. Vali düşünüyor ve :

-"Öyleyse bu kişi gelip beni makamımda görsün diyor.

Bu olayı Osman Ağaya anlatıyorlar. Osman Ağa, valiyi gidip makamında ziyaret ediyor. Mesele yeniden gündeme geliyor. Konuşmanın sonunda vali:

-"Seni Elbeyli'ye müdür tayin ettim. Değneğin sesini Sivas'ta dinleyeceğim." Diyor.

O tarihten başlamak üzere, Şekeroğulları Elbeyli'nin müdürlüğünü alıyorlar. Bu haberi duyan, Gözmen köyünden ve Şekeroğlunun rakibi olan kişiye nüzul iniyor.

Osman Ağa müdür olur olmaz, Sivas'tan atına binip Çallı köyüne varıyor. Cemaat onu tebrik ediyor. O akşam Şekeroğlu Çallı'da onbeş genç topluyor ve:

-"Oğullarım, kiminle evlenmek istiyorsanız şimdi bana söyleyin." Diyor. Hemen hocaya emir vererek o akşam onbeş gencin sevdiği kızlarla nikahını kıydırıyor ve ilk icraatı bu oluyor.

Şekeroğlu Gözmen köyündeki rakibine önce zarar vermek istiyorsa da, annesi ona:

-"Oğlum, gidip ona geçmiş olsun diyeceksin ve onun bir kahvesini içip geleceksin. Eğer ona bir kötülükte bulunursan sütümü helal etmem !" Diyor.

Şekeroğlu, annesinin nasihatı doğrultusunda Gözmen köyüne gidip, rakibi konumundaki bu kişiyi ziyaret ediyor ve "geçmiş olsun" deyip dönüyor.

Bu dönemde, Şekeroğlu'na Elbeyli'nin her tarafından "Ağa Payı" olarak toprak (arazi) veriliyor. Halen Şekeroğlu'nun bir çok köyde, çayırları ve ağılları bulunmaktadır.

Şekeroğullarından Şakir Ağa, çok hanedan bir insanmış. Sivas'tan sürekli misafirleri gelir, yer içer dinlenir giderlermiş. Yine Şekeroğullarından, Hacı Mehmet Ağa ve Etem Bey, devlet adına öşür toplar ve teslim ederlermiş. [177]

ŞEKEROĞLU İLE HALLO (HALİL) KÂHYA: Kartalca Köyünden "Hallo Kâ" namıyla anılan bir kişi Çerkezlerden genç ve güzel bir kadınla evlenmiş. Ancak, bir süre sonra ailede sürekli bir geçimsizlik başlamış. Tartışma kavga iyice ilerleyince, Hallo Kâ, o zamanın nahiye müdürü olan Şekeroğlu Şakir Ağa'nın yanına giderek meseleyi anlatmış ve ondan fikir almak istemiş. Şekeroğlu gülerek Hallo Kâ'ye sormuş:

-"Dilini bilin mi ?"

-"Yok".

-"Dinini bilin mi ?"

-"Yok".

-"Alırken bana danıştın mı ?"

-"Yok".

-"İdare et Hallo Kâ ! İdare et !"[178].

ŞEKEROĞLU OSMANAĞA'NIN IV. MURAD TARAFINDAN AĞA TAYİN EDİLMESİ: IV. Murad Bağdat Seferine giderken onu, Harın'dan Şeyh Ağa, Güney'den Körömeroğlu Ömer Ağa, Menşürlü'den Şekeroğlu Osman Ağa karşılamışlar. IV. Murat İlbeyli'den geçerken, Şekeroğlu Osman Ağayı istetmiş. Her halde hakkında şikayet varmış. IV. Muradın gazabından korkan İlbeyli büyükleri Osman Ağayı bir tabutun içine koymuş ve yanına kefeniyle sabununu da hazırlamışlar. IV. Muradın huzuruna çıktıklarında: --"Padişahım ister öldür istersen affet !" demişler. Bu durum IV. Muradın hoşuna gitmiş ve Şekeroğlu Osman Ağayı affederek İlbeyliye ağa seçmiş. Osman Ağaya İlbeyli Ağalığı Menşürlü köyünün altındaki Dolama Çayırı'nda verilmiş. Başka bir rivayete göre de, Dolama Çayırında kendisini ağırlayan Şekeroğlu'nu gözü tutan IV: Murad: "Köpekoğlu köpek, müdürsü müdürsü kokuyor." demiş ve daha sonra onu İlbeyliye müdür yapmış. IV. Murat: --"Değneğin çatırtısını Sivas'tan duyacağım. İlbeyliyi sana helallik verdim. Bundan sonra, vurduğun vurduk

---

[177] Şekeroğulları Sülâlesine ait tüm bu bilgilerin alındığı kaynak kişi: Hamit Şeker, Menşürlü 1943, ilkokul mezunu. Derleme Tarihi: 12.08.1998.
[178] Kaynak Kişi: Mevlüt Yazıcı, Kartalca 1932, İlkokul mezunu. Derleme tarihi: 16.07.2001.

kırdığın kırdık," demiş. Bu Osman Ağaya daha sonra iftira etmişler. Tokat'ta yargılanarak idama mahkum edilmiş. İnfaz sırasında ip kopmuş ve Osman Ağanın bir gözü o anda kör olmuş. İp koptuğu için görevliler gelenek icabı, Osman Ağayı serbest bırakmak istemişler. Ancak Osman Ağa hiddetlenerek: --"Şimdiye kadar Osman Ağaydım bundan sonra kendime 'Kör Osman' dedirtmem, eğer beni asmazsanız ..." demiş ve diğer sehpaya geçerek ipi boğazına kendi eliyle takmış[179].

ŞEKEROĞLU'NUN HAKSIZOĞLU'NDAN ALDIĞI ŞALVAR MESELESİ: Hanlı Köyü'nden Haksızoğlu, Menşürlü Köyünden meşhur bir ağa olan Şekeroğlu'na bir şalvar vermiş. Haksızoğlu Şekeroğlunu her görmesinde: "Nasıl şalvardan memnun musun ? Benim verdiğim şalvar mı ?" diye sorarmış. Bir gün Şekeroğlu yine aynı soruya muhatap olunca, sinirlenerek şalvarı yakmış. Şalvar yanmış ama, geriye de bu deyim kalmış[180].

TİMURLENK TUZU MESELESİ: Eskiden Güney Köyünde "Kelkürtler" adıyla anılan sülâle "Timurlenk Tuzu " alırmış. Rivayete göre bu tuz yardımı, Sivas'ın Timurlenk tarafından istila edilmesinden sonra, "Timurlenk Tuzu" adı altında hep yapıla gelmiş[181].

TOKAT'IN TEKNELİ KÖYÜNDE İLBEYLİNİN KAYDI: Tokat'ın Tekneli Köyünde İlbeyli'nin kaydı varmış[182].

UZUN YAYLA'DA İLBEYLİ'NİN YAYLASI VARMIŞ: Çongar, Güney, Hanlı köyleri eskiden Herk zamanı (Mayıs Haziran) geldimi Uzunyayla'ya gider burada yaylaya çıkarlarmış,

III. İLBEYLİLERİN KURDUKLARI KÖYLER ve HALEN YAŞAMAKTA OLDUKLARI YERLER

A. SİVAS'TAKİ İLBEYLİ KÖYLERİ:

Köyün Adı	:Bucağı :	İlçesi :	İli :
1. Akçainiş	Bedirli	Merkez	Sivas
2. Akkuzulu	Bedirli	Merkez	Sivas
3. Apaköy	Bedirli	Merkez	Sivas
4. Aylı	Kayadibi	Merkez	Sivas
5 ***Bedirli Bucağı***	Kendisi bucak	Merkez	Sivas
6. Bostancık	Merkez	Merkez	Sivas
7. Çallı	Merkez	Merkez	Sivas
8. Çaypınar (Eski Adı: Savcun Kızılcakışla)	Merkez	Merkez	Sivas
9. Çongar	Kayadibi	Merkez	Sivas
10. Damılı	Bedirli	Merkez	Sivas
11. Damlacık	Bedirli	Merkez	Sivas
12. Durdulu	Bedirli	Merkez	Sivas
13. Eskiapardı	Kayadibi	Merkez	Sivas
14. Eskiköy	Kayadibi	Merkez	Sivas
15. Gazibey	Kayadibi	Merkez	Sivas

179 Abdullah Güraltınkeser, Güney.
180 Hacı Acıöz, Hanlı.
181 Razi Gülmez, Karalar, 1930, 29.07.1998
182 Hacı Acıöz, Hanlı.

16. Gözmen	Bedirli	Merkez	Sivas
17. Güney	Kayadibi	Merkez	Sivas
18. Hanlı	Kayadibi	Merkez	Sivas
19. Haydarlı	Bedirli	Merkez	Sivas
20. Hayırbey	Merkez	Merkez	Sivas
21. Herekli	Merkez	Merkez	Sivas
22. Kabasakal	Kayadibi	Merkez	Sivas
23. Kâhyalı	Bedirli	Merkez	Sivas
24. Karalar	Kayadibi	Merkez	Sivas
25. Karalı	Bedirli	Merkez	Sivas
26. Kartalca	Bedirli	Merkez	Sivas
27. Kavlak	Kayadibi	Merkez	Sivas
28. ***Kayadibi Bucağı***	Kendisi bucak	Merkez	Sivas
29. Keçili	Kayadibi	Merkez	Sivas
30. Kızılova (Eski Adı: Kızılcaköy)	Kayadibi	Merkez	Sivas
31. Kızılöz	Kayadibi	Merkez	Sivas
32. Koyuncu	Kayadibi	Merkez	Sivas
33. Menşürlü	Kayadibi	Merkez	Sivas
34. Sarıdemir (Eski Adı: Kürtköyü)	Kayadibi	Merkez	Sivas
35. Savcun	Merkez	Merkez	Sivas
36. Sorguncuk	Kayadibi	Merkez	Sivas
37. Söğütçük	Kayadibi	Merkez	Sivas
38. Tatlıcak	Merkez	Merkez	Sivas
39. Yanalak	Bedirli	Merkez	Sivas
40. Yaramış	Bedirli	Merkez	Sivas
41. Yeni Apardı	Kayadibi	Merkez	Sivas
42. Yeni Kızılcakışla (Eski adı: Menşürlü K.kışla)	Kayadibi	Merkez	Sivas

B. GAZİANTEP'TEKİ İLBEYLİ KÖYLERİ:

Bu konuda elimizde iki farklı liste bulunmaktadır. İlki, Ali Rıza Yalman (Yalkın)'nın *Cenupta Türkmen Oymakları* adlı eserinde geçen listedir. Bu listede şu köyler yer alır: ***Beylerbeyi, Çanakallı, Üçkubbe, Küçük karacaören, Kemüntepe, Acer, Zabaran, Çıldıraba, Şekep***[183]İkinci Liste Abdülkadir İnan'ın "Gaziantep Vilayetinde Elbeyliler" adlı makalesinde sunduğu listedir. Suriye ve Gaziantep'teki köylerin birlikte verildiği listede şu köyler yer almıştır: ***"Sipahi köyü,Arapaczı, Kadılar, Haydarpaşa, Eşekci,Baltacık,Memiri, Çortinhöyük, Öküzöldüren, Babıleylim, Ziyaret, Taşkapı, Kocalı, Zülf, Sandı, Arapçevirdin, Kalkım, Sekizler, Haliloğlu, Silsile, Kersenli, Ayaşa, Mollaarap, Çobanbey, Alçı, Telliayşe, Zihi, Duyran, Hasan Muhammed'in köyü, Gemuntepe, Karacaviran, Üçkaya, Çınkallı, Beylerbeyi"***[184] İki liste karşılaştırıldığında, Ali Rıza Yalman'ın listesine ilaveten şu köylerin tespit edilmiş olduğu görülür: ***Arapçevirdin, Baltacık, Çobanbey,***

---

[183] Ali Rıza Yalman (Yalkın), *Cenupta Türkmen Oymakları I*, Ankara 1977, s.21

[184] Abdülkadir İnan, "Gaziantep Vilayetinde Elbeyliler", *Halk Bilgisi Haberleri*, 15 Eylül 1934, Sayı: 40.

Duyran, Hasan Muhammedin Köyü, Haydar Paşa, Mollaarap, Öküzöldüren, Üçkaya, Zihi. Ancak, Abdülkadir Karahan'ın listesinde de ***Acer, Çıldıraba, Şekep, Zabaran*** köylerinin yer almadığı görülür. Bilindiği gibi, bu listeler 1930 lu yılların başında yapılmış ve o tarihten bu güne kadar bir çok köyün adı, değişmiş, Kilis il, Elbeyli ilçe olmuştur. Buna göre, Gaziantep ve Kilis'teki İlbeyli köylerini yeni şekliyle şöyle sıralamamız mümkündür:

Köyün Adı :	Bucağı	İlçesi :	İli
1. Aşağı Beylerbeyi	Elbeyli	Oğuzeli	Gaziantep
2.Çangallı	Elbeyli	Oğuzeli	Gaziantep
3. Üçkubbe	Doğanpınar	Oğuzeli	Gaziantep
4. Küçük karacaören	Merkez	Oğuzeli	Gaziantep
5. Kemuntepe (çiftlik)	Akçakoyunlu	Oğuzeli	Gaziantep
6. Çıldıroba	Elbeyli	Oğuzeli	Gaziantep
7. Şekep (Sağlıcak)	Elbeyli	Oğuzeli	Gaziantep
8. Acar	Merkez	Merkez	Kilis
9. Zabaran (Bozcayazı)	Merkez	Merkez	Kilis

Gaziantep İlbeylileriyle ilgili 1960 yılında kaleme alınan bir makalede şu bilgilere yer verilmiştir:

"İlbeyli Aşireti, Gazianteb'e Sivas'tan gelmiştir. Türmenlerle Barak aşireti de bunlarla berabermiş. Hepsi seksen bin kişiyi geçiyormuş. ... Araplar koğulduktan sonra buralara İlbeyliler, Türkmenler, Baraklar yerleştirilmiş. İlbeyliler Sivas'tan gelirlerken, Taflı, Şavlı, Karataşlı, Tırklı, Perenli, Çördüklü, Firizliler İlbeyli ağalarından ve Firizli oymağından ağaların kumandası altında imişler. Gavurelli, Torun, Hacıfakılı,oymakları ise ağaların kumandasını tanımıyorlarmış. "İlbeylilerin hepsi ziraatle uğraşırlar. Bunlar çadır hayatından vazgeçmişlerdir, kazançları orta derecededir. Sahip oldukları topraklarda buğday; arpa, mercimek, nohut ve sebze yetiştirirler. İlbeyliler koyunculuğa da ehemmiyet verirler. Her evin en az yirmibeş-otuz koyunu, on-onbeş keçisi vardır. İlbeyliler atı çok severler, ata binmekte, silah kullanmakta başarı gösterirler. İlbeylilerin besledikleri atların hepsi soyu belli atlardır, soyu belli olmayan atları bu aşiret hiç tutmaz. İlbeyliler, Türkmenler, Baraklar, Suriye sınırının adeta bekçisidirler. Çünkü geçmişte Araplarla çatışmışlar ve onları sindirmişlerdir."[185]

C. SURİYE'DEKİ İLBEYLİ KÖYLERİ:

Bu konuda da yine yukarda belirtilen iki listeden yararlanacağız. Ali Rıza Yalman 9.5.1931 tarihli listesinde, Suriye'deki İlbeyli köylerinin şunlar olduğunu yazmıştır:[186]

---

[185] Şakir Sabri Yener, *" Gaziantep'te İlbeyli Aşireti,"* Türk Folklor Araştırmaları, 1960 Cilt: 6, Sayı: 133, s. 2202-2203.
[186] Ali Rıza Yalman, a.g.e., s. 20-21

1. Alıcı,	2. Arabazı
3. Ayaşa	,4. Bablimon,
5. Çörten	6. Eşekçi,
7. Halil oğlu,	8. Kadılar
9. Kalkım,1	0. Kelsenli,
11. Kocalı,	12. Memili,
13. Sandı,	14. Sekizler,
15. Sinsile	,16. Sipahiler
17. Taşkapı,	18. Til'aşa
19. Zilif,	20. Ziyaret,

Bu listede olmayıp da, Abdülkadir İnan'ın listesinde[187] yer alan köyler ise şunlardır:

1.Arapçevirdin	6. Haydar Paşa
2. Baltacık	7. Mollaarap
3. Çobanbey	8. Öküzöldüren
4. Duyran	9. Üçkaya
5. Hasan Muhammedin Köyü	10. Zihi

D. İLBEYLİLERİN DAĞILMIŞ OLDUKLARI DİĞER YERLEŞİM YERLERİ

Bilhassa 17. Yüzyılın sonlarına doğru Rakka'ya iskan edilen İlbeylilerden mühim bir kısmı, yerleşim yerlerini beğenmeyerek Maraş, Adana, Antakya, Mersin, Şam, Trablusşam, Lazkiye, gibi civar vilayetlere dağılmışlardır. Günümüzde o kişilerin torunlarının saydığımız yerlerde olmaması mümkün değildir.

Saygıdeğer dostumuz Murat Yiğit, Maraş'ın Narlı Kazasında İlbeyli Türkmenlerinin yaşadığını, hatta onlardan birkaç kişiyle görüştüğünü, onların: "Biz de İlbeyliyiz" dediklerini bize nakletmişti. Ancak, biz bu konuyu daha fazla araştırma fırsatı bulamadık. Merhum Tahir Kutsi Makal, Maraş İlbeylileri hakkında: "Maraş ile.Kadirli arasında barınan eski bir Türkmen oymağıdır. Bu oymaktan yetişen halk şairleri Elbeyli türkülerini yaymışlardır"[188] demektedir. Belirtilen alan içerisinde de halen İlbeylilerin bulunuyor olması muhtemeldir.

E. TÜRKİYE'DE İLBEYLİ veya ELBEYLİ ADI TAŞIYAN YERLER:

Aşağıda listesi verilen yerlerden sadece Elbeyli ilçesinde önemli miktarda İlbeylinin yaşadığını biliyoruz. Diğer yerler hakkında ise yeterli bilgiye sahip değiliz.

---

[187] Abdülkadir İnan, a.g.m., s. 15-16

[188] Tahir Kutsi, *Dadaloğlu,* İstanbul 1975, s.180

YER ADI:	İLİ	İLÇESİ	ÖZELLİĞİ:
ELBEYLİ	Adana	Bahçe	Köy
İLBEYLİ	Adıyaman	Kahta	Mezra
ELBEYLİ	Bursa	İznik	Köy
ELBEYLİ	Gaziantep	Elbeyli	İlçe
ELBEYLİ	İçel	Mut	Köy
ELBEYLİ	İçel	Silifke	Köy
İLBEYLİ	Yozgat	Sorgun	Köy
ELBEYLİ	Bingöl	Kığı	Köy
ELBEYLİ	Ordu	Gölköy	Köy

İLBEKLİ-İLBEĞLİ: "Güney Azerbaycan'da da İlbekli=İlbeğli adında bir Türk Aşireti vardır"[189].

ELBEYİ: "Kars'ın Arpaçay, Samsun'un Vezirköprü,...ilçelerine bağlı birer köy de ELBEYİ ismini taşır"[190].

F. İÇİNDE "ELBEYLİ", "İLBEYLİ" KELİMESİ GEÇEN BAZI ŞİİRLER:

Dadaloğlu'ndan:

-1-

"İskeleden kalkmış ol Osman Paşa
Kızıllı boralı dağ var önünde
Elbeyli beyleri at başı çekmez
Çevrilip konacak yer var önünde

Dadaloğlum der, oradan geçerse
Elbeyli Avşarı'ndan yolun şaşarsa
Akan kanlı Murat köpük saçarsa
Seyyit Battal gibi er var önünde. [191]

-2-

Dadaloğlu görünmüyor borandan
Yıkılsın dağların kalksın aradan
"Elbeyli"den geldim koru yaradan
Sende bir gümanım var Çiçek Dağı. [192]

Karacaoğlan'dan:

Hey geri de deli gönül hey geri
Adana, **İlbeyli,** Göksun, Tekir'i
Otuz iki sancak Diyarbekir'i
Acap gezsem mavi donlum var m'ola.[193]

---

[189] Necdet Sevinç, "Gaziantep'te Yer Adları ve Türk Boyları", *Türk Dünyası Araştırmalrı*, Ekim 1983, s.69.
[190] Hilmi Göktürk, *Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü*, Erzurum 1974, s.165
[191] Tahir Kutsi, *Dadaloğlu*, İstanbul 1975, s.81
[192] Tahir Kutsi, *Dadaloğlu*, İstanbul 1975, s.107.
[193] Cahit Öztelli, *Karacaoğlan*, İstanbul 1987, s. 344

Başka bir kaynakta ise aynı dörtlükteki "İlbeyli" :

"Adana **İlbeği** Göksun Tekir'i"[1] şeklinde geçer.

IV. SİVASTA İLBEYLİ KÖYLERİ

Sivas'taki İlbeyli köyleri hakkında yukarda kısaca bilgi verilmişti; şimdi bu köyleri alfabetik sıraya göre inceleyelim.

AKÇAİNİŞ (Eski Adı: AĞCAENİŞ)

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 52 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1100 m civarındadır. Köy, kuzeyinde bulunan "Pur" ile güneyinde yer alan "Tahta" adlı iki tepenin arasındaki dereye kurulmuştur. Genelde "dere içinde" köy görünümü verir.

Köye Akçainiş Adı Verilmesinin Sebebi: Köy bu adı, köyün kuzeyindeki *"Ağca Eniş-Akça İniş"* adlı eski yoldan almıştır. Eski bir kağnı yolu ve aynı zamanda iniş olan bu mevki görünümü itibariyle beyaz pur (jips) olduğundan ağca (akça) iniş adını almıştır. Bu inişin yanında yer alması nedeniyle köye de "Akçainiş" adı verilmiştir.

Tarihçesi: Hicri 926, Milâdî 1520 yılında tutulan bir tapu defterinde Akçainiş köyü ***"Kışlak-ı Ağcainiş"*** şeklinde geçmektedir ve 37 erkek nüfus kaydedilmiştir[2]. Bu belgeye dayanarak Akçainiş köyünün en eski İlbeyli köylerinden biri olduğunu söylememiz mümkündür. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 28 haneli Akçainiş köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Tatar Oğlu Mustafa. 2. Kirmen (?) Oğlu Ali. 3. Hacı Osman Oğlu İmam Mehmet Efendi. 4. Ali'nin Oğlu Ali. 5. Hacı Ali Oğlu Mustafa. 6. Bedirli'den Uluğun (?) Oğlu Ali. 7. Kirmen Oğlu Osman. 8. Yetim Hüseyin. 9. Yörük Mehmet Oğlu Ahmet Kethuda. 10. Mehmet'in Oğlu Mustafa. 11. Kösenin Torunu Bekir. 12. Tamer Oğlu Molla Osman. 13.Tatar Oğlu Hacı Ali. 14. Kireman (?) Oğlu Mehmet. 15. Kireman (?) Oğlu Mehmet. 16. Tatar Oğlu Hüseyin. 17. Hasırcı Mustafa. 18. Kütükçü Mustafa. 19. Deli Hüseyin Oğlu Seyfi. 20. İsmail Oğlu Ahmed. 21. Topal Hüsük. 22. Bekir Oğlu Turan. 23. Bekir Oğlu Halil Kethuda. 24. Kütükçü Oğlu İbiş. 25. İmam Oğlu Molla Mehmed. 26. Tatar Oğlu Veli. 27. Ali Kethuda. 28. ( ) Oğlu Halil.

Köydeki Sülâleler:Günümüzde köyde yaşayan sülâleler şunlardır:

KASNAKGİLLER: Soyadları TUZTAŞI olanlar bu sülâledendir.

KÖSEGİL-ÇOLAKGİL: Soyadları KÖSE olanlar bu sülâledendir.

DİLKİCİLER: Soyadları BAHÇECİ olanlar bu sülâledendir.

YENİ YAKAGİL: Soyadları KURT olanlar bu sülâledendir.

ŞABAN ÇAVUŞGİL: Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir.

MOLLA OSMANGİL: Soyadları BİR olanlar bu sülâledendir.

ŞÜKRÜ ÇAVUŞGİL: Soyadları ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

TOPAL ALİGİL (İHÂĞÂL): Soyadları ATAŞ olanlar bu sülâledendir.

---

[1] Sadeddin Nüzhet Ergün, *Karacaoğlan*, İstanbul 1963, s. 51.
[2] B.O.A. TTD 79. s.388

HACELİ ÇAVUŞGİL: Soyadları KANTAR olanlar bu sülâledendir.

İBO USTAĞÂL: Soyadları DELİCE olanlar bu sülâledendir.

DURAN USTAĞÂL: Soyadları DENİZ olanlar bu sülâledendir.

ÇIBIŞ HOCAĞÂL: Soyadları BADEM olanlar bu sülâledendir.

DEMİR KÂZIMGİL: Soyadları DURAN olanlar bu sülâledendir.

GÜLMEZLER: Soyadları GÜLMEZ olanlar bu sülâledendir.

HAÇIK ALİ GİL: Soyadları SÜKUT olanlar bu sülâledendir.

HANIMIN UŞAĞI GİL: Soyadları GÜLTEPE olanlar bu sülâledendir.

TUSSUĞİL: Soyadları KITLIK, ŞANLI, GÜLTEKİN olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 28 hane ve tahmini 140 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Akçainiş köyünün nüfusu: 80 erkek, 111 kadın olmak üzere toplam 191 kişidir. 1970 yılında 41 hane ve 295 kişidir. 1990 nüfus sayımında 203 nüfusa sahip olan Akçainiş Köyü 1997 sayımında 125 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1994 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3607 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 3177 dönümü kıraç, 62 dönümü taban, 368 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1975'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. Bu köy "Acı Su" adı verilen şifalı suyu ve meyve bahçeleri ve şeker pancarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyden ***Cıbış Hoca*** ve **Şaban Hoca** (Şaban Gülmez) adlı iki bilgili kişi yetişmiştir. Cıbış Hoca'nın fıkıh bilgisinin çok kuvvetli olduğu ve "Havas" ilmini iyi bildiği rivayet edilmektedir. Şaban Hoca'nın ise çok mükemmel Kur'an okuduğu ve çok kişiye Kur'an öğrettiği bilinmektedir. Seferberlik yıllarında Akçainiş Köyü'nden 70 delikanlı askere alınmış, ancak bunların 4'ü sağ olarak geri dönmüştür. Bunlar, ***Yusuf Çavuş, Şükrü Çavuş ve Hacı Ali Çavuş*** namlarıyla bilinen tanınmış kişilerdir. Yine bu köyden, tarih ve askeri konularda oldukça bilgili bir insan olan ***Hacı Ali Kantar*** (d. 1285 1869, Ö. 1974) adlı kişi yetişmiş, ayrıca onun oğlu Rüştü Kantar da köyün kalkınması için önemli çalışmalar yapmıştır.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köy camiinin yanından tuzlu bir su kaynar ki, adı "Acı Su" dur. Çevre köyler buraya davarlarını çoraklamaya getirirler. Bu suda buğday yıkanır ayrıca ve su temizlik amacıyla da kullanılır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acoluh (Acı Oluk), Ağderenin Ağzı (Ak Dere..), Ağkaya (Akkaya), Ardıcın Başı, Ardıcın Eteği, Ardıç, Armıdın Altı (Armudun ..), Armıtlıoyak (Armutlu Koyak), Aşşa Çobanlı (Aşağı ..), Aşşa Goyaklar (Aşağı Koyaklar), Ateşmesi (At Eşmesi), Atgayası (At Kayası), Bahcanın Başı (Bahçenin ..), Boruhlu, Bostanyeri, Böyük Guney Yüzü(Büyük Güney, Böyük Yelerce, Böyükyer, Celece, Çaballı, Çarkevi, Çay, Çaylak Bayırı, Çaylak Bayrı Ağzı, Çermicek, Çevlük. Çoban Deresi, Çobanlı, Çorahlı Çay(Çoraklı ...), Dağermenin Ağzı(Değirmenin..), Dağermenin Ardı, Dağermenin Oğ, Daşlı Çuhur (Taşlı Çukur), Daşlı

Yol(Taşlı..), Daşlıyolun Başı, Datlıcah(Tatlıcak), Delikgaya (Delikkaya), Dere Tarla, Derenin İçi, Deveci Puru, Duzdaşı (Tuztaşı), Duzla Bayır (Tuzla Bayır), Eşgelma (Eşki Elma), Gabahdepe(Kabak Tepe), Gaçağan Başı(Kaçağın Başı), Garağya (Karakaya), Gavağan Başı (Kavağın..), Gavahlar, Gaya Dere (Kaya..), Gayalı Depenin Başı, Gırhpınar(Kırkpınar), Goççoğlu(Koççu Oğlu), Gonağın Başı(Konağın ..), Goyah(Koyak), Goyahlar, Göğce Arhaç (Gökçe Arkaç), Göğdepe(Göktepe), Gözenin Başı, Guçcük Guneyin Yüzü (Küçük Güneyin ..), Guldepe (Gültepe), Gulmez(Gülmez), Guneyin Yüzü, Gungörmez, Gurddepenin Kehi(Kurttepenin ..), Gurtlu Depe, Guruhlu, Guvalı (Kovalı), Guzayın Başı (Kuzeyin), Harman, Harman Altı, Harmanyeri, Haydarlı Yolu, Hüyüğün Dibi, Irmağan Gıyısı (Irmağın Kıyısı), Irmah Kenarı, İlerzikli Yatah (Üzerlikli Yatak), İlmanın Altı, İlmanlı, İlmanlı Arhası (..Arkası), İn Dibi, İs Yağan, İs Yağı, İstağ, İsya, Karanın Tarlası(Karanın..), Kehin Başı, Keklik Bozu, Koprünün Ağzı (Köprünün ..), Korpınar (Körpınar), Koyünoğ (Köyün Önü), Mezerin Altı, Mezerin Oğ (Mezarın Önü), Mumla Bostan, Oküz Sekisi, Oturah Depe (Oturak Tepe), Ören, Örenin Başı, Örme Pınar, Öz, Posta Yeri, Pörenli, Pur, Pur Dibi, Purun Dibi, Pürenni (Püren'li), Sapcı Deresi, Sapcı Deresinin Başı, Savah (Savak), Su Basan, Tahda (Tahta), Teknecik, Trenin Geçtiği Yarma, Yabdunun Başı, Yağap Oğlu Goyağı(Yakup Oğlu Koyağı), Yağapoğlu'nun Başı, Yalah Gaya (Yalak Kaya), Yamaç, Yarın Başı, Yarma Ardı, Yelerce, Yeni Bosdan, Yoharı Ateş Mesi, Yoharı Çobannı (Yukaırı Çobanlı), Yoharı Goğce Arhaç(.. Gökçe Arkaç), Yoharı Pur, Yol Altı, Yol Üsdü, Yüce Goyahlar, Yürağer Yolu (Yüreğir Yolu)[3].

AKKUZULU:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın batısında ve il merkezine 55 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1250 m civarındadır. Köy, kuzeyde "Kuzu Kayası", güneyde "Karlık" ve "Sıyrıncak", doğuda "Kavuk Kaya" ve batıda "Öz" adı verilen mevkilerin arasında yer alır. Genel olarak ise, Kuzukayası adı verilen tepenin güney eteğine kurulmuştur. Köyün zemini toprak ve güneye doğru oldukça meyillidir. Köyün güney sınırından, doğu-batı istikametine akan ve "Ellezin Dere" adı verilen küçük bir dere geçer. Sarı Söğüt mevkiine yeni evler yapıldığından köyün bir kısmı da Kızılırmak'ın güney yakasında bulunmaktadır.

Köye Akkuzulu Adı Verilmesinin Sebebi: Bu konuyla ilgili iki önemli rivayet mevcuttur. Bunlardan birincisi, köyün otu bol ve meraları koyun otlatmaya çok elverişli olduğundan koyun kuzu sürekli yayılırmış. Koyun ve kuzu, diğer köylerdeki hemcinsleri gibi ağılda uzun süre kalmadığı için bu köyün kuzularının rengi diğer köylerdeki kuzulara göre çok beyaz olurmuş. Bu yüzden çevre köyler bu köye "Akkuzulu" adı vermişler. İkinci rivayet ise, bu köyün Halep altından (Halep'ten) geldiği ve oradaki köylerinin "Akkuzulu" olduğu için, yeni köylerine de "Akkuzulu" adı verdikleri doğrultusundadır. Görüştüğümüz kaynak kişilerin çoğunluğu, ikinci rivayetin daha doğru olduğunu belirtmişlerdir.

---

[3] Akçainiş köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Mustafa Gülmez, Akçainiş 50 yaş., ilkokul. Gör.t.:1988. İzzet Yılmaz, Akçainiş 1945, ilkokul. Gör.t.: 13.08.2002. Yunus Kantar, Akçainiş 1947, Oğlu, Ortaokul, Gör.t.: 28.09.1998.

Tarihçesi: Bu köyü ilk olarak "Yeniçeri Oğulları" adlı sülâle kurmuştur. İlk kurucuları, burayı dulda bir yer olması, içme suyunun bulunması ve eşkıya baskınlarına karşı emin bir yer olması nedeniyle tercih etmişler. Köy daha sonra diğer sülâlelerin katılmasıyla nüfus olarak artmıştır. 1844 yılında Akkuzulu Köyünde Oturan Hane reisleri şunlardır:

1.Yunus Oğlu Derviş. 2.Hacı Ahmet Oğlu Ali Kethuda. 3. Şükrü Oğlu Maksud Ağa. 4. Hacı İbrahim Oğlu Mehmet. 5. Ömer Oğlu Osman. 6. Veli Kethuda Oğlu Veleddin. 7. Kabal Bekir Oğlu Hüseyin. 8. Yunus Oğlu Mehmed. 9. Halil İbrahim Oğlu Hüseyin. 10. Yunus Oğlu Yunus. 11. Recep Oğlu Bekir. 12.Hacı Ahmed Oğlu Salih. 13.Halil İbrahim Oğlu Mustafa. 14.Kara Ahmed Oğlu Memiş[4].

Köydeki Sülâleler: Köydeki Sülâleler ve alt kolları şunlardır:

YENİÇERİ OĞULLARI: Çahrazlığil: Soyadları, ASLAN, ALTUN olanlar bu sülâledendir.

HACI AHMET OĞULLARI: Çam Aligil **Şabangil:** Soyadları, ŞAHİN olanlar bu sülâledendir. **Bozoğlangil:** Soyadları, YILMAZ olanlar bu sülâledendir. **Osman Kâğâl:** Soyadları, ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

ŞEKER OĞULLARI: Ağagiller **(Ağâller)** Soyadları, ŞEKER olanlar bu sülâledendir.

HACI İBRAHİM OĞULLARI: Halâğâl (Halil Ağagil.) **Hâllâğâl:** Soyadları, TOPAL olanlar bu sülâledendir.

YUNUS OĞULLARI: İmamgil: Soyadları, TOY, KILINÇ olanlar bu sülâledendir.

KARA İSMAİL OĞULLARI: Seyfiğil (Seyfigil). **Seyfiğil:** Soyadları, AYDIN, YILDIZ olanlar bu sülâledendir.

NALBANTGİL: Bu sülâle muhtemelen, Hacı İbrahim Oğulları sülâlesine dayanmaktadır. **Nalbantgil:** Soyadları, ERASLAN, YILMAZ olanlar bu sülâledendir.

HACI MEMMETGİL: Bu sülâle muhtemelen, Yunus Oğulları sülâlesine dayanmaktadır. **Hacı Memmetgil:** Soyadları, KAYABAŞI olanlar bu sülâledendir.

MİŞTOGİL: Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır.

GOBELGİL: Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır.

ŞEYHGİL: Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır.

MEMÜKGİL: Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır.

KOZAK ALİĞİL: Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır[5].

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 14 hane ve tahmini 70 nüfustur[6]. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Akkuzulu Köyünün nüfusu, 88 kadın, 103 erkek olmak üzere toplam 191

---

[4] B.O.A. ML VRD TMT 13755, s. 1-12

[5] Akkuzulu Köyü Sülâlelerine ait bu bilgilerin alındığı Kaynak Kişiler: 1. Davut TOY, Akkuzulu 1341, Okuryazar. 2. Maksut ŞEKER, Akkuzulu 1926, Okuryazar. 3. Mahmut TOPAL, Akkuzulu 1937, İlkokul. Bu bilgiler, 01.09.1999 tarihinde alınmıştır.

[6] B.O.A. ML VRD TMT 13755, s. 1-12

kişidir[7]. 1970 yılında 30 hane ve 237 kişidir. 1990 nüfus sayımında 63 nüfusa sahip olan Akkuzulu Köyü, 1997 sayımında 17 nüfusa düşmüştür. Köy şehre göç vermeden önce 30 haneymiş. Şimdi ise 4 hanedir[8]. Köy nüfusunun tahminen yüzde doksanı şehre göçmüş, kalan yüzde onu köyde yaşamaktadır. "Güzyurdu" adı verilen yere köyün yeniden iskan edilmesi için bir çalışma başlatılmış; bu çalışma doğrultusunda 47 adet arsa parsellenerek sahiplerine dağıtılmıştır. Bu arsalar üzerine bazı aileler ev yapmaya başlamışlardır. Arsaların dağıtılmasından sonra şehirden köye göç başlaması beklenmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3906 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 3889 dönümü kıraç, 17 dönümü ise taban özelliğindedir. Belirtilen beyannamelerde, sulak arazi beyanı bulunmamaktadır. Köy ilkokulu 1956-1957 Öğretim Yılında bir köy odasında eğitim-öğretime başlamış, tam teşekküllü ilkokul binası ise 1963 yılında hizmete açılmıştır. Okuma yazma oranı tahminen % 90 civarındadır. Alimleri ve dokumalarıyla meşhur olan köy halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. 1983 yılında elektriğe kavuşan köyde telefon ve içme suyu mevcuttur.

Meşhurları: Bu köyden ***"Akkuzulu Mustafa Efendi"*** namıyla tanınan alim kişi yetişmiştir. Mustafa Efendinin, dini ilimlerin yanı sıra fen bilimlerine de vakıf bir alim olduğu rivayet edilmektedir[9].

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde, "Sarı Söğüt" adı verilen yerle "Metin Halfe" adı verilen yer arasındaki arazinin büyük bir şehir kalıntısı olduğuna dair söylentiler vardır. Yusuf TOY adlı kişinin odası tavanlı ve süslü tarihi odadır. "Ellez" isimli derede, ***"Ürüfe Suyu"*** adlı şifalı bir su vardır. Vücut taramalarına ve kaşıntıya iyi gelir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde "Topakdaş" veya "Topakkaya" adı verilen taş kutsal olduğuna inanılan bir kaya ziyaretidir. Eskiden çocuğu olmayan kadınlar bu kayanın etrafında, *"Bir atım var satarım. Ardına kulun katarım."* denilerek gezdirilir ve bu şekilde tedavi edilmeye çalışılırdı.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ağa Payı, Ağıl Deresi, Ahbunnuh, Almalı (Elmalı), Aşşa Gızıldere (Aşağı Kızıldere), Bahçe Deresi, Bıtırahlı (Bıtıraklı), Bülbül Sekisi, Çağlağanın Dibi, Çağlayan, Çamlıca, Çanak Kaya, Çatah, Çataldepe, Çatalın Ardı, Çayağzı, Çayır, Çördük Yazısı, Çuhur Tarla, Çuhur Yatak, Dağermenin Oğ (Değirmenin Önü), Daşlı Dere, Daşlıca, Demiryolu, Derin Dere, Duzla Deresi, Galanın Sivri, Gale Tarla, Galenin Altı, Galın Arhaç, Gamış Belanı (Kamış Beleni), Gara Guney, Garalı Kehi (Karalı ..), Garalı Yazısı, Garlıh (Karlık), Garuğuş Yuvası (Karakuş Yuvası), Gıblarmudu (Kıble Armudu), Goca Tarla, Göze Tarla, Gum Tarla, Gurucöz (Kuruca Öz), Guvercinnik (Güvercinlik), Guz Yurdu (Güz ..), Hacı Yagup, Hargaltı (Ark Altı), Hargın Üstü (Arkın Üstü), Haydarlı Yolu Kehi, Ilıcak Pınar, Irmaan Gıyısı, İncecikler, Kaçak Kayası, Kavşut, Keklik Kayası, Korcepınar

---

[7] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[8] 01.09.1999 tarihinde.

[9] Akkuzulu Mustafa Efendi hakkında geniş bilgi için kitabımızın "Meşhurlar" kısmına başvurunuz.

(Körce Pınar), Korpınar (Körpınar), Koyun Oluğu, Köroğlunun Tarlası, Misdoğ'den Tarla(Misto'dan ..), Örence Sekiler, Pisik Belanı, Sarı Söğüt: Burası Metin Halfe'ye Kadar Eski Bir Yerleşim Yeriymiş. Selbela, Sivas Yolu, Sivri Tarla, Soğüdün Başı, Tuz Taşı, Yamaç, Yamaç Altı, Yoncalı Dönek, Yoncalıhlar. [10]

APAKÖY:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güneybatısında ve il merkezine 33 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1400 m civarındadır. Köy, "Kaçak" denilen mevkiden gelen derenin kuzey kıyısına kurulmuştur. Bu derenin güney kıyısında da birkaç ev bulunmaktadır. Köy tabanı yumuşak toprak olup güneye doğru hafifçe meyillidir ve genel olarak "Höllükçe" adı verilen tepenin güney yamacında yer alır. Köyün güneyinde ise Ağkaya ve Kızılkaya isimli tepeler yükselir.

Köye Apaköy Adı Verilmesinin Sebebi: Bu köyde arpanın çok yetişmesi ve halkının arpa ekmeğini çok yemesi nedeniyle köye Arpaköy'ü, Arpaköy ve zamanla Apaköy adı verilmiştir. **"Apa"** kelimesi, Kırgız ve Uygur Türkçesi'nde ana (anne) anlamına gelmektedir[11]. İlbeyli yöresinin çoğu köylerinde anneye **"aba"** denir. Köyün adının "anne" kelimesiyle ilgili olarak verilmiş olması da bir ihtimal olarak düşünülebilir.

Tarihçesi: Bu köyü kuranlar önceleri obalar halinde yaşıyorlarmış. İlk önce, Sıcak Çermiğin bulunduğu yere konmuşlar. Orada rahat edemeyince, şimdiki Kalın İstasyonu'nun bulunduğu yere geçmişler. Kalın istasyonunun bulunduğu yer eskiden de yol üzeriymiş. Buradan da kağnı seslerinin fazla olması nedeniyle ayrılarak şimdiki köyün bulunduğu yere gelip yerleşmişler. Kuruluş yıllarında köyün yeri çok sık ağaçlar ve çalılarla kaplıymış. Bunları kesip yerine ev yapmışlar. Köyün "Sokutaş" adı verilen mevkiinin eski bir şehir kalıntısı olduğuna dair rivayetler mevcuttur. Köy camiini Mahmudoğlu namıyla bilinen şahıs 1296 (miladi 1880) yılında yaptırmış.

Köydeki Sülâleler:

ARABOĞLUĞİL: Soyadları KARAHAN, ERTÖR olanlar bu sülâledendir.

NİZAM GİL: Soyadları GÜLDEŞ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin Durdulu köyünden gelme olduğu rivayet edilmektedir.

MANTICIĞİL: Soyadları GÜLTER olanlar bu sülâledendir.

KARACAĞÂL: Soyadları ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

MAHMUT GİL: Soyadları ÖZDEMİR olanlar bu sülâledendir.

TOPCİĞİL: Soyadları KILINÇ olanlar bu sülâledendir.

GACERGİL: Soyadları TECER, KARAMAN olanlar bu sülâledendir.

---

[10] Akkuzulu Köyüne ait bu bilgilerin alındığı Kaynak Kişiler: 1. Davut TOY, Akkuzulu 1341, Okuryazar. 2. Maksut ŞEKER, Akkuzulu 1926, Okuryazar. 3. Mahmut TOPAL, Akkuzulu 1937, İlkokul. Bu bilgiler, 01.09.1999 tarihinde alınmıştır.

[11] *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Ankara 1991, s.20.

İMAMGİL: Soyadları AYDIN, AYIK olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin İpsile'den (Doğanşar'dan) geldiği rivayet edilmektedir.

BIDIHGİL: Soyadları KARABULUT olanlar bu sülâledendir.

GÖĞŞENGİL: Soyadları BEKTAŞ olanlar bu sülâledendir.

KADİRGİL: Soyadları GÜLMEZ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin Kalın köyünden geldiği rivayet edilmektedir.

MÜLAZIMGİL: Soyadları GEDİK olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin Gümüşhane Kelkit'ten geldiği rivayet edilmektedir.

KELHACIĞIL: Soyadları ATEŞ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin Kartalca köyünden geldiği rivayet edilmektedir.

GODALGİL: Soyadları KAPTAN olanlar bu sülâledendir.

KANBERGİL: Soyadları ŞANLI olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde Apaköy'ün nüfusu, 131 kadın, 120 erkek olmak üzere toplam 251 kişidir[12]. 1970 yılında 60 hane ve 407 kişidir. 1990 nüfus sayımında 268 nüfusa sahip olan Apaköy 1997 sayımında 215 nüfusa düşmüştür. Köy şehre göç vermeden önce 70 haneymiş. Şimdi ise 33 hanedir[13]. Köy nüfusunun tahmini %60 şehre göçmüş, kalan %40 ise köyde yaşamaktadır Önemli miktarda olmasa da halen şehre göç devam etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3135 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2853 dönümü kıraç, 88 dönümü sulak ve 194 dönümü ise taban özelliğindedir. Köye üç sınıflı ilkokul 1930'lu yıllarda, tam teşekkülü ilkokul ise 1956 yılında açılmıştır ve şu andaki okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. Bu köyün insanları çok yeteneklidirler. Bu yüzden köyden çok miktarda marangoz, demirci, duvar ustası ve sıvacı gibi zanaatkarlar yetişmiştir. Köy, yine kilimcilik ve halıcılığıyla da meşhurdur. Ayrıca Apaköy kiliyle ve meyveciliğiyle tanınan bir köydür. 1983'te kapalı şebeke içme suyuna kavuşan Apaköy'de, 1997 yılında kanalizasyon faaliyete geçmiştir.

Meşhurları: Bu köyde yetişen ***Hasan Efendi*** namıyla anılan kişi bilgili ve fetva verecek kadar alim durumda bir kişiymiş. Medreseyi Tokat'ta birincilikle bitirmiş. Avukat ve İstanbul 30. Noteri ***Mahmut Güldeş*** bu köydendir.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Arazisinde, kayalara oyulmuş bir çok mağara bulunan Apaköyde, Kazım Çavuş'un odası (Topçugilin) ve Göğşengilin odaları tavanlı süslü tarihi odadır. Ayrıca, Sokutaş mevkiinin eski bir şehir yeri olduğu da rivayet edilmektedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Ziyaret tepesi adı verilen yerde ***Ahmet Dede (Karaca Ahmet)*** ziyareti bulunmaktadır.Başta yağmur duası olmak üzere bu ziyaret her türlü hastalık ve niyet için ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acıgoyah, Acıpınar, Ağgaya, Ağpınar, Ağrek Yeri, Ağrek, Büyükdere, Ahmetbağ (Ahmet Bey), Alıcın Dibi,

---

[12] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[13] 19.06.1999 tarihinde.

Alma Tarla, Armıdın Dibi, Armıtlı, Aşşa Acıpınar, Aşşa Mezer Oğ, Aşşa Mezer, Ayrıca Dere, Bıtırahlı, Çağlağan, Çolağınoğlu, Çitillinin Yatak, Çitilli, Çokekler, Çokenoğlu, Çorağan Çayır, Çördük Dere, Çördük Derenin Başı, Dağ Yolu, Dağ Yolunun Arhası, Dağan Ardı, Dağermen Yolu, Daşlı Tarla, Davullu, Depenin Ardı, Dereler, Dikilidaş, Dilki Deliği, Dolamaç, Duzdaşı, Ellezler, Fırınnı, Gabir Ardı, Gabur Altı, Gabur Deresi, Gaçak, Gamışlı, Gara Dikme, Gara Dikmenin Orta Bölük, Garabacah Seki, Garadepe, Garamıhlı Dere, Garamıhlı Derenin Başı, Garlığın Ağzı, Garlığın Başı, Garlığın Derenin Ağzı, Garlığın Yüzü, Garlıh, Garlıh Arhası, Gaşıhcoğlu, Gavağan Dibi, Gayalı, Gatır Gölü, Gayalının Öz, Gızılgaya, Goyun Pınarı, Göğarhaç, Göğgaya, Göl, Göl Depesi, Göl Depesinin Yüzü, Gözeler, Gumun Üsdü, Guvercinni, Guvercinni Başı, Guzay, Guzayın Dibi, Güngörmez, Hacoğlu, Halloğon Oğlu, Harman, Hoyuh, Höllüğün Başı, Höllükcelik, Höllükcenin Başı, İnin Oğ, Kaçak Başı, Kekre, Keldepe, Kesik Tahta, Koprü Altı, Koprü Başı, Korel Deresi, Korel Deresi Başı, Korpınar, Koy İçi, Koy Tarla, Koyun Üsdü, Koyün Altı, Köyün Önü, Kütüklü, Lağbasan, Niğdeler, Lodalar, Maraş, Maraşın Oğ, Maraşın Dibi, Mayıs Biçinniği, Mekdebin Arhası, Mezerin Altı, Mezerin Boynu, Mezerin Oğ, Orta Çayır, Ön Sırt, Ötağaçe, Öz, Özün Çayır, Pur, Purlar, Sabağan Yüzü, Sarı Pınar, Sarıpınarın Başı, Sergi Gayası, Sıçannı, Sıra Çördükler, Sırt, Sivasyolu, Soğüt Dere, Sohudaş, Sulu Çuhur, Tek Mezer, Tekneli, Turanın Başı, Üyük, Yatah, Yayha, Yayhalı, Yelliyurt, Yıhılgan, Yoharı Öz Yoharı Yonca, Yol Üsdü, Yoncalıh, Yurt Yeri, Zabağın Yüzü[14].

AYLI:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güneybatısında ve il merkezine 47 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1200 m civarındadır. Köy, doğuda *Tatlıcak*, batıda *Dombah*, güneyde *Çadırbaşı* adı verilen tepelerin arasındaki vadi görünümlü arazi üzerine kurulmuştur. Zemini genellikle taş, az bir kısmı topraktır. Köyün 5 km kuzeyinden Sivas-Kayseri karayolu geçer.

Köye Aylı Adı Verilmesinin Sebebi: Gölevi denilen ovadan bakıldığında, ayın bu köy üzerindeki görüntüsü çok güzel olduğundan çevre köyler buraya "Aylı" demişler ve köyün adı böylece "Aylı" olarak kalmış.

Tarihçesi: Rivayete göre Aylı Köyünü Ali Çeleboğlu isimli bir bey kurmuştur. Ali Çeleboğlu aynı zamanda kadıymış. Halen onun zindanının duvarı durmaktadır[15]. Ayrıca "Dombah" adı verilen tepe eskiden ormanlıkmış. Aylı Osmanlı döneminde bir süre nahiye olmuş. 1844 yılında tutulan bir deftere göre aynı yıl Aylı köyünde yaşayan hane reisleri şunlardır:

"1. Hacı Ali Oğlu Feyzullah Ağa. 2. Kanaş Mehmet. 3. Ali Çelebi Oğlu Ağca Kethuda. 4. Ali Çelebi Oğlu Ahmet. 5. Pir Ali Oğlu Bekir. 6. Ömer Ağa Oğlu İsmail. 7. Ali Oğlu Ahmet ve Kel Hasan. 8. İmam Oğlu Molla Ömer. 9. Ali Efendi'nin Oğlu Hüseyin. 10. Hacı Ali Oğlu Hamza. 11. Kel Ahmed Oğlu Sorbey. 12. İmam Oğlu Hasan. 13. Mehmet Efendi. 14. Sofi Oğlu Halil. 15. Bulud'un Oğlu Mustafa. 16. Bilal. 17. Aşçı Hasan Oğlu Veleddin. 18. Cebeci Oğlu Ahmed. 19. Resul Oğlu Halil. 20. Mustafa Kethuda Oğlu Halil. 21. Kara

[14] Apaköy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Mustafa Kılınç, Apaköy 1932, oy. Gör.t.: 03.07.1999. Ömer Karahan, Apaköy 1943, oy. Gör.t.:14.08.2002.
[15] Kaynak kişi: Resul Karadağ, Aylı 1320 (M.1904) doğumlu.

Osman Oğlu Mustafa. 22. Örzene Oğlu Kara Ömer. 23. Örzene Oğlu Kara Osman. 24. Örzene Oğlu Mustafa. 25. Merhum Mustafa Kethuda Oğlu Kerimesi. 26. Molla Hasan Oğlu Ali. 27. Molla Hasan Oğlu Mehmet"[16].

Köydeki Sülâleler: Tespit edebildiğimiz kadarıyla köydeki sülâleler ve alt kolları şunlardır:

İSMAİL AĞÂL (AĞCA KÂYEĞAL): Köyde kısaca "Seyfigil" denir. Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Karagözgil:** Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir. **Albazgil:** Soyadları ASLAN, KARASU olanlar bu sülâledendir. **Ağca Kâğâl (Ağca Kâhyagil):** Soyadları BULUT olanlar bu sülâledendir.

ALİ ÇELEBİ OĞULLARI: Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır.

RESUL OĞULLARI: Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Laloğlangil:** Soyadları IŞIK olanlar bu sülâledendir. **Bekirgil:** Soyadları KOÇAK olanlar bu sülâledendir. **Gırcığıl:** Soyadları SARIYILDIZ, POLAT, SARIKAYA olanlar bu sülâledendir.

CEBECİ OĞULLARI: Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Üsükgiller:** Soyadları KESKİN olanlar bu sülâledendir. **Cebeci Evi:** Soyadları ÇAKMAKTEPE olanlar bu sülâledendir. **Ömer Kâğâl:** Soyadları ÇEVİK olanlar bu sülâledendir. **Mistogil:** Soyadları YÜKSEKTEPE olanlar bu sülâledendir.

KARA MÜLÂZİM GİL: Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Arzığıl (Arzugil):** Soyadları KARATAŞ, KARELİ olanlar bu sülâledendir.

ÖMER AĞA GİL: Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Ömer Ağâl:** Soyadları DEMİR olanlar bu sülâledendir.

İMAM GİL: Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Mistangil:** Soyadları GÜLER olanlar bu sülâledendir. **Yakupgil:** Soyadları GÜLER olanlar bu sülâledendir.

SOFUĞİL (SOFU GİL): Bu sülâle batmış ve şimdi kimseleri kalmamıştır. Bu sülâleden bir kişi Aylı nahiye iken nahiye müdürlüğü yapmış.

SADIK GİL: Soyadları İBDAŞ olanlar bu sülâledendir.

PÜREN OĞULLARI: Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır:

Köseğâl (Kösegil): Soyadları DOĞAN, YILDIRIM, KÖKYAR olanlar bu sülâledendir. Soyadları KÖKYAR olan kol Kayadibi köyünden iç güvey olarak gelmiş. Soyadları DOĞAN ve YILDIRIM olan kol ise Güney Köyünden iç güvey olarak gelmişler.

EMİN AĞA GİL: Bu sülâleye Mehmet SAKAL Hanlı köyünden gelerek iç güvey girmiştir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 27 hane ve tahmini 135 nüfustur[17]. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Aylı köyünün nüfusu, 185 kadın, 148 erkek olmak üzere toplam 333 kişidir[18]. 1970 yılında 73 hane ve 568 kişidir. 1990 nüfus sayımında 766 nüfusa sahip

---

[16] B.O.A. ML VRD TMT 13750, s.1-18.

[17] Aynı defter.

[18] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

olan Aylı Köyü, 1997 sayımında 652 nüfusa düşmüştür. Köy şu anda[19] 109 hanedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1994 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 8727 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 7583 dönümü kıraç, 950 dönümü taban, 194 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1965'te hizmete açılmıştır. Okuma yazma oranı tahminen % 85 civarındadır. Dokumaları (halı-kilim) ve ot yastıkçılığıyla meşhur olan köy halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Elektrik, telefon ve kapalı şebeke içme suyu bulunan köyde içme suyu yetersizdir. Köyde, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi bulunmaktadır.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde Bekirgilin ve Gırgilin odaları oyma tavanlı tarihi odadır. Ayrıca, köy arazisi içerisinde bazı ören yerleri bulunmaktadır. Sivas Şarkışla Karayolundan, Aylı köyüne ayrılan yola yakın bir mevkide, "Esüğünün Depe" denilen küçük tepenin dibinde, ***"Çermik"*** adı verilen şifalı bir su bulunmaktadır. Bu su daramaya (kaşıntıya) iyi gelir. Ne yazık ki son günlerde, bu şifalı suyun üzerini sel suları kumla kapatmıştır. Bu sudan yıkanılmak suretiyle yararlanılmaktaydı. Yine, "Kilise Yeri" adı verilen mevkide ***"kükürtlü su"*** vardır. Gicimik ve uyuz olanlar orada yıkanır. Ayrıca, köy arazisi içerisinde bazı ören yerleri bulunmaktadır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***"Mustafa Efendinin Mezarı"*** önemli bir ziyaret yeridir. Askere giden gençler bu mezardan küçük bir çakıl alarak cüzdanlarına kor, teskereyi alıp geldiklerinde taşı tekrar yerine korlar[20].

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acıgöz, Acıpınar, Acıpınar Ayağı, Acıpınar Başı, Açca, Alamaslı, Arhaç Tarla, Armıtlı, Asim, Bahcacık, Bahçalı, Başpınar, Batıhlar, Bekmez, Beşiroğlu, Bosdan, Çadır Arhası, Çadır Başı, Çadırın Ardı, Çahmahlıh, Çalı Yurdu, Çatal Punar, Çayır, Çevlik, Çıbıhçı, Çorağın Dibi, Çördüğünün İçi, Çuhur Tarla, Dağ Yolu, Dambıra, Deli Ömer, Depe, Dere Başı, Dombak, Dombak Dibi, Eğreğen Dibi, Ese Hoyuğu, Ese Önü, Esö Ardı, Esöğön, Esüğün, Esüğünün Ardı, Esüğünün Dibi, Fezillâğan Depe, Gaçağın İçi, Gatır (Katır) Tarla, Gara Arpa Yeri, Gara Bayır, Gara Ciddi, Garlıh, Gavur Sakisi (Sekisi), Gızıl Ali Goyağı, Gızıl Burun, Gızıl Gaya, Gızıl Gaya Başı, Gızıl Hoyük, Gızıl Öz Başı, Gızıl Çat, Göğceler, Göğderenin Başı, Goyah, Göbekli Tarla, Gökçeler, Gölloyak (Göllü Koyak), Guş Gayası, Güngörmez, Gürcüoğlu, Harman, Hasan Gadı, Horan, Horuz Ömer, İki Tahta, İkiyol Arası, İnin Üsdü, Kaylarhaç, Kellecioğlu, Keleon Pur, Kilise Yeri, Kireçlik, Kırmanın Ardı, Konsuz Deliği, Köprü Başı, Kör Gız, Körpınar, Köy Ağası, Koy Oğ (Köy Önü), Koyaklar, Kurucöz (Kuruca Öz), Mezer Altı, Musa Beğ, Musa Bekirin Dere, Oluk, Orta Tarla, Ören, Ören Depe, Öz, Pınar Ayağı, Porsuh, Purun Önü, Sağ Depe, Saki (Seki) Tarla, Sarı Çayır, Sarıtaş Sarıtaş Ağzı, Savah (Savak), Savah Çayır, Sorguncuk Yolu, Sultan'dan Tarla, Suyun Gözü, Suyun Üstü, Şükrü Çayır, Taş Köprü, Taşlı Tarla, Tatlıcak, Tatlıcak Ardı, Tekne Gaya, Topaktaş, Turna Tarla, Uzun Tarla,

---

[19] 29.06.2002 tarihinde

[20] Aylı köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Hamit Çakmaktepe, Aylı 1934, okuryazar. 2. Kâzım Keskin, Aylı 1950, İlkokul mezunu. 3. Mustafa Yüksektepe, Aylı 1950, İlkokul mezunu. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 29.06.2002.

Uzun Yol Üsdü, Üç Gaya, Üç Gayalar, Üç Gözler, Yad Cüsü, Yalah, Yamaç, Yarın Gıyısı, Yas Cusu, Yaş Cusu, Yazıcı Guyu, Yerköprü, Yüce Pur, Ziyaret.

BEDİRLİ:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesine bağlı bucak merkezidir. Sivas'ın güneybatısında ve il merkezine 46 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1100 m civarındadır. Bedirli bucağı, "Üskülüç (Üçgülüç) Irmağı" adı verilen derenin doğu ve batı yakalarına kurulmuştur. Zemini düz ve sert topraktır. Batıda Çalyaka ve Kabaktepe, doğuda Adatepe-Sağtepe, kuzeydoğuda Çetik tepeleri arasındaki düzlüğe kurulmuştur. Dana Deresi ve Ömer Deresi adı verilen küçük dereler, bucak merkezinde Üskülüç Irmağına karışırlar. Bucak merkezinin ortasından, Sivas-Kayseri karayolunu Ankara-Sivas karayoluna bağlayan Direkli-Hanlı asfaltı geçer. Yine bucak merkezinin içinden Sivas-Kayseri demiryolu geçer.

1956 yılında yayınlanan bir kaynakta Bedirli hakkında şu bilgilere yer verilmiştir: "Sivas Vilayeti Merkez kazasının 22 köylü, 8722/1950 nüfuslu bir nahiyesi olup, merkezi 533/1950 nüfuslu Bedirli Köyüdür. Nahiye arazisi, güneyden gelip, Kızılırmak Nehrine dökülen ve Düdükkaya Deresi ile Üçgülüç Derelerinin birleşmelerinden meydana gelen bir suyun doğu versanlarından ibarettir. Arazinin doğusunu Güngörmez, güneyini Karacadağlarının kapladıkları bu arazi hem yer yer arızalı hem de oldukça hafif meyilli geniş sahaları ihtiva etmektedir. Toprak tamamıyla çıplak ve ormansızdır. Bedirli Sivas'ın güney batısında Sivas-Kayseri Demiryolunun aynı isimli İstasyonunun civarında olup bu istasyonun Sivas'a mesafesi 52 Km, Kayseri'ye 170 km'dir. Köy Güngörmez Dağının batı eteklerinde ve yukardaki birleşmiş derenin güney-kuzey istikametindeki derin vadisinin tabanında bulunmaktadır."[21]

Köye "Bedirli" Adı Verilmesinin Sebebi: Kurucusunun adının "Bedir" olmasından dolayı bu adı almış olması kuvvetli ihtimaldir. Bucak merkezi içinde bulunan "Bedir Baba" türbesinin yanına kurulmuş olmasından dolayı da bu adı almış olması da yine bir ihtimaldir. Hatta Bedir Babanın köyün kurucusu olduğu da düşünülebilir. Hangi ihtimal düşünülürse düşünülsün, sonuçta "Bedir" isimli etkili bir kişiden dolayı bu adı almış olduğu akla yakın gelen bir gerçektir. İlbeyli yöresinde insan ismiyle başlayan Durdulu, Haydarlı, Bedirli köylerinin haritaya bakıldığında bir üçgen oluşturmaları ve birbirlerine komşu olmaları düşündürücüdür. Durdulu'da "Durdu Baba", Haydarlı'da "Haydar Baba", Bedirli'de "Bedir Baba" ziyaretlerinin bulunması ise bu köylere ad verilirken bu isimlerin doğrudan etkili olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. Osmanlı kayıtlarında Bedirli bir dönem "Alaca Bedürlü" olarak geçmektedir.

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan bir deftere göre, köyde yaşayan aile reisleri şunlardır:

"1. Türkmen Oğlu Himmet Kâhya. 2. Topuz Oğlu Hüseyin. 3. Hacı İbiş Oğlu Ahmed Kâhya. 4. Kara Mustafa Oğlu Musa. 5. Kadir Oğlu Memiş. 6. Küçük Ali'nin Oğlu Ömer. 7. Kantar Osman. 8. Kel Hüseyin Oğlu Osman. 9. Hatip Oğlu Halil. 10. Karaca'nın Oğlu Mehmed. 11. Ömer Efendi Oğlu

---

[21] *Türkiye Ansiklopedisi*, M. Ekrem ÜZÜMERİ, Selami DİNÇER, Sadi KAZANCI, C.I, s.421. Ankara 1956

Muhammed. 12. Gedik Mahmud Oğlu Ali. 13. Deli Hüseyin Oğlu Ömer. 14. Dal Mustafa Oğlu Ahmed. 15. Nebi Oğlu Ali. 16. Ayvaz Oğlu Ahmed. 17. Hacı İbiş'in Oğlu İsmail. 18. Abdulkadir Oğlu Halil. 19. Kel Hüseyin Oğlu Ali. 20. Ayvaz Oğlu Deli Hacı. 21. Hacı Osman Oğlu Mehmed. 22. Abdulkadir Oğlu Ömer. 23...... Ali. 24. Sarı Veli. 25. Abidin Oğlu Ebubekir. 26. Mehmet Kâhya. 27. Recep. 28. Tavil Osman. 29. Abdulkadir Hasan 30. Yusuf. 31. Debbaş Oğlu Mehmet Kâhya"[22].

Köydeki Sülâleler[23]: Köydeki sülâleler ve ayrıldığı kollar şunlardır:

TOKMAK OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Kara Hasangil:** Soyadları TOKMAK olanlar bu sülâledendir. **Mutiğil:** Soyadları TOKMAK olanlar bu sülâledendir. **Alogil:** Soyadları ÇİFTÇİ olanlar bu sülâledendir. **Çirkingil:** Soyadları ESENGÜL, ÇİRKİN olanlar bu sülâledendir.

NEBİ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Çamcığil:** Soyadları İNCİR olanlar bu sülâledendir. **Tek Veliğil:** Soyadları YILDIRIM olanlar bu sülâledendir. **Tülek Kayagil:** Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir. **Gıdakgil-Topal Hasangil:** Bu sülâleyi kuran Topal Hasan, aslen Aptigil'den Kadir Ağanın oğlu olup, buraya iç güvey gelmiştir. Soyadları TUZLALI'dır.

İSLÂM OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **İslâmgil:** Soyadları POLAT olanlar bu sülâledendir. **Yirikgil:** Soyadları CEYLAN olanlar bu sülâledendir.

KANTARLAR: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Kantargil:** Soyadları KARAPINAR olanlar bu sülâledendir.**Göğmergil-Üllüpgil:** Soyadları KANTAR olanlar bu sülâledendir. **Dırnahsızgil:** Soyadları DURAN olanlar bu sülâledendir_

TÜRKMENİGİLLER : Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır. **Türkmeneğil** :Soyadları ALMALI'dır. Bu sülale Akkuzul Köyünden Battalisimli üç kişiiç güvey gelmiş, **şılıgil (şeyhgil)** Soyadları Şeker'dir. Menşürlü Köyünden Mustafa Şeker, anasının malı üzerine bu sülaleye iç güvey gelerek bu sülaleyi kurmuştur.

KADİRGİLLER : (Gücikgil) : Bu sülale şimdi şu kollara ayrılmıştır. Soyadları SARIKAYA olanlar bu sülaledendir. **Çarıkçığil** :Soyadları TUZTAŞI olanlarbu sülaledendir. **Ayaz Hacıgil** :Soyadları İPEK'tir. Ayaz Hacı aslen Hatipgliden olup bu aileye iç güvey gelmiştir. Hanımının ismi Döne'dir.

AYVAZ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Tavhağal (Takvagil):** Soyadları BULUT'tur. Bu sülâleye, Türkmeneğil sülâlesinden Memik isimli kişi iç güvey gelmiştir. **Memikgil:** Soyadları ALMALI'dır. Bu sülâleye, Türkmeneğil sülâlesinden Mustafa isimli kişi iç güvey gelmiştir.

HORLAKGİLLER: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Kel Durangil:** Soyadları DEMİR olanlar bu sülâledendir. **Keş Bekirgil:** Soyadları DENİZ'dir. Keş Bekir, aslen Aptigil sülâlesindendir. Bu sülâleye iç

---

[22] B.O.A. ML VRD TMT 13771, s.1-24.

[23] Sülâleler hakkında bilgi alınan kaynak kişi: Ahmet Tokmak, Bedirli 1936, İlkokul. Gör.t.: 04.08.2001.

güvey gelmiştir. **Dana Memmedgil:** Soyadları TUZLALI'dır. Aptigil sülâlesinden İsmail isimli kişi bu sülâleye iç güvey gelmiştir.

HATİP OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Çapangil:** Soyadları AYDIN olanlar bu sülâledendir. **Kürdoğon Oğlugil:** Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir. **Tatargil:** Soyadları HANÇER'dir. Bu sülâlenin dedeleri Yıldızeli Demircilik köyünden içgüvey gelmiş; kendisi imammış. **İhağal:** Soyadları KOÇ ve KOÇEL'dir. Bu sülâleye Akçainiş Köyünden Ömer Onbaşı içgüvey gelmiştir.

BEBEKGİL: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Serçağal:** Soyadları GÜLMEZ olanlar bu sülâledendir. **Mustafa Çavuşgil:** Soyadları TUZLALI'dır. Aptigil sülâlesinden Ali TUZLALI adlı şahıs bu sülâleye içgüvey girmiştir. **Karacağal:** Soyadları ŞEKER'dir. Akkuzulu Köyünden Hasan isimli şahıs bu sülâleye içgüvey gelmiştir. **Kara Hallogil:** Soyadları GÜLMEZ olup bu sülâle batmıştır.

İBEŞEĞİL: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Ali Kâğal:** Soyadları CÖMERT olanlar bu sülâledendir. **Yusuf Kâğal:** Soyadları TANRIVERDİ olanlar bu sülâledendir. **Aptallığil:** Soyadları YILDIZ olanlar bu sülâledendir. **Küd Ehmedgil:** Soyadları GÜMÜŞ olanlar bu sülâledendir.

BALAKGİL: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Ali Bâğal:** Soyadları BAL olanlar bu sülâledendir. **Kör Memmetgil:** Soyadları BAL olanlar bu sülâledendir. **Kel Ehmetgil:** Soyadları BAL olanlar bu sülâledendir. Bu sülâleden Hıdır isimli şahıs Tokat'a göçmüştür.

VEYSELGİL: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Sağırgil:** Soyadları TOY olanlar bu sülâledendir. **Dal Mustafagil- Cahcahgil:** Soyadları ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

Köye dışardan gelen sülâleler şunlardır:

APTİĞİLLER: Bu sülâleyi, Tokmak Oğullarından Kadir Ağa isimli şahıs, Yıldızeli'nin Apdoğlu (Çubuk ile Kırşak Köyleri arasında) Köyünden Bedirli'ye getirmiş ve evlerinin yerini vermiş. Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Fettahgil:** Soyadları DENİZ olanlar bu sülâledendir. **Kır İsmailgil:** Soyadları TUZLALI olanlar bu sülâledendir.

SIĞIRCIĞİLLER: Bu sülâle, aslen Sarkışla Ağcakışla'dan gelmedir. Bu sülâleyi Bedirli'de sığırcılık yapan ve hanımı Horlakgil sülâlesinden olan Mehmet isimli şahıs kurmuştur.

TEKLER: Bu sülâleyi Şarkışla'nın Yukarı Yüreğir köyünden gelme Hacı TEK kurmuştur. Hanımı Bedirli Balakgil sülâlesinden Zeynep'tir. Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Bilal TOY**, babası "Deli İmam" la birlikte Yıldızeli Demircilik Köyünden gelmiştir. **Hasan Hüseyin TEMEL,** Yıldızeli Çavuşlu Köyünden gelmiştir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 32 hane ve tahmini 160 nüfustur[24]. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Bedirli köyünün nüfusu: 144 erkek, 158 kadın olmak üzere toplam 302

---

[24] B.O.A. ML VRD TMT 13771, s.1-24.

kişidir[25]. 1970 yılında 110 hane ve 644 kişidir. 1990 nüfus sayımında 602 nüfusa sahip olan Bedirli bucağı 1997 sayımında 394 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 6111 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 6016 dönümü kıraç, 55 dönümü taban, 40 dönümü ise sulaktır. Bucak merkezine ilkokul 1940'lı yılların başlarında açılmıştır ve okuma yazma oranı tahminen % 90 civarındadır. Halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Bucak merkezinde elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu, sağlık ocağı, toprak mahsulleri ofisi ve tren istasyonu bulunmaktadır.

Meşhurları: Sivas Milletvekili ve işadamı ***Mehmet Ceylan***, Dr. ***Turan Yılmaz***, Dr. ***Cemalettin Yıldırım***, bilgili bir hoca olan ***Devre Mahmut,*** derin tarih bilgisinden dolayı kendisine "canlı tarih" lakabı verilen "Mehmet Çavuş" ***(Mehmet Yıldırım)*** ve destancı ***Mustafa Toy***, nahiyenin başlıca tanınmış kişileri olarak sıralanabilir.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: "Çorak Mevkiinde, çamaşırı iyi temizleyen bir su vardır. Sabun olmadığı zamanlarda ve temizlik maddesi olarak kil ve çuvan kullanıldığı devirlerde, köy kadınları çamaşırı bu suda yıkarlarmış"[26].

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: "Yel Ocağı" adı verilen ***"Bedir Baba Türbesi"*** her türlü ağrı ve sızı için ziyaret edilir. Yine köy mezarlığı içinde bulunan ***"Akkuzulu Mustafa Efendi'nin Mezarı"*** her türlü dilekler için ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acısu, Ada Depe, Ağ Dere, Ağ Derenin Ağzı, Ağ Gaya, Ağ Yol, Ala Tarla, Alıçlı, Aşşa Çallı Guzay, Aşşa Çalloze, Aşşa Gulmez, Aşşa Sığeç, Azmut, Bahca Yeri, Bahcacık, Bekir'in Dere, Beşikdepe, Bosdan Yeri, Cağ Tarla, Çallığuzay, Çalloze (Çallı Göze), Çalyaha, Çorah, Dana Deresi, Daşlı Tarla, Daveli, Deli Üsüyün Mezeri, Delüsüyünün Mezerinin Altı, Demir Ardı, Demiryolu Arhası, Deponun Başı, Dere Başı, Dere Buğazı, Dere Gıyısı, Deveci Puru, Dorucah, Duzla Ardı, Eğrarmıt (Eğri Armut), Gôl Yeri (Göl Yeri), Gara Çalı, Garağ Sekisi, Gaya Altı, Gaya Boynu, Gızıl Dikme, Goğarhaç (Gök Arkaç), Goğarhaç Ardı, Gülmez, Gurdlu Depe, Guşuğun, Guyucah, Guyucah Çayırı, Guyunun Altı, Hacı Musail, Haftanbal, Harman Altı, Harman Yeri, Harmancıh, Harmanın Başı, Iğılce Daş, İki Dikme Arası, İn Altı, İnayağa(İn Ayağı), İnönü, Kôyün Oğ(Köyün Önü), Kepir, Kevenni, Kör Pınar, Kör At Çuhuru, Kulun, Kül Hüyük, Kuşuğun, Merkep Deresi, Mezer, Mezerin Başı, Ofisin Arhası, Ortalıh Burun, Ot Burakları, Ömer Deresi, Pirinçlik, Pisik Beleni, Pulluca, Pur Başı, Pur Dibi, Purlar, Purluca, Purun Başı, Samanyolu, Sarı Gaya, Sarı Gaya Altı, Savah, Sazah (Sazak), Seki Tarla, Siyeç, Sorhunlu, Tahda, Teknecik, Topahdaş, Toprah Gale, Tuzla Oğ, Uçuh, Uzun Tarla, Uzun Yatah, Üçdere, Üyük, Üyük Belanı (Beleni), Yoharı Çallıuzay (Yukarı Çalılı Kuzey), Yoharı

---

[25] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[26] Kaynak kişi: Osman Yıldırım, Bedirli 1944, Yüksekokul, Gör.t.: 08.05.1996

Çalloze (Çalılı Göze), Yoharı Guyu, Yoharı Siyeç, Yol Üsdü, Yoncalıh, Yücepınar, Yük Boynu[27].

BOSTANCIK

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Merkez Bucağına bağlıdır. Sivas'ın batısında ve il merkezine 24 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1200 m civarındadır. Köy, "Davşandağı" adı verilen tepenin güney yamacındaki "kötü çay" denilen küçük derenin iki kıyısına kurulmuştur. Yamaçta ve dere içinde köy konumundadır. Güneyinde "çallı dere" ve hemen onun yanında yükselen "Şahşah" adlı tepe yer alır. Doğusunda "Karaca Pınarın düz" adı verilirken yüksek düz yer alırken; batısını Çallı deresine kadar 3-4 km uzayan dere oluşturur. Tahminen 3 km batısından Çallı asfaltı geçer.

Köye "Bostancık" Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün bulunduğu yer bostancılığa elverişli olduğundan ve köy eskiden beri bostanlarıyla meşhur olduğundan buraya "Bostancık" adı verilmiş.

Tarihçesi: Köyü, Kurdoğulları, Abaoğulları ve Mıhdargil adı verilen üç sülalenin kurduğu rivayet edilmektedir. Köy halkının mühim bir kısmı Kangal Kurdoğlu köyünden göçerek buraya yerleşmiştir. 1844 yılında köyde 10 hane bulunmaktadır ve hane reisleri şunlardır:

"1. Mahmud Oğlu Ali Kişi. 2. Kurt Oğlu Ali. 3. Kurt Oğlu Mustafa. 4. Befa-Yaka (?) Çelebi Oğlu Halis. 5. Kaba Oğlu Mehmed. 6. Ömer Kişi. 7. Kurt Oğlu Abdulkadir. 8. Kazgah şehirli ortakçı Ali. 9. Kurt Oğlu Mehmet. 10. Haydarlı'lı Çoban Osman"[28].

Köydeki Sülâleler: Köyün sülâleleri tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır:

KURDOĞULLARI: Bu sülâle şu iki kola ayrılmıştır: **Ehmedağâl (Ahmet Ağagil):** Soyadları KURT, DENİZ olanlar bu sülâledendir. **Kadirgil:** Soyadları AÇIKGÖZ, ÇINAR, ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

ABA OĞULLARI: Bu sülâle batmış ve geride kimseleri kalmamıştır.

MIHDAR (MUHTAR) GİL: Soyadları ATEŞ olanlar bu sülâledendir. Tamamı göçmüş köyde kimseleri kalmamıştır.

İNCE HACIĞİL: Soyadları YAZICI, AVCI olanlar bu sülâledendir.

GOCOSMAN (KOCA OSMAN) GİL: Soyadları KILIÇ, ÖZKAN olanlar bu sülâledendir.

HACI KÂHYA GİL: Soyadları YILDIZ, ASLAN, KOÇAK olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Sivas merkeze bağlı Sarıhasan köyünden gelmedir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 10 hane ve tahmini 50 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Bostancık köyünün nüfusu: 61 erkek, 61 kadın olmak üzere toplam 122

---

[27] Bedirli Bucağı hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Ahmet Tokmak, Bedirli 1936, İlkokul. Gör.t.: 04.08.2001. 2. Celalettin Tokmak, Bedirli 1976, Öğretmen, Gör.t.: 04.08.2001. 3. Osman Yıldırım, Bedirli 1944, Yüksekokul, Gör.t.: 21.06.1998. 4. Rüştü Yıldırım, Bedirli 1930, İlkokul. Gör.t.: 04.05.1995.

[28] B.O.A. ML VRD TMT 13761, s.1-12.

kişidir[29]. 1970 yılında 22 hane ve 193 kişidir. 1990 nüfus sayımında 30 nüfusa sahip olan Bostancık köyü 1997 sayımında bir nüfus azalarak 29'a düşmüştür. Göç almadan önce 35 hane olan Bostancık 2002 yılında 5 hane kalmıştır.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 902 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 830 dönümü kıraç, 72 dönümü ise tabandır. Belirtilen beyannamelerde sulak arazi beyanına rastlanmamıştır. Köy ilkokulu 1957'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. Bu köyün içme suyu çok meşhurdur. Kireci düşük olduğundan çok güzel çayı çıkar. Köy halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Meşhurları: Sivas Belediye Başkan Yardımcısı ***Ekrem Çınar***, Bnb. ***Süleyman Şahin***, Hakim ***Melih Kurt***, Pilot ***Fatih Kurt*** ve çevre köylerde büyük bir üne sahip olan muhtar "***Eybağa***" (Eyüp Açıkgöz), köyün yetiştirdiği başlıca meşhur kişilerdendir.

Doğal Güzellikleri: Yukarda belirtildiği gibi bu köyün içme suyu çok meşhurdur. Güzel çayı çıktığından çevre köylerden gelen misafirler buranın suyunu doldurup götürürler.

Köyün Mevki (Yer) Adları: ağ payı, çallı dere, çürük tahta, çürük tarla, davşandağı (tavşan dağı), dere tarla, dolamaç, gayalı devret (kayalı derbent), gayaltı, gedik dibi, imam pınarı, ırmağın kenarı, karaca pınarın düz, kôyun oğ (köyün önü), kötü çay, odunnuk, ören, pınarbaşı, sarı guyu, sekü tarla, sincan başı, şahşah, yamaç[30].

ÇALLI

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez ilçesinin Merkez bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında, il merkezine eski Sivas-Kayseri yolu üzerinden 28 km, Sivas-Yıldızeli yolu üzerinden ise 30 km uzaklıkta olup denizden yüksekliği ortalama 1400 m civarındadır. Köy, genel olarak, doğu batı istikametinde akan ve "Çay" adı verilen bir derenin içine kurulmuştur. Köy evlerinin büyük çoğunluğu adı geçen derenin kuzey yakasına, az bir kısmı ise güney yakasına kurulmuştur. Bu derenin güney yakasındaki evler "Sivri" ve "Gedük" adlı tepelerin kuzey yamacına kurulmuş olup, zemin kuzeye doğru hafif meyilli ve topraktır. Belirtilen derenin kuzey yakasına kurulan ve köyün çoğunluğunu oluşturan evler ise "Küçük Şahşah, Büyük Şahşah" adı verilen tepelerin güney yamacına yerleşmiş olup zemin güneye doğru oldukça eğimlidir. Köyün bu bölümünde de zemin topraktır. Çallı'nın batısından "Çallı Irmağı" adı verilen dere geçer.

Köye "Çallı" Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün ilk kuruluşunda yerinin çalılık olması nedeniyle ilk yıllarda bu köye "Çalılı" denilmiş ve zamanla "Çallı"ya dönüşmüştür. İkinci bir rivayet ise köy ahalisinin "Çal Ovası" denilen

[29] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[30] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Eyüp Açıkgöz, Bostancık 1934, okuryazar. 2. Miktat Açıkgöz, Bostancık 1936, ilkokul. 3. Bilal Kurt, Bostancık 1945, İlkokul. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 20.05.2002.

bir yerden geldiği için bu köye "Çal"lı denildiği noktasındadır. Adı geçen Çal'ın, Halep civarında bir yerleşim yeri olduğu rivayet edilmektedir.

Tarihçesi: Köy tarihiyle ilgili önemli üç olay kaydedilmeye değer özelliktedir. Bunlardan birincisi: IV. Murad'ın, Bağdat seferine giderken Çallı Çayırında ordusuyla birlikte konaklamasıdır. İkinci olay ise yine Çallı Çayırında cereyan etmiştir. 1758 yılında Çallı Çayırında Levent eşkıyası adı verilen asi grubun üzerine Sivas valisi Zaralızade Feyzullah Paşa memur edilmiş ve burda çıkan büyük savaşta Levent Eşkıyası bozguna uğratılarak temizlenmiştir[31]. Üçüncü olay ise Kurtuluş Savaşının önemli komutanlarından biri olan Kazım Karabekir Paşa'nın, savaş yıllarında Çallı köyüne gelerek bir gece Ümmetin Oğlunun odasında misafir kalmasıdır[32].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 75 haneli Çallı köyünün hane reisleri şunlardır:

"1. Kör Bekir. 2. Al Oğlu Deli Mehmed 3. İmam Oğlu Hasan. 4.Küçük Oğlu Muhammed. 5.Arzuman Oğlu Ömer. 6.Salime Oğlu Ali. 7. Tozanlulı Oğlu Mahmud. 8.Salime Oğlu Memişin yetimleri Osman ve Veli. 9.Pirli Oğlu Hüseyin. 10. Emir Osman Oğlu Hüseyin. 11. İbdaş (?) Oğlu Bekir.12. Küzer-Közer (?) Halilin Oğlu İbrahim. 13. Emir Osman Oğlu Hasan. 14. Tozanlulı Oğlu Osman. 15. Özür (?) Mustafa'nın Oğlu Mustafa. 16. Mükremin Oğlu Halil. 17. Beşir Oğlu Mustafa. 18. Huyu fena Oğlu Ahmed. 19. Kurt Mehmed Oğlu Memük. 20. Kel Ahmedin Oğlu Ömer. 21. Fatma kadın. 22. Yanbal Halil. 23. Kör Hasan Oğlu Mehmed. 24. Hacının Oğlu Mustafa. 25. Emir Osman Oğlu Ahmed. 26. Müslüman Oğlu Mehmed. 27. Tozanlulı Mustafa Oğlu Yakub. 28. Arap Alinin Oğlu Arap. 29. Hacı Osman Oğlu Afşar. 30. Kuzu Halil Oğlu Osman Bey. 31. Bölükbaşı Ömer. 32. Veli Kethuda Oğlu Halil. 33. Abu Oğlu Emin. 34. Abdulgaffar Oğlu Emin. 35. İmam Oğlu Seyyid Efendi. 36. Duhancı Osman Oğlu Ahmed. 37. Emir Osman Oğlu Ebubekir. 38. Taşbaş Oğlu Hüseyin. 39. Abdülkadir Oğlu İbal. 40. Kelleci Mustafa ve biraderi Mehmed. 41. Abdulgaffar Oğlu İbrahim. 42. Hatip Hüseyin. 43. Çökenli Osmanın Oğlu Çakır Ömer. 44. Abdulgaffar Oğlu Halil. 45. Şakir Oğlu Ali. 46. Çökenli Mehmed. 47. Kel Mehmed Oğlu Hüseyin. 48. Gaffar Oğlu Topal Ali. 49. Abu Oğlu Mustafa. 50. Emir Oğlu Mustafa. 51. Ateş Oğlu Mehmed. 52. Gökçenin Oğlu İsmail. 53. Taşbaş Oğlu Hasan. 54. Havud (?) Hacı. 55. Kara Mehmedin Damadı Halil. 56. Kürtköylü Oğlu Hasan. 57. Hasan Kişinin Oğlu İsmail. 58. Ceci Oğlu Mustafa. 59. Kel Mehmed Oğlu Hasan. 60. Cinci Oğlu Recep. 61. Arzuman Oğlu Molla Mehmed. 62. ...Oğlu Hasan Ağa. 63. Çökenli Veli. 64. Esad Oğlu Hasan Kethuda. 65. Molla Ahmet Oğlu Sülük Kethuda. 66. Arabın Oğlu Veli. 67. Alinin Oğlu Kizir Mehmed. 68. Canikli Feyzullah. 69. Abdülkadir Oğlu Mehmed. 70. ...Süleyman. 71. Ömer. 72. Abdulgaffar Oğlu Ahmed. 73. Ebubekir. 74. Delüktaşlı İbrahim. 75. ...Hüseyin ve biraderi Yusuf"[33]

---

[31] Halis Turgut CİNLİOĞLU, Osmanlılar Zamanında Tokat, İkinci kısım, Tokat 1950, s. 58

[32] Kaynak Kişiler: Hüseyin TOPÇU, Çallı, 1962. Recep KAVAK, Çallı, 1956. 09.05.1999.

[33] B.O.A. ML VRD TMT 13775, s.1-52.

Köydeki Sülâleler:

Köy muhtarlığında bulunan eski nüfus defterinden yararlanarak tespit ettiğimiz sülâleler şunlardır: **Abdülkadir Oğulları, Abuş Oğulları, Afşar Oğulları, Ali Oğulları, Apu (Apo) Oğulları, Arzuman Oğulları, Bıçak Oğulları, Bican Oğulları, Bozoklu Yakup Oğulları, Cec Oğulları, Cilveli Oğulları, Çakır Oğulları, Çonka Oğulları, Çökenli Oğulları, Deli Mehmet Oğulları, Fil Veli Oğulları, Gaffar Oğulları, Gökçe Oğulları, Hancı Oğulları, Hasankişi Oğulları, Huyu Fena Oğulları, İdris Oğulları, İmam Oğulları, Karagülle Oğulları, Kars Muhaciri, Kel Ahmet Oğulları, Kel Mehmet Oğulları, Kel Veli Oğulları, Kelleci Oğulları, Kurt Mehmet Oğulları, Kurt Oğulları, Kuzu Halil Oğulları, Küçük Oğulları, Kürt Oğulları, Pirlioğulları, Salim Oğulları, Şahin Oğulları, Taşbaş Oğulları, Tozanlı Oğulları, Uzun Mustafa Oğulları.**

Bu sülâlelerin soyadları ile köydeki şöhretleri aşağıda gösterildiği şekildedir:

Soyadı:	Resmi Sülâle Adı:	Köydeki Şöhretleri :
Al	Ali (Al) Oğulları	Ihdıyargil-Gabahgil
Aydemir	İmam Oğulları	Lâdifgil
Aydın	Arzuman Oğulları	Köse Ömergil
Bayraktar	Hasankişi Oğulları	Hasangişiğil-Sülümangil
Bıçak	Bıçak Oğulları	Osman Çavuşgil
Bölükbaşı		Bölükbaşığil
Çakır	Çakır Oğulları	Çakırlar
Çelik	Pirlioğlu	Hopbanın Oğluğil
Çimen	Gaffar Oğulları	Tüccargil
Denizli	İdris Oğulları	İdris Ağal
Dinç	Abdülkadir Oğulları	Apul Ağagil
Doğan	Kel Ahmet Oğulları	Ehmetler
Elmalı	Cilveli Oğulları	Haylazlar
Erçelik	Hancı Oğulları	Molurbağamgil
Erdoğan	Arzuman Oğulları	Sülük Paşağal
Erdoğan	Deli Mehmet Oğulları	Hacçavuşgil
Erdoğan	Huyu Fena Oğulları	Huyu B.hgil
Fişne	Şahin Oğulları	?
Genç	Küçük Oğulları	Çeşniğil
Gençtürk	Kurt Oğulları	?
Gökçe	Gökçe Oğulları	Ümmetgii-Hümmetgil
Güller	Kel Mehmet Oğulları	Alimbaşığil
Gülten	Kars Muhaciri	?
Güven	Apu (Apo) Oğulları	Ömer Ağagil
Hancı	Hancı Oğulları	Millirbağamgil
Işık	Bozoklu Yakup Oğulları	?
Işık	Kel Veli Oğulları	Kör Hasangil
İlhan	Kel Mehmet Oğulları	Alimbaşığil
İncir	Kel Mehmet Oğulları	Alimbaşığil
Kaptan	Gaffar Oğulları	Emogil
Kaptan	Küçük Oğulları	Emogil
Karagülle	Karagülle Oğulları	?

Kavak	Kel Mehmet Oğulları	Hanasiğil
Kaya	Çonka Oğulları	Çongalar –Saydulgil
Kaya	Kuzu Halil Oğulları	Bekogil
Kekeç	Uzun Mustafa Oğulları	Koca Mustafağal
Kelleci	Kelleci Oğulları	Kelleciler
Koçak	Abuş Oğulları	?
Koçak	Küçük Oğulları	?
Kurt	Kurt Mehmet Oğulları	?
Kuzu	Kuzu Halil Oğulları	Üsümbağal
Kütüklü	Gaffaroğlu	İrbambağal
Mesci		Kadirgil
Önderer	İdris Oğulları	Hahogil
Öztürk	Fil Veli Oğulları	Yörükgil
Parlak	Apu Oğulları	Ömer Ağal
Selvi	Şahin Oğulları	Köse Alliğil
Şahin	?	İmmiğil
Şeker	Bican Oğulları	Canbazgil
Takıllı	Salim Oğulları	Salimler
Taşbaş	Taşbaş Oğulları	Üsük Bağal
Tozanlı	Afşar Oğulları	?
Tozanlı	Tozanlı Oğulları	?
Ünlü	Cec Oğulları	Cecikler
Yazıcı	Cec Oğulları	Cecikler
Yıldız	Kelleci Oğulları	?
Yılmaz	Kürt Oğulları	Kürt Hasangil
		Memmet Bağal
		Abugatgil
		Osman Bağal
		Hibokgil
		Hatipler
		Apti Çavuşgil
		Emin Çavuşgil
		Kör Üsükgil
		Salih Çavuşgil
?	Çökenli Oğulları	?

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 75 hane ve tahmini 375 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Çallı köyünün nüfusu: 276 erkek, 306 kadın olmak üzere toplam 582 kişidir[34]. 1970 yılında 116 hane ve 792 kişidir. 1990 nüfus sayımında 865 nüfusa sahip olan Çallı köyü 1997 sayımında iki kişi azalarak 863 nüfusa düşmüştür.

Şehire göç vermeden önce 300 hane olan Çallı, şimdi 123 hanedir[35]. Gerçek nüfusunun tahmini %60'ı şehre göçmüş, kalan % 40 ise köyde yaşamaktadır. Önemli miktarda olmasa da halen şehre göç devam etmektedir.

---

[34] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[35] 09.05.1999 tarihinde.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 10202 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 9.300 dönümü kıraç, 509 dönümü taban ve 393 dönümü ise sulaktır.

Köy ilkokulu 1930'lu yılların başında hizmete açılmış olup, köy halkının okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. Bu köy düğünleri,düğünleri, zenginleri ve nakışlı çoraplarıyla meşhur olup, halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezheplerindendir. Köyde, elektrik, telefon kapalı şebeke içme suyu ve kanalizasyon mevcuttur. Ayrıca, camisi, ilköğretim okulu ve sağlık evi vardır. vardır.

Meşhurları : Şimdi hayatta olmayan **Âşık Refiki** ve Refiki'nin oğlu **Kör hafız** 'Ahmet Şanlı) bu köydendir. Bunları ikisi de kuvvetli şairdir. **Üsük Hoca,** nemıyla tanınan**Hüseyin İlhan** bu köylüdür. Sağlam dini bilgisiyle kendisini çevreye kabul ettiren ve bir çok hayırlı hizmetlerde bulunmuştur. Ayrıca bu köyde yetişen ***Ümmet'in Oğlu*** namıyla anılan şahıs 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde, çömertliği ve zenginliğiyle tanınmış bir ağadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla köyden okuyarak yetişen kişiler şunlardır: İlk kuşak öğretmenlerimizden ***Yusuf Çakır,*** C.Ü. Öğretim görevlisi ***Halim Gökçe,*** öğretmen ***Selahatin Gökçe,***

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Bu köyde bulunan ***su değirmeni*** kitabesine göre 1891 yılında yapılmıştır ve halen çalışır durumdadır. Anadolu'da bulunan çarklı su değirmenlerinin tipik örneklerinden biri olan bu değirmen, gezip görmeye değer güzelliktedir. Yine bu köyde bulunan ***Ümmet'in oğlunun odası*** ve ***Sülük Paşagilin odası*** ve ***Kaya Kahya'nın Gezenekli" Evi*** tarihi özelliktedir. Ümmet'in oğlunun misafir odası 1268 (M. 1852), Kaya Kahya'nın eski evi ise 1254 (m. 1838) tarihlidir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyün yakınındaki ***Ellez kabı*** ağaç ziyareti düğünlerde gelin alayı tarafından mutlaka ziyaret edilir. Yine ***Copciğilin Kuyu*** adı verilen kuyu, gözü eğri olan çocuklar ve aileleri tarafından ziyaret edilir. Bir mum yakılarak kuyuya tutulur. Gözü eğri çocuktan suyun içindeki mumun görüntüsüne bakması istenir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: "Acıpınar, Adam Gaya, Ağ Pınar, Ağa Payı, Ağal, Ağılın Ôğ (Ağılın Önü), Ağıl Yeri, Ağca Damın Dibi, Aptıllanın Pınarı, Armutlu, Ardıçlı, Ardıçlının Düz, Armıt Dibi, Arpa Tarlası, Aşşa Daşlık, Aşşa İşme, At Gûden, At Gayası, Baloğlu, Batahca, Bendin Altı, Bendin Başı, Beş Tahda, Beşdepe, Bıza Sekisi, Bosdan, Bostancıh Toprağa, Boyun Arhaç, Böyük Bük, Böyük Çuhur, Böyük Hendek, Buza Sekisi, Buvet, Cabbas Sivrisi, Carah Başı, Conb, Conbun Altı, Çahşah, Çatalpınar, Çayguney, Çayır, Çaytarla, Çevlük, Çıbıhcı, Çoban Pınarı, Çorah, Çorağın Çayırı, Çorahlı, Çürük Tahda, Dağ Yolu, Dağermen Ocağı, Dağermenin Oğ (Önü), Dağermenin Yamacı, Dağermenin Yanı, Dağılgan, Daş Ağal, Daşın Arası, Daşlıh, Deli Ağba-Delağba, Deve Yatağa, Dilki Deliği, Dirsekli Tarla, Dolamaç, Duvarlı Tarla, Duz Daşı, Ağcadamın Başı, Ecevitler, Iğılcenni, Eğük Oğ (Eğik Önü), Ellez Baba, Ellez Gabı, Elma, Ese Köprüsü, Eskici, Eşme, Eşmenin Ardı, Eşmenin Arhası, Ev İşmesi, Evci Oğlu, Gabah Pur, Galın Arhaç, Gara Dana, Garaçayır, Garagol Oğ (Karakol Önü), Garamuhlu Yazı, Garlık, Gayalı Devret, Gayanın Altı, Gazez, Gedik Arhası, Gedik İbrahim, Gızıl Dip, Gızıl Gaya, Göllü Seki, Gölyeri, Gülbahar, Gurucöz, Guşgayası, Guvaldere, Guyucak, Gücerli, Hanın Oğ(Han Önü), Harman, Hasan Bağ

Pınarı, Hayat Deresi, Hayırbey Toprağı, Hakükiü (Hakük-Haküe: Su Yolu.) Herekli Yoncalığı, Höbekgaya, İçme, İçmeayağı, İkituğlu, İncebölük, İnciroğlu, İstengelli, İşme, İşmenin Ayağı, İzarlık, Kabak Depe, Kalın Arhaç, Kamışlı Çuhur, Kara Mustafa, Keçebaş, Kel Ali, Kel Memmet, Kerem, Kerpiçlik, Keşikburun, Kevenli, Kez Ali Kalkan, Killik, Kırkgöz, Kız Ali, Kocadan Tarla, Korcören, Köyün Altı, Köyün Arhası, Köyün Karşısı, Köyün Oğ (Önü), Kör Pınar, Kurt İni, Kuval Dere (Kovalı Dere), Kücuk, Küllük, Kütüklü, Mani Geçidi, Mantarlıh, Mezer Yanı, Miller, Mucuk, Nalbant, Öbek Gaya, Ören, Övülcenli, Pınarın Başı, Sarı Pınar, Sarıyu (Sarı Kuyu), Saylar, Sincan Başı, Su Doluh, Sultan Pınarı, Sütoluk, Şatır, Şatırın Çayırı, Tandır Arhaç, Tekiş Pınarı, Toprahlı, Türbe Belanı, Uçuh Dağermen, Uçuh Dağermenin Yanı, Ulu Çayır, Uzun Burun, Yanbal'ın Çayırı, Yamaç, Yamaç Çevlik, Yamaç Tarla, Yatah, Yatah Yeri, Yılanlıca, Yoharı Çorah, Yoharı Daşlıh, Yol Arası, Yol Deresi, Yuval Ağaç (Yuvalı Ağaç), Ziyaret"[36].

ÇAYPINAR (Eski Adı SAVCUN KIZILCAKIŞLA)

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin merkez Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 25 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1450 m civarındadır. Köy, güneyde Çaltepe, doğuda Öteyüz, batıda Kara Mehmetli adı verilen tepelerin arasındaki düzlüğe kurulmuştur. Zemini kumlu topraktır.

Köye "Çaypınar" Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün ilk adı "Kızılcakışla" olup çevre köylerce "Savcun Kızılcakışla" olarak bilinir. Mahalli rivayetlere göre, toprağının renginin kızıl olmasından dolayı bu köy "Kızılcakışla" adını almış. Resmi kayıtlarda "Eskikızılcakışla" olan köyün adı 1970'li yıllardaki ad değişikliğinde "Çaypınar" olmuştur".

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 13 haneli ve "Savcun kurbunda Kızılcakışla" olarak belirtilen Çaypınar Köyü'nün hane reisleri şunlardır:

1.Kantar Oğlu Ali Kethuda. 2. Koşuz (?) Bekir. 3. Boşnak Oğlu Bekir. 4. Avcı (evci) Mustafa. 5. Salih'in Oğlu İlbaş. 6. Kağan Oğlu Ahmed. 7. Kekiç Oğlu Kel Ahmed. 8. Recep Oğlu Hallo. 9. Yusuf'un Oğlu Ali. 10. Recep'in Oğlu Durmuş. 11. Deli Mustafa. 12. Ahmed Oğlu İbal. 13. Kel Ömer'in Oğlu Hallo. 14. Urkan (?) Ahmed Oğlu Hallo. 15. Uzun Ahmed Oğlu İsmail. 16. Kel Ahmed Oğlu İbiş (Azap). 17. Kekiç Oğlu Hasan. 18. Boşnak Oğlu Mehmed Kethuda 19. Topal Oğlu Hüseyin.

Köydeki Sülâleler: Tespit edebildiğimiz kadarıyla köydeki sülâleler şunlardır:

KARAOĞLANGİL: Soyadları GÜLMEZ, GÜLER olanlar bu sülâledendir.

KEL ALİGİL: Soyadları TOPKAYA olanlar bu sülâledendir.

---

[36] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Mustafa Yazıcı, Çallı 1332 (m. 1916), oyd. Gör.t.: 30.05.1994.
2. Recep Kavak, Çallı 1956, İlkokul. Gör.t.: 09.05.1999. 3. Ahmet Bayraktar, Çallı 1945, İlkokul. Gör.t.: 30.05.1994. 4. Ali Al, Çallı, Gör.t.: 09.05.1999. 5. Hüseyin TOPÇU, Çallı 1962 Gör.t.: 09.05.1999.

İSMÂGİL (İSMAİLGİL): Soyadları YALMAN olanlar bu sülâledendir.

EHMED KÂĞÂL (KEŞ OĞLANGİL): Soyadları ŞEKER olanlar bu sülâledendir.

MAHMUT KÂĞAL (ALİ KÂĞÂL): Soyadları HÖBEKKAYA olanlar bu sülâledendir.

DEDOĞGİL: Soyadları KURUÇAY olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 13 hane ve tahmini 65 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Çaypınar Köyünün nüfusu: 75 erkek, 74 kadın olmak üzere toplam 149 kişidir. 1970 yılında 35 hane ve 262 kişidir. 1990 nüfus sayımında 204 nüfusa sahip olan Çaypınar Köyü 1997 sayımında 155 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3172 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2870 dönümü kıraç, 6 dönümü taban, 296 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1940'lı yılların sonuna doğru hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Bu köy, türküleri, halayları ve âşıklarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyden yetişenler arasında, ***Âşık Lütfi, Âşık Muttalip Acıkabak*** ve şair ***Mustafa Rahmi İpek,*** gibi isimleri sayabiliriz.

Köyün Mevki (Yer) Adları: acıpınar, ağ gölün oğ (önü), ağ göl, ağ yolun oğ, ağca tarla, ağrek, alucun dere, Anşatun, arağ dibi, armıdın dibi, bağ tarla, balmumcu, beğen tarlası, belen, bendin altı, bendin üstü, bey tarla, beyin tarlası, boz burun, buza çayırı, büyük tarla, cıncıhlı, çallı burun, çallı çayırı, çamdere, çatal yatah, çatal arkaç, çay tarla, çayır tarla, çayırın gıyısı, çayırın yanı, çorah, çoraklar, çukur tarla, çürük tarla, dağermenin oğ (önü), daşlı tarla, datlı pınar, Datlıcah altı, derin dere, derin hendek, derin hendek gıyısı, devret oğ, eğriboz, eşkelma, Gadı'nın oğlu'nun tarla, gale deresi, galın arhaç, gapahlı, gar yatağa, Gara Memmetli, garabalçıh, garaya, gargotağı (karga otağı), gaş önü, gaş, gayalı dal, gayalı dere, gayaönü, geçit, geçitler, gez tarla, gındıra burun, gırma, gırmanın başı, gızıl ağrek, gızıl guney önü, goyak, göğ yatak, gölün altı, gurt deresi, gurucagöl, guzu yatağa, Hatun'un pınar, höbekkaya, höllüklü, inin ağzı, inin başı, kara çayır, kehin başı, kepcöz, kevenni, killik, kızıl yar, Kosasın goyağa, köyün oğ (önü), kumlu tarla, Kürklünün tarla, kuruca göl, meyrem depesi, mezer yanı, mezerin burun, mezerin oğ, otluh deresi, örülü yol, öteğüz, öteyüz, öteyüzün gediği, öz, pınarın altı, pınarın yanı, purun başı, purun dibi, sarıpınar, Savcun gediği, saylar, sekü tarla, seten deresi, sıfının ağzı, sıfının oğ, Sivas deresi, söğütlü, su basar, tığ depe, tombah, topahdaş, topalıg tarla, uzun tarla, verep tarla, yıhılgaan, yolun altı, yolun üsdü, Yusuf Ağa[37].

ÇONGAR:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 65 km uzaklıkta olup,

---

[37] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Zeki Gülmez, Çaypınar 1962, köy imamı. Gör.t.:20.08.2002.

denizden yüksekliği 1300 m civarındadır. Köy, "Bakırtepe" adı verilen tepenin eteklerine kurulmuştur. Tepenin doğal yapısına bağlı olarak, doğu, batı ve kuzey yönlerine doğru hafif eğimli olup güney tarafı kısmen düzlüktür. Köyün hemen batısından "Üskülüç Irmağı" veya "Tonus Irmağı" adı verilen dere, kuzeyinden ise Karalar Deresi geçer. Kavak ve meyve ağaçları arasında kaybolmuş şirin bir köydür.

Köye Çongar Adı Verilmesinin Sebebi: "Çongar" adlı etkili bir kişiden dolayı buraya "Çongar" adı verildiği rivayet edilmektedir. Bir Osmanlı kayıtında bu köyün adı "Çongar Oğlu Çifliği" olarak geçmektedir. Buna göre köyün adının "Çongar" veya "Çongar Oğlu" isimlerinden gelmesi kuvvetli ihtimaldir.

Merhum Faruk Sümer, *Çungar* kelimesi hakkında şu bilgileri vermiştir: "XVII. Yüzyılda *Çepni, Çungar* ile birlikte *Sivas*'ın kazalarından birini meydana getiriyordu. Buradaki *Çungar* (ca'ungar: sol kol) moğollardan kalma bir yadigârdır"[38]. Yine, *Çungar* Uluyörük Türklerinden bir bölüğün adıdır[39]. Ancak bu köyün *Çungar* bölüğü ile bir ilişkisi var mı, yok mu ? Buna şimdilik kesin cevap veremiyoruz.

Tarihçesi: Köyün tarihçesi hakkındaki bazı mahalli rivayetler şunlardır:

Çongar Köyünü, "***Hamo***, ***Osman***, ***Musa*** ve ***Kara Bekir*** adlarında dört kişi kurmuş"[40]. "Çongar köyü kurulurken, Musa denilen şahıs, Bakırtepe'nin eteğine kazmayı vurmuş ve o anda bir talaz ve toz çıkmış. Musa: "Bura bize yaramaz, biraz aşağı inelim." demiş ve şimdiki Çongar'ın yerine gelerek ilk kazmayı vurmuşlar. Musa: "Aha şimdi yerimizi bulduk." Demiş"[41] Köyü kuran sülaleler ise şunlardır: "***Musağaller*** (Musagiller), ***Hamogil, Osmangil, Ekiz Uşağı***"[42]. Başka bir rivayete göre de Çongar köyü, Halep altından gelme "Çongar Uşağı" tarafından kurulmuştur. "Bunlar dört kardeşmiş: 1. Hamo. 2. Haceli (Hacı Ali). 3. Mehmet Kâ (kâhya). 4. Hacı Kahya. Halep'te kavaga çıkarmışlar. Bu sebepten Sivas'a sürgün edilmişler"[43].

"Eskiden bir dağarcık un ile Uzunyayla'nın Kaynar Köyüne yaylaya giderlermiş. Kaynar Köyüne Ahmetli-Kanak köyleri üzerinden gidilirmiş. Giderken camızlarını, Şarkışla'nın Kanak Köyüne bırakırlarmış. Döndüklerinde camızlar balaklar, ot biçilecek duruma gelirmiş"[44].

Mahalli rivayetlerde "***Ali Çeleboğlu***" adında bir beyin Çongarda yaşadığı ve İlbeyli'nin beyliğini yaptığı yer almaktadır[45]. Ali Çeleboğlu hakkında bilgi almak için kendisine başvurduğumuz bir kaynak kişi bize şu

---

[38] Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul 1999, s.328.
[39] SÜMER, s.197
[40] Kaynak kişiler: 1. Mustafa Özkartal, Çongar 1325 (m. 1909), Oyd. Gör.t.: 11.10.1986. 2. Mahir Çongar, Çongar 1328 (1912), Oyd.. Gör.t.: 21.07. 1987 3. Ahmet Türk, Çongar 1932, Oy.. Gör.t.: 21.11.1994
[41] Kaynak kişi: Abuseyif BIYIK, Çongar 1932, 1987.
[42] Aynı kaynak kişiler.
[43] Kaynak kişi: Sefer Çongar.
[44] Mahir Çongar, Çongar 1328 (1912), Oyd.. Gör.t.: 21.07. 1987.
[45] Çongar arazisi içerisindeki "***Bağ Pınarı***" "Bân Pınarı" adlı su kaynağı, ***Beğ Pınarı*** yada Beğin Pınarı şeklinde telaffuz edilebilir ki, bu isimden de, bu çevrede aşiret beyinin yaşamış olduğu düşünülebilir.

bilgileri vermiştir: "Bir şikayet üzerine, Padişah Ali Çeleboğlunu huzuruna istiyor. Onu dinleyip suçsuz olduğunu anladıktan sonra, şöyle boyuna posuna bakıp: "Vay Süphanallah, ne çelep adammışsın !" Diyor. Adı ondan sonra, "Ali Çeleboğlu" olarak kalıyor. Padişah Ali Çeleboğluna ferman veriyor. "Uzun Yayla yaylağın, Akdağ baltalığın, Kızılırmak sulağın olsun.Kırk iki pare köyün vergisini sen toplayacaksın !" diyor. Uzun Yayla o vakitler boşmuş. Bu şekilde Ali Çeleboğlu İlbeyliye bey oluyor"[46].

"Ali Çeleboğlu, Kızılova, Hanlı, Güney, Çongar arasına adamlarını yanyana dizerek elden ele kerpiç taşıttırıyor. Bu kerpiçlerden, kendisine büyük bir konak yaptırıyor. Bu konağın temelleri ve ambarlarının yıkıntısı halen durmaktadır"[47]. "Ali Çeleboğlunun horasandan yapılma iki büyük ambarı varmış. Bunlardan biri 35 kile, diğeri 25 kile buğday alırmış. Ali Çeleboğlu zamanında develete hiçbir şikayet gitmemiş. Bir yanlışlık yapan olursa kendisi aşiret geleneklerine göre suçluları mahkeme edermiş"[48].

"Ali Çeleboğlu zamanında Çongar 80 haneymiş. Ali Çeleboğlu aynı zamanda kadıymış. Onun zamanında, Beğ Pınarında, İlbeyli aşiretinin ileri gelen ağaları senede bir kez toplanır aşiretin meselelerini görüşürlermiş. Buraya çadırlar kurulur, kurbanlar kesilir ve gelen misafirler ağırlanırmış"[49]

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 32 haneli Çongar köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Kasavar Oğlu Mehmed. 2. İkiz Oğlu Ali. 3. Küçük Veli Oğlu Ahmed. 4. Bıyık Musa Oğlu Ali 5. Bıyık Musa Oğlu Hasan. 6. Bozoklu Oğlu Ali. 7. Solak Oğlu Ahmed. 8. Mahmut Oğlu Zara. 9. Bekir Oğlu Hasan. 10. Hasan'ın Oğlu Selim. 11. Bıyık Musa Oğlu Musa. 12. Kara Musa Oğlu Mehmed. 13. Musa Oğlu Süleyman. 14. Kara Musa Oğlu Ali. 15. Yusuf Bey'in Oğlu Hüseyin. 16. Yusuf Oğlu Osman. 17. Çongar Oğlu Halil. 18. Sabiha Oğlu Ahmed. 19. Nacar Ali Oğlu Ali. 20. Ura Oğlu Mustafa. 21. Salih Ahmed Oğlu Mustafa. 22. Mahmud Oğlu Ali. 23. Satılmış Oğlu Halil. 24. Murtaza. 25. Küçük Ömer Oğlu Hasan. 26. Mehmed Efendi'nin Oğlu Hasan Efendi. 27. Ali Çelebi Oğlu Mehmed Ağa. 28. Vezir Oğlu Bekir Kethuda. 29. Deli Ali'nin Oğlu Yusuf. 30. Fakir Oğlu Ömer. 31. İkiz Oğlu Deli Hasan. 32. Deveci Oğlu Süleyman (Çoban).

Köydeki Sülâleler[50]:

BIYIK OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu tek koldan ibarettir: **Mısağâl (Musagil):** Soyadları BIYIK, HAZAR olanlar bu sülâledendir.

ÇONGAR OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu tek koldan ibarettir: **Çongar Uşağı:** Soyadları ÇONGAR, BÜYÜK ÇONGAR, KÜÇÜK ÇONGAR olanlar bu sülâledendir.

İKİZ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu tek koldan ibarettir: **Ekiz Uşağı:** Soyadları EKİZ, BÜYÜK EKİZ olanlar bu sülâledendir.

---

[46] Mustafa Özkartal, Çongar 1325 (m. 1909), Oyd.. Gör.t.: 11.10.1986.
[47] Mustafa Özkartal, aynı tarihli görüşme.
[48] Aynı kaynak kişi.
[49] Mahmut ATEŞALP, Çongar, 22.02.1987
[50] Çongar Köyü Sülâleleri hakkında bilgi alınan kaynak kişi: Ahmet Turan Boynuuzun, Çongar 1938, ilkokul. Gör.t.: 05.11.2000

HOCAĞÂL (HOCA GİL): Soyadları KARAKUŞ olanlar bu sülâledendir.

ŞEYH HACI GİL: Soyadları SATILMIŞ olanlar bu sülâledendir.

İMAM GİL: Bu sülâle Kangal'ın Eski Karasar köyünden gelmedir. Şu üç kola ayrılmıştır: **Gırasangil (Kır Hasangil):** Soyadları BOYNU KISA, ALPLER olanlar bu sülâledendir. **Ataşmamgil:** Soyadları ATEŞALP olanlar bu sülâledendir. **Hatipgil:** Soyadları BOYNU UZUN, HATİPOĞLU olanlar bu sülâledendir.

SELİM GİL: Bu sülâle Yıldızeli'nin Demircilik Köyünden gelmedir. Soyadları DEMİR olanlar bu sülâledendir.

ÇAM SARIĞİL: Bu sülâle Yozgat Akdağmadeninden gelmedir. Soyadları ÇAMSARI, HALICI, BÜYÜK ÇAMSARI, KÜÇÜK ÇAMSARI olanlar bu sülâledendir.

MUSTAFA EFENDİĞİL: Bu sülâle Sivas'ın Hanlı Köyünden gelmedir. Soyadları YÜKSEKKAYA olanlar bu sülâledendir.

VEZİR UŞAĞI: Bu sülâle de köye dışardan gelmiştir. Soyadları ALTUNHAN olanlar bu sülâledendir.

HASPUTCULAR: Bu sülâle Sivas'ın Keçili köyünden gelmedir. Soyadları HASPUTÇU olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 32 hane ve tahmini 160 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Çongar köyünün nüfusu: 161 erkek, 196 kadın olmak üzere toplam 357 kişidir[51]. 1970 yılında 100 hane ve 710 kişidir. 1990 nüfus sayımında 538 nüfusa sahip olan Çongar köyü 1997 sayımında 429 nüfusa düşmüştür. Köy göç almadan önce 120 haneymiş. Şimdi ise 85 hanedir[52].

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 6772 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 4200 dönümü kıraç, 136 dönümü taban, 2436 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1945'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. 1978 yılında ortaokul açılmış ve 1980'li yılların sonuna doğru öğrenci yetersizliği sebebiyle kapanmıştır. Gezici Köy Kursları yoluyla köye Dikiş-Nakış, Marangozluk, Traktör Bakımı ve Kullanma kursları verilmiştir. Bu köy meyve bahçeleri ve bostanlarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köy halkı konuşurken diğer İlbeyli köylerinden farklı olarak (Vıy !) ünlemini kullanırlar. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi mevcuttur.

Meşhurları: Köyün meşhurları arasında şu isimleri sayabiliriz: Şair ***Perişani Baba,*** 11. Dönem Sivas Milletvekili ***Halim Ateşalp, Dr. Mehmet Ateşalp, Aşık Yağap (Yakup), Aşık Haso (Hasan Hasputçu),*** misafirperverliğiyle meşhur ***Hacı Ömer Ağa*** (Selimgil'den) ve ***Ataşmam*** (Mustafa Ateşalp), Dr. ***Ateş Ateşalp,*** Müh. ***Fevzi Çongar,*** Mimar ***Osman Çongar,*** Pilot yzb. Hasan Alpler. Sivas Numune Hastanesi

---

[51] Faruk Aburşu özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[52] 05.11.2000 tarihinde.

Müdürü ***Orhan Küçükçongar,*** Öğretmen ***Mehmet Çongar, Remzi Küçükçongar, Kaya Ekiz.***

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Tüm dere kenarları ve arazisinin önemli bir kısmı kavaklık olduğu için, Çongar köyü piknik yapmaya en elverişli İlbeyli köyüdür. Köyde, Ataşmamgilin (Ateşalp'lerin) misafir odaları oyma tavanlı ve tarihi odadır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köydeki ***Kara Fakı Ocağı*** veya ***Çongar Ocağı*** adı verilen türbe sinir hastaları, felçliler ve ağzı gözü eğilenler tarafından ziyaret edilir. Köyde ***Küt Ocağı*** adı verilen bir ocaklı ev daha vardır. Adatepe'nin üzerindeki bu ocağa, yürüyemeyen çocuklar götürülür.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Abaza, Acar Memmet, ada tarla, adam gaya, ağ çayır, ağ payin, Ağca Bağ (Akça Bey), ağca çayır, ağgaya, ağpınar, akgaya, alışlı tarla, altı depe, aşşa gulah, bahcanın üsdü, batahlı tarla, batıh, bey pınarı, boyun, Buklu dere, büyük tarla, cağ, ciyez, çallı tarla, çaygara, çaygaranın üsdü, çayır, çayır başı, çayır tarla, çayırın yeri, çay tarla, çevlük, çiçek depesi, çorah, çuhur çayır, çuhur tarla, dağ yolu, dağermen arhası, dağermen burnu, dağermen oğ, dağermen yeri, daşlı tarla, depe, depenin altı, depenin dibi, dikilidaş, duzdaşı, eski yoncalıh, eskiyanın başı, fidanlıh, gadı, gamışlı dere, ganlı tarla, gapı oğ, gara bayır, Gara Bekir, gara depe, Garaların altı, gavahlı, gaya altı, gayalı arhaç, gayıl arhaç, gayanın altı, Gazibey altı, Gızıl Ali, göğ arhaç, gulah, güllük, guneyin oğ, guş gayası, Haliloğlu, hargın altı, hayat deresi, hoyuhlu, Hürü'den tarla, inin başı, Kadir'den tarla, kamıcca kamışça), kavutluh, Kel Abdullah Çevlüğü, Kelkürt, Keş Ahmed, killik, korceren, kotenlik, koyün oğ, köprünün başı, köşe tarlası, kümbet, kümbetin başı, Latif tarlası, mezer tarla, ören, ören deresi, ören deresi başı, öta ağçe, Pir Ahmed Yurdu, poçuh, sancaktar, sarı gaya, Satı'dan tarla, söyke, Şeh Bekir, Şekeroğlu, tünlük, uzun burnu, Üsüyün, verep depe, yamacın altı, yamacın üsdü, yamaç, yamaçlar, yoharı Pir Ahmed Yurdu, yoharı yamaç, yüceyar.

DAMILI:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 54 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1100 m civarındadır. Köy, "Ağtepe" adı verilen küçük tepenin kuzeybatı eteğindeki düzlüğe kurulmuştur. Zemini topraktır. Köyün batı kenarından Direkli-Bedirli asfaltı geçer. Yine köyün 200-300 m batısından "Üskülüç Irmağı" adı verilen dere geçer.

Köye Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, köye önceleri "Camili" denirmiş. Bunun sebebi köyün çok güzel bir camisinin olmasıymış. "Camili" kelimesi zamanla değişerek "Damılı" olmuş.

Tarihçesi:

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 17 haneli Damılı köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Deli Osman Oğlu Ali. 2. Deli Osman Oğlu İbrahim. 3. Deli Osman Oğlu Memmed. 4. Ebul Kasım Oğlu Hayrullah. 5. Veliddin Oğlu Mehmed. 6. Hasan Kethuda. 7. Sipahi Oğlu İbrahim. 8. Fadime Oğlu Ömer. 9. Garip. 10. Oruç Oğlu Mustafa. 11. Recep Oğlu Şaban. 12. Ahmed'in Oğlu İbrahim. 13.

Hol (höl) Asıf. 14. Mustafa Kişi. 15. İmam Seyyid İbrahim. 16. Halil Oğlu Mustafa. 17. Yetim Mehmed.

Köydeki Sülâleler:

NEBİGİL: Soyadları ŞEKER, AYDIN olanlar bu sülâledendir.

TOPÇUGİL: Soyadları ÇINAR olanlar bu sülâledendir.

ORUÇ ĞULLARI (KİLLİKGİL): Soyadları PINAR olanlar bu sülâledendir.

KEL SALİGİL: Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir.

MISTIGİL (GÜLBİYAZGİL): Soyadları IRMAK olanlar bu sülâledendir.

SEYİTGİL (KÖROĞGİL): Soyadları YILDIZ olanlar bu sülâledendir.

MEMİŞ OĞULLARI (KEL ÖMERGİL): Soyadları ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

SELVER OĞULLARI (İBOGİL): Soyadları ÇİMEN olanlar bu sülâledendir.

GONCAGİL (KÜLEKGİL): Soyadları GÜLMEZ olanlar bu sülâledendir.

VELİ OĞULLARI (TOPAL ANŞAĞAL): Soyadları DENİZ olanlar bu sülâledendir.

HIDIRGİL: Soyadları ASLANPENÇE olanlar bu sülâledendir.

GOCOĞGİL: Soyadları SINIRKAVAK olanlar bu sülâledendir.

KEL NAHNAHGİL: Soyadları BAL olanlar bu sülâledendir.

ZURNACIĞİL: Soyadları CANPOLAT olanlar bu sülâledendir.

PİSİKGİL: Soyadları BALTA olanlar bu sülâledendir.

TOPALGİL: Soyadları CİN olanlar bu sülâledendir.

TÖRİKGİL: Soyadları KEKEÇ olanlar bu sülâledendir.

KARADAYIGİL: Soyadları YELGEDİK olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 17 hane ve tahmini 85 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Damılı köyünün nüfusu: 111 erkek, 96 kadın olmak üzere toplam 207 kişidir. 1970 yılında 46 hane ve 262 kişidir. 1990 nüfus sayımında 245 nüfusa sahip olan Damılı köyü 1997 sayımında 160 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 5493 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 4629 dönümü kıraç, 846 dönümü taban, 18 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1959'da hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy "Damılı Ocağı" ile meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyden okuyarak yetişmiş kişiler arasında şu isimleri sayabiliriz: Öğretmen ***Mahmut Sınırkavak,*** Sivas TELEKOM Transmisyon

Müdürü ***Metin Şahin,*** Ziraat Müh. ***İsmail Şahin,*** Orman Müh. ***Şahin Yıldız,*** Öğretmen ***İsmail Şahin.***

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde, Nebigil'in, Topcugil'in ve Karadayı'nın Hacı'nın misafir odaları oyma tavanlı tarihi odadır. Köy sınırları içinde bulunan "Üç gözlü köprü" mevki balığıyla meşhur bir yerdir. Balık mevsiminde balıkçılar buraya sık sık uğrarlar.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyün ortasında, başta romatizma hastaları olmak üzere, diğer bir çok hastalıklara yakalanmış kişilerin ziyaret ettikleri "Damılı Ocağı" adı verilen ziyaret yeri vardır. Ayrıca, köy arazisi içinde bulunan "Sanır Kavak" ziyareti, yağmur duası ve diğer dilekler için ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: ahbunluh, Ahmed'ten tarla, alıcın seki, ardıcın burun, armutlu, aşşa çay, aşşa daş köprü, aşşa kamışahla, aşşa yazı, bent, bent başı, bent karşısı, büyük tarla, cınbıloğlu, çahmağın burun, çahmah, çanah gaya, çatal, çatal ağzı, çay, çay ağzı, çayır tarla, çorah, çorah başı, çuhur ahbunluh, çuhur yatah, dağermen ardı, dağermen oğ, dağermen tarla, dağermen yeri, damı dere, damlacıh köprü, damlacıh üsdü, daş köprü, daşlı dere, datlıcah, Deli Asya, demirin altı, deve boynu, duz daşı, duz suyu, eğri tarla, eriğin dere, eski tarla, galın arhaç, gamış belâ (beleni), gamışahla, ganlı arhaç, gara çalı, Gars'lı, gavah dibi, gayanın altı, Gaz Üseyin'den tarla, gızıl dere, gızıl üyük, gızılığın dibi, göl yeri, göl yeri başı, gurucaöz, guyucah, gümbürdüyen gaya, Hacı Yağap, hanımdan tarla, harg altı, hargın üsdü, harman, harman yeri, harmancıh, hendekli, ibiloğlu, iğde, imlanın ardı, ince tarla, ırmah gıyısı, ırmah üsdü, karağaç deresi, kavşut, Kisiroğlu, kör pınar, Musa Söğüdü, musga tarla, mutu, narmanak, orta yazı, örenler, purun içi, sağır gavah, seki tarla, sınır gavah, sıra söğütler, sivri tarla, sivri yarma, sivrilce, surun başı, tahda, tombak, topal guyu, topal guyucah, Topal'dan tarla, uzun dönek, üçgözlü köprü, Üseyin'den tarla, verep tarla, yamaç, yanalah yolu, Yanalah'dan tarla, yazı, yel gediği, yıldırım düşüğü, yılgınlıh (ılgınlıh), yoharı çay, yoharı gamışahlan, yoharı gızıl dere, yoharı yazı, yol altı, yol üsdü, yoncalıh, yük boynu[53].

DAMLACIK:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 30 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1350 m civarındadır. Köy, Kayalı Gedik denilen tepe ile Kuş Oturağı adı verilen iki tepenin arasında kalan küçük bir derenin içine kurulmuştur. Yerleşim olarak, köy evlerinin çoğunluğu Kayalı Gedik adı verilen tepenin güney yamacında olup, zemin güneye doğru hafif meyilli ve topraktır. Köyün birkaç evi ise belirtilen derenin güney kıyısında yer alır. Köyün yaklaşık 400 m batısından Kahyalı Deresi geçer ve köyden bu dereye kadar olan alan düzlüktür. Yine, köyün hemen batı sınırından Kahyalı asfaltı geçer.

---

[53] Damılı köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Hasan Cin, Damılı, 70 yaşında, oyd. Mevlüt Sınırkavak, Damılı 1944, oy. İsmail Sınırkavak, Damılı 1968, lise. Metin Şahin, Damılı 1969, Elektronik Müh. Kaynak kişilerle Gör.t.: 14.08.2002.

Köye Damılı Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün ilk kurulduğu yer olan "Eskiköy" adlı mevkiide köyün suyu kayaların arasından damlayarak çıktığı için bu köye **"Damlacık"** adı verilmiştir. Yine, toprak damlı olan köy evlerinin yağmur yağdığında aşırı damlama yapması nedeniyle çevre köylerce bu köye "Damlacık" adı verildiğine dair ikinci bir rivayet daha vardır ki, bu rivayet çoğunluk tarafından kabul görmemiştir. Bizce de ilk rivayet daha isabetli görünmektedir.

Tarihçesi: Köyün ilk kuruluş yeri, şimdi "eskiköy" adı verilen mevkideymiş. Buradaki içme suyu acı olduğundan köy şimdiki yerine taşınmış. Köyün eski mezarlığı da "kabir ardı" denilen yerdeymiş. Damlacık eskiden önemli bir ticari yol üzerindeymiş. Kayseri'den Yıldızeli tarafına, Yıldızeli'nden de Kayseri tarafına geçişler bu köy üzerinden yapılırmış. Damlacık Köyünü muhtemelen Eyneoğulları, Karavelioğulları ve Çökelikler adıyla anılan üç sülâle kurmuştur. Ancak köye dışardan gelen sülâleler de olmuştur. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, Hafik Nahiyesine bağlı 20 haneli Damlacık köyünün hane reisleri şunlardır:

"1. Hacı Veli Oğlu Mustafa. 2.Eyne Oğlu Cırt Hasan. 3. Eyne Oğlu İsmail. 4. Kara Veli Oğlu Osman. 5. Kara Veli Oğlu Abdurrahman. 6. Veli Oğlu İbrahim. 7. İmam Oğlu Mehmed. 8. Veli Kethuda Oğlu Mustafa. 9. Taşçı Oğlu Halil. 10. Hacı Ahmed Oğlu Hasan. 11. Sülük'ün Oğlu Hasan. 12. Topal Abdul (Abul)'un Oğlu Hasan. 13. Gök (Kök) Bekir Oğlu Boz Veli. 14. Gök (Kök) Bekir Oğlu Bekir. 15. Uzun Ömer Oğlu Veli. 16. İlyas Oğlu Türkmen İsmail. 17. Uzun Ömer'in Oğlu Hasan. 18. Bodur Ömer'in Oğlu Ömer. 19. Sülüğün Oğlu Ahmed. 20.Türkmen İlyas Oğlu İsmail"[54].

Köydeki Sülâleler: Şu anda köyde bulunan sülâleler tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır:

EYNE OĞULLARI: Köyde "Haytağal " lakabıyla anılırlar. Şimdi, soyadları, TOPÇU olan kişiler bu sülâledendir.

KARAVELİ OĞULLARI: Köyde "Karaveliğil" lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları KARA olan kişiler bu sülâledendir.

ÇÖKELİKLER: Köyde bu lakapla anılırlar. Şimdi soyadları ÖZKAN olan kişiler bu sülâledendir.

HASANGİL: Bu sülâle Çiçekdağı'ndan gelmedir. Şimdi soyadları ŞANLI olan kişiler bu sülâledendir.

KADİRGİL: Bu sülâle de köyün yerlisi değildir. Bu köye nereden geldikleri şimdilik tespit edilememiştir. Şimdi soyadları YAZICI olan kişiler bu sülâledendir.

BASASGİL: Bu sülâle Darende'den gelmedir. Şimdi soyadları GÜLER olan kişiler bu sülâledendir.

EMMİĞİL: Şimdi soyadları AYDIN olan kişiler bu sülâledendir. Bu sülâle de köyün yerlisi değildir ve köye nereden geldikleri tesit edilememiştir.

İMAMOĞULLARI: Köyde "İmamoğluğil" lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları TEMİR olan kişiler bu sülâledendir. Bu sülâle de köyün yerlisi değildir ve köye nereden geldikleri tesit edilememiştir.

---

[54] B.O.A. ML VRD TMT 13591, s.1-16.

ESELER: Şimdi soyadları YERLİKAYA ve POLAT olan kişiler bu sülâledendir. Bu sülâle de köyün yerlisi değildir ve köye nereden geldikleri tesit edilememiştir.

KADEM OĞULLARI: Bu sülâle Damılı Köyünden gelmedir. Şimdi soyadları KADEMLİ olan kişiler bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 20 hane ve tahmini 100 nüfustur[55]. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Damlacık köyünün nüfusu: 121 erkek, 97 kadın olmak üzere toplam 218 kişidir[56]. 1970 yılında 68 hane ve 432 kişidir. 1990 nüfus sayımında 297 nüfusa sahip olan Damlacık köyü 1997 sayımında 205 nüfusa düşmüştür.

Köy şehre göç vermeden önce 65 haneymiş. Şimdi ise 20 hanedir[57]. Köyün gerçek nüfusunun tahmini % 70'i şehre göçmüş, kalan % 30 ise köyde yaşamaktadır. Önemli miktarda olmasa da halen şehre göç devam etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1994 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 5195 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 5125 dönümü kıraç, 48 dönümü taban, 22 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1964'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köyde demiryolu işçisi çoktur ve emeklisiyle meşhur olan bir köydür. Halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Eskiden ulaşım demiryolu vasıtasıyla yapıldığından, Kalın İstasyonunda trene inip binecek olanlar genellikle Damlacık köyüne misafir olurlardı. Bu yüzden Damlacık halkı misafirperverliği ile tanınır. Kanalizasyon hariç olmak üzere, köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi bulunmaktadır. Damlacık, ayrıca, cumhuriyet döneminde pilot bölge olarak ilk kadastronun geldiği köylerimizden biridir.

Meşhurları: Köyün yetiştirdiği önemli kişiler arasında, ***Eğitmen Bekir Şanlı***, önemli lafçılardan ve hazır cevap kişilerden biri olan ***Deli Hasan*** (Hasan Bayraktar), ***"Çolak Nuri"*** lakabıyla anılan bilgili kişi ve ***Kamalı Marziya*** ve yi sayabiliriz. Çolak Nuri, medresede okumuş; birinci dünya savaşı sonlarında esir düştüğü Sibirya'dan Türkiye'ye kadar sağlam olan tek ayağıyla gelmiştir.Kamalı Marziya ise İlbeyli yöresinde Cumhuriyet döneminin ilk kadın muhtarlarındandır. Anlatılanlara göre Kamalı Marziya 10-15 yıl muhtarlık yapmış, otoriter kişiliği ve adaletiyle dikkat çekmiştir. Kamalı Marziya, birgün köylüleriyle birlikte Sivas'a giderken yolda eşkiyalar tarafından soyulmuşlar. Marziya eşkiyalara: "Ben eğer kamalı Marziya'ysam bunu yanınıza koymam." Demiş. Sivas'a varır varmaz, hemen valiyi ziyaret etmiş ve olayı anlatarak asayişi sağlayamadığı için valiye sitemde bulunmuş. Bir köylü kadından işittiği sözler valinin ağırına gitmiş. Hemen jandarma kumandanına haber vererek etrafa müfreze çıkarttırmış. Eşkiyalar kıskıvrak

---

[55] Aynı defter.

[56] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[57] 03.07.1999 tarihinde.

yakalanarak Sivas'a getirilmiş. Bu olaydan sonra Kamalı Marziya'nın ünü daha da artmış[58].

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde Hulusi Deniz'in odası ile Necati Öztürk'ün misafir odaları oyma tavanlı tarihi odadır. Ayrıca, Kızılırmak kenarındaki ***"Çaldırak"*** mevkii piknik alanı olarak güzel bir yerdir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Arılık, Altı Göz Köprü, Aşağı Pınar, Bataklıh, Beşik Depe, Camız Uçan Gaya, Cünütlük, Çağlanın Yazı, Çağlıyan, Çaldırak, Çuhur Yer, Dağ Geçidi, Dağermen Geçidi, Daşcı Dere, Devrent, Dilki Deliği, Eğrek Deresi, Eğri Gaya, Elmalı, Eski Köy, Gara Göze, Harman Yeri, İstasyon, Kabir Ardı, Kayalı Gedik, Kazıklar, Kevenli Yazı, Killik, Komüş Mezarlık, Mezarlık Başı, Ören, Köy Altı, Köy İçi, Köy Oğ (Köyü Önü), Köy Üsdü, Kölen, Köprü Altı, Kuytul, Nohutluk, Ömer Yeri, Yalnız Ağıl, Yapraklı, Yaramış İçi, Yeni Söğüt, Yol Arası, [59]

DURDULU:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 40 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1430 m civarındadır.Köy, kuzeyde "yumrutepe", güneyde "köy önü", doğuda "yüklüce", batıda "kumluk", güneybatıda "gülmez" adı verilen mevkilerin arasındaki düzlüğe kurulmuştur. Zemini düz ve topraktır.

Köye "Durdulu" Adı Verilmesinin Sebebi: "Köy arazisi içinde bulunan ***"Datlıpunarın Ocağı"*** adlı ziyaret yerinin diğer bir adı da ***"Durdu Baba"*** ziyaretidir. Köyün adını bu ziyaret yerinden veya burada yatan kişiden aldığı rivayet edilmektedir. "Durdu Baba" bir ermiş veya köyü köyü kişi olabilir. Ne şekilde düşünülürse düşünülsün, köye ad verilirken "Durdu" isimli bir kişinin etkili olduğu akla uygun gelmektedir. Bir başka rivayete göre, köyü kuran kişiler yerleşik hayata geçmeden önce çok gezmiş ve yerleşmekte zorlanmışlar. Sonunda buraya yerleştiklerinde çevredeki köylüler: "Oh ! Nihayet Durdu !" demişler. O günden sonra bu köyün adı "Durdulu" kalmış. Hikâyesi güzel olmakla birlikte bu rivayet birinci rivayete göre biraz daha zayıf kalmaktadır. Biz köyün "Durdu Baba"dan dolayı bu adı aldığı kanaatindeyiz.

Tarihçesi: Köyün ilk kurucuları, Maraş Oğulları ile Karahasan Oğullarıdır. Köyün başlıca yerli sülâleleri şunlardı: 1. Maraş Oğulları. 2. Karahasan Oğulları (Hacı Eyüpgil). 3. Karaaslanlar (şimdi Karataşlar). 4. Çakır Oğulları. 5. Kalender Oğulları. 6. Çirci Oğulları. 7. Arzuman Uşağı. 8. Ağcağal. 9. Deliserler. 10. Tomariğil (Karalı'dan gelmedir). 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 20 haneli Durdulu köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Sarı Oğlu Ali Baz. 2. Abdulvahap Oğlu Ali. 3. Dede Oğlu İsa). 4. Abbas Oğlu Halil. 5. Hacı Ahmet Oğlu Veli. 6. Al Vekil (?) Oğlu Apul. 7. Topal Oğlan. 8. Asıf Kethuda Oğlu Mehmed. 9. Apdullah Oğlu Ömer. 10. Kılıçlı Oğlu Ömer. 11. Gedik Ali Oğlu Hasan. 12. Epil Oğlu Mehmed. 13. Kör

---

[58] Kamalı Marziya ile ilgili bu bilgilerin alındığı kaynak kişi: Ahmet Özkan, Damlacık 1950, derleme tarihi: 25.11.1996

[59] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. İbrahim Temir, Damlacık, 1926, okuryazar. 2. Mehmet Yazıcı, Damlacık 1943, ilkokul. 3. Cemal Çetinkaya, Damlacık, 1939, okuryazar. 4. Mustafa Topçu. Damlacık 1935, okuryazar. 5. Abdullah Kademlioğlu, Damlacık 1947, ilkoku. Bu kişilerle görüşme tarihi: 03.07.1999.

Osman Oğlu Eyüb. 14. Abbas Oğlu Salih. 15. Kanber Oğlu Ali. 16. Gülü'nün Oğlu Hasan. 17. Mehmed Oğlu Emin. 18. Kara Osman Oğlu Ali Efendi 19. Gızdık Oğlu Ali, Kara Mehmed. 20. Gazak Oğlu Himmet. 21.(okunamadı). 22. Epil Oğlu Ağca. 23. Kara Hasan Oğlu Veli. 24. Koca Mehmet Oğlu Gülüş Ağa. 25. Hacı Eyüp Oğlu Yusuf. 26. Kalender Oğlu Osman. 27. Kara Fatma Oğlu Çelebi. 28. Kalender Oğlu Osman. 29. Pir Ebcir (?) Oğlu Eyüp. 30. Rıdvan. 31. İlbeş Oğlu Osman Kethuda. 32. Asıf Kethuda'nın Oğlu Ahmed Kethuda. 33. Köse Mehmed'in Ağası Mahmud Ağa. 34. Türkmen Topal Ali. 35. Deliser Oğlu Veysi. 36. Abdulkadir Oğlu Eyüp. 37. Çakır Oğlu Mehmed. 38. Yörük Oğlu Hamza. 39. Ahmed Oğlu Hüseyin. 40. Tomar Oğlu İsmail. 41.Hacı Osman Efendi, Damadı Mehmet. 42. Kanar Oğlu Hasan. 43. Maraş (?) Oğlu Apul. 44. Köse Mehmed Oğlu Yazıcı Efendi. 45. Osman Alemdar. 46. Kızak Oğlu Memük. 47. İmam Himmet Efendi. 48. Mehmet Koca. 49. Kürt Süleyman. 50. Mehmed

Köydeki Sülâleler: Köyde bulunan eski nüfus defterine göre, köyün sülâlelerini şöyle sıralamamız mümkündür:

Soyadı:	**Resmi Sülâle Adı:**	**Köydeki Sülâle Lakabı:**
AĞCA	Dedeoğlu	Üsüyünağagil
ARSLAN	Çobanoğlu	
ÇAKIR	Çakıroğlu	Memikgil
ÇİRCİ	Yer İçeroğlu	
ÇOBAN	Arzumanoğlu	Kelüsüyüngil
ÇÖMEZ	Çömezoğlu	Teyfikgil
DAĞAŞAN	Kadıoğlu	
DELİSER	Deliseroğlu	Hacağgil
DEMİREL	Meryemoğlu	Sarıahmetgil
DURAK	Arzumanoğlu	Topalgil
DURAK	Turakoğlu	
KALE	Kalenderoğlu	
KALELİ	Kalenderoğlu	Halil Kâhyagil
KANTAR	Kantaroğlu	
KARAKAŞ	Karaahmetoğlu	Tutcuğil
KARATAŞ	Kantaroğlu	Topciğil
KARATAŞ	Karaosmanoğlu	Topcığil
KILIÇLI	Kılıçlıoğlu	Şekgil
KOÇ	Hacıayvazoğlu	Komişgil
KOÇ	Kılıçlıoğlu	Komişgil
KÖSE	Kösemahmutoğlu	Kösemahmutgil-Köleler
ÖZDEK	Kalenderoğlu	
ÖZMEN	Karahasanoğlu	
SİHİRCİ	Turakoğlu	Salogil-Fıttırıkgil
TAŞDELEN	İbiloğlu	Karamahmutgil
TİRİŞ	Feridunoğlu	Kayaliğil

TURAK	Turakoğlu	Gavalgil
YELOK	Küllükoğlu	Mıhdatgil
YILDIZ	Hacı Ahmetoğlu	Balabangil
	Abdulceliloğlu	
	Delialioğlu	
	Devecioğlu	
	Kelebekoğlu	
	Tomaroğlu	

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir temettüat defterine göre köy 50 hane ve tahmini 250 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Durdulu köyünün nüfusu: 250 erkek, 272 kadın olmak üzere toplam 522 kişidir[60]. 1970 yılında 150 hane ve 835 kişidir. 1990 nüfus sayımında 855 nüfusa sahip olan Durdulu köyü 1997 sayımında 709 nüfusa düşmüştür. "Tahmini olarak, 130 hane Sivas'a, 25 Hane Kayseri'ye, 25 Hane Ankara'ya, 5 Hane İstanbul'a göçmüş, 15 hane ise, yurtdışında bulunmaktadır"[61]. Buna göre şimdi köyde yaşayanlar köy gerçek nüfusunun % 30 unu teşkil etmektedirler.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 9460 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 8612 dönümü kıraç, 495 dönümü taban, 353 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1932'de, Ortaokul 1976'da hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 95 civarındadır. Bu köy cirit ve yumruk oynamasıyla meşhur olup, halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi vardır. Köye, 1990-1991'de halıcılık, 1994-1995'te Dikiş-Nakış, 1996'da Arıcılık kursu gelmiştir.

Meşhurları: Köyden, ***"Müderris"*** namıyla anılan ve ismi İbrahim olan bir alim kişi yetişmiştir. Bu kişi Maraşoğulları Sülâlesinden olduğu için, kendisine aynı zamanda, ***"Maraşoğlu"*** da denilirmiş. Güney Medresesinde Müderrislik yapan bu zat 1950 li yıllarda vefat etmiştir"[62]. Bu köyden yine İlköğretim müfettişi ***Abdullah Çakır*** ile Sivas Belediye Başkan Yardımcısı ***Ahmet Kaleli*** yetişmiştir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***"Datlı Punarın Ocağı"*** yada ***"Durdu Baba"*** adı verilen ziyaret yeri ile ***"Isıtma Ocağı"*** adı verilen ziyaret yerleri bulunmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere "Isıtma Ocağı"nı sıtma hastalığına yakalananlar ziyaret eder.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ada, Ada Depe, Ada Depenin Altı, Avren (Ak Ören-Ak Viran), Ağa'dan Tarla, Ağıl Dere, Ağıl Deresi, Ağ Viran, Ak Veren, Akkoyunlu, Ak Koyunu, Alıcın Altı, Alıcın Başı, Alıcın Oğ, Alıçlı Tarla, Alma Deresi, Aralıh Sırt, Aşşa Faraş, Avren, Ay Deresi, Bahar Özü, Bardak Durmaz, Bayırın Altı, Bayırın Dibi, Baykuş, Bedirli Yolu,-Bel Pınarı, Beleğen Başı, Bozu, Buklüce (Büklüce), Çemrücük, Civelek, Coruh,

---

[60] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[61] Recep Karadağ, Durdulu 1932, İlkokul, Gör.t.: 06.08.1996.

[62] Recep Karadağ, aynı tarih.

Çağlağan, Çay Tarla, Çayır, Çayır Tarla, Çörtkız'ın Çuhuru (Bu Çukurda Bir Kız Ölmüş), Çipil, Çuhur Tarla, Çürük, Çürük Üsdü, Çürükler, Dağılgan, Damın Ardı, Daş Köprü, Datlı Pınar, Deli Köprü, Dere Tarla, Devrenli, Dilkindi (Tilki İndi), Duz Daşı, Eğri Tarla, Eski Kuyu, Faraş, Faraşlar, Güney Yol Altı, Galpah (Kalpak), Galpah Armut, Gannı Tarla, Gara Üsük, Garaçalı, Garbaşan, Karsların Evi, Garsların Oğ, Garşı, Garyatağı, Garyatan, Gaşın Başı, Gavşut (İki Irmağın Birleştiği Yer), Gayanın Altı, Gayanın Ardı, Gayanın Üsdü, Gısık Gaya, Gızıl Ören, Gızılörenin Ayağa, Gızıl Yol, Göğ Gaya, Göğ Gayanın Pınar, Gozeler, Göl, Gölyazısı, Gumlu Burun, Guney, Guneyin Altı, Guş Oturağı, Guyubaşı, Guyunun Yanı, Guzay, Guzayağı, Gülmez, Gülmezardı, Güney, Güney Yol Altı, Hacığara (Hacı Kara), Hacı'nın Pınarı, Hacıoğlu, Halil'in Verep, Hamamcı, Harami, Hargın Altı, Hargın Üstü, Harmanyeri, Haydarlı Yolu, Höyük, İboğler (İbo'lar), İki Irmak Arası, Irmağan Arası, Irmağan Ğıyısı, Kalpakarmıt, Kepür, Keleş, Kepir, Kepürler, Kertlek, Kiç, Killik, Koprü Başı, Korpınar, Koyün Oğ, Kütüklü, Lelece, Lelecenin Pınar, Niğdeler, Mezerin Üsdü, Naranda (Bataklık Bir Yer), Nebi, Nebi'nin Pınarı, Obruh, Ocağan Yeri, Pınarın Başı, Pirçekli Tarla, Sarı Gaya, Sasu, Sırt, Sohu Daş, Su Basar, Su Üsdü, Sucu Koprü, Toluğran (Dolu Kıran), Üç Dere, Veli'den Tarla, Verep, Yağ Pınarı, Yalah Dere, Yalak Kaya, Yanık Koprü, Yarma Paylar, Yatah, Yatah Yeri, Yoharı Faraş, Yolun Altı, Yoncalıh, Yumru Depe, Yüklüce[63].

ESKİAPARDI:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 45 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1500 m civarındadır. Köy, Taşlık adı verilen tepe ile Kuş Tepesi adı verilen iki tepenin arasındaki düzlük bir alana kurulmuştur. Köy ve bu küçük tepeler, genelde "Beşik Tepesi"nin eteğinde yer alırlar. Köyün zemini toprak olup, batıya çok az meyillidir.

Köye Eskiapardı Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün eski adı ***Lütufhan*** imiş. Köyde su yüzünden çıkan bir kavga sonucunda 9 kişi ölmüş. Zamanın padişahı bu köyü dağıtmış. Lütüfhan'dan ayrılma esnasında birisinin tam şimdiki köyün yerinde kağnısının mazısı kırılması üzerine birkaç aile daha ileri gidememiş, buraya yerleşmişler. Çevre köylerdekiler, bunları görünce: "Nerelisiniz ?" diye sormuşlar. İçlerinden biri: Lütufhanlıyız, cevabını vermiş. Soru soran kişi tekrar: " O köy dağılmadı mı ?" diye sorunca, ilk cevabı veren kişi: ***"Oradan çıktık, burayı apardık."*** Demiş. O günden sonra bu köyün adı "Apardı", köyden bazı ailelerin şimdiki Yeniapardı köyünü kurmalarından sonra da, ilk köy olan bu köye, "Eski Apardı" denilmiş. Köyün bu adı almasıyla ilgili bir başka rivayet ise şöyledir: "Yakup Ağa isimli biri, 'ben de susuz bir yere konacağım' deyip, külahını şimdiki mezarlığın bulunduğu tepeden yuvarlıyor. Külah yuvarlanıp iniyor ve bir yerde duruyor. Yakup Ağa: 'İşte külah burda apardı, buranın adı da Apardı' diyor. O günden bu güne köy bu adla anılıyor[64].

---

[63] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Recep Karadağ, Durdulu 1932, İlkokul, Gör.t.: 06.08.1996. 2. Osman Dağaşan, Durdulu 1934. Ortaokul, Gör.t.: 21.08.1995. 3. Sabri kaleli, Durdulu 1942. Çırak Okulu Mezunu. Gör.t.: 3.12. 1995

[64] Kaynak kişi: Cemal Kurt, Köy Hocası, 62 yaşında

Tarihçesi: Lütufhan (Eskiapardı), Eskiköy ve Kahyalı köyleri İlbeyli'de ilkönce kurulmuşlar. İlk adı Lütufhan olan Eskiapardı, şimdi tarihi han kalıntısının bulunduğu mevkiinin 200-300 m kuzeyinde bulunan alana kurulmuş. Lütufhan ilk kurulduğu yıllarda 300 hane ve yedi mahallesiyle oldukça büyük bir köymüş. Ancak yukarda belirtildiği gibi, su yüzünden çıkan bir kavga sonucunda katillik olayının gerçekleşmesi üzerine, zamanın padişahı bir ferman yazarak, bu köyün dağıtılmasını emretmiş ve köy halkı etraf köylere dağılmaya başlamış. Bu dağılma esnasında kuzeye doğru kağnılarıyla yol alan birkaç aile köyün şimdiki kurulduğu yere geldiklerinde kağnılardan birinin mazısı kırılmış. Kağnının mazısını tamir etmek için biraz burada oyalanmışlar. Ancak burasının güzelliğini görünce içlerinden biri: "Padişah bize, köyü terkedesiniz diye emir verdiyse, işte bizde terkettik. Ben buraya yerleşeceğim, daha ileriye gitmem." Demiş ve bu fikir diğerlerinin de akllına yattığından birkaç aile buraya yerleşmişler. Eskiapardı köyü böylece kurulmuş. Hatta köyün kuruluşuyla ilgili şu rivayet de kayda değer özelliktedir: Yağap Oğlu (Yakup Oğlu) Yakup Ağa adı verilen kişi köyün kuzeydoğusundaki Taşlık adlı küçük tepeden kavuğunu yuvarlamış, kavuğun durduğu yere kazmayı vurup evini kurmuş. Köy halkının anlattığına göre, tahmini 1890'lı yıllarda, Eskiapardı köyünde su sıkıntısının başlaması üzerine bazı aileler bu köyü terkederek, eski adı Yeniköy, şimdiki adı Yeniapardı olan köyün bulunduğu yere yerleşmiş ve böylece Yeniapardı köyünü de kurmuşlar.

Köydeki Sülâleler: "Köyü ilk kuran sülâleler tespit edildiği kadarıyla şunlardır:

KARA MUSTAFA OĞULLARI: Köyde " Kara Mıstıkgil" lakabıyla anılırlar. Şimdi, soyadları, ADA, ALTUNTAŞ, ASLAN olan kişiler bu sülâledendir.

ZEYNİ OĞULLARI: Köyde "Reşitgil" lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları KILIÇ, DENİZ, AKGÜL olan kişiler bu sülâledendir.

MOLLA MEHMET OĞULLARI: Köyde "Velogil" lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları BİNGÖL, SUNAR olan kişiler bu sülâledendir.

TOPÇU OĞULLARI: Köyde "Mahmutgil" lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları TOPÇU, KARABULUT olan kişiler bu sülâledendir.

KAROĞLAN OĞULLARI: Köyde "Sanikgil " lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları, KARABULUT, ŞAHİN, COŞUT, KURT olan kişiler bu sülâledendir.

YAKUP OĞULLARI: Bu sülâle şu iki kola ayrılmıştır: **Göğbekirgil:** Soyadları ÇAĞ, KAYA, olanlar bu sülâledendir. **Yağapgil:** Soyadları YİĞİT olanlar bu sülâledendir. Soyadları olanlar bu sülâledendir.

KARA ÖMER OĞULLARI: Bu sülâle şu iki kola ayrılmıştır: **Moroğlangil:** Soyadları ÇETİNKAYA, ŞANLI olanlar bu sülâledendir. **Ali Kâgil (Ali Kâhya)gil:** Soyadları AYDIN olanlar bu sülâledendir.

EYÜP OĞULLARI: Köyde "Eyüpgil" lakabıyla anılırlar. Şimdi soyadları GÜLER olan kişiler bu sülâledendir. Bu sülâlenin mühim bir kısmı Yeniapardı köyüne göçmüştür.

HAZIRCI GİL: Soyadları BEKTAŞ ve YILDIRIM olan kişiler bu sülâledendir.

Köye, içgüvey olarak gelen bir iki kişinin dışında başkaca dışardan göç olmamıştır. Köyün tamamı yerli sülâlelerden oluşmuştur, demek yanlış olmaz.

Nüfus Hareketleri: 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde Eskiapardı köyünün nüfusu: 105 erkek, 95 kadın olmak üzere toplam 200 kişidir[65]. 1970 yılında 39 hane ve 187 kişidir. 1990 nüfus sayımında 113 nüfusa sahip olan Eskiapardı köyü 1997 sayımında 53 nüfusa düşmüştür. Köy şehre göç vermeden önce 60 haneymiş. Şimdi ise 7 hanedir[66]. Köy gerçek nüfusunun tahmini % 90'ı şehre göçmüş, kalan % 10 ise köyde yaşamaktadır. Önemli miktarda olmasa da halen şehre göç devam etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1994 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 1880 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 1213 dönümü kıraç, 7 dönümü taban, 660 dönümü ise sulaktır. Köye, üçüncü sınıfa kadar eğitim veren ilkokul 1940'lı yıllarda, beş sınıflı ilkokul ise 1967-1968 öğretim yılında açılmış olup, halkın okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köy ciritçileriyle, pehlivanlarıyla ve dokumalarıyla meşhur olup, halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Meşhurları: Köyden yetişen önemli kişiler arasında, Eğitmen ***Ali Topçu***, Emekli Öğretmen ve Eski Sivas İmam Hatip Lisesi müdürü ***Osman Kılıç***, Dr. ***Gülten Kılıç***, Senirkent Kaymakamı ***Ertuğrul Kılıç***, Avukat ***Zekeriya Kılıç***, Atatürk Üniversitesi Araştırma Görevlisi ***Necmettin Karabulut***, gibi isimleri sayabiliriz. Bu köyden yetişen ***Mehmet Bektaş***, iyi türkü söyler ve makam bilir. ***Bekir Kurt*** ise kendisinden şiirler söyler ve bazı olaylara destanlar yazar. ***Yusuf Pehlivan*** (Yusuf Bektaş, lakabı: ***kekilli Yusuf***), ***Latif Pehlivan*** (Latif Yıldırım) ve ***Mehmet Pehlivan*** (Mehmet Topçu), bu köyden yetişen ve çevrede tanınan pehlivanlardır. Yine bu köyden yetişen ***Hacı Ahmet Altıntaş*** meşhur bir lafçı ve hazır cevap bir kişidir.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Eskiapardı Köyünde bazı tarihi eser kalıntılarıyla ilginç yerler bulunmaktadır. Bunların arasında, Tarihi Sultan Hanı kalıntısı başta gelir. Bu han, eski kervan yolu üzerinde bulunmakta olup, köye ilk ismini veren "Lütuf Han" da olabilir. Yapılış tarihiyle ilgili olarak kesin bilgi bulamadığımız bu han şimdi köyün yaklaşık 2-3 km güneyinde ve eski Kayseri yolunun kuzeyinde bulunmaktadır. Bir zamanlar kemerlerinin altına sığınmak mümkün iken şimdi tamamen yıkılmış ve sadece kuzey-batı istikametindeki duvarı ayakta kalmıştır. Yine bu köyümüzde, Sur yada Surlar adıyla bilinen mevkiide sur kalıntıları bulunmaktadır. Bu kalıntılardan hareketle burasının eski yıllarda büyük bir yerleşim yeri olduğunu söylemek mümkündür. Bu kalıntılar Eskiapardı ile eski Kayseri yolu arasında ve yolun 300-400 m kuzeyinde bulunmaktadır. Köyde "Ağzıaçık Kaya" adıyla bilinen mağara görülmeye değer güzelliktedir. "Yine Hatip Eni" adı verilen mağaranın çok uzun bir mağara olduğu belirtilmektedir. Sağlam olduğu yıllarda

---

[65] **Faruk ABURŞU** özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır. 03.07.1995

[66] 10.08.1999 tarihinde.

Eskiapardı'daki ağzından girilir, Yeniapardı'dan çıkılırmış. Yine Han Deresi adı verilen mevkiideki kayalık görülmeye değer güzelliktedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde ***"Çerkezgilin Tekke"*** adı verilen bir ocak bulunmaktadır. Burasını eski yıllarda çocuğu olmayan kadınlar ve vücudunda halsizlik kırgınlık hissedenler ziyaret ederdi. Ancak tekkenin bulunduğu evler yıkılıp bahçe yapıldığından, ziyaret edilen yer şimdi ağaçların arasında kalmıştır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: acer çayır, acıpınar, ay pınarı, batıh, beleğan, belen, beşiktepesi, büyük goyah, cağ, coorlu sırt, çağlı sırt, çatalpınar, çay ağzı başı, çil ahmet deresi, çoorlu sırt, dağılgan, develioğlu, ebemin tarlası, ese oğlu, eski tarla, eskicioğlu, gacer ali, gara teyfik, garadepe, gaşın arhası, gayanın oğ, gemikli (kemikli), gemiklideresi, gızılbayır, gızıltarla, gocoğlu, gonuh pınarı, goyahlar, göğcoğlu, göl payı, guççük çayır, guççük goyah, gumtarla, guru gol, guş depesi, gülbahar, gülbahar'ın başı, han altı, han deresi, hanın yanı, harman altı, iki yolun arası, kevenni dere, koyün oğ, köy yanı, kumun dibi, kuzeyin başi, kuzeyin dibi, kuzeyin yüzü, kuzu yatağı, kürt çayırı, ören, ören yeri, örenler, sağır, sağır üsdü, sanik'ten çayır, sapçalar, savah, savahlar, sırayurt, sur, surlar, şeker yeri, tozlu burun, uğurlu başı, uğurlu deresi, verep yol, yamaç, yayıhlı, yellice, yoncalar, yoncalıh[67].

ESKİKÖY

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 45 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1200 m civarındadır. Köy, doğuda "Purkaya", batıda "Eşmeler" adı verilen tepelerin arasındaki dere içerisine kurulmuştur. Köy meydanının bulunduğu çok az bir kısmı düzlüktür. Köyün 2 km kuzeyinden Sivas-Kayseri karayolu geçer.

Köye Adı Verilmesinin Sebebi: Köyü kuranlar, Halep'te "Eskiköy" adı verilen bir köyden göçerek buraya yerleşmişler ve eski köylerinin adını yaşatmak için buraya da "Eskiköy" demişler. Başka bir rivayete göre de, bu köy eski bir köy kalıntısının üzerine kurulduğu için bu adı almıştır. Ancak görüştüğümüz bazı kaynak kişiler bunun zayıf bir rivayet olduğunu söylemişlerdir.

Tarihçesi: Köy eskiden "Örenler" adı verilen mevkideymiş. Büyük bir yangın sonucunda burası yanmış ve köy ilk yerinden taşınarak şimdiki bulunduğu yere taşınmış. Sivas Buruciye Medresesinde yer alan bir taş madalyon üzerine: **"Min cümlete ma vakful vakf ve rahmetallahi ...., karyeten Eski,** ortasına ise: **"min nahiyeti İlbeğlü"** ibareleri kazılmıştır[68]. Buradan anlaşıldığına göre Selçuklular zamanında "Eskiköy" mevcuttur ve İlbeyli Nahiyesine bağlıdır. Mahalli rivayetlere göre köyü Kurtlular (Kör Ahmetler), Çapanlar ve Elifoğulları adlı üç sülâle kurmuştur.

---

[67] Köy Hakkında bilgi Alınan Kaynak Kişiler: 1. Rahmi Şanlı, Eskiapardı 1934, Okur-yazar. 2. Mehmet Bektaş, Eskiapardı-1943, İlkokul. 3. Osman KILIÇ, Eskiapardı-1945, Emekli öğretmen. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 10.08.1999.

[68] Bu taş madalyon hakkında geniş bilgi için bkz. Hikmet Denizli, *Sivas Tarihi ve Anıtları*. Sivas 1998, s.110. Recep Toparlı (yayına hazırlayan), *Sivas Şehri, İsmail Hakkı-Rıdvan nafiz*, Sivas 1998, s. 139.

Köydeki Sülâleler:

KURTLULAR : Köyde "Kör Ahmetler" lakabıyla anılırlar. Soyadları KURTLU olanlar bu sülâledendir.

ÇAPANLAR: Köyde "Çapangil-Ahigil" lakabıyla anılırlar. Bu sülâle köyün kurucu sülâlelerinden olmakla birlikte, Yozgat'tan gelmedir. Çapanoğullarıyla bir ilgilerinin olması da ihtimal dahilindedir. Soyadları ÇİFTÇİ olanlar bu sülâledendir.

ELİF OĞULLARI: Köyde "Elif Uşağı-Molla Hacılar" lakabıyla anılırlar. Soyadları ASLAN, ÖZDEMİR, KOÇ, DOĞAN, KAYA olanlar bu sülâledendir.

BEŞİR OĞULLARI: Bu sülâle aslen, Erzincan'ın Refahiye ilçesine bağlı "Başgercanız" köyünden gelmedir. Soyadları KARAHAN, KAYA olanlar bu sülâledendir.

MULLA (MOLLA) AHMETLER: Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir.

KURT DAHIMI (TAKIMI): Bu sülâle aslen Tokat'ın "Ohtap" köyünden gelmedir. Köyde "Yuvacılar" lakabıyla anılırlar. Soyadları YUVACI, TEK olanlar bu sülâledendir.

AVAN OĞULLARI: Bu sülâle aslen Sivas'ın merkez Güney köyünden gelmedir. Soyadları AVAN olanlar bu sülâledendir.

MICI GİL: Bu sülâle aslen Sivas'ın merkez Hanlı köyünden gelmedir. Soyadları ALTUN, ŞENER olanlar bu sülâledendir.

KARACALAR: Bu sülâle aslen Sivas'ın merkez Savcun köyünden gelmedir. Soyadları KARACA olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde Eskiköy'ün nüfusu: 97 erkek, 110 kadın olmak üzere toplam 207 kişidir. 1970 yılında 49 hane ve 303 kişidir. 1990 nüfus sayımında 227 nüfusa sahip olan Eskiköy 1997 sayımında 205 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 5609 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 5579 dönümü kıraç, 30 dönümü ise tabandır. Belirtilen beyannamelerde Sulak arazi beyanına rastlanmamıştır. Köy ilkokulu 1937'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köy İlbeyli yöresinde çaylık alanları en çok olan köydür. Ayrıca, dokumaları ve kiliyle meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu mevcuttur. Ancak, köyün içme suyu yetersizdir.

Meşhurları: Alim bir kişi olduğu ve müderrislikten bir dersinin eksik kaldığı rivayet edilen ***Molla Hacı,*** Cumhuriyet Döneminde çok sayıda öğrenci yetiştiren ve ***Eskiköylü Apo*** namıyla tanınan Eğitmen ***Abdullah Koç, İsmail Ağa*** namıyla anılan ve cömertliğiyle meşhur olan ***İsmail Yuvacı*** ve çok sayıda hafız yetiştirmiş olan ***Hüseyin Hafız*** (Hüseyin Koç) bu köylüdür.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: "Yuvacılar" sülâlesinin misafir odaları oyma tavanlı eski yapıdır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde *İnne Ocağı* adı verilen ocaklı ev vardır. "Müftüler" (soyadları Özdemir) adı verilen ailenin evidir. Burada korkudan dolayı rahatsızlanmış kişiler kızgın iğneyle dağlanmak suretiyle tedavi edilmeye çalışılır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: acar yol, acar yol üsdü, ahının (ahi'nin) çayırı, alamaslı, alibaz, arhaç, armıtlı, aşşa killik, aylı'nın altı, bahçeler, basmalıh, bayır, beşik depe, bosdan, bölük, burçak tarlası, büyük çayır, büyük donbah, büyük killik, büyük uzun tarla, cin üsüyün'ün goyah, cuma tarla, çallı tarla, çalloze, çapan'ın batah, çarıhlı, çaşah, çatal pınar, çatal tarla, çayır, çetin dere, çevirme tarla, çuhur içi, çuhur tarla, dağal oğlu, dağalgan, daşlı tarla, davullu tarla (davul ile sökülmüş), deli bölük, deli hacı, deli ibrahim, depe tarla, derin derenin ağzı, dombah, donbağın ardı, donbah, duz daşı, düzün üsdü, ehmal bekir, eme'den çayır, emenin tarla, esad'dan çayır, esüğünün depe, eşek meydanı, gamış yolu, gân, gen (sürülmesi zor tarla), gara burun, gara ciddi, gara'dan tarla, garaca tarla, garagöz'ün oğlu, garağuz, garının çayırı, gavağan dibi, gavlahlı, gayalı dere, gayanın dibi, gece tarlası (ilk kez gece sürülmüş), gezan yatağı, gezen, gezen yatah, göl, göl paylar, goyağın içi, goyah, göç yolu, göğ verep, gözlü tarla, gumlu, guyulu tarla, güngörmez, güşe, hafız, hallo, hallo ka, harman yeri, hasan kadı, hayrat, hayratın boz, hendekli, hoca'dan tarla, ihmal bekir, imam, ince tarla, isbeha, karaca tarla, kekeç hasan, kel osman'ın tarlası, kelon pur, kengerli, killik, kınacı, kınaç, kizir oğlu, koca pınar, koca tarla, koca tarla çayır, koca'nın tarla, koprü yanı, kor pınar, koy altı, koy oğ, koyah arhası, kötü yatah, kuççuk arhaç, kuççük halil, kuççük uzun tarla, kurt evi, kurt ibrahim, kurt ibrahim pınarı, kurt kulağı, küççük dere, loda yeri, mehmet ali deresi, mercan, mezerin arhası, mezerin boynu, mıstığın oğlu, mumcu çifliği, musa bey, mülla bekir, orta bölük, orta ören, orta su (gölevi düzlüğünün ortasından geçen su), orta su çayır, orta su üsdü, orta üsdü, orta yol, osmangoca oğlu, öküz öldüren, ömer çavuş, ören, pur dibi, pürenli, sahar bekir, salman'dan tarla, sarı çayır, sarı daş, sarı tarla, seki tarla, sivas yolu, sorhun, sorhuncuh altı, şaban, şalbilmez, taş koprü, topah gız, topal oğlu, topul ot, topuz'un oğlu, türkmen ahmet, uzun tarla, yanı gara, yatah yeri, yaylalar, yurt, ziyaret [69].

GAZİBEY:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 70 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1300 m civarındadır. Köy, Topaktepe istikametinden gelip, batıdan doğuya doğru akan Uludere'nin kuzey kıyısına kurulmuştur. Köyün birkaç evi adı geçen derenin güney kıyısındadır. Yerleşim olarak Gazibey, "Güney Bayırı" adı verilen tepenin güney yamacına kurulmuştur ve zemini güneye doğru oldukça eğimlidir. Doğusu Kabur Tarla, batısı, Topaktepe mevkileriyle sınırlı ulup güneyinde "Sıra Kaya" adı verilen tepe yükselir. Yaklaşık 400-500 m doğusundan Üskülüç-Üçgülüç çayı geçer ve bu çayın, Karaboğaz adı verilen mevkiinde Gazibey Barajı yer alır.

---

[69] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Mehmet Karahan, Eskiköy 1931, okuryazar. 2. Ahmet Altun, Eskiköy 1950, köy muhtarı, ilkokul. 3. Ali Altun, Eskiköy 1948, ilkokul. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 29.06.2002.

Köye Adı Verilmesinin Sebebi: "Gazibey" isimli bir kişi tarafından kurulduğu için bu adı almıştır. 1844 yılında tutulan ve aşağıda liste halinde sunulan bir kayıtta; köyde "Baloğlu Gazibey" isimli bir hane reisinin bulunması Gazibey'in adının yaşatılıyor olmasının bir delili olabilir.

Tarihçesi: Köyü, "Deliğlan (Deli yılan) yada Kara yılan adıyla anılan kişiyle kardeşi "Gazibey kurmuşlar. Köy kurulmadan önce burası yaylalıkmış. Yazın buraya gelir kışın da Güney köyüne giderlermiş. Köy kuvvetleninceye kadar bir süre böyle yaşamışlar. Çünkü o devirlerde Afşar korkusu varmış"[70].

"Bu boğazdan (Kara Boğaz'dan) bir eşkıya gidermiş. Deliğlan bunların arkasına düşmüş. Döve döve bunların Sırıklı köyünde arkasını almış. Sırıklı'da: "Sana da maşallah ! Sırığına da maşallah !" demişler. Bu olaydan sonra eşkıyaların yakalandığı bu köye de "Sırıklı" denmiş[71].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 25 haneli Gazibey köyünün hane reisleri şunlardır:

"1. Baht Oğlu Recep. 2. Çavuş Oğlu Abdulkadir. 3. Çavuş Oğlu Süleyman. 4. Çavuş Oğlu Musa Kethuda. 5. Ömer Osman Oğlu Abu. 6. Bal Oğlu Memük Kethuda. 7. Çavuş Oğlu Hacı Aptullah. 8. Deli Osman Oğlu Mehmed. 9. Durna Oğlu Abit. 10. Kara Mustafa Oğlu Mehmed. 11. Deli İsmail Oğlu Hasan. 12. Çavuş Oğlu Kara Osman. 13. Kürt Mehmed. 14. Ömer Osman Oğlu Mehmed. 15. Yusuf Oğlu Uzun Ahmed. 16. Yusuf Oğlu Musa. 17. Abdullah Oğlu Hasan. 18. Çavuş Oğlu Duran. 19.Nebi Oğlu Halil. 20.Cin Ali Oğlu Mehmed. 21. Ali Oğlu Mustafa. 22. Hüseyin Kethuda Oğlu Memük. 23. Molla Hasan Oğlu Yusuf. 24. Bal Oğlu **Gazibey**. 25. Keçe Halil"[72].

Köyün yaklaşık 1, 5 km kuzeydoğusuna, 1999 yılında "Oğuzlar" mezrası kurulmuştur.

Köydeki Sülâleler:

ÇAVUŞ OĞULLARI: Bu sülâle sonradan şu kollara ayrılmıştır: **Hacı Emingiller:** Soyadları SIRIKLI, HİNDİ, KAVAK, KAVAKLI, KARASU, DOĞAN, KEKLİK olanlar bu sülâledendir. **Hatipler:** Soyadları AYDIN, AVCI, YİĞİTER, KESKİN, ÇINAR, AYDEMİR olanlar bu sülâledendir. **Macingil-Cin Aliler:** Soyadları AKKUŞ, SARIKUŞ, ŞAHİN, MACUN olanlar bu sülâledendir. **Helikgiller:** Soyadları ÖZTÜRK, YILMAZ, CEYLAN, YILDIRIM, AYGÜN olanlar bu sülâledendir. **Memişler:** Soyadları ARSLAN, KILIÇ, ŞEKERCİ, BÜLBÜL olanlar bu sülâledendir.

BAL OĞULLARI: Köyde "Bal uşağı" lakabıyla anılırlar. Soyadları BAL, SÖZÜDOĞRU, YERLİKAYA, KOÇ, KARAKUŞ, DURMAZ, EKİNCİ olanlar bu sülâledendir.

NEBİ OĞULLARI: Bu sülâle sonradan şu kollara ayrılmıştır: **Nebiğil (Nebigil):** Soyadları GEYİK, NEBİOĞLU, YAZICI, SARITAŞ, ÖZCAN, KALKAN, KARADAĞ, POLAT, KOÇAK olanlar bu sülâledendir. **Molla Bekirgiller:** Soyadları TOY, KARAHAN olanlar bu sülâledendir. **Kara Mustafagil:** Soyadları YILDIZ, ÇİFTÇİ olanlar bu sülâledendir.

---

[70] Ahmet Sırıklı, Gazibey 1933, ilkokul. Gör.t.:04.03.1995
[71] Aynı kaynak kişi.
[72] B.O.A. ML VRD TMT 13762, s.1-20.

KADI OĞULLARI: Bu sülâle sonradan şu kollara ayrılmıştır: **Abidin kâgil (Kâhyagi):** Soyadları SUZAN, GÜNEYARHAÇ, YILMAZ, ÇETİNDAĞ, GÜZELDAĞ, KÖKLÜYURT, KARATEPE olanlar bu sülâledendir. **Gara Mahmutgil:** Soyadları ALTUNHAN, YALÇIN olanlar bu sülâledendir.

AĞCA OĞULLARI: Köyde "Ağcagil" lakabıyla anılırlar. Bu sülâle 1850'li yıllarda Sivas'ın merkez Hanlı köyünden gelmiştir. Soyadları AĞCAOĞLU, NEVRUZ olanlar bu sülâledendir.

KEÇE OĞULLARI: Bu sülale batmış geriye kimseleri kalmamıştır.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 25 hane ve tahmini 125 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Gazibey köyünün nüfusu: 162 erkek, 167 kadın olmak üzere toplam 329 kişidir. 1970 yılında 94 hane ve 740 kişidir. 1990 nüfus sayımında 983 nüfusa sahip olan Gazibey köyü 1997 sayımında 826 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 5690 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 4480 dönümü kıraç, 339 dönümü taban, 872 dönümü ise sulaktır. Ancak Gazibey Barajının faliyete geçmesiyle birlikte sulak alanların miktarı artmıştır. Köy ilkokulu 1956-57 Öğretim yılında hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 80-85 civarındadır. Bu köy çalışkanlığıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, kanalizasyon, ilköğretim okulu, cami ve sağlık evi mevcuttur.

Meşhurları: Halkbilimi açısından bu köyden yetişen bazı önemli kişiler olmuştur ki, onları şöyle sıralayabiliriz: ***Ağıtçı Meryem, Ağıtçı Ganime (Gınney), Aşık Silo (Süleyman Avcı), Âşık Garip İsmail (İsmail Toy), Mahalli Sanatçı Osman Ağca, Zurnacı Mehmet Toy, Âşık Mıstık, Şair Bekir Güzeldağ***. Bunların dışında bu köyden yetişen bazı bürokratlar vardır ki onları da şöyle sıralamak mümkündür: Kayseri ili Muhasebe Müdürü ***Murat Yiğiter***, Diyarbakır TEDAŞ EDM Yönetim Komitesi Üyesi ve Tesis Müdürü ***İlhami Kavaklı***, Defterdarlık Denetleme Başkanı ***Hacı Yusuf Özcan***.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Gazibey Barajı piknik yapmak ve özellikle de balık tutmak için ideal bir yerdir. Barajda bir çok tatlı su balığı türü bulunmaktadır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köy arazisi içinde bulunan ***"Arap Dede"*** ziyareti yağmur duası yapılan ve her türlü dilekler için ziyaret edilen bir yatırdır. ***Himmet Dede, Sarı Baba, Sarı Dede*** yatırları ise yine bu köy sınırları içindedir ve her türlü dilekler için ziyaret edilir. Köy içinde bulunan ve ***"Hacoğgilin Türbe"*** adı verilen ocaklı ev ise sıtma hastalığına yakalananlar tarafından ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ağagaya, Ağıl Başı, Alan Yurt, Alıçlı Goyah, Alın Yurt, Almalı Dere, Annaç, At Öldüren, At Öldüren Guzay, At Öldüren Keh, Bahcacıh, Bal Öğünlü, Beli Pağan, Bıza Çayırı, Boyurtlah, Boz Seki, Bozyer, Böğürtlek, Budalak Gaçağı, Cin Ali, Cinli Pınar, Cücünün Goyağı, Çarşı, Çarşının Goyah, Çarşının Keh, Çatak Pınar, Çatal Pınar, Çay Tarla, Çevlik, Çipilli Keh, Çömcüoyah, Dağ Yolu, Deli Hacı, Depe Başı, Domuzluh, Düz Arhaç, Eğri Göze, Fer Osman, Gablı Oyah, Gaçah, Gaçah

Başı, Gaçağın Dere, Galaycı Oğulu, Gamışça, Ganlı Yatah, Gara Armıt, Gara Buğaz, Gara Depe, Gara Gönlü, Gara Guney, Gara Guzay, Gara İsmail'in Goyah, Garağarma, Gararmış, Garoğneğin Yüzü, Gaya Ardı, Gediğin Ağzı, Gullük, Gumlu Pınar, Guney Arhaç, Guru Göze, Gülbahar, Güngörmez, Hacı Sülüğün Ağılının Başı, Haneyin Yatağı, Haramı, Hayırsız, Kam Tarla, Kesik Burun, Keş Depe, Koç Arhacı, Kol, Kosürelik, Köklü Yurt, Kötü Yayla, Kümbet, Kümbetin Ardı, Kümbetin Başı, Kümbetin Dere, Mehenle, Memili, Mezer Oğ (Önü), Murad'ın Yurdu, Nişan Daşı, Oluh Gaya, Oluh Tarla, Oluhca, Oyuh Gaya, Öğsütce, Öküz Öldüren, Ören, Ötegeçe, Poyraz Pınarı, Pöhrekli, Sakal Tutan, Sarı Daş, Söğütlü, Söğütlü Keh, Su Deresi, Tacir Pınarı, Tahda, Til, Toklu Burun, Tosbağlı Dere, Ulu Dere, Yalgayası, Yamaç, Yamalı, Yol Başı, Zemzem[73].

GÖZMEN:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 60 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1250 m civarındadır. Köy, genel olarak "Üç tepeler" adı verilen tepe grubunun kuzeybatı eteğine kurulmuştur. Bazı evler ise "Ziraat" adı verilen tepenin güneybatı eteğinde olup, burası güneybatıya doğru meyillidir. Gözmen köyünün yeri kısmen düz olsa da, genelde dere içinde köy görünümü verir. Tabanı topraktır. Köyün batı kıyısından Bedirli-Hanlı asfaltı, yaklaşık 1 km batısından ise, kuzey istikametine akan "Üskülüç ırmağı" adlı büyük dere geçer.

Köye Gözmen Adı Verilmesinin Sebebi: Gözenin (su kaynağının) yanına kurulması ve suyunun bol olmasından dolayı bu adı aldığı rivayet edilmektedir. Köyün adı bazı Osmanlı kayıtlarında "Gözmüş" şeklinde geçer.

Tarihçesi: "Köyün ilk kuruluş yeri şimdiki 'Harmanlar' mevkiinde imiş. Burayı beğenmeyip 'Çay ağzı' mevkiine göçmüşler. Burada bir süre kalmışlar. Her nedense içme suları bozulmuş içilemez hale gelmiş. Köylü: 'Su küstü gelmiyor ! Haydi eski yerimize dönelim !' diyerek tekrar şimdiki yerlerine gelip yerleşmişler"[74].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 29 haneli Gözmen köyünün hane reisleri şunlardır:

1. İmam Oğlu Osman. 2. Koşan Osman. 3. Himmet Oğlu Deli Memmed. 4. Himmet Oğlu Ali. 5. Salih Ağa Oğlu İbrahim Ağa. 6. Çötük Oğlu Ali. 7. Hacı Oğlu Bekir. 8. Karataş Oğlu Mehmed. 9. Kara Ahmet Oğlu İsmail. 10. Kel Bekir. 11. Kel Hasan Oğlu İsmail. 12. Veli Çavuş Oğlu Hüseyin. 13. Hacı Oğlu Tatar Süleyman. 14. Sarato Oğlu Ökkeş. 15. Kara Osman Oğlu Mustafa. 16. Camus Ali Oğlu Hasan. 17. Mansur Oğlu Veli. 18. Cücük Oğlu Mustafa. 19. Sabit Ali. 20. İmam Oğlu Hüseyin. 21. Sami Oğlu Musa. 22. Hacı Ali Oğlu Hasan. 23. Kel Sami Oğlu Mustafa. 24. Sami Oğlu Salih. 25.

---

[73] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Ahmet Sırıklı, Gazibey 1933, ilkokul. Gör.t.:04.03.1995. 2. Süleyman Avcı, Gazibey 1940, oy. Gör.t:10.10.2000. 3. Rüştü Kavaklı, Gazibey 1954, ilkokul. Gör.t: 24.04.1999. 4. İlhami Kavaklı, Gazibey 1952, Elk. Mühendisi. Gör.t: 24.04.1999.

[74] Kaynak kişi: H. Turan Kılıçoğlu, Gözmen 1955. Gör.t.:04.11.2000.

Mehmed. 26. Küçük Mehmed. 27. Halil Efendi. 28. İmam Hasan Efendi. 29. Hamza Oğlu Himmet.

Köydeki Sülâleler:

İMAM OĞULLARI: Soyadları ŞANLI olanlar bu sülâledendir.

HACELİ OĞULLARI: Soyadları KILIÇOĞLU olanlar bu sülâledendir.

AYDINLAR: Soyadları AYDIN olanlar bu sülâledendir.

ASLANLAR: Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir.

MEHMED OĞULLARI: Soyadları TELLİOĞLU olanlar bu sülâledendir.

CEVCOĞULLARI: Soyadları GÜLEZ olanlar bu sülâledendir.

AKKAŞ GİL: Bu sülâle aslen Şarkışla'dan gelmedir. Soyadları AKKAŞ olanlar bu sülâledendir.

KEKEÇLER: Bu sülâle aslen Şarkışla'dan gelmedir. Soyadları KEKEÇ olanlar bu sülâledendir.

HAYTELİLER: Bu sülâle aslen Şarkışla'nın Maksutlu köyünden gelmedir. Soyadları ÖZKAN olanlar bu sülâledendir.

HALİL EFENDİĞİL-KADIGİL: Bu sülâle aslen Sivas'ın merkez Menşürlü köyünden gelmedir. Sülâleye adını veren Halil Efendi kadı imiş. Sülâle sonradan şu iki kola ayrılmıştır: **Kadığil (Kadıgil):** Soyadları KAYA olanlar bu sülâledendir. **Ütükgil:** Soyadları KUZUCUOĞLU olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 29 hane ve tahmini 145 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde, "Gözmüş" şeklinde kaydedilen Gözmen köyünün nüfusu: 111 erkek, 140 kadın olmak üzere toplam 251 kişidir. 1970 yılında 80 hane ve 472 kişidir. 1990 nüfus sayımında 417 nüfusa sahip olan Gözmen köyü 1997 sayımında 313 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 4543 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 3451 dönümü kıraç, 605 dönümü taban, 487 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1947'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. Bu köy İnşaat ustalarıyla ve meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu mevcuttur.

Meşhurları: Lafçılığıyla meşhur ***Ali Efendi*** köyün tanınmış simalarındandır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, günümüzde köyden yetişen bazı isimler şunlardır: Dr. Mehmet Tellioğlu, Avukat Hakan Akkaş, Jeoloji müh. İsmail Akkaş, Öğretmen ve Sivas Halil Rıfat Paşa Lisesi Müdürü Musa Akkaş, Öğretmen Bekir Aydın, Recai Gülez, Mustafa Kuzucuoğlu.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Kekeçler Sülalesinin misafir odaları oyma tavanlı tarihi odadır. "Çaylakkayası" mevkiinde taş üzerine oyulmuş mağaralar mevcuttur. Yine, "Acıpınar kulağı" mevkiinde kirece oyulmuş ev kalıntıları bulunmaktadır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köy içinde "Evliya" adı verilen bir ziyaret yeri vardır. Çeşitli dilekler için ziyaret edilir. Yine köy içindeki ***"Ali Pınar"*** yada ***"Huy Kesen Pınarı"*** düğünlerde gelin alayı tarafından ziyaret edilir. Böylece gelinin kötü huylarının değişeceğine inanılır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Bayır Gulağı, Acı Pınar, Acı Pınar Gulağı, Adam Gaya, Adam Gayası, Ağ Mezer, Ağlen Oğlu, Alçah Boyun, Aralıh Keh, Aşşa Öz, Bayır Başı, Bent Başı, Bıdal Oğlu, Boz Depe, Böyük Gızıl Yazı, Böyük Mezer, Çallılı Tarla, Çatalın Ağzı, Çay Ağzı, Çayın Ağzı, Çayır, Çaylah Gayası, Çetin Dere, Çevirme, Çevlik, Çorah, Çuhur Arhaç, Dağ Yolu, Dağermen Ocağı, Daş Dibi, Daşlı Tarla, Datlı Pınar, Datlı Pınarın Deresi, Deli Ayşe, Delik Ağzı, Demiraltı, Dere Ağzı, Dere Çakı, Dere Çatı Kenarı, Deren Dere, Dolamaç Yol, Dombah, Eğri Tarlalar, Eski Bent Başı, Etçi, Etçi Oğlu, Evin Başı, Gara Ali, Gara Bayır, Gara Çalı, Gara Gız Oğlu, Garlıh, Gartal Goca (Kartal Koca), Gaya Dibi Altı, Gelin Mezeri, Gılıç Oğlu (Kılıçoğlu), Gıran, Gırh Bayır, Gızıl Üyük Dibi, Gızıl Guval Özü, Üyük Oğ, Gızıl Yazı, Gollü Tarla, Goyah Oğ, Göç Ömer, Göze, Gülmez, Gurucoğlu'nun Depeleri, Güvel Özü, Güvel Yüzü, Güz Yurdu, Hacelinden Tarla, Hanlı Yolu, Harg Altı, Harman, Hayberi, Hayteli, Höllüklük, Höllüklük Ardı, Höllüklük Arhası, Höllüklük Oğ (Önü), Hüyük, İnce Çay, İnce Çay Ağzı, İnin Önü, Kiliselik, Köprü Başı, Köy Oğ (Önü), Körce Pınar, Küçük Çay Ağzı, Küçük Gızıl Yanı, Menşürlü Altı, Ortatarla, Örenderesi, Öz, Öz Hendek Dibi, Özçevlik, Pur Ardı, Pur Başı, Purun Dibi, Pur Gedik, Pur Üyük, Sap Yolu, Seki, Sınırkayası, Sivas'lı, Tandırlıh, Tek Gavak, Topuh, Uzun Tarla, Üyük, Veli Çavuş, Yar Başı, Yoharı Köy Oğ (Önü), Yoharı Öz, Yol Altı, Yoncalıh, Zıraat, Zıraat Altı[75].

GÜNEY

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 60 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1250 m civarındadır. Köy, "Gıraan" ve "Ziraat" adı verilen tepelerin güney yamacı ile bunların aşağısındaki düzlüğü kurulmuştur. Zemininin bir kısmı kuzeyden güneye doğru hafif meyilli, köy evlerinin çoğunluğunu üzerinde taşıyan önemli bir kısmı ise düzlüktür. Köyün doğusunda "Aydın tepesi" ve "Hamursuyu" mevkileri yer alırken, batı ve güney yönleri düzlüktür. Köyün yaklaşık 1 km batısından "Üskülüç Irmağı" veya "Tonus Irmağı" adı verilen büyük dere geçer. Gazibey Barajının hizmete açılmasından sonra, köyün güney ve batı cephelerinde bulunan arazilerin mühim bir kısmı sulama alanı içerisine girmiştir.

Köye Adı Verilmesinin Sebebi: Üzerine kurulmuş olduğu tepelerin güney cephesinde yer aldığı için "Güney" adını almıştır. Başka bir rivayete göre de, köyü kuranlar, Halep'te "Güney" adı verilen bir köyden göçerek buraya yerleşmişler ve eski köylerinin adını yaşatmak için buraya da "Güney" demişler. Ancak güney cephede olduğu için bu adı almış olduğu çoğunluk tarafından kabul görmektedir.

---

[75] Köy Hakkında Bilgi Alınan Kaynak Kişiler: 1. Hacı Mehmet Gülez, Gözmen 1930, oy. Gör.t.: 13.07.2002. 2. Salih Aydın, Gözmen 1949, lise. Gör.t.:08.09.1994. 3. H. Turan Kılıçoğlu, Gözmen 1955. Gör.t.:04.11.2000. 4. Bekir Kaya, Gözmen 1937, ilkokul. Gör.t.:07.07.2002.

Tarihçesi: Hicri 926, Milâdî 1519 yılında tutulan bir tapu defterinde Güney köyü ***"Kışlak-ı Güney"*** şeklinde geçmektedir ve 45 erkek nüfus kaydedilmiştir[76]. Bu belgeden Güney köyünün 16. yüzyılın ilk çeyreğinde mevcut olduğu ortaya çıkıyor. Mahalli rivayetlere göre Güney köyü halkı uzun bir süre yarı göçebe hayat sürmüştür. Bu konuda bize şu bilgiler verilmiştir: "Eskiden, Uzunyayla Kaynar'a yaylaya giderlermiş. Ordan Düynükkaya'ya geçer çadır kurarlarmış. Orda erkekler davar keser, yer, içer eğlenir, kadınlar kendi aralarında türkü söyler halay çeker ve bir zaman da burda eğleşirlermiş.

Sürüyünen, davarınan. Düynükkaya'dan sonra "Çatmamaşat"a gelir, on onbeş gün de burada kalırlarmış. Dönüşte "Hayat Deresine" uğrar bir iki hafta da burada kalırlarmış. Şimdiki güney köyünün bulunduğu yerin hemen hemen hepsi çayırlıkmış. Ondan sonra bizim köyün önüne ot biçmeye gelirlermiş. Otu biçtikten sonra, Sırıklı'nın altında (Ören Bayırında) bir su çıkar, bir ay da orada kalırlarmış.

Böyle göç halinde gezdikten sonra, kış geldimiydi köye gelir yerleşirlermiş. Bunlar aşiret gibi bir şeylermiş. Avcı Bekir isimli bir şahıs, padişahtan ferman getirip köyün sınırlarını çizmiş"[77].

"Muratgilin Deli Mustafa Güney'in 3 hane olarak geldiğini büyüklerden duymuş. Güneyde eskiden devecilik (Kervancılık) yapan aileler varmış. Bunların 100-150 develeri olurmuş. Yüz on yaşında ölen Mahmut Ağa isimli kervancı, 'Güney'in 16 Hane olduğunu biliyorum", dermiş"[78]..

Yine mahallî rivayetlere göre "7 Evli Güney" olarak anlatılan ve köyü muhtemelen kurmuş olan sülâleler şunlardır: "1. Kepirler: Bu hane İlbeyli olmayıp, köyün yerlisi olan tek evdir. 2. Hacı Ali Oğulları. 3. Murtaza Oğulları. 4. İmam Oğulları. 5. Kör Ömer Oğulları. 6. Kör Ali Oğulları. 7. Avan Oğulları (Avan Uşağı)"[79].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 68 haneli Güney köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Çopur Oğlu İbrahim. 2. Nebi Oğlu Mehmed. 3. Nebi Oğlu İbrahim. 4. Murtaza Oğlu Mehmed. 5. Kel Hasan Oğlu Hasan. 6. Marziye Oğlu Hasan. 7. Çöpçü Oğlu Topal Osman. 8. Oğlu Süleyman. 9. Hoşaf Oğlu Mehmed. 10. Marziye Oğlu İsa. 11. Kara Mustafa Oğlu Memik. 12. Deli Ali Oğlu Durmuş. 13. Alemdar Oğlu Seyyid. 14. Kır Oğlu Ali. 15. Kel Ömer Oğlu Yusuf. 16. İmam Oğlu Bekir. 17. Ömer Osman. 18. Deli Osman Oğlu Hüseyin. 19. İmam Mehmed Efendi. 20. Şehirli Oğlu Hüsük. 21. Hoca'nın Oğlu Süleyman. 22. Hüseyin Bey Oğlu Ali Kethuda. 23. Gözübüyük Oğlu Hüseyin. 24. Sağır Oğlu İbrahim. 25. Ekici (Eğici) Oğlu Memmed. 26. Ayan Oğlu Mustafa. 27. Kaba Halil Oğlu Sülük. 28. Cin Ahmed Oğlu Sülük. 29. Tıney'in Oğlu Ali. 30. Abdullah Oğlu Bekir. 31. Cebeci Oğlu Feyzullah 32. Avan Oğlu Emin Memmed. 33. Tıraş Oğlu Hüseyin. 34. Himmet Oğlu Memmed. 35. Veli Oğlu Osman. 36. Hacı Ali Oğlu Mustafa. 37. Cebeci Oğlu Hacı. 38. Kör Ali'nin Oğlu Ali. 39. Halil Oğlu Osman. 40. Nebi Oğlu Osman. 41. Nebi Oğlu İsmail. 42. Nebi Oğlu Emin. 43. Abdulvahap Oğlu Mehmed.

---

[76] B.O.A. TTD 79. s.388

[77] Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul, Gör.t.: 18.10.1994.

[78] Turan Karakaş, Güney 1941, oyd. Gör.t.: 26.06.1998.

[79] İsmail Soysal, Güney 1931, oy. Gör.t.: 21.08.1993

44. Murtaza Oğlu Osman. 45. Çopur Oğlu Ömer. 46. Ömer Oğlu Memik. 47. Marziya Oğlu Halil. 48. Resul Oğlu Halil. 49.Murtaza Oğlu Yusuf. 50. Deli Oğlu Emin. 51. Molla Ahmed Oğlu Yakup. 52. Komüş (?) Oğlu Ali. 53. Nuh'un Damadı Abdulkadir. 54. Murtaza Oğlu Hamza. 55. Abacı Oğlu Molla Ömer. 56. Nebi Oğlu Ahmed. 57. Marziya Oğlu Ali. 58. Marziya Oğlu Feyzullah. 59. Deli Oğlu İbrahim. 60. Penbe Yusuf. 61. Himmet Oğlu Ömer. 62. İdris Ağa. 63. Avan Oğlu Feyzullah. 64. Deli İbrahim Oğlu Halil. 65. Temürcü Yahya (Çoban). 66. Tosunun Oğlu Ahmed. 67. Hoşaf Oğlu Ömer Hoca. 68. Tatar Yusuf.

Köydeki Sülâleler:

Güney köyünü, ***Ali Bey***, ***Veli Bey*** ve ***Hüseyin Bey***, isimli üç kişi kurmuş. Bu üç beyin şimdiki sülaleleri, Kepirler (Kör Salihler) ve Kör Ömer Oğulları (Mevlüt Kâğâl, Deliağalar, Hatınlar ve Kulaksızlar) dır[80].

KEPİRLER: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Zomolar:** Soyadları: CİHAN.olanlar bu sülâledendir. **Kör Salihler:** Soyadları: DUMLUPINAR. **Çeçikler (Kel Hasan Oğulları):** Soyadları: KURUÇAY. **Erikçigiller (Erikçi Bekir Oğulları):** Soyadları: KEKLİK.

HACI ALİ OĞULLARI: Bu sülalenin bir kolu Söğütçük Köyü'ne göçmüştür. Söğütçük köyündeki soyadları, YILMAZ, KURT ve KILIÇ'tır. Yine bu sülâleden "Molla Hüseyin" adlı kişi, II. Abdülhamid'in Huzur Hocası iken Manisa Ulu Camiye tayin edilmiş. Burada bir müddet görev yaptıktan sonra Balıkesir'in Susurluk kazasına yerleşmiş. Onların soyadları da YILDIRIMER'dir. Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Gadı Oğulları (Gadığil):** Soyadları: SOYSAL. **Gartoğler:** Soyadları: SOYSAL.

MURTAZA OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Murtaza Oğulları:** Soyadları: KERVANKIRAN, ÇAKMAK. **Gazi Oğulları:** Soyadları: ÜLKER. **Saidlar (Uzun Osman Oğulları):** Soyadları: YOĞURTÇU.

İMAM OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Muratgiller:** Soyadları: ÖZBEK. **Hacâsangiller:**Soyadları YAZICI. **Eyipler:** Soyadları: ÖZKAN, SIRIKLI.

KÖR ÖMER OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Goğşengil:** Soyadları: ÜÇTEPE. **Deli Ağagil:** Soyadları: YURT. **Abıseyifler:** Soyadları: YAĞCI. **Gulahsızlar:** Soyadları: PAMUK. **Gamballar (Gaf Oğlanlar):** Soyadları: KANGAL. **Mevlüt Kâgel (Cor Hacılar):** Soyadları: ALTINKESER, GÜRALTINKESER. **Hatınlar:** Soyadları: GÜZEL. **Fatoğler:** Soyadları: ÇİÇEK. **Göğgızlar:** Soyadları: AYDIN.

KÖR ALİ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Çıbar Hasanlar:** Soyadları: DARICI. **Ayrancıgil:** Soyadları: DARICI. **Büyük Osmangil:** Soyadları: DARICI. **Güççük Osmanlar:** Soyadları: ŞAHİN.

AVAN OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Avaniğil:** Soyadları: BAŞPINAR. **Şıh Mısdafagil:** Soyadları: GEYİK, YİĞİT. **Gurt Cennetgil:** Soyadları: BAŞPINAR. **Gara Ömerler:** Soyadları: BAŞPINAR. **Hocagiller:** Soyadları: PINAR, ŞEKER.

---

[80] Hacı Ali Öztürk, Güney.

MARZİYA OĞULLARI (MARZİYA UŞAĞI): "Bu sülale aslen Konya'dan gelmedir. Bunlara 'Türkler' de denilir[81]. Şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Halloler:** Soyadları: KARAKAŞ. **Esağaller:** Soyadları: NAR, AKARÇAY, ARAT. **Hassüyüngil (Mahmut Ağagil.):** Soyadları: ÖZTÜRK.

HIDIR OĞULLARI (SEYİTLER): Soyadları HAYVA olanlar bu sülâledendir.

NEBİ OĞULLARI –1-: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Abı Kâ'ler-Kör Abiler:** Soyadları: TOY. **Çorlu Veliler:** Soyadları: BAYINDIR. **Salihler:** Soyadları: AYDOĞAN.

SAĞIR OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Mavuşgil:** Soyadları: KARAGÖZ. **Çavuşlar (Dellekler) :** Soyadları: KALAYCI.

NASIF OĞULLARI (TÜRKMENLER): Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Guççükler:** Soyadları: YOL. **Abuçlar:** Soyadları: YOL.

NEBİ OĞULLARI-2-: Birinci Nebi Oğullarından ayrı sülâledir. Sadece aralarında ad benzerliği vardır. Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Abbekirler:** Soyadları: DURNA. **Kör Veligiller:** Soyadları: DURNA. **Zartalahlar. (Kör İbrahimler):** Soyadları DOĞAN. **Palalar:** Soyadları: MERMER. **Necipler:** Soyadları: YILDIZ. **Yelekligiller:** Soyadları: ÖZYILDIRIM. **Cüllüzler:** Soyadları:DURNA. **Ali Efendigil:** (Bu sülâle batmış ve erkekten kimseleri kalmamıştır).

CİN AHMED OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Cin Ehmedgil:** Soyadları: CERAN. **Usta Ehmed'in Üsüüngil:** Soyadları: ÇİFTEPINAR.

SATI OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Memişler:** Soyadları ALTINOLUK. **Hasiler:** Soyadları KAVAK. **Cüceler.** (Bu sülâlenin köyde kimseleri kalmamıştır.)

CEBECİLER: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Cebeciğil:** Soyadları: CEBECİ. **Bursalar:** Soyadları: CEBECİ. **Dodoğ Ömerler:** Soyadları: CEBECİ.

MULLA EHMED (MOLLA AHMET) OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Haşimler:** Soyadları: ÖREN. **Eskerler:** Soyadları: ÖREN. **Temirler:** Soyadları: ÖREN. **Yağaplar (Yakuplar):** Soyadları: ÖREN. **Şekir Ağalar:** (Köyden göçmüş, kimseleri kalmamıştır.). **Mıhdatlar (Miktadlar):** Soyadları: POLAT.

KELLER (MULLA ABİDİNLER): Soyadları BAL olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Sivas'ın merkez Gazibey köyünden gelmedir.

DODAHGİL: Soyadları TOPÇU olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Sivas'ın merkez Çongar köyünden gelmedir.

OMAR OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Omar Uşağı:** Soyadları: CEYLAN. **Yonuzlar (Kel Çirkinler):** Soyadları: GÜNEŞ. **Kertlekgil. (Hacı Çavuşlar):** Soyadları: CEYLAN. **Gönenli gil:** Soyadları: CEYLAN'dır. (bu sülâleden bir kişi askerliğini Gönen'de yaptığı için sülâleye bu lakap verilmiş.)

---

[81] Kaynak kişi: Turan Karakaş, Güney 1941, oyd. Gör.t.: 26.06.1998.

AYAN OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Hacı Halloler. (Kelkürtler):** Soyadları: AYAN. **Boynahlar. (Kelkürtler):** Soyadları: AYAN.

VAHAP OĞULLARI (CIZIHLAR): Soyadları YALNIZ olanlar bu sülâledendir.

HOŞAFLAR: Soyadları HOŞAF, YÜKSEL olanlar bu sülâledendir.

FEZİLLAH GİL (FEYZULLAH GİL): Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Fezoler:** Soyadları: ATAŞ. **Kör Osmanlar:** Soyadları: ATAŞ. **Ziyalar:** Soyadları: ATAŞ.

GÖZÜBÜYÜK OĞULLARI (KEL ÖMERLER): Soyadları GÖZÜBÜYÜK olanlar bu sülâledendir.

ÇOPUR OĞULLARI: Soyadları ÇOPUR, ÇÖPÜR olanlar bu sülâledendir.

GAF OĞLANLAR: Soyadları KAPTAN olanlar bu sülâledendir.

ABACI OĞULLARI: Soyadları DEMİREL olanlar bu sülâledendir.

PUPU OĞULLARI: Soyadları AKBIYIK olanlar bu sülâledendir.

GABA HALİL GİL: Soyadları BİRİNCİ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Sivas'ın Ulaş ilçesinin Karasar köyünden gelmedir.

TIN OĞULLARI: Soyadları AKTAŞ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Sivas'ın Şarkışla ilçesinden gelmedir.

GÜRÜNLÜ OĞULLARI (KEL HASANGİL): Soyadları GÜRÜNLÜ, AKBAŞ olup, bu sülâle Gürün Tıhmın'dan gelmedir.

AVŞARLAR: Soyadları SAĞIRCI, SIĞIRCI olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Kayseri-Pınarbaşı'ndan gelmedir[82].

Sağır Oğulları Sülâlesiyle İlgili İlginç Bir Olay: "'Sağır Oğlu' adıyla anılan ve bu sülâleye adını veren şahıs, bir gün mal yayarken, bakıyor ki üç kişi yemek yiyor. Onları uzaktan seyrederken içlerinden biri gelmesini işaret ediyor. Oraya varıyor ve işaret eden kişi : 'Götür şu kabı yıka !' diyor. Bu kabı yıkarken bulaşığını ağzına çalar çalmaz, birden bütün otlar 'Ben bu derde ilacım ! Ben şu derde ilacım !' diye bağırmaya başlıyorlar. Korkup hemen onların yanına koşuyor, o kişiler buna bir ilaç veriyorlar, ancak o ilaçtan sonra bu kişinin iki kulağı da sağır oluyor. Daha sonra bu kişinin sülâlesine 'Sağır Oğulları' adı veriliyor"[83].

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 68 hane ve tahmini 340 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Güney köyünün nüfusu: 315 erkek, 376 kadın olmak üzere toplam 691 kişidir. 1970 yılında 230 hane ve 1211 kişidir. 1990 nüfus sayımında 1465 nüfusa sahip olan Güney köyü 1997 sayımında 1736 nüfusa yükselmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 11300 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin

---

[82] Güney köyü sülaleleri hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: İsmail Soysal, Güney 1931, oy. Gör.t.: 21.08.1993. Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul, Gör.t.: 18.10.1994. Turan Karakaş, Güney 1941, oyd. Gör.t.: 26.06.1998. Resul Yurt, Güney, köy muhtarı.

[83] Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul, Gör.t.: 19.11.1995.

7953 dönümü kıraç, 1291 dönümü taban, 2056 dönümü ise sulaktır. Gazibey barajının hizmete açılmasından sonra sulak arazilerin miktarı bir hayli artmıştır. Köy ilkokulu 1943'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy âlimleri, pehlivanları ve yaylalarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köy halkı konuşurken diğer İlbeyli köylerinden farklı olarak (Heş !) ünlemini sık sık kullanırlar. Köyde, elektrik, telefon, kapalı şebeke içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi mevcuttur.

Meşhurları:

Çok eskilerden, ***Âşık Kul Mustafa,*** alim ve ermiş bir kişi olduğuna inanılan ***Ali Efendi, Müderris Mehmet Efendi,*** büyük hikayeci ***Yelekli Hacı,*** meşhur eğitmen ***"Kel Celal" (Celal Bal), Karabatak (Kadir Pehlivan), Ellez (İlyas) Pehlivan, Baldırı Büyük Osman Pevlivan,*** pehlivan ***Ahmet Ceylan, Hasan Durna***[84],

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Bekir Başpınar'ın odası ile "Hocağâl" (Hocagil) sülalesinin misafir odaları oyma tavanlı tarihi odadır. ***Güney Medresesi:*** Güney Medresesi şimdi Mehmet Güzel'in evinin bulunduğu yerdeymiş. Medreseler kapatıldıktan sonra yeri satılmış. Güney köyü, İlbeyli yöresinde yaylaya çıkan ve yaylacılık geleneğini sürdüren tek köydür. Yaylalar ağaçlık olmamakla birlikte, gezip görmeye değer güzelliktedir. Ayrıca bu köyün "Çatma maşat" adı verilen mevkiinde ***uyuz suyu*** denilen şifalı bir su vardır. Bu suda yıkanıldığı zaman her türlü kaşıntı geçer.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***Ali Efendi'nin Mezarı*** her türlü dilekler için ziyaret edilir. Köyün doğusundaki "Sasıllı" deresinde bulunan ***Deli İbrahim Çalısı*** adlı çalı ziyaretine kadınlar çaput bağlar ve bazı dileklerde bulunurlar.**Köyün Mevki (Yer) Adları:** acı göl, acı oluk, acıöz, Ali Efendi'nin mezeri, alıçlı, alın pınarı, aşşa çatma maşat, ayabakan, bahçeler, baş pınar, batah arası, boyun pınar, bozlar, calbalı goyah, çatal pınar, çatma maşat, çay, çay tarla, çayır başı, çaykara, çaykara payı, çevlük, Çongar'ın oğ (önü), çuhur tarla, çuhur yurt, dağermenin burnu, dağermenin oğ (önü), danacı yurdu, daşın başı, duz daşı, düğnücek, gale, gara çayır, gara deli, gara dikme, gara guza, gara şavşah, Garaca Şalı, gavahlı, gırağan ardı, gıyı, Gızıl Ali, göğarhaç, guş burnu, guyucah, guzulahlı, güldere, güngörmez, Hacı hüyük, Hacığün, Hacı üyük, Hanlı yolu üsdü, harami, hayat deresi, hoyuhlu, Hüseyin'in ağılı, ırmah payı, ırmah yanı, ırmah yolu, incenin yurdu, kıraç, kırmızı dönek, koç arhacı, koprü tarla, Kör Ese (İsa), kör pınar, körceren, köşkerli, köy ağalı, köyün arhası, köyün oğ (önü), Kör Dohdurun Yolu, Köse Ahmet, küçük gara dikme, küçük oyum, kül hüyük, küloluk, külüğün, kütüklü, lezoon yatağı, mağar oğ (mağara önü), meçitli, meletmez, mezerin oğ (önü), mezerin boynu, orta pay, orta pınar, oyum, örenler, ören payı, pisik deresi, pur, puraltı, Resül Arhacının Yarma, Resul arhacı, sahar gedik, sarrağan (sarı kıran), Sarı Seydi, sasıllı, Sırıhlı (Sırıklı), Sırıklı altı, sincannı, sürek yolu, tırahtın, topah daş, topuh, urgan payı, üç depe, Yağabın yatağı, yağcılar, yayla, yol üsdü, yukarı çatmamaşat, yunlak, zebo, zurnacı.

---

[84] Bu kişiler hakkında geniş bilgi için kitabımızın meşhurlar kısmına başvurunuz.

Sulu Dereler: Kandilin dere, çukurtarlanın dere, hayatderesi, oyumun dereler, çatmamaşadın dere, güldere, ırmak, üskülüç ırmağı, sasıllının dere.

Tepeler: Sarığran-sarıgıran, Karadikmenin depe, çuhurtarla depesi, gale depesi, üç depe.

Pınarlar Gözeler: Şekerpınar, Yağap Ağanın Pınarı, Guzulahlı, boyraz punarı, Hacüsüyünlerin punar, Sarığran Punar, Muratgilin punar, Çuhurtarlanın punar, çatal punar, büyükpunar, özün punar, kütük, sazak, Zurnacı'daki punarlar. Asiyegilin punarlar.

Kuyular: Darıcıların kuyular (iki adet), Kör Salinin kuyu, Saidin oğunun kuyusu, Necibin Oğlunun uyusu, Çekeceklerin kuyusu, Kör Eminlerin Kuyusu (üç adet) Murtazağalin Kuyu.

Yollar: Kayaibi'nin yolu, Kırağan Ardı, Hanlı'nın yolu, Karalar yolu, Çongar yolu, Sırıklı Yolu, Göç Yolu.

Şifalı Sular: Bu köyün "Çatma maşat" adı verilen mevkiinde "**uyuz suyu**" denilen şifalı bir su vardır. Bu suda yıkanıldığı zaman her türlü kaşıntı geçer[85].

Bazı Yer Adlarının Veriliş Nedenleri, Hikâyeleri, Efsaneleri:

"***Meletmez:*** Burada 7 sürü davar kuzulamış, hiç biri melememiş. Başka bir rivayete göre de burada bir koyun sürüsüne kırk tane kurt saldırmış ve bütün sürüyü kırmış. Sürüdeki koyunlardan hiç biri melemeye fırsat bulamamış. Bu olaydan sonra buraya "meletmez" denilmiş.

Sarığran: Sarı Kıral adında bir kıral yaşarmış. Hatta Sarı Kıralın mezarı bu tepedeymiş. **Köşkerli:** Burada eskiden bir şehir olduğuna inanılır.

Kandilin Dere: Bu derenin tekin olmadığına inanılır.

Pisik Deresi-Zurnacı: Bu derede, yaylaya çıkan bir adamın gündüzleri kara kedi, geceleri ise zurnacı kılığındaki kedisi kaybolmuş. Bu olaydan sonra buraya "pisik deresi" adı verilmiş[86].

Sasıllının Dere: "Sası" kelimesi "tuzlu" anlamındadır. Buradan tuzlu su çıktığı için bu ad verilmiştir. Bu tuzlu su ekmek-çörek yapımında kullanılır.

lduğundan.

Kırağan Ardı: "Kırağı", çevre, sınır, tepe anlamındadır. Bu yer tepenin, çevrenin arkası anlamındadır.

Kara Dikme: "Dikme" sivri tepe anlamındaır. Buraya siyah ve sivri göründüğü için bu ad verilmiştir.

Güngörmez: Kuzeyde bulunduğu ve güneş almadığı için bu ad verilmiştir. **Sarığran:** "Sarı Kıral" adında bir kıralın mezarının burada olduğu

---

[85] Güney Köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Nuri Darıcı, Güney 1341, oyd. Gör.t.: 14.01.1990. 2. Abdurrahman Gürültınkeser, Güney 1339 (1923), Oy.. Gör.t.: 17.03.1998. 3. Gazi Ülker, Güney 1930, İlkokul. Gör.t.: 01.04.2001. 4. İsmail Soysal, Güney 1931, oy. Gör.t.: 21.08.1993. 5. Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul, Gör.t.: 18.10.1994. 6. Turan Karakaş, Güney 1941, oyd. Gör.t.: 26.06.1998. Resul Yurt, Güney, köy muhtarı.

[86] Bu yerin efsanesi hakkında geniş bilgi için kitabımızın "Efsaneler" bölümüne bakınız.

rivayetlerine dayanılarak bu ad verilmiştir. Ayrıca, "Kırağan" tepe olduğundan, buraya "Sarı Tepe" anlamında "Sarığran" da denilmiş olabilir.

Güldere: Bu derede gül ve çiçek çok bittiği için bu ad verilmiştir.

Kale Deresi: Bu derede eskiden kale olduğu için bu ad verilmiştir.

Oyum: Bir tarafa hafif meyili ve çukur bir arazi olduğu için bu ad verilmiştir. ***Çatmamaşat:*** "Maşat", Gâvur mezarı, anlamındadır. Burada eski kavimlere ait mezarlar bulunduğu için, bu ad verilmiştir.

Kuyucak: Burası çukur bir yerdir. Yapısı kuyuyu andırdığı için bu ad verilmiştir.

Hoyuhlu: Burada "Hoyuhlu Baba" ziyareti olduğu için, bu ad verilmiştir. Hoyuh genel olarak üst üste yığılmış taşlar, yani "Höyük" anlamindadır"[87].

HANLI

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 58 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1250 m civarındadır. Köy genel olarak "kayanın başı" adı verilen tepenin batı eteğindeki düzlüğe kurulmuştur. Bir miktar evleri ise Zilâat adı verilen tepenin batı eteğinde yer alır. Köy zemini yumuşak topraktan oluşur. Eskiden köyün içinden Sivas-Kayseri karayolu geçmekteydi. Trafik kazalarını önlemek amacıyla bu yol daha sonra çevre yolu şeklinde köyün güneyine kaydırılmıştır.

Köye Hanlı Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, köyün ilk kuruluş yeri olan "Han Önü" mevkiinde büyük bir han varmış. Bu yüzden, "hanı olan köy anlamında" buraya "Hanlı" adı verilmiş. Hanlı köyünün bulunduğu şimdiki yerde de hiçbir zaman han eksik olmamıştır. Halen köyün içinde eski bir han ayakta kalmayı başarmıştır.

Tarihçesi: Hanlı köyü ilk olarak "Han Önü" adı verilen mevkiye kurulmuş. Burası Kızılova köyü ile Hanlı arasında, hanlıya tahminen 1, 5-2 km uzaklıkta bir yerdir. Köyü kuranlar burada bir süre yaşadıktan sonra ilk yerlerini terk ederek köyün şimdiki yerine gelip yerleşmişler. Burası sazlıkmış. Zamanla suyu çekildikçe köy de genişlemiş.

"Sultan IV. Murat Bağdadı fethe giderken her 10 km'de bir han yaptırmış. Bunlardan birisi de Hanlı köyünün hanıymış"[88].

1844 tarihli temettüat defterlerine göre, 78 haneli Hanlı köyü İlbeyli yöresinin en kalabalık köyüdür. Köyde han olması ve önemli bir yol üzerinde bulunması nedeniyle Hanlı köyünden bir çok yerli yabancı seyyahlar geçmiştir. 1851 yılında Hanlı'ya uğrayan **A.D. Mordtmann** şunları yazıyor: "Saat 6 sularında Sivas'a 8 saat uzaklıktaki **Hanlı'**daydık. ...Hanlı ismini Seyyah **Niebuhr** da yüz yıl önce duymuştu. Büyük bir ihtimalle geldiğimiz yerin tam adı **Lâtifin Hanı (Kiepert'**in haritasında bulunan Kialteh adını

[87] Yerlerle ilgili hikâyelerin alındığı kaynak kişi: Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul, Gör.t.: 18.10.1994.

[88] Kaynak kişi: Hacı Acıöz, Hanlı 1329 (M.1924). Gör.t.: 21.11.1998.

kimse duymamış)[89]. Latifin hanı 70-80 haneden ibaret, 5000 kuruş vergi ödemekle yükümlü bir Müslüman köyü. Köylüler geçimlerini tahıl ve hayvan yetiştirmekle temin ediyorlar. Tüm yöre çıplak olduğundan yakacak olarak tezekten başka bir şey beklenemezdi. Ancak köyün kahyasının kucağında, bizi ve diğer misafirleri (bir molla, bir derviş ve dört yolcu) ısıtmak için kesilmiş odun görünce çok şaşırmıştık. Molla, derviş ve kahya çok konuşkandılar. Gecenin yarısına kadar sohbet ettik"[90]. 1890 yılında Sivas'a gelen **Vital Cuinet** Hanlı'yı Sivas Merkez kazasına bağlı bir nahiye olarak göstermiştir[91]

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 78 haneli Hanlı köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Kaçan'ın Oğlu Hüseyin. 2. Mümin Oğlu Osman. 3. Rıdvan Oğlu Osman. 4. Çamuş Ali'nin Oğlu Duran. 5. Haksız Oğlu Deli Ahmet. 6. Kürt Oğlu Hasan. 7. Ali Fakı Oğlu Osman. 8. Ali Fakı Oğlu Mustafa. 9. Rıdvan Oğlu Veli. 10. Sakal Oğlu Ömer. 11. Sakal Oğlu Mustafa. 12. Eybe (?) Hacı Oğlu Ebubekir. 13. Kaçan Oğlu Ali. 14. Halid Ağa'nın Oğlu Mustafa. 15. Yetim Ali'nin Oğlu Deli Mehmed. 16. Azap Veli. 17. Bıyık Ali Oğlu Ömer. 18. Balcı Oğlu Ömer. 19. İsmail Oğlu Osman. 20. Kürt Osman Oğlu Hasan. 21. Veli Oğlu Mehmed. 22. Sipahi Oğlu Ebubekir. 23. Bebek Oğlu Mehmed. 24. Sıddık Oğlu Hüseyin Sadık. 25.Topal Oğlu Mehmed. 26. Yetim Ali'nin Oğlu Abdullah. 27. Mümin Oğlu Habib. 28. Derviş Oğlu Mehmed. 29. Kudret (Kudrat) Oğlu İsmail. 30. Abdullah Oğlu Ömer. 31. Kaçar Oğlu Mustafa. 32. Deli Hacı Oğlu Hacı. 33. Kürt Oğlu İbrahim. 34. Kürt Veli'nin Oğlu Emin. 35. Zobur Oğlu İsmail. 36. Hacı Oğlu Halil. 37. Kambur Hüseyin, Kemcük (?). 38. Topuz Oğlu Mustafa. 39. Süleyman Oğlu Mehmed. 40. Köşger Oğlu Ahmet. 41. Köşger Oğlu Abdurahman. 42. Molla Ahmed'in Oğlu Ahmed. 43........ 44. Teber Oğlu Hüseyin. 45. Avşar Bekirin Damadı Ali. 46. Derviş Oğlu Veli. 47. Sakal Oğlu Mehmed. 48. Bunas (?) Oğlu Ali. 49. Mümin Oğlu Mustafa. 50. Kızkapan Oğlu Süleyman. 51. Çeki Oğlu Hasan Kethuda. 52. Arap Veli'nin Oğlu Abdurraman. 53. Köçelü Gücüklü Oğlu Ali. 54. Kör Musa Oğlu Ali. 55. Süleyman Oğlu Ahmet. 56. Kasap Oğlu Halil. 57. Kızkapan Oğlu Memiş.58. Saçıcı Oğlu Ebubekir. 59. Kızkapan Oğlu Halit. 60. Surat Oğlu Köse Hüseyin. 61. Camuş Ali'nin Karındaşı Oğlu Durmuş. 62. Mehmed Oğlu Mustafa. 63. Avşar Oğlu Gazi. 64. Mümin Oğlu Feyzullah. 65. Veli Oğlu İbrahim. 66. Sarıklı Oğlu Alibaz. 67. Kara Veli'nin Oğlu Küd Hüseyin. 68. Kabacı Oğlu Musa. 69. Çöke Mustafa. 70. Gücüklü Oğlu İsmail. 71. İmam Hafız Abdulkadir Efendi. 72. Hibari (?) Ebubekir. 73. Çeki Oğlu Ahmed. 74. Sadık Oğlu Ebubekir. 75. Kabacı Oğlu Mehmed. 76. Kavas Ali. 77. Hacı Oğlu Osman Kethuda. 78. Çimke Oğlu Ahmed.

Köydeki Sülâleler: Köy muhtarlığında bulunan eski nüfus defterinden ve kaynak kişilerden yararlanarak tespit ettiğimiz sülâleler şunlardır:

Soyadı:	Resmi sülale adı:	Köydeki şöhretleri:
ACIÖZ	Azapoğlu	Apogil
ACIYÜK	Garslı Arif	Hamogil
AKYILDIZ	Abdullahoğlu	?

[89] Seyyah burada yanılmıştır. Bahsettiği han, Eskiapardı köyüne de adını vermiş olan "Lütüfhan" dır. Bu hanın kalıntıları şimdi Eskiapardı köyü arazisi içinde durmaktadır.
[90] Adnan Mahiroğulları, *Seyyahların Gözüyle Sivas*, İstanbul 2001, s.85-86.
[91] Adnan Mahiroğulları, a.g.e. s.129.

ATAMAN	Kaymakoğlu (Kaçanoğlu)	Cin Aliğil
BALCI	Balcıoğlu	Balcığil (İbidikgil)
BEBEK	Bebekoğlu	Çödüğül
BENLİ	Afşaroğlu	Afşarkağal
BENLİ	Hacıoğlu	Avşarkâğal
BİREL	Sakaloğlu	Deli Ömergil
BÖREKÇİ	Köşkeroğlu	Köşkerler
BUYANKARA	Rıdvanoğlu	Paşağal
CEYLAN	Yasaklıoğlu	Ali Ustağal
CİHAN	Velioğlu	Kör Cürağal
CİLA	?	İğecik'ten geme.?
ÇALIŞKAN	Hacıoğulları	Maksutgil
ÇALIŞKAN	Kürdoğlu	Maasıtgil
ÇELİK	İmamoğlu	İmamgil
ÇELİK	Kıvrakoğlu	İmamgil
ÇİĞDEM	Uzunoğlu	Ömerkâğal
ÇİMKE	Çimkeoğlu	Çimklğil
ÇİNKO	Çimkeoğlu	Çimkiğil
DEVECİ	Savranoğlu	Ustağal
GARGA	Süleymanoğlu	Sülümangil
GÜCÜKLÜ	Gücüklüoğlu	Kor Memişgil
GÜL	?	Kürdoğlugil
GÜLSULAR	Sipahioğlu	Cellâtgil
GÜLTEPE	Sakaloğlu	Eminkâğal
GÜNEŞ	Kethudaoğlu	Şemsetin Uşağı
GÜZEL	Hacıoğlu	Ali Çavuşgil (Ebiğil)
HAN	Kürtoğlu	Kürtler
KAÇAN	Kaçakoğlu	Kaçangil
KARABAYIR	Müminoğlu	Turan Bekirgil (Cemikgil)
KARAGÜLLE	Karagülleoğlu	Çakırgil
KARASU	Dervişoğlu	Topalarzığıl
KARGI	?	Sülümangil
KAYA	Dervişoğlu	Lâlekgil
KEKLİK	Velioğlu	Comlar (Comgil)
KELEŞ	Rıdvanoğlu	Paşağal, Keleşgil
KILGI	Velioğlu	Topakgil
KILIÇ	Deli Hacıoğlu	Ağâl
KILINÇ	Deli Hacıoğlu	Ağâl
KILURGAN	Yunusoğlu	?
KINAŞ	Dervişoğlu	Kınaşgil
KİNEŞÇİ	Adiloğlu	?
KIVRAK	Kıvrakoğlu	İmamgil
KIZKAPAN	Kızkapanoğlu	Melekgil
KOÇ	?	Aleyikgil
KOÇAK	Hacıoğlu	Osmankâğal
KÖŞGER	Köşgeroğlu	Hacı Aliğil
MERT	?	Sığırcı Memmetgil
NAVRUZ	Deli Küçükoğlu	Kompergil
ÖZDEMİR	Züberoğlu	Deli İmamgil
ÖZÜBEK	Koca Velioğlu	Haytalar

POLAT	Kars Muhaciri	Kin Aliğil
SAAT	Velioğlu	Comlar (Comgil)
SAKAL	Sakaloğlu	Bekçi İsmailgil
SAKARYA	Sakaloğlu	Eminkâğal
SOYTEPE	Sakaloğlu	Ömer Ağagil
ŞEKER	Deli Hacıoğlu	Ağâl
TAŞ	Tatoğlu	Mercengil
TATLI	Tatoğlu	Hassüyüngil
TİMÜRCÜ	Timurcioğlu	?
TOY	Sofuoğlu	Kelgızgil
UZUN	Uzunoğlu	Ömerkâğal
YATAKÇI	İbil Hacıoğlu	İbilgil
YATAKÇI	Yatakçıoğlu	İbilgil
YAZICI	Yetimoğlu	Kara Kelleâl
YERLİ	Körvelioğlu	Hamitgil (Mahmutgil)
YILDIRIM	Müminoğlu	Goğüşler
YILMAZ	Velioğlu	Icıhgil (Haytalar)
ZOR	Zoroğlu	Sarığıl
?	Köseoğlu	?
?	Ali Fakıoğlu	?
?	Ali Fakıoğulları	Usta Memmetgil
?	Ali Paşaoğlu	?
?	Kabacaoğlu	?
?	Kel Yakupoğlu	?
?	Kirapoğlu	?
?	Sıddıkoğlu	Şemşetgil
?	Suryanoğlu	?
?	Takıçoğlu	?
?	Topuçoğlu	?
?	Veli Hacıoğlu	?

Bu sülâleler içinde köye dışardan gelenler şunlardır: **İbilgil:** 93 Muhaciri. **Kelgızgil:** Sülâlenin kurucusu Türkmen Mustafa, Şarkışla Sofular köyünden göçerek buraya yerleşmiş. **Kürtler:** Doğudan gelmişler. **Çimkiğil:** Kayseri/Yahyalı'dan gelmişler.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 78 hane ve tahmini 390 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Hanlı köyünün nüfusu: 238 erkek, 298 kadın olmak üzere toplam 536 kişidir. 1970 yılında 180 hane ve 997 kişidir. 1990 nüfus sayımında 1052 nüfusa sahip olan Hanlı köyü 1997 sayımında 846 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 13516 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 10137 dönümü kıraç, 1879 dönümü taban, 1500 dönümü ise sulaktır. Köye ilkokul 1327-1328 (M. 1911-1912) senelerinde yapılmış. Ortaokul 1973 yılında hizmete hizmete açılmıştır. Düzenli bir şekilde ilk ve ortaokul binaları ise 1986 yılında tamamlanarak hizmete girmiştir. Halkın okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Hanlı Köyünün kireci çok meşhurdur. Eskiden, çevre köyler kireç için hanlıya gelir, buradan kireç yükleyerek köylerine götürürlerdi. Yine bu köyün çorağı, tandır toprağı, kil ve höllüğü beğenilerek kullanılır. Köy

halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık ocağı vardır. Köyün kuzeybatısından Sivas-Kayseri demiryolu geçer ve tahminen 2 km batısında "Hanlı İstasyonu" yer alır.

Meşhurları: ***Com'un Abdullah*** denilen kişi, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinde saraydaymış. Bu olaya şahit olduğu anlatılmaktadır. Bu köyden yetişen ve ***Hanlı'lıHoca*** namıyla anılan ***Hasan Han***'ın, Sivas Meydan Camiinde 40 yıl üst üste hatimle teravih namazı kıldırdığı rivayet edilmektedir. ***Osmankâgilin Miese Karı*** adıyla bilinen kadının efsunlu olduğuna inanılırdı. Bu kadın yılanları eliyle yakalar ve köyden uzaklaştırırdı. Özellikle nazar değen çocukları bu kadına okutturlardı. Okuduğu çocuğu eliyle sıvazlayarak gönderirdi. Bu köyde ***Cennet Karı*** adıyla bilinen kadın çok meşhur bir halk hekimiydi. Çevre ve uzak köylerden, Şarkışla'dan Sivas'tan hatta Kayseri'den ona hastalar gelir, "dalağını kestirip" giderdi. Dalak kestirmek o yıllarda önemli bir tedavi şekliydi. Uzun bir süreden beri Sivas Ziraat Odası Başkanı olarak görev yapan ***Ahmet Ataman*** bu köylüdür. Köyden okuyup yetişen kişiler arasında şu isimleri sıralayabiliriz: Öğretmen ***Hacı Mehmet Kızkapan***, ***Hacı Sakarya, Emin Koçak***. Dr. ***Mesut Acıöz***, Dr. ***Aynur Acıöz***, Dr. ***Esen Acıöz***.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Aptigil'in Rıza'nın mülkü olan ***yolcu hanı,*** Anadolu Köy Hanlarının önemli örneklerinden biridir. Bu yolcu hanı, Savran oğullarından (Emrullah oğulları) ***Osman Efendi*** adında bir zat tarafından hayrat olarak yaptırılmıştır. Gelen geçen yolculardan hiçbir ücret alınmadığı rivayet edilmektedir. Eski Sivas Kayseri yolu üzerinde ve Kayanın Önü adı verilen mevkiideki ***köprü*** tarihi bir köprüdür. Köy sınırları içerisinde, İbrahim Özdemir'in, Nazım Çimke'nin, Hacı Turan Ataman'ın, Mahmutgil'in Gazi'nin ve Süriyegil'in misafir odaları tarihi değere sahip oyma tavanlı eski yapılardır. Köy arazisi içinde bulunan ***Çukur Pınar*** adlı kükürtlü su kaşıntı ve yaralara iyi gelir. Bu su doğal kaynaktır ve çukur bir yerden kaynadığı için bu adı almıştır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Cürağlin (Cüregilin) Ev: Anlatıldığına göre bu evde "Alkarısı" yakalanarak tandırda yakılmak suretiyle cezası verilmiş. Bu yüzden bu ev kutsal sayılır. "Ucuf olsun" (uğur getirsin) diye bu evden, hamur, bez parçası ve ip alınır. Doğum yapan kadını "al basmasın" diye, başına bu bez veya ip bağlanır. Alınan hamurdan ise ekmek mayası olarak yararlanılır. Bu mayanın ekmeği bereketlendireceğine inanılır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Hüyük, Acı Pınar, Ada Depe, Ağdaşlı, Ağıl Altı, Ağıl İçi, Ağrice (Eğrice) Güney, Armıdın Altı, Aşşa Göç Eli, Aşşa Yeleme, Avren Oğ (Önü), Aykırı, Bekircenin Dere, Belen Tarla, Bendin Başı, Burun Ucu, Büyük Pay, Çağlağan, Çallı Tarla, Çay Gara Başı, Çayın Ağzı, Çayır Başı, Çekem Belâ (Beleni), Çekem Beli, Çorah, Çuhur Pınar, Damın Arhası, Daşlı Çayır, Daşlıh, Datlı Pınar, Davar Yatağı, Demirci Köprüsü, Dike Giden, Diken Kova, Düz, Eğrice Guney, Eşme, Galın Arhaç, Gara Ağaçlı Dere, Gara Bayır, Gara Çayır, Gara Dikme, Gara Hasan Yeri, Gara Mıstığ'ın Kehi, Garaaşlanın Dere, Gaya Başı, Gızıl Depe, Gızıl Dere, Gızıl Yazı, Goca Bayır, Goyun Yatağı, Göçeli, Göğbayır, Göğdere, Göl Başı, Göl Kenarı, Göl Yeri, Gölün Gırağı, Gözenin Başı, Gulluh, Guş Gayası, Guzay, Ham, Ham Tarla, Hamza Sivrisi, Han Oğ (Önü), Harami, Harman Yeri, Haydar Yeri, Herle Pınarı, Hoyuğun Dibi, Hoyuk, Höllüklük, Irmah Başı, İğdeli,

İncehan, Kehin Başı, Kengerli, Kor Pınar, Korce Pınar, Köy Oğ (Önü), Kurtluoğlu Beleni, Kuzu Damı, Küçük Pay, Küçük Pınar, Kütüğün Başı, Liğdeli, Mavşan, Memeli, Oğlanın Mezeri, Orta Yol, Öz, Pınar Altı, Pırçalıh Bayırı, Piren Payı, Pöçük, Pur Arhacı, Pur Dibi, Püren Payı, Saat Çuhuru, Sahar Çuhuru, Sahar Yol, Sarı Seydi, Sası, Siğlenin İçi, Silaat, Su Alacağı, Şahverdi, Şebek, Tah Yurt (Taht Yurt), Üyük Dibi, Yar Başı, Yatah, Yeleme, Yeni Hisse, Yılancıh, Yoharı Göç Eli, Yoncalıh, Zilaat, Ziraat[92].

HAYDARLI:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 46 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1450 m civarındadır.

Köye Haydarlı Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre köy, arazisi içinde bulunan "Haydar Baba" ziyaretinden dolayı bu adı almıştır.

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 50 haneli Haydarlı köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Kılıçlı Ali Kethuda. 2.Hamza Oğlu Burhan... 3.Deli Ahmed Oğlu Mehmed Emin. 4.Hacı Eyüp Oğlu Hacı Eyüp. 5.Kuzucu Oğlu Halil. 6.Tiryaki Oğlu Ömer Kethuda. 7.Yunus Oğlu Kara Ömer. 8.Alaaddin Oğlu Musa. 9.Memiş Oğlu Habip. 10.Yunus Oğlu Ahmed. 11.Memiş Oğlu Veli. 12.Deli Hasan Oğlu Kara Mehmet. 13.Kıtlık Oğlu Feyzullah. 14.Memiş Oğlu Osman. 15.Mustafa Oğlu Mehmet. 16.Kara Süleyman Oğlu Molla Ömer. 17.Kıtlık Oğlu Ömer. 18.Kara Veli Oğlu Koca Mehmed. 19.Akçadağ'lı Osman 20.Nebi Oğlu Kasım. 21.Osman Bey Oğlu İbrahim. 22.İhtiyar Oğlu Osman. 23.Memiş Oğlu Mehmed. 24.Kara Süleyman Oğlu Musa.25.Bekir Oğlu Molla Hamza. 26.Kel Mustafa Oğlu Ali. 27.Ateş Oğlu Mustafa. 28.Kıtlık Oğlu Yusuf. 29.Hacı Ömer Oğlu Mehmed. 30.Kara Vahap Damadı Mehmed. 31.Ağca Hoca Oğlu Mustafa. 32.Koca Kavas. 33.Yunus Oğlu Yusuf. 34.Habip Oğlu Salih. 35.Ahmet Ağa Oğlu Osman 36.Abdullah Oğlu Yusuf. 37.Memiş Oğlu Göğce Kethuda. 38.Kayacı Oğlu Osman. 39.Hacı Kasım Oğlu Hacı. 40.Mustafa Bey Oğlu Osman. 41.Eyüp Oğlu Memüc (?). 42.Bebiş Oğlu Sarı Hüseyin. 43. Hatip Oğlu Halil. 44.İbrahim P. Oğlu İbrahim. 45.Tavşan Oğlu Gümüş. 46.Çunbul Oğlu İbrahim. 47.Deli Ahmet Oğlu Ali Kethuda. 48.Nasuh Oğlu Ahmed. 49.Köroğlan'ın Oğlu Hasan. 50.Dana Çobanı Halil.

Köydeki Sülâleler: Köyün ilk kuruluşunu şu 7 sülâle gerçekleştirmiştir: 1. Kel Hacığil. 2. Ahmet Kâ (Gara Alliğil). 3. Sarı Kadı Oğlu. 4. Hasanağâl (Hasan Ağagil)- Üsüyün Kâğâl (Hüseyin Kahyagil). 5. Haconbaşığıl (Hacı Onbaşıgil). 6. Memiş Oğlu. 7. Göğceal (Gökçegil). Daha sonra, 8. Gavas Oğlu. 9. Gara Mısağal (Kara Musagil). 10. İhtıyargil[93].

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 50 hane ve tahmini 250 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise

---

[92] Hanlı köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Hacı Acıöz, Hanlı 1329 (M.1924). Gör.t.: 21.11.1998. 2. Mehmet Deveci, Hanlı 1926, okuryazar. Gör.t.:07.06.1987. 3. Celal Kaya, Hanlı 1936, Oy.. Gör.t.: 12.12.1994. 4. Emin Koçak, Hanlı, Gör.t.: 19.11.1998. 5. Rüstem Deveci, Hanlı, Lise Öğrencisi. Gör.t.: 24.05.1988.

[93] Mustafa Yıldırım, Haydarlı, 1330, Okuryazar değil. Yusuf Yıldırım, Haydarlı 1320, Eski Türkçe Okur.

Haydarlı köyünün nüfusu: 227 erkek, 216 kadın olmak üzere toplam 443 kişidir. 1970 yılında 122 hane ve 727 kişidir. 1990 nüfus sayımında 529 nüfusa sahip olan Haydarlı köyü 1997 sayımında 448 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990. yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 8863 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 8704 dönümü kıraç, 54 dönümü taban, 104 dönümü ise sulaktır. Okuma yazma oranı % 85 civarında olup olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: "Faraş" adı verilen mevkiide tarihi yerler vardır. Ahmet Çavuş'un odası olarak bilinen ve halen Seyit Çiftçi'de bulunan oda, tarihi bir odadır. Bu odanın yapım tarihi, 1266 (m. 1850) olarak kitabesinde yazılıdır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köy arazisi içerisinde bulunan "Haydar Baba" ziyareti sara hastaları tarafından ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Goyah, Acı Pınar Ayağı, Acıpınar Ayağı, Acıpınarın Başı, Ada Depe, Ada Pur, Ada Pur Dibi, Ağ Toprah, Ağ Toprah Ardı, Ağ Yol, Ağıl Yeri, Ahbunluk, Ahlan, Akkaya Çukuru, Aliş'in Oğlu Pınarı, Aliş'in Pınarı, Alma Puru, Armıt Dibi, Aşa Sağaka, Aşağı Ahlan, Aşlıh Gediği, Ayrancı, Bebiş Başlı, Böğür, Büyük Çukur, Büyük Elma Deresi, Büyük Tarla, Cehennem Çukuru, Çallıdere, Çameli, Çataltepe, Çayır Tarla, Çemrücük, Çerkezin Başı, Çorak Yolu, Çorak Yolu Üstü, Çoraktepe Ardı, Çoraktepe Arkası, Çuvanlı, Dağ Yolu, Dağermen Yolu, Deliren Pınar, Dellan Pınarı, Devren, Dikilitaş, Dikme Dibi, Dökme Dere, Dökmeceler, Durdulu Tarla, Durdulu Yolu, Durdulu Yolu Üstü, Düz Yatak, Eblioğlu'nun Arkaç, Ebroğlunun Arhaç, Eğri Tarla, Elgenli, Elma Puru, Elmaa Deresi, Eşe Pınarı, Eşo, Eycenli, Faraş, Fezik'ten Tarla, Gamışlı Keh, Gapılı Çuhur, Gara Ömer, Gara Pınar, Gavahların Dibi, Gayacıh, Geçit Ağzı Gök Kaya, Gerdek Kaya, Gızıl Bayır, Gızıl Gaya Sırtı, Gızıl Gayanın Oğ, Gonca Yeri, Gova Dibi, Goyun Pınar, Goyun Yatağı Düz, Göğ Kaya Altı, Gölçoğ Gölü, Gölyazısı, Gum Tarla, Gumlu Burun, Guru Elma Deresi, Guş Bohu, Guzay Altı, Guzu Oğlahlı Çuhur, Guzulu Çuhur, Gülmezin Dibi, Güvemlik, Hacıoğlu Boğazı, Hacoğlu, Haki, Hamza'dan Koyak, Hamza'dan Tarla, Harman, Harman Yeri, Hıdır Söğüt Pınarı, Höyük, Iğılcenli, İki Çukur, İkiyol Arası, İlgenli, İn Ayağı, İn Oğ, İn Üstü, İncetarla, İrebiye, Kalpak, Kamışlı, Karaçayır, Kasım Pınarı, Kayaların Oğ, Kepir, Kırmızılı, Kızılkaya, Korpınar, Koyun Oğ, Mağaracığın Oğ, Mağracıh, Mantarlıh, Masim Pınarı, Mesten Deresi, Mezer Altı, Mezer Ardı, Misto Dereleri, Oğutce, Ortalıh Burun, Öğütçe, Öküz Depesi, Ören, Piriçlik, Postluoğlu, Pöçük, Pur, Rebiye, Safiye Pınarı, Sağalca, Sarı Su, Sarı Su Oğ, Sarı Su Yolu, Sığır Tutan, Sırt, Sivas Yolu, Solah, Şahna Boğazı, Şahşah, Tepe Dibi, Topuklu, Uludere, Uludere Boğazı, Üç Dere, Üç Guyu, Üğüğün Başı, Üyük Boynu, Verep Tarla, Yalah Gaya, Yatah, Yazılı Gaya, Yıldırım Düşüğü, Yoharı Ahlan, Yoharı Sağılca, Yohuş Dibi, Yol Altı, Yol Üsdü Koyah, Yumurta Pınarı, Yüce Gaş, Yüks Eksi Altı, Yüz Çuhuru.

HAYIRBEY

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Merkez Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 24 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1150 m civarındadır. Köy, "Hebilin tepe" adı verilen tepenin doğu eteğindeki yarı düzlük alana kurulmuştur. Zemini kumlu topraktır. Köyün hemen doğu kıyısından "Çallı Çayı" adı verilen dere geçer ve güney istikametine akarak bir iki km ilerde Kızılırmağa karışır. Köyün yaklaşık 1 km kuzeyinden, doğu batı istikametinde Sivas-Kayseri Demiryolu hattı geçer.

Köye Hayırbey Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün bu adı almasıyla ilgili şöyle bir rivayet mevcuttur: "Köyün ilk kuruluşu esnasında oradan geçmekte olan bir kervancı (başka bir rivayete göre de bir mimar): "Buraya köy kurmayın kayar !"demiş. Köylülerden biri: "Hayır bey ! Kaymaz !" demiş. Bu olaydan sonra köyün adı "Hayır Bey", zamanla değişerek "Gayırbağ"-"Gayırbey" olmuş". Köyün adı bazı Osmanlı belgelerinde "Gayırbey" şeklinde yazılıdır.

Tarihçesi: Köy eskiden, "Yukarı köy" veya "Gavah Bayırı" adı verilen yerdeymiş. Burada zaman zaman toprak kayması olmuş. En son 1960 yılında büyük bir toprak kayması olmuş ve köy oturalamayacak hale gelmiş. Bu olaydan sonra köy halkı evlerini "aşağı köy" veya "odunluğun çay" adı verilen şimdiki köyün yerine taşımışlar. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 25 haneli "Gayırbey" köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Nasırlı Oğlu Kara Süleyman. 2. Hacı Ahmed Oğlu Bekir Kethuda. 3. Deli Bekir Oğlu Osman. 4. Veli'nin Oğlu Mehmed Bey. 5. Ali Koca Oğlu Hatip. 6. Vahap Oğlu Molla Osman. 7. Kalıncak (?) Oğlu Mehmed. 8. Kılınç Oğlu Veli. 9. Bekir Oğlu Mustafa. 10. Kara Ömer Oğlu Ağca Ali. 11. Murat Oğlu Osman. 12. Ali Koca Oğlu Abdullah. 13. Ali Koca Oğlu Mahmud. 14. Nasırlı Oğlu Molla Mehmed. 15. Çoban Bekir Oğlu Ahmet. 16. Kurt Oğlu Süleyman. 17. Danabaş Oğlu Seyyid. 18. Medet Oğlu Hasan. 19. Deli Bekir Oğlu Hasan. 20. Hacı Ahmed Oğlu Osman. 21. Veli Kethuda Oğlu Ahmed. 22. Vehhab Efendi. 23. Hamza Kethuda. 24. Abdullah Oğlu Ali. 25. Kara Veli Oğlu Mustafa (Çoban).

Köydeki Sülâleler: Mahalli rivayetlere göre köyü, "Delibekir Oğulları", "Kadıgiller" ve ""Hatip Oğulları" adı verilen üç sülâle kurmuş. Bu sülâleler de dahil olmak üzere köydeki sülâleler şunlardır:

DELİBEKİR OĞULLARI:

KADIĞİL (KADI GİL): Soyadları FİDAN olanlar bu sülaledendir.

HATİP OĞULLARI: Soyadları KARABUDAK olanlar bu sülaledendir.

HAMZAĞÂL (HAMZA GİL): Soyadları POYRAZ olanlar bu sülaledendir.

NASIRLI OĞULLARI-MUSAĞAL: Nasırlı'dan gelmişler. Soyadları TATLI.

KEŞ BEKİR GİL: Soyadları GÜLMEZ olanlar bu sülaledendir.

KELLER (KEŞ AHMET GİL): Soyadları KIZILKAYA, ÖZEN.

ALİ KOCA OĞULLARI (DÖNDÜ GİL): Soyadları KARAÇAYIR, AKTAŞ.

KEL KADİR GİL: Soyadları ÇIBIKÇI olanlar bu sülaledendir.

ZABİT GİL: Bu sülâle Kars'tan gelmedir. Soyadları YIKILGAN.

HATİBİN KIZI GİL: Soyadları GÜNGÖRMEZ olanlar bu sülaledendir.

KAZANCIĞİL (KAZANCI GİL): Soyadları KAZANCI olanlar bu sülaledendir.

GÜCÜKLER: Soyadları GÖKÇEK, ÇOBAN olanlar bu sülaledendir.

ALİ BAĞ (ALİ BEY) GİL: Soyadları ÇİL olanlar bu sülaledendir.

KASIM GİL: Soyadları KILCI olanlar bu sülaledendir.

KADİR GİL: Soyadları ERDOĞAN olanlar bu sülaledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 25 hane ve tahmini 125 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Hayırbey köyünün nüfusu: 127 erkek, 159 kadın olmak üzere toplam 286 kişidir. 1970 yılında 61 hane ve 427 kişidir. 1990 nüfus sayımında 431 nüfusa sahip olan Hayırbey köyü 1997 sayımında 399 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 8054 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 7626 dönümü kıraç, 313 dönümü taban, 115 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1942'de eğitmenle eğitime başlayıp 1963'te hizmete açılmış olup, okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köy, Marangoz, Demirci, duvarcı, Sıvacı, gibi sanatkârlarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu mevcuttur.

Meşhurları: Bu köyden yetişen isimler arasında şunları sayabiliriz: Tokat Medresesinde eğitim gören ve âlim bir insan olduğu rivayet edilen ***Abidin Hoca (İsmail Poyraz),*** eğitmen ***Ali Özen,*** Prof. Dr. ***Ömer Poyraz,*** Orman Fidanlık Müdürü ***Mehmet Poyraz,*** Harita Müh. ***Zafer Poyraz,*** Cumhuriyet Üniversitesi Personel Müdürü ***Zeki Poyraz,*** şair ***Recep Kızılkaya,*** Müh. ***Remzi Poyraz***

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Herekli ile Çallı arasındaki ***"İşme"*** adı verilen kükürtlü-asitli su cilt hastalıklarına iyi gelir. İştah artırdığına da inanılan bu suyla hamur yoğrulur.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde ***Kazancığil Ocağı*** adı verilen ocaklı ev mevcuttur. Burası vücutta oluşan şişlikleri gidermek için ziyaret edilir. Yine ***Koca Pınarı*** adı verilen çeşmenin suyunun kutsal ve şifalı olduğuna inanılır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Pınar, Ağ Gaya, Ağrek Deresi, Ağreğin Keh, Arhut Yol, Arhutluk (Meşelik), Aşağı Ören, Aykut Yolu, Aykut Yurdu, Bağırsık Deresi, Bendin Üsdü, Beş Depe, Bostancıh Bayırı, Bostancıh Mezer Yanı, Büyük Dere, Cerciş, Çatal Pınar, Çatal Tarla, Çay, Çayır Başı, Çevlük, Dağermen Başı, Dağermen Yamacı, Daşlıh, Davrendi, Deli Bekir, Dere Tarla, Devrent, Dilki Deliği, Eğrek Depesi, Erciş, Evci Oluğu, Galacık Gaya, Gara Çayır, Gatır Deresi, Gavah Bayırı, Gayalı Devret, Gayalı Yol, Gıran Tahda, Gıran Tarla, Godal, Göbekli, Güççoğlu Tepesi, Guş Oturağı, Guyucah (Kuyucak), Güngörmez, Hatipoğlu, Hebil, Hebil'in Tepe, İçme, İnin Başı, İnin Oğ (Önü), Irmah Kenarı, İsli Ahmet, Kara Çayır, Kevenli, Kevenli

Yazı, Kıraç Tarla, Kıran Tarla, Kodal, Komüşören, Körce Pınarı, Kör Pınar, Köyün Altı, Köy Oğ (Önü), Kurtçuoğlu Tepesi, Kurtlu Pınar, Mantar Evleği, Mayısın Dere, Mezerin Yanı, Mucuh, Mucur, Navruzluh, Niğde, Niğde Tarla, Odunluh, Öksüzce, Ömer Gölü, Ören, Örtülü Pınar, Öteyüz, Sel Altı, Sel Altının Çay, Selimoğlu, Sinekli Dere, Sorhunlu Çayır, Teknecük, Uçuh, Uzun Oğlu Söğüdü, Uzun Tarla, Yamaç Tahta, Yamaç Tarla, Yaramış Başı, Yastu (Yassı) Punar, Yıhılgan (Yıkılgan), Yoharı Köy, Yoharı Ören, Yüceynek[94].

HEREKLİ

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Merkez Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 28 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1450 m civarındadır. Köy, Karacadağ'dan gelen Dağın İçi Deresi ile Kavaklı Deresi'nin birleşmesi sonucu ortaya çıkan Herekli Deresi'nin Kuzey kıyısına kurulmuştur. Köyün birkaç evi ise adı geçen derenin güney kıyısında yer alır. Yerleşim olarak köy, "Tahta" adı verilen tepenin güney yamacına kurulmuştur ve zemini güneye doğru eğimlidir. Köyün güneyinde ise "Karatepe " adı verilen oldukça yüksek bir tepe yer alır.

Köye Herekli Adı Verilmesinin Sebebi: Bu konuda iki değişik rivayet mevcuttur. Bunlardan birincisi şöyledir: "Köyün kurulduğu ilk yıllarda köylünün koyunlarına ve develerine çok sayıda kelek takması nedeniyle çevre köyler, bu köye: 'Kelekli' derlermiş. Kelekli adı zamanla değişerek "Herekli" olmuş"[95]. Diğer rivayete göre: "İlk kuruluş yıllarında, köyü sık sık su bastığı için köyün güney kıyısına büyük bir ark açmışlar. Yukardan gelen su bu arkı gittikçe derinleştirmiş ve köyün kıyısındaki dere bu şekilde oluşmuş. O yıllarda arka "herek" denildiği için köyün adı 'Herekli' olarak kalmış"[96]. Birkaç anlamı olan "herek" kelimesinin bir anlamı da "Sabanın tarlada açtığı iz"[97]dir. Yani bu da bir nevi arktır. Toprağı işlemek anlamına gelen "Herk" kelimesi de bununla ilgilidir. Buna göre köye, arklı anlamında Herekli denmiş olması daha mantıklı gelmektedir.

Tarihçesi:

Köyün ilk kuruluş yeri şimdi "Küllük" denilen tapularda ise, "Acıpınar" olarak geçen mevkideymiş. Köyü kuranlar, her nedense ilk yerleşim yerini beğenmeyerek şimdiki yere taşınmışlar. Burası o zaman köyün ağıllarıymış. Köyü ilk kuran kişilerin geçim kaynağı, çiftçilik, davarcılık ve kervancılıkmış. Köydeki "Hacevi" sülâlesi kervancılık yaptığı kervanlarıyla hacıları taşıyıp Hicaz'a kadar götürdüğü için bu adı almış.

Mahalli rivayetlere göre Âşık Kerem bu köye uğramış ve:

"Vara vara vardık Herekli'ye
Eğri büğrü direkliye
Somun vermez Iraklı'ya"[98] demiş.

---

[94] Hayırbey Köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Hüseyin Karakuş, Hayırbey, 60 yaşında, ilkokul mez. Gör.t: 14.02.1989. 2. Recep Kızılkaya, Hayırbey 1952, Öğretmen. Gör.t.: 14.02.1989. 3. Mehmet Çil, Hayırbey 1928, oyd. Gör.t.: 20.05.2002.
[95] Veli TOKGÖZ, Osman Oğlu, Herekli, 1930 doğ. İlkokul mezunu, 08.11.1998
[96] Kaynak kişi: Hakkı Aydın, Herekli.
[97] *Derleme SözlüğüVII*, Ankara 1993, s. 2351.
[98] Veli Tokgöz, Herekli.

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 21 haneli Herekli köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Hacı Oğlu Mehmed. 2. Sefce Oğlu Himmet. 3.Salih ...Oğlu Hüseyin. 4. Köse Halil Oğlu Hasan. 5. Kör Bekir Oğlu Kara Veli. 6. Keçenin (?) Oğlu Ali. 7. Sarı Ömer'in Oğlu Hasan. 8. Hacı Oğlu Gedik Veli. 9. Hacı Oğlu Hasan. 10. Abdurrahman Oğlu İbrahim. 11. Üsame Oğlu Mustafa. 12. Kır Bekir Oğlu Hüseyin. 13. Bozoklu Oğlu Mustafa. 14. Cebeci Oğlu Osman. 15. Durmuş Oğlu Mehmed. 16. Çamsarı Mehmed. 17. Memük Oğlu Abdul. 18. Köyeli (?) Mehmed. 19. Kır İbiş Oğlu Ömer. 20. Hatip Abdullah ve Ömerzâde. 21. Şeker Oğlu Abdulkadir Ağa.

Köydeki Sülâleler: Köyü kuran sülâleler tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır:

PİR VELİ OĞULLARI: Köyde **"Hatipgil"** lakabıyla anılırlar. Şimdi, soyadları, ÇİFTÇİ, ÖZTÜRK, TOKGÖZ, AYIK, YILDIRIM, ŞAHİN, KARAGÖZ olan kişiler bu sülâledendir.

HACEVİ: Köyde **"Osman Kâğel"** lakabıyla anılırlar. Soyadları: KÜÇÜKYAZICI, BOZTEPE, GÜNGÖR, YAZICI, ÖZKAN.

GAFFAR OĞULLARI: Köyde **"Ümmetgil"** lakabıyla anılırlar. Soyadları: KAYA.

SARI ÖMER OĞULLARI: Köyde **"Kökeğâl"** lakabıyla anılırlar. Soyadları: ÇETİNKAYA.

DURMUŞ OĞULLARI: Köyde **"Halilgil"** lakabıyla anılırlar. Soyadları, ÇINAR, KARAÇINAR olan kişiler bu sülâledendir.

SEFÇE OĞULLARI: Köyde **"Alâgal"** lakabıyla anılırlar. Soyadları YILMAZ, KARAKUŞ olan kişiler bu sülâledendir.

ŞEKER OĞULLARI: Bu sülâle Menşürlü Köyü'nden gelmedir. Şimdi soyadları ŞEKER olan kişiler bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 21 hane ve tahmini 105 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Herekli köyünün nüfusu: 105 erkek, 123 kadın olmak üzere toplam 228 kişidir. 1970 yılında 70 hane ve 371 kişidir. 1990 nüfus sayımında 236 nüfusa sahip olan Herekli köyü 1997 sayımında 359 nüfusa yükselmiştir. Köy şehre göç vermeden önce 70 haneymiş. Şimdi ise 38 hanedir[99]. Köy nüfusunun tahmini %70 i şehre göçmüş, kalan %30 ise köyde yaşamaktadır. Önemli miktarda olmasa da halen şehre göç devam etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1994 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 2625 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2256 dönümü kıraç, 109 dönümü taban, 260 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1960'ta hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy halkı zenginliği ve misafirperverliğiyle tanınır. Bilhassa, eski Sivas-Kayseri yolu faal durumundayken Herekli Köyü Sivas'a gidip gelen yolcuların sık sık uğradığı köydü. Bu yolun eski önemini yitirmesi ve modern taşıma araçlarının yaygınlaşması nedeniyle artık misafir alma geleneği de

[99] 08.11.1998 tarihinde.

kaybolmuştur. Köy halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Meşhurları: Köyün yetiştirdiği bazı önemli kişiler şunlardır: ***Veli Hoca:*** Veli Özkan (1878-1953) Tokat Medresesinde okumuştur. Alim ve takva sahibi bir. insan olduğu anlatılmaktadır. ***Molla Duran:*** Tokat Medresesinde okumuştur. Âlim bir insan olduğu söylenmektedir. ***Molla Hasan Efendi:*** Kimliği, Hasan Karagöz'dür.Tokat Medresesinde okumuştur. Bilgili bir insan olduğu anlatılmaktadır. Yukarda belirtildiği gibi bu üç kişi Medrese usulüyle yetişmiş ve hepsi de Tokat'ta okumuşlardır. Son yıllarda köyün yetiştirdiği önemli kişiler arasında, ***Dr. Hakkı Aydın, Dr. Fikret Özkan, Müh. Albay Mustafa Karagöz, Topçu Albay Tarık Küçükyazıcı, Haydar Hafız*** namıyla tanınan Haydar Uluçay, ***Bekir Pehlivan*** namıyla anılan ***Bekir Şeker,*** öğretmen ***Hikmet Karakuş, Üzeyir Karagöz, Ramazan Özdemir, Bayram Özdemir, Salim Sobay,*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyün dikkat çekecek özellikte tarihi ve doğal güzellikleri olmamakla birlikte, arazisi doğa yürüyüşü yapmaya ve bilhassa av sporuna elverişlidir. Etraf köyler arasındaki en yüksek nokta olan Karacadağ'ın "Ziyaret" adı verilen zirvesi, etrafı seyretmeye çok müsait olduğundan yürüyüş ve tırmanmayı sevenler için görülmeye değer bir yer olabilir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köy arazisi içinde kalan Karacadağ'daki ***"Ziyaret"*** veya ***"Ahmet Dede"*** adı verilen yatır ile köy içindeki Sarılık Ocağı ve Derma Ocağı sayılı ziyaret yerlerindendir. Ahmet Dede Ziyareti başta yağmur duası olmak üzere çeşitli dilekler için ziyaret edilir. Köyde Hacı Hoca namıyla anılan kişinin evi ***Sarılık ocağı***dır ve bu ocak sarılık hastaları tarafından ziyaret edilir. Yine Köyde "Gazi'nin Evi" olarak bilinen ev ***Derma (demra) ocağı***dır. Demra hastalığına yakalanan kişiler burayı ziyaret ederek demralarını yazdırırlar.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Adam Gayanın Ardı, Ağıl, Ağılcıhgaya, Ahbunluh, Ağoluh (Ak Oluk), Altınoğlu, Arap Tarla, Ârek, Argaç Ardı, Armıtlı, Ağ Sarpın Başı, Aşılık, Avul, Avulcuhgaya, Avuluh, Baş Çayır, Beştahda, Bosdan Tarla, Boz Çayır, Bozgal Dere, Bozgayalı Dere, Bozuhlu Tarla, Bölük Gaş, Böğrekçi (Böbrekçi), Buvent, Büyük Mezer, Büyük Tahta, Çağlağan, Çallı Boynu, Çanahlı, Çatal Arhaç, Çeşme Başı, Dağermen Başı, Dağermen Ocağı, Dağermen Oğ, Dağın İçi, Delik Daş, Deliler Yurdu, Dilkicek, Dinâğen Dibi, Dineğin Dibi, Duz Daşı, Eğişme (Eşme), Eğişme Başı, Elmalı Dip, Eşme Başı, Evcoluğu (Evci Oluğu), Ezanfeleğa, Gale Gediği, Gara Baş Altı, Gara Bayır, Gara Depe, Gara Depenin Ardı, Gara Dere, Gara Gedik, Garağöze (Kara Göze), Gara Pınar, Gara Seki, Garlıh, Gaş Arası, Gaş Oğ, Gavahlı, Gelmeç Kaya Deresl, Gırıh Dere, Gol Yeri, Gökçe Pınar, Gölgeli, Gözün İçi, Gucük Mal Kaçağı, Gurt Duzağı, Guruca Gol, Guruca Gol, Guvemli, Gülaçoğlu, Güz Yurdu, Hacıışın Çayır, Hamet, İnce Bölük, İdil Pınarı, Kağıt Deresi, Keh Tarla, Kelleci, Kevenli, Kor Pınar, Koy Altı, Koy Oğ, Kuççuk Malga, Kuççük (Küçük) Mezer, Kül Tarla, Malgoç (Malkoç), Metikli, Mezer Başı, Mezerin Oğ, Mordaş, Müftü Tarla, Ören, Sabır Tahtası, Sarı Gaya, Savah, Savacah, Sırı Gaya, Soğuluh, Sorhunlu, Sorhunlu Başı,

Sultan Süleyman Deresi, Şahşah, Uzun Burun, Uzun Tarla, Yol Arası, Ziyaret[100].

KABASAKAL:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 35 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1320 m civarındadır.

Köye Kabasakal Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün kurucusu ve civar birkaç köyün de kethudası durumunda olan "Kabasakal" adlı şahıstan dolayı bu adı almıştır. Kabasakal cemaati ve bölüğü hakkında kitabımızın "Tarih" bölümünde geniş bilgi verilmiştir.

Tarihçesi: Kabasakal köyü, İlbeyli yöresinin en eski köylerinden birisidir. 1485 ve 1520 yıllarındaki Osmanlı kayıtlarında Kabasakal'ı önce "Koyunculu" bölüğüne bağlı bir cemaat, sonra da bağımsız bir bölük olarak görürüz[101].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 23 haneli Kabasakal köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Abdullah Kethuda Oğlu Osman. 2.Murtaza'nın Oğlu Şaban. 3.Sağır Oğlu Sülük. 4.Sağır Oğlu Memük Ağa. 5.Sülüğün Oğlu Ahmed. 6.Sülüğün Oğlu Seyyid Bey. 7.Veli Oğlu Ömer. 8.Mahmud'un Oğlu Kara Musa. 9.İsa Bey Oğlu Ömer. 10.Osman Oğlu Recep. 11.Köse Oğlu Mahmud. 12.Köse Oğlu Mehmed. 13.Veli Oğlu Mehmed Ali. 14.Hatip Oğlu Ali. 15.Kız Ömer Oğlu Mehmed. 16.Mehmet Ali'nin Garındaşı Osman. 17.Hasan Oğlu Abdurrahman. 18.Gedikli Oğlu Hüseyin. 19.Ahmed Oğlu Mustafa. 20.Kadı Oğlu Ahmed. 21.Dağlı Oğlu Hamza. 22.Efendi Oğlu Ahmed. 23.Dağlı Oğlu Mustafa.

Köydeki Sülâleler:

VELİ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Mıhdatgil (Miktadgil):**Soyadları AYIK olanlar bu sülâledendir. **Esöğgil (Şemşigil):** Soyadları ÇAY olanlar bu sülâledendir. **Çil Veligil:** Soyadları ÇELİK olanlar bu sülâledendir. **Nuriğil:** Soyadları AKTAŞ olanlar bu sülâledendir.

FEYZULLAHGİL: Soyadları ÇİÇEK olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle Veli Oğullarından ayrılmadır.

OSMANGİL: Soyadları GÜNEŞ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle Veli Oğullarından ayrılmadır.

TUTÇUGİL: Soyadları DALKIRAN olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle Veli Oğullarından ayrılmadır.

SÜLEYMAN OĞULLARI (SÜLÜKGİL): Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Kara Oğlangil:** Soyadları ÇAYLAK olanlar bu sülâledendir. **Onbaşıgil:** Soyadları YILMAZ, AKSU olanlar bu sülâledendir. **Fazlıgil:** Soyadları DEMİR olanlar bu sülâledendir. **Kara Veligil:** Soyadları

---

[100] Herekli Köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Veli Tokgöz, Herekli 1930, ilkokul. 2. Ali Bozztepe, Herekli 1928, oyd. 3. Hacı Ömer Yazıcı, Herekli 1930 Oyd. 4. Hacı Hüseyin Özkan, Herekli 1930, ilkokul. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 08.11.1998.

[101] Bu konu da da geniş bilgi için kitabımızın "Tarih" bölümüne başvurunuz.

KUZU olanlar bu sülâledendir. **Tevzirgil:** Soyadları ÖZCAN olanlar bu sülâledendir.

KARA YUSUFGİL: Soyadları YALÇINKAYA, ALAKOÇ, YILDIRIM, olanlar bu sülâledendir.

DELİ ÜSÜYÜN DAHIMI (İBİŞGİL): Soyadları SARIYILDIZ olanlar bu sülâledendir.

KIRIŞGİL: Soyadları ALDEMİR, ÇETİN olanlar bu sülâledendir.

HATİPGİL: Soyadları AYDIN olanlar bu sülâledendir.

KADI OĞLU DAHIMI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Kadı oğlugil:** Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir. **Göğüşgil:** Soyadları YÜKSEK olanlar bu sülâledendir.

ŞABANGİL: Soyadları ŞAFAK olanlar bu sülâledendir.

EVLATGİL: Soyadları DOĞAN olanlar bu sülâledendir.

MULLA APTILLAGİL (ABDULLAHGİL): Mulla Aptıllagil: Soyadları ÇİĞDEM, YERLİKAYA, SAĞIR olanlar bu sülâledendir. **Bozoğlangil:** Soyadları BEZ, KOÇ olanlar bu sülâledendir.

HÂLBÂĞAMGİL: Soyadları ŞAHİN, KARABUDAK olanlar bu sülâledendir.

DELİ EHMEDGİL: Soyadları AKSU olanlar bu sülâledendir.

DAĞLILAR: Aslen Kangal/ Dağın İçi Karasar'dan gelen bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Çakırgil:** Soyadları KOÇASLAN olanlar bu sülâledendir. **İzzet Ağagil:** Soyadları ÇAKMAK olanlar bu sülâledendir. **Hokkagil:** Soyadları DAĞDEVİREN olanlar bu sülâledendir. **Hülü hülügil:** Soyadları KARADAĞ olanlar bu sülâledendir. **Kasım'ın Hacının Uşağı:** Soyadları KAPLAN olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 23 hane ve tahmini 115 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Kabasakal köyünün nüfusu: 61 erkek, 79 kadın olmak üzere toplam 140 kişidir. 1970 yılında 67 hane ve 244 kişidir. 1990 nüfus sayımında 245 nüfusa sahip olan Kabasakal köyü 1997 sayımında 207 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 4589 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2510 dönümü kıraç, 1989 dönümü taban, 90 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1940'lı yıllarda hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köy, dokumaları, meyve bahçeleri ve okuyan kişileriyle meşhur olup, halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Bu köyden yetişen ***Molla Kadir*** (Abdülkadir Çay) ve ***İsmail Efendi*** (İsmail Ayık), dini bilgileriyle tanınmış ve civar köylerce de sevilip sayılan kişilerdi. Cumhuriyet döneminde ise bir çok kişi kendi gayretleriyle okuyarak mevki-makam sahibi oldular. Bu kişiler tespit edebildiğimiz kadarıyla şunlardır: Ağırceza Reisi ***Yusuf Aktaş***, Avukat ***Hilmi Kaya***, Kalp Damar Uzmanı Dr. ***Metin Ayık***, Emniyet Müdürü ***İsmail Ayık***, İnşaat Müh. ***Tahir Sarıyıldız***, Orman Müh. ***Celâl Aydın***, Maden Müh. ***Zekeriya Yüksek***, Müh. ***Ahmet Aslan***, Mersin Ünv. Öğretim Görevlisi

İlyas Kaplan, C.Ü. Öğretim Görevlisi ***Salih Yüksek***, Fırat Ünv. Doç. Dr. ***Halis Çelik***, Öğretmen ***Ahmet Ayık, Mithat Ayık, Kubilay Ayık, Mehmet Yerlikaya, Necati Yerlikaya, Bekir Çay, Hikmet Kuzu, Adem Çay, Ömer Yüksek***, Sivas Adliyesi'nde yazı işleri müdürü ***Abdullah Karadağ***, TCDD Personel Müdürü ***Ahmet Ateş***.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Bu köyde, bir kısmı doğal bir kısmı tarihi özellikte mağaralar bulunmaktadır. Yine, köyde "Mıhdat gilin oda" ile "Onbaşıgilin oda", oyma tavanlı tarihi yapı özelliğindedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***Sarı Dede*** isimli ziyaret yeri mevcuttur. Doğal tepe görünümünde olan bu ziyaret yeri genellikle çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Abdurrahman, Acı Dere, Acı Su, Ağceören, Ağılanoğlu, Ağri Tarla, Ali Hoca, Alın Pınarı, Arif Sağır'dan, Armıdın Dibi, Aşşa Aylı Yolu, Aşşa Belen, Aşşa Bölüşük, Aşşa Harman Tarla, Aykırı, Aylı Yolu, Aylum, Bahça, Batıh, Batıhlar, Belen, Belenler, Bosdan Tarla, Bosdan Yeri, Boyun, Bölüşük, Böyük Aylı Yolu, Büyük Çayır, Çallı Tarla, Çay Ağzı, Çayır Yolu, Çaylah, Çevlük, Çipri, Çorah, Dağermen Seri, Daşlıh, Datlı Pınar, Emin Çürüğü, Eren Doğan, Eren Doğan'ın Sırtı, Esef. Esme, Esme'nin Tarlası, Eşsekçi, Gadıoğlu, Gale, Galeler, Gara Çalı, Gara Dana, Gara Hacı'dan Batıh, Gara Mıstıh, Garaaç, Gavahların İçi, Gavlağın Ayağı, Gavlağın Üsdü, Gavlah, Gavlah Üsdü, Gayalı Depe, Geçi Çuhuru, Gızıl Depe, Gızılcalar, Gollü Çayırı, Goyah, Göbekli, Gum, Gumlar, Guş Depesi, Guş Depesi Altı, Güllü'den Çayır, Güllü'den Tarla, Hamdi'den Ev Yeri, Harman Yeri, Hatib'in Başı, Hatipgilin Höyük, Hendeğin Arası , Hendekli, Hüyüğün Depe, Hüyük, Hüyük Boynu, Hüyük Üsdü, İnce, İnce Tarla, Kahvelik, Kayanın Arhası, Kızılaler (?), Kızılcalarde (?), Koprü Altı, Kor Pınar, Koy Çayırı, Koy Deresi, Koyun Altı, Koyuncu Özü, Koyün İçi, Kuççuk Aylı Yolu, Küçük Çayır, Mahmut'dan Batıh, Mezer Altı, Mıstıh, Nalbant, Orta Su, Orta Su Çayırı, Orta Su Kenarı, Öksüz Öldüren, Ören, Örenler, Pöçüklü, Sivri, Sohu Daş, Solahoğulları Çayır, Şıh Zekeriya (Şeyh..), Topal Osman, Uzun Para, Uzun Para Yolu, Uzun Para Yolu Üsdü, Uzun Para Yüzü, Üç Guyu, Verep, Yalnız Gabir, Yatah Yeri, Yavşanlı, Yediler, Yılanlı, Yoharı Belen, Yoharı Bölüşük, Yoharı Harman Tarla, Yoncalıh, Zeynel Goyağı, Zühtü'den Çayır[102].

KAHYALI

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güneybatısında ve il merkezine 33 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1350 m civarındadır. Köy, Dünek Tepesi'nin güney eteğine kurulmuştur. Zemini toprak olup güney ve batı istikâmetine doğru hafif meyillidir. Güney kıyısından "Purdan gelen dere" adı verilen küçük dere geçer. Bu derenin öteki kenarında birkaç ev daha yer alır. Köyün batı kıyısından Damlacık-Apaköy-Durdulu istikâmetine giden yol geçer. Doğu tarafında ise, "Abdoğluğlin Pur" adı verilen tepe yükselir.

Köye Kahyalı Adı Verilmesinin Sebebi: Köyün eski adı "Kethudalı"dır. "Konar-göçer aşiretlerin her birinin başında bulunan idareciye

---

[102] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Tasin Çay, Kabasakal 1931, İlkokul Gör.t.: 03.06.2002. Tahir Sarıyıldız, İnş. Müh., Bekir Çay, Öğretmen

kethuda denilmekte idi"[103]. Ancak, İlbeyli yöresinde kethuda (kahya) denilince akla köy muhtarı gelir. Mahalli Rivayetlere göre, İlbeyli'nin Kethudası bu köyde oturduğu için buraya Kethudalı (Kahyalı) adı verilmiştir. 1844 tarihli temettüat defterinde köyün adı "Kethudalı" şeklinde kayıtlı olmasına rağmen, Aşık İsmeti özel arşivinde bulunan 1850 tarihli bir belgede "Kahyalı" olarak geçmektedir. Bu tarihten sonra köyün adı kayıtlarda Kahyalı olarak geçtiğine göre, köyün adının 1844 ile 1850 yılları arasında değişmiş olabileceği akla geliyor.

Tarihçesi: Kahyalı köyü İlbeyli yöresinin en eski köylerinden biridir. Rivayete göre, burayı kuranlar, "çadırları birbirine ekleyerek 500 Koyunluk Çadır ağal yaparlarmış. Köye ilk önce camii yapıp daha sonra ev yapmaya geçmişler. Bir ara büyük bir kavga yüzünden köy ikiye bölünmüş. Yarısı Şam'a gitmiş, yarısı burda kalmış"[104].

Çit Çimen Yaylasının İlbeylilere yaylak olarak verildiğine dair bu köyde bir ferman varmış. "Arzugil" sülâlesinde olduğu söylenen ve bir çok kişi tarafında görülmüş olan bu ferman malesef yakın zamanda kaybolmuştur. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 18 haneli Kahyalı köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Kara Kethuda'nın Oğlu Veli Kethuda. 2. Melik Oğlu Mahmud. 3. Kuzucu OğluAli. 4. İmam Oğlu Abdullah. 5. Kör Halil'in Oğlu Abdulkadir. 6. İsmail Oğlu Ahmed. 7. Melik Oğlu Bedir. 8. Oruç Oğlu Yusuf. 9. Veli Oğlu Ahmed. 10. İsmail Oğlu Ağca Hasan. 11. Mihri Oğlu Ali. 12. İsmail Oğlu Memük. 13. Kelecoş Oğlu İbrahim. 14. Vanlı Oğlu Yusuf. 15. İbrahim Oğlu Hasan. 16. Abdi Oğlu Emin. 17. Bozoklu Oğlu Ali. 18. Öksüz Oğlu Ömer.

Köydeki Sülâleler: Köyü şu yedi sülâle kurmuştur: 1. Kadıgil. 2. İmamgil. 3. Gayacığil. 4. Guzucuğil. 5. Kompegil. 6. Çolakgil. 7. Türkmenler. Köyü kuran bu sülâleler şaka yollu şöyle açıklanır: Gadıgilin köleler. İmamgilin zonalar. Gayacıgilin gayalar. Guzucu oğluğlin guzular. Kompegilin keller. Türkmenlerin deliler. Köy muhtarlığında bulunan nüfus defterine göre köydeki sülâleler ve soyadları şöyledir:

ABDİ OĞULLARI: Soyadları: ADA, ARSLAN'dır.

BODUR OĞULLARI: Soyadları: GÜZEL'dir.

ÇODU OĞULLARI: Soyadları: ALTUNKES'tir.

DELİ ÖMER OĞULLARI: Soyadları: METİN ve ŞEKEROĞLU'dur.

DEVECİ OĞULLARI: Soyadları: KASAR'dır.

HALİL OĞULLARI: Soyadları: ERDOĞAN ve ERDOĞDUGİL'dir. Bu sülâle Karalı köyüne göçmüştür.

KARA VELİ OĞULLARI: Soyadları: ALTAN, ARKAN, AYDIN, BEKTAŞ, ÇİÇEK, KOÇ, MERDAN, NAMLI, ÖZBEK, ÖZDEN, ŞAHİN, ŞANLI, YAZICI, YILMAZ ve YÜCEAL'dır.

KARSLI HURŞİT OĞULLARI: Soyadları: BUDAK'tır.

---

[103] Tufan Gündüz, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri, "Bozulus Türkmenleri 1540-1640"*, Ankara 1997, s.113.

[104] Aşık İsmeti (Abdülkadir Namlı), Kahyalı 1934.

KITLIK OĞULLARI: Soyadları: DOKGÖZ'dür. Bu sülâle Haydarlı'dan gelmedir.

KÖR OSMAN OĞULLARI: Soyadları: DOĞAN'dır.

KUZUCU OĞULLARI: Soyadları: ÇINAR, KARATEPE, KOYUNCU, KUZUCU ve SARIKAYA'dır.

MELİK OĞULLARI: Soyadları: ÇETİNKAYA, KARAMAN ve YILDIRIM.

NUMAN OĞULLARI: Soyadları: ATAŞ' ve İLKAYdır. Bu sülâle 93 Kars Muhaciri olarak köye gelip yerleşmiştir.

TÜRKMEN OĞULLARI: Soyadları: BULGAZ, ÇETİNKAYA, ERDEM, GÜLEZ ve KIZILKAYA'dır.

VELİ OĞULLARI: Soyadları: İLKAY, KAYA, KOÇ, SAYIN ve YİĞİT'tir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 18 hane ve tahmini 90 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Kahyalı köyünün nüfusu: 125 erkek, 146 kadın olmak üzere toplam 271 kişidir. 1970 yılında 80 hane ve 469 kişidir. 1990 nüfus sayımında 350 nüfusa sahip olan Kahyalı köyü 1997 sayımında 279 nüfusa düşmüştür. Köy şehre göç vermeden önce 86 haneymiş. Şimdi ise 40 hanedir[105]. Köy nüfusunun tahmini % 55'i şehre göçmüş, kalan % 45 ise köyde yaşamaktadır. Önemli miktarda olmasa da halen şehre göç devam etmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 5044 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 4883 dönümü kıraç, 161 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1962'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 85 civarındadır. Bu köy misafirperverliği, şairleri ve dokumalarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyün yetiştirdiği önemli kişiler arasında, ***Aşık İsmeti,*** Jandarma ***Albay Baki Merdan***, Eğitmen ***Aziz Özden,*** İlköğretim Müfettişi ***Muammer Özden,*** Elektrik-Elektronik Mühendisi ***İzzet Aydın,*** Makine Mühendisi ***Nadir Namlı,*** gibi isimleri sayabiliriz. Türkmenler sülâlesinden ***Deli Hafız*** adında biri, evlerin nemlenmesi sonucu oluşan küften barut imal eder ve kullanırmış. Yine, ***Bekir Hoca*** (Bekir Yazıcı), ***Şaban Hoca*** (Şaban Güzel) ve ***Ali Hoca*** (Ali Aydın) bilgileri iyi olan tanınmış dini hocalardır.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Ali Efendigilin oda (Mehmet Aydın'ın odası) ile Yusuf Ağagilin oda oyma tavanlı tarihi odalardır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde Sadi Özbek'in evi ***"Dalak Ocağı"*** dır. Burada sembolik olarak dalak kesilmek suretiyle dalak hastaları tedavi edilmeye çalışılır. Ayrıca köyün batı istikametindeki kayalıklar arasında bulunan ***"Anşa Hatun Kayası"*** kutsal sayılan bir kaya ziyaretidir. Çocuğu

---

[105] 08.11.1998 tarihinde.

olmayan kadınlar burayı ziyaret ederler. Ayrıca ilköğretim okullunun batısında, köy içinde bir de *Sarılık*ocağı vardır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Abdal Ümmet, Acı Gol, Acı Pınar, Acı Su, Ağalın Oğ, Ağgaya, Ağgaya Oğ (Önü), Ağpınar, Anşatu'nun Gayalar, Apa Koy Yolu, Arhut Geçidi, Arhut Yolu, Armıtlı, Ayrılca, Bahacah, Bahır Guyu, Batahlıh, Bel Pınar Yolu, Belpınar, Bosdanın Altı, Burunlu Pınar, Büyük Ay Deresi, Büyük Guytul, Coşkun, Çay, Çay Tarla, Çaygara, Çayır Tarla, Çevitlik, Çevlik, Çığır Burun, Çolağın Pınarı, Çolak Cafer, Çorah, Çorahlı Dere, Çoşkunun Dere, Çöp Deresi, Çuhur, Çürük Tarla, Deli Ahmet, Delik Gaya, Depe Tarla, Dereler, Dervet (Devrent-Derbent), Dilki Deliği, Dohuz Arhaç, Dohuz Dönek, Dönek, Durdulu Yolu, Duz Daşı, Ese'nin Oyuh, Eşki Elmanın Dibi, Fetillağa Çağı, , Gadir Dayı'nın Çeşmesi, Ganlı Çördüğ, Gara Mahmut, Gara Pınar, Garagız, Garlıh, Garoğnek, Garoğnek Başı, Garoğnek Başı, Garoneğin Dere, Gatır Golü, Gavur'un Tarlası, Gırıh Koprü, Gız Galaru, Gızıl Gedik, Gızıl Ören, Gızıl Üyük, Gızılik, Gıziliğin Dibi, Govanlıh, Gozahlı Dere, Göğarhaç, Gölmeç, Göngörmez, Göz, Guney, Guvalı, Guytul, Guzay, Guzayın Yamaçlar, Gül Deresi, Gülmez, Güngörmez, Güvemli, Hacı Pınarı, Harman Yeri, Hasan Tarlası, Hayat Önü, Hebiş Pınarı, Höllüklük, İbiş, İmam Yeri, İncariş, İnce Tarla, İnegeriş, Kasımoğlu, Kehin Başı, Kes Harmanı, Kırk Göz, Köyün Önü, Küçük Ay Deresi, Küçük Guytul, Küllük, Kürden, Kütük Burun, Mayıs Deresi, Mayıslı Dere, Mermerlik, Niğdelerin Dibi, Oksüzce Dere, Orta Burun, Orta Çuhur, Orta Yol, Pay Pınarı, Pelitli, Pınar Başı, Pınarlar, Pur, Pur Yatah, Purun Dibi, Sarı Punar, Serçe Sekmez, Sıra Çördöğon Gölleri, Sivas Yolu, Sülük Golü, Şimşit, Tek Mezer, Tekneli, Tozlu Pınar, Uzun Ahır, Verep Tarla, Yaramış Başı, Yeni Söğüt, Yıhılgan, Yoharı Çuhur, Yol, Yol Arası, Yoncalıh, Yük Boynu, Yüksek Tepelik, Zanbahlıh[106].

KARALAR:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 69 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği ortalama 1300 m civarındadır. Köy, doğuda "keçeci", kuzeyde "bunelek", güneyde "güllüğün yüzü" adı verilen tepelerin arasındaki derelerin kenarlarına kurulmuştur. Evlerin önemli bir kısmı, "aralık dere" adı verilen küçük dere ile "su deresi"nin uzantısı olan derenin birleştiği alan içerisinde yer alır. Bu iki derenin birleşmesinden oluşan ve devamı olan Karalar Deresi'nin güney ve kuzey yakalarında ise köyün diğer evleri yer alır. Karalar köyü genel olarak "dere içerisindeki köy" konumundadır.

Köye Karalar Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, köyü kuran iki kardeşe tenlerinin esmerliğinden dolayı "Karalar" lakabı takıldığından, zamanla kurmuş oldukları köye de "Karalar" denilmiş.

Tarihçesi: Mahalli rivayetlere göre, ***"Arabo"*** lakaplı bir kişi ile kardeşi ***Karabey***, köyün ilk kurucularındandır. Arabo, "Arap oğlan" demektir. Teninin Arap gibi esmer olmasından dolayı ona bu lakap takılmıştır. Köyün ilk kuruluş yeri, şimdi "Eskören" adıyla bilinen yerdir. Burada, "Kale Deresi" ile

---

[106] Kahyalı köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1.Aşık İsmeti (Abdülkadir Namlı). 2. Mehmet AYDIN (Köy muhtarı). 3. Niyazi Özden. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 09.07.1995

"Köy Deresi" adı verilen iki derenin arasındaki düzlük köyün ilk kurulduğu yerdir. Hatta ilk köy, "köy deresi" adı verilen dereye daha yakındır.

Köyün bu ilk yerleşim yerinden kalkarak şimdiki yerine taşınmasıyla ilgili, şöyle bir rivayet nakledilir: "Arabo ve kardeşi Eskören'de yaşarken, köye bir tahsildar gelmiş. İki kardeş bu kişiye büyük hürmet göstermiş, hatta ayrılırken heybesine birkaç salkım da üzüm koymuşlar. Gördüğü hizmet ve izzeti ikramdan çok memnun kalan tahsildar: 'Ulan Karalar, ilerde güzel bir yer var, gidin oraya yerleşin. Ben size devletten izin alırım. Bu derenin içinden kurtulun !' demiş. Kendilerine ***'Karacalar'*** denilen bu iki kardeş, daha sonra oradan göçerek köyün şimdiki yerine taşınmışlar. Köyün yeri o zamanlar çimenlikmiş. Şurasında burasında alıç ve armut ağaçları varmış"[107].

"Aralık dere" adı verilen küçük derenin kenarlarında sık ve oldukça yüksek sincan çalıları mevcutmuş. İki kardeş, şimdi üzerinde Muzaffer ve İbrahim Yerli'nin evlerinin bulunduğu mıntıkaya kazmayı vurup evlerini yapmışlar. Bunlardan çoğalan sülâleye "Karacalar" adı verilmiş. Çevre köylerden gidecek misafirler: "Haydin gidip şu Karalar'ı (iki kardeşi) bir ziyaret edelim." Derlermiş. Zamanla köyün adı Karalar olarak kalmış. Daha sonra buraya, "Fındıllar", "Lobas Uşağı" ve "Pirli Uşağı" adı verilen sülâleler yerleşmiş. Lobas Uşağı Sülâlesi, gelinleri de dahil olmak üzere, "Çarık Çıkartmaz" adı verilen bir hastalığa yakalanarak hepsi ölmüş ve geriye kimseleri kalmamış"[108].

Mahalli rivayetlere göre: Karalar köyünden eski kervan yolu geçermiş. Bu yol: "Sivas-Yeniapardı-Söğütçük-Karalar-Kale Deresi-Deliilyas-Kulmaç-... şeklinde devam edip gidermiş. Kale Deresi'nde bir sığınak kale varmış"[109].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 13 haneli Karalar köyünün hane reisleri şunlardır:

1. Kozlu Oğlu Ahmed. 2. Karaca'nın Oğlu Yusuf. 3. Ali Efendi. 4. Veled Oğlu Mehmed. 5. Pirli Oğlu Ali. 6. Fındıllı Oğlu Ahmed. 7. Pirli Oğlu Molla İbrahim. 8. Çırağın Oğlu Mehmed (Çoban). 9. Yoğun Ali Oğlu Mehmed. 10. Satı'nın Oğlu Hüseyin. 11. Deli Osman. 12. Satının Oğlu Hasan. 13. Sofular Karyesinden Mehmed (Çoban).

Köydeki Sülâleler:

ACEM OĞULLARI: Köyde Karacalar lakabıyla anılırlardı. Soyadları KARACA olan bu sülâle batmış geride kimseleri kalmamıştır.

FINDILLI OĞULLARI-KIZIL OĞULLARI: Köyde Fındıllığil lakabıyla anılırlar. Soyadları KIZIL, KANDİL ve YÜKSEKKAYA olanlar bu sülâledendir.

LOBAS UŞAĞI: Bu sülâlenin bütün fertleri, yörede "Çarık Çıkartmaz" adı verilen salgın hastalığa yakalanarak ölmüş ve geride kimseleri kalmamıştır.

PİRLİ OĞULLARI: Bu sülâle şu sekiz kolla ayrılmıştır: **Göğmerler (Gök Ömerler):** Soyadları PÜRLÜ ve GÜNBAY olanlar bu sülâledendir.

---

107 Kaynak kişiler: 1. Razi Gülmez: Karalar Oyd. Gör.t.: 21.07.1986. 2. Ziya Günbay, Karalar 1340 (1924), oyd. Gör.t.: 04.05.1987.

108 Aynı kaynak kişiler.

109 Kaya Kandil, Karalar, görüşme tarihi aynı.

Ayrıca bu sülaleye Sivas Merkez Güney köyünden Ahmet Turan Darıcı iç güvey gelmiştir. Soyadı DARICI olanlar belirtilen kişinin çocukları ve torunlarıdır. **Hasogil:** Bu sülâle bir salgın hastalık sonucu batmıştır. **Mistoğonbaşığil (Mustafa Onbaşıgil):** Soyadları KOÇAK olanlar bu sülâledendir. **Hametgil:** Soyadları YERLİ olanlar bu sülâledendir. **Emingil:** Bu sülâle Hametgil'den bölünmedir. Emin Hoca'dan dolayı bu adı almıştır. Soyadları YERLİ olanlar bu sülâledendir. **Hasan Kişigil-Bekir Onbaşığil:** Soyadları GÜLMEZ olanlar bu sülâledendir. **Muttullahgil:** Soyadları ÇETİNKAYA olanlar bu sülâledendir. **Aptıramangil (Abdurrahmangil):** Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir.

VELED OĞULLARI: Köyde Veled Uşağı lakabıyla anılırlar. Soyadları KAYABAY, VEREP, YERLİKAYA ve YILDIZ olanlar bu sülâledendir. Mahalli rivayetlere göre, bu sülâle, kan davası yüzünden Halep'ten Sivas'ın merkez Kartalca köyüne gelmiş. Burada bir süre oturduktan sonra bir kısmı Sivas'ın merkez Aylı köyüne, bir kısmı Şarkışla'nın Elmalı köyüne bir kısmı da bu köye yerleşmiş.

VEREP OĞULLARI: Köyde "Hebipgil" lakabıyla anılan bu sülâle aslen Veled Oğullarına dahildir.Ancak kayıtlara bu adla geçmiştir. Soyadları VEREP olanlar bu sülâledendir.

BALCI OĞULLARI: Köyde Hötükgil lakabıyla anılırlar. Soyadları BALCI ve AĞIÇ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin, Yıldızeli'nin Sandal köyünden Menşürlü'ye oradan da bu köye göçüp geldiği rivayet edilmektedir.

KOZLU OĞULLARI: Bu sülâle Sivas'ın merkez Haydarlı köyünden gelmedir. Köyde Kadirgil lakabıyla anılırlar. Soyadları AFŞIN, ARSLAN ve DÖKMETAŞ olanlar bu sülâledendir.

ÇIRAK OĞULLARI: Köyde Çırakgil lakabıyla anılırlar. Soyadları ÇIRAK ve KESKİN olanlar bu sülâledendir.

YOĞUN OĞULLARI: Bu sülâle şu iki kola ayrılmıştır: **Muradeyil (Muradeygil):** Soyadları KALIN olanlar bu sülâledendir. **Sarığil (Sarıgil):** Soyadları YOĞUN olanlar bu sülâledendir.

GEDİKLİ OĞLU: Köyde Hasekigil lakabıyla anılırlar. Soyadları GEDİK olanlar bu sülâledendir.

HÜSEYİN OĞLU: Köyde Sülümangil lakabıyla anılırlar. Soyadları YILDIRIM olanlar bu sülâledendir. Hüseyin Koca ve Süleyman adlı kişilerin Sivas'ın merkez Koyuncu köyünden buraya iç güvey gelerek bu sülâleyi kurdukları rivayet edilmektedir.

TÜFEKÇİ OĞLU: Köyde Kel Memmetgil lakabıyla anılırlar. Soyadları TÜFEKÇİ olanlar bu sülâledendir. Mehmet adlı kişi Sivas'ın merkez Aylı köyünden içgüvey gelerek bu sülâleyi kurmuştur.

ACER EHMET GİL: Köyde Acer Ehmetgil lakabıyla anılırlar. Soyadları DOĞAN olanlar bu sülâledendir. Bu sülâleyi kuran Ahmet adlı kişi Ankara Keskin'den Pirlioğulları sülâlesine iç güvey olarak gelmiştir. Bu yüzden bu sülâle Pirlioğulları kütüğüne kayıtlıdır.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 13 hane ve tahmini 65 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Karalar köyünün nüfusu: 113 erkek, 113 kadın olmak üzere toplam 226

kişidir. 1970 yılında 70 hane ve 429 kişidir. 1990 nüfus sayımında 531 nüfusa sahip olan Karalar köyü 1997 sayımında 467 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 5635 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 5576 dönümü kıraç, 24 dönümü taban, 35 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1963'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy av alanları, soğuk suları ve otlaklarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi mevcuttur.

Meşhurları: Altınyayla-Şarkışla yolunun faaliyette olmadığı yıllarda Tonus (Altınyayla) yöresi halkı Hanlı köyü üzerinden Şarkışla'ya giderdi. Karalar köyü de bu güzergah üzerindeydi. Özellikle o yıllarda odalarını yolcu ve misafirlere açan ***Ömer Çavuş (Ömer Pürlü), Kayabey, Misto Onbaşı (Mustafa Koçak, Beşir Kalın,*** gibi isimler, misafirperverliği ve cömertlikleriyle tanınmış kişilerdi. Bu köyden yetişen ***Altıparmak*** yada ***Çolak Sefer*** lakaplarıyla anılan ***Sefer Tüfekçi,*** ünü uzak köylere kadar yayılmış meşhur bir zurnacıydı. Yine kuvvetli şiirleriyle dikkat çeken şair ***Ömeri (Ömer Yerli)*** bu köylüdür. Köyden okuyarak yetişen diğer isimler ise şunlardır: Öğretmen ***Lâtif Pürlü, Kadir Pürlü, Efendi Arslan, Galip Gülmez, Muammer Gülmez, Hasan Koçak, Yakup Koçak, Ramazan Yıldız, Halil Balcı, Hayrettin Kızıl,*** Ziraat Mühendisi ***İdris Pürlü, Hidayet Yerlikaya,*** Makine Mühendisi, ...***Balcı.***

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Hacı Ömer Yerlikaya'nın evi çatma bacalı eski Anadolu köy evlerinin önemli örneklerinden biridir. İlbeyli yöresinin "Kepez" ve "Düynükkaya" adı verilen en yüksek iki tepesi bu köyün 3-4 km doğusunda yer alır. Bu tepeler avlanmak için çok elverişlidir. Ayrıca bu tepelerin eteklerinde armut, alıç, denden, karamuk, karacık, kuşburnu, gibi yabani meyve ağaçları ve çalılar bol olduğundan meyve zamanı buraların ziyaretçisi çok olur.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde Yoğun Oğullarının evi ***Sarılık Ocağı***dır. Burası Sarılık hastalığına yakalanan kişiler tarafından ziyaret edilir. Deliilyas beldesi ile bu köy arasındaki ("Davullu" adlı tepe üzerinde bulunan) "***Davullu Dede***" ziyareti çevre köyler tarafından yağmur duasına gidilen önemli bir ziyaret yeridir. Burası yine çeşitli dilekler için ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ağal, Ağalın Dere, Ağalın Punar, Ağalın Yohuş, Ağca Bağ (Bey), Ağrilcenin Ağzı, Alıçlı, Alime'nin Yatağı, Almalı Guney, Anlağın Yüzü, Aralıh Dere, Armıtlı, At Gayası, Bahcacığın Dere, Bahcacıh (Bahçecik), Basdırma (Pastırma) Punarı, Battal'ın Çayırı, Boyun, Boyun Tarla, Bunelek (Büvelek), Büklü Dere, Ceylan Gaya, Cılban Tarla, Cılga Boyun, Cırıh Yaylası, Cingan (Çingen) Yurdu, Çağşah, Çalca Boyun, Çalma, Çamın Götü, Çamın Yanı, Çamırlıh (Çamurluk), Çatal, Çatalın Punar, Çatma Maşat, Çay, Çay Tarla, Çaygara, Çevlik, Çir Tarlası, Çolahça, Çördük, Çuhur Yurt, Dağermenin Oğ (Önü), Dar Buğaz, Dar Deresi, Daşın Başı, Davulcağın Yüzü, Davulcah, Davullu Dede, Deve Düşen, Dohuzlar, Döklü Daş, Dökme Daş, Duz Daşı, Düdük Lâcı (Düdüklü Hacı), Düğnük Gaya, Düğnük Gayanın Yüzü, Eğrilcenin Ağzı, Emendi, Emendi'nin Dere, Erikli, Ese'nin Batığı, Eskören (Eski Ören), Eskörenin Dere, Eşkelaman (Ekşi Elmanın) Dere, Ev Gonağı, Fiğin Boynu, Gâvur'un Punarı, Gale (Kale)

Deresi, Gamışça, Gar Yatağı, Gara Depe, Gara Kırma, Garadepe (Karatepe), Garamıhlı (Karamuklu), Garayalar (Kara Kayalar), Garlıh, Garuzay (Kara Kuzey), Gaya Bağ'ın (Kaya Bey'in) Ağılı, Gerimşekli (Germişekli), Gerimşeklinin Dere, Gızıl Punar, Göç Yolu, Göğ Gısıh (Gök Kısık), Göğ Pınar, Göğce Boyun, Göllü Seki, Güllüğün Ardı, Güllüğün Yüzü, Güllük, Haceli'nin Ağılı, Hamed'in Ağılı, Hamed'in Ağılın Punar, Hamza Depesi, Hargaltı (Ark Altı), Hayırsız, Höllüklük, Hüyüğün Boynu, Ilıman Dere, Işılah Depe, İnciğum, İnoğ (İnin Önü), İspa (Sipahi) Bazarı (Pazarı), Kayracıh, Keçeci, Kepez, Kisler, Kislerin Dere, Kör Pınar, Köy Deresi, Köyün Oğ (Önü), Kuççük, Küçük) Çördük, Kürt Tarlası, Kürtoğlu, Mahmut Gayası, Menevşe Çevliği, Muhdat'ın Ağılı, Neboğlu'nun Ağıl, Oluh, Osüçce (Öksüzce), Oyum, Oyum Çayı, Öz, Pöğrek, Sâdenin İçi, Sarı Depe, Sarı Punar, Sarığran, Seki Tarla, Sırağyalar (Sıra Kayalar), Sırağyaların Oğ (Önü), Sızgı, Sincanlı, Sincanlının Dere, Su Deresi, Sübürgelik, Sütlüğün Oğ (Önü), Şeker Punarı, Tahda Seki, Tandır Gaya, Topah Daş, Topah Daşın Dere, Topal Osman'ın Punarı, Uzun Burun, Yoğunlu, Yoğunlunun Dere, Yoharı Göğ Gısıh, Yol Ayrımı, Yüce Eniş, Zevle Gıran[110].

KARALI:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 36 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1150 m civarındadır. Köy kuzeyde "kKslinin Tepe" ile güneyde "Çatak Tepe" adı verilen iki tepenin arasındaki derenin içerisine kurulmuştur. Genel olarak "dere içerisinde köy" konumundadır.

Köye Karalı Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre köyü "***Kara Ali***" isimli bir kişi kurmuş ve onun adından dolayı buraya daha sonra "Karalı" denilmiş.

Tarihçesi: Hicri 926, Milâdî 1519 yılında tutulan bir tapu defterinde İlbeyli Bölüğüne bağlı ***"Kışlak-ı Karaköy"*** şeklinde kaydedilen köyün Karalı olabileceği akla gelmektedir. Çünkü: aynı kayıtta Karalar ayrıca yazılmıştır ve civarda içinde kara kelimesi geçen başka köy bulunmamaktadır[111]. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 46 haneli Karalı köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Bektaş Oğlu İbrahim. 2.Şaban Oğlu Salman. 3.Deli Mustafa Oğlu Mustafa. 4.Kel Ali Oğlu Deli Mehmed. 5.Kasım Oğlu Osman. 6.Tintaş Oğlu Osman. 7.Kasım Oğlu Sarı Hüseyin. 8.Abbas Efendi Oğlu Topçu İbrahim. 9.Kösece ibrahim. 10.Binici Oğlu Mehmed Efendi. 11.Hacı Hasan Oğlu Mustafa. 12.Binici Oğlu Süleyman. 13.Ballı Musa Oğlu Veli. 14.Kasım Oğlu Veli. 15.İmam Oğlu Abdullah. 16.İsrail Oğlu Hüseyin. 17.Cura Oğlu Ali. 18.Cura Oğlu Ebubekir. 19.Tintaş Oğlu Ahmed. 20.Kra Mustafa Oğlu Hüseyin. 21.Kasım Oğlu Hasan. 22.Köse Mehmed Oğlu Köse Hasan. 23.Hoçur Oğlu Mustafa. 24.Kör Ömer Oğlu Mehmed. 25.Binici Oğlu Ebubekir. 26.Kasım Oğlu Halil. 27.Ömer Bey'in Oğlu Hasan. 28.Kasım Oğlu

---

[110] Karalar köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: 1. Hacı Yerli, Karalar 1334 (1918), oyd. Gör.t.: 21.07.1986. 2. Kaya Kandil, Karalar, oyd. Gör.t.: 21.07.1987. 3. Razi Gülmez: Karalar Oyd. Gör.t.: 21.07.1986. 4. Ziya Günbay, Karalar 1340 (1924), oyd. Gör.t.: 04.05.1987.

[111] B.O.A. TTD 79. s.388

Mehmed. 29.Tintaş Oğlu Abdulvahhab. 30.Memiş'in Oğlu İbrahim. 31.Hoçur Oğlu Osman. 32.Müstecip Oğlu Şaban. 33.Abdi Oğlu Seyid Salih. 34.Binici Oğlu Şaban. 35.Abdulgaffar Oğlu Dede Halil. 36.Hacı Oğlu Osman. 37.Kel Ömer Oğlu Ali. 38.Abdulkadir Oğlu Ahmed. 39.Halil Oğlu Hamza. 40.Bekir Kethuda Oğlu Molla Osman. 41.Kara Mehmed Oğlu Hasan Efendi. 42.Kara Memiş Oğlu İslâm. 43.Cebeci Oğlu Deli Abdullah. 44.Tirid Osman Oğlu Ebubekir. 45.İmam Oğlu Şaban. 46.Kürt Ahmed Oğlu Osman.

Köydeki Sülâleler: Tespit ettiğimiz kadarıyla köydeki sülâleler şunlardır:

TANTIŞLAR: Bu sülâle zamanla şu kollara ayrılmıştır: **Yagupgil:** Soyadları ÇİFTÇİ olanlar bu sülâledendir. **Durmuş Hocagil:** Soyadları DANIŞ. **Hacığıl (Hacıgil):** Soyadları DANIŞ. **Mulla Osman Efendigil:** Soyadları DOĞAN.

KAVESGİL-KAVASGİL: . Soyadları DEMİR olanlar bu sülâledendir.

KEL ALİ UŞAĞI-KEL ALİ OĞULLARI: Bu sülâle zamanla şu kollara ayrılmıştır: **Karababagil:** Soyadları, KARABABA. **Ömergil:** Soyadları KARTAL. **Beşirgil:** Soyadları, KELER, GÜLSEVER. **Hüseyin Onbaşıgil:** Soyadları GEL, AVCI. **Battalgil:** Soyadları GELÖZ.

AVŞARGİLLER: Bu sülâle zamanla şu kollara ayrılmıştır: **Hüseyin Efendigil:** Soyadları AKTAŞ. **Emingil:** Soyadları AKTAŞ. **Haceligil:** Soyadları AKTAŞ.

HACIĞİL-HACIGİL: Bu sülâle zamanla şu kollara ayrılmıştır: **Mulla Salihgil:** Soyadları KARABULUT, BAL. **Hasangil:** Soyadları KARATAŞ.

BEKTAŞGİL: Bu sülâle zamanla şu kollara ayrılmıştır. **Apturaman Efendigil:** Soyadları GÜL. **Süleyman Efendigil:** Soyadları YAZICI.

HACİMAMGİL (HACI İMAMGİL): Soyadları KELEŞ, YILMAZ ve AYDIN olanlar bu sülâledendir. "Bu sülâle aslen Yıldızeli Direkli Köyünden gelmedir. Hacı isimli biri Karalı Köyüne İmam olarak gelmiş. Hacı İmam, daha sonra bu köyde kalmaya karar vermiş. Köylü de Hacı İmama arazi vermiş ve böylece bu sülâle zamanla büyümüş"[112].

HACOSMANGİL (HACI OSMANGİL): Soyadları KUŞ olanlar bu sülâledendir.

ŞABANGİLLER-MOLLA İBİŞGİLLER: Soyadları AKKUŞ olanlar bu sülâledendir.

KARA ÇADIRGİL-ÇADIRLAR: Soyadları ÇADIR, ÇERKEZ ve ŞANLI olanlar bu sülâledendir.

GÖĞŞENGİL: Soyadları ŞEKER olanlar bu sülâledendir.

KINACIĞİL (KINACIGİL)-SOFİĞİL (SOFUGİL): Soyadları KOÇ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Kahyalı Köyünden gelmedir.

BAYRAKTARGİL: Soyadları ELMALI olanlar bu sülâledendir.

HAMZAGİL: Soyadları ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

---

[112] Kaynak Kişi: Kadir Kartal, Karalı-1932, Ortaokul, Gör.t.: 26.01.1999.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 46 hane ve tahmini 230 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Karalı köyünün nüfusu: 219 erkek, 221 kadın olmak üzere toplam 440 kişidir. 1970 yılında 92 hane ve 420 kişidir. 1990 nüfus sayımında 334 nüfusa sahip olan Karalı köyü 1997 sayımında 308 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 6920 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 5720 dönümü kıraç, 1097 dönümü taban, 104 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1940 yılların sonuna doğru hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy âlimleri, meyve bahçeleri, suyu ve arazisindeki yabani meyveleriyle meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Yukarıda Karalı köyünün âlimleriyle meşhur bir köy olduğunu söylemiştik. Saygın ve dini alanda bilgili oldukları rivayet edilen bu kişilerden bazıları şunlardır: ***Hüseyin Efendi*** (Hüseyin Aktaş), ***Süleyman Efendi*** (Süleyman Yazıcı), ***Molla Abdurrahman Efendi*** (Abdurrahman Gül), **Molla *Osman Efendi*** (Osman Doğan), ***Selim Hoca*** (Selim Yıldız), ***Dalıkırık Hoca.*** Sayılan bu isimlerin hemen hemen hepsinin ***Nakşibendî*** tarikatına mensup oldukları rivayet edilmektedir. Bunlardan Süleyman Efendi tarikat dersi vermeye yetkili bir kişiymiş. Bu köyden yetişen diğer kişiler arasında, Sivas Anadolu Lisesi Müdürü ***Fazlı Aktaş,*** Ankara PTT müdürü ***Kerim Yazıcı,*** şair ***Kadir Baba (Kadir Kartal),*** mütahit ***Mahmut Keleş***, gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde "Kavasgil'in, Hasangil'in ve Ali Hoca'nın misafir odaları oyma tavanlı tarihi yapılardır. Karalı köyünün arazisi yazın yabani meyve toplamak ve açık alanda gezmek isteyenler için çok uygun ve görülmeye değer özelliktedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde "Küt Ocağı" ve "Göz Ocağı" olmak üzere iki ocaklı ev vardır. Küt ocağına yürüyemeyen çocuklar, göz ocağına ise göz rahatsızlığı olanlar götürülür.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acer Ehmed, Acı Pınar, Acıgol, Ada Depe, Ada Depenin Altı, Ağ Gaya Buğazı, Ağ Yarın Başı, Ağgaya, Ağılın Ardı, Ahbunluh, Ahraç, Akkuzulu, Ali Bağ, Ali Bağ'in Düz, Alıçlı Çuhur, Alucun Ardı, Arılığın Oğ, Aşşa Dip, Aşşa Ören, Aşşa Yoncalıh, Ay Deresi, Ayderesi'nin Ağzı, Bahcecük Ağzı, Bahçe, Ballıca, Ballıcanın Ağzı, Batahlı, Batahlının Buğaz, Bayamca, Bayraktar'ın Pınarı, Böyük Guney, Bucah, Büklü Dere, Büklü Derenin Ağzı, Büyük Ağzal, Çahır Delik, Çahşağın Ağzı, Çahşah, Çallı Çatah, Çatal Arhaç, Çatal Sekü, Çay Bahçe, Çay Kenarı, Çay Tarla, Çetüğün Ağzı, Çetüğün Başı, Çetüğün Yoharı Bölük, Çetük, Daşlı Tarla, Datlı Pınar, Derincüney (Derince Güney), Derüncüğün Ağzı, Deştiğin, Deve Çuhuru, Dib, Durdulu Toprağı, Eski Türbe, Etâ Yüz, Ete (Öte), Ete Ağeçe (Öte Geçe), Gala, Galın Bük, Galın Bükün Ağzı, Galın Bükün Ağzı, Galın Çuhur, Gamışlı, Gara Guney, Gara Muhlu, Garaaçın Başı, Garağaç, Garoğney, Gaşın Başı, Gavağın Altı, Gavah, Gavah Altı, Gayacığın Ağzı, Gayacıh, Gayacuh, Gayanın Arası, Geçidin Başı, Gırtıllı, Gırtıllı Yolu, Gızıl Eniş, Gızıl Yol, Gızıl Yolun Ayağı, Gızıl Yolun Başı, Gocanın Oluğu, Golün Başı, Göğce Pınar, Gözeli, Gulmez Ardı, Gum Yığını, Gurd Deresi, Guruçöz,

Guş Oturağı, Guzu Yoluh, Harami, Harman, Harman Altı, Harman Pınarı, Harman Yeri, Hattin (Hattın), Hattin Altı, Hattin Üsdü, Hoca'nın Oluğu, Hörküç, Ilıca Pınar, Ilıca Pınar Başı, İn Deresi, İn Deresinin Başı, İnce Ferik, İnce Geriş, İstasiyon, Kâden Dere, Kavaç Arhaç, Keh, Kel Ömer Oğlu, Kevenli Arhaç, Killik, Kisli Pınar, Kor Pınar, Kuççuk Boğaz, Kuççuk Buğaz, Kuzu Yarı, Mağaracuğun Dibi, Mal Depesi, Mantarlı, Marzı Yolun Başı, Mezer Ardı, Mrecenlik, Narince, Narince'nin Boz, Niğdenin Başı, Ören, Örenin Başı, Öte Yüz, Pisik Beleni, Pürenlice, Sapcancıh, Sarı Söğüt, Seyit'den Tarla, Sıfırın Altı, Sivas Yolu, Sofu'nun Bölük, Soğuh Pınar, Soğuh Pınarın Başı, Söğütcük Depesi, Sülüman Oluğu, Şefelen, Şevelen, Tombah, Topah Daş, Tortar, Tortarın Pınarı, Tünelin Ardı, Üç Dere, Varaganın Oğ, Yalınız Dere, Yalınız Derenin Başı, Yalınız Derenin İçi, Yalınız Mezer, Yalnız Mezerin Ardı, Yamaç, Yasdıcuğnenin Ağzı, Yasdıcuğney, Yastıcuğne, Yazı, Yıhılgan, Yıldızeli Toprağı, Yoharı Bölük, Yoharı Dip, Yoharı Ören, Yol Enen, Yolun Altı, Yolun Üsdü, Yoncalıh, Yumru Depe, Yüce Gaş[113].

KARTALCA

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 51 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1300 m civarındadır.

Köye Kartalca Adı Verilmesinin Sebebi: Hemen yanında yer alan, tarihi "Kartal Kalesi"ne yakın bir yerde kurulmuş olmasından dolayı, köye "Kartalca" adının verildiği rivayet edilmektedir. "Kartalca" kelimesi, "kartala yakın veya kartala benzer, " anlamına gelmektedir. Böyle olunca, Kartal Kalesine yakın bir köy olduğunu belirtmek amacıyla buraya "Kartalca" denmiş olması kuvvetli ihtimaldir ve nakledilen rivayetleri doğrular. Yine, köyün içinde bulunan "Kartal Baba Ziyareti", köye bu adın verilmesinde etkili olan "Kartal" kelimesi üzerine dikkatimizi çekmektedir. Burada Kartal'ın, Doğan, Şahin gibi bir erkek adı olduğu düşünülürse, belki de "Kartal Baba" hem Kartal Kalesine ve hem de Kartalca'ya adını veren kişidir, denilebilir.

Tarihçesi:1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 49 haneli Kartalca köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Abis (Abid) Oğlu Müslim. 2.İslâm (?)Oğlu Osman. 3.Solak Osman Oğlu Himmet. 4.Arab Osman Oğlu Bedel Hasan. 5.Kürt Yusuf Oğlu Kürt Halil. 6.Muhlis Oğlu Hasan. 7.Gözüküçük Oğlu Bekir. 8.Resûl Oğlu Bekir. 9.Salih Oğlu Veli. 10.Hasan Oğlu Topal Hüseyin. 11.Hacı Hasan Oğlu Mehmed. 12.Kadı Oğlu Hacı Halil. 13.Emin Oğlu Mehmed. 14.Resûl Oğlu İbil. 15.Değirmenci Oğlu Polat. 16.Hacı Hasan Oğlu Alaattin. 17.Gözüküçük Oğlu Osman. 18.Kara Halil Oğlu Abdulkadir. 19.Kara Oğulları Mehmed ve Süleyman. 20.Musa Oğlu Topal Ali. 21.Kulak İsmail. 22.Ali Oğlu Hacı Mehmed. 23.Hakkı Oğlu Hüseyin. 24.Çolak Oğlu Mehmed Ali. 25.Hakkı Oğlu Ahmed. 26.Kör Hasan Oğlu Ahmed. 27.Hazar Oğlu Hasan. 28.Musa Oğlu Kara Mehmed. 29.Kurtoğlan Oğlu Hasan. 30.Halil Oğlu Kara Veliddin. 31.Kara Hacı Oğlu Mustafa. 32.Hacı Oğlu İdris. 33.Hakkı Oğlu Şaban. 34.Resûl Oğlu Muhtar Ahmed. 35.Resûl Oğlu Hasan Hüseyin. 36.İslim Oğlu

---

[113] Karalı köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Süleyman Kantar, Karalı-1927, oyd. Gör.t.: 19.06.1999.Kadir Kartal, Karalı-1932, Ortaokul. Gör.t.: 26.01.1999. Mahmut Keleş, Karalı 1934, ilkokul. Gör.t.: 16.08.2002.

Şaban. 37.Değirmenci Oğlu Hasan Efendi. 38.Hasan Kethuda Oğlu Mehmed. 39.Teslime Hatun. 40.Ömer Oğlu Gül Hacı. 41.Şamlı Oğlu Osman. 42.Sarı'nın Oğlu Kasım. 43.Hakkı Oğlu Muhtar. 44.Asır Ahmet Oğlu Ahmet. 45.Hakkı Oğlu Ömer Ağa. 46.İslim Oğlu Veliddin. 47.Kaza (?) Kethuda. 48.Yakup. 49.Şekerzâde Hemşiresi Hasene Hatun.

Köydeki Sülâleler: Köydeki başlıca sülâleler şunlardır:

SÜLOGİL: Soyadları AYDIN olanlar bu sülâledendir.

HACI HASANGİL: Soyadları ŞEKER olanlar bu sülâledendir.

ŞABOGİL: Soyadları ŞAHİN olanlar bu sülâledendir.

İSLİMEYİL: Soyadları ARSLAN olanlar bu sülâledendir.

RESÜLGİL: Soyadları YAZICI, YILDIZ olanlar bu sülâledendir.

GÖZÜ KÜÇÜKGİL: Soyadları GÖZÜKÜÇÜK olanlar bu sülâledendir.

FATOĞGİL: Soyadları BÜKE, GÖKOĞLU, KARATAŞ, olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 49 hane ve tahmini 245 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Kartalca köyünün nüfusu: 190 erkek, 224 kadın olmak üzere toplam 414 kişidir. 1970 yılında 150 hane ve 580 kişidir. 1990 nüfus sayımında 414 nüfusa sahip olan Kartalca köyü 1997 sayımında 306 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 4423 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 3757 dönümü kıraç, 220 dönümü taban, 446 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1942'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy bahçeleri, bostanları ve özellikle Patatesiyle meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu, sağlık ... vardır.

Meşhurları: Bu köyden yetişen ***Ali Hoca*** (Ali Yazıcı), ***Molla İbrahim*** (İbrahim Arslan), ***Molla Hacı,*** (Hacı Aydın), ***Eyüp Hoca*** (Eyüp Şeker), adlı kişiler dini konularda bilgili ve çevrede saygı gören kişilerdi. Cumhuriyet döneminde okuyarak yetişmiş kişiler arasında ise, ***Dr. Derya Aslan, Dr. Gürbüz Yıldız, Askeri Dr. Hamza Yıldız, Mimar Ayten Yıldız,*** gibi isimleri sayabiliriz. Son zamanlarda bu köy yetiştirdiği işadamlarıyla dikkat çekmektedir. İstanbul'da ticaret yapan ***Mehmet Yıldız*** ve ***Salih Gedik,*** Sivas'ta ticaretle uğraşan ***Hasan Yazıcı,*** tespit edebildiğimiz isimlerden birkaçıdır.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Altınyayla düzlüğünden çıkarak, Kızılırmak'a karışan "Üskülüç Irmağı" adı verilen çay, yer yer güzel görüntüler sergiler. Bu ırmak kıyısındaki kavak ağaçlarının gölgeleri piknik yapmak için ideal yerlerdir. Tarihi "Kartal Kalesi" kalıntısı ve "Camız Gölü" mevkiideki, Osmanlı döneminden kalma "yaşlı kavak ağacı" görülmeye değer güzelliktedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Evliya veya Kartal Baba adı verilen ziyaret yeri başta yağmur duası olmak üzere diğer değişik dilekler için ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Gol, Ağ Dere, Ağ Derenin Başı, Ağ Derenin Oğ, Ağılın Oğ, Akcaeniş Yeri, Alıcın Dibi, Arhaç, Armıtlı, Aşşa Bosdan, Aşşa Öz, Aşşa Tünük, Ateşmersi, Bahçe, Batkın Tarla, Belen, Boruhlu, Bosdan, Burhuçoluh, Büyük Bölük, Büyük Depe, Büyük Yer, Camız Golü, Canlı Oğlu, Canlı Yatağı, Canoğlu Yatağı, Çağlağan Punar, Çağlah Gaya, Çağloze, Çatal Pur, Çay, Çayın Ağzı, Çaylah Gayası, Çermicek, Çevlik, Çil Hamza, Çöpür Ahmet, Dadır Götü, Dağ Yolu, Daş Oluh, Davarın Yatağı, Delik Gaya, Depe Tarla, Dere Çaatı, Dere Çatı, Dere Yonca, Dohuz Dönek, Durah Oğ, Elmalı, Elmalı Oğ, Elmanın Oğ, Ezen Terelik, Ferah, Fiğ Deresi, Gabir Deresi, Ganlı Tarla, Gara Çalı, Gara Çayır, Gara Pınar, Gavağın Başı, Gavah, Gaya Başı, Gırh Goyahlar, Gırıh, Gızıl Bayır, Gızılöz Yolu, Gol Arhaç, Göğ Pınar, Göynüt, Göze, Gözmen Arası, Gözmenin Aralığı, Gulluk, Gulmez, Gulmez Payı, Gum Tarla, Guş Depesi, Guş Hüyüğü, Guşuğun Depe, Gül Yolu, Güsuğun, Hacı Ümmet, Hargın Altı, Hasan Depe, Hüyüğün Altı, İbal, İlmanın Ardı, İnce, Kel Hasan, Kertil Guşuğün, Koprü Başı, Kor Musa, Koyün Oğ, Mahmut Bölük, Mezerin İçi, Mezerin Oğ, Ortalıh Seki, Ören, Palaşka, Pevlikenin Başı, Pevlüke, Pırtıl Daş, Pisikoğlu, Rasılın Yanı, Sap Guzay, Sohah Ardı, Sulah Başı, Sürümü Kötü, Şalvar Tarla, Şekeroğlu, Tarlalıh, Uzun Pay, Üyük Dibi, Üzüm Bağı, Yoharı Armıtlı, Yoharı Öz, Yoharı Yamaç, Yoharı Yonca, Yohuş Dibi, Yolun Altı, Yoncalıh, Zıraatın Oğ, Ziyaret[114].

KAVLAK:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 35 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1300 m civarındadır. Köy, "Kalaycık" adı verilen tepenin güneyinden geçen derenin kuzeyindeki küçük tepenin üzerine kurulmuştur. Zemini toprak olup kuzeye doğru meyillidir.

Köye Kavlak Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, köy önceleri Kabasakal köyünün doğusundaki "kavlak deresi" adı verilen mevkideymiş. Daha sonra oradan göçerek köyün şimdiki bulunduğu yere yerleşmişler. İlk geliş yerlerinden dolayı buraya "Kavlak" denilmiş olması bir ihtimaldir.

Tarihçesi: Hicri 926, Milâdî 1519 yılında tutulan bir tapu defterinde Kavlak köyü, Kabasakal Bölüğü'ne bağlı ***"Kışlak-ı Kavlak"*** şeklinde geçmektedir ve 17 erkek nüfus kaydedilmiştir[115]. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 10 haneli Kavlak köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Muhtar-ül Evvel Efendi Kethuda. 2. Mehmed'in Oğlu kara Mehmed. 3. Abdullah Oğlu Mustafa. 4. Ali Oğlu İsmail. 5. Mahmud Oğlu Ali Mehmed. 6. Çukur Ali Oğlu Musa. 7. Kör Ali'nin Oğlu Molla Said. 8. Kara Memik Oğlu Ahmed. 9. Hasan'ın Oğlu Kul Kadı. 10. Kapıcı Oğlu Yusuf.

Köydeki Sülâleler: Köyün bilinen sülâleleri şunlardır:

ESEFGİL: Soyadları YILDIRIM, ASLAN olanlar bu sülâledendir.

---

[114] Kaynak Kişiler: 1. Hacı Ali Şeker, 75 Yaşında, Okuryazar değil. 2. Ali Şeker, 67 yaşında, okuryazar. 3. Mehmet Aydın, 90 Yaşında, okuryazar değil. 4. Mevlüt Yazıcı, Kartalca 1932, İlkokul. Gör.t.: 16.07.2001. Hasan Yazıcı, Kartalca 1955, lise. Gör.t.: 16.07.2001.
[115] B.O.A. TTD 79. s.403

İMAMGİL: Soyadları DOĞAN, KOÇYİĞİT, GÖZÜPEK olanlar bu sülâledendir.

YÜZBAŞIGİL: Soyadları ÇİFTÇİ olanlar bu sülâledendir.

SELİMGİL: Soyadları YİĞİTER, DOĞAN, SALTUK olanlar bu sülâledendir. Bu sülâlenin Kangal/Taşlıhüyük köyünden geldiği rivayet edilmektedir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 10 hane ve tahmini 50 nüfustur. 1970 yılında 27 hane ve 157 kişidir. 1990 nüfus sayımında 165 nüfusa sahip olan Kavlak köyü 1997 sayımında 131 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 1065 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 759 dönümü kıraç, 256 dönümü taban, 50 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1968'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Bu köy öncelikle madımağı ile meşhurdur. Çevre köylerden bu köye gelip madımak toplarlar. Yine, Kavlak köyünün aşı toprağı çok tutulur. Ayrıca, köy dokumalarıyla da meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: İmamgil sülâlesinden ***Hatip*** isimli kişinin dini bilgisi kuvvetli ve çevrede sevilen bir şahıs olduğu rivayet edilmektedir. Köyden okuyarak yetişen kişiler arasında, Harita Müh. ***Fevzi Yiğiter***, Jandarma Yüzbaşı ***Dursun Çiftçi***, Kaymakam ***Rahmi Doğan***, ***Hamit Doğan***, Öğretmen ***İlyas Koçyiğit***, ***Burhan Yiğiter***, ***Recep Aslan***, gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köy arazisi içerisinde taştan oyulma tarihi mağaralar bulunmaktadır. Ayrıca "belan arkası" ve "kale tepesi" adı verilen mevkiler ören yeridir. İbrahim Doğan, Şaban Yiğiter ve Şükrü Koçyiğit'in misafir odaları, oyma tavanlı eski yapıdır. İbrahim Doğan'ın odası 132 yıllıktır. Bu köyde ***"Uyuz Çermiği"*** adı verilen bir şifalı su vardır. Bu suda yıkanan kişi kaşıntı ve uyuz hastalıklarından kurtulur.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Su, Ağıl Oğ, Ağri Armıt, Ağtaş, Ahmet Ören, Aralıh, Aşşa Aralıh, Aşşa Güllük, Aşşa Koramaz, Aşşa Yoncalar, Bahcecik, Batıh, Bekir'in Goyağı, Belan Ardı, Belan Üsdü, Bosdan Tarla, Boz Toprah, Civciv Golü, Çallı Tarla, Çatah, Çatah Başı, Çatah Oğ, Çatal Depe, Çayır, Çorahlı Tümsek, Çuhur Tarla, Daş Arası, Daşlı Tarla, Datlı Su, Demir Gıran, Depe Ardı, Dere Kenarı, Dereli, Dönbek, Dunük Gaya, Duzluca, Düz, Eğri Tarla, Eşgi (Ekşi) Elma, Evelik Goyağı, Gara Çalı, Gara Goyah, Gara Ova, Gara Yılan, Gavuş Bekir, Gaya Gediği, Gayanın Ardı, Gayanın Ucu, Geçili Altı, Gızıl Tarla, Goramaz, Goyun Yatan Goyah, Güllük, Guşburnunun Dibi, Haldır Harman, Harman Tarla, Hatip, Hüyük Dibi, İncecik, İnin Oğ, Kapahlı, Keh, Keven Yolu, Kor Gız, Kor Pınar, Koramazın Yolu, Köy Oğ, Manik, Maniğin Goyağı, Mantar Tarlası, Mera Başı, Mezer Altı, Ören, Ören Oğ (Önü). Ota'çe, Öz, Purun Oğ, Sağ, Sağ Depe, Sâhârin Üsdü, Sarı Depe, Sarın Üsdü, Seher Üsdü, Sekiler, Sivri, Topallar, Uzun Goyah, Üç

Depeler, Yel Gediği, Yellice, Yoharı Aralıh, Yoharı Koramaz, Yoharı Yoncalar, Yoncalıh, Zeylan Goyağı, Zincan Dibi, Ziyalat[116].

KAYADİBİ

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesine bağlı bucak merkezidir. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 57 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1250 m civarındadır. Köy, "Kaşınbaşı" adı verilen mevki ile ""Killik" adı verilen mevkilerin arasındaki derenin içerisine kurulmuştur. Bu dere "Kuzuğlaklı" mevkinin uzantısı olup, güney-kuzey istikametinde akar ve yazın suyu kurur. Köy evlerinin bir kısmı dereye doğru (doğuya), bir kısmı ise kuzeye doğru eğimli olan alan üzerine kurulmuş olup, zemini yumuşak topraktır.

1956 yılında yayınlanan bir kaynakta Kayadibi Nahiyesi Hakkında şu bilgiler verilmiştir: "Sivas Merkez kazasının 22 köylü, 8722/1950 nüfuslu bir nahiyesi olup merkezi 599/1950 nüfuslu Kayadibi köyüdür. Nahiye arazisi, güneyde 1981 Rakımlı Büyük Çal, Küslü, Kuzeyde Güngörmez Dağı parçalarından Karacadağ arasında, umumiyetle kuzey-batıya müteveccih, muhtelif geniş vadilerin tabanları ile bu vadileri çevreleyen çıplak, tatlı meyilli sırtlardan ibarettir. Nahiye dahilinde, kuzeybatı istikametine akan Düdükkaya ve Karalar Çayları ile ayakları, Kayadibi'nin doğusunda genişçe gölcük ve bataklıklar meydana getirmektedir. Kayadibi Sivas'ın güneybatısında, 45 No'lu Sivas Kayseri devlet yolunun Sivas'tan 48. Km'si üzerindedir. Kayseri Sivas Demiryolunun Sivas'tan 70. Km'sindeki Hanlı İstasyonuna da 8 km mesafededir. Köy, Düdükkaya deresi vadisinin tabanında kuzey-batıya maruz bir sahada kurulmuştur[117].

Köye Kayadibi Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, köyün ilk kuruluş yeri "öz" mevkiindeki sarp kayalıkların yanında olduğu için buraya "kayanın dibinde" anlamında "Kayadibi" adı verilmiş.

Tarihçesi: Hicri 926, Milâdî 1520 yılında tutulan bir tapu defterinde Kayadibi köyü "Koyunculu Bölüğü"ne tabi ***"Kışlak-ı Kayadibi"*** şeklinde geçmektedir ve 39 erkek nüfus kaydedilmiştir[118].

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 29 haneli Kayadibi köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Kara Hasan Oğlu Mustafa. 2.Halil Bey Oğlu Himmet. 3.Kara Molla Oğlu Abdülkadir. 4.Kör Ahmed'in Bekir. 5.Kel Ömer Oğlu Ömer. 6.Kara Molla Oğlu Mustafa. 7.Ali Bey Oğlu İbo (Ebo). 8.Halil Bey Oğlu Mehmed. 9.Sivri Hasan Oğlu Osman. 10.Sivri Hasan Oğlu Ahmed. 11.Gülbahar Oğlu Ağacak (?). 12.Kör Mustafa Oğlu Mustafa. 13.Kürt Veli. 14.Elçi (İlci) Oğlu Osman. 15.Sivri Hasan Oğlu Bekir. 16.Kör Ömer Oğlu Sülük. 17.İmam Oğlu Mustafa. 18.Hasbutçu Oğlu Mustafa. 19.Kara Ömer Oğlu Mustafa. 20.İbiş Oğlu Hacı Halil. 21.Hacı'nın Oğlu Kara Halil. 22.Kara Halil Oğlu Halil. 23.Kör Mehmed Oğlu Mehmed. 24.Kara Molla Oğlu Hamza. 25.Abbas Oğlu İsmail Kethuda.

---

[116] Kavlak köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Osman Yıldırım, Kavlak 1928, oyd. İbrahim Saltuk, Kavlak 1930, oy. Ahmet Yıldırım, Kavlak 1956, köy muhtarı, ilkokul mezunu. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 03.10.2000.

[117] *Türkiye Ansiklopedisi*, M. Ekrem Üzümeri, Selami Dinçer, Sadi Kazancı, C.I, s. 371. Ankara 1956

[118] B.O.A. TTD 79. s.487.

26.Maksud Oğlu Ömer. 27.Ellez Oğlu Ali Kethuda. 28.Ellez Oğlu Miktad. 29.Kör Süleyman.

Köy halkının verdiği bilgilere göre Kayadibi 1322, (M. 1906) yılında ve Vali Reşit Akif Paşa zamanında nahiye olmuş. Nahiye müdürleri bir süre köylerden seçilmiş. Bu şekilde seçilerek, sırasıyla şu kişiler Kayadibi'nde nahiye müdürlüğü yapmışlar: 1. ***Şekeroğlu Osman Ağa*** (Menşürlü köyünden). 2. ***Yüzbaşı Oğlu Mustafa Ağa*** (Söğütçük köyünden). 3. ***Çinko (Çimke) Oğlu Ahmet Ağa*** (Hanlı köyünden). Bu kişilerden sonra nahiye müdürlerini devlet atamaya başlamış. Atanan nahiye müdürlerinin ise, sırasıyla şunlar olduğu anlatılmaktadır: 1. ***Ali Rıza Bey*** (Sivas), 2. ***Abdurrahman İlter*** (Sivas), 3. Kel Müdür: ***Mahmut Bican*** (Yıldızeli), 4. ***Abdurrahman İlter*** (Sivas, ikinci kez)[119].

Mahalli rivayetlere göre, ***Atatürk***, Sivas Kongresinden dönüp Ankara'ya giderken, bu köyde bir gece kalarak dinlenmiş. Köylüler ***Atatürk***'e büyük ilgi göstermişler ve kurban kesip ikramda bulunmak suretiyle onu ağırlamışlar.

Köydeki Sülâleler: Köydeki başlıca sülaleler şunlardır:

HACI MAKSUT OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Delioğlangil:** Soyadları ÇAKMAK olanlar bu sülâledendir. **Püren Osmangil:** Soyadları ARHAÇ olanlar bu sülâledendir.

KARA HASAN OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Hacığiller:** Soyadları KARABAYIR, IŞIK, KARAKUZU olanlar bu sülâledendir.

İLYAS OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Karağazlar:** Soyadları KARAKIZ olanlar bu sülâledendir. **Mıhdatgil (Miktatgil):** Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir.

GÜMÜŞ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Topal Osmangil:** Soyadları GÜMÜŞ olanlar bu sülâledendir. **Canbazgil:** Soyadları MENTEŞE olanlar bu sülâledendir.

ÖMER OSMAN OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Hottular:** Soyadları ALTINBULAK olanlar bu sülâledendir. **Alosman Kâğâl (Ali Osman Kâhyagil):** Soyadları ARAS olanlar bu sülâledendir.

İSMİHANGİL: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Ali Kağal:** Soyadları HANÖNÜ olanlar bu sülâledendir. **Topal Ömergil:** Soyadları HANÖNÜ olanlar bu sülâledendir.

HATİPOĞLU: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Kör Fadimegil:** Soyadları HARDAL olanlar bu sülâledendir. **Halleyngil:** Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir. **Çörekçiler:** Soyadları ASLAN olanlar bu sülâledendir.

KÖR GAZİĞİL: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Duran Ağagil:** Soyadları YALÇINDAĞ olanlar bu sülâledendir. **Ali Beğin Kızı'nın Uşakları:** Soyadları YALÇINDAĞ olanlar bu sülâledendir.

GÜLBAHARLAR: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Ağacıkgil:** Soyadları GÜLBAHAR olanlar bu sülâledendir. **Keziğin Oğlugil:** Soyadları

[119] Kayadibi nahiyesinin kuruluşu ve nahiye müdürleri hakkında bilgi alınan kaynak kişi: İbrahim Aras, Kayadibi 1925, lise, Gör.t.: 02.12.2000.

GÜLBAHAR olanlar bu sülâledendir. **Kör Ömergil:** Soyadları GÜLBAHAR olanlar bu sülâledendir.

KARSLILAR: Soyadları KARSLI olanlar bu sülâledendir.

KAYAĞAL (KAYAGİL): Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Gücü Oğlangil:** Soyadları KARAKAYA olanlar bu sülâledendir. **Kayağal:** Soyadları YÜKSEKKAYA olanlar bu sülâledendir. **Ömer Onbaşıgil:** Soyadları ALTUNHAN olanlar bu sülâledendir.

ABBASGİLLER: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Abbasgil:** Soyadları TEMEL olanlar bu sülâledendir. **Hocağal:** Soyadları TEMEL olanlar bu sülâledendir. **Ömer Ağagil:** Soyadları TEMEL olanlar bu sülâledendir. **Hasöğler:** Soyadları TEMEL olanlar bu sülâledendir.

YUSUFLAR: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Yusuflar:** Soyadları KARADİKME, DOYDUK olanlar bu sülâledendir. **Ahmet Çavuş'un Uşağıgil:** Soyadları AKKAYA olanlar bu sülâledendir. **Gaziler:** Soyadları YILDIRIM olanlar bu sülâledendir.

DELİOSMANLAR-ÇAKICILAR: Soyadları KOÇ olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 29 hane ve tahmini 145 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Kayadibi köyünün nüfusu: 102 erkek, 161 kadın olmak üzere toplam 263 kişidir. 1970 yılında 101 hane ve 964 kişidir. 1990 nüfus sayımında 772 nüfusa sahip olan Kayadibi köyü 1997 sayımında 590 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 9049 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 7775 dönümü kıraç, 326 dönümü taban, 948 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1924'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 70 civarındadır. Bu köy nakliyeciliğiyle meşhur bir köyümüzdür. Hemen hemen ilk kamyon, ilk otobüs bu köylüler tarafından alınmış. Zamanla sayıları artmış ve Kayadibi, nakliyecilikte çok önemli bir seviyeye gelmiştir. Halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebinden olup, bucak merkezinde, elektrik, telefon, içme suyu, karakol, cami, ilköğretim okulu, sağlık ocağı ve tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır.

Meşhurları: Mahalli rivayetlere göre bu köyden ***Molla Osman Efendi*** ve ***Molla Mustafa*** adlı iki kişi yetişmiş. Cumhuriyet döneminde köyden yetişen önemli kişiler arasında, Öğretmen ***Ali Koç,*** Dr. ***Şenol Karslı,*** , Diş Hekimi ***Erol Karslı,*** Dr. ***Cemal Gürsel Yalçındağ,*** Pilot Ütgm. ***Nihat Yalçındağ,*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köy arazisi içerisinde bulunan eski kavimlerden kalma mağaralar görülmeye değer güzelliktedir. Köy halkı bu mağaraların "Cınıbız" adı verilen kavme ait olduğuna inanmaktadır. Köyün doğal güzellikleri arasında, "Çukurpınar" mevkiindeki kendiliğinden kaynayan kükürtlü suyu sayabiliriz. Bu su yorgunluğa ve her çeşit deri kaşıntılarına iyi gelir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***Sarılık Ocağı*** adı verilen ocaklı ev mevcuttur. Bu evin hanımı aslen Karalar Köyü Sarılık Ocağının kızı olduğu için ocaklı kabul edilmiştir. Ocak evini Sarılık hastalığına yakalanan kişiler ziyaret ederler.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acar, Acar Başı, Acı Pınar, Acı Su, Acı Suyun Dere, Ada Tarla, Ağ Daşlı, Aladin, Arhaç, Arhaç Oğ, Armıtlı, Aşşa Köçek, Aşşa Mantarlıh, Aşşa Öz, Bezirgan Pınarı, Bosdan, Bosdan Tarla, Bozuva, Büyük Pay, Büyük Tömbülce, Çahır Ali, Çallı Tarla, Çatal; Tahda, Çayın Ayağı, Çayır Ayağı, Çevirme Pınar, Çevirmenin Ardı, Çopuroğlu; Çorah, Çökelik, Çöplük, Çuhur Köçek, Çuhur Pınar, Daşın Altı, Daşın Başı, Daşlı Tarla, Davulcu, Davullu, Deli Ahmed'in Altı, Deli Oğlan, Deli Osman, Delik Ağzı, Dere Tarla, Deve Yolu, Eğri Çevlik, Eski Koy Yolu, Fadili, Fazlı, Gadı Veren, Gadören, Gafası Galın, Galaycı Oğ, Galaycıh Oğ, Gan, Ganbal, Gara Balah, Gara Balıh, Gara Deli, Gara Dike, Gara Dikme, Gara Hisarlı Oğlu, Gara İsa, Gara Muklu, Gara Mustafa Keh, Garip, Garlıh, Garuva, Gaşın Başı, Gayganaç, Gayganalar, Gedik Ali, Gicik, Gızıl Hüyük, Gızıl Tarla, Goca Gaya, Goca Köçek, Goca Mıstıh Kehi, Gol Ayağı, Gol Depe, Gölük Ömer, Gul Dere, Gum, Gumun Üsdü, Guney Keh, Guney Tarla, Guney Yolu, Guş Depesi Arhası, Halka Çayır, Han Oğ, Hanlı Tarla, Hoca'nın Oğlu, Hoşafın Çayırı, Icıh, Ilımanlıh, İn Oğ, İnce, İnce Tahda, İnceler, İnin Dibi, Irmah Üsdü, Kanbal, Kekeç Ali, Keleş Memmet, Kengerli, Kengerli Arhaç, Killik, Koçah, Kolan Tarla, Koprü Altı, Kor Selim, Koy Oğ, Köçek, Kuççuk Pay, Kuççuk Tömbülce, Kuden, Kükürtlük, Küreklik, Mahmutoğlu, Mantarlıh, Meletmez, Memet, Musa, Navruz, Nazife, Neboğlu, Nuh, Osman Efe, Osman Efendi, Öz, Özlü, Pamuk, Poyraz Üsdü, Pur, Pur Çuhuru, Sağırca, Sarıcaoğlu, Sası, Sıyrıh, Sohudaş, Söğütcük Çayırı, Şalgam Tarla, Şavgu, Şekeroğlu, Şekir, Tahda, Top Oğ, Topah Daş, Topcu, Topçu, Topuh Oğ, Topuk Oğ, Tömbülce, Veh Ağa'nın Oğlu, Verep, Yel Gediği, Yoharı Köçek, Yol Üsdü, Yoncalıh, Zedo[120].

KEÇİLİ:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 40 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1350 m civarındadır.

Köye Keçili Adı Verilmesinin Sebebi: Köy keçi beslenen ağılların bulunduğu mıntıkaya kurulduğundan bu ad verilmiştir.

Tarihçesi: Bu köy, önceden Hanlı Köyünden bir ağanın keçiliği, yani keçi yaylası imiş. Ağa öldüğü zaman, altı oğlundan üçüne bu keçilik miras kalmış. Cebeci, Ahmet ve Ali isimli üç kardeş, bu keçiliğin havasının güzel ve hayvan yetiştirmeye uygun olması nedeniyle, Hanlı'dan göçerek buraya gelmiş ve Keçili Köyünü kurmuşlar.

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 19 haneli Keçili köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Cebeci Oğlu Ali. 2.Uzun Ahmed'in Oğlu Ahmed. 3.Asıf Kethuda. 4.Yusuf'un Oğlu Mustu. 5.Cebeci Oğlu Halil. 6.İsa Oğlu Molla Halil. 7.Efendi Oğlu Mahmud. 8.Eba'nın Oğlu İsmail. 9.Bekir Kethuda. 10.Deli Ömer Oğlu Abdullah. 11.Cebeci Oğlu İsa. 12.Deli Osman Oğlu Seyyid İbrahim. 13.Kaçar Oğlu Hüseyin. 14.İsa Oğlu Salih. 15.Hamza'nın Oğlu Ali. 16.Osman Oğlu Abdülkadir. 17.Raziye Hatun. 18.Yolcu (?) Oğlu Ahmed. 19.Kara Mehmed Oğlu Yusuf.

---

[120] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişi: İbrahim Aras, Kayadibi 1925, lise, Gör.t.: 02.12.2000.

Köydeki Sülâleler: Mahalli rivayetlere göre köyü, ***Ahmet, Ali, Cebeci*** isimli üç kardeş kurmuşlar. Daha sonra köyde şu sülâleler oluşmuş:

HOCAĞAL (MUSLULAR): Soyadları YÜKSEKTEPE olanlar bu sülâledendir.

KASIM OĞULLARI (DELİ SEYİTGİL): Soyadları ATAY olanlar bu sülâledendir.

CEBECİ OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Şabangil:** Soyadları KAYA olanlar bu sülâledendir. **Dilkigil:** Soyadları CEBECİOĞLU olanlar bu sülâledendir.

ESEFGİL: Soyadları EKİNCİ olanlar bu sülâledendir.

ECENEGİL: Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir.

ÇELİKGİL: Soyadları ÇELİK olanlar bu sülâledendir.

ALOGİL: Soyadları YÜKSEKTEPE olanlar bu sülâledendir.

TABURGİL: Soyadları ATILMIŞ, ANCİN, YAZICI olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Sivas Merkez Kavlak Köyü'nden gelmiştir.

ANİŞGİL: Soyadları YILDIZ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Kangal'ın Bektaş Köyü'nden gelmiştir.

GÖĞ AHMETGİL: Soyadları SARIYILDIZ olanlar bu sülâledendir.

KABUK HÜSEYİNGİL: Soyadları BOZTOPRAK olanlar bu sülâledendir.

SEYİTGİL: Soyadları ATEŞ olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 19 hane ve tahmini 95 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Keçili köyünün nüfusu: 81 erkek, 103 kadın olmak üzere toplam 184 kişidir. 1970 yılında 33 hane ve 232 kişidir. 1990 nüfus sayımında 129 nüfusa sahip olan Keçili köyü 1997 sayımında 134 nüfusa yükselmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 2575 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 1480 dönümü kıraç, 976 dönümü taban, 119 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1963'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Bu köy dokumalarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyden yetişen kişiler arasında, Dr. ***Turan Sarıkaya,*** Savcı ***Celâl Ekinci,*** Öğretmen ***Murat Yüksektepe,*** Sivas Belediye Başkan Yardımcısı ***Adem Yıldız,*** Âşık ***Osman Taş,*** Lafçı ***Loğmen*** (Numan) gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köy arazisi içinde bulunan "Suluçukur" ve "Tandırgöz" mevkileri piknik yapmak için ideal yerlerdir. Köyde, "Seyit Atay'ın misafir odası, ahşap tavanlı tarihi odadır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde "Hocağal" (Hocagil) veya "Alogil" namıyla anılan ailenin evi ***Derma Ocağı***'dır. Burayı derma (temre) hastalığına yakalananlar ziyaret ederler. Ocaklı ailenin fertleri tarafından derma'nın etrafı zabit kalemle çizilerek içine bir şeyler yazılır. Bu işlemden sonra temrenin iyileşeceğine inanılır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Su, Ağdaş, Ahı, Aktaş, Aralıh, Armıtlı, Aşşa Orta Yol, Bahacah, Bahçe Yeri, Batah, Batıh, Bosdan, Boz Toprah, Böcüğün, Büyük Aralıh, Büyük Armıt, Büyük Çayır, Cırtlıh, Çat, Çidem Çuhuru, Çürük Tarla, Daârmi Tarla, Deniz Kulâ, Devecik Gaya, Duzluca, Duzluca, Gara Çalı, Gara Gız, Gara Ova, Garöz, Gartal, Gartal Yüzü, Gavuş Bekir, Gırmızı Bölük, Gızıl Burun, Gızıl Goyah, Gızılca Dere, Gol, Gol Goyah, Gollü Goyah, Göcük, Göğce Hüyük, Göğcük, Guval Dere, Habe Goyah, Harman Yeri, Hasan Oluğu, Hatip, Hatipler, Ho Devredi, Hodaverdi (Hüdaverdi), İbibik Goyağı, İnce Bölük, İncik, İpa Çuhuru, İpek Çuhuru, Kesek Başı, Koy Oğ, Mezer Arhası, Mezer Gıyısı, Orta Su, Orta Yol, Pöçük, Pöçüklü Çayır, Punal Dere, Purun Dibi, Sağ Depe, Sıçan, Sıraca Daş, Solah, Su Altı, Sulu Çuhur, Şafakacı, Şafakarı, Tandır Göz, Veli Efendi, Verep, Yasdığın Üsdü, Yasdıh Üsdü, Yoharı Gartal, Yoharı Orta Yol, Yol Gediği, Yurdun Başı, Yurt Başı, Yüce Pur[121].

KIZILOVA:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 60 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1300 m civarındadır. Köy "Ziraat" adı verilen tepenin kuzeydoğu eteğindeki düzlüğe kurulmuştur. Zemini doğuya doğru hafif meyilli ve yumuşak topraktır.

Köye Kızılova Adı Verilmesinin Sebebi: Bu köyün eski adı "Kızılcaköy" idi. En son köy adlarının değiştirilmesinde "Kızılova" oldu. Toprağının rengi kızıl olduğu için köy bu adı almıştır.

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 11 haneli Kızılova köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Ahmed Kethuda. 2.Kör Osman. 3.Hacı Osman Oğlu Duran. 4.Derviş Oğlu Veleddin. 5.Halil İbrahim. 6.Azim Oğlu Musa. 7.Sarı Ömer (Çoban). 8.Dal Oğlu Topal Ömer. 9.Nazar Oğlu Ömer. 10.Kazran ( ) Oğlu Osman. 11.Kozak Oğlu Ahmed.

Köydeki Sülâleler: Mahalli rivayetlere göre, köyü Kıvrak Oğulları sülâlesinden Ömer Kâ ile Hallogil sülâlesinden Ali Efendi isimli iki kişi kurmuş. Köydeki sülâleler şunlardır:

KIVRAK OĞULLARI (KIVRIĞİL): Soyadları KIVRAK, KOÇYİĞİT olanlar bu sülâledendir.

KARAHANLAR (HALLOGİLLER): Soyadları KARAHAN, KONGÜL olanlar bu sülâledendir.

RADAR UŞAĞI: Soyadları KOYURGA, ALPASLAN olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 11 hane ve tahmini 55 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Kızılova köyünün nüfusu: 60 erkek, 77 kadın olmak üzere toplam 137 kişidir. 1970 yılında 36 hane ve 224 kişidir. 1990 nüfus sayımında 268 nüfusa sahip olan Kızılova köyü 1997 sayımında 122 nüfusa düşmüştür.

---

[121] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişi: Seyit Atay, Keçili 1937, İlkokul. Gör.t.: 03.12.2000.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3020 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 1614 dönümü kıraç, 447 dönümü taban, 959 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1960'lı yıllarda hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köy kızıl renkli toprağıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları:Köyden yetişen ***Teyfik Hoca*** (Teyfik Aslan), dini bilgisi iyi bir hocaydı. Okuyarak yetişenler arasında ***A. Turan Kıvrak, Abdullah Kongül, Mustafa Kölmek,*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde, Nuri Kıvrak'ın misafir odası ahşap tavanlı eski yapıdır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acar Ali, Acı Gol, Acı Koprü, Acı Pınar, Acı Üyük, Ada Depe, Ağ Koprü, Ağ Payı, Ağ Pınar, Ağ Purun Oğ, Ali Bağ, Ara Çayır, Arhaç, Armıdın Dibi, Bendin Başı, Böyük Çorah, Böyük Tarla, Buğaz, Calan, Cingân Çevliği, Cingânce, Çağ, Çağlayan, Çalda Dere, Çallı Tarla, Çavuş'un Ağal, Çayır, Çayır Tarla, Çayırlar, Çevlik, Çorah, Çördüğlük, Çuhur Punar, D.D.Y. Altı, Dağ Yolu, Daşlı Tarla, Daşlıh, Deli Sali, Demir'in Altı, Eşsek Depesi, Fiğ Tarlası, Gara İbrahim, Gırıklı, Gırk Bayır, Gızıl Yazı, Goçah, Goyahlar, Göğ Depenin Ardı, Göğdepe, Gözmen Toprağı, Gulluk, Guru Dere, Guş Depesi, Han Oğ, Hanlı Yolu, Harman Tarla, Hayta, Herle Pınarı, Höllüklük, Irmağın Yanı, Irmah Yolu, İskulluk, Kel Osman, Koç Depe, Kor Bekir, Kor Ömer, Koyün Oğ, Köşger, Kulluğün Başı, Kulluk, Kurunün Ardı, Kurunün Başı, Kütüğün Başı, Mezerin Altı, Mezerin Oğ, Mezerin Yanı, Otağeçe, Ören Buğa, Ören Buğazı, Öteğaçe, Öz, Purun Oğ, Sığırcıoğlu, Su Alacağı, Tahda, Topal Ömer, Topuh, Üseyin Ağ, Üyük Dibi, Yamaç, Yatah, Yeleme, Yeni Histe, Yeni Sehim, Yılanlı, Yoharı Bos, Yoharı Bosdan, Yoharı Buğaz, Yoharı Gızıl Yazı, Zıraat, Ziyâret.[122]

KIZILÖZ:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 63 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1300 m civarındadır. Köy "Zeynep Puru, Büyük Koyak ve Küçük Koyak" adlı tepelerin arasındaki kısmen düzlük olan yere kurulmuştur. Zemini kayadır. Aynı zamanda "Ziraat Deresi" adı verilen küçük derenin ağzındadır.

Köye Kızılöz Adı Verilmesinin Sebebi: Toprağının rengi kızıl olduğu için köye bu ad verilmiştir.

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 21 haneli Kızılöz köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Mahmud Kethuda. 2.Abdurrezzak Oğlu Osman. 3.Deli Hüseyin Oğlu Hasan. 4.Ahmed'in Oğlu Memiş. 5.Kara Musa Oğlus Ömer. 6.Tırıl (?)Oğlu Eyüb. 7.Köse İbrahim Kişi. 8.Osman Kişi. 9.Recep Oğlu Mehmed. 10.Kara Memük Oğlu Osman. 11.Abdülkadir Bey. 12.Kürt Mehmed. 13.İzzet Oğlu Osman. 14.Kürt Oğlu Ömer. 15.cebeci Oğlu Halil. 16.Cebeci Oğlu

---

[122] Nuri Kıvrak, Kızılova 1944, okuryazer. Gör. t: 04.11.2000

Hasan. 17.Sülü. 18.İmam Feyzullah. 19.Kürt Oğlu Mustafa. 20.Osman'ın Damadı İzzet. 21.Veli Ağa.

Köydeki Sülâleler: Köyü kuran başlıca sülâleler şunlardır:

GANİGİL: Soyadları YILMAZ, YILDIZ, BALLIKAYA olanlar bu sülâledendir.

MURATGİL: Soyadları GÜNEŞ olanlar bu sülâledendir.

SÜLÜKGİL: Soyadları TEPECİ olanlar bu sülâledendir.

YABACIĞİL: Soyadları KISA olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 21 hane ve tahmini 105 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Kızılöz köyünün nüfusu: 70 erkek, 82 kadın olmak üzere toplam 152 kişidir. 1970 yılında 54 hane ve 278 kişidir. 1990 nüfus sayımında 318 nüfusa sahip olan Kızılöz köyü 1997 sayımında 258 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3553 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 3286 dönümü kıraç, 36 dönümü taban, 231 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1960'lı yıllarda hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 90 civarındadır. Bu köy İnşaat ustalarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyden ***Mulla (Molla) Ali*** ve ***Musa Hoca*** namlarında iki bilgili kişi yetişmiş. Molla Ali'nin yedi yıl medresede okuduğu rivayet edilmektedir.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde Kara Ahmed (Ahmet Tepeci) ve Kör Osman (Osman Güneş) namıyla anılan kişilerin misafir odaları ahşap tavanlı tarihi yapılardır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***Derma Ocağı*** ve ***Siğil Ocağı*** ve ***Çavuş'un Armudu*** adlarında üç ziyaret yeri bulunmaktadır. Derma ocağı köyün içinde ocaklı evdir burayı Temre hastalığına yakalananlar ziyaret ederler. Siğil Ocağı, "ziraatın arkası" adı verilen mevkide taş yığınından ibaret bir ziyaret yeridir. Burayı elinden siğil çıkanlar ziyaret ederler. Ziyaretin taşı ve toprağı siğil üzerine sürülür. Çavuş'un Armudu, "tahta" adı verilen mevkide bir ağaç ziyaretidir. Burayı çocuğu olmayan kadınlar ziyaret ederler.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Dere, Acı Pınar, Acı Su, Ağ Yalağın İçi, Ağ Yatağın İçi, Ağ Yatah Başı, Ağılın Oğ, Alinli, Ardıçlı Goyah, Ardıçllıh, Aşşa Tarlalıh, Avulun Oğ, Ayrıhlı, Balaya, Ballı Gaya, Bosdan, Boyun, Boyunlar, Boyunun Ağal, Böl Ören, Böyük Boz, Böyük Dere, Böyük Goyah, Böyük Tahda, Böyük Yonca, Buğaz, Cingan Çevliği, Çallı Tarla, Çay Tarla, Çevlik, Çorah Tarla, Çorahlı Goyah, Çürük Tarla, Dağ Yolu, Danalı Goyah, Daşlı Tarla, Deli Bekir, Denden Dibi, Dördüncü Tahda, Durmuşoğlu, Düz Yonca, Ebil, Ebil'in Goyah, El Kesen, Eme Alınca, Es Yarı, Eseleci, Esiin İçi, Eski Yan, Eşek Gayası, Eşekçi, Eşsek Goyağı, Fiğ Deresi, Gapısız, Gızıl Bayır, Gızıl Bayır Altı, Gızılcalar, Gızılova Yolu, Gollüce, Goyah, Goyahlar, Göğ Dere, Göğ Goyah, Göğ Yol, Gulluk, Gumluh, Guru Dere, Guşburlu Goyah, Guyucah, Harman Yeri, Hoyuhlu, Hüyük Dibi, İbo Başı, İkinci Tahda, İmam Tarlası, İmmam Tarlası, İnce, İnce Tarla, İnce Yonca, Izgın Tarla,

Kaytan Serk, Kodaz Goyah, Koyün Oğ, Kuççuk Tahda, Küreklik, Masıroğlu, Masraoğlu, Merep, Mezerin Altı, Milik, Muslu Ali, Ocağın İçi, Ortancın Dibi, Osmanoğlu, Öz, Pisik Deliği, Pöçüklü, Punar Deresi, Purun Dibi, Pürenli, Saman Puru, Sarçalar, Sohul Dere, Sohulu Dere, Sulağın Başı, Şaban'ın Goyağı, Şahverdi, Tahda, Tarlalıh, Tek Armıt, Topah Daş, Topah Gaya, Üçüncü Tahda, Üyük, Üyük Altı, Üyük Dibi , Verep Tarla, Yağ Pur, Yağma Pur, Yamaç, Yaylalıh, Yer Geçiği, Yer Koprü, Yılanlı, Yoharı Yan, Yoncalıh, Zıraat Ardı, Zıraat Dere, Zıraat Dibi[123].

KOYUNCU:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 28 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1150 m civarındadır. Köy, "kızılburnu" adı verilen tepenin batı eteğine kurulmuş olup, önemli bir kısmı düzlük, kalan kısmı ise meyillidir. Zemini yumuşak toprak olan köyün hemen güneyinden "İngözü Deresi" geçer. Bu derenin kenarları söğüt ve kavak ağaçlarıyla kaplıdır. Köyün güney tarafındaki bölümü "Lele Deresi" adı verilen küçük bir dereyle diğer kısımdan ayrılır. Batısında ise, İlbeyli Yöresi'nin meşhur "Gölevi" denilen ovası uzayıp gider. Bu büyük düzlüğü Koyuncu köyünün kuzey kıyısından geçen Sivas -Kayseri Karayolu, doğu-batı istikametinde keser. Yine köyün yaklaşık 3 km kuzeyinden Hanlı-Bostankaya Demiryolu hattı geçer.

Köye Koyuncu Adı Verilmesinin Sebebi: Bu köyü, "Koyunculu Türkmenleri" kurmuş olduğundan, köyün "Koyuncu" adını almış olması en büyük ihtimaldir. Köyü kuranların iyi koyun yetiştirdikleri için buraya "Koyuncu" denildiğine dair halk rivayetleri de vardır. Ancak bu rivayetler de Koyunculu Türkmenleri'yle ilgili fikri desteklemektedir.

Tarihçesi: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir belgeden anlaşıldığına göre, köy ilk kez Ulu Yörük Türklerine bağlı "Koyunculu Aşireti" tarafından kurulmuş[124] ve daha sonra çevre köylerden gelen İlbeyli Türkmenleriyle nüfusu çoğalmıştır.1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 23 haneli Koyuncu köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Abdurrahman Oğlu Hamid. 2.Ayıp Oğlu İbrahim. 3.Şeyh Mahmud. 4.Kantar Oğlu Ahmed. 5.Kötü Oğlu Ali. 6.Kelleci Oğlu Mustafa. 7.Kelleci Oğlu Halil. 8.Kızkapan Oğlu Ömer Çavuş. 9.Bekir'in Oğlu Ali. 10.Keçili Oğlu Bekir. 11.Ali Kişi. 12.Resûl Oğlu Osman. 13.Resûl Oğlu Ali. 14.Hasan Oğlu Mustafa. 15.Ömer Oğlu Ali. 16.Hasan Oğlu Ali. 17.İsa Oğlu Mustafa. 18.Deli Ali Oğlu Ali. 19.Kel İsmail Oğlu Ömer. 20.Abdi Kethuda Oğlu Ali. 21.Tırnakçı Oğlu Osman. 22.Murtaza Oğlu Musa Kethuda. 23.Abdi Kethuda Oğlu İbrahim[125].

Köydeki Sülâleler: Köyü ilk olarak Araboğlu Mehmed namında birisi kurmuştur. **Sülâleler:** Dervişler, Apdikler, Şeyhler, Kıcoğlangil, Köseler, Boyaaller, Sağırlar, Çerkezler, Karslılar, Deli Seyitler, Gözübüyükler, Kantarlar, Aliğiller. Bu sülâlelerden, Çerkezler, Karslılar, Boyaaller birer hane olarak köye dışardan gelmişlerdir.

---

[123] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişi: Hamdi Yılmaz, Kızılöz 1958, İlkokul. Gör.t.: 04.11.2000.
[124] BOA TD 19 s.
[125] A.g.b.

Mahalli Rivayetlere göre ise, Koyuncu Köyünü, aslen Halep altından gelme, İlbeyli Türkmenleri kurmuştur. Koyuncu Köyünü kuran sülâleler şunlarıdır:

HILILLAR : Soyadları, KUTLU.

GOBELLER-KÖSELER: Soyadları, ÖZCAN, IŞIK, AYA, BEŞTEPE.

EĞRİ TAKIMI: Soyadları, EĞRİ, SOYUDOĞRU.

KANTARLAR: Soyadları, KANTAR.

MIRTAZOĞOLLER: Soyadları, KOYUNCU.

APTİKLER: Soyadları, TOPRAK, ASLAN, YILDIZ.

HACIĞILLER: Soyadları, ERDEM.

TIRNAKÇILAR: Soyadları, TIRNAKÇI.

HAMETLER: Soyadları, GÜNGÖR, YALÇIN.

SAĞIRLAR: Soyadları, SAĞIR.

Yukarda Sayılan sülâleler köyün bilenen en eski sülâleleridir. Ancak koyuncuya dışardan gelen sülâleler de olmuştur, bu sülâleler şunlardır:

DARENDELİOĞULLARI: Darende'den gelmişlerdir.

MALATYALILAR: Malatya'dan gelmişlerdir.

KARSLILAR: 93 muhaciri olarak doğudan gelmişlerdir.

MIRTAZOĞOLLER: Güney köyü'nden gelmişlerdir.

KANTARLAR: Menşürlü kızılcakışla'dan (şimdi, Yeni Kızılcakışla) gelmişlerdir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 23 hane ve tahmini 115 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Koyuncu köyünün nüfusu: 227 erkek, 208 kadın olmak üzere toplam 435 kişidir. 1970 yılında 75 hane ve 475 kişidir. 1990 nüfus sayımında 341 nüfusa sahip olan Koyuncu köyü 1997 sayımında 302 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3804 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2977 dönümü kıraç, 540 dönümü taban, 287 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1940'lı yıllarda eğitime başlamış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Bu köy, âşıkları ve dokumalarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık ocağı bulunmaktadır.

Meşhurları: Bu köyden şu âlim kişilerin yetiştiği rivayet edilmektedir: ***Halit Hoca***, ***Seyit Efendi*** (Müderris, Mısırda 35 sene okumuş, fetva verirmiş). ***Şeyh Hüseyin***, (Ermiş bir kişi olduğu rivayet edilir), ***Hafız Mehmet***. ***Âşık Üsüyün*** (Hüseyin Kantar), ***Âşık Halil*** (Karakaş). Okuyup yetişen kişiler arasında şu isimleri sayabiliriz: Doç. Dr. ***Sadettin Eğri***, Doç. Dr. ***Mücahit Eğri***, Orman Müh. ***Kadir Eğri***, Hakim ***Refik Eğri***, Sivas Numune Hastanesi Müdürü ***Sebahattin Eğri***, İlköğretim Müfettişi ***Adem Darendeli***.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyün eski ahşap camii, Kavasın Oğlunun eski misafir odası köyün başlıca tarihi yapılarıdır. Ayrıca, eski

camiinin önünde bulunan sütun ise muhtemelen Roma veya Bizans döneminden kalma bir tarihi kalıntıdır. Yine Erendoğan ve İngözü mevkiindeki mağaralar görülmeye değer güzelliktedir. "Gölevi" adı verilen ova ise, özellikle bahar mevsiminde bir çok güzellikleri bir arada sergiler. Yine hakkında efsane olan "Erendoğan" ve "Aygır Gölü" gezip görmeye değer güzelliktedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyün ortasında, Kavasların Tekke adlı bir ziyaret yeri vardır. Etrafı duvarla çevrili ve ortada bir mezardan ibaret olan bu ziyaret yeri çeşitli dilekler için ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ada Puru, Alışlı, Alışlı Goyah, Armıdın Dibi, Armıtlı, Aşşa Bosdanlar, Aşşa Geân Götü, Aygır Golü, Aygırıh, Barnahlar, Baş Parmahlar, Batal Çıhar, Batıh, Belan, Beşik Depe, Bosdan, Boz Depe, Boz Toprah, Büyük Belen, Büyük Tarla, Ça Tağan Goyah, Çatah, Çatal Depe, Çatal Tarla, Çevli Çayır, Çevrili Çayır, Çiçekli, Çınar, Çorah, Çürük, Çürük Gollü, Dağlıoğlu, Daşın Başı, Daşlı Tarla, Datlı Suyun Dere, Deli Yusuf, Devaçiti, Deve Geçidi, Dikilidaş, Dilki Deliği, Doygaroğlu, Duz Daşı, Düğağzı, Düğün Deresi, Düğün İçi, Erenduğan, Gâvur'untarla, Gamışlı, Gar Yağan Yol, Gar Yağan Yurt, Gara Daş, Gara Pur, Gara Pur, Gara Yüce, Garıuş Yuvası, Garlığın Başı, Garlıh, Garlıın Oğ, Gavurga Belanı, Gavurma Goyağı, Gayanın Başı, Gazıhlı, Geân Götü, Geânler, Geçilinin Oğ, Geyikler, Gış Armıdı, Gızıl Yüce, Gızılca Dere, Gızılca Dere, Gobelin Verep, Gollü, Gollü Goyah, Golün Altı, Golün Goyahlar, Goyağan, Goyahlar, Göt Ağal, Gözün Başı, Gumlu Pınar, Gurt Büzüğü, Gurt Deliği, Gurt Deliği, Gurunun Başı, Guş Depesi, Guyunun Üsdü, Guzay Sırtı, Guzulahlıh, Halid'in Çınar, Hallon Çayırı, Hamırcı, Harman, Histeler, Hurt Bizik, Hüyük, Hüyük Çayır, İn Gözü, İnce Bölük, İnce Tarla, Kavas'ın Oğlunun Sağ, Keh, Kepir Seki, Kerpiç Seki, Kor Ağa'nın Sivri, Kor Ahmet, Koy Oğ, Koy Pınar, Koyün Oğ, Kuççuk Belan, Kuççuk Belen, Kuççuk Çayır, Kuççuk Sivri, Kuzuklu Oğlağın Dere, Kürdoğlu, Kütüklü, Meranın Götü, Meranın Yanı, Mırtaza Oğlunun Çayırı, Orta Çorah, Öküz Belan, Ören, Öteyüz Belen, Öz Ortası, Purun Dibi, Sabınca, Sabır, Sabıraltı, Sabırın Başı, Sarı Daş, Savcun'un Yolu, Sekil Yurt, Serçe, Sığır Yatağı, Sıraca Goyahlar, Su Ahan Goyah, Sulu Çuhur, Şekeroğlu, Şeyh Memmed, Şeyh Tarlası, Tenzile, Uzun Para, Uzun Yatah, Üç Guyular, Vaide, Verep, Yatar Galhmaz , Yavşanlı, Yemlikli Dere, Yenilikli Dere Düzü, Zabınca[126].

MENŞÜRLÜ:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 57 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1500 m civarındadır. Köy "İnli Pur" adı verilen, oldukça yüksek bir tepenin güney eteğine kurulmuştur. Zemini güneye doğru meyilli olup taban üst mahallede taş aşağı mahallede topraktır. Köyün içinden kuzey-güney istikametinde "Acıpınar Deresi" veya "Kaşığın Dere" adı verilen küçük dere geçer.

---

[126] Koyuncu köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Mehmet Açıkalın, Koyuncu 1930, oyd. Gör.t.: 02.02.1988. Hülbü Darendeli, Koyuncu 1932, İlkokul, Gör.t.: 3-5-1998, Bilal Tırnakçı, Koyuncu,

Köye Menşürlü Adı Verilmesinin Sebebi: Köye neden bu adın verildiği tam olarak tespit edilememiştir.

Tarihçesi: Mahalli rivayetlere göre, köyün ilk kuruluş yeri Bezirgân Pınarı adı verilen yerin yakınındaki "Kuyucak" mevkiinde imiş. Bezirgânların (kervancıların) hayvanları çevreye zarar verdiğinden ve halk bunlardan rahatsız olduğundan, ilk kuruluş yeri terk edilerek Menşürlü'nün şimdiki bulunduğu yere taşınılmış.

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 36 haneli Menşürlü köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Muhammed Ağa'nın Oğlu Ahmed Ağa. 2.Bedelli Abdullah. 3.Kör Sülük Oğlu Mahmud. 4.İmam Oğlu Hasan. 5.Sarıcı Oğlu Mustafa. 6.Enişte Bekir Oğlu Mustafa. 7.Kürdün Oğlu Mustafa. 8.Müşir Oğlu İbrahim. 9.Şeker Oğlu Abdülkadir Mahdumu Muhammed. 10.Kel Seyyid. 11.Hacı Mehmet Oğlu Hacı Kethuda. 12.Hasan Kethuda. 13.Şeker Oğlu Hatip Efendi. 14.Müşir Oğlu Halil. 15.Kapusuz Oğlu Osman Ağa. 16.Şeker Oğlu Muhammet Ağa. 17.Süleyman Oğlu Hacı.18.Uzun Hasan. 19.Kara Fakı Oğlu Mustafa. 20.Cingöz Oğlu Mustafa. . 21.Sarı Ahmed. 22.Hacı Mahmud Oğlu Mahmud. 23.Çolak Oğlu Ahmed. 24.Tıraş Oğlu Hüseyin. 25.Kör Hacı Oğlu Mahmud. 26.Celah Oğlu İbrahim. 27.Süleyman Oğlu Hüseyin. 28.Miktad Oğlu Deli Ömer. 29.Ağca'nın Oğlu Molla Osman. 30.Hamo'nun Oğlu Hasan. 31.Karaca'nın Oğlu Mustafa. 32.Köse Ali. 33.Kadir Oğlu Abdülkadir. 34.Karakaş Oğlu Ali. 35.Hamit Oğlu Halil. 36.Kıldır Oğlu Hasan.

Köydeki Sülâleler: Köyü kuran başlıca sülâleler şunlardır:

ŞEKER OĞULLARI (ŞEKER UŞAĞI): Soyadları ŞEKER olanlar bu sülâledendir.

KARA MAHMUT OĞULLARI (KARA MAHMUTLAR): Soyadları POLAT olanlar bu sülâledendir.

HATİP OĞULLARI (HATİPLER): Soyadları ASLAN, KOÇAK, YILDIRIM, HERGÜNER olanlar bu sülâledendir.

SARICA OĞULLARI (SARICIĞİL): Soyadları SARICA, VURAL olanlar bu sülâledendir.

KARACAĞALLER (KARACAGİLLER): Soyadları BALCI olanlar bu sülâledendir.

MEMÜK OĞULLARI (HAMIKGİLLER): Soyadları KAYA olanlar bu sülâledendir.

MÜŞÜR OĞULLARI-MÜŞİRGİL (KULA MUSA OĞULLARI): Soyadları GÖZÜBÜYÜK, DAŞTAN olanlar bu sülâledendir.

CİNGÖZ OĞULLARI (CİNGÖZGİL): Soyadları CİNGÖZ, OLGAR olanlar bu sülâledendir.

TIRAŞ OĞULLARI (TIRAŞLAR): Soyadları TIRAŞ olanlar bu sülâledendir.

CULHA OĞULLARI (CULFAĞÂL): Soyadları KUZU olanlar bu sülâledendir.

KILDIR OĞULLARI (TIHMINNIĞİL): Soyadları KILDIR olanlar bu sülâledendir.

AĞCA OĞULLARI (MAKSUDGİL): Soyadları AĞCA olanlar bu sülâledendir.

CİHANGİL: Soyadları BAYSUĞ olanlar bu sülâledendir. Şimdi bu sülâle Yeni Apardı Köyüne göçmüştür.

KEL MUSTAFA OĞULLARI (VELİ AĞAL): Soyadları KARAHAN olanlar bu sülâledendir.

MAHMUT OĞULLARI (TOPÇUGİL): Soyadları ERTÖRER olanlar bu sülâledendir.

KÖR SÜLEYMAN OĞULLARI (KÖR SÜLÜKLER): Soyadları KARATEPE, SIĞIRCI, TEPEBAŞI, ÖZDEMİR olanlar bu sülâledendir.

ŞAHİN OĞULLARI: Soyadları BÖREK, ŞAHİN olanlar bu sülâledendir. Bu sülâleden şimdi kimse kalmamıştır.

ARAP OĞULLARI (KEL HACIGİL): Soyadları TOPÇU olanlar bu sülâledendir.

FAKI OĞULLARI: Soyadları BUĞUR olanlar bu sülâledendir.

KAPUSUZ OĞULLARI (KAPISIZLAR): Soyadları KAPUSUZ olanlar bu sülâledendir.

HACI EMİN OĞULLARI (DELİ ÖMERLER): Soyadları KALKAN olanlar bu sülâledendir.

TOPALLAR: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Topallar:** Soyadları ÇETİN olanlar bu sülâledendir. **Hasoğler:** Soyadları ERDOĞAN olanlar bu sülâledendir. **Veli Ağaller (Veli Ağagiller):** Soyadları KARAHAN olanlar bu sülâledendir.

FEYZULLAH OĞULLARI (HACIGİL): Soyadları KÜÇÜKEKİNCİ, YILMAZ, ÇİFTÇİ olanlar bu sülâledendir.

KURT OĞULLARI (SEYİTGİL): Soyadları SARIKAYA olanlar bu sülâledendir.

HACIAĞALLER (HACI AĞA GİLLER): Soyadları EKİNCİ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâleyi kuran kişi Gözmen Köyünden içgüvey gelmiştir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 36 hane ve tahmini 180 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Menşürlü köyünün nüfusu: 137 erkek, 174 kadın olmak üzere toplam 311 kişidir. 1970 yılında 82 hane ve 500 kişidir. 1990 nüfus sayımında 385 nüfusa sahip olan Menşürlü köyü 1997 sayımında 277 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 6179 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 4774 dönümü kıraç, 1340 dönümü taban, 65 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1940'lı yıllarda eğitmenle hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Bu köy kilimleriyle meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Bu köyde ***Şekeroğulları*** namıyla anılan sülâle, ağa sülâlesidir. Bu sülâlenin ileri gelenlerinin uzun süre İlbeğliye ağalık yaptığı rivayet edilir. Bu ağaların en meşhurlarının ***Şekeroğlu Maksud Ağa,***

Ahmet Ağa, Kadir Ağa, Osman Ağa ve ***İsmail Ağa*** oldukları halen anlatılmaktadır. Köyden Osmanlı döneminde ***Hacı Selim*** namıyla anılan alim bir kişinin yetişmiş olduğu rivayet edilir. Bu köyün Cumhuriyet döneminde yetiştirdiği isimlerin başında Adalet Bakanı ***Şakir Şeker*** gelir. Onun dışında, Eğitmen ***İsmail Cingöz,*** Albay ***Yılmaz Şeker,*** Sivas İl Turizm Müdürü ***Celâl Şeker,*** Öğretmen ***Ali Kaya, Ahmet Yıldırım, Mustafa Erdoğan,*** işadamı ***Kadir Şeker*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyde Şekeroğulları'nın misafir odası ahşap tavanlı tarihi yapıdır. Ayrıca, "İnli Pur, Karabayır, İnli Dere" mevkilerindeki eski kavimlere ait mağaralar görülmeye değer güzelliktedir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde ***Isıtma Ocağı*** (Çamın Ocağı) adı verilen bir ziyaret yeri mevcut olup sıtma hastalığına yakalananlar tarafından ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ağıl Deresi, Alevçik, Arhaç, Armıt Altı, Aşır Osman, Aşşa Daş Oluh, Aşşa Öz, Avkun, Bezirgân Pınarı, Cop, Çahşah Oğ, Çorah, Dağ Yolu, Dağerman Yolu, Dağılgan, Dansiz, Daş Oluh, Daşın Dibi, Deli Esme, Depe Başı, Dere Kenarı, Dohuz Dolam, Dohuz Dolamaç, Düz Üsdü, Eğrek Dibi, Eleş Oğlu, Elma Altı, Gara Bayır, Gara Depe, Gara Pınar, Garlıh, Gaya Oğ, Gızıl Tarla, Gızılca Gışla, Goçah, Goyah, Göğ Arhaç, Gum, Guru Gol, Guş Depesi, Guyu Başı, Guyucah, Güz Yurdu, Halil Efendi, Halka Çayır, Harman Yeri, Höbek, İki Çuhur, İstasyon, Kameroğlu, Koprü Başı, Kor Pınar, Koy Oğ, Köse'dam, Mezer Altı, Orta Burum, Öz, Pur Ardı , Sağır Üsdü, Sağırca, Selim Yatağı, Topuh, Üsük Goca, Yar Başı, Yaşar.[127]

SARIDEMİR:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 43 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1315 m civarındadır.

Köye Sarıdemir Adı Verilmesinin Sebebi: Bu köyün eski adı "Kürt Köyü" idi. En son köy adlarının değişmesinde "Sarıdemir" oldu. Mahalli rivayetlere göre "Kürt" adlı veya lakaplı bir kişi köyün bulunduğu yerde bir süre yaşamış ve bir daha buraya hiç dönmemiş. Onun adına izafeten bu köye "Kürt Köyü" adı verilmiş.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 18 hane ve tahmini 90 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Sarıdemir köyünün nüfusu: 102 erkek, 80 kadın olmak üzere toplam 182 kişidir. 1970 yılında 69 hane ve 318 kişidir. 1990 nüfus sayımında 243 nüfusa sahip olan Sarıdemir köyü 1997 sayımında 253 nüfusa yükselmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 4170 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2671 dönümü kıraç, 813 dönümü taban, 686 dönümü ise sulaktır. Okuma yazma oranı % 80 civarında olup, köy halkının tamamı Sünni ve Hanefi

---

[127] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Kaya Mehmet Şeker, Menşürlü 1339 (1923), oy. Esef Cingöz, Menşürlü 1954, ilkokul, köy muhtarı. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 02.12.2000.

mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Dere, Ağ Yol, Ağaç Ören, Ağca Dere, Ağca Ören, Ağyol, Armıtlı, Arpa Tarlası, Aşşa Savah, Ay Dere, Aylı Yolu, Bayır, Belen, Bosdan, Bosdan Tarla, Bölüşük, Cennet Dere, Cin Mut, Çallı Tarla, Çatal Yatah, Çayır, Çayır Tarla, Çorahlı, Çürük Tarla, Datlı Dere, Dere Kenarı, Emir'in Depesi, Gâvur Yatağı, Gara Bayır, Gayahın Arhası, Gızıl Burun, Gızıl Burun Ucu, Gızıl Pınar, Goller, Govalar, Goyah, Goyah Ardı, Goyah Ardı, Goyuncu Yolu, Göğ Bekir, Göğ Gol, Göğce Oğlu, Gurt Çayırı, Gurt Hacı, Guru Ömer, Guş Depesi, Hacı Efendi, Haşim, Hatib'in Gızı, Hendekli, Hıdır, Himmet Oluğu, İmam, İmmet Oluğu, İn Arhası, İn Oğ, İnce Baluk, İnce Bölük, İnin Ardı, Kabasakal, Kabasakal'ın Altı, Kırâ, Kırcı, Konak Pınarı, Kor Pınar, Kötü Gol, Kür Sekisi, Kürt Çayırı, Kürt Mezeri, Mal Depe, Mal Depesi, Mevlûk Çayırı, Mezer Oğ, Mezer Üsdü, Mezerin Dibi, Oluh Pınarı, Oran, Orta Savah, Orta Seki, Ören, Pınar Aharı, Purun İçi, Sağ Yel, Sağa Yer, Sağarın Arhası, Sağır Üsdü, Savah, Savahlar, Sığır Yolu, Sorguncuh Altı, Su Ahan, Su Çıhan, Tekke Dibi, Topah Daş, Uzun Çayır, Uzun Tarla, Velioğlu, Verep, Verep Tarla, Yeni Koy Altı, Yeni Koy'ün Başı, Yeni Koy'ün Üsdü, Yılanlı, Yolun Altı, Yoncalı, Zâim, Ziyaret.

SAVCUN

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin merkez Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 35 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1450 m civarındadır. Köyün içinden bir dirsek oluşturarak geçen "Koça Deresi"nin kuzey ve batı kıyısına çoğunluk olarak kurulmuştur. Köyün birkaç evi "Karlıkbaşı" adı verilen mevkide, bir iki ev ise "Çiloğon Pâği" denilen yerdedir. Zemini yumuşak toprak olup, Koça Deresi'nin kuzeyinde yer alan evler, güney ve doğu istikametlerine doğru hafif meyillidir.

Köye Savcun Adı Verilmesinin Sebebi: Köye bu adın niçin verildiği tam olarak bilinmemektedir. Ancak, "Savcun Ali" isimli bir kişinin köyü kurmuş olabileceği ve köyün isminin ona izâfeten "Savcun" olarak verilmiş olması kuvvetli ihtimaldir. 1548 yılında tutulan bir kayıtta Datlucak (Tatlıcak) köyünden bahsedilirken "nâm-ı diğer Savcun-Ali" ibaresi kullanılmıştır[128]. Yine, 1630-31'de "Savcun Ali-Müslümanân" ve "Savcun Ali-i zımmîyân" olmak üzere iki köy den bahsedilmektedir[129]. Bu köy kayıtları ileriki yıllarda da aynen tekrarlanmaktadır. Bu bilgilere göre köyün "Savcun Ali" ile bir ilgisinin olması gerekir.

Tarihçesi: Savcun eskiden, "Müslüman Köyü" ve "Gâvur Köyü" olmak üzere Savcun iki komşu köyden oluşmaktaymış. Gavur Köyünün nüfusu gittikçe azalmış ve halkı zamanla göç ederek köyü terketmiş. Müslüman Köyünün halkı ise, onlar da bulundukları yeri terkederek şimdiki Savcun Köyünün bulunduğu yere gelmişler. Şimdi Savcun Köyü arazisi içinde kalan, "Müslüman Köyü" ve "Gavur Köyü" adlı yerlerin adları bu eski iki köyden gelmektedir. Bu iki köyle ilgili şöyle bir rivayet nakledilir: "Bir gün Müslüman Köyündeki arabasının tekerine mazı takıyormuş. Vurmuş, vurmuş,

---

[128] İlhan Şahin, *Yeni-İl Kazası ve Yeni-İl Türkmenleri (1548-1653)*, (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi). İst. 1980. s.11.
[129] İlhan Şahin, a.g.tez. s.99-100.

vurmuş. Gavur köyünden bu sesi duyan kişi: 'Vur !' demiş. 'Vur !' demiş. 'Dur !' demeye kalmadan bir daha vurmuş, müslüman köyündeki. Gavur köyündeki adam: 'Hayvah ! Hasbıtı patlattı !'[130] demiş. Gavur köyündeki kişi, ordan bir adam göndermiş. 'Gidin bakın, hasbıtı patlatmış mı ?' demiş. Gelmiş bakmışlar ki, hasbıt patlamış, teker bir tarafta yatıyor, adam bir tarafta..." [131]. Mahalli rivayetlere göre, Savcun'da eskiden Mevlevi dervişleri oturur ve tüm İlbeyli'nin öşürünü toplarlarmış.

Köydeki Sülâleler: Köyü muhtemelen şu dört sülâle kurmuştur:Buçuk Oğulları. Halil Oğulları. Kavas Oğulları. Kocaboyun Oğulları. Köy muhtarlığında bulunan eski nüfus defterine göre, köydeki sülâleleri soyadlarıyla birlikte şöyle sıralayabiliriz:

Sülâle Adı:	Soyadı:	Köydeki Şöhretleri:
?	Peker	Hırımbekirgil
?	Bıçakoğlu	?
?	Haliloğlu	Haliloğlugil
?	Göze	Musağal
	Kelleci	Gülüstangil
?	İnan	?
Akdağlı Oğlu	Ertörer	Avanoğlu
Alacahan Oğlu	Kapar	?
Bekir Kethuda Oğ.	Şafak	?
Bekir Kethuda Oğ.	Buldukoğlu	?
Buçuk Oğlu	Çelik	?
Buçuk Oğlu	Yılmaz	Abıseyfgil
Buçuk Oğlu	Çolak	Çolakgil
Buçuk Oğlu	Doğan	Körömer'in oğlugil
Buçuk Oğlu	Akkaya	?
Buçuk Oğlu	Doğrudil	Avşargil
Buçuk Oğlu	Özden	Hasankâğâl
Çavuş Oğlu	Şahin	Çavaşlar
Çavuş Oğlu	Şahin	Kuyucüğül
Çavuş Oğlu	Çakmak	Çavuşgil
Çekem Oğlu	?	?
Çirci Oğlu	Başel	Halüsüğüngil
Çirci Oğlu	Ünal	Halüsüğüngil
Deli Mustafa Oğlu	Demir	Sülükgil
Deli Mustafa Oğlu	Elmas	Sülükgil
Deli Mustafa Oğ.	Kimsesiz	İbişoğulları
Derici Oğlu	Ağır	?
Dokucu Oğlu	Kaplan	?
Dökücü Oğlu	Yücel	Cemilegil
Efendi Oğlu	Kalkan	?
Efendi Oğlu	Pekel-Pakel	Hınım Bekirgil
Efendi Oğlu	Günbay	Zomzomgil
Efendi Oğlu	Yıldız	Zomzomgil
Efendi Oğlu	Caner	Zomzomgil

[130] Hasput: Kağnı tekerinin birbirine geçmeli olarak yapılan üç ahşap parçasından her biri.
[131] Sabri Tuna, Savcun 1926, İlkokul, 08.11.1999.

Galetli	Kalınlı	Kambırgil
Gedik Oğlu	Belde	Esekağal
Gedik Oğlu	Önder	?
Gedikli Oğlu	Yüksel	?
Gedikli Oğlu	Gedik	Partoğuh
Gedikli Oğlu	Kodak	Karabalçıkgil
Gedikli Oğlu	Doğruel	Hürüğül
Halil Oğlu	Çiğdem	Cüceğal
Halil Oğlu	Çetinkaya	Kıllığın
Halil Oğlu	Navruz	Sarımıstıkgil
Halil Oğlu	İnceler	?
Halil Oğlu	Yıldırımer	Sarıoğlangil
Halil Oğlu	Kodömer	Haliloğulları
Halil Oğlu	Işık	Sarığızgil
Halil Oğlu	Akpınar	Tekkeşinler
İbrahim Bey Oğ.	Dülger	Karabacakgil
İbrahim Bey Oğ.	Yağmur	Kömeoğlangil
İbrahim Bey Oğ.	Evoğlu	Dodahgil
İbrahim Bey Oğ.	Tekbaş	Hıdırgil
İbrahim Bey Oğ.	Erdoğan	Hamzağal
İbrahim Bey Oğ.	Elibol	Kezikgil
İbrahim Oğlu	Ekici	Kasımgil
Kalınlı Oğlu	Aras	Lâlekgil
Kapucu Oğlu	İltaş	?
Kapucu Oğlu	Kapucu	?
Karabekir Oğlu	Yurdakul	Çökelikgil
Karabekir Oğlu	Akalın	Körirbağamgil
Karabekir Oğlu	Kalabas	?
Karabekir Oğlu	Tuna	Veliğil
Karabekir Oğlu	Korkmaz	Veliğil
Karabekir Oğlu	Güner	Veliğil
Karabekir Oğlu	Soyupak	?
Karabekir Oğlu	Erslan	Karabekiroğlu
Kavasbaşı Oğlu	Kasmış	Nurigil
Kavaş Başı Oğlu	Doğruyol	Nurigil
Kethuda Oğlu	Çiçekli	Pıtıhhacığil
Kethuda Oğlu	İriz	?
Kethuda Oğlu	Cıntlı	Ömerkağalgil
Ketüklü Oğlu	İrgin	?
Kılavuzlu Oğlu	Doğruyol	Kavaşoğulları
Köse Oğlu	Köse	Köseğâl
Köse Oğlu	Cesur	Köseğâl
Kutaman Oğlu	Vatankulu	Sülükkağal
Kutaman Oğlu	Ateş	Topalömergil
Kutaman Oğlu	İşcan	?
Küçük Ali Oğlu	Parlak	Karacağal
Küçük Ali Oğlu	Aydın	?
Mescitli Oğlu	Erbaş	İmmigil
Murtaza Oğlu	Taş	Körişgil
Murtaza Oğlu	Güneş	Körişgil

Osman Kara Oğ.	Yıldırım	Güllüğül
Osman Koca Oğ.	İrşi	Delikadirgil
Osman Koca Oğ.	Apaydın	?
Osman Koca Oğ.	Tunç	Osmankocagil
Osman Koca Oğ.	Kaya	Güllüğül
Osman Koca Oğ.	Şimşek	Güllüğül
Ömer Kethuda O.	Başkaya	Ömerkağalgil
Sağır Oğlu	Öztürk	Kocamehmetgil
Sağır Oğlu	Güngör	Sağargil
Tur Oğlu	Ülker	Musağal
Uzun Oğlu	Ağca	Keşoğlangil
Uzun Oğlu	Deker	Bayağangil
Yusuf Oğlu	Coşkun	Patlahgil
Yuvacı Oğlu	Koçka	?
Yuvacı Oğlu	Alpagut	?
Yuvacı Oğlu	Kılınç	Topalhasangil
Yuvacı Oğlu	Kaçmaz	?

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy hane ve tahmini nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Savcun köyünün nüfusu: 243 erkek, 319 kadın olmak üzere toplam 562 kişidir[132]. 1970 yılında 117 hane ve 683 kişidir. 1990 nüfus sayımında 456 nüfusa sahip olan Savcun köyü 1997 sayımında 374 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 9893 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 9685 dönümü kıraç, 126 dönümü taban, 82 dönümü ise sulaktır. Köye ilkokul, 1933'te 3 sınıflı, 1942'de ise 5 sınıflı (İlkokul diploması veren ilkokul) olarak açılmıştır. Şu andaki okuma yazma oranı ise % 90 civarındadır. Bu köy halk âşıkları, dokumaları ve suyuyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Savcun'un suyunu içen kişinin gözünün ağrımayacağı şeklinde halk inanışları da mevcuttur. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu, bulunmaktadır.

Meşhurları: Köyün eski meşhurları arasında ***Pehlivan Ali Usta*** (Ali Ateş), ***Aşık Noksani, Aşık Muttalip*** (Muttalip Acıkabak), ***Aşık Hamdi Başel***, ***Pala Mehmet*** (Mehmet Elmas), ***Aşık Kazım Belde***, ***Aşık Ömer***, gibi isimler sayılabilir. Cumhuriyet döneminde okuyarak köyden yetişen kişiler arasında tespit edebildiklerimiz şunlardır: TÜDEMSAŞ Personel Dairesi Başkanı ***Ömer Cesur,*** Dr. ***Sevda Ünal,*** Mak. Müh. ***Cemal Erdoğan, Mehmet Işık,*** Hava Albay ***Selahattin Elibol,*** Topçu Kurmay Binbaşı ***Halil Ünal,*** Öğretmen: ***Cemal Vatankulu***, ***Yusuf Vatankulu, Ömer Ağır, Seyit Güngör,*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Koyaklar mevkii yürüyüş sporuna elverişli bir mıntıkadır. Oldukça yüksek olan bu mevkiden Savcun Köyü'nün kuzeyinde yer alan düzlük alanın tamamı mükemmel bir şekilde görünmektedir. ***"Parlak"*** adı verilen su kaynağı, içimi çok güzel ve bu yüzden çevrede meşhur olan bir içme suyudur. Ayrıca ***Karakuyu*** adı verilen

---

[132] Faruk Aburşu özel arşivinde bulunan ve 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterden alınmıştır.

su çamaşır suyu olarak kullanılmaktadır. Turistik değerler arasında köyün Kök Boya halıları, kilimleri, çantaları ve çok özel bir dokuma olan kıvrım bağ (kuşak bağ) sayılabilir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde ***Savcun Tekkesi*** (Mehmet Dede Türbesi) bulunmaktadır. Türbenin bulunduğu bu ev aynı zamanda ocak evidir. Başta romatizmal hastalıklar olmak üzere sarılık, baş ağrısı, gibi diğer hastalıklara şifa aramak için bu tekke ziyaret edilir. Ayrıca köy arazisi içinde ***Akbaba*** Ziyareti adı verilen taş yığınından oluşan bir ziyaret yeri vardı ki burası artık ziyaret edilmemektedir. Yine, köyde bulunan ***"Çaykara"*** adlı çeşmenin kutsal bir su olduğuna inanılmaktadır. Bu çeşmeye cünüp olarak su almaya gidildiğinde, çeşmenin suyunu kestiğine ve kurban kesmedikçe de akmadığına, dair rivayetler yaygındır. Yine, Savcun'daki İçme suyunun göz ağrısına iyi geldiğine inanılır. Hatta Savcun Köyü'nü ziyaret eden kişinin göz rahatsızlığı varsa, geçeceğine dair inanışlar da mevcuttur.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Yurt, Ada Tarla, Adam Gaya, Ağıl Buğaz, Ağılın Oğ, Ağrek, Ağren İçi, Ağri Çayır, Akgaya, Armıtlı, Bahçeciğin, Başkürün, Bekmezlik, Belen, Bonyurt, Boruh, Boşkürün, Boz Burun, Boz Yurt, Böğürtlen, Böğürtlen Başı, Börtlen, Börükler, Büyük Elilü, Büyük Tarla, Cese Yolu, Cıncıhlı, Çaldepe, Çar Yüz, Çardân Yüz, Çardahlı, Çatal Depe, Çavuşlar, Çay, Çayır, Çayırdan Yüz, Çebiş Yatağı, Çese Yolu, Çevlik, Çiçekli, Çimecıh, Çimecik, Çorah, Çorah Tarla, Dağirmi Depe, Daşlı Tarla, Daşlıh, Daşlıh Ardı, Daşlıh Başı, Datlıcah, Datlıcah Yolu, Dere Tarla, Dolamaç, Dopah Gaya, Duz Daşı, Eğrek, Er Suluh, Etek, Evalın Gaya, Evin Oğ, Evren, Evren Pınarı, Gâvur Başı, Gale Deresi, Gamışlı, Gandıro Çayır, Ganlı Gol, Gar Goyağı, Gara Burun, Gara Çalı, Gara Pur, Garaman, Garibin Dere, Garının Tarlası, Garip, Garip Öldüren, Garlı Gol, Garlı Gol, Garlıh, Garlıh Başı, Gavahlı, Gavur Goyağı, Gavur Guyusu, Gavur Hoyağı, Gavur Koprüsü, Gavur Koyü, Gavurun Koyünün Başı, Gaya Başı, Gayalı Dere, Gayanın Altı, Gayıh Üsdü, Geçit, Gediğin, Gedik Başı, Gedik Oğ, Gızıl Eğrek, Goçah, Gol, Golebit Deresi, Golep Deresi, Gomülü, Gopelin Verda(?), Goraç, Goyah Dere, Goyahlar, Göğce Pınar, Göğce Pınar Yüzü, Gökce, Gözün Başı, Guney Yatağı, Gurt Deresi, Guru Göl, Guru Köprü, Guş Depe, Guvalı, Guyunun Ayağı, Gülekçi, Güvemli, Hürürün Göz, Hüyük, İnce Bacah, Iskandar, İskenderen, İşten Gören, İviğin Dibi, İvik Çayır, İvik Dibi, Kadı Yolağı, Kadı Yolu, Kalebik, Kanlı Dere, Kanlı Göl, Kanlı Göz, Kar Bayağı, Keklik Pınar, Kerih Pınarı, Kevran Yolu, Killik, Kor Gaya, Koy Altı, Köle Yurdu, Könağan Oğ, Kuş Depesi, Lale Yurdu, Lıvezluh, Mercimek Tarla, Mezer Başı, Musa'nın Koyu, Müslüman, Müslüman İnişi, Müslüman Koy İnişi, Müslüman Koyu, Navruzlu Oğlu, Navruzluh, Nazön Dere, Niğdelik, Orta Goyah, Otluh, Ören İçi, Öz, Piyade Yurdu, Porsuhlu, Pur İçi, Pur Oğ, Pur Tarla, Seki Pınar, Sohu Tarla, Sulluh, Tekkurün, Terzi Pınarı, Toprahlıh, Üç Depe, Yasdı İvik, Yastirir, Yatağın Başı, Yılanlı, Yol Yurdu, Yos Tirik, Yölmen, Yönü Dere[133].

---

[133] Savcun hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Sabri Tuna, Savcun 1926, ilkokul, Gör. t.: 08.11.1999.Faruk Gedik, Savcun, 1971, İlkokul, köy muhtarı. Ömer Cesur, Savcun, 1944, Yüksekokul. Ahmet Arslan, Savcun. 1932, ilkokul. Kaynak kişilerle Gör.t.: 16.05.1999.

SORGUNCUK:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 42 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1250 m civarındadır. Köy kuzeyde "Topakdaş, Bostan Puru" adlı tepe ile güneyde "Ağkaya (Akkaya)" adlı tepelerin arasındaki doğu-batı istikametinde akan "Dere Başı" mevkiinin uzantısındaki dere içerisine kurulmuştur. Zemini yüksek kısımlarda taş, aşağılarda topraktır.

Köye Sorguncuk Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre "Sorgun" adı verilen söğüt türü bu köyde bol yetiştiği için buraya "Sorguncuk" adı verilmiş.

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 14 haneli Sorguncuk köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Beyatlı Oğlu Ali. 2.Ahmed Oğlu Kara Mehmed. 3.Bayat Oğlu Ağca Mustafa. 4.Oruç Oğlu Selim. 5.Kara Eyüp Oğlu Ahmed. 6.Feyzullah Oğlu Ömer. 7.Ramazan Oğlu Kara. 8.Kırcı'nın Oğlu Veli. 9.Kara Mehmed. 10.Gedik Çıbık Kazasında Maksutlu Hasan. 11.Çürük Mehmed. 12.Ramazan Oğlu Hasan. 13.Mustafa Kâhya'nın Karındaşı Halil. 14.Kürt Oğlu Halil.

Köydeki Sülâleler: Köyü kuran başlıca sülâleler şunlardır:

KÜRD OĞULLARI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Ömerevi:** Soyadları ÇİFTÇİ, ÖZTÜRK olanlar bu sülâledendir. **Sefergiller:** Soyadları YILDIZ olanlar bu sülâledendir. **Kürdeğiller:** Soyadları KOÇ olanlar bu sülâledendir.

ORUÇ OĞULLARI (ÖRÜCEVİ): Soyadları KORUYUCU olanlar bu sülâledendir.

BAYATLAR: Soyadları BAYAT olanlar bu sülâledendir.

RAMAZAN OĞULLARI (HASANGİL): Soyadları YILDIRIM olanlar bu sülâledendir.

BOYNAHGİL: Soyadları KAYA olanlar bu sülâledendir.

GEDİKLİGİL (ACER YUSUFGİL): Soyadları GEDİKLİ olanlar bu sülâledendir. Bu sülâleyi kuran kişi Sivas Merkez Savcun Köyünden içgüvey gelmiştır.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 14 hane ve tahmini 70 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Sorguncuk köyünün nüfusu: 51 erkek, 51 kadın olmak üzere toplam 102 kişidir. 1970 yılında 30 hane ve 149 kişidir. 1990 nüfus sayımında 104 nüfusa sahip olan Sorguncuk köyü 1997 sayımında 70 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3055 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2698 dönümü kıraç, 357 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1967'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 90 civarındadır. Bu köy Meyve bahçeleri ve meyvesiyle meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu ve sağlık evi vardır.

Meşhurları: Bu köyden yetişen önemli kişiler arasında şu isimleri sayabiliriz: Sivas Belediye Başkan Yardımcısı ***Faruk Bayat***, Dr. ***Lütfü***

Korucu, Müh. ***Ahmet Öztürk***, Öğretmen ***Ömer Korucu, Nihat Koç, Cafer Koç***, Milli Güreşçi ***Yunus Çiftçi*** yetişmişlerdir.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyün Ağkaya mevkiinde "Sarısu" adı verilen bir şifalı su bulunmaktadır. Bu su deri kaşıntılarına ve yaralara iyi gelir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Ada Deresi, Ada Deresi Başı, Adıgil, Ağ Golün Başı, Ağ Gölün Altı, Ağca Seki, Ağcören, Ağıl Önü, Ali'nin Bölüğü, Alışlı, Arhacın Ara, Arhacın Arha, Arhacın Başı, Arhacın Üstü, Armutlu, Aşağı Ziyaret, Batıh, Batıhlar, Bekmez, Belemez, Bostan, Boyraz Pınar, Bölüşük, Cıgara, Cıtlığın Ara, Cıtlığın Arka, Cıtlıh, Coruh, Çallıca, Çallıcaoyak, Çayır, Çevlik, Çorah, Dağermi Armıt, Deli İbrahim, Devcik Gaya, Geçici, Gökce Önü, Gökçe Oğlu, Göllü Koyak, Harman Yeri, Harman Pınarı, Hatip, Horan, Höyük, İnin Üstü, Kanlı Armıt, Karacoğze, Karaçalı, Kartal, Kayşanın Önü, Kel İbrahim, Kervan Yolu, Kızıl Ali Koyağı, Kızılburun, Koyak, Koyaklar, Köprü Başı, Köy Altı, Köyün Öğ, Kuyu, Küçük Çayır, Kürtten Tarla, Mezer Altı, Öteyüz, Pur, Puruun Dibi, Sağ Tepe, Sap (Sarp)Dere, Sarı Kartal, Seki Tarla, Selim'in Tarla, Sığır Yatağı, Taşlı Tarla, Tava Çorak, Topaktaş, Uzun Köten, Uzun Tarla, Üyük, Yavşannı, Yol Altı, Yoncalıh, Yoncanın Başı, Yüce Pur, Ziyaret.[134]

SÖĞÜTÇÜK

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 50 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1200 m civarındadır. Köy, kuzeydoğuda "Pur", güneyde "Koyaklar" adı verilen tepelerin arasındaki iki derenin kenarlarına kurulmuştur. Genelde "dere içerisinde köy" konumunda olup zemini kum ve çakıldır. Köyün 1-2 km kuzeyinden Sivas-Kayseri Karayolu geçer.

Köye Söğütçük Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, Söğütçük halkı, Halep altındaki "Söğütçük" köyünden gelmiş ve eski köylerinin adını yaşatmak için buraya da "Söğütçük" adını vermişler.

Tarihçesi: Köy halkının anlatmasına göre, köyü ilk olarak, ***"Kırık Ali"*** isimli bir kişi kurmuştur. Rivayete göre, Söğütçüğü kuran kişiler şimdi Güney köyü arazisi içinde bulunan "Üçtepe" mevkiine yerleşmek üzere yollarına devam ederlerken, "Kırık Ali" adı verilen kişinin, köyün kurulduğu yerde kağnısının mazısı kırılmış ve daha ileriye gidememişler. Kırık Ali: "Bu mazı kolay kolay yapılmaz, burası da güzel bir yermiş, haydi buraya yerleşelim", demiş ve buraya yerleşmişler[135]. Hicri 926, Milâdî 1519 yılında tutulan bir tapu defterinde Söğütçük köyü ***"Kışlak-ı Söğütçük"*** şeklinde geçmekte olup, erkek nüfus kaydedilmiştir[136]. 1844 yılında tutulan temettuat defterinde, 25 haneli Söğütçük köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Hacı Ali Oğlu Hüseyin Kethuda. 2. Kel Hüseyin Oğlu Osman. 3. Serdar Oğlu Kör Emin. 4. Boz Oğlu Mehmed. 5. Yunus Oğlu Emin. 6. Küçük

---

[134] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişi: Niyazi Korucu, Sorguncuk 1931, ilkokul. Gör. t.: 29.06.2002

[135] Kaynak kişiler: Kâzım Karaca, Söğütçük 1331 (1915), oy. Gör.t.: 03.03.1994. Abdullah Özdemir: Söğütçük. Oy. Gör.t.: 12.10.1986

[136] B.O.A. TTD 79. s.403

Ali Oğlu Ali. 7. Berber Oğlu Osman. 8. Tekkeş Veli. 9. Gazi Oğlu Tatar. 10. Salih Oğlu Mehmed. 11. Süleyman. 12. Deli Hasan. 13. Deli Hüseyin Oğlu Ali. 14. Ekiz Oğlu Mehmed. 15. Yusuf Oğlu Hasan. 16. Ömer Oğlu Süleyman. 17. Hacı Ali Oğlu Ebubekir. 18. Musa Oğlu Musa. 19. Musa Oğlu Mustafa. 20. Kaçar Oğlu Karakelle Mehmed. 21. Ahmed Oğlu Hasan Ağa. 22. Toraman Oğlu Mehmed Emin. 23. Emin Efendi Mahdumu Molla Mahmud. 24. Emin Efendi Mahdumu Molla Mustafa. 25. Çakıcı Osman Gara Oğlu Ali.

Köydeki Sülâleler: Tespit edebildiğimiz kadarıyla köydeki sülâleler şunlardır:

AHMED UŞAĞI: Bu sülâle şimdi şu kollara ayrılmıştır: **Yüzbaşığil (Yüzbaşıgil):** Soyadları İLBAŞI olanlar bu sülâledendir. **Gilikçiğil (Gilikçigil):** Soyadları ALTIN olanlar bu sülâledendir. **Elifgil:** Soyadları KARAASLAN olanlar bu sülâledendir. **Ali Onbaşığil** (Ali Onbaşıgil): Soyadları KOÇ olanlar bu sülâledendir.

HACEL UŞAĞI HACI ALİ UŞAĞI): Hacoğgil: Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir. **Kelleğâl (Kellegil):** Soyadları KURT, KOZAN olanlar bu sülâledendir. **Kürt Aliğil:** Soyadları KILIÇ olanlar bu sülâledendir.

MİSÂĞÂL (MUSAGİL): Soyadları KARACA olanlar bu sülâledendir.

YONUZ UŞAĞI (İSAKGİL): Soyadları GÜNEŞ olanlar bu sülâledendir.

DOSTUMGİL: Soyadları YILDIRIM olanlar bu sülâledendir.

SALİK (SALİH)GİL: Soyadları HALICI olanlar bu sülâledendir.

ÇAKIR ELİĞİL (ÇAKIR ALİGİL): Soyadları DOĞAN, ÇELİK olanlar bu sülâledendir.

EKİZ UŞAĞI (EKİZGİL): Soyadları KAŞACA olanlar bu sülâledendir.

TORAMAN UŞAĞI: Soyadları TORAMAN, TOY olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Kayseri Toraman'dan gelmedir.

KORUCİĞİL (KORUCUGİL): Soyadları BOZTEPE olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen Ankara'nın "Ası Yozgat"tan gelmedir.

KILLIĞİL (KILLIGİL): Soyadları ÖZDEMİR olanlar bu sülâledendir. Bu sülâle aslen, Eskiköy'le Söğütçük arasındaki "Ortaören" adlı yerleşim yerinden ayrılarak buraya yerleşmiştir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 25 hane ve tahmini 125 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Söğütçük köyünün nüfusu: 147 erkek, 177 kadın olmak üzere toplam 324 kişidir. 1970 yılında hane ve kişidir. 1990 nüfus sayımında 471 nüfusa sahip olan Söğütçük köyü 1997 sayımında 332 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 8428 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 6013 dönümü kıraç, 2023 dönümü taban, 392 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 19..'te hizmete açılmış olup okuma yazma oranı yaklaşık % 90

civarındadır. Bu köy ....la meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami, ilköğretim okulu, sağlık ... vardır.

Meşhurları: Osmanlı döneminde ***Yüzbaşı*** ve ***Yüzbaşıoğlu*** namıyla anılan kişiler, İlbeyli yöresinin sayılı ağalarındandır. Cumhuriyet dönemi ilk kuşak öğretmenlerimizden ***Kemal Yılmaz*** ve ***Ömer Yılmaz,*** bu köyden yetişmişlerdir.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köyün kuzeyinde yer alan "Gölevi" adlı çayırlık alanlar ilkbaharda gezilip görülmeye değer güzelliktedir. Köyde Hacoğgil adı verilen sülâlenin misafir odası, mum sekili ve oyma tavanlı eski yapıdır.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Köyde, ***Düşek, Karauz'un başı, Sıtma Ocağı*** ve ***Süt Ocağı,***olmak üzere dört ziyaret yeri bulunmaktadır. *Düşek* ve *Karauz'un başı* her türlü dilekler için ziyaret edilir. *Sıtma Ocağı*'nı sıtma hastalığına yakalananlar ziyaret ederler. *Süt Ocağı*'nı ise, emzirme döneminde sütü az olan veya sütü kesilen kadınlar ziyaret ederler.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Pınar, Acıh, Ada, Adalar, Ağanın Seki, Ağgaya, Ağgaya Oğ, Ağılın Yatah, Ağin, Ağinin Oğ, Ağrek, Alamaslı, Alıçlı Goyah, Alısın Batığı, Apo'nun Yatah, Aralıh, Aralıh Başı, Ardıçlı, Arhaç, Armıt Altı, Aşşa Köçek, Bahçe, Batıh, Bayır, Belanın Başı, Beleğin Üsdü, Beleğin Üzeri, Belen, Belen Üzeri, Bosdan, Bölüşük, Büyük Çayır, Büyük Gum, Büyük Köçek, Çallı, Çallı Göze, Çalluğzay, Çat, Çay Ağzı, Çay Üzeri, Çayın Üsdü, Çayır, Çayır Tarla, Çayırın Kenarı, Çevlük, Çıkı, Çomça, Çomçanın Keh, Çuhur, Çuhur Tarla, Dağalgan, Dağermen, Dağermen Yolu, Dalmızrah, Damlı Dere, Daşın Altı, Dedemin Tarla, Deli Ömer, Depe Başı, Depe Tarla, Depenin Arası, Deve Yolu, Dilki Deliği, Direk Dibi, Dört Armıt, Duz Daşı, Düşek, Eğrek, Elif'in Gızı, Ese Batığı, Eski Koy Altı, Eski Koy Yolu, Eski Tarla, Eşşek Meydanı, Fezik, Fiğ Yeri, Gamışlı, Gantaroğlu, Gara Ali, Gara Hasan, Gara Mıhlı, Garaserli Oğlu, Garlıh, Gaş, Gaş Ardı, Gavahlıh, Gayah, Gayah Başı, Gırma, Gırma Ağzı, Gırma Oğ, Gırmalar, Gırmanın Ağzı, Gızıl Derenin Başı, Goca Armıt, Goca Tarla, Goca Tarlanın Altı, Goçah, Gol Pınar, Golan Tarla, Goyah, Goyah Başı, Goyah Oğ, Göğ Tarla, Göğ Yol, Göllü Tarla, Göv Yol, Gözenin Başı, Gum, Gumlu Belen, Gumlu Belen, Gumlu Tarla, Guney Tarla, Guroluh, Guroluh Başı, Gurt Deliği, Guzu Yatağı, Gül Dere, Gülcü, Güldene, Güngörmez, Gür Oluh, Gürcü, Hacôn Depe, Hağbeli, Hanlı Yolu, Harman, Harman Tarla, Hasanlı, Haso, Hevlek, Hodah, Hoyuhlu, Hoyuhlu Oğ, İnce, İnce Tarla, Irmah, Irmah Üzeri, İsa'nın Batığı, İskender, İstenger, İzzet, Kedi Oğlan, Kel Hamdi, Kiziroğlu, Kor Kişi, Koyün Oğ, Köçek, Köten Tarla, Kuççuk Daş Altı, Kuççuk Gum, Küllü Tarla, Kürünlü Pınar, Mafa, Mafalar, Maksut, Maşat, Meletmez, Menşürlü Köçeği, Misto, Murtağu'nun Seki, Nuru'den Tarla (Nuri'den ..), Oduncu, Orta Bölüşük, Orta Ören, Örtecan, Öz Ören, Özler, Pınar Başı, Pur Oğ, Purun Oğ, Salônün Başı, Sarı Daş, Sarı Pınar, Sarıcoğlu, Saru Daş, Sası, Sohu Daşı, Söğütlü Pınar, Susa (Şose) Altı, Susa (Şose)Nin Üzeri, Şeher Yolu, Şekeroğlu, Şıh,

Şıh Tarla (Şeyh ..), Tek Yatah, Topal Ali, Topuh, Ufacıh Pur, Üzümlük, Veran Tarla, Yağlah, Yoharı Orta Ören, Yolun Altı, Yoncalıh, Yurt[137].

TATLICAK:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin merkez bucağına bağlıdır. Sivas'ın güneybatısında ve il merkezine 27 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1445 m civarındadır.

Köye Tatlıcak Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, içme sularının güzel ve lezzetli olması nedeniyle bu köye "suları tatlı, hoş" anlamında "Tatlıcak" adı verilmiş.

Tarihçesi: Mahalli rivayetlere göre: Köy halkı önceden "Hanın Önü" adı verilen yerde ikamet etmektedir. IV. Murad Bağdak seferi için Hanın Önünden geçerken, köyden alim bir kişi, orduya yemek vermek istediğini söyler. IV. Murad askerin çokluğundan bahsederse de alim kişi ısrarla yemek vereceğini söyler. IV. Murad razı olur. Alim kişi üç kazan yemek yaptırır. Bütün ordu yediği halde yemekler bitmez. IV. Murad ayrılırken: "Bu köyün çok ayak altında olduğunu, yerini beğenmediğini söyler ve daha iyi bir yerleşme alanının olup olmadığını sorar. Köyün şimdiki yerinin güzel olduğunu söylerler. Sultan Murad ahalinin oraya yerleşmesini emreder ve böylece, şimdiki yere Tatlıcak Köyü kurulur.

Köydeki Sülâleler: Köyü kuran başlıca sülâleler şunlardır: 1.Kekeçler. 2. Mısıroğulları. 3. Hamzaaller. 4. Zilfigiller. 5. Holloğonbaşığil. 6. Çakıroğlangil. 7. Milazimgil. 8. Kara Mısdafagil.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy hane ve tahmini nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Tatlıcak köyünün nüfusu: 193 erkek, 186 kadın olmak üzere toplam 379 kişidir. 1970 yılında 79 hane ve 483 kişidir. 1990 nüfus sayımında 414 nüfusa sahip olan Tatlıcak köyü 1997 sayımında 315 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 3478 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 2801 dönümü kıraç, 223 dönümü taban, 454 dönümü ise sulaktır. Köyün ilkokulu 1944 yılında hizmet açılmış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Pancarı ve Patatesi ile meşhur olan bu köyde halkın tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Eski Sivas Kayseri yolunun kenarında ve köyün yakınında "Sultan Murat Hanı" adıyla bilinen eski han kalıntısı bulunmaktadır. Tamamen kesme taştan yapılmış olan hanın bazı hücreleri ve kemerleri halen ayaktadır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Pınar, Acı Su, Acısı, Ada Tarla, Ağ Burun, Ağa Yurdu, Ahbunluh, Akgaya Sekisi, Akif, Alıç, Alıç Altı, Alın Punarı, Arşılıh, Aşılıh, Balcıoğlu, Baş Kürün, Baytarağzı, Belen, Beş Armutlu, Biçinlik, Biçinlik Ağzı, Boş Seki, Boyalık, Bölüşük, Caminin Gözü, Cuma

---

[137] Söğütçük köyü hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Kâzım Karaca, Söğütçük 1331 (1915), oy. Gör.t.: 03.03.1994. Abdullah Özdemir: Söğütçük. Oy. Gör.t.: 12.10.1986. Bekir Boztepe, Söğütçük 1938, ilkokul. Gör.t.:21.08.2002.

Tarlası, Çabangayası, Çağlağan, Çağlayan, Çakırözü, Çatah, Çatah Başı, Çay Ardı, Çay Eteğ, Çorah Tarla, Çorahbaşı, Dabırgalık, Dabırgalıh Ağzı, Dabırgalık Boğazı, Daşlı Depe, Ece, Ece Tarla, Ekintahta, Elmalı, Ezenterelik, Filicek, Gâvur Yurdu, Gedik Ardı, Gedik Deresi, Gedik Üstü, Gelimşelik, Gol Yeri, Gurugöl, Güz Yurdu, Hacelinin Bölük, Hamet Ali, Han Ardı, Hanın Oğ, Harman, Höyük Dibi, İdil Pınarı, İki Yol Arası, İskenderun, Kara Aptulla, Karadaş, Karamehmetli, Karlıh Başı, Karlığın Dibi, Karyatağı, Keçi Çukuru, Kırma, Kızılgüney, Kocaoglu, Konak Pınar, Kormenli, Kovalıdere, Koyak, Köprü Başı, Köten Hergi, Köy Yanı, Köyün Altı, Kurucaöz, Kurugöl, Kuzu Ören, Kütük Burun, Lazo Ve Salo, Nalbant, Nalbant Ötesi, Nalbant Seki, Palaca Çayırı, Palaçayırı, Pınarbaşı, Pöhrenkli, Purun Dibi, Savacah, Savcun Başı, Sepece Tur, Seten Taşı, Su Çıhan, Şimal, Tandırlı, Tel Dibi, Urundere, Uzun Tarla, Üyüğün Dibi, Yassı Bel, Yatak Yeri, Yazı Tarla, Yol Arası, Yoncalık.

YANALAK:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 64 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1150 m civarındadır.

Köye Yanalak Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre, köy İlbeyli yöresinin kenarında bulunduğundan, "kenarda-yanda" anlamında buraya "Yanalak" adı verilmiş. İlbeyli yöresi hemen hemen herkes tarafından, *"alt başı Yanalak, üst başı Kavlak"*, şeklinde tarif edilir. Yanalak köyü bu coğrafi tanımın bir ayağını oluşturduğu için de ayrıca önem kazanmıştır.

Tarihçesi: Yanalak köyü, en eski İlbeyli köylerinden biridir. Başta 1520 tarihli tapu kaydı olmak üzere hemen hemen tüm eski kayıtlarda adı geçer. 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 38 haneli Yanalak köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Ömer Oğlu İbrahim. 2.Köse Mustafa Oğlu Hüseyin. 3.Hasan Oğlu Ahmed. 4.Bostancı Oğlu Süleyman. 5.Mecid Oğlu Mehmed. 6.Hacı Bekir Oğlu İsmail. 7.Emir Oğlu Hüseyin'in Oğlu Abdullah. 8.Kasnak Oğlu Mehmed. 9.İbil Oğlu Osman. 10.Gökcenk (Gökçe'nin) Oğlu Seyyid Mehmed. 11.Şükür Oğlu Hasan. 12.Yusuf Ali. 13.Aşık Mehmed Oğlu Hüseyin. 14.kara İbrahim Oğlu Ali. 15.Himmet Oğlu İbrahim. 16.Kasnak Oğlu Hüseyin. 17.Sadık Oğlu Hasan. 18.Musa Oğlu Mehmed. 19.Bali Oğlu Mustafa. 20.Deli Bekir. 21.Abdullah Ammi. 22.Seyyid Oğlu Molla Bekir. 23.Köse Mustafa'nın Oğlu Mehmed. 24.Kara Süleyman Oğlu Osman. 25.Veli Oğlu Deli Mustafa. 26.Seyyid Ahmed Oğlu Deh Mustafa. 27.Ömer'in Oğlu Süleyman. 28.Allahverdi Oğlu Tekir (?) Efendi. 29.( ) Hacı'nın. 30.Kamil Oğlu Mehmed. 31.Ali Paşa Oğlu Mustafa. 32.Taşçı Oğlu Hasan. 33.Taşçı Mehmed. 34.Akkaş Oğlu Mustafa. 35.Bal Oğlu Ömer Kethuda. 36.Bal Oğlu Hasan. 37.Veyis Oğlu İbrahim. 38.Kel Oğlu Osman.

Köydeki Sülâleler: Köydeki sülâleleri soyadlarına göre şöyle sıralamamız mümkündür:

Sülâle adı:	Soyadı
Çıldırgil	Cin

Çolakgil	Demirel
Çökelikgil	Kiriş
Gambırgil	Demirel
Ganlı Bekirgil	Kor
Güneyliğil	Kelek
Hacı Hasangil	Düven-Doğan
Halit Bağâl	Aydın
Harputluğil	Harput
İbişgil	Bostancı
Karabaemgil	Odabaşı
Kelekgil	Kelek
Kepekçiğil	Aksangur
Kirişgil	Kiriş
Koç Aligil	Yıldız
Mıyıllar:	Cin
Sadoğluliğil	Elmas
Sağargil	Yıldız
Sefergil	Pınarbaşı
Taşçı Oğlugil	Taşçı
Tırıkgil	Delibaş
Topuzgil	Gültepe
Ümmetgil	Şahin
Üsükgil	Bal

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 38 hane ve tahmini 190 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Yanalak köyünün nüfusu: 149 erkek, 182 kadın olmak üzere toplam 331 kişidir. 1970 yılında 70 hane ve 522 kişidir. 1990 nüfus sayımında 592 nüfusa sahip olan Yanalak köyü 1997 sayımında 505 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 7680 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 6869 dönümü kıraç, 753 dönümü taban, 58 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1962'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy, buğdayı ve hafızlarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyden, Osmanlı döneminde ***Kara Molla Osman Efendi*** namında alim bir kişinin yetiştiği rivayet edilmektedir. Cumhuriyet döneminde ise köyün yetiştirdiği kişilerin başında eski Çorum ve Tokat Milli Eğitim Müdürü ***Ömer Osman İlbeyoğlu,*** gelir. Osman İlbeyoğlu, eğitimci ve idareciliğinin yanısıra Sivas'ta uzun süre İlbeyli Derneği başkanlığını yapmak suretiyle de hizmetlerini sürdürmüştür. Yanalak köyünün hafızlarıyla meşhur bir köy olduğunu yukarda belirmiştik. Tespit edebildiğimiz kadarıyla köyden şu hafızlar yetişmiştir: ***Mithad Hafız*** (Mithat Kiriş), ***Halit Hafız*** (Halit Aydın), ***Hafız Zihni Cin, Etem Kelek, Mustafa Kelek, Nazım Kiriş, Şaban Kiriş.*** Yine, şair ***Mustafa Aydın*** bu köydendir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Bu köyde "Sanır Kavak" adlı ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu ziyaret yeri başta yağmur duası olmak üzere değişik

dilekler için ziyaret edilir. Köyde ayrıca ***Göz Ocağı*** adı verilen ocaklı ev bulunmaktadır. Bu ziyaret yeri göz hastaları tarafından ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Oluğun Gözü, Acı Oluh, Acılığın Gözü, Ağıl Oğ, Ağıl Peği, Ahbınlıh, Alaca Çayır, Alışlı, Arhıt Yol, Arhıt Yolu, Arıhlar Oğ, Armıtlı, Aşşa Ahbınlıh, Aşşa Koy Özü, Avan, Beş Depe, Beşik Depe, Böcükce, Cade, Çatah, Çerkez'den Tarla, Çevlik, Çini Pınar, Çirçil, Çırçır, Dağ Yolu, Damlacıh, Damlacıh Üsdü, Daşlı Tarla, Dat Özü, Dat Suyu, Delik Gaya, Dere Tarla, Dib, Ekizce, Ev Gonağı, Gabir Ardı, Gale, Gara Çamırlıh, Gara Gaya, Gara Mıhlı Arhaç, Garaca Burun, Garaca Tarla, Garamıh Ağaç, Garav Gayası, Garav Gayası Ardı, Gavağın Dibi, Gayalı, Gayalı Guney, Gıracın Çayır, Gıracın Dere, Gırağan Dere, Gızıl Dere, Gızıl Irmah Yanı, Gödeğin Alıcı, Göğ Depe, Gudeli, Gudeli, Gul Üyük, Guluğı Delik, Guş Depesi, Güdük Burun, Hacı'nın Alıcı, Hallolu, Haraba, Hüyük Yazısı, Ilgaz Ayağı, İnin Başı, İnişin Dibi, Irmah Yanı, Irmah Yazısı, İvezin Oğ, Keh Tarla, Koy Oğ, Koy Yüzü, Koy Yüzünün Düz, Koy Yüzünün Verep, Koyün Oğ, Kül Depesi, Külünk, Külünk Yolu, Mezer Ardı, Mıska Tarla, Muhtarlıh, Ortalıh Burun, Ötağeçe, Özün İçi, Sağır Gavah, Sal Burnu, Sanır Gavah, Sarı Daş, Sarı Öğne, Seki Harman, Seki Tarla, Sorgunlu, Sorgunluh, Söğüt Ali, Ulaşlı, Üvez, Üvez Oğ, Yalanca, Yamaç, Yamaç Tarla, Yat Dinen, Yatah Yeri, Yenice, Yılanlı, Yılgın, Yılpaç, Yılpaş, Yoharı Gızıl Dere[138].

YARAMIŞ

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Bedirli Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 32 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1160 m civarındadır. "Sivrikıran Tepesi" ile "Mezarlık" adı verilen tepelerin arasındaki dere içerisine kurulmuştur. Zemini genellikle toprak, çok az bir kısmı kayalıktır. Köyün doğusunda "Pelitli" adı verilen tepe yükselir.

Köye Yaramış Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre köyü ziyaret eden bir kervancı buraya hastalanan devesini bırakmış. Bir sene sonra geldiğinde devesinin çok iyileşmiş ve semizleşmiş olduğunu görünce: "Amma da yaramış !" demiş. Bu olaydan sonra bu köyün adı "Yaramış" olarak kalmış. Başka bir rivayete göre köyün ilk kuruluş yıllarında buranın havası ve suyu köy halkına çok iyi gelmiş. Çevre köylüler gürbüzleşen bu insanları gördüklerinde: "Maaşallah, amma da yaramış !" demişler. Köyün adı böylece "Yaramış" olmuş.

Tarihçesi: 1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 32 haneli Yaramış köyünün hane reisleri şunlardır:

1.Salih Oğlu Mustafa. 2.Dal Hasan Oğlu Ahmed Kâhya. 3.Dal Hasan Oğlu Ali Kâhya. 4.Çırak Oğlu Mehmed Kâhya. 5.Çırak Oğlu Abdullah. 6.Çırak Oğlu Halil. 7.Hacı'nın Oğlu Mehmed. 8.Deli Ömer Oğlu Mehmed. 9.İmam Oğlu Mehmed. 10.Aban Oğlu Ahmed Kâhya. 11.İmam Oğlu Mehmed. 12.Kürt Oğlu Ali. 13.Hacı Oğlu İsmail. 14.Bıçakcı Oğlu İsmail. 15.Kassam Oğlu Osman. 16.Ahmed Paşa'nın Oğlu Mehmed. 17.Cendek Oğlu İsmail. 18.Hacı'nın Oğlu Dede. 19.İmam Oğlu Ahmed Arif. 20.Çolak Oğlu Ali. 21.Çırak Oğlu Osman. 22.Çırak Oğlu Himmet. 23.Cebe Ahmed Oğlu

[138] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Etem Kelek, Yanalak 1933, İlkokul. 11.03.2002. Ömer Osman İlbeyoğlu, Emekli öğretmen.

Hüseyin. 24.Bıçak (Beçen) Oğlu Osman Kâhya. 25.Sülük Kâhya. 26.Aşık Osman Oğlu Resûl. 27.Köse'nin Oğlu Hüseyin. 28.Hatip Ömer. 29.Ali'nin Oğlu İbrahim. 30.Himmet Oğlu Sağır. 31.Hamza. 32.Deli Ömer.

Köydeki Sülâleler: Köyün başlıca sülâleleri şunlardır:

İMAMOĞLU (İMAM OĞLUGİL): Soyadları ÇİTÇE olanlar bu sülâledendir.

HACIMSEĞİ (HACIMSEĞİL): Soyadları KOÇAN olanlar bu sülâledendir.

HACIGİLLER: Soyadları DELİBAŞ olanlar bu sülâledendir.

KÜRDOĞLUGİL: Bu sülâleden geriye kimse kalmamıştır.

TEKKEŞİNGİLLER (TEKKEŞİNLER): Soyadları ALTUNKES olanlar bu sülâledendir. Bu sülale Kahyalı köyünden gelmiştir.

İBED (İBAD) EVİ: Soyadları KARAPINAR, ACIPINAR olanlar bu sülâledendir.

SALİKGİL: Soyadları CERAN olanlar bu sülâledendir.

İMAMGİL: Soyadları TÜMEN olanlar bu sülâledendir.

KAYACIGİL: Soyadları TOPAKKAYA olanlar bu sülâledendir.

SÜLÜKGİL: Soyadları ÇINAR olanlar bu sülâledendir.

ÇIREVİ: Soyadları ÇIRAK olanlar bu sülâledendir.

ARİFGİL: Soyadları KOCAEL olanlar bu sülâledendir.

HALİM EVLERİ: Soyadları KORKMAZ, VAŞKA olanlar bu sülâledendir.

AHMET PAŞA OĞULLARI (MEHMET ALİGİL-KEL AHMETGİL): Soyadları EKİCİ olanlar bu sülâledendir.

TOPAL MEMMETGİL: Soyadları BALKAYA olanlar bu sülâledendir.

CELALGİL: Soyadları BOZKURT olanlar bu sülâledendir.

HAM MAHMUTGİL: Soyadları DEMİR olanlar bu sülâledendir.

TEMBEL EHMEDGİL: Soyadları KESKİN olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 32 hane ve tahmini 160 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Yaramış köyünün nüfusu: 152 erkek, 146 kadın olmak üzere toplam 298 kişidir. 1970 yılında 65 hane ve 456 kişidir. 1990 nüfus sayımında 514 nüfusa sahip olan Yaramış köyü 1997 sayımında 541 nüfusa yükselmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 8452 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 8054 dönümü kıraç, 379 dönümü taban, 19 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 19..'te hizmete açılmış olup okuma'yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy arazisinde yetişen yabani meyveleriyle meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Köyün yetiştirdiği önemli isimler arasında, Müftü ***Mehmet Vaşka,*** Hakim ***Alkan Ceran,*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Bu köyün arazisinde bol miktarda yabani meyve yetişir. Bu yüzden açık havada gezmeyi sevenler için burası bulunmaz bir yerdir.

Ziyaret Yerleri, Ocaklar: Çevrede ***Yaramış Baba,*** köyde ise ***Tekke*** adıyla bilinen ziyaret yeri her çeşit dilekler için ziyaret edilir. Ayrıca bu köyde bir de "kaya ziyareti" vardır. Burası daha çok çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilir.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acı Pınar, Ağ Yar, Alıçlı, Alucun Dibi, Arpalı, Arpalının Karşısı, Asiye'nin Pınarı, Aşşa Belen, Aşşa Yüce Oğ, At Oluğu, Ayrı Gaya, Bahçe, Batahlıh, Bel Pınar, Bel Pınarın Yolu, Belen, Biyoluh, Bosdan, Burun Ucu, Cehrilik, Cırıllıh, Çağlağan, Çağlayan, Çakallı, Çallı Gaya, Çallı Yaka, Çamurluh, Çay Pınar, Çay Tarla, Çayır, Çayırın Dibi, Çevlik, Çevlüğün Yolu, Çipil, Çipilin Başı, Çormuğlu, Çormuhlu, Çuhur Tarla, Dağ Yolu, Dağermen Yolu, Deli Hacı, Demirin Altı, Depe Tarla, Dere Çayır, Dere Tarla, Devrent, Devret, Dib Çevlik, Durdulu Toprağı, Durdulu Yolu, Duz Daşı, Eğri Gaya, Elmalı Dere, Eşme, Eşsekci, Eyser Hacı, Gabir Ardı, Gabir Arhasının Dere, Galanın Altı, Galanın Kef, Gale Deresi, Gara Muğlu, Gara Öze, Garalı Pınar, Garlığın Başı, Garlıh, Garoğzenin Depe, Garoğzenin Dere, Garoğzenin Yolu, Gaşın Altı, Gaşın Başı, Gavah Çevliği, Gavuh Depesi, Gavuh Depesinin Suyu, Gaya Yamacı, Gayanın Altı, Gayanın Başı, Geriş, Gılıç Gayası, Gızıl Öv, Gızıl Üğnüğün Dere, Gol Gayası, Gollu, Gollu Tarla, Gollü Tarla, Govanlıh, Göyemli Gaya, Gulah, Guruca Öz, Guş Oturağı, Guytu, Guytul, Guyucah, Guyulcah, Gümüş Oluh, Harami, Harami Ağzı, Harman Yeri, İki Pınar, İki Pınarın Başı, İmam Punarı, İnin Oğ, Irmağın Üsdü, Irmah Gıyısı, Keklik Pınarı, Kepirlik, Kezik'den Tarla, Kilise, Kilise Yanı, Kilisenin Yolu, Kisli, Kor Pınar, Kotü Pınar, Koy Özü, Koy Yüzü, Kuytulun Dere, Mansur Çayır, Mırıbı, Molla Osman, Ortalca, Öksüzce, Ömer Paşa, Ören Gediği, Örenin İçi, Öte Geçe, Pelitli, Pelitlinin Depe, Pur Deresi, Pur Oğ, Salgı Evliği, Sarı Daş, Saso, Sasu, Sel Basan, Seten Yeri, Sıhılı, Sivrânin Depe, Sulhu Çevlik, Tahta, Tekke, Topah Daş, Topah Daşın Altı, Topah Daşın Ardı, Tren Yolu, Ulu Yol, Uzun Geliş, Uzun Geriş, Yatah, Yellice, Yiğilce Daş, Yırıh Punar, Yoğun Yohuşun Başı, Yoharı Yüce Öne, Yoncalıh, Yön Yohuş, Yön Yohuş Arhası, Yuvalıca, Yüce Öne.[139]

YENİ APARDI:

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güneybatısında ve il merkezine 30 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1250 m civarındadır. Köy, "Sekiler" adı verilen tepenin güney eteğindeki düzlüğün altındaki derenin içerisine kurulmuştur. Güneybatısında "yellice" adı verilen tepe yükselir. Yeniapardı, genelde "dere içerisinde köy" görünümünde olup zemini topraktır.

Köye Yeniapardı Adı Verilmesinin Sebebi: Köy, Eskiapardı köyünden ayrılan aileler tarafından kurulduğu için buraya önceleri "Yeniköy" daha sonra da "Yeniapardı" adı verilmiş.

---

[139] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişi: İbrahim Ekici, Yaramış 1942, oy. Gör. t.: 20.05.2002.

Tarihçesi: Köyün kuruluşu çok eski değildir. Mahalli rivayetlere göre 1890'lı yıllarda "Eskiapardı" köyünün içme suyu çok yetersiz olmaya başlamış. Susuzluktan bunalan bazı aileler Eskiapardı köyünden ayrılarak suyu bol ve güzel olan şimdiki Yeniapardı'nın bulunduğu yere yerleşmişler. Böylece Yeniapardı 1890'lı yıllarda kurulmuş.

Mahalli rivayetlere göre, Atatürk, İsmet İnönü ile birlikte bu köye uğramış ve bir süre dinlenmişler. Yeniapardı halkı misafirlerine kurban kesmiş ve onları ağırlamış.

Köydeki Sülâleler: Şu anda köyde bulunan sülâleler şunlardır:

MELEKGİL: Soyadları YİĞİTER olanlar bu sülâledendir.

HACIĞSUFGİL (HACI YUSUFGİL): Soyadları YILMAZ olanlar bu sülâledendir.

SADIKGİL: Soyadları YİĞİTER olanlar bu sülâledendir.

DEDEĞÂL (DEDEGİL): Soyadları ERDOĞDU olanlar bu sülâledendir.

HATİPGİL: Soyadları YARAYIŞ olanlar bu sülâledendir.

YUSUFAĞÂL (YUSUF AĞAGİL): Soyadları AKTAŞ olanlar bu sülâledendir.

GOCOSMANGİL (KOCA OSMANGİL): Soyadları ÇAKMAK olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Yeni Apardı köyünün nüfusu: 83 erkek, 97 kadın olmak üzere toplam 180 kişidir. 1970 yılında 37 hane ve 190 kişidir. 1990 nüfus sayımında 143 nüfusa sahip olan Yeni Apardı köyü 1997 sayımında 94 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1994 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 1517 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 1190 dönümü kıraç, 185 dönümü taban, 142 dönümü ise sulaktır. Köy ilkokulu 1967'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 80 civarındadır. Bu köy, suyunun güzelliği ve bançeleriyle meşhur olup, halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu, cami ve ilköğretim okulu vardır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Armıtlı, Ay Pınarı, Bağ Oğlu, Bahçe, Baş Pınar, Belan, Bosdan Deresi, Budak Sekisi, Cennet Deresi, Cönger, Çatal Pınar, Çay Ağzı, Çeğerli Sırt, Çelebi Deresi, Çevlik, Datlı Pınar, Deli Hacı, Develi Oğlu, Dohuz Dönek, Emoon Pınarı, Gara Bayır, Gızılca Pınar, Goyah, Gökçoğlu, Guş Depesi, Guzay Başı, Guzay Yüzü, Guzayın Dibi, Han Altı, Hançer Düşen, Harman Altı, Harman Tarla, İlbacı Oğlu, İmam Tarlası, İsa Oğlağı, Kaltakçı, Konuk Pınarı, Konuklu Pınar, Kor Pınar, Koy Oğ, Kuççuk Goyahlar, Kürt Çayırı, Kürt Pınarı, Peltapır, Sağır Üsdü, Savah Çayır, Şeker Yeri, Tozlu Burun, Verep Yol, Yellice, Yıhılgan, Yıhılgan Oğ, Yoharı Belan[140].

---

[140] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişi: Fevzi Yiğiter, Yeniapardı 1951, ilkokul. Gör.t.:20.08.2002.

YENİ KIZILCAKIŞLA

Coğrafi Konumu: Sivas İli Merkez İlçesinin Kayadibi Bucağına bağlıdır. Sivas'ın güney batısında ve il merkezine 60 km uzaklıkta olup, denizden yüksekliği 1500 m civarındadır. Köy "Saki" adı verilen tepenin doğu eteğine kurulmuştur. Doğuya doğru hafif meyilli olup tabanı kayadır. Köyün doğu kıyısından "Dere" adı verilen küçük sulu dere geçer.

Köye Yeni Kızılcakışla Adı Verilmesinin Sebebi: Mahalli rivayetlere göre: "Şurada kışlayalım." dediklerinden, bu köye "Kızılcakışla" denilmiş. İlbeylide iki Kızılcakışla olduğundan, ikisini ayırdedebilmek için, yanında bulunan köyün adı esas alınarak birisine "Menşürlü Kızılcakışla", ötekine de "Savcun Kızılcakışla" adı verilmiş. En son köy adlarının değiştirilmesinde "Menşürlü Kızılcakışla" adı, "Yeni Kızılcakışla" olarak değiştirilmiş.

Tarihçesi: Bu köyün Söğütçük'le Eskiköy arasındaki "Ortaören" mevkiinden göçerek şimdiki yerlerine geldikleri rivayet edilmektedir.

1844 yılında tutulan temettüat defterinde, 19 haneli Yeni Kızılcakışla köyünün hane reisleri şunlardır:

Köydeki Sülâleler: Köyün başlıca sülâleleri şunlardır:

BAŞNOĞLARI: Soyadları GÜLER, ÇAKMAK olanlar bu sülâledendir.

KANTAR OĞULLARI (KANTİRİĞİL): Soyadları TOKER olanlar bu sülâledendir.

EVCİ OĞULLARI (EVCİĞİL): Soyadları EVCİOĞLU, ERTEKİN olanlar bu sülâledendir.

UZUN AHMET OĞULLARI (MEHMETGİL): Soyadları AYDIN, ASLAN, ŞAHİN, ERTEM olanlar bu sülâledendir.

TOPAL OĞULLARI (HALİL AĞAGİL): Soyadları BOZTEPE olanlar bu sülâledendir.

CAMUZ OĞULLARI (CAMIZ ALİGİL): Soyadları ATEŞ, YILDIRIM olanlar bu sülâledendir.

SÜTÇÜLER (SÜTÇÜĞİL): Soyadları SAKARYA, BAL olanlar bu sülâledendir.

KARA HACIGİL: Soyadları KİBAR, AKGÜL olanlar bu sülâledendir.

HACELİ OĞULLARI (HACELİĞİL): Soyadları TAŞ olanlar bu sülâledendir.

Nüfus Hareketleri: 1844 tarihli bir deftere göre köy 19 hane ve tahmini 95 nüfustur. 1915 yılında tutulduğu tahmin edilen bir defterde ise Yeni Kızılcakışla köyünün nüfusu: 75 erkek, 94 kadın olmak üzere toplam 169 kişidir. 1970 yılında 37 hane ve 258 kişidir. 1990 nüfus sayımında 155 nüfusa sahip olan Yeni Kızılcakışla köyü 1997 sayımında 124 nüfusa düşmüştür.

Ekonomik ve Sosyal Yapı: Köyün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1990 yılı Emlak ve Arazi Vergisi Beyannamelerinden çıkarılan sonuca göre, köyün toplam 1725 dönüm arazisi bulunmaktadır. Bu arazinin 1429 dönümü kıraç, 269 dönümü taban, 27 dönümü ise sulaktır. Köy

ilkokulu 1968'de hizmete açılmış olup okuma yazma oranı % 85 civarındadır. Bu köy inşaatçı-kalıpçı ustalarıyla meşhur olup halkının tamamı Sünni ve Hanefi mezhebindendir. Köyde, elektrik, telefon, içme suyu , cami ve ilköğretim okulu vardır.

Meşhurları: Bu köyden ***Mulla (Molla) Osman, Mulla Ahmet, Salih Çavuş*** gibi çvrede tanınan kişiler yetişmiştir. Son dönemde oku; ın kişiler arasında Mimar ***Sami Aydın***, Öğretmen ***Abdullah Toker, Kaya Yıldırım*** gibi isimleri sayabiliriz.

Tarihi ve Doğal Güzellikleri: Köy arazisi içinde piknik yapmaya elverişli kavaklık alanlar bulunmakta, ancak tarihi özellikte bir eser veya yapı göze çarpmamaktadır.

Köyün Mevki (Yer) Adları: Acer Çayır, Acı Pınar, Arpa Tarlası, Aşşa Mezer Altı, Aşur Osman, Bosdan Tarla, Büyük Guru Gol, Büyük Yamaç, Çayır, Çayır Tarla, Çürük, Dağermen Yolu, Dağılgan, Daş Oluh, Develi Oğlu, Gara Depe, Gayalı, Gayalı, Gemikli, Gırağın Başı, Gıran, Gızıl Tarla, Gol Ayağı, Gol Başı, Gol Payı, Golün Başı, Goyahlar, Gum Tarla, Guru Göz, Gülbahar, Halga Çayır, Han Altı, Hani'den Tarla, Harman Yeri, Höbekli, İki Çuhur, İkiz Çuhur, İkizcenin Altı, İnceler, Kestane Pınar, Kocah, Köçek, Kötü Osman, Kuççuk Bölük, Kuççuk Guru Gol, Küd İbrahim, Mezer Altı, Mezer Başı, Ortalıh Burun, Ören, Öz, Receb'in Gavahlığın Dibi, Sağırca, Sapcalar, Şekir'den Tarla, Top Oğlu, Uğur Yatağı, Uğurlu Başı, Ur Yatağı, Yağlı Pınar, Yamaç, Yarın Arası, Yoncalıh, Zembinlik, Zeminlik Altı.[1]

---

[1] Köy hakkında bilgi alınan kaynak kişiler: Mehmet Evcioğlu, Yeni Kızılcakışla 1956, ilkokul. Bekir Toker, Yeni Kızılcakışla 1932, ilkokul. Kaynak kişilerle görüşme tarihi: 02.12.2000.

İKİNCİ BÖLÜM
İLBEY TÜRKMENLERİNDE KÜLTÜR
I. DİL ANLATIMI
A. AĞIZ ÖZELLİKLERİ

İlbeyli yöresinde üç değişik ağız özelliği görülür. Bunlardan birincisi, "Üskülüç (üçgülüç) Irmağı" adı verilen derenin etrafına sıralanan köylerdeki ağız özelliğidir. Bu köylerin halkı konuşurken (e) sesini düzgün kullanır ve "ekin", "ekmek", "pekit", "bekmez" şeklinde konuşurlar. "Ahır"a "ahur" demezler, "getdük", "geldük", "alduh", şeklinde konuşmayıp, "getdik", geldik, aldıh, şeklinde konuşurlar. Yanalak, Damılı, Bedirli, Akçainiş, Kartalca, Gözmen, Kızılova, Kızılöz, Güney, Çongar, Gazibey, Karalar, köyleri bu guruba girer. İkinci ağız özelliğini, "Gölevi köyleri" (Koyuncu ile Kayadibi arasındaki düzlükte yer olan köyler) ile Hanlı köyü oluşturur. Bu köylerin halkı, **(a-e)** arası **(á)** ünlüsünü **(e)** ünlüsü yerine yaygın olarak kullanır ve "ákin" (ekin), "ákmek" (ekmek), "pákit" (paket), "bákmez" (pekmez), "kelák" (kelek), "mákdıp" (mektup), ...şeklinde konuşurlar. Üçüncü ağız özelliği Çallı ve civarı köylerde görülür. Bu köylerin halkı, "getdük" (gittik), "geldük" (geldik), "alduh" (aldık), şeklinde konuşurlar ve "ahır" kelimesini "ahur", "çalgı" kelimesini "çalgu", "değil mi ?" sorusunu "dâğülmü ?" şeklinde telaffuz ederler. Kısaca bu köylerin ağız özelliğinde **(i-ü)-(ı-u)** dönüşmeleri esas unsurdur.

İlbeyli Ağzıyla ilgili olarak, Sayın Burhan Paçacıoğlu tarafından bir Yüksek Lisan Tezi hazırlandığı için biz konunun detayına girmek istemiyoruz[2]. Sadece alan çalışmalarımız esnasında not aldığımız, bazı ağız özelliklerini ve mahalli kelimeleri vermekle yetiniyoruz.

1. Ağız Özelliği Taşıyan Kelimeler Deyimler:

acışmak: Üzülmek, acı çekmek.
adam akıllı: İyice "Adam akıllı çiğne !"
agubat: Avukat
agubet: Akibet.
ağ: Ak,beyaz
ağıllanmak: Ayın etrafında bir ışık dairesi oluşması, harelenmesi.
ağırtmak: Ağ etmek,aklamak
ağlence: Eğlence.
ağleşmek: Eğleşmek, bir süre kalmak.
ağli: Eğli.
ağman: Yan, eğimli.
ağmanlamak: Bir yana eğimli durmak, bir yana sarkmak.
ağsamak: Topallamak.
ağzına okunmek: Birinin konuşmasını taklit etmek.
ahdar dönder etmek: Çevirmek alt üst etmek.
ahdarmak: Çevirmek altını üstüne getirmek. Yufka ekmeğini piştikçe çevirmek.

---

[2] Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Burhan Paçacıoğlu, *Sivas İlbeyli Ağzı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara-1987.

ahrap: Akrep
akıldane: *Akıl hocası, akıl babası.*
alacaağsan: Alacaksan
alasefiye: Boşu boşuna.
ale: Ela.
an önce: En önce.
anarşit: Anarşist
Aniş: Ayşe.
ara sekil: Ara sıra
arabı uyanık: Şanslı
arap: Bir fotoğrafın filmi
arazul olmak: Fazla gezici, kötü huylu olmak.
asik: Eksik.
aş vurmak: Ölünün canı için küçük siyah üzümden hazırlanan hoşaf. Genellikle dini bayramlarda ikram edilir.
aşlama: Sıcak iki sıvıyı birbirine kavuşturma. Örnek: Dem çaydanlığına su katma.
avara: Avare.
ayıtlamah: Ayıklamak.
ayvan: Eyvan.
azıtmak: 1.Gizlice birini atlatmak. 2.Yoldan çıkmak, yanlış işler yapmak. 3.Kedi veya köpeği evden uzak bir yere götürerek seyip bırakmak.
bâsimet: Peksimet
baba değmez: Bir şey olmaz.
babası evi: Babasının evi.
bacılıh: Kızların çok yakın kız arkadaşı.
bacısı olacağa: Üvey bacısı.
bâniz: Beniz.
baraç: Baraj
barhaç: Bakraç.
barı: Bâri
barnah: Parmak
basimet: Peksimet
başgelmek: Hakkından gelmek, gücü yetmek.
batık: Terkedilmiş,yıllarca sürülmeyen tarla
bayahdan: Biraz önce
bayır bayır yakmak: Sürülen bir ilacın tesiriyle deride acıma, yanma hissedilmesi.
beh almak: Kaparo almak,sözleşmek,anlaşmak. Örneğin: Düğünden önce zurnacının zurnasını veya davulunu Kaparo olarak alıp getirmek.
behleşmek: Sözleşmek,sözle anlaşmak.
bergitmek: Sağlamlaştırmak.
beyle: Böyle.
bızlamak: İdrar yapmak.
bilerzik: Bilezik.
bilik dutmah: Bilikleşmek.
bilikleşmek: Ebe seçiminde avuç içindekini bulmak.
bilor: Billur.
birez: Biraz.
bir ganim uyhu: Kısa süreli uyku.

birtecik: Bir tanecik, bir tane.
bişey: Bir şey.
biyol: Bir yol.
boğazını almak: Boğazında kalmak, boğazını tıkamak.
boğon: Bu gün.
boyah: Boya
boz sökmek: Bir toprağı ilk defa ziraata açmak üzere sürmek ya da yıllarca ekim yapılmamış bekletilmiş bir tarlayı sürmek.
bozarmak: İhtiyaç içindeki bir insanın mahcup mahcup bakması.
bozarmak: Mahcup olmak,üzülmek,kimsesiz ilgisiz kalmak
bön: Soğuk davranışlı insan.
börek çekmek: Baklava veya börek bişirmek.
börtlemek: Yeşil bitkileri ve baklagilleri suda haşlamak.
bu dönüm: Bu sefer,bu kez.
bu kerle: Bu kez.
bu sefer: Bu defa.
buğ: Buhar.
buğaz:Obur
buğlanmak: Buharlaşmak.
bukâs-bukâaskin: Bu kez,bu sefer
bunelek tutmak: Bunelek adlı sineğin ısırmasıyla,sığırların can havliyle koşması.
buygun ayı: Soğuk ve ayazlı kış ayı.
cangır cangır: Birbirine değen metal parçalarının çıkardığı ses. "Boğazında altınlar cangır cangır..."
cavratmak: Yalvartmak.
cazı: Cadı
cıhır cıhır: Etleri cıhır cıhır bişirdik.
cıngırdah: Zil.
cırtlamıh: Ekilen buğday tohumunun çürümesi
cimcik: Çimdik
cirahat: Cerahat
comaat: Cemaat.
cuvap: Cevap.
cuvara: Sigara
çabık gene: Çabukça.
çağnama: Hayvanların yere yatıp yuvarlanmaları
çağnamak: Eşeğin kaşıntılarını gidermek amacıyla yere yatarak bir o tarafa bir bu tarafa sırt üstü yuvarlanması
çakmaklamak: *Taşa sürerek bilemek.*
çalınmak: Yoklamak, yoklanmak, davranmak.
çanilemek: Köpeğin acı çekerken çıkardığı ses.
çap gelmek: Bir cismin planlanan yere olmaması, yanlış gelmesi. "Bu ağaç bu deliğe çap geldi.
çebik çalmak: Oyunda veya halayda eli ele vurmak.
çem: 1. Çayırdan bel ile kalıp halinde sökülen çimen kütlesi. 2. Çim.
çenilemek: Köpeğin acı çekerken çıkardığı ses.
çıbıh çalmak: Alkış tutmak,elleri birbirine vurmak
çıbıh: çubuk

çığış çığış: Altun veya gümüşün çıkardığı ses. Altınlar buğazında çığış çığış sarhıyordu.
çığrimek: Tiksinmek
çil çıpar: Çilli.
çocukkene: Çocukken.
çoğdürmek: İdrar yapmak.
çok gennâam: Çokca.
dââl: Değil
dağermi: Baş örtüsü ölçü birimi.
dağil: Değil.
dağnamak: Kınamak,çok görmek.
dallamak: Bir kitap veya defterin sayfalarını çevirmek..
danitlemek: Bakmak, seyretmek.
dar ahşam: Akşam vakti.
darama: Kaşıntı.
daramah: 1.Dışarı vurmak (golum daradı). 2.Bitmek, büyümek, gelişmek (Çem darar gibi dararmış).
daydırıh: Gövdesi yenen bir bitki türü. (Kedi elmasına benzer).
dayra: Daire, ofis.
dek durmak: Tek durmak, uslu durmak, akıllı durmak.
dekinallığınan...: Kolay kolay...
dekmik: Tekme.
deli koyun: Deli gönül, anlamında. "Deli koyun diyor ki çek git".
den: Deyin,söyleyin anlamında.
denk: Doldurulmuş torbalar.
dercikmek: Biri hakkında şikayette bulunmak,dert yanmak.
derinti: Sonradan derlenmiş, toplanmış.
derilmek: Toplanmak. Belli bir amaç için bir araya gelmek.
derkene: Derken.
devrüsüğün: Ertesi gün.
dıdığı sarkmak: Suratı asılmak.
dığdirmek: Suyun kaynak yerinden çıkmasını anlatmak için kullanılır.
dıhız: Tıkız, Sıkı
dımısını batırmak: Bir yiyecek veya içeceği azıcık ısıtmak. Örnek: acil çay isteyen kocasına evin hanımı, "Ne acele ediyon, daha dımısı batmadı."der.
dıvraklaşmak: Zayıflamak,incelmek.
dızır dızır: Sineğin çıkardığı ses. Dızır dızır öten ğara sinekler "gidiyorum hoşçakalın elvada" (Âşık İsmeti'den)
dikeden sıçramak: Sıçrayarak uyanmak.
dinelmek: Ayakta beklemek,ayakta durmak.
dingildeşmek: Hareket etmek, oynamak, kımıldamak.
dipitmek: Hızlı hızlı yemek.
dirgen gaşıh: Çatal.
dişemek: Ucu taraklı çekiçle vurarak, değirmen taşının yüzeyini pürüzlü hale getirmek.
divana: Divâne.
dodah: Dudak.
don: Soğuk davranışlı insan.

döküm kesmek: Yaptırılan bir işin bedelini topluluktan almak için kişilerin ödeyecekleri para miktarını belirlemek.
döleşir: İlerler, geçer.
dölbet: Tülbent,ince baş örtüsü
döşürmek: Toplamak, dilencilik yapmak.
döşürücü : Dilenci.
duldalık: Gölgelik, siperlik, kişiyi tehlikeden koruyan yer veya mekan.
duşâmak:
dünek (tünek): 1.Hayvan tüneği. 2.Mecazi anlamda ev,barınılan yer
dünner: Dün.
düşüngü: Düşünce.
düven: Döven
ebrimek: Etin aşırı haşlanma sonucunda erimesi ve vıcık vıcık olması.
ecik: Azıcık, biraz.
eççik: Azıcık,biraz
ediynen bidi: *Birbirine yakışan iki kişi, genellikle karı ve koca.*
eferim: Aferin.
ek dur: Biraz dur, bekle
ek: Az, azıcık, biraz. "Ek dur !" Biraz bekle, azıcık bekle.
ekin ağzı: Ekin ekilmiş tarlaların bulunduğu mevkii ve alanların genel adı.
eleleşten tutuşmak: el ele tutuşmak.
ellaam: Allahu alem, her halde
eme yarar bir şey değil: Bir işe yaramaz.
emlak yolu: Dağdan yada araziden şehre giden yol.
emme: Amma.
emmideş: Babanın amcası yada amca çocuklarından her biri.
enemek: Kısırlaştırmak.
entere: Entari.
Erciyas: Erciyes.
Erduvan: Erdoğan
erinmek: Bir işi yapmak istememek, isteksiz davranmak, yapmakta gönülsüz olmak.
esik kesik: Çukur ve tümsekli zemin.
eskiciliğinen: Eskicilikle.
eşgi: Ekşi.
evkerlenmek: İstememek, çekememek.
evlemek: Kağnının evinin yerinden çıkması,mazıdan yana kayması.
eycaanne: İyice güzelce.
eyce: İyice.
eyhana: İane, yardım
eyhana: Yardım
eyiler: Ermişler, veliler.
eyinniğinen: İyilikle.
eylik: İyilik.
eymenmek: Utanmak,sıkılmak,çekinmek.
ezen: Ezan
Ezirayıl: Ezrail.
felan: Filan
fenikmek: Bayılma noktasına gelecek derecede yorulmak. Aşırı yorulmak.
fır dolayın: Dört tarafı, etrafı, çevresi.

fırsat yasırı: Fırsat düşkünü
fıttıh atmak: İki parmağı birbirine sürterek ses çıkarmak.
filcan: Fincan.
fişitlemek: Birbirine düşürmek.
fodurdanmak: Ağzının içinden konuşmak, homurdanmak.
Foşur foşur: İnek sağma esnasında sütün çıkardığı ses. foşur foşur inek sağardık.
gada: Kaza, bela.
gafa kekmek: Kafa kekmek. Bir kişiyi tehdit etmek amacıyla başı birkaç kez hızlıca aşağı yukarı hareket ettirmek.
gahıç: Kakınç
galefir: Karanfil.
galıç gıçlı: Çarpık bacaklı
galtah: Kaltak, koca
gamalah olmak: Kekliğin kışın uçamaması.
gamamah: Vurup yere düşürmek,bilhassa arkadaşı iteleyerek yüzü koyun yere düşürmek.
ganet: kanat
gap suyu: BulÂşık suyu
gara yağız: esmer.
garaltmak: Söndürmek.
gardaşı evi: Kardeşinin evi.
gardaşı oğlu: Yeğeni
gardaşı olacağa: Üvey kardeşi.
gardaşlıh: Erkeklerin çok yakın erkek arkadaşı.
garıh: Karık. Tarla ve bahçe sulamak için açılan küçük ark.
garıhmak: Bkz. "Karıkmak"
garipsemek: Özlemek.
garmah-karmak: Kötülemek, karalamak.
garnez: Fesat, kötülük düşünen, kıskanç.
gasmah: Kasmak. 1.Dikimcilikte bol veya geniş olan bir giyeceği daraltmak veya küçültmek. 2.Halk mimarisinde, büyük bir birimi yardımcı bir duvar ile bölmek, küçültmek.
gaybet: Gıybet.
gaydalamak: Sekmek.
gayfelti: Kahvaltı.
gayhılmak: Geriye doğru eğik,eğimli durmak.
gayıl olmak: Razı olmak, kabul etmek.
gayım: Sağlam.
gayış ganat: Yarasa.
gayrıh: Gayri
gazalmak: Dikilip durmak,ayakta beklemek.
gece ohdu: Gece vakti,geceleyin.
geciğşu (Gece kuşu): Baykuş.
gel Cuma: Gelecek Cuma.
gel sene: Gelecek sene.
gelişin: Gelince.
gerneşmek: Gerinmek, vücudu rahatlatmak için gergin hale getirmek.
get: Git
gezeğanti: Fazla gezen, lüzumsuz gezen.

gıbla: Kıble.
gılavlamak: Bilemek.
gıran düşmek: Salgın hastalıktan hayvanların telef olması.
gıran gelmek: Çok sayıda hayvanın salgın bir hastalığa yakalanması.
gıran girmek: Çok sayıda hayvanın salgın bir hastalıktan ölmesi.
gırçıl: Kırçıl.
gırıl gırıl: Bağırsaklardan çıkan ses. Garnım gırıl gırıl ötüyor.
gırma-Kırma: Hayvanlara yem olarak vermek üzere iri öğütülmüş mamül.
gırmaşmak: Hareket etmek.
gızdırmak: Isıtmak.
gızgın orah zamanı: İşin sıkı zamanı, ekinin sıkı zamanı.
gicişmek: Yaranın veya kırık yerinin tatlı tatlı kaşınması.
gidiyoruh: Gidiyoruz
gilik çekmek: Tandır ekmeği yapmak.
gimi: gibi
girişmek: Dövmeye başlamak. *Birden adama giriştiler.*
gişi: Kişi, koca, bey.
goğlenmek: Yükselmek, havalanmak.
golermek: Ölmek,gebermek (murdar hayvanlar için)
gonşu: Komşu.
gop !: Koş !
gorer gormez: Görür görmez.
gorlamah: Kıskanmak, esirgemek, kâbul etmemek. "Evini gorluyor, karısını gorluyor"
gorsediyim: Gösteriyim.
gorsetmek: Göstermek.
gorutmuyor: Yetmiyor,kafi gelmiyor.
gorüyon: Görüyorsun.
goya: Güya
gozel: 1. Güzel. 2. Kadın adı.
göğsünü almak: Yiyecek veya içeceğin boğazda tıkanması.
gözet almak: Nişan almak.
gözlemek: Beklemek.
gözün ıldığı kadar: Gözün görebildiği kadar.
gubarmah-Kubarmak: Övünerek kabarmak, kurulmak, böbürlenmek.
gubarmak: Kabarmak (saç ve tüyler için)
gulaasma: Aldırma,kulak asma.
gulibik: Kılıbık.
gumandan-Kumandan: Komutan.
guniz: Gündüz
gupür gupür: Atlıların çıkardıkları ses. Atlılar gupür gupür geçip gittiler.
guş temâğa: Kuş temeği,ahırın üstüne kuşların girmesi için yapılan küçük pencere.
guvasi olacağa: Üvey damadı.
guvel durna: Yeşil turna.
guvel ördek: Yeşil ördek.
guvermek: Yeşermek
guy: Koy,doldur
guylamah-Kuyulamak: Gömmek, gizlemek, saklamak.
gücele,güçmele: Zorla,gönülsüz,ısrar üzerine.

günaf: Günah
güren güren: Grup grup,sürü sürü
haber salmak: Haber göndermek.
hah kesmek: Herkesin çobana ödeyeceği parayı belirlemek.
hamını almak: Uzun süre hareketsiz kalmış bir insana azar azar antreman yaptırmak veya hareketsiz kalmış bir hayvan yürütmek.
hamlamak: İdmansız kalan hayvan ve insanın hareket etmesi,spor yapması veya çalışması sonunda rahatsız olması,bir yerlerinin ağrıması.
hangır hangır gülmek: Katılarak,kahkahayla gülmek.
hangır hangır: Kahkahayla
hânim: Hanım.
haste: Hasta.
hâtir: Hatır.
hatlamak: Atlamak.
havas: Heves.
havlu: Avlu
hay kesmek: 1.Kovmak. 2.Susturmak "Şu çocuğa hay kes !", "Şu köpeğe hay kes !".
haydin: Haydi
hayva: Ayva.
hayvah: Eyvah.
hazitmek: Sevmek,hoşlanmak,hazetmek.
heç etmek: Değersizleştirmek.
hedâye: Hediye.
hellemek: Ürkütmek, Kaçırtmak. "Çekirgeyi hellemeden gelirler ! Al öğnüklü kıvrım bağlı gelinler. Tavukları kovalarken yine "Hel ! Hel ! Hel !" denilir.
hepek: Kepenk
herk ağzı: Sürülmüş tarlaların (herk tarlaların) bulunduğu mevkii ve alanların genel adı.
herkeş: Herkes.
hers: Hırs, öfke.
herslenmek: Kızmak.
heş !: Hele şuna bak ! anlamında ünlem.
heyiklemek: Dinelmek,ayakta beklemek.
hıllı'ynan Derli Dıllı: Birbirine yakışan iki kişi, genellikle Karı-koca için kullanılır.
hırtlah: Gırtlak
hışmaş etmek: Haşat etmek, dağıtmak.
hışşadan uçmak: Kuşun uçarken çıkardığı sesi anlatmak için kullanılan bir sözdür.
ho gün: Yalvarma esnasında, "Etme tutma ! Ne olur !" anlamında kullanılan sözdür.
Hoğlamak: Saldırmak.
hoğörmek: Böğürmek.
hol hol kabarmak: Yaranın şişmesi.
hollamah: Tırnağın kaza sonucu yerinden çıkması.
hoş geldin etmek: Misafire "Hoş geldin" demek,ve bu amaçla misafiri ziyaret etmek.
hoşallamak: Cinsel zevk duymak, orgazm.
hoşallar: Haz alır zevk alır.

hoşur hoşur: İnek sağma esnasında sütün çıkardığı ses. hoşur hoşur inek sağardık.
hotlamak: Hoplamak, atlamak. "Yukarıdan aşağıya hotlarlar".
hoyurdaşmak: Hor karşılamak.
hörlemek: Kızmak, köpürmek.
Hörtlemek: Yoğurt, krem gibi yarı sıvı bir malzemenin bulunduğu yerden dışarı çıkması.
hüdüklenmek: Korkmak.
ıcıh: Azıcık.
ığeşmek: Bir işin başlangıç safhasında, iki kişinin görevi bir birinin üstüne atması, işi yapmakta isteksiz davranmaları. Yüksünmek.
ılıngırıt: Hayvanın çok zayıf düşmesi
ıngılıpta koymak: Çözümsüz, boşta, muallakta koymak, sonuçlandırmamak.
ıpıl ıpıl: Tabancası ıpıl ıpıl yanıyordu.
ıraf: Raf.
ırapata: Tandıra ekmek yapıştırmakta kullanılan bezden yapılmış el minderi.
ıras gelmek: Rast gelmek.
ırbıh: İbrik.
ısdırmak: Isırmak.
ışıh parası: Elektrik parası
ışık göz iken: Ortalık aydınlıkken.
ışımış: Aydınlanmış.
ıymah-ıymak: Dokuma tezgahına çözgüleri gererek tezgahı hazır hale getirmek.
İçinin şekeri atılır: İçine şeker atılır.
ilâ..: İlahi. "ilâ gızıl ırmah gumun bozara"
ilâgen: Leğen
ilâğençe: Yemek yenen büyük leğen
ilahesi tükenmek (kalmamak): Gücü kuvveti kalmamak.
ilenger: Lenger
ilk ahşam (ilk âşam): Akşam başlangıcı.
inkân: İmkan
inne: İğne
ireliun: Bir kaç gün önce
islâh ettin ! : 1. Çok ileri gittin ! Yeter artık ! 2. Çok iyi ettin !
ister: Dost.
isterler: Gerçek dostlar.
işgidar:İşgüzar
işmar etmek: Kaş göz hareketiyle işaret etmek,işaretleşmek.
it dirseği: Bir tür göz hastalığı,arpacık.
iyi genne: İyice
kabine: Kabile, Sülale. "Göğmerler Kabinesi."
kan gibi: Aşırı ılımış içecekleri tarif etmek için kullanılan bir sözdür.
kapak taş: Yassı taş.
karıkmak: Karın beyaz ve parlaklık etkisiyle gözlerin kamaşması.
kasmak: İki bölme arasını bir duvarla kapatmak,bir yapıyı yeni bir duvarla içten değiştirmek.
kaşanmak: İdrar yapmak (bu terim kaşgarlıda da geçmektedir).
kavrama: Orakla,ekin ve benzeri ürünleri biçme şekli

kefin: Kefen
keflenmek: Sevinmek.
kehri: Kehribar renginde.
kekmek: Gagalamak.
kekremsi: Tuzluya çalan,acıya çalan...
kele (keleh): Amanın ! Aman ! anlamında kullanılır.
kelekerleşmek: Şeker, tuz, kar gibi maddelerin nem etkisiyle birbirine yapışarak sertleşmesi ve kırılgan bir yapı oluşturması.
kelepçek: Kelepçe.
kelete çaldırmak: YaklÂşık 3-5 dakika gibi kısa bir süre uyumak.
kem ekmek: Kalitesi düşük ekmek.
kenli: Kinli.
kercinen: Kızarak...,kinlenerek...,Kozanoğlu gibi kurulmak.
kerle: Kez, kerre, defa. Kırk kerle dünür saldım/ Vermiyor dürzü baban.
keserlemek: Çapalamak.
kesim kesmek: Sözleşmek,ahitleşmek,sorumluluk vermek.
keskenmek: Elini veya yumruğunu kaldırarak vurur gibi yapmak.
kesmek: Aleyhinde konuşmak.
kıçkırmak: Hiddetlenmek, şiddetlenmek, ateşin gittikçe kuvvetlenerek yanması.
kıpçınmak: Atın saldırıya veya cinsel tacize hazırlanması.
kırklı: Kırkı çıkmamış çocuk.
kırtiş-kirtiş: Ayakkabı altındaki çıkıntılar.
kıt-kanaat: Zorlukla,ancak
kıvıhma: Dış etkiyle bitkinin özelliğini yitirmesi.
kikir kikir: Kikir kikir gülüşüyorlar.
kipe kip: Tam ölçüsünde, tıpa tıp.
kirpittim: Kırptım.
Kirtmek: Küçük parçalara bölmek.
kisgilemek: Köpeği üzerine saldırtmak.
kişiflemek: Gizlice seyretmek.
kitilim kit ! Kit ağzım kit: "Aman konuşmayalım ! Susalım !" anlamında.
kolge: Gölge.
kom kom : Küme küme, (ot, çiçek v.s. için)
korcüklenmek: Yıldızların akşam sönük ve küçük görünmesi
koşalaşmak: İki kişinin sesini birbirine uydurarak türkü söylemesi veya ağlaması.
Koşen: Erkek adı.
koten tüylü: Sık tüylü koyun,kuzu.
koynek: Gömlek.
kös ağacı: Tandırrın içindeki ateşi karıştırmaya yarayan çubuk
köşeye kısılmak: *Köşeye sıkışmak.*
köşk ağacı: Mecazi olarak gönül. *Duvak alım köşk ağacına dolaştı.*
kucuklenmek: Köpeğin sevinçle veya cinsel arzuyla kuyruğunu sallaması
kuçuklenmek: Köpeğin sevinçle kuyruğunu sallaması. Dişi köpeğin cinsel isteğini belli etmek için kuyruğunu sallaması.
kudüm: Ayağı uğurlu olmak.
kuldür kuldür: Küldür küldür.
kulemek: Davarı kırkmak için, ayaklarını bağlayarak yatırmak.
kunde: Günde, hergün.

kurümek: Kar, gübre, saman v.b. şeyleri sıyırmak.
kuşümde kalmak: Merak etmek, merakta kalmak.
kutelemek: Fırlatmak
kuturet kovmak: Fesatlık düşünmek.
kuzu ilengeri: Kuzu lengeri
kuzulamak: Aşırı derecede üzüntü ve merakla beklemek, büyük endişe duymak.
kürümek: Süpürmek,(Kar,toprak,gübre v.s. gibi).
lâlek: Leylek
lâdiger: Yadigâr
lağvet etmek: Alay etmek,küçük görmek.
lamlı: Namlu.
laylon: Naylon
le değal mi ?: Öyle değil mi ?
leğen-ilâğen: Bazen L'lerin başına I gelir.
lepir lepir: Koten (pulluk) toprağı lepir lepir deviriyordu.
leş-üleş: Bazen L'lerin başına I gelir
ligde: Niğde
lohsan: Noksan
lorç olmak: Sırıl sıklam ıslanmak.
mâde: Başka. "Senden mâde beni düşünen yok."
mahana: Bahane
mangır mangır: İnekler mangır mangır mangırdaşıyor.
mavrulamak: İpi esas rengine boyamadan önce renklerin solmaması için astar boya veya gerçek boyanın ömrünü uzatan bir boya ile boyamak.
mayışmak: Sıcak tesiriyle gevşemek, uyuşmak.
me'siye almamak: Önemsememek,ciddiye almamak.
mehlem: Merhem
mehter: Mehter
melevke: Melaike.
memnuniyet sözleri: Hah ! Ha has ! Hıh !
Menevşe: Menekşe.
mengiş küpe: Bir çeşit gümüşlü küpe.
merduvan: Kağnının yardımcı parçası.
mesmiye almamak: Önemsememek,ciddiye almamak.
meymenet: Uğurluluk, mutluluk.
mezer: Mezar.
mıçıl mıçıl: Yemek yiyen ağız sesini anlatmak için kullanılır.
mıhladuz: Mıknatıs
mılla: Molla.
mındar: Mundar
mızganmah: Bir göz alımı veya birkaç dakika uyumak. "*Ecik mızganıyım*"
mızgı daralmak: Bunalmak, canı sıkılmak.
mozulamak: Sesli olarak ağlamak.
muhaat olmak: Sahip çıkmak,göz kulak olmak.
mum göndermek: Davet göndermek
mum salmak: Davet, davetçi göndermek
Müslümanlıktan azma: Müslüman olduktan sonra azıtmış, mürtet olmuş.
nâder: Ne kadar ?
nâmet: Nimet

namıssız: Namussuz.
narpız: Yarpuz.
nasır nusur töbesi: Çok büyük tövbe.
naşat: Neşe, moral. " Bu gün naşadım yoh"
nazaman: Ne zaman ?
ne yapacayin herif:
ne yavrum adam ! : Ne güzel adam !
nebiyim: Ne biliyim.
neçe: Ńice.
nefaat: Ne vakit. (Nefaat geldiniz)
nemârek: Neyime gerek
nisbete: Birisini, birilerini üzmek, kıskandırmak amacıyla...
niyannı: Ne yana.
nöbet: 1.Değirmen çeşme v.s. yerlerde sırada bekleme. 2.Düğünde zurnacının belli zamanlarda zurna çalma zorunluluğu.
nöbetçi: Değirmen,çeşme gibi yerlerde,sıradaki insanlardan her biri.
nüzul: İnme, felç.
o yanna: O yana, o tarafa.
o zamanın behrinde: O vakitlerde,o devirlerde...
obanın adamı: Elin adamı.
obanın çocuğu: Elin çocuğu.
ocoğmudu : Ocak umudu, tek erkek evlat.
ofaat: O vakit
oğde: Önce,evvel.
oğörsemek: Boğaya gelmek (ineğin boğaya gelmesi) mecazi olarak,dişinin erkeğe gelme arzusu.
oğsüz: Öksüz.
ohlah bıçağı: Ekmek bıçağı.
oktelenmek: Aşırı duygulanmak,gözleri yaşarmak.
okünmek: Taklit etmek
olumu bitiminden öyle: Başlangıcından beri öyle.
onâder: O ne kadar
oncacık: O kadarcık.
ondan sonamayın: Ondan sonra.
oranlama: Yakıştırma, uydurma.
osanmak: Usanmak.
otlamak: Soba ve tandıra yakacak atmak.
oynatmah: Alay etmek.
öcberlemek: Israr etmek
öcümleşmek: Lâdes tutuşmak.
öldü öldü: Eğer öldüyse
öllemek: Öğütülmüş bulgurun elenmesi.
ölü helvası mı oldu: "Bedava zannetme," anlamında.
öndüç: Ödünç.
ötean: Geçenlerde
öteğan: Birkaç gün önce.
öteğanner: Dünden önceki gün.
ötüyannı: Öte yön, diğer taraf.
öykr'enmek: Üzüntüden ağlamak
özemek: İyice karıştırmak.

paca: Baca
pantul: Pantalon
parhaç: Bakraç
parlamak: Atların ürküp yükteyken veya döğendeyken kaçması.
paşaport: Pasaport
payvatlama: bağlama, bağlamak işi.
pekit: Paket. Paketlenmiş tabaka tütünü.
penez: Penes, ziynet altınını taklit ederek sarı tenekeden yapılmış takı.
peran peran olmak: Her biri bir tarafa dağılmak Darmadağın olmak (Kuşlar ve insanlar için)
peren peren olmak: Dağılmak.
perikmek: Ürkmek, rahatsız olmak (yavru kuşlar için)
periktirmek: Ürkütmek.
pesenlenmek: Bir şeyin küflenmesi.
pıhmak: Geri çekilmek.
pıtır pıtır dökmek: Gözyaşı dökerek ağlamak.
pilo: Pilav
polim yapmak: Sükse yapmak, çalımlı davranmak.
porsumak: Pörsümek.
portekel: Portakal.
puha: Bukağı.
punar: Pınar
püfür püfür: Depenin üstüne çıhdıh,püfül püfül esiyor.
sağalmak-sağılmak: Yırtıcı kuşun, avının üzerine yukardan aşağıya doğru hızla uçarak saldırması.
Sağmal: Sağılır, süt verir durumda evcil hayvan.
sağrimek: Seğirmek.
sakız kanatmak: Kenger denilen bitkinin sütünü çıkarmak. Bu iş adı geçen bitkinin kökünü bıçakla kesmek suretiyle yapılır.
salmak: Göndermek.
sankim: Sanki
sarı yağız: Sarışın.
sarılı hindi: Sarı renkli baş örtüsü.
savuşturmak: Yola vurmak, uğurlamak.
say mı ?: Sahi mi ? Sahiden mi ?
sede var ya ! : İnanir mısın ? İnan ki ?...
sede: 1.Sade 2.Öyle ki 3.İsterki 4.İnan ki ?
sehil: Sahil.
sekilenmek: YaklÂşık bir sandalye yüksekliğindeki bir yere ayaklarını sarkıtmak suretiyle kısa süre oturmak.
sekili-sekülü: Ayağı beyaz.
sektellemek- sektelemek: Sekerek yürümek
sen bilin: Bilirsin.
sen diyeni: Dediğiniz gibi.
senesinece: Senesi gelinceye kadar.
seray: Saray.
sevgulü: Sevgili
sevler: Selver.
sevlü: Selvi.
sığ: Çığ.

sılıhmak: 1.Şımarmak 2.Gereksiz yere sırıtmak.
sıncıttı: Sancıttı.
sırgat olmak: Kayıt dışı kalmak.
sırımah-sırımak: İri,kaba dikiş dikmek. *"Yorgan sırımak, çarık sırımak."*
sırıtmak: Göze batmak.
sırkıtmak: Islak bir bezi veya çamaşırı sarkıtıp silkeleyerek suyunu akıtmak.
sırnÂşık: Sağlam, sert, dayanıklı.
sırnaşmak: Sertleşmek.
sidik-südük: Bazı kelimelerde İ'ler Ü'ye dönüşür
siflenmek: Gizlenmek,saklanmak.
Siftimek: Kemik üzerindeki etleri bıçakla almak, kemiği temizlemek.
Siftinmek: Özellikle kazın gagasıyla tüylerinin arasını temizlemesi.
siğlenmek: Saklanmak, gizlenmek.
sihil: Sihir.
sineden sineden: İnce ince
sinil: Siğil.
sinilemek: İnlemek,sızlamak.
sinmek: Köpeğin bir ayağını kaldırarak idrar yapması.
sirinmiş: Etin tadı değişmiş,hafif bozulmuş.
sirinsimek: Tadı değişmek, kısmen bozulmak. (Et için.)
siye siye: İnce ince yağmurun yağması,çiselemesi.
solağan olmak: Hayvanların nefes darlığı hastalığı.
son kesen: Ailenin son çocuğu.
sormak: Ekmek.
sorutmak: Anlamsız,gayesiz bir işe yaramadan ayakta beklemek.
sorutmak: Aptalca beklemek.
söyünmek: Arı veya sinek türlerinin ölmesi.
su seğirtmek: Ağaçların gövdesinin suyu emmesi
suçukmak: Kendini suçlu hissetmek.
suvan: Soğan.
sündürmek: Sondurmak. Bir cismi tek tarafından veya iki tarafından çekerek , ileri veya iki tarafa doğru uzatmak.
süner: Soner'in bozulmuşu.
sünü uzun: Boyu uzunca hayvan (at,koç,koyun v.s.).
sürmeli: Erkek adı.
Süt Dede: Annenin babası.
süt yohu: Süt bulaşığı.
şafaklamak: Gözünün birini kısarak veya kapatarak bakmak.
şahır şahır: Şahır şahır şimşekler yahıyor.
şarıl şarıl: "Deppoyu patlatmışlar,şarıl şarıl ahıyor".
şeher: Şehir.
şep: Şap
şeyle: Şöyle.
şıhırdım gimi: Daldaki meyvenin bolluğunu anlatmakta kullanılır.
şıpır şıpır: Şıpır şıpır terledi.
şindi: Şimdi
şindik: Şimdi
şişe-şüşe: Bazı kelimelerde İ'ler Ü'ye dönüşür.
şoşartmak: Dolduruşa getirmek, motive etmek.
tahır tahır: Oğlan tahır tahır oğsürüyor.

takım: Sülale. "Veled Uşağı Takımı"
taman: Hatırlasana; hani öyle olmuştu ya, anlamında.
Tandır: Girdap.
tapır tapır: Uşah arhamdan geliyor.Tapır tapır döküldüler
tavlanmak: Kilo almak,semirmek.
tavlanmak: Kilo almak.
tavsırını yapmak: Birini taklit etmek.
tavuk temâğa: Tavuk temeği,tavukların içeri girdiği küçük pencere
tekbir: Tedbir.
tellenmek: Alınmak,küsmek.
tennemek: Nemlenmek.
Tezberiye: Çabucak. "Tez beriye gelmesin !": Kısa zamanda (çabucak) gelmesin.!
Teziye: Çabucak. "Teziye gelmesin !": Kısa zamanda (çabucak) gelmesin !
tezmek: Ahırdan dışarıya ilk defa çıkan bir buzağının sağa sola rast gele koşması. Ya da yavru hayvanın koşması.
tığ savurmak: Harman savurmak:
tısır tısır: Ne tısır tısır ediyon ?
tiken: diken
tiyare: Tayyare, uçak.
tohunmak: Dokunmak.
tom tom : Top top, (Çiçek, ot v.s. için)
tomofil: Otomobil.
topah şeker: Kesme şeker
topuh: Topuk
Tosun Burnu: Selin önüne engel olarak konulan büyük taş.
töremek: Üremek,çoğalmak.
tufalet: Tuvalet
tuğlemek: Düğümlemek.
tummah: Suya dalmak.
tusmak: Eğilerek veya yatarak bir yere gizlenmek.
ucluh-uçluk: İğnenin deliğine bağlanmış ip. (O. TAŞ, 15.7.1997).
uçun: İçin
ufalamak: Ovalamak.
Ufanmak: Ufalmak, küçük parçalara ayrılmak.
uğrumu: Yolumu.
uğunmah: Bayılacak duruma gelmek.
uğurlemek: Sallamak, ırgalamak.
ulüzgâr: Rüzgar, yel.
unsuruh olmak: Aşırı beklemekten dolayı sıkıntıya düşmek,heycanlanmak,bunalmak.
urüya: Rüya.
usuhmak: Akıllanmak,uslanmak.
usul gene: Usulca, yavaşça.
uylamak: Israr etmek.
ülerzik: Üzerlik otu.
orusüm gurulalı: Yaratılıştan beri.
ütezlenmek: Boş yere oyalanmak, işinden başka şeylerle meşgul olmak
ütezlenmek: Lüzümsuz yere oyalanmak.
vahır vahır: Yedikleri vahır vahır ağzından geldi

vangır vangır kusmak:
varısa: Var ise.
varmak: 1.Eş olmayı kabullenmek. 2.İleri veya öte gitmek.
Vesek gitmek: Karşılık olarak gitmek yada karşılık olarak verilmek.
vessiz: Lüzumsuz konuşan, münasebetsiz.
Vezir: Erkek adı.
vırıl vırıl: Vırıl vırıl yel esiyor.
vıy !: Vay ! Yazık ! anlamında ünlem
vızır vızır: Vasayitler vızır vızır geçiyor
yağ yohu: Yağ bulaşığı.
yaldatmışlar: Aldatmışlar.
yamacımdan: Karşımdan.
yangı: Büyük üzüntü,ölüm üzüntüsü.
yanmah: Aşırı derecede üzülmek.
yaşı bâzemesin: Ölü biri anılırken "yaşı bâzemesin de" ...'nın yaşındaydıdiye yaşayan birinden örnek verilir,ölüyle diri kıyaslanırken söylenir.
yatarkene: Yatarken.
yavlarmak: Yalvarmak
yayılmak: Otlamak.
yeldirmek: Koşturmak.
yekinmek: Birden bire yerinden kalkıp koşmak.
yeni sene: Gelecek sene
yenitten: Yeniden.
yer diğnemek: Uyumak.
yer oynadı: Deprem oldu, zelzele oldu.
yerinmek: İmrenmek.
yıhılmah: Düşmek.
yımırta: Yumurta
yıpıl yıpıl: Parlamayı anlatmak için kullanılır. Kılıcın kabzesi yıpıl yıpıl yanıyordu.
yirmek: Çizgi şeklinde yarmak,kesmek.
yitmek: İtmek.
yoğudu: Yok idi.
yohsam: Yoksa.
yöre yalamış: Hırsız, dolandırıcı, sahtekâr.
yörü: yürü
yörümek: Yürümek
yöymek: Yormak.
yu: Yıka.
yuğsek: Yüksek
yumak: Yıkamak.
yumuş tutmak: Bir emri yerine getirmek,bir işi yapmak.
Yumuş: Emir, istek.
yüklük: Odalarda yatakların konulduğu bölüm.
yülümek: Tıraş etmek, saç sakal veya kılı usturayla kesmek.
zangır zangır titremek: Soğuk tesiriyle aşırı derecede titremek.
zenginir: Zenginleşir.
zıran zıran: Aşırı iri insanlar.
zilif: Zülüf.

ziyanınık kesmek: Birinin özel ekeneğini yayan kimseye zarar tesbiti yapmak.

2. İlbeyli Ağzında Kişi Adları:

Ado: Adem
Adoğzel: Adıgüzel
Ağgül: Akgül
Aliş: Ali
Alo: Ali
Anaaz: Anakız
Aniş: Ayşe
Anşa: Ayşe
Anşalı: Ayşeli
Apbekir: Ebubekir
Apdıraman: Abdurrahman
Apo: Abdurrahman
Aptılla: Abdullah
Aptıraman: Abdurrahman
Atem: Ethem
Bağler: Beyler
Beko: Bekir
Camal: Cemal
Cemo: Cemil
Cemoş: Cemalettin
Datlı: Tatlı
Devrüş: Derviş
Durna: Turna
Ebiş: Ebubekir
Efo: Efendi
Ehmet Duran: Ahmet Turan
Ehmet: Ahmet
Ellez: İlyas
Emoş: Emrullah
Eroş: Erdoğan
Esebağ: İsabey
Esme: Esma
Eşe: Ayşe
Eşili: Ayşe
Eyce: İyice
Eyip: Eyüp
Faden: Fadime (Fatma)
Fadik: Fatma
Fadime: Fatma
Farıh: Faruk
Fato: Fatma
Fatoş: Fatma
Fezik: Feyzullah
Fezillah: Feyzullah
Gadir: Kadir
Ganiş: Gani
Garebağ: Karabey
Gıymet: Kıymet
Gozel: Güzel
Guççük: Küçük
Gul Hanim: Gül Hanım
Gulbar: Gülbahar
Guldöne: Güldöne
Gulefer: Gülefer
Gulende: Gülendam
Gulender: Gülender
Gulguz-Gulgız: Gülkız
Gulis: Gülüş
Guller: Güller-Güler
Gulo: Güllü
Gûlü: Güllü
Gulüş: Gülüş-Güllü
Gulüzar: Gülüzar
Gussüm: Gülsüm
Guzubağ: Kuzubey
Gülo: Güllü
Hacaptılla: Hacı Abdullah.
Haceli: Hacı Ali
Haco: Hacı
Hacos: Hacı Osman
Hacosman: Hacı Osman
Haçça: Hatice
Hakgı: Hakkı
Hallo: Halil
Hamet: Ahmet
Hanim: Hanım
Harın: Harun
Haso: Hasan
Hassaat: Hacı Said
Hatıç: Hatice
Hatın: Hatun
Hebip: Habip
Hekmet: Hikmet
Hido: Hidayet
Hidoş: Hidayet
Hürü: Huri
Iramazan: Ramazan
Iraz: Raziye
Ireyhan: Reyhan
Irıh: Iramazan (Ramazan)
Irıza: Rıza
İbal: İbrahim

İbiş: İbrahim
İbo: İbrahim.
İdiriz: İdris
İmi: Ümmihan
İmiç: Ümmihan
İmik: Ümmihan
İmmean: Ümmihan
İnzile: Ünzile
İrahmi: Rahmi
İrazi: Razi
İrbaam: İbrahim
İrecai: Recai
İremzi: Remzi
İreşit: Reşit
Kayaaz: Kayakız
Kayabağ: Kayabey
Kâzim: Kâzım
Kezik: Keziban
Kezo: Keziban
Koşen: Erkek adı.
Lâdif: Lâtif
Ladiger: Yâdigâr
Lalizer: Lâlezar
Loğman: Lokman
Loğmen: Numan
Mağap: Vahap
Mahbile: Makbule
Mavuş: Maviş
Medik: Medine
Mediş: Medine
Melo: Mevlide
Memili: Mehmet
Memiş: Mehmet
Memmet: Mehmet
Memo: Mehmet
Mevülde: Mevlide
Meyrem: Meryem
Meyro: Meryem
Mırat: Murat
Mısa: Musa
Mısdafa: Mustafa
Mıstık: Mustafa
Misto: Mustafa
Mizâfer: Muzaffer
Mizafettin: Muzaffereddin
Möhteber: Muteber
Muamber: Muammer
Musurat: Nusret
Muttullah: Lütfullah
Nahir: Mahir
Nâzeli: Nazife
Nâzim: Nazım
Nâzo: Nazife
Neco: Necattin
Nuru: Nuri
Öççan: Özcan
Pempe: Pembe
Periyhan: Perihan
Peroş: Perihan
Sadıllah: Sadullah
Saher: Seher
Sali: Salih
Salif: Salih
Sarbı: Sabri
Sebo: Sebahattin
Sülo: Süleyman
Sülüman: Süleyman
Şağap: Şahap
Şekir: Şakir
Şemşi: Şemsi
Şukrü: Şükrü
Tâsim: Tahsin
Tayır: Tahir
Urguya: Rukiye
Ürfet: Rıfat
Üsük: Hüseyin
Üsüyün: Hüseyin
Vezza: Vezzuha
Yagup: Yakup
Yağap: Yakup
Yayha: Yahya
Zalha: Zeliha
Zeko: Zekeriya, Zeki
Zeyni: Zihni
Zıya: Ziya
Zilfi: Zülfü
Ziyabağ: Ziyabey
Zöhre: Zehra
Zübüş: Zübeyde
Zülbüş: Zülbiye
Zülüha: Züleyha

B. MAHALLİ KELİMELER

aba: Anne
acar: Yeni
acı damak: Azılı atlara takılan bir çeşit gem.
ağ börge: Beyaz börk
ağa: Baba
ağartı: Süt ve süt ürünleri
ağca: Hasa Bezinden dikilen bir çeşit gömlek.
ağır: Olgun
ağırşah: İğin üst kısmındaki yarı küresel parça,iğin başlığı.
ağırşak: Yün eğrilen iğ'in topuzlu kısmı, başlığı.
ağız bağı: Cuvalı veya torbanın ağzını bağlamaya yarayan orta kalınlıkta ip
ağız: Yeni buzağılamış ineğin koyu sütü
ağiş: Bir ucu yarım daire,diğer ucu kıvrık tandırdan ekmek çıkarmaya yarayan demirden yapılma mutfak aracı.
ağman: Yan, eğimli.
ağrek:Sığırın bir süre yatıp dinlendiği yatak yeri,sığır yatağı.
ağsiatek: Kadın(eksik etek'ten)
ahbın: Hayvansal gübre
alabula: Alaca bulaca
alaca:Ağaçtan yapılmış bostan kapısı
alaf: Yeygi,saman,kes,küpe v.s. gibi hayvan yemi
alevçik: Bostan yada tarla içine taş ve çamurla yapılan küçük kulübe.
altı parmak: Altı renkten oluşan,paralel çizgili,kıymetli kadın veya erkek gömleği
anaç: Huyu husu anasına bengeyen
anadut: Üç çatal ağaçdan yapılma sap yükleme aleti
angıç: Sap (ekin) taşıma sistemi. Ahşaptan yapılıp arabanın üzerine kurulur.
anırtlâcı: Eşek (mec.)
anur: Kendini beğenmiş, kibirli.
arap: Bir fotoğrafın filmi
arasa: Ortada gezen.
arhaç: Meyilli tepe arkası
arhaz: Dilsiz
arıh (arık): Bakımsız,zayıf koyun veya keçi
arş kayışı: At koşum takımının bir elemanı.
aşırma: Büyük bakır kazan
atlık: At ahırı, atların barındığı yapı birimi.
avcar: Sebze
ayah yolu: Tuvalet
aydın: Ay çiçeği
babaç: Huyu husu babasına bengeyen
Bacılık: Bir kızın veya kadının kendisine bacısı kadar yakın olan arkadaşı.
bad: Gelinin başına kat kat örülen ipekli poşulardan bir gurubu.
bad: Tandırın üst ağız kısmı
badıç: 1. Bitkilerde tohum kılıfı. 2. Tomurcuk.
bağcah: Bir ucu koyunun bacağına,biri de çobanın koluna bağlanan örülmüş ip.
balah: Malah,camız yavrusu

bar: Eskimiş,küflenmiş tortu
Bardak: Ağaçtan yapılmış su kabı. Genellikle testi gibi kullanılır.
bastık: Pestil.
batık: Terkedilmiş,yıllarca sürülmeyen tarla
becid: Acele, önemli
beh': "Behden düşüyon"
belan: Belen, dağın ve tepenin ufukla çakışan kısmı
bellilik: İşaret
bezi: Hamur yumağının oklavayla biraz yassılaştırılmış şekli. Bezi, yufka şeklinde açılmaya hazır hamur demektir.
bıçkı: Testere
bıldır: Geçen yıl
bıngıldak: Birkaç aylık bebeklerin tepesindeki yumuşak alan
bilgiç: Bilgili, bilgin, üstat.
biyaz: Bir tür baş örtüsü
boduç: Ağaçtan yapılmış su kabı. Gęnellikle testi gibi kullanılır.
boğrülce: Fasulye
Börge: Kuzu yününden örülen bir tür başlık, börk.
buğlü: Kağnı tekerleğinde mazıya dik olarak çakılan ağaç pim,takoz.
bunelek: Büvelek, arı büyüklüğünde ısırıcı bir böcek türü
burgu: Matkap ucu
bürük: Bir çeşit büyük baş örtüsü
câlıh-cağlık: Evlerde yaklÂşık 1m2 alanı kaplayan, banyo yapılan bölme,suluk da denir.
cağ: Kağnının üzerinde yükün yanlara düşmesini engelleyen tahta aksama verilen ad
calba: Yalanı (sığır kuyruğu) yaprağı
calba: Yalanı denilen bitkinin yaprakları
cec: Harmanda bekleyen savrulmuş ve buhaliyle elenmiş buğday yığını
cec: Harmandaki savrulmuş buğday yığını
ceç: Buğday yığımı
cekceki: Bir kuş türü
celep: Manda,camız
celge: Sap (ekin) taşımaya yarayan ve at arabası üzerine yerleştirilen, ağaçtan yapılma taşıma düzeneği
celge: Ahşaptan yapılmış ekin taşıma sistemi.
cemadan: Sırt çantası
cemek: Mecek bkz
Cendek: Ölmüş insan gövdesi.
cenefe: Küçük,ufak defek.
cerek: İnce uzun ağaç parçası
cevrinti: Elenen buğdayın kalbur ortasında kalan çer çöpü
cıbış: Kel
cılga: Patika,keçi yolu,dar ve ince yol
cırıhdı: Yağ, yumurta ve unla yapılan bir tür yiyecek
cıtgana: Çalının ekşi meyvesi
cızlavut: Yüzü parlak,lastik ayakkabı
cicik: Meme
cil: İnce küçük çitil, ince kılcal kök.
cin arabası: Bisiklet

cindar: Cinci
cirbit: Göz çapağı, çapak.
coruh: Cılız kalmış manda, camız.
cücük: Civciv,kuş yavrusu
cünüt: Nemli toprak veya araziye verilen genel addır.
cüre: 1. Arının en son verdiği en küçük oğul. 2. Cüce .
çalgı: Ahır süpürgesi
çalhama: Ayran
çalma:
çamdı: Tavan
çebiş: 1-2 yaş arasındaki keçi
çedene: Tohumları kavurganın içine katılıp yenen bir bostan bitkisi,kenevir tohumu
çene: Köşe
çerez:Kırık leblebi
çeten: 1.Saman taşımaya yarayan tahtadan yapılmış araç 2.Saman ölçü birimi
çeten:1.Saman ölçü birimi2.Tahta veya kilimden yararlanarak oluşturulan saman taşıma aracı.
çevirme: Davar sağılan veya dinlendirilen,ağılın önündeki üstü açık etrafı duvarlı kısım.
çevlük: Irmak kenarlarında ki ağaçlık yer
çevrim çiçek: Çocukların bulunduğu noktada dönerek oynaması
çıhırcak: Ağaç tekerleği olan (bir veya iki tekerlekli) çocuk oyuncağı
çıngıl: Helki
çıpar: Alaca renkli.
çile: ip miktarını belirten bir ölçü.
çilingir: Kalburun gözlerinden bir numara büyük eleme aleti,(kalburla gözer arasındaki bir büyük elek)
çinik: 2 kg'lık buğday ölçü birimi.
çir çiğidi: Çekirdekten yeşeren 3-5 cm yüksekliğinde elma,kayısı,kiraz v.b. meyve filizi
çirşef: Kötü,pislik
çit demiri: Saban demiri
çit kayışı: Sabanın okuna bağlanan ve çekmesini yapan kayış tertibatı
çit: Kara saban
çitil: Ağaç veya bitkilerin kılcal (ipliksi) kökleri
çoğdürü çok: Tahtarevalli
çor: Hastalık
çorlu: Hastalıklı,özürlü
çoşdar: Yağcı kadın
çöplük: Kül ve çöp dökülen yer
çöpür: 1.Döküntü, kırpıntı ve kalitesiz yün. 2. Yünün taranması sonucunda arta kalan çöplü, boysuz ve işe yaramayan kısmı.
çördüğü-çördük: Meyveleri fındık büyüklüğünde bir tür armut ağacı
çörüş: Camuz kağnısına bir çift öküz takviye etmek için kağnı okunun ucuna, ilave edilen ter-tibat
Dağ deviren: 1. Dağın arka tarafını gösteren alet. 2. Dürbün.
dağalgan: Selin ve suyun düz bir araziye dağılması, yayılması

dağan: Üç ayak üzerine ağaçtan yapılan ve "ılıncak" adı verilen çocuk gölgeliğinin iskeleti
dağermi: Yuvarlak
dâğermi: Yuvarlak
dağnamak: Ayıplamak,kınamak
dalahlamak: Nefes nefese kalmak,yorulmak
dam gelini: Fareye benzeyen,alaca bulaca,güzel görünümlü bir hayvan. Damda gezip "çıtır çıtır" ses çıkarttığı için bu adı almıştır.
dam: Ahır
darı: Mısır bitkisi
daz: Tüysüz-çıplak. Koyunun, kuyruk kapağı, adı verilen derisi. Koyunun kuyruğunun altında kalan tüysüz çıplak derisi.
dede yetimi: Malsız mülksüz baba evinden ayırılan erkek ve bu olaya verilen ad.
deleman: Topaç
delgiç: Ağaç delmeye yarayan büyük matkap.
delicoş: Geçimsiz,asabi
depçek (depgi): Bostan belinin ayak vurulan parçası (bastırmaya yarayan kısım)
depme: Büyük çuval
devre: Yanlış.
dirgen: Üç çatal demirden yapılan sap yükleme ve dağıtma aleti
diri: Bulgurun elendiğinde üstte kalan iri taneler
dizgin: Geme kuman da eden uzun kayış,
dohsan (dohsancıl) guşu: 90 adet küçük taşı yuvasına alıp her gün bir tane dışarı atmak suretiyle yazın gelişini hesaplayan efsanevi kuş.
dolah:Kışın,çobanların ayak ile diz arasına doladıkları,nakışlı bir giyecek.
dolak: Dizden aşağıya sarılarak giyilen koruyucu giysi
dombalah: Takla
don: Soğuk,ilgisiz insan. "Ne kadar don adam yahu !"
dölek: Düzlük, tümseği olmayan arazi
döner: Havada takla atan evcil güvercin türü
duğulcük: Özel inceltilmiş bulgur
duluh: Avurt
duluh: Yanak
dutah: Tutamak,kara sabanın tutma yeri
dutalga: Ani,rahatsızlık,sinir krizi
dutu: Rehin
düdük dili: 45 eğimle kesilmiş. Marangozlukda gönye burnu
düğdü: Keser ya da baltanın sırtı
düremeç: Arasına katık konulmuş yufka ekmeği veya ekmek
düşerge: Nikah düşen kimse,genellikle kayın.
ebem guşâ: Gök kuşağı
ecene: Ey demirin küçüğü
eğlenti: Eğlence
ekdi: Öksüz veya annesi hasta olan başka koyunları emen kuzu
elbir: Kötü işlerle meşgul olan kimselerin yardımcısı. Örnek: Bir köyde hırsızlık olayı görül-
elcek: Tutma yeri,sap
elçim: Taranmış yün

elek: Eleme aracı
ellik: Eldiven
emlik kuzu: Ekinin önünde (Haziran-Temmuz'da) doğan,anasıyla birlikte gezip,hem emen hem de otlayan kuzu.
endez: Yapılan işler,çalışmalar. "El işlemezse endez oynamaz"
Erbi: Örülmüş saç, saç.
ergencelik: Sivilce
ergenlik: Sivilce.
esah: Doğru
eşkicek: Bir bitki türü
eşme: Davarın kuşluk vaktinde getirilip yatırıldığı ve ikindi vaktine kadar dinlendiği köye çok yakın olan yer. Davar burada dinlenip sağıldıktan sonra yeniden yaylıma çıkar.
eşşekgışlı: Ökçeli ve lastikten yapılmış bir çeşit kadın ayakkabısı.
et toprak: Yumuşak ve kaliteli toprak.
evker: Hırs, istememe, çekememe.
evlek: Tarlanın bölünmüş birimlerinden her biri.
evlik: Halk mimarisinde kiler görevi yapan ev bölmesi
evlük: Avludan sonra gelen çatmalı ev bölümü
evran: Ejderha,efsanevi uçan büyük yılan
ey demir: El demiri
eyseri: Büyük çivi
ezentere: Bir cins bitki,boz renkli küçük tohumlu 20-25 cm boyunda
farşa: Yaramaz,haşeri (kız çocuklarına ve kadınlara özgü)
ferhana: Çocukların geleneksel bir törende birikip bir şeyler yiyip içmeleri
ferik: Bir yaşındaki tavuk.
fetil: Sac ekmeği
fıçı: Tahtalar yan yana getirilerek birbirine sıkıca geçmeli olarak bağlanır. Alt ve üst kapakları bağlandıktan sonra etrafı çemberle çevrilir. Bu surette yapılan su kabına bardak, fıçı veya ba-duç adları verilir
fırıştak: Ağaç veya plastik şeylerden yapılan oyuncak
filkete: Çatallı iğne
firek: Sürgülü kapı kilidi, kapılarda kilit sisteminin genel adı.
firidin: Yalancı
fol: Örnek yumurta. Tavuk bu yumurtayı görünce gelip onun yanına yumurtlar
folluk: Yapılarda tavukların yumurtladığı bölüme verilen ad
Fot: Kalça.
foturâfâ ! : Lâdes !
gûcuk: Şubat ayı
gôğ: Dedikodu,gıybet
gabartlah: Balon
gacalah: Kısa.
gahılı (kakılı): Çok, bol miktarda. (Meyve, ot v.s için).
gahırdah: Eritilmiş kuyruk yağının dibde kalan gevrek kısmı
gahrimen: Fedakâr
galıç: Orak
galıh: Evde kalmış kız
Gantarma: Azılı atlar için kullanılan bir çeşit gem. Bu gem çeşidine *Damak"* da denilir.

gapah daş: Yassı taş
gapçıh: Elenmiş buğday artığı
gara don: Bir çeşit buğday hastalığı
gardaş yolu: Düğünde gelin adayının kardeşine verilmesi gereken geleneksel bahşiş.
garemetli: Dertli
garemetli: Talihsiz,çileli
gası: Genellikle dere veya ırmak yatağına dik (dikey) olarak uzatılan set,engel
gatıh: Ayran
gavuç: Fıtık nedeniyle bağırsağı torbaya inmiş kişi
gavut: Kavrulmuş buğday unu
gayapa: Yabani güvercin
gayda: Makam
gaygana: Yufka ekmeğinin ve yumurtanın tereyağında kızartılmasıyla yapılan bir çeşit yiyecek
gayım: Sağlam
gayış ganat: Yarasa
gazaki: Kısa ceket.
gaze düğünü : Kaza düğünü,büyük düğün
gaze: Kaza,il
gazguç: Eşeği yürütmeye yarayan ucu sivri sopa parçası.
gazi: Kadınların foslarına dikdikleri bir tür altun
gebre: At tımarında kullanılan,kıldan örülmüş eldiven. Baş parmak geçecek şekilde iki parçalıdır
geçgere: İki kişinin tuttuğu yük taşıma aleti
geleni-gelenü: Tarla faresi.
gelinkız: Nişanlanmış kız
gem: Atların ağzına vurulan ve atı durdurmaya yarayan takım
gendime: Keşkek
gerimşek: Bulgur taşında,üst ve alt taş arasına konulan ahşap parça
gerzek: Vakitsiz öten horoz.
geverli kağnı: Camız kağnısı
gıbal: Şekil,sima
gıdıh: Çene ile boğaz arasında kalan uzuv
gındap: Pamuk ipliği
gırah: Kenar
gıramsa: Altun.
gırcı: Dolunun küçüğü bir yağış türü.
gırımsa: Kışın,kavak dallarının buz tutması.
gısgı: Tehdit
gısnıh: Cimri
gıtmır: Kısa, bodur, küçük
gıyımsız: Cimri.
gidik: Koyun yada keçi yavrusu
gildan: Çayır faresi.
gilebolu: Kırmızı meyveli bir ağaç türü.
gilik: Tandır ekmeği
goçer evli: Çingene
godek: Kısa boylu

golan: Kolan
golbağ: Bilezik
golenger: Korunga
golik: Eşek
gollöş: Pipo
gongur: İhtiyar, işe yaramaz hayvan.
goruyucu: Bekçi
gorüm: Görümce
goşam: İki avuç dolusu
goze: Su kaynağı,göze
gozer: Gözenekleri kalburdan büyük,eleme aleti
göcek: 1.Yeşermiş ekin 2.Kapı kilidi
gökcek-göçcek: Gözlük
Gömü: Tandırdaki külün içinde saklanan ateş, köz.
gön: Deri
gözenek: Sarı renkli, safrana benzer bir çiçek çeşidi.(Apaköy,Kahyalı)
gözer: İri gözlü kalbur
gözlük: At başlığında gözü koruyan koşum elamanı
gucük:Şubat ayı
guluç-gulunç: Arka iki kürek kemiğinin ortası (sırtın ortası).
Gumacıh: Burnun içinde oluşan bir çeşit hastalık
gurik: Kulakları küçük koyun veya keçi.
gurk: Kuluçkaya yatmış tavuk, anaç tavuk
gurmut: Yaprakları sarı renkli, üzüm yaprağına benzeyen bir ağaç.
guru: Ahırda hayvanların altına serpilen kuru hayvan gübresi
guruluh: Guru adı verilen hayvan gübresinin yığıldığı yer
gurüs: Şeytan,kurnaz
guşguşu: Bir çeşit ot
guvaltah: Boşluk (yapıda ve yığılı cisimlerde)
guverti: Yeşillik
guzu dişi: Dolunun en küçüğü,bir yağış türü
gübür: Artık,çöp
halbır: Bilinen kalbur
halis kayışı:
Halta: Tazının boynuna takılan ve avı helal ettiğine inanılan uçları kayış ve ortası demir halkalardan oluşan boyunluk.
hamıt: Atın boynuna geçirilen koşum düzeneği
hamidiye: Bir altın türü,Sultan Hamid altunu
hapan: Tuzak
harhıt: Arızalı,döküntü,işe yaramaz
hasa bezi: Beyaz bez,alpako
hayma: 1.Ot veya yonca yığını. 2.İşlerin yetişmemesi nedeniyle zamanında harman işlemi görmeyen ve bir sonraki yılda sürümü yapılan ekin yığını.
hekir: Erimiş tereyağının dibe çöken tortusu
hekirge: Taştan yapılan üstü kapalı su kanalı,su yolu
hekuve: Taştan yapılma üstü örtülü su yolu
hel:Yırtıcı,siyah renkli bir kuş türü.
heldirgeç: Ocak demiri. Tandırın kenarına konan ve kazan, tencere gibi kapların içeri düşme-sini önleyici yassı demir
helke: Bakır su kabı

helki: Bakır su kovası
hepek: Ahşaptan yapılmış puhari kapağı. Kar ve yağışlı havalarda tandır yanmazken bacayı kapatmakta kullanılır. Hepeği açıp kapatmaya yarayan uzun sırığa ise "hepek sapı adı verilir
hepek: Puhare denilen tandır bacasını kapamaya yarayan ahşap kapak.
herle: Undan yapılan bir çeşit çorba
Hezen-hezan: Evlerde tavanın yükünü taşıyan ahşap kiriş,uzun tomruk.
hızmıh: Savrum sonunda buğday gözer denilen eleme aletiyle elenirken, gözerin üstünde kalan çeşitli artıklar.Bu artıklar içinde çer çöp, bitki gövdesi veya henüz buğdayı ayrılmamış cılız başaklar da olabilir. Harmana biriktirilen hızmıh bir daha sürülerek içindeki buğday alınır.
him: Temel
hindi: Beyaz renkli bir tür baş örtüsü
hodah: Ceviz büyüklüğünde, yuvarlak oyun taşı
hodak: Ceviz büyüklüğünde oyun taşı.
hokkabaz: Çok konuşan ve çok bilmiş kişi
honkâsi: Çok uyumasıyla meşhur efsanevi yaratık
horanta: Aıle,aile üyelerinin her biri
horhut: Hortlak,hayalet,gul yabani
hortuh: Kar kütlesi içindeki boşluklar. Hortuhlara kişinin ayağı gömülür hatta kişi hortuğa düşebilir de.
horum: YaklÂşık 1 kucak gelen ot ölçüsü
hoşik: Yağcı kadın
hozan: Ekinin biçildikten sonra toprakta kalan kısmı
höllük: Bebeklerin altına serilen killi toprak
hörük: Taş,tezek v.s. gibi malzemelerin yığıntısı
hu dilimi-hu dirimi: Patates veya bir ağaç parçasına bağlanan tavuk teleği
hurç: Büyük heybe
hürük: Buğday başağı yakılarak elde edilen kavurga
ığ: 1.Halk mimarisinde, tavanı tutan kalın kalaslar 2.Yün eğirme ağacı,kirmen
ılıncah: Salıncak
ılıncak: İçine bebek yatırılan çerçeve,salıncak
Icrab: Cerahat
Idare: Kandil, tenekeden yapılan fitilli aydınlatma aracı
Ifircin: 1.Çok keskin 2.Açık gözlü,hareketli çocuk
Ilâhe: Güç, kuvvet, tokat. (İlahemiz tükendi).
Iliğik: Bedirli'de yetişen bir bitki türü, yeni sürülmüş tarlalarda biter geniş yapraklı ve mor göbeklidir.
ilik: Düğme
Iskarpin: Deri ayakkabı
Iskembi: Sandalye
Islâh: İyi,güzel.
Işlik: Gömlek
Işmar: İşaret etme
Işmarlaşma: İşaretlerle konuşma
kûfle: Tandırın alttan havalandırılmasına yarayan delik
kôm: Küme,grup
kômeç: Küçük su birikintisi
kûmük: Ucu öne doğru kıvrılmış burun
kûrün: Çeşme yalağı,hayvanların yem yediği yalak

kôsüre: Bileme aleti (tırpan bilemeye yarayan taştan yapılma alet)
kôten: Büyük pulluk,pulluk
kâya: Kâhya-Muhtar
kôynek: Gömlek
kamçı: Kırbaç
kapcıh: Eleme artığı (kalbur veya elekle eleme işinden ortaya toplanan artık
karadon: Karambuk
kâse: Çay bardağı.
kası: Sele karşı bir tarlayı veya toprağı korumak için kütük,çalı çırpı veya betondan yapılan,
kavrama: Kılıçla (orakla) kökten sökerek biçme
keh: Dağın ve tepenin ufukla çakışan kısmı (Belânda denilir).
kekiç: 1.Çekiç 2.Gaga anlamında
Kekiç: Gaga.
kekilbasdı: İnce saç tokası
kelep:
kelete: Bir kaç torba un. Bilhassa değirmene götürülen Az unlu buğdayla üğütülür
kelik: Ayakkabı
kemçik gelin: Yağmur yamadığında çocukları ev ev gezdirdikleri,çaputla süslenmiş süpürge.
kemçük: İştahsız
keneci: Koyun kenesini (Trichodectes Ovis) yok etmek için uğraşan kişi,halk veterineri
kennâ: Güya
kerç: Kızma,kin duyma
kerik: Eşek yavrusu
kerme: 1.Koyun tezeği 2.Mecazi anlamda kir
kertik: İşaret,belirti
kes: Yonca,korunga gibi yeşil bitkilerin samanı
kese: Kısa
kesmük-kesmik: Buğday savrulurken,rüzgarın götürmediği iri kalıntı
keş: Kurutulmuş yoğurt,tarhana
keşik: Sıra
ketim: Nüfusa kayıtlı olmayan
Kevek: Gevrek. Elma, ayva, kavun gibi meyveler için kullanılır.
kıbal: Kıllık, şekil. "Hz. İsa türlü türlü kıballara girerdi" (İnsan, mahluk vs. gibi)
kınacık: Bir çeşit buğday hastalığı.
Kırpık: Cılız ekin, arpa v.s.
Kızlar kuşu: Ray otobüs. Üç vagondan meydana gelen kırmızı beyaz renkli katar.
kilte: Kemer tokası
kirpikli sâğan: Kenarları kırpılarak süs verilmiş sahan.
kirtik:Küçülmüş sabun parçası
kirtiş: Süs,oyma sanatı
kitir: Parmak kalınlığında elbisedeki renkli çizgilerden her biri.
kolik: Boynuzsuz,argoda namussuz
kombe: Kaymaktan yapılan bir çeşit börek
komeç:Küçük su birikintisi
komüş: Manda,camız

konak: 1.Yatak 2.Gelin alayını oluşturan erkek gruplarından her biri
konez: Küçük bir cins köpek
korbağ kuşu: Baykuş
kostavası: Ateş küreği
kostü (kosnü): Köstebek
koynek:Gömlek
kubat: Kaba
kufle: Tandırın yandan hava almasını sağlayan uzun delik
kumük: Ucu öne doğru kıvrılmış burun
kurtük: Kar yığını
Kurtyemez : Koyunlarda deriye yapışık et. Koyun yüzülürken bu et deriden kolay kolay ayrılmaz.
kurün: Çeşme yalağı , hayvanların yem yediği yalak
kutüz: iri,şişman,sağlam
kül kombesi: Kaymaktan yapılan bir çeşit çörek
lalıh: Kekeme
las: Tırpanla ekin biçilirken tırpanın kestiği ve biçen kişinin sol tarafında biriken ekin
lavaş: Mayasız ekmek
lekes: Cin fikir, kimseye bir şey vermeyen, aşırı şüpheci.
lekez: Cimri.
loda: Üstü toprak veya çamurla örtülmüş saman yığını
loğ: Yumuşak zeminleri pekiştirmeye yarayan silindirik taş
lorç-lorhuç: Aşırı ısalanma, sulanma. "Yağmur yağdı, damlar aktı. Tüm yatak yorgan lorç oldu", "Peynir lorhuç oldu"
maasa: Yalandan, yalancıktan
madrab: Yapılarda,duvarın toprakla temas halinde olduğu,toprağa yaslandığı veya toprağa gömüldüğü kısım
mahat: Sedir,divan
mahmıdıya: Sultan Mahmud altunu
mahrama: Halay mendili.
malağma: Ekinin dövenle sürülmesi sonunda saman haline dönüşmüş şekli.
malâma: Döğen ile sürülmek suretiyle saman haline getirilmiş ve bu haliyle harmanda duran ekin
malamat: Rezil,utanmaz
marga: At arabasında aracı çekmeye yarayan ilk düzenek
masah: Komik kişi
masat: Demirden yapılan bileği aleti
maşala: Bostanda ayrı ayrı sebzelerin ekildiği alanlardan her biri
maşala: Bostanın ekili birimlerinin her biri Örnek: Bir maşala soğan
maşlak: Bir tür erkek giyeceği. (Kilim gibi kaba
mayıs: 1.Ahır ve ağılın zemininde oluşan dışkı çamuru 2.Hayvanların tüylerine bulaşarak kurumuş dışkı çamuru
maytapçı: Gırgır geçen,aıay edici
mazarat: Yaramaz, zararlı, şımarık, şer.
mazı: İki kağnı tekerleğini bir birine bağlayan kalın ağaç parçası
mecek: Övendere veya kamçı sopasının arka kısmına bağlanan çamur kazımaya yarayan yassı demir parçası
mehelsiz: Saygısız,münasebetsiz

mekir: Cin
melemez: Tembel,ilgisiz
mengildek: Ahırdaki sığırların boynuna takılan ahşap halka.Sığırın ahırda sabit bir yere bağlanmasını sağlar
meres: 1.Yaş 2.Kedi,köpek gibi murdar hayvanların yaşı için kullanılır. "Falancanın iti iki meresinde"
meret: Kötü veya sevilmeyen her şey
meses: Ucu çivili uzun sopa,üvendire
meydaniye: Parmak kalınlığında elbisedeki renkli çizgilerin her biri.
meymenetsiz: Uğursuz
mıdara: Eğreti,derme çatma
mıh: Çivi
mıhlama: Haşlanmış ve az sulu sebze yemeği
mırıh: Gösteriş,sükse
mırık: Sükse
mısmıl: Temiz,helal
mıtırıp: Cimri
micoz: Yağcı kadın
mil: Bilye,misket
mileves: Mülevves, ihmalkâr
modul: Övendere ucundaki sivri çivi
möhgem: Muhkem,sağlam
mucmunuh: Çok yemek yemesiyle meşhur efsanevi yaratık
mucur: _ Ölçek ,yaklÂşık 4 kg lık bir buğday ölçü birimi
mudurnas: Yaramaz,ortalığı karıştıran
mum: Davet
musur: Ahırda hayvanların yem yediği bölme
muzu: Yaramaz,kötü,zarar veren kişi
müşse: "Onun köyde bir elbiri var" denilir. Aynı zamanda bu kelime hırsıza gizlice yardım eden kişi anlamındadır.
nacah: Tırpan çeliğinden yapılır,çalgı (dikenli ahır süpürgesi) kesmek için kullanılır
nallı: Yaramaz,haşeri
namazlâ: Seccade
nazlım: Uslu
neclibâ: iple örülmüş anahtar bağı
nelbeki: Küçük bakır tabak
nem: Neyim ?
neme lâzım: Neyime lâzım
nişancı: Nişan için giden erkek veya kadın
nünük: Bir tür çocuk oyuncağı. Ağaç kabuğundan yapılır ve (nünü) sesi verir.
ocak demiri: Kazan tencere v.s. gibi yemek pişirme kablarının tandırrın içine düşmesini engellemek amacıyla,tandırın ağzına konan yassı demir.
ocak taşı: Tandırın kenarına ve sacın altına konulan taş
oğrun: Gizli
öcül: Nöbet, sıra, keşik.
ölü: Bulgurun elek altına geçen bulgur taneleri

örk: Atın bir yerde atlamasını sağlamak için zincire sikke yardımıyla yapılan düzen (sistem)
örs: Üzerinde tırpan ağızı çekiçlenen küçük demir
örtü: Yatak
öşür memuru: Çıkan buğdayın 1/10'unu devlet adına alan kişi.
öte dünya: Ahiret
ötürük: İshal
pâğ: Yıkıntı yer arasında kalmış arsa,virane
parpu: Temsili, sembolik tedavi, psikolojik tedavi
pasa: Sürekli,devamlı
patırdah: Çağlayan
pazvat: Bekçi
per: Su değirmeninde basınçlı suyun çarptığı, çark kanatçıklarından her biri.
pernek: Bir koyun sürüsündeki davar sahipleri,hissedarlar
pesgidan: Yağsız yoğurttan yapılan bir çeşit çorbalık
peşgır: Havlu
peyik: Dikim yapılırken paça arasına konulan parçanın adı.
pezik: Pancar yaprağının sap kısmı,kırmızı köklü pancar.
pırçalıh: Kökü ve yaprakları yenen kötü bir bitki
pinnik: Tavuk damı,kümes.
pirçekli: Havuç
poğrek: Topraktan yapılmış su borusu
puhağ: Kaçmaması için atın ön ayaklarına bağlanan çatal ağaç
puhare: Tandırın dumanını dışarıya atmaya yarayan baca.
pullu kese: Eskiden kullanılan bir çeşit para kesesi
puşmah: Terlik
pür: Ağacın veya bitkilerin yeşil ve yapraklı kısımları
pür: Yaprak,bir bitkinin veya ağacın yeşil kısmı
sabındırıh: İçine sabun konulan camız boynuzu,kağnıya asılır.
saç uzatan: Sert kas liflerinden oluşan sığır ya da koyun eti. Çok serttir,çok zor çiğnenir.
saçı: Bahşiş demektir.
saçlıh: Saçın içine,boyun bölgesine takılan kadın takısı. Siyah parlak iple ya da ipekle örülme
saçma: Fındık veya ceviz büyüklüğündeki tezek kırıntısı,genellikle tandırda yakılır ve saç ekmeği yapımında yakacak olarak kullanılır.
sadekâr: Sidik
sadır: Sidik
sağmen: Sayacıların yanında gezen çocuklar
sakağ: Nezle soğuk algınlığı.
salaca: Tabutluk,tabut taşımaya yarayan ahşap gereç
sallanguç: Salıncak
Sambalah: Şaşı.
sandık parası: Düğünde erkek tarafının ödemesi gereken bir tür bahşiş
sanrı: Burnun ortasındaki çıkıntı (kambur) kısımı
sap: Tarladan harmana taşınan biçilmiş buğday
saplı: Sapı oldukça uzun 2-3 litrelik özel amaçlı kap,genellikle kaynamış bulgur karıştırmaya veya ölü yıkamada sıcak su almak için kullanılır
sası: Tuzlu,tadı kekremsi olan
saya yağ: Tere yağı.

sef: Yanlış
sekce:Tırpanın metal kısmı
sekil: Atın ayağındaki beyazlık.
sekko: Palto
seklem çuvalı: Bir tür çuval
sekmeç: tahta basamak.
sekmen: Merdiven basamağı
sel kesiği: Selin önünün düzlüğe çıkarak yayılması
selam direği: Eski köy odalarında girişin hemen sağında yer alan direk
seliyancı: Tahsildar,vergi memuru.
seme: Saf yapılı (insanlar için)
senek: Çam ağacından oyularak yapılmış su kabı. Genellikle testi yerine kullanılır.
sepetlâ: İçine öğütülecek buğdayın doldurulduğu değirmen haznesi.
serpenek: Saçak (halk mimarisi)
sırgat: Kayıtsız, kayıt dışı, kaçak
sırsıl: İnatçı kimse
sikke: Atı bir yere sabitlemeye yarayan demir kazık
sincan: Çalı
sitil: Saçtan yapılmış,silindirik görünümlü bir tür su kabı
sohum: 1. Lokma. 2. Sağma başlangıcında, ineğin ağzına verilen yiyecek. Bu yiyecek ineği rahatlatır ve sağma işinde zorluk çıkarmaz.
sormuh: Emzik
sosur: Gururlu kibirli
soya: Kara sabanın toprağa dolan kısmı ile ok arasındaki açının darlığı
soyha: Ölünün geriye kalan kişisel eşyaları
soyutmak: Soyundurmak
söyke: Eğimli, verep.
su teresi: Bir cins bitki,karalar köyünde Minare Kaya'nın dibinde mevcuttur,yenir ve tadı roka gibidir.
suluh: Yıkanma yeri
suudu: Uslu görünüp aslında uslu olmayan,içten pazarlıklı olan kadın
sümesiye: El yordamıyla,rast gele
sümsük: 1.Yumruk 2.Düğünlerde oynanan yumruk oyunu.
sünepe: Avare, aylak.
sürgü: Fermuar
sürgüç: BulÂşık bezi
sürme: Sürgü,kapı sürgüsü
süve: Kapıyı tutan iki yandaki ahşap destekler.
süzek: Süt süzmeye yarayan bez veya ince telli küçük elek
şahna: Köylerde devlet adına çiftçilerden buğday alan görevli. Şahnalar her yüz ölçek buğday için on ölçek buğday alırlardı. Yani üreticinin buğdayının onda birini devlet adına alırlardı.
şaplah: Tokat
şarhada: Yaramaz (çocuklar için)
şebit: Kalın sac ekmeği
şefil: 1.Sıvının biraz koyulaşmış hali. 2.Çorba yemek gibi yiyeceklerin kabının dibinde kalan koyulaşmış (hafif) halidir
şelek: Sırtta taşınan çalı çırpı,ot,odun gibi yükler
şernaz: Yaramaz

şıltak: Yalandan bağırıp çağırma
şıltakçı: Yalandan bağırıp çağıran kimse
şıvgın: 1.İnce uzun yağan yağmur. 2.Bir tür ot. 3.yeni filizler
şillo: Yağcı
şor: Tuz
şorlu: Tuzlu
şörük: Salya,ağız akıntısı.
tabi: Sürü sahibi
talaz: Yerden kalkan toz bulutu
tapıl: Tırpanın bir hamlede kestiği ekin veya ot
Taş üzümü: Yükseklerde biten bir çeşit bitki
Tat: Kekeme, dilsiz.
tatıh: Dili dolaşarak konuşan,kekeme
tayın: Bilinen şehir ekmeği,somun
tebelleş olmak:
tec: Savrulmuş buğday yığını
telle: Bir ucu yatık sekiz şeklinde kıvrılmış,diğer ucu sivri demir çubuk
temek: Pencere
terbiye: Komple at başlığı sistemi
teşt: Büyük leğen
tevge: Saf,dikkatsiz insan.
tez: Çabuk
tığ: Döğen ile sürülmüş, toplanmış ve savruma hazır hale getirilmiş saman, buğday karışımı harman mamulü
tığ: Sürme işi bitmiş ve yığılmış savruma hazır buğday ve saman karışımı
tırabızan: Merdiven ayağı
tırpan: Ekin biçmeye yarayan biçme aleti
tısdımbıl: Aşırı doymuş
tıska: Soğan tohumu,küçük soğan
tıstan: Bir böcek türü
tıstıh: Eşek pisliği
tike: Küçük et parçası,kuşbaşı et
tille: Tandırdan ekmek çıkarmaya yarayan demir
Tinko: Alıngan.
tirendez: Titiz,temiz,şık
tongar: Tipsiz.
topak: 1.Kesme şekerin 1 adedi 2.Helva...
tor: Acemi, eğitilmemiş tay
toska: 2-4 yaş arası manda yavrusu
tozluh: Harman zeminindeki toprakla karışmış buğday
tuman: Don
tump: Tarla sınırı
turudu: Hırsız, yalancı
Tutmaç: Hamurdan yapılan bir çeşit yemek.
tuturuh: Ateş yakılırken ilk tutuşturma görevi yapan ot, çalı, çırpı gibi **nesneler.** Tuturuk.
Tüylez-Tüğlez: Ağacın en yüksek noktasındaki tepe dalları. Ağacın zirvesi.
Ucuf: Uğur için başka bir evden alınan kül, buğday, çaput, su gibi benzeri nesneler.
uğra: Hamur açılırken yapışmaması için kullanılan kalın un

Umur: Meşakket, çile.
unnuh: Unluk. Un yapmak amacıyla değirmene götürülen buğday. Un yapmak için ayrılmış buğday.
uruplâ: 1 ölçek = 16 kg buğday karşılığı
üç demirli: Tarla sürmeye yarayan üç ayaklı sürüm aleti
üflengez: Zayıf,ince,hafif.
ürusum: Yaratılış özelliği, tıynet "Gurt ürusumunu sürer"
üsbekes: Mutlaka
ütâğa-itâğa: Üstüne un elenen bez
üvez: En küçük sinek,cinsi
verep: Yokuş
vesek: Rehin
vezek: Donda,uçkur takılan yer.
vizik: Kağnı kayışının oka tutunmasını sağlayan ağaç kazık, pim
yaba: Savurma aleti
yağarnı: Sırt
Yağlık: Mendil.
yalın: Ateş
yama: Bir çeşit bodur ve sürünücü yabani armut.
yamışah: Ağızı kapatan örtü. Genellikle baş örtüsünün alt ucundan yararlanılır.
yapma: Bir çeşit tezek. Mal dışkısının kasnak içine veya bir duvara yapıştırılması suretiyle yapılır
yapma: Kasnakla yapılan yuvarlak yassı tezek
yar yaprağı: Dere kenarında ve yarlarda biten geniş yapraklı bir bitki
yarım ilenger: Yengeç
yarımla: _ Ölçek , bir tenekeden az yarım urupla değerinde bir ölçü kabı,(8 kg gelmektedir.)
yarlıh: Yakalık,bilhassa çocukların elbiselerine yemek dökmesinler diye boynuna takılan yakalık:
Yaşartmaç: Yaşı ilerlemiş ancak kendisi gelişmemiş çocuk.
yazlah: Yazın giyilen üzeri delikli,yazlık ayakkabı
yedi yad: El
yeğenni: (e' ler ince söylenir) Hafif
yeğenni: Hafif
yeğnıcek: Olgun olmayan ham insan,
yeğnicek: Olgun olmayan, ham insan.
yel ipliği: Romatizma ve benzeri ağrılarla kola ve boyuna bağlanan,okunmuş ve özel düğmeler atılmış ip.
yelpik: Nefes darlığı
yeygi: Yem,hayvan yemi
yığın: Biçilmiş ekinin tarlaya özel bir şekilde yığılması
yığnak: Köyler arasında oluşturulan eğlence,(yemekli,türkülü,halaylı şenlik)
yılan yastığı: Salyangoz
Yivek: İki tepenin arasındaki yüksek geçit. Yivek genellikle dar geçittir.
yol: Gelenek icabı verilmesi gereken bahşiş ya da hediye
yorah: Sapanın taş atmaya (koymaya) yarayan deriden parçası
yular: Atın gem sistemine bağlanan kayış veya iptir.
yumuş: 1.Emir,buyruk,bir işe göndermek 2.Göz kapakları şişkin insana "yumuş gözlü" derler.

yunnah: Kuzu yıkama yeri
Yüz: Kaymak.
yüzün guylu: 1.Üstten aşağıya,yukardan aşağı 2.Tepesi üstüne 3.Yüzü üstüne
zeğrek: Keten tohumu.
zerze: Kapı tokmağı olarak kullanılan 15-20 cm uzunluğunda kalın zincir
zerze: Zırza,kapıyı kilitlemeye yarayan kısa zincir
zevle: Kağnıda öküzleri boyundoruğa bağlayan demir veya sağlam ağaçtan yapılan düzenek
zeylebağ: Ağaç veya demir iki zevleyi bir birine bağlamaya yarayan örülmüş ip.
zıbıh: Çocuk oyunlarında kazananın aldığı 1 puan.
zıpcıh: Söğüt kabuğu ince dalından oynatılarak çıkarılır. Sipsiye benzer bir ses veren bu müzik aletine zıpcıh denir
zıpcık: İnce ağaç dallarının kabuğunu oynatıp çıkararak yapılan bir çeşit sipsi
zırbıh: Ahır veya ağılda bulunan cıvık haldeki hayvan pisliği
zırıl: 1.Erkek eşek 2.Argoda iri yarı kaba saba olan erkek
zıvga: Eskiden giyilen bir şalvar türü
zil: Hayvanların boğazına takılan,bilinen zil
zobuyan: İri, kaba, zıpır.
zorlu: İyi
zurba: Sürü,kalabalık grup. Yaygın olarak kuş sürüsü anlamında kullanılır

II. ÂŞIK-TEKKE EDEBİYATI

A. İLBEYLİ YÖRESİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ:

İlbeyli yöresinde âşıklık geleneğinin ilk dönemlerine ait fazla bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, bazı âşık isimlerinden bahsedilmektedir. Bilinen ilk isim Güney Köyünden **Kul Mustafa**'dır. Bu kişinin Kayıkçı Kul Mustafa olduğu ve Güney köyünden olduğuna dair iddialar bulunmakta ve Kayıkçı Kul Mustafa'yla ilgili şu bilgiler verilmektedir: "Kul Mustafa 4. Murat zamanında yaşamıştır ve bu padişah tarafından kendi aşiretine Sivas'ın İlbeyli mıntıkası verilmiştir. Kul Mustafa İlbeyli'nin Avan Uşağı soyundandır."[3] Ancak, bu görüşleri ispat edecek bir belge elimizde bulunmamaktadır. Yalnız Güney köyünden Kul Mustafa isimli bir aşığın çıktığı bir gerçektir. Çünkü: Kul Mustafa'nın hikâyesi halen dilden dile dolaşmaktadır.

1842 yılında tutulan bir kayıttan Yanalak Köyünde **Âşık Mehmed**, Yaramış Köyünde **Âşık Osman** isimli kişilerin yaşadığı anlaşılmaktadır.[4] Ancak bu kişilerin gerçekten âşık olup olmadıklarına dair kesin bir bilgi elde edilememiştir.

Bilinen diğer bir isim ise, Çongar köyünden **Perişani Baba**'dır. Perişani, 19. Yüzyılın son çeyreği ile 20. Yüzyılın yarısında yaşamış bir âşıktır. Şiirlerini yazdığı defter oğlu tarafından suya düşürülmek suretiyle kaybedildiği için, ne yazık ki Perişani'den elimize fazla şiir ulaşmamıştır. Ezberlerde kalan birkaç şiirinden onun oldukça güçlü bir âşık olduğu anlaşılmaktadır.

---

3 Mehmet Çayırdağ, " Kul Mustafa" Erciyes Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 44, 1980.
4 B.O.A. ML VRD TMT, 13767 (Yaramış), 13746 (Yanalak).

İlbeyli yöresinde âşıklık geleneğinin en canlı olarak yaşadığı dönem 1930-1960 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemde kendisinden şiirler yazan fazlaca âşık çıkmamasına rağmen, düğünlerde ücret karşılığında türkü söyleyen ve hikâye anlatan isimler ön plana çıktığı için gerçek anlamda âşıklık geleneği bu dönemde yaşanmıştır. Bu dönemin temsilcileri, Aylı Köyünden **Âşık Sülo** (Âşık Süleyman) ile onun çırağı Koyunculu **Âşık Üsüyün (Hüseyin)**'dir. Daha sonra **Âşık Hüseyin, Âşık Halil, Âşık Osman, Âşık Hamdi** ve **Âşık Halim**'i yetiştirmiştir. Bu dönem âşıkları usta çırak ilişkilerine önem vererek düğünlerde çalıp çağırmış, yörenin âşıklık geleneğine önemli katkıda bulunmuşlardır. Teknolojik gelişme, gramofon, teyp, radyo ve pikap gibi araçların yaygınlaşması sonucu, 1960'lı yılların başında âşıklar eski itibarlarını yitirdiklerinden artık düğünlere gitmekten vazgeçmiş ve köşelerine çekilmişlerdir.

Günümüzde ise, âşıklık geleneğinin yöredeki tek temsilcisi **Âşık İsmeti**'dir. Saz çalıp türkü söylemese de, yazmış olduğu şiirler, halk şiirinin mükemmel örnekleri olarak kültür vadimizde yerini almaktadır. Âşık İsmeti, âşıklık geleneğini iyi bilen ve halk şiirinin bütün kurallarını şiirlerinde uygulamayı başaran önemli bir isimdir. Âşık İsmeti'nin peşinden ise, **Garip İsmail** (İsmail Toy) gelmektedir. Garip İsmail, saz çalması, türkü söylemesi, atışma yapması ve kendinden şiirler söylemesiyle dikkat çekmektedir. Güçlü eserler yazdığı takdirde, bu geleneğin sürdürülmesinde önemli bir roller üstleneceği kuvvetli ihtimaldir. Yine günümüzde, şiir yazan ve şiir kitabı çıkaran bir çok şairler bulunmaktadır. Bunlar, "Halk Şairleri" ve "Kalem Şairleri" başlığı altında incelenmiştir. Ayrıca, ağıtçı ve destancı olarak tanımlayabileceğimiz bir çok isimler bulunmaktadır. Bunlar da, "Destancı ve Ağıtçılar" tasnifi içinde işlenmişlerdir. Yörede, sesleri güzel olduğu için kendilerine "Âşık" denilen ve çok güzel türkü söyleyip hikâye anlatan bazı isimler de mevcuttur ki bunlar, aşağıda görüleceği gibi, "Türkücü ve Hikâyeciler" başlığı altında incelenmişlerdir.

Yukarıda belirtildiği gibi, âşıklık denilince akla düğün geldiğinden, biz yöre âşıklık geleneğini düğünle bağlantılı olarak açıklamaya çalıştık ve şu başlıklar altında incelemeyi uygun bulduk:

1. ÂŞIKLIK NEDİR, KİMLERE ÂŞIK DENİR?

İlbeyli yöresinde âşıklık, güzel türkü söylemek ve hikâye anlatmak demektir. Kendinden söylesin veya söylemesin, dinleyenlerin gönlünü kazanacak kadar güzel türkü söyleyip hikâye anlatan kişi âşıktır. Makam ve hikâye bilmemek bir âşık için büyük eksikliktir. Sesinin çok güzel olması nedeniyle etraftakileri dinletse de, eğer hikâye bilmiyorsa, aşığın âşıklığına gölge düşer. İşte İlbeyli Yöresinde âşık, genel olarak böyle bilinir.

Kendisinden söyleyen âşıklara gelince, bunlar, "Âşık" ve "Hak Âşığı" olmak üzere ikiye ayrılırlar. Âşık, bu durumda, kendi şiirlerini bazı makamlarla söyleyen kişidir. Hikâye bilmese de olur. O eksikliği kendinden söylemiş olması kapatır. Yine yörede, halk şiiri tarzında şiir yazıp, ancak türkü söyleyemeyen kişilere de, sanatına hürmeten âşık denilir. Hak Âşığına gelince, eğer bir kişi rüyasında bâde içmek suretiyle Âşık olmuşsa, ona Hak Âşığı adı verilir. Bade içen kişi 1. Allah aşkına içer. 2. Hızır A.S. aşkına içer. 3. Maşukasının aşkına içer. Badeli Âşık, darda kaldığında Hızır A.S.'ı sesler ve

Hızır mutlaka onun imdadına yetişir (6). Hak aşığı kalp gözü açık kişidir ve ona bir veli gibi değer verilir.

İlbeyli Yöresinde yetişen âşıklar, genellikle usta malı söyleyen kişilerdir. Gerçek anlamda atışma bilmezler. Ancak karşılaşmak suretiyle, usta malı türküler söyler, seslerinin güzelliği veya makamlardaki ustalıkları konusunda yarışırlar. Kendilerine sataşan bazı âşıklara irticalen birkaç dörtlükle cevap verdikleri görülmüş olsa da, bu şekilde söyleme tarzı hemen hemen hiç yaygınlık kazanmamıştır. Usta malı söyleyen âşıklardan bir kaçının genç ölümler veya bazı felaketler üzerine destanlar yazdıkları görülmüştür.

2. ÂŞIKLARIN DÜĞÜNE DAVET EDİLMELERİ, MUM SALMA-KAĞIT SALMA GELENEĞİ:

Düğün sahibi bir kişi görevlendirir ve: " Git ... Köyünün âşıklarını düğünüme davet et." der. Bu davetçiyle aşığa bir kağıt gelir. Davetçi aşığın yanına gelir ve : "Falan köyden falancanın düğünü olacak, size çok selamı var. Sizi düğününe davet ediyor, falan gün buyurun gelin." der.[5] Davet genellikle âşıkların ustasına söylenir. Âşık: "Aleykümselam, selamı başım üstüne, hele bir sabah olsun, ben sana bir şey söylerim." Der.[6] Âşık diğer arkadaşlarıyla görüşüp, ertesi gün daveti kabul edip etmediğini gelen davetçiye söyler. Önemli bir mazeret yoksa, davet genellikle kabul edilir.

Âşıklara bu şekilde davet göndermeye, **"Mum salma, davet salma,"** veya "**Kağıt Salma**" adı verilir. Âşıklar da kendilerine gelen bu davetlerden bahsederken, "mum geldi-kağıt geldi" gibi terimler kullanırlar. Âşıklar bir düğünü baştan sona şenlendirmek işini "**Düğün Çalmak**" deyimiyle açıklar, ve "Haydi şu düğünü çalak da gelek," derler. Eskiden, İlbeyli Yöresine **"Karalalekli"** namıyla anılan, Karaleylek Köyünden bir Âşık gelir ve bütün düğünleri o çalarmış.(6)

3. ÂŞIKLARIN DÜĞÜNE GİTMELERİ ve DÜĞÜN ODASINDA FASIL YAPMALARI:

Âşıklar uzak bir köye düğüne giderken yol boyunca konakladıkları veya misafir oldukları yerlerde de türkü söylerler. Bazı düğün sahipleri ise, Âşıklara at gönderir ve âşıklar bu atlara binerek düğün olan köye giderler. Yine bazı düğün sahipleri de, âşıklar yarı yoldayken onlara at gönderir ve düğün evine rahat gelmelerini sağlar. Bazen de âşıklar bulundukları köyden veya yolculuk esnasında misafir oldukları bir evden düğün sahibine haber göndererek at isterler. Geleneklere göre düğün sahibi at göndermek zorundadır. Âşıklar köye girdiklerinde davul zurna ile karşılanırlar. Düğün evine geldiklerinde atlarından inerek doğruca düğün odasına yürürler. Âşıkların geldiğini duyan köylüler bir anda düğün odasını doldururlar. Bu arada âşıklara hoş geldin edilir ve birer çay verilir. düğün odasına oturur bir fasıl ederlerdi. Oturmada bir kurala bağlıydı. Usta âşık yukarı, çıraklarda yaş sırasına göre aşağıya otururlardı. Fasıl şu şekilde olurdu:

a. İlk önce usta bir hane (bir dörtlük) söyler.

b. Çırak aynı makamda devam eden dörtlüğü söyler.

---

[5] Osman Taş, Keçili, Gör.t.:15.07.1997

[6] A.g.k.k.

c. İkinci çırak üçüncü dörtlüğü söyler.

Böylece üç hane söylenip fasıl bitirilir. Âşıklar susar susmaz, hemen peşinden davul zurna çalar.

Âşıkların konak evi (misafir olacakları ev) ise şu şekilde belirlenir: Uygun bir kişiye "Bugün âşıkları sen kaldıracaksın, senin misafirin olacaklar" denilir. O kişi düğün bitene kadar âşıkları misafir eder. Genellikle âşıklar misafir yerini yatmak için kullanırlar. Yeme içme gibi ihtiyaçlarını diğer konak yerlerinde karşılarlar.

Düğün odasındaki bu ilk fasıldan sonra âşıkların konak yerlerini gezme görevleri başlar. O gün öğle ve ikindi vakitlerinde âşıklar tekrar birer fasıl daha ederler. Öğle yemeği rastlanılan konak yerinde yenilir. Bu yemek için, genellikle kalabalık olmayan konak yeri tercih edilir. Akşam yemeği ise, genellikle vaktinde yenmez; türkü ve hikâye bitirildikten sonra konak evinde yenilir.

4. ÂŞIKLARIN KONAK YERLERİNİ GEZEREK BAHŞİŞ ALMALARI:

Düğün odasına indikten sonra bir iki saat dinlenen âşıklar, daha sonra, konak yenlerini (misafir ağırlayan evleri) gezerek oralarda da birer türkü söyler ve misafirlerden yada ev sahibinden bahşişlerini alırlar. Eğer âşıklar konak yerlerini gezmezlerse düğün sahibi ve kahyası cezalı düşer. Konak yerlerini gezme şu şekilde olur: Herhangi bir konak evine giden âşıklar selam verip odaya girdikten sonra, karşılıklı otururlar. Birisi hemen eli kulağa atarak türkü söylemeye başlar. O türküsünü bitirince diğer âşık veya âşıklar karşılık verirler. Türkü faslı bitince âşıklara "Ağzına sağlık." Denilip bahşişi verilir. Âşıklar bu şekilde tüm konak evlerini gezerler. Aynı gün çeyiz yazılırken kız babası "Âşıkların çorabını ayırın." Der ve her aşığa en az bir giyim çorap verilir. Âşıklar, türkü söyleme ve hikâye anlatmanın heyecanı içerisinde, akşam olmasını sabırsızlıkla beklerler.

5. ÂŞIKLARIN DÜĞÜN ALAYIYLA BİRLİKTE BAŞKA BİR KÖYE DÜĞÜNE GİTMELERİ:

Gelin almak için giden düğüncülerle (düğün alayıyla) âşıklar da götürülür. Âşıkların ilk görevi, yukarıda anlatıldığı gibi ilk fasılı yaptıktan sonra, düğüncülerin misafir oldukları "Konak Evleri"ni tek tek gezmektir.

6. DÜĞÜN ESNASINDA ÂŞIK ÇAĞIRMA ve AĞALIK ÜSTLENME GELENEĞİ:

Bazen, bir kişi tüm âşıkları ve düğüncüleri kendi odasına davet eder. Bu davet düğün alayının geldiği Çarşamba gününün akşamında yapılır. Ağalığı üstlenen kişi, düğün kahyasına: "Bu gün âşıkların ev sahipliği bende, düğüncüler bizde toplansın." der. Gelenek icabı gelin almaya gelen düğüncüler ve âşıkları dinlemek isteyen köylüler bu ağanın odasında toplanırlar. Bu akşam ki bütün masraflar ağalığı üstlenen kişiye aittir. Çay, kahve sigara ve âşıkların bahşişi gibi bütün masraflar, bu ağanın cebinden çıkar. Köylülerin genç olanları genellikle düğün odasında davul zurnayla

kalmayı tercih ederlerken, aklı yetik (olgun) olanlar da Âşıkları dinlemeye gelirler.

7. ÂŞIKLARIN DÜĞÜNDE HİKÂYE ANLATMALARI:

Akşam olunca, hikâye vakti gelmiş demektir. Usta aşığın gözü toplanan kalabalıktadır. Akşam düğün odasındaki program şu şekilde olur: Düğüncüler bir odaya toplanırlar. Âşıklar sırasıyla bir türkü söylerler. Daha sonra âşıklardan bir hikâye istenir. Hikâye genellikle isteğe göre söylenir. Zaten, âşık en güzel hikâyesini düğüncülerin geldiği Çarşamba günü akşamına saklar. Emrah yada Yareli Mahmut, düğüncülerin geldiği gün söylenir. Âşığın hikâyeye başlaması şu şekilde olur: Âşık ortaya çıkar ve bir iki volta attıktan sonra:

-"Ey ağalar ! Biz buruya oturmuya gelmedik. Hangi hikâyeyi istiyorsunuz ?"

Bu anda ufak bir gürültü olur, "Şu hikâye olsun, bu hikâye olsun." Derken, gürültü kesilip cemaatin tercihi ortaya çıkar ve içlerinden biri:

-"Âşık Baba, bize Yareli Mahmud'u anlat," der. Diğerleri de bunu sözleriyle onaylarlar. Artık hikâye belli olmuştur ve herkes aşığın ağzına bakmaktadır. Cemaatin büyük bir istek ve heyecanla kendisine baktığını hisseden âşık hemen söze başlar:

Ey benim efendim
Ben Allah'tan ne isterim
Iravan'da[7] bağım olsa

Girsem bağda otursam
Destimi yare yetirsem
Yüz bin sağlım olsa

Sağımı soldan seçerim
Koca Tiflis'ten geçerim
Koca Öz yaylağım olsa

Koca Öz beyi Terekeme
Mal seçerler Terekeme
Eğri kılıç Lezgi kama
Gümüşten kolçağım olsa

Gümüşten kolçağı daham goluma
At binem gidem yoluma
Yüz bin kese altın belime
Ağca, tıfıl; biyaz da bir yarim olsa

der demez, cemaat gülüşür ve hafif kahkahalar odayı doldurur. Âşık tam bu anda yeniden söze girer ve döşemeyi bağlar:

Dünyada onun da faydası yok
Dünyada Kur'an ile ahrette imanım beraber olsa !

---

[7] **Iravan:** Revan

Döşeme biter bitmez. âşık hikâyeye başlar. Hikâyeler genellikle bir elma motifiyle ile başlar. Elma ortadan kesilerek hikâyenin kahramanlarına yedirilir. Daha sonra usta ve akıcı bir üslupla olaylar birbirine bağlanır. Hikâye anlatırken âşık, cemaatin ortasındaki boşlukta devamlı gezinir. Elinde bir maşa veya köz tavası bulunmaktadır. Hikâyenin türküsü geldiğinde elindeki köz tavasını saz gibi tutar ve türküyü söyler. Âşık hikâyenin türkülerini baştan sona kendisi söyler veya türkü yeri gelince çıraklarından birine göz kırparak:

-"Aldı bakalım burda Yareli Mahmut ne söyledi ? " der. Göz işaretinin anlamını çok iyi bilen çırak tam burda eli kulağa atar ve türküyü söyler.

Âşık, hikâyenin türküsüne girmeden önce şu tekerlemeleri sık sık kullanır:

"Aldı sazı destine
Koydu dertli sinesinin üstüne
Herkesi kavuştursun Yaradan
Dostu dostuna

Aldı sazı eline
İki hane geldi diline
Ben ne söyleyeceğim
Bakalım oturan ağalar ne dinleyecek."[8]

Bu şekilde âşık hikâye anlatmaya devam eder. Hikâye devam ederken hiçbir şey yenilmez içilmez, ikram edilmez. Ancak cemaati dinlendirmek de bir görevdir. Âşık derin bir nefes aldıktan sonra:

-"Ey ağalar ! Mahmut atını çekip, Kanlı Mağaraya doğru gitmekte olsun, biz biraz nefeslenek." Deyip susar.

Bu arada koyu tiryaki olanlar dışarı çıkıp birer sigara içerler. Aşırı ihtiyar olanlar dışarıda bir ihtiyacı varsa giderirler. Ev sahibinin maddi durumuna göre çay-kahve ikramı yapılır.[9] Üç beş dakika sonra âşık oturduğu yerden kalkarak yeniden söze başlar:

"-Ey Ağalar ! Söyleyin bakalım nerede kalmıştık ?"

Bu soruya geleneği bilenler cevap vermez, ancak, dalgın veya geleneği bilmeyen biri:

"-Kanlı Mağara'da kaldıydın." Cevabını verince büyük bir kahkaha yükselir ve Âşık:

"-Ooo ! Sen benden ustaymıssın, al şu maşayı da devam et !" der.

Söze karışan kişi bir hata yaptığını anlar. Geleneğe göre ***her ne surette olursa olsun, lafa karışmak suçtur.*** Kişi suçunu anlar anlamaz, hemen aşığın bahşişini verir veya:

"-Anladık âşık baba ! Sen buyur hikâyene ! Bahşişin başım üstüne." Diyerek, bahşişi sonra vereceğini ima eder ve âşık yeniden hikâyeye başlar. Âşık bazen de, hikâyenin neresinde kaldığını kafiyeli olarak sorar:

Dağda davarın kışlasın
Allah evlatlarını bağışlasın

---

[8] Ömer Şahin, 1932, Güney.

[9] "Eskiden aşıkların bulunduğu odaya, hedik kaynatılıp götürülür, kavurga yapılıp dağıtılır, seyrek de olsa çerez ikramı olurdu." (Ömer Şahin, **Güney**.

Çabuk söyle vakit geçmesin
Ağa hikâyetim nerede kaldı ?

Bu soruya da, "Ustası bilir." Diye cevap vermek gelenektendir.[10] Başka türlü cevap vermek, yada hikâyenin nerede kaldığını söylemek cevap veren kişiyi cezalı duruma düşürür.

Bu arada sigara içilmez. Merhaba dahi denilmez, konuşulmaz. Boşboğazlık eden varsa, âşık onu ikaz eder, bu onun hakkıdır. Hatta, konuşan kişinin çenesinin altına köz tavasını dayayarak:

--"Benden iyi biliyormuşsun, buyur sen anlat ağa" der.

Cezalı kişi suçunu anlar ve aşığın bahşişini verir. Tekrar hikâye başlar, cemaat hikâyeyi büyük bir keyifle dinler. Hikâye söylenirken türkülere davetli Âşıklar veya çıraklar katılır.

Hikâyenin bitişine doğru, eğer sevgililer birbirine kavuşmuşsa, onlar mutlaka "Zifaf odasına sokulup, kuş tüyü döşeğe camız balağı gibi" yatırılır. Hatta, "kuş tüyü yatak ikiye katlanır." Âşığın:

-"Onlar erdi muradına ! Herkes ersin muradına." Veya:

-"Gökden üç elma düştü, ikisi söyleyene, biri de nefes harcedene (!)" veyahut:

-"Gökden üç elma düştü, ikisi söyleyene, biri de dinleyen ağalara..." sözleriyle hikâye sona erer.

Hikâyesini bitiren aşığa: "Ağzına sağlık geçmişlerine rahmet" denilir. Âşıkta cevaben: "Cümlesine rahmet" der.

Hikâyenin sonunda bazen tabak tutulur. Dinleyenler bu tabağın içine üç beş kuruş bahşiş atarlar. Ancak, yaygın olarak tabak tutulmaz ve Âşıkların bahşişini düğün sahibi veya onların ağalığını üstlenen kişi-ev sahibi verir.

8. ÂŞIKLARIN ANLATTIKLARI HİKAYELER:

Âşıklar eskiden çok sayıda hikâyeler bilirlerdi. Bilhassa civar köylerden ve uzaklardan gelen âşıkların da yeni hikâyeler anlatmasıyla bu sayı gittikçe artardı. Büyük bir zevkle dinlenen, bazen gece yarısına, bazen de günlerce süren bu hikâyelerden bazılarının adları şunlardır:

a. Âşık Garip ile Şah Senem.
b. Arzu ile Kamber
c. Aladağın Garı (Sefil Mehmet'in hikâyesi)
d. Emrah ile Selvi
e. Eşref ile Zöhre
f. Gurbani
g. Hacı Ahmet Hikâyesi
h. Hurşit ile Mahi Mihri.
ı. Karacaoğlan ile Karakız.
i. Kerem ile Aslı
j. Köroğlu Kolları.
k. Minhaci.
l. Necip ile Anşa (Ayşe)
m. Öksüz Memmet.

[10] Aşık İsmeti, Kahyalı

n. Reşit Bey Hikâyesi.
o. Sefil Mehmet (Halep valisinin hizmetkarı)
ö. Seyyahi Baba.
p. Sürmeli ile Telli Senem.
r. Şah İsmail
s. Şah Mahmut.
ş. Tahir ile Zöhre.
t. Tütüncü Osman.
u. Yaralı Mahmut.

9. ÂŞIKLARIN DÜĞÜN GÖREVLERİNİN BİTMESİ:

Gelin, kız evinden alınıp ata bindirildiğinde âşıkların görevi biter. Oğlan evine gelindiğinde, toplu olarak düğün yemeği yenilir ve âşıklar düğün sahibine: "Efendi gözün aydın olsun ! Allah Hayırlı uğurlu eylesin ! Bize yol ver, başka yere düğüne gideciyik." Der. Düğün sahibi onları savuşturmak (yola vurmak) için biraz yürüdükten sonra, her aşığın ücretini ayrı ayrı ceplerine sokar. Âşıklar: "Kesene bereket, Allah hayırlı uğurlu eylesin diyerek oradan ayrılırlar. (1)

10. ÂŞIKLARIN ALDIKLARI ÜCRET:

Ücret önceden kesilmez, düğün sahibi bahşiş olarak ne verirse âşıklar onu alırlar. Âşıkların aldıkları ücret oldukça yüklüdür. Alınan bahşişler ve verilen diğer hediyeler de göz önündü bulundurulursa ortaya çıkan rakam oldukça yüksektir. 1960'lı yıllarda bir kişi 90 liraya altı ay çobanlık yaparken, 90 lirayı bir Âşık bir düğünden kazanıyordu. Yine aynı yıllarda amele olarak çalışan bir kişi ayda 40-50 lira alırken bir Âşık sadece bir düğünden 90-100 lira alıyordu. Nereden bakılırsa bakılsın bu para günümüz parasıyla kıyaslanacak olursa birkaç devlet memuru maaşına eşittir. Para dışında Âşıklara, **1 giyim çorap** kız evi, **1 giyim** de oğlan evi verir ve Âşık bir düğünde en az iki giyim çorap sahibi olur. Eğer gelin kızın çeyizinde 8-10 tane heybe varsa âşıklara birer de heybe verilir. Bir âşık böylece yaza kadar (bir düğün döneminde) en az 20-30 giyim çorap sahibi olur. Nadir olarak bazı zenginler, âşıklara **namazlağa** (kilim seccade) da verir. 1960'lı yıllarda Koyunculu Âşık Osman'nın bir düğünden kazandıkları şunlardı:

100 Lira para

2 giyim nakışlı çorap

1 oyulgama heybe (1)

11. ÂŞIKLARIN HİKÂYELERDE KULLANDIKLARI BENZETMELER:

Güzel tarifi: Kar parçası gibi, dudaklar kiraz gibi, yanaklar misket alması gibi" (1).

Aniden ortaya çıkan güzel için: "Ay buluttan çıkar gibi çıktı ki, kaş göz tartıyor." (1)

Hamile kalan kadın için: "Arka peşi uzadı, ön peşi kısaldı" (1).

Yüz üstü düşen kişi için: "Çift tarafı yukarı geldi" (1).

Güzelin vücudunu tarif etmek için: Zemherinin on beşinde yağmış taze kar gibi bembeyaz" (1).

12. ÂŞIKLARIN KÖY ODALARINDA TÜRKÜ SÖYLEMELERİ:

Eskiden mum sekili odalar vardı. Gençler mum sekisinde, olgunlar ise odanın ana bölümünde oturarak âşığı dinlerlerdi. Âşıkların, dinleyenleri eğlendirmek ve hoşça vakit geçirtmek amacıyla ücretsiz olarak köy odasında türkü söyledikleri de olurdu. Genellikle uzun kış gecelerinde günlerce süren halk hikâyeleri anlatırlardı. Gece ilerlediğinde âşık hikâyeyi en heyecanlı ve tatlı yerinde keserek. "Ey ağalar, burda yatacak halimiz yok. Nerdeyse sabah olacak. Yarın akşam kaldığımız yerden devam ederik inşallah !" diyerek cemaati, neredeyse zorla dağıtırdı. Ertesi akşam hikâyeye kaldığı yerden başlar ve bu şekilde haftalarca süren hikâyeler olurdu. Tabi, hikâyelerin aralarında türküleri olur, yeri geldikçe anlatan âşık ve çırakları türküye girerlerdi. Bilhassa televizyon ve radyonun olmadığı yıllarda köy hayatının en büyük sosyal etkinliklerinden birisi bu tür toplantılardı. Köy odalarında yine şu kitaplar okunur ve bu kültür nesilden nesile aktarılırdı:

a. **Karacaoğlan.**
b. **Ruhsati**
c. **Hazreti Ali Cenkleri**
d. **Ahmediye**
e. **Muhammediye**
f. **Battal Gazi**
g. **Danişmentnâme**

13. ÂŞIKLAR ve SAZ:

Saz çalmanın günah olduğuna dair kanaat yaygın olduğundan, İlbeyli Yöresi âşıkları genellikle saz çalmamışlardır. Ancak, ses güzelliği ve oldukça zengin makamlardan yararlanarak sazın eksikliğini gidermeye çalışmışlardır. Garip İsmail ve Ozan Osman hariç, saz çalan bir İlbeyli âşığına rastlanmamıştır.

14. ÂŞIKLARIN MAKAMLARI:

İlbeyli Yöresinde makamın adı **avaz**dır ve genellikle, her âşığın bir makamı olur. "Yağab'ın (Yakup'un) avazı, Âşık Hüseyin'in avazı" veya "şu türkünün avazı şöyleydi" gibi vs. terimler kullanılır. Anlatılana göre, "âşıkların söylediği 35 ana makam vardı. Koyunculu Âşık Hüseyin bunların hepsini bilirdi. Ancak onun çırakları, bazı makamları zorluğu yüzünden öğrenemediler." [11]

Çağdaş teknolojiyle birlikte gelen kültürel yozlaşmadan âşıklık geleneği de nasibini almıştır. Zamanla eski itibarlarını kaybeden ve düğünlere seslenmeyen âşıklar, gittikçe kabuğuna çekilerek, kendisinden sonra çırak yetiştirmemişler ve bu gelenek de yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. İlbeyli

[11] Osman Taş, Koyuncu.

yöresinde tespit edebildiğimiz kadarıyla söylenen makamlar şunlardır: " Halep Ağzı, Hicrani, Felek, Halep Ağzı II, Sümmani I, Sümmani II, Delbeder, Cingan (Çingen) Usuli, Bozlak, ...)

KAYNAK KİŞİLER:

1. **Âşık Osman** (Osman TAŞ), **Keçili** 1928, 17.07.1997
2. **Âşık İsmeti** (Abdülkadir NAMLI), **Kahyalı** 1934, 17.07.1997
3. **Âşık Haso** (Hasan KALBUTÇU), **Çongar** 1926 . 1994
4. **Âşık Sülo** (Süleyman), **Gazibey**,
5. **Ömer ŞAHİN**, **Güney** 1932, 17.07.1997
6. **Ahmet Türk**, **Çongar** 1932, 1994

B. YÖRE ÂŞIKLARI:

Bunlar kendiliğinden söyleyen, halk şiirini iyi bilen ve âşıklık kültürüne vakıf olan kişilerdir. Toplum karşısında kendilerine ait türküleri söyler veya şiirlerini ağızdan okurlar. İlbeyli yöresinde saz çalmak iyi sayılmadığı için, Garip İsmail hariç, diğer âşıkların hepsi türkü ve şiirlerini sazsız okumayı tercih etmişlerdir. Bu kategoriye dahil edeceğimiz isimler şunlardır:

1. **Garip İsmail:** Esas Kimliği İsmail Toy'dur. 1961 yılında Gazibey köyünde dünyaya gelmiştir. Türkü söylemek, atışma yapmak ve meclislerde çalıp çağırmak suretiyle âşıklık geleneğini günümüzde gerçek anlamıyla yaşatmaya çalışmaktadır. Fakirlikten yakasını kurtarmak için büyük mücadele veren Garip İsmail, halen Kayseri'de ikamet etmektedir.

ŞİMDİ BAK HELE
Evvel çiftçi idim çifte giderdim
Ne idim ne oldum şimdi bak hele
Yaylalarda koyun kuzu güderdim
Ne idim ne oldum şimdi bak hele

Reşber idim ektiğimi bilmedim
Hep ağladım bir gün bile gülmedim
Bir yar için dağlar gezdim yılmadım
Ne idim ne oldum şimdi bak hele

Garip İsmail'im nerede n'olduk
Köyde bir gül idik şehirde solduk
Yaşamak sıfır ya çaresiz kaldık
Ne idim ne oldum şimdi bak hele (1992)

BENİM
Bana dost demeyip umut kesenler
Balta vurmasınlar koluma benim
Acı poyraz gibi deli esenler
Rüzgâr estirmesin gülüme benim

Ayak altındaki halıya döndüm
Pirimin peşinde deliye döndüm
Hiç gül bitirmeyen çalıya döndüm
Sakın konmasınlar dalıma benim

Garip İsmail'im dertlere battım
Kederi severim neşeyi attım
İnsan ayırmadım cana can kattım
Kimse acımasın halıma benim (1996)

2. Âşık Hitabi

Asıl kimliği Nazım Sakal'dır. 1930 yılında Sivas'ın Kayadibi Bucağına bağlı Sırıklı Köyünde dünyaya gelmiştir. Ancak ailesi merkez Hanlı Köyünden gelmedir. Babası Hanlı Köyünde, Sakaloğulları sülalesinden Mehmet, annesi yine aynı sülaleden Sabire'dir. Hitabi'nin verdiği bilgilere göre, sülalesinden usta malı ve kendinden türküler söyleyen bir çok kişiler yetişmiştir.

Yoksulluk yüzünden hiç okula gidememiş olan Hitabi'nin çocukluğu Sırıklı Köyünde geçti. On sekiz yaşındayken, kendi köyünden bir kıza âşık oldu. Onun aşkıyla bir süre şurada burada türküler söylemeye başladı. Ancak o kızın başkasıyla evlendirilmesi üzerine, adeta yıkıldı.

1953-1958 yılları arasında TCDD Yol Atölyesine geçici işçi olarak çalıştı. 1969 yılında Sivas Cer Atölyesine işçi olarak girerek işsizlikten kurtuldu. Burada görevini sürdüren Hitabi, 24.01.1983 tarihinde emekli oldu.

Şimdiye kadar hiçbir yayın organında tanıtılmamış olan ozanımıza bunun sebebini sorduğumuzda, "Yoksulluk adamı çok korkak eder. Evet yıllarca çaldım çağırdım, ama ne şiirlerimi bastıracak kadar para elime geçti, ne de gidip derdimi birine anlatabildim." Cevabını verdi[12]. 06.09.1993 Tarihinde hayata gözlerini yuman Hitabi, evli ve beş çocuk babasıydı. Ardında güzel şiirler bırakarak göçen Hitabi'yi rahmetle anarak, onun bir şiirini aşağıya alıyoruz.

TEZ GELSİN

Göç eyleyip dost iline gidenler
Selam söylen nazlı yare tez gelsin
Yedi yıldır hasretini çekerim
Daha uzamasın ara tez gelsin

Zehirdir ekmeğim yiyemez oldum
Sırrımı yadlara diyemez oldum
Başımı yastığa koyamaz oldum
Yatamıyom düştüm zara tez gelsin

Hitabi'yim ataşına yanarım
Unutamam yar ismini anarım

---

[12] Kadir Pürlü, **"Ozanlar Diyarından, Aşık Hitabi"**, *Sivas Elleri*, Sayı: 7, Yıl:1991, s.25-29

Ya gelmiştir ya gelecek sanarım
Geç kalmasın kaşı kare tez gelsin

3. **ÂŞIK İSMETİ:** Âşık İsmeti, sadece Sivas veya İlbeyli yöresi değil, Türkiye çapında tanınmış ve tüm edebiyat alemine sanatını kabul ettirmiş bir isimdir. Halk şiirini bütün teknikleriyle bılmesi, âşıklık geleneğine vakıf olması ve bildiklerini şiirlerine uygulaması yönüyle, günümüz İlbeyli yöresi Âşıklarının ustası konumundadır.

Âşık İsmeti kısa künyesini şöyle anlatmaktadır: "1934 yılında Sivas'ın **Kâhyalı** köyünde doğmuşum. Annem **Servinaz**, babam **Mustafa Namlı**'dır. Asıl adım **Abdülkadir**, mahlasıma '**İsmeti**' derler." [13]

Çocukluğu ve gençliği, köyünde büyük acılar içinde geçti. 1945 yılında babalarının ölümü ile hayatları bambaşka bir döneme girdi. Aynı yıl, annelerinin kendilerini terk ederek Karapınar köyüne gitmesi, kardeşi Nurettin'le Abdülkadir'i ikinci kez yıktı.

1951 yılında Döndü hanımla evlendi. Bu evlilikten, altı kız, iki erkek olmak üzere, toplam sekiz çocukları oldu. 21 Kasım 1959 tarihinde Sivas Çimento Fabrikasında işe girdi. Burada uzun yıllar işçi olarak çalıştıktan sonra, 16 Nisan 1979'da emekli oldu. İyi bir Âşık olmanın yanı sıra, iyi bir baba, iyi bir dost ve olgun bir insan olan İsmeti, halen Sivas Karşıyaka Mahallesinde ikamet etmektedir.

İsmeti, Âşıklığı konusunda: "Âşıklıkta ne usta gördüm ne de çırağım var. Çiçek açmayı, bülbül ötmeyi kimden öğrendiyse ben de Âşıklığı ondan öğrendim." [14] demektedir.

Hakkında Figan Erdem tarafından bir tez hazırlanan İsmetî'yle ilgili olarak bugüne kadar beş kitap yayımlanmıştır. Şiir yazmaya aralıksız olarak devam eden İsmeti, bazı şiirlerini kendisi yayınlamış, bazı şiirleri ise başka araştırmacılar tarafından yayınlanmıştır. Bu eserler şunlardır:

Âşık İsmet Namlı, *Hak Var Dedik*, Sivas 1970.

Doğan Kaya, *Âşık İsmeti*, Sivas 1984.

Kadir Pürlü, *Âşık İsmeti ile Kapı Güzeli*, Sivas 1989.

Âşık İsmeti, *Gönül Pazarı*, Sivas 1994.

Ayşe Benekkaya, *Tepedeki Işık*, Sivas, 2002.

SİVAS'TA ÂŞIKLAR
Sivas'ın halini soracak olsan
Kitap olur defter olur dal olur
Dinleyip sözünü duyacak olsan
Türkü olur destan olur dil olur

Bu yıl **Feryadi**'nin kapandı gözü
Belcikli Seyid'in gülmüyor yüzü
Aşkına umutlu yine **Kul Gazi**
Rastlasam elinde sarı gül olur

[13] Aşık İsmeti, *Gönül Pazarı (Şiirler)*, Sivas 1994 , s. 3
[14] İsmeti, a.g.e. s.3

Gülhani gönüller adamı oldu
Muzaffer OTAR da sevdaya daldı
Karasarlı Seyit nerede kaldı
Görmeyeli nice uzun yıl olur

Selimi yarına çok umutlaşır
Ali Dayı durmaz gam yükü taşır
Talibi ahdine nerde ulaşır
Umut azaldıkça uzun yol olur

Bekir KILIÇ köye muhtar mı olmuş ?
Firgani Yavu'da yalınız kalmış
Ehrami yürekten kıvılcım almış
O ateş içinde yanıp kül olur

Garip Ozan geldi bu sene gördüm
Ziya BAŞER dostu mektupla sordum
Ervahi hacıdır yanına vardım
Yüreği Mevla'ya yakın kul olur

Tecerli Püryani dolmuş taşıyor
Pirkinikli Zihni garip aşıyor
Bekir YILDIZ, yıldan yıla coşuyor
Âşık Ahmet başka türlü hal olur

Âşık İsmeti'yim kara bağlarım
Aşk ile kavrulup sinem dağlarım
Günüzleri güler gece ağlarım
Gözyaşlarım yağmur olur sel olur

İLBEYLİ:
Horasan'dan gelmiş beri.
İlbeyli'nin insanları.
İnancından dönmez geri.
İlbeyli'nin insanları.

Kapısına her kim varsa.
Yardım eder eli darsa.
Güzel söyler konuşursa.
İlbeyli'nin insanları.

Bilir neler olmuş dünde.
Vefalıdır kara günde.
Halis olur niyetinde.
İlbeyli'nin insanları.

Hane açık sönmez ocak.
Misafire açar kucak.

Cana yakın kana sıcak.
İlbeyli'nin insanları.

Vatanını sever baştan.
Böyle büyür küçük yaştan.
Ekmeğini söker taştan.
İlbeyli'nin insanları.

Güzelliktir bütün huyu.
Oğuzlara varır soyu.
Hür yaşamış tarih boyu.
İlbeyli'nin insanları.

İSMETİ gün böyle kalmaz.
Delalete düşüp dalmaz.
Şöhretinden uzak kalmaz.
İlbeyli'nin insanları.

4. **Âşık KUL MUSTAFA-Güney:** Güney Köyünden Kul Mustafa isimli bir Âşık çıktığı ve bu kişinin “Kayıkçı Kul Mustafa" Olduğuna dair iddialar vardır.[15] Ancak bu konu ispatlanmış değildir. Onun hakkında bilinen iki önemli husus vardır. Birincisi, Kul Mustafa'nın Güney Köyünde “Avan Uşağı” adıyla bilinen sülaleden olduğu; ikincisi, kervancılıkla geçimini sağladığı ve bu yüzden memleket memleket gezdiğidir. “Kul Mustafa'nın uzun süre esir kalıyor. Onun öldüğünü zannederek, hanımını küçük kardeşiyle evlendiriyorlar. Kul Mustafa yıllar sonra dönüp geldiğinde bakıyor ki hanımı bir çocuk emziriyor. 'Yıkıl boz kanatlı, yıkıl !' diyerek geçip gidiyor ve bir daha da köyüne dönmüyor. Rivayete göre, Kul Mustafa daha sonra Niğde'ye yerleşmiş. Yozgat Akdağmadeni Karaaş Köyü ile yine Maden-Ortaköy'de kızları varmış". Biz bu konuyu geleceğin araştırmacılarına bırakarak ona ait olduğu iddia edilen bir kaş şiiri aşağıya alıyoruz.

Diyarbakır'da cümle alem derilir
Bağın bahçen yad ellere verilir
Deve Geçidi'nde teller kırılır
Mihriban'ın çetin yolları vardır

Doğru Deliktaş'tan aşar yolumuz
Elbeğli ilinden Güney köyümüz
Pervaz vurur şahanımız toyumuz
Öter güvel ördek gölleri vardır

Elbeğli'yi aşan Harın değil mi ?
Şarkışla'nın Türk'ü zalım değil mi ?
Gemerek Sar'oğlan Torun değil mi ?
Palas'ta Avşar'ın dölleri vardır.

---

[15] Bu konuda geniş bilgi için: Mehmet Çayırdağ'ın Kayıkçı Kul Mustafa ile ilgili yazısına bakınız. (Erciyes Dergisi, yıl: 4, sayı: 44, 1980)

Kul Mustafa'm İncesu'ya karar kıl
(') Ürgüplüye selam vermek zarardır
Niğde'nin güzeli gayet meraldir
Can tazeler tatlı dilleri vardır[16].

Kul Mustafa zamanın büyüğüne bekarlıktan yakınarak şunları söylemiş:

Elbağlidir illerimiz
Ekmek yapar ellerimiz
Kul Mustafa kullarınız
Bir münasip gönderseniz[17].

5. **ÂŞIK NOKSANİ**

Âşık Noksani kendi ifadesine göre, 1333 (1917), nüfüs cüzdanına göre ise, 1329 (1914) yılında Savcun Köyü'nde doğmuştur. Esas kimliği Ahmet Turan ÜNAL olup, Savcun'da "Çerçi Oğulları" adıyla bilinen sülaledendir. Babasının adı Halil, annesinin adı Zeynep'tir. El yazısının güzel olması nedeniyle ona devlet katipliği verdiler. 1933 yılından 1940 yılına kadar Savcun Kızılcakışla, Çallı, Bostancık, Hayırbey Köylerinde Köy Katipliği yaptı. Askerliğini bedelli olarak, Aralık 1939 ile 28 Mayıs 1940 tarihleri arasında tamamladı. Askerden döndükten sonra, 1945-1953 yılları arasında sekiz yıl köyünde muhtarlık yaptı. Muhtarlık görevi esnasında, bir yaşlı adama yapmış olduğu evlilik muamelesi yüzünden şikayet edildi. Kendisini yeteri kadar savunamadığı için, üç yıl hapse mahkum oldu ve 1953-1956 yılları arasında Sivas'ta hapis yattı. İlk şiirini cezaevinde yazdı ve böylece Âşıklığa başladı. Yaptığı üç evlilikten çocuklarının olmaması üzerine, noksanlığı kendisinde bularak, kendisine "Noksani" mahlasını verdi. Cezaevinden çıktıktan sonra on iki yıl vekil imamlık yaptı. Kadro kanunu çıktığında, bir hafta hizmetinin eksik gelmesi nedeniyle emeklilik hakkından yararlanamadı. Âşık Noksani'nin şiirleri, 1992 yılda Ali Şahin Canozan tarafından hazırlanan *"Âşık Noksani, Hayatı ve Şiirlerinden Seçmeler"* adlı eserde toplandı. Ömrünün son yıllarını büyük bir perişanlık içinde geçiren Noksani şimdi hayatta değildir.

Noksani'nin bir başka önemli cephesi de hikâyecilik yönüdür. Anlattığı Eşref Bey hikâyesi ve 2700 beyit hacimli kendisinin telif ettiği Manzum Kan Kalesi Cengi, Doğan Kaya tarafından değerlendirilmiştir.

GÖNÜLLE KAVGAMIZ:

Gönül yücelendi çıktı havaya.
Ben uçmam diyorum gönül uç diyor.
Aşkın kapısını aç diye zorlar.
Ben açmam diyorum gönül aç diyor.

Gönül bir güzele oluyor esir.
O yar bana eder bin türlü kahır
Elinde tutuyor bir bardak zehir
Ben içmem diyorum gönül iç diyor.

---

[16] Hacı Ali Öztürk, Güney-1926, Gör.t.:11.11.1994
[17] Hacı Ali Öztürk, belirtilen tarih.

Gönül istemiyor adı sanını
Hemen arzu eder yârin yanına
Yâr ile müşterek gam dükkanını
Ben açmam diyorum gönül aç diyor.

Gönül ister aşkı düşsün dillere
Ahmet diyor deme sırrım ellere
Adı bilinmedik gurbet illere
Ben göçmem diyorum gönül göç diyor[18].

6. **PERİŞANİ BABA:** Esas Adı Molla Mehmet olup, Çongar köyündendir. Babası Mustafa aslen Hanlı Köyündendir ve sonradan Çongar'a göçmüştür. Doğum ve ölüm tarihlerini tespit edemediğimiz Perişani, 19. Yüzyılın son çeyreği ile 20. Yüzyılın ilk çeyreği arasında Çongar köyünde yaşamış ve burada ölmüştür. Ömrü fakirlik içerisinde geçen Perişani, anlatıldığına göre temiz ve saf bir insanmış. Nakşibendi Tarikatına intisap etmiş, ömrünün önemli bir kısmını oruç ve ibadetle geçirmiş. Onun keşfi keramet sahibi olduğuna dair iddialar ve rivayetler de vardır.

Ona "Perişani" mahlası, o zamanın alimlerinden **Tahyurtlu Hacı Said Efendi** tarafından verilmiştir. Güçlü bir şair olduğu bize ulaşan bir birkaç şiirinden anlaşılan Perişani'nin ne yazık ki diğer şiirleri elde edilememiştir. Onun bir deftere yazmış olduğu şiirlerinin, oğlu tarafından ırmağa düşürülmek suretiyle kaybedildiği bize anlatılmıştır.[19] Ancak, Perişani'nin bazı şiirlerinin zamanla ortaya çıkacağına dair içimizde bir ümit bulunmaktadır. Çünkü: Onun şiirlerini mutlaka yazmış başka birilerinin olması kuvvetli ihtimaldir.

Bir Hatıra:

Tahyurt'lu Hacı Sait Efendi'nin son zamanlarda gözleri âmâ olmuş. "Oturduğum zaman yönüm kıbleye gelmiyor, acaba gözlerim ondan mı ama oldu ?" dermiş. Hacı Said Efendi'ye, Perişani Babanın kulaklarının çok ağır işittiğini söylediklerinde o: "Söylen Perişani Babaya, ne kendinin işiteceği söz, ne de benim göreceğim göz kaldı."demiş.

Perişani hakkında daha fazla bilgiyi geleceğin araştırıcılarına havale ederek, onun elimizde bulunan birkaç şiirini sunmakla yetiniyoruz.

KITLIK DESTANI

Bu destanı Perişani Baba muhtemelen 1930'lu yıllarda görülen çetin bir kıtlık üzerine söylemiştir.

Açıktan intizar oldu Çongar'a
Vakıf oldu İstanbul'la Ankara
Yakın sobayı da çekin mangala
Zengini züğürdü seçer bu sene

[18] Ali Şahin Canozan, Âşık Noksani, Hayatı ve Şiirlerinden Seçmeler, Sivas 1992, s. 22.
[19] Bu bilgiler bize Perişani'nin torunu, İhsan Yüksekkaya tarafından verilmiştir.

Kazanın üst başı Gazibey, Karalar
Haber aldım leylehal duralar
Güney ile Hanlı yürek yaralar
Sırıklı tamamen göçer bu sene

Bilmem nasıl Yeniköy'le Apardı
Yolcuyu görünce yoldan sapardı
Tırpan alan "Perdi" diye kopardı
O da yoktur kaldı naçar bu sene

İşte böyle Tatlıcak'la Herekli
Şirin döşemeli yosma börekli
Çallı'da Ümmetin Oğlu çatal yürekli
Cennetin kapısın açar bu sene

Kemal Paşa hünkarımız canımız
Yârelerden akmaz oldu kanımız
Ankara'da duran mebusanımız
Umarım vergiden geçer bu sene

Acep nasıl bilmem Güney'le Hanlı.
Kılıç kuşanırlar hep ünlü şanlı.
Çoğuna sordum ki mudara canlı.
Abayı omuzlar göçer bu sene.

Acep nasıl Kızılcaköy Kızılöz.
Bir kar yağmış dere depe dümdüz.
Sordum Kara Ahmet gicimik uyuz.
Armıdı alıcı seçer bu sene.

Acep nasıl Gözmen ile Kartalca.
Misafire yardım eder bir parça.
Gönül kırılırsa sınarsa sırça.
Eski yâreleri açar bu sene.

Acep nasıl Eskiköy'le Apardı.
Yolcuyu görünce yoldan sapardı.
Tırpan alan perdiye kopardı.
Oda bitmez kaldık naçar bu sene.

Menşürlü arkasın vermiş bir dağa
Onlar havas eder bahçeye bağa
Aslını sorarsan evvelden ağa
Fukaraya meydan açar bu sene

Emir Hak'tan geldi yağdı bir tolu
Görülmemiş böyle uludan ulu
Umum çevresi Haydarlı Durdulu
Gavutlu herleyi içer bu sene

Acep nasıl Tatlıcak'la Herekli.
Yemeklerin üstü türlü börekli.
Çallı'dan Ümmet'in oğlu çatal yürekli.
Cennetin kapısın açar bu sene.

Kazanın üst başı Gazibey Karalar.
Haber aldım ki "Leyleha duralar"
Dağda taşta karamuğu ararlar.
Pırçalık çorbasın içer bu sene.

Benden selam söylen elim Çongar'a.
Yakın sobayı da çekin mangala.
Onlar da göç etti İstanbul Ankara.
Pancara da hasret, geçer bu sene

Bilmem nasıl Ağcaeniş Durdulu
Şirin döşemeli makat odalı
Ağ sakallı büyük küçük kederli
Gözlerinden kanlar saçar bu sene

Semadan yükselir turna avazı
Ovada yayılır ördeği kazı
Umum Gölevi'nin gelini kızı
Kamışı perdiyi biçer bu sene

Acep nasıl Ağcaeniş Bedirli
Odalar döşeli, mahat, sedirli
Ekinleri tolu vurdu kederli
Gavutla herleyi içer bu sene

Gazi Paşa hünkarımız şanımız
Ona feda olsun bizim canımız
Paytahtta oturan mebusanımız
Umarım vergiden geçer bu sene[20]

İHTİYARLIK DESTANI

İhtiyar nasılsın diye sorunca
Asayı kaldırıp kurhaç vurunca
Yoğurdu kaymağı balı görünce
Kulaç kulaç akar seli kocanın

Gözleri sulanır burnu fıngırdar
Güler iken camız gibi mangırdar
Geri yanı boş küp gibi tangırdar
Eksik olmaz yeğin yeli kocanın

---

[20] Kaynak şahıslar : Turan Yılmaz. Çongar, Gör.t.: 12.2.1988. Ömer Şahin, Güney 1932. Gör.t.:18.10.1994

Rahat edip yatağında yatamaz
Gelen gider südüğünü tutamaz
Kocalık bir bela kesip atamaz
Gizli gider gelir teli kocanın

Kafası dolanır vücut yaylanır
Çoluk çocuk alay eder eğlenir
Hiç durmadan vara yoğa söylenir
Bir dakika durmaz dili kocanın

Son zamanda el ayağa düşerse
Çok yiyerek kilo alıp şişerse
Hele bir de yatağına işerse
O zaman haraptır halı kocanın

Perişani'm rüyan hayal olursa
Dünyadan ahrete meyyal olursa
Helal süt emmişten ayal olursa
O zaman açılır gülü kocanın[21]

C. HALK ŞAİRLERİ:

Bunlar, halk şiiri geleneğine uygun olarak şiirler yazan kişilerdir. Toplum huzurunda veya düğünlerde diğer âşıklar gibi türkü söylemek, şiirlerini okumak, gibi bir kaygı gütmezler. Sadece şiire olan merakları ve sevgilerinden dolayı şiir yazarlar. Şiir onlar için bir geçim kaynağı değildir. Şiirlerinde, dini, milli ve ideolojik unsurlar ağırlıklı olarak yer alır. Bu grup şairleri âşıklardan ayırmak, ilk bakışta yanlış gibi görünse de, âşıklık geleneğini gereği gibi uygulamadıkları için, ayrı kategoride incelenmelerine gerek görülmüştür. Yörede tespit ettiğimiz halk şairleri şunlardır:

ALİ RIZA TAÇLI: 1948 yılında Sivas merkez ilçeye bağlı Haydarlı köyünde doğdu. İlkokulu Sivas'ta bitirdi. 1960yılında şimdiki adı TÜDEMSAŞ olan DMY fabrikaları Meslek okuluna girdi ve burada hizmetini sürdürüp 1986 yılında emekli oldu. Basına karşı büyük bir ilgisi olan şair 1992-93 yıllarında mahalli bir gazetede iki yıl idarecilik yaptı. 1993 yılında sahip ve genel yayın yönetmenliği yaptığı *Neşter* isimli haftalık bir gazete çıkardı. 4 sayı sonunda bazı nedenlerden dolayı yayınını durdurmak zorunda kaldı. Şiir de olduğu kadar nesirde de keskin bir ifade yeteneğine sahip olan şairin 100'e yakın makalesi, 50'ye yakın şiiri yayınlandı. Şiir yazmaya daha ilkokul sıralarında başlayan şair 1995 yılında "Mayınlı-Yol." Adlı ilk şiir kitabını yayınladı.

TAKDİM
Deli dolu giderken
Gönül bir dildara düştü
Ak mıdır kara mı derken
Bahtımıza kara düştü

[21] Kaynak kişi: İhsan Yüksekkaya, Çongar, 1933, Gör.t.: 03.05,1992

Ağladım ben doya doya
Ateşi koydum kovaya
Yürüdüm zümrüt ovaya
Yolum bir hükâra düştü

Yüklendim gamı mihneti
Bildim bu imiş hikmeti
Maşuk buldum Adalet'i
Sanmayın ağ yara düştü

Gönül kalmadı halinde
İsmi tesbihdir dilinde
Bübül gibi gül dalında
Öttü öttü zâra düştü

Garibe rahmet kılınır
Derdine derman olunur
Altına sarraf bulunur
Mallarım pazara düştü[22]

CELALETTİN TOKMAK: 1976 yılında Sivas'ta doğdu. Aslen Bedirli Köyündendir. İlk ve Ortaokulu Bedirli bucağında okuduktan kalan öğrenimini Sivas E.M.L.'nde tamamlayıp, en son 1997 yılında Dumlupınar Ünv. Simav Teknik Eğitim Fak. Makine Bölümünü bitirdi. Halen Muş'ta öğretmenlik görevini sürdürmektedir. Celalettin Tokmak'ın 2002 yılında *"Duygu Mekânı"* adlı yayımlanmış bir şiir kitabı bulunmaktadır.

SENİ ARADIM

Bir bulut oldum rüzgâr önünde
Kasırgada yelde seni aradım
Ayağı kayıp da düştü mü diye
Akarsuda selde seni aradım

Çobanlara sordum geçti mi diye
Yıldızlara sordum kaçtı mı diye
Bulutlara sordum uçtu mu diye
Atmacada helde seni aradım

Takıldım engele düştüm tuzağa
Aştım yokuşları vardım uzağa
Tutuldum borana kışa sazağa
Karlı dağda yolda seni aradım

---

[22] Ali Rıza Taçlı, *Mayınlı Yol* Sivas 1995 s. 9.

Hiç yorulmadım ümit kesmedim
Bulunmuyor diye sana küsmedim
Ne kör ne topal ne deli dedim
Gördüğüm her kulda seni aradım.

İHSAN YÜKSEKKAYA: 1933 yılında Çongar Köyü'nde doğmuştur. Âşık Perişani Baba'nın torunudur. Kendisi halen Kayseri Argıncık Mahallesinde ikâmet etmektedir. İhsan Yüksekkaya'nın bize ulaşan iki şiirini yayınlamakla yetiniyoruz.

NEFSİ EMMÂREM

Bana büyük darbe açar
Amansız nefsi emmârem
Üzerime ateş saçar
Amansız nefsi emmârem

Dört yanımı sardı duman
Böylelikle halım yaman
Ne canın der ne de canan
Amansız nefsi emmârem

Uğruyor yanıma bazı
Çoğu alır,verir azı
Hiç olmaz hakkına razı
Amansız nefsi emmârem

Kaygısız korkusuz yatar
Helal kâre haram katar
Kazancımı pula satar
Amansız nefsi emmârem

Bırakmaz yakamı kalan
Aklımı başımdan alan
Beni yerden yere çalan
Amansız nefsi emmârem

Alır yönetimi ele
Gör ki başa neler gele
Çektirir **İhsan**'a çile
Amansız nefsi emmâre

KADİR BABA (KADİR KARTAL): 1932 yılında Karalı Köyü'nde doğdu. Babası Kel Ali Oğulları sülalesinden Hüsnü, annesi Yıldızeli-Çağlayan Köyü'nden Hüsne'dir. İlkokula köyünde başlayarak okuma yazma öğrendi. Çocukluk çağı ve gençliğinin önemli bir bölümü köyde geçti. Askerliğini Jandarma sınıfında 1952-54 yılları arasında Silvan ve Kars'ta yaptı.

10 Mart 1958 tarihinde Karalı Köyü istasyonunda hat bekçisi olarak göreve başladı. 1963 yılında 24. Dönem Yol Çavuşu Kursu için Eskişehir'e gönderildi. Bu kursu birincilikle bitirerek yol çavuşu oldu. Bundan sonra Dört İşletmenin çeşitli mıntıkalarında (Yıldızeli-Artova-Bedirli-Sivas Merkez) görev

yaptı. 1975 yılında Sivas Dörteylül Akşam Ortaokulu'nu bitirerek diploma aldı. 1987 yılının Haziran ayında emekli oldu. Şimdi hayatta olmayan Kadir Kartal, evli ve dört çocuk babasıydı.

Sert mizaçlı ancak sevilen bir tip olan Kadir Kartal, kendi ilhamının etkisiyle şiirler yazmış ve şiirlerinde "Kadir Baba" mahlasını kullanmıştır. Biz, onun birbirinden güzel şiirlerinin ilerde bir kitap halinde yayınlamasını dileyerek, şimdilik iki şiirini okuyucularımıza sunuyoruz:

KÖYÜM

Seyrettim köyümü Kabur Ardından.
Ören olmuş Karalı'nın yarısı.
Çekilen gidiyor baba yurdundan.
Kurumuş yeşili solmuş sarısı.

Köyümde kalmamış eski modalar.
Bana gelsin ona gelen gadalar.
Kitli kalmış mum sekili odalar.
Oğul verip bal yapamaz arısı.

Köyüm seni şimdi kimler kayıra.
Tarlalar boz kalmış dönmüş çayıra.
Komşu köyler gelemezdi bayıra.
Yağmalanmış merasıyla harısı.

Köyüm, seni terkedilmiş sanarlar.
Ölüler dirilse, bizi kınarlar.
Isız kalmış soğuk soğuk pınarlar.
Su taşımaz olmuş kızı karısı.

Acep şimdi nere gitseler çareye.
Bu kadar komşular gitmiş nereye.
Bir zaman sığmazdık koca dereye.
On ev gitmiş orda kalmış birisi.

Köylü bir olunca dağı delerdi.
Köyümü görenin içi gülerdi.
Dağlarında koyun kuzu melerdi.
Tek mi kalmış koca köyün sürüsü

Köyümün pek çoktur merası dağı.
Ezelden olurdu kaymağı yağı.
Çayın kenarında bahçesi bağı.
Bal doludur armudunun irisi.

Köyümün gülleri açmadan kurur.
İnşallah gidenler geriye varır.
Ellerin köyleri gelişip durur.
Dilerim köyüme olur darısı.

Haramıya çadır kursam otursam.
Ekmeğimi sularına batırsam.
Yaren yoldaşımı bile götürsem.
Kekik kokar şimdi dağı deresi.

Selam olsun köyümüzde kalana.
Yurdumuzu vermesinler talana.
Canım kurban olsun çare bulana.
Derinden kanıyor köyün yarası.

Kadir Baba köyümüze atmasa.
Sözlerine hiçbir yalan katmasa.
Daha kimsi bi tarafa gitmese.
Bize yeter orda kalan gerisi.

SİVAS'IN

Her sene zamansız gelir oturur
Yüzsüz misafiri kışı Sivas'ın
Kendi gitmez ev halkını göçürür
Dertli bu yüzsüzle başı Sivas'ın

Dokuz ay gelir mi soba yakmakla
Kömür alınmıyor simit satmakla
Fakir fukarayı Allah sen sakla
Yanar kara bağrı döşü Sivas'ın

Her evin önünde kapaklı kuyu
Buz tutmuş akmıyor musluktan suyu
Misafir gitmiyor çekilmez huyu
Eğilir yüzüne kaşı Sivas'ın

Amansız kış tutar Mereüküm Dağı
Buzlarla yükselir Kızılırmağı
Köylerle kesilir merkezin bağı
Geçit vermez dağı taşı Sivas'ın

Yaman olur ilin ayazı kışı
Tarihi eskidir hesapsız yaşı
Madımaktan pişer tatlıdır aşı
Gardaşlar Dağıdır dışı Sivas'ın

Zemheri ayında hele Şubatta
Fakirin yüreği kan ağlamakta
Yatırım yapılmaz geri kalmakta
Bulunmaz bir yerde eşi Sivas'ın

Dört mevsim açmıyor Sivas'ın gülü
Çamurdan çıkılmaz bataktır yolu
Genç yaşta bükülür halkının beli
Dökülür erkenden dişi Sivas'ın

Sivas'ta dokunur antika halı
Meşhur olur derler Zara'nın balı
Amele meydanı işsizle dolu
Her zaman kıt olur işi Sivas'ın

Mert olur insanı asildir kanı
Gel de Sivaslıyı yakından tanı
Bastırmaz yurduna tek bir düşmanı
Cihana bedeldir beşi Sivas'ın

Bahara çıkarsa şükreder sağlar
Coşar Kızılırmak köpürür çağlar
Avcılar elinden dertlidir dağlar
İsyan edip göçer kuşu Sivas'ın

Kadir Baba Sivaslı Sivas'tan biri
Mahallesi Emek Tuzlugöl yeri
Memleket yoluna kurbandır seri
Umarım hayr olur düşü Sivas'ın

MİKTAT ÖZTÜRK: 1959 yılında Damlacık köyünde doğdu. Babası "Kavut gil" sülalesinden Şaban, annesi aynı köyden Şerife'dir. Çocukluğu ve gençliği Damlacık köyünde geçti. Köyde kaldığı süre içinde rençperlikle uğraştı. 1968-1969 öğretim yılında Damlacık Köyü İlkokulunu bitirdi. 1985 Yılında Türkiye Elektrik Kurumuna işçi olarak girdi ve halen yeni adı "TEDAŞ" olan bu kurumda görevine devam etmektedir. Şiirlerinde "Öztürk" mahlası kullanan şairimiz şiire 1993 yılında başlamış ve Sivas'ta çıkan "Anadolu" ve "Yeni Ülke" adlı mahalli gazetelerde bazı şiirleri yayımlanmıştır. Mütevazı bir şekilde şiir yazmayı sürdüren Miktat Öztürk, Halen Sivas'ta yaşamakta olup, evli ve beş çocuk babasıdır.

DAĞLAR

Kaldırın aradan kara perdeyi
Gurbette yolumu bağlaman dağlar
Gece gündüz ağlıyorum yar deyi
Gurbette yolumu bağlaman dağlar

Saymakla geçer mi gündüz geceler
Name yazdım okunmuyor heceler
Yıkılmış köylerim tütmez bacalar
Gurbette yolumu bağlaman dağlar

Ayrıldım sıladan derdim bitmiyor
Arzumu bildirdim fayda etmiyor
Seslendim yarime sesim gitmiyor
Gurbette yolumu bağlaman dağlar

Koyun kuzu birbirinden seçildi
Ekinler sarardı otlar biçildi
Öztürk'ün şerbeti doldu içildi
Gurbette yolumu bağlaman dağlar

ÖMERİ (Ömer YERLİ): 1941 yılında Merkez Karalar Köyü'nde dünyaya geldi. Babası Pirli Oğlu Sülalesinden Ahmet, annesi Güney köyünden Gülüzar'dır. Çocukluğu Karalar Köyü'nde geçti. Dini ilimlere karşı büyük ilgi duyuyordu. 1956-1964 yılları arasında Şarkışla'da Bekir Efendi namıyla anılan Bekir Gülmez'den ders aldı. Burada Sarf ve Nahv ilmini Abbas Efendiden (Şarkışla Savran Köyü'nden) hadis ve mantık ilmini Bekir Efendiden okudu. Bu ilimleri tamamladı. Şarkışla'da aldığı eğitim ile bir imama lazım olacak tüm bilgileri edindi. Hatta Sivas müftülüğünce kendisine "İmamlığa ehildir" belgesi verildi. 1962 yılında asker oldu ve vatani görevini Topçu olarak Gelibolu'da tamamladı. 1964 yılında Menşürlü köyünden Medine ile evlendi. Sırasıyla Karalar köyünde iki yıl, Güney Köyü'nde bir yıl, Ağcasu (Şarkışla)'da bir yıl imamlık yaptıktan sonra 1967 yılında Almanya'ya gitti. Şiirlerinde Ömeri veya Ömer mahlası kullanan şairimiz halen Almanya'da işçi olarak çalışmaktadır. 4'ü erkek 1'i kız olmak üzere 5 çocuk babasıdır. Şairimizi şiire sevk eden sebeplerin başında yalnızlık, memleket hasreti ve onu zaman zaman yoklayan değişik ilhamlar gelmektedir. Kendisine daha çok hangi saatlerde şiir yazdığını sorduğumuzda: Özellikle gece vardiyasında çalışırken içine bir yalnızlık ve memleket hasreti düştüğünü ve bu ilhamla sürekli yazdığını söylüyor.

NASİHAT

Oğul sana bir nasihat edeyim.
Kırılacak dala basma ha basma.
Biri gelir senden eman dilerse.
Kerem kıl amanın kesme ha kesme.

Od düştüğü yerde koylanır yanar.
Derde düşen elbet dermanın arar.
Baş vurur tabibe çareyi sorar.
Var ise çaresi susma ha susma.

Kör olsun demişler yokluğun gözü.
Yılandan soğuktur yoksulun yüzü.
Oturur mecliste dinlenmez sözü.
Zenginin kelâmı yosma ha yosma.

Nice günler gördüm aklı, karalı.
Muhannet elinden bağrım yaralı.
Ben cimri olmadım aklım ereli.
Darılma çiçeğim küsme ha küsme.

GARİP KUŞUM

Almanya'nın Badtölz şehrinde, evinin önünde sürekli, seher vakti öten bir kuştan ilham alarak yazmıştır:

Garip kuşum niye dertli ötersin.
Sanki dosttan ayrı düşmüş gibisin.
Her sabah her seher figan edersin.
Dertleri başından aşmış gibisin.

Âşık mısın dost bağının gülüne.
Boğulmuşsun gözleriyin seline.
Hayran oldum senin şirin diline.
Sure-i Furkanı açmış gibisin.

Kuş dilinden nice hikmet derlenir.
Hu diyende şirin dilin ballanır.
Seni duyan dilsiz olsa dillenir.
Pir elinden bâde içmiş gibisin.

Aşk oduna düşmüş durmaz yanarsın.
Anlayana türlü ibret sunarsın.
Gelip gelip yakınıma konarsın.
(Uyan Gafil !) deyip uçmuş gibisin.

Sular onun aşkı ile akıyor.
Güller onun firkatinden kokuyor.
Hep dilinden süphanallah çıkıyor.
İdris ile hulle biçmiş gibisin.

Dost firkati bağrın yakmış nar gibi.
Bir başıma fani dünya dar gibi.
"Zulmettim nefsime Rabbim" der gibi.
Ömer'in derdine düşmüş gibisin.

GELDİ

Fikreyledim şu ölümü
Yandı özüm coşa geldi
Soldurur bir gün gülümü
Doldu gözüm yaşa geldi
Yaşa geldi yaşa geldi
Fani dünya hoşa geldi
Gönül baharı arzular
Eyvah mevsim kışa geldi

Ne çoğum de ne de azım
Ne oğlum de ne de kızım
Geldi geçti bahar yazım
Şimdi mevsim kışa geldi
Kışa geldi kışa geldi
Fani dünya hoşa geldi
Gönül baharı arzular
Eyvah mevsim kışa geldi

Evvel bir başka yürürdüm
Hep böyle kalır bilirdim
Yaşlıları hor görürdüm
Eyvah şimdi başa geldi

Başa geldi başa geldi
Fani dünya hoşa geldi
Gönül baharı arzular
Eyvah mevsim kışa geldi

Gahi hoca gahi hacı
Bulunmaz derdim ilacı
Ne hancıyım ne külhancı
Ömer Han'a boşa geldi
Boşa geldi boşa geldi
Fani dünya hoşa geldi
Gönül baharı arzular
Eyvah mevsim kışa geldi

RECEP KIZILKAYA: 1952 yılında Sivas'ın Hayırbey Köyü'nde doğdu. İlkokulu Köyü'nde bitirdikten sonra ortaokul ve lise tahsilini Sivas'ta tamamladı. 1977 yılında Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü'nden mezun oldu. Sivas ve çevresinde çeşitli Orta Öğretim kurumlarında öğretmenlik yaptı. Halen öğretmenlik görevini Sivas'ta sürdürmektedir. *Kavuşanlar* ve *Gönüller Birleşince* adlarında iki kitabı çıkmıştır.

KURTULUŞ VE TÜRK GENÇLİĞİ

Gelecekte sahibisin vatanın
Emaneti sana şehit yatanın
Hep birlikte suratına düşmanın
Vuralım ki, Türk Gençliği kurtulsun.

Dertmend olup yarasını sarmaya
Yeter artık O'ndan uzak durmaya
Nedir ? deyip dertlerini sormaya
Varalım ki, Türk Gençliği kurtulsun.

Daha ilkokula gittiği zaman
Kalemi ilk defa tuttuğu zaman
Karnını doyurup gönlüne iman
Verelim ki, Türk Gençliği kurtulsun.

Aradaki husumeti kaldırıp
Daha mikrop bataktayken öldürüp
Milli Birlik Şuuruyla doldurup
Derelim ki. Türk Gençliği kurtulsun.

Ayrı ayrı vadilerden tek akış
Ayrı ayrı vicdanlardan tek bakış
Ayrı ayrı gönüllerden tek nakış
Örelim ki, Türk Gençliği kurtulsun.

Göğsünü vatana siper tutarak
Çamlarında türlü kuşlar öterek
Kalplerimiz vatan için atarak
Duralım ki, Türk Gençliği kurtulsun.

Susturalım hainlerin dilini
Kapatalım kötülüğün yolunu
Her kim ise bölenlerin elini
Kıralım ki Türk Gençliği kurtulsun.

Vatan denilince canını vermiş
Bayrak denilince kanını vermiş
Birlik denilince kol kola girmiş
Görelim ki, Türk Gençliği kurtulsun[23]

REFÎKÎ:

Refîkî, İlbeyli yöresinde doğmamıştır. Ancak, gençliği dahil olmak üzere ömrünün önemli bir kısmı İlbeyli yöresinde geçmiş olduğundan ve mezarının da Çallı Köyü'nde olmasında dolayı, onu İlbeyli şairleri arasına almayı uygun bulduk. Onun hayat hikâyesi kısaca şöyledir:

"Asıl adı Mehmet Şanlı olan Refîkî, 1874 yılında Kars'ın Hacı Şerif Mahallesinde doğdu. Babası Şuayboğulları'ndan Halit Efendi, annesi ise Sultan Hanım'dır. 1878'de Kars'ın Ruslar tarafından işgali üzerine bütün aile evini –barkını, malını-mülkünü terkedip Sivas'a göçtü. Hükümet onları Yıldızeli'nin Davulalan (Davlıalan) köyüne yerleştirdi."[24]

Bazı kişilerle anlaşamayınca ailesi, Davulalan'ı terk ederek yine Yıldızeli'ne bağlı bir köy olan Belcik Köyüne göçtü. Babası bu köyde hem imamlık yapıyor hem de çevre köyleri gezerek vaaz ediyordu. İlk tahsilini babası Halit Efendi'den aldı.

"Refîkî'nin çocukluğu ve ilk gençlik yılları Belcik Köyünde geçmiştir. Şairin gençlik yıllarında babasıyla birlikte çevre köyleri dolaştığını bazı şifahi kaynaklardan öğreniyoruz."[25]

Babasının ölümünden sonra Akdağmadeni'ne gitti. Kaput'ta medreseyi bitirerek tekrar Belcik Köyüne döndü. Aynı yıl bu Köyde "Bekir Emmi" namıyla tanınan kişinin kızı Ayşe Hanımla evlendi. 1901 yılında askere gitti ve 1908 yılında bu görevini tamamlayarak Belcik'e döndü.

"Askerlik dönüşünde, Belcik'te yapacak iş bulamayınca, imamlık yapmak üzere Bedirli Bucağına bağlı Damlacık köyüne gider. Burada bir süre imamlık yaptıktan sonra, Çallı Köyü ağası "Himmetinoğlu"nun davetine icabetle Çallı köyüne yerleşir ve ölümüne kadar orada yaşar. 1949 yılının Aralık ayında, 75 yaşında, Çallı köyünde hayata gözlerini kapamıştır. Mezarı da bu köydedir."[26]

Refîkî, Mevlevi tarikatına intisap etmiş, bilgili, görgülü ve sözü sohbeti dinlenir bir insandı. Yaşadığı çevrede "Hoca Mehmet Refîkî" namıyla anılan

---

[23] Recep Kızılkaya, *Gönüller Birleşince*, Sivas 1989 s. 7-8)
[24] İbrahim Aslanoğlu, Halk Pınarından Damlalar, **Refîkî**, Sivas Folkloru, Sayı: 78, Temmuz 1979, s.20.
[25] Halim Gökçe, **Mehmet Refîkî (Hayatı, Edebî Kişiliği, Şiirleri)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, yayınlanmamış Master Tezi, Ankara-1998, s. 9.
[26] Halim Gökçe, A.g. tez, s.9-10.

şairimiz şiirlerinde "Refîkî" mahlasını kullanmıştır. Refîkî Hakkında, Öğretmen Halim Gökçe'nin hazırladığı tez onunla ilgili yapılmış mükemmel bir çalışmadır. Bu yüzden, Refîkî hakkında geniş bilgi almak isteyenlere bu tezi tavsiye ediyor ve bu tezin kitap olarak yayınlanmasını haklı olarak bekliyoruz. İşte, Hoca Refîkî'nin şiirlerinden bazı örnekler:

AFFET GÜNAHIM

Bir ismin settâr
Direm yâ Gaffâr
Ey perverdigâr.
Affet günâhım.

Ben oldum zelil
İtme sen hacil
Lütfu bol Celil
Affet günâhım.

Bildim cihânı
Küllü men fâni
Eyle ihsânı
Affet günâhım.

Eyle sen meded
Ey ferd ü Samed
Kusurum bi-had
Affet günâhım.

Dest-gir kula
Sensin ey Mevlâ
Yok senden evlâ
Affet günâhım.

Refîkî kuldur
Aybı mebzuldur
Rahmetin boldur
Affet günâhım.

AŞKINDAN MUSTAFA'NIN

Geçdim cân ile serden.
Aşkından Mustafâ'nın
Mâ-sivâ-yı ağyârdan
Aşkından Mustafâ'nın

Âşıkam cân u dilden
Görüşmek gelmez elden
Bülbül vezgeçer gülden
Aşkından Mustafâ'nın

Andelib oldum güle
Minnet etmem bülbüle

Dilsizdim geldim dile
Aşkından Mustafâ'nın

Fânidir dünyâ bildim
Çeşmim gubârın sildim
Ölmüşdüm câna geldim.
Aşkından Mustafâ'nın

Ruz u şeb eylerim zâr
Gönül ma'şukın arar
İtmez bir yirde karâr
Aşkından Mustafâ'nın

Kamu ervâh-ı nebi
İclâle geldi seni
Refîkî yanar cânı
Aşkından Mustafâ'nın

SESLENMEZ İMİŞ

Bir Adem teşebbüs etse bir işe
Temel kurulmazsa başlanmaz imiş
Gelse bir araya bir iki şişe
Değmezse beraber seslenmez imiş

Bırak masivayı desinler deli
Erersen kemale olursun veli
Bakma el sözüne at kıylü kalü.
Meyvesiz bir ağaç taşlanmaş imiş

Zühdü takva olan bilir kıymetin.
Mezmun tutuldukça artar hümmetin
Bilmez enayiler aşkın lezzetin
Altın yere düşse paslanmaz imiş

Zemmeder alimi kendini bilmez
El vurup gözünün gubarın silmez.
Sui zandan asla kemal eksilmez.
Saliki mürailer hoşlanmaz imiş

Refîkî ne yaman eyledin efkar
Muinin Allah'tır erişmez zarar
İftira edenler lanet şad hezar
Bedahlak olanlar usanmaz imiş.

D. KALEM ŞAİRLERİ:

Bunlar, sadece halk şiiri geleneğine bağlı kalmayıp değişik biçimlerde şiirler yazan kişilerdir. Bazı şiirlerini halk şiiri tekniğine uygun olarak yazmalarına rağmen genelde halk şiirinden ayrıldıkları için bu kategoride

incelenmelerine gerek duyulmuştur. Bu tanıma uyan ve tarafımızca tespit edilen isimler şunlardır:

BEKİR GÜZELDAĞ: 1956 yılında Gazibey Köyü'nde doğdu. İlkokulu Gazibey Köyü'nde okuyan Güzeldağ, Orta Öğrenimini, Sivas Selçuk Ortaokulunda başlayıp Dört Eylül Orta Okulunda tamamladı. Daha sonra Ticaret Lisesine giderek liseyi burada bitirdi. Yüksek Öğrenimini 1977-80 yılları arasında Bursa Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümünde tamamladı. Aynı yıl Antalya Merkez Ortaokuluna atandı. Köyünün ilk öğretmeni olma ünvanını da böylece kazanmış oldu. Beş çocuklu bir ailenin en büyüğü olan Bekir Güzeldağ halen evli ve iki çocuk babasıdır. *"Sanki Sen Varsın"* adlı şiir kitabı 1996 yılında Cengiz Zerman tarafından hazırlanarak edebiyat dünyasına kazandırılmıştır.

AL BAYRAĞIM:
Nazlı nazlı dalgalan Bayrağım
Al renginde şehit kanı görürüm
Ertuğrul'u, Kanuni'yi, Yavuz'u
Yıldızlarda Alparslan'ı görürüm.

Malazgirt'te kasırganın önünde.
Hilal'in ki mü'minlerin gönlünde
İstanbul'da Ulubat'ın elinde
Sana bakar Fatih Han'ı görürüm.

Milletimin namususun, canısın
Sakarya'da Mehmedimin kanısın.
Müjdelenmiş bir ordunun şanısın
Hep seninle o Sultan'ı görürüm.

Işık oldun Hakk yolunda, yolumda
Destan oldun ozanımda, dilimde
Bir baştan bir başa Anadolumda.
Atatürk'le o turfanı görürüm.

Senle doğdum yalnız senle yaşarım
Ezelden ebede senle koşarım
Senin için tende canı boşarım
Bu uğurda çok kurbanı görürüm[27]

HÜSEYİN KAYA

1975 yılında Kahyalı köyünde doğdu. İlkokul ve ortaokulu Sivas'ta okudu. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde başladığı üniversite tahsilini, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. 1997 yılından beri öğretmenlik yapmaktadır. Şiirleri, *Rûzigâr, Kırağı, İnsan Saati, Martı, Süveyda* dergileri başta olmak üzere bir çok dergilerde yayımlandı. Sanatını günden güne

---

[27] Bekir Güzeldağ, *Sanki Sen Varsın*, Hazırlayan: Cengiz Zerman, Sivas 1996, s. 30

ilerletmeye çalışan ve bir şiir sevdalısı olan Hüseyin Kaya'nın iki şiirini aşağıda sunuyoruz.

YOLCUNUN İLAHİSİ

"Suna Dedimse"

Bu ten sunak mı suna
bu aşkın korkusuna
hüznü azık mı verdin
kalbinin yolcusuna

sen benim kalbimi bilmezsin suna
doktorlar hiç bilmez
babam da
bilmezsin hangi nehrin içime dolduğunu
deli taylar misali koşarken gözlerinde
aslında zavallı bir bakar kör olduğumu
sen benim kalbimi bilmezsin suna

ağrımadan geçmedim ben bu hayatı
geçemedim özenmeden kuşlara ceylanlara
bilseydim içimde bu atıldığım kuyuya
bilseydim kervanların uğramayacağını
bağlanırdım bir yakub'un ak düşmüş saçlarına

sen mağrur esirleri bilmezsin suna
hayatı bir yük gibi boşanarak sırtından
içindeki en yüksek dağa kaçanları da
bilmezsin bu ağzımı kan eden ilahiyi
içimden katar katar geçen intiharlara
her akşam ninni diye söylediğimi

çekilirken sessizce kalbimin doğusuna
doğrudur yıldızlara bakarak ağladığım
ruhumu çok uzakta bir deniz kıyısında
gözlerinden yaralı ak bir gemi sandığım
doğrudur güneşsiz ateşsiz ısınarak
yağmursuz ıslandığım

yine de yürürüm
çölümü ve yolumu taşıyarak içimde
bu hayatı aşkını mil çekip gözlerime
bu hayatı acıyı mil çekip gözlerime
yine de yürürüm

gün gelir göğümde sessiz bir yıldız gibi
kalbimin çamuruna yeniden bürünürüm
ki benim kalbimi bilmezsin suna

suna bu yol hüzün
yakar kül etmez közün

vuslat da firkat olur
düşer aynama yüzün

YOLCUNUN İLAHİSİ 2

senden sonra içimde tek hüzün kaldı suna
herşey geçti masaldı her şey masaldı suna

daha yaşamak deme sevmek sevilmek deme
nem kaldı bağlayacak yüzündeki perçeme

bir bulut gibi sessiz gittin ve kaldı kalan
şimdi nasıl sunulur söyle sana adanan

ya döndür geri gelsin döndür gelsin gideni
ya da sen gel ağula aşk bildiğinle beni

sen gittiğinden beri bitmez güzdeyim suna
dökülsün yapraklarım ben o sözdeyim suna

İHSAN KOYUN: 1944 yılında Kabasakal Köyünde doğdu. Sivas Sigorta hastanesinde sağlıkçı olarak çalışarak buradan emekli oldu. Halen Sivas'ta ikamet etmektedir. Şiir yazmaya, bir kadının kendisine iftira etmesi üzerine başlayan İhsan Koyun'dan şimdilik kitabımıza bir şiir almakla yetiniyoruz.

GAFİL KADIN
Azrail emrile alacak bizi
Gördüğün bu toprak yutacak bizi
Mahşerde hesaba çekecek bizi
Haberin yok muydu ey gafil kadın

Hazreti Yusuf da olmuş ben gibi
Züleyha iftira etmiş sen gibi
Ayet ile doğrulandı gün gibi
Haberin yok muydu ey gafil kadın

Kolay değil cemiyette yetişmek
İnsanlık dışıdır böyle itişmek
Sabır ile olur Hakka erişmek
Haberin yok muydu ey gafil kadın [28]

MUSTAFA AYDIN: 1960 yılında Yanalak Köyünde doğdu. Babası Halitbeygil Sülalesinden Şükrü, annesi Artova doğumlu Naime'dir. Sırasıyla, Yanalak Köyü İlkokulu ve Sivas Dörteylül Ortaokulu'nda okudu. 1980 yılında Sivas Lisesi'ni bitirerek orta öğrenimini tamamladı. 1983 yılında askerlik görevini tamamlayarak, bir kamu kuruluşuna geçici işçi olarak girdi. Hala aynı görevine devam etmektedir. Şiir yazmaya 1976 yılında başlayan Mustafa

[28] Alparslan Ayral, *Hayattaki Sivaslı Şairler –I-*, Sivas 1994, s.71

Aydın'ın yayınlanmamış çok sayıda şiiri vardır. Aşağıya almış olduğumuz, "İlbeyli Destanı" adlı şiiri bizce oldukça başarılı ve ilginç bir şiirdir. Şiir yazmayı aralıksız olarak sürdüren Mustafa Aydın evli ve iki çocuk babasıdır.

ELBEYLİ YÖRÜKLERİ[29]

Türklerin anayurdu Orta Asya'ymış bir zaman.
Koç yiğitler türermiş yaman dedikçe yaman.
Akarmış şırıl şırıl çayları dereleri.
Yem yeşil uzanırmış dağları ovaları.
Mutluymuş atalarım sürüp giderken bu dem.
Hiç hesapta olmayan ortaya çıkmış birden.
Çekilmiş ırmakları, gölleri buharlaşmış.
Kurumuş yaylaları, ovaları çölleşmiş.
O zümrütten dağları sarardıkça sararmış.
Kötü talih sonunda Türkün bahtı kararmış.
Orda yaşamak için ümit kalmamış ki hiç.
Başlamış anayurttan dört bir yana büyük göç.
Çoluk çocuk, davar, mal yollara dökülmüşler.
Türklerin töresi bu ihtiyar gün görmüşler.
Beylerin önüne düşüp yol göstermişler.
Bu beylerden birisi obasını alarak
Yerleşmiş Horasan'a çetin yollar gelerek.
....
Toplamış kabileyi, eşitçe üçe bölmüş.
Bu obalar sizindir geçimi size demiş.
Almışlar obasın: beyler yola düşmüşler.
Böyle hayli bir zaman çok yerler dolaşmışlar.
Nihayet en sonunda Halep'e gelmişler.
Birisi yurd edinip kalıvermiş orada.
Diğer bey obasıyla devam etmiş yoluna.
Gezmiş Anadolu'yu tarih gülmemiş ona.
Her günü bir felaket tasa üstüne tasa.
Nihayet en sonunda gelivermiş Sivas'a.
Isınmış havasına, dağına, bayırına.
Kondurmuş obasını Çallı'nın çayırına.
Tıpkı bir su gibi akıp giderken günler.
Serpilip her tarafa çoğalıyormuş onlar.
Sürüleri sarmışlar, dağları bayırları.
Yılkı yılkı atları yiyormuş çayırları.
....
Bir ıtır ki içerde geziyor buram buram.
Sol yanında bir kılıç sağ başındaydı Kur'an.
Anladı ki ihtiyar El Beyiydi oturan.
Bey bunları misafir kabul etmişti bir an.
Adamları pür telaş ediyorlardı ikram.
İhtiyar, beye dönüp dedi ki: "Güzel beyim.
Bir meramım var ama bilmem ki nasıl deyim.

[29] Bu manzum destan Yanalak Köyü'nün eski muhtarı Şükrü AYDIN'ın anlattığı bir hikâyeden yararlanılarak oğlu Mustafa Aydın tarafından kaleme alınmıştır.

Çok uzaktan geldiniz, belli yabancısınız.
Siz burda durdukça da başımız tacısınız.
Yalnız güzel El Beyi şunu deyim ki sana.
Buralar kötü yerler yakışmıyor obana.
Sana ben geldim şimdi sizleri düşünerek.
Oban ve hayvanların rahat etsin diyerek.
Ben yıllar öncesinden alışveriş ederdim.
Mesleğimin icabı her tarafa giderdim.
Size mesken olacak bir yer düşünüyordum.
O yeri işte beyim bu gece hatırladım.
Yozgat'ın yakınında Çekerek denen ırmak.
Şekerden tatlı suyu sanki akar bal kaymak.
O su ile taş yese insan bilmiyor doymak.
Kenarında düzlükler yemyeşil oymak oymak.
Orda bolluk bereket daha kolaydır geçim.
Ben orayı düşündüm sizin iyiliğiniz için"
İhtiyar sözlerini böyle tamamlamıştı.
Ne yapmak istiyordu bey hiç anlamamıştı.
Bazı şeyler canlandı El Beyinin gözünde.
Çok manalar aradı ihtiyarın sözünde.
Ne demek istiyordu beye bu yaşlı kişi.
Tatlı güzel sözleri maksatlı mıydı işi ?
....
El Beyi anladı ki ihtiyar bir hilebaz
Bir ceza düşündü ki görenler demesin az
Maiyetinde çalışan iki kişi çağırdı
İçi temiz boş olsun bir küp getirın dedi
Dedi ki ihtiyarın sırtına verin küpü
Sonra sakın düşmesin güzelce sarın ipi
Anlamıştı ihtiyar durmadan inliyordu
Çekerek ırmağına su için gidiyordu
Bey dedi ki: "İhtiyar ! O Suya gideceksin !
Bakayım çok mu tatlı bana getireceksin"
Yanına iki genci muhafız tayin etti
İhtiyarı otağdan küp sırtında yolc'etti
....
İhtiyarla iki genç günlerce yol aldılar
Bir gün sabaha karşı Çekerek'e vardılar
Sularını doldurup bir müddet dinlendiler
Geldikleri tarafa tekrar geri döndüler
İhtiyarın sırtında su dolu koca bir küp.
Yürüyordu durmadan emire boyun büküp.
Tutup geldikleri yol bir köyden geçiyordu.
Perişan ihtiyarı köyden bir kadın gördü.
Dedi ki "Ey ihtiyar suçun nedir ki böyle.
Merak ettim doğrusu dur hele bana söyle"
İhtiyar durdu biraz terlerini silerek.
Cevap verdi kadına acı acı gülerek:
"Çallı Çayırı derler bizim orda bir mevki.
Bir bey geldi oraya El Beyidir derler ki.

Bir nâne yedim orda o bey bunu farketti.
Çekerek ırmağından ağzımı çalkalattı.
....
İhtiyar hiç durmadan peş peşe soluyordu.
Zaten yolda bitmişti Çallıya geliyordu.
İhtiyarı seyire çıkmıştı köylüleri.
Anladılar ki artık çok kötüydü halleri.
Küp sırtında otağa girdi sefil ihtiyar.
Dedi: "İşte su beyim, size ne yapsam değer"
Bey dedi ihtiyara: "Nasılmış tuzak kurmak.
Gayen bizi aldatmak bahane ova ırmak.
Haydi şimdi ihtiyar götür bu suyu köye.
Madem bu su çok tatlı bütün köylü içecek.
Bunu ben istiyorum köylüye tek tek söyle.
Yarından tezi yoktur bu köy burdan göçecek"
İhtiyar döndü köye herkese dedi ki bir bir.
Terkedin yarın köyü El Beyindendir emir.
O köy göç etti ordan ortalık çok duruldu.
Elbeyli dedikleri işte böyle kuruldu.
Günden güne orada nüfusları çoğaldı.
Bir gün geldi ki artık yüzlerce hane oldu.
Dağıldı bu haneler kırk iki pare oldu.
Alt başıdır Yanalak, üst başı kavlak dendi.

MUSTAFA RAHMİ İPEK

Mustafa Rahmi 1941 yılında Sivas'ın Merkez Çaypınar Köyü'nde doğdu. İlk okulu aynı köyde okudu. 1963 yılında Sivas Erkek Sanat Enstitüsü'nün Genel motor bölümünden mezun oldu. 1968 yılında TCDD 4. Bölge Müdürlüğünde muhasebe memuru olarak göreve başladı. 1974 yılında Sivas TCDD Hastanesi'ne naklen geçti. 1981 yılında, öğretmen olan eşini kaybetmesi onu çok etkiledi. 1988 yılında çalıştığı aynı hastanenin, Hastane Müdürlüğü görevine getirilmiş olup ve halen bu görevi ifa etmektedir.[30] Mustafa Rahmi'nin 1992 yılında *"Mustafa Rahmi'den Şiirler"* adlı bir şiir kitabı Gülnaz İpek tarafından hazırlanarak yayınlanmıştır.

SİVAS:
Çıktım Gardaşlar'a, seyran eyledim,
Tarihe mal olmuş kalesin Sivas.
Dört yanına baktım, coştum söyledim,
Gurbete gidene sılasın Sivas.

Bir yanında Kızılırmak bükülür,
Üniversite âbidesi dikilir,
İlim irfan tohumları ekilir
Yeşeren kültüre halısın Sivas.

Yıldız dağı, başı duman görünür,
Lale sümbül örtüsüne bürünür,

[30] Gülnaz İpek, *Mustafa Rahmi'den Siirler*, Sivas 1992, s.5

Bölük bölük ak koyunlar sürülür,
Ağlayan gözümün selisin Sivas.

Gökpınar gölünde yedi renk vardır,
Folklorda türküde bir ahenk vardır.
Taşın toprağında bir mihenk vardır.
Bozulmamış bağın gülüsün Sivas.

Tödürge Gölü'nden Yaraş belinden,
Bade içtim bir güzelin elinden,
Pir Sultan Abdal'dan Âşık Veysel'den,
Zaralı Halil'in ilisin Sivas.

Suşehri'nde Kelkit Çayı vadisi,
Divriği'de Selçuklular Camisi,
Sinesinde Abdulvahab Gazisi,
Seyyah Evliyanın yolusun Sivas.

Ulaş'ın gölünde uçuşur kazlar,
Nişanda, düğünde çalınır sazlar,
Çayırda madımak toplayan kızlar,
Derbeder aşığa kalesin Sivas.

İmranlı'nın suyu soğuk içilmez,
Çok şairim vardır amma seçilmez,
Ruhsati, Refîkî hiç söz edilmez,
Şairin yazarın ilisin Sivas.

Divane gönlümde bilmem, neler var,
Senden ayrı kalsam çekem ahüzar,
Rahmi'ye sonunda olursan mezar,
Şu fani cısmime gülesin Sivas[31]

NEVZAT KARATAŞ

1962'de Durdulu Köyü'nde doğdu. İlk öğrenimini köyünde yaptı. 1975-76 öğretim yılında Sivas İmam hatip Lisesi'ne kayıt oldu ve 1981-82 öğretim yılında buradan mezun oldu. 1982-83 öğretim yılında Ankara Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü kazandı. Halen aynı fakültede yüksek öğrenimine devam etmektedir. Şiir yazmaya ortaokul yıllarında başladı, lise yıllarında çeşitli gazetelerde şiirleri yayınlandı. Nevzat Karataş'ın 1985 yılında *"Sabaha Doğru"* adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

GECE:

Gecelerden bir gece.
Zifir mi zifir gece...
Kalpte aynı faaliyet,
Dudakta "İki hece"...

---

[31] Gülnaz İpek, a.g.e.s. 14-15

Sükûnet, âh ! Sükûnet;
Rûhumdaki hükûmet !
Her gece bir ziyâfet
İstiyorum; böylece.

"Sabâh'ın hasretiyle
Ömrüm geçiyor böyle.
Ne kadar kaldı, söyle;
Çetrefilli bilmece !..

Ve bir müjdeli haber
Getiren, son Peygamber (s.a.v.)
Bu haberle berâber
Ümitlendim iyice...

"Şafak sökecek !.." diye
Çağıran münâdiye
Tükenmeyen hediye:
Bir duâ; "altı hece" !..[32]

E. USTA MALI SÖYLEYEN TÜRKÜCÜLER ve HİKÂYECİLER:

Yukarda açıklandığı gibi, İlbeyli yöresinde, sesi güzel olup iyi türkü söyleyen, hikâye anlatan ve türkü söylemeyi geçim kaynağı haline getiren kişilere *"Âşık"* denilir. Bu yüzden yörede güzel türkü söyleyen herkese "Âşık" adı verilmiştır. Gerçekte ise, âşık, kendinden söyleyen yada irticalen (doğaçtan) söyleyen kişidir. Biz, halkın "âşık" dediği bu usta malı türkü söyleyen kişileri, gerçek âşıklardan ayırmak amacıyla onları bu kategoride incelemeyi uygun bulduk. Bu grupta yer alan kişiler, çok sayıda makam, türkü ve hikâye bilirler. Önemli bir kısmı bu yolla geçinmişlerdir. Aralarında usta-çırak ilişkisi mevcut olup, bu ilişki son kuşak ustaların ölümüne kadar sürmüştür. Teknolojik gelişmeyle birlikte görülen kültürel yozlaşmadan türkücüler de nasibini almış, bir zamanlar peşlerinden atlılar gönderilmek suretiyle düğünlere davet edilen bu kişiler günümüzde tamamen eski itibarlarını kaybetmişlerdir. Bu geleneği, saz çalıp türkü söylemek suretiyle sürdüren birkaç kişinin olması ise sevindirici bir durumdur. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yörenın eski ve yeni türkücüleri şunlardır:

1. Âşık Halil (Kel Âşık-Kel Halil): Esas kimliği Halil Karakuş olup Koyuncu Köyündendir. Âşık Halil, Âşık Üsüyün'ün çırağı idi. Şimdi hayatta değildir. Sesi güzeldi. Ancak çok bağırırdı. Sesi yüksek perdedeydi. Bilgiliydi, Arabi Farisi okumuşluğu vardı. Tüm hikâyeleri bu yüzden iyi bilirdi. Kısa boylu, kırmızı benizli, siyah sakalı sevimli bir insandı. Aşırı derecede av merakı vardı ve şakayı çok severdi. Yarenlikliydi. Hafif azgın çehreliydi. Dürüst ve namuslu bir insandı[33].

2. Âşık Haso: Esas Kimliği Hasan Hasputçu'dur. 1342 (m. 1926) yılında Çongar Köyünde doğdu. Babasının adı Musa, annesinin adı

---

[32] Nevzat Karataş, *Sabaha Doğru*, Konya 1985, s. 79
[33] Kaynak kişi: Aşık Osman Taş, Keçili.

Fatma'dır. Vezir Uşağı sülalesinden olan Âşık Hasan'ın, gençliği, çocukluğu ve olgunluk dönemi köyünde geçti. Ömrünün önemli bir kısmını sığır çobanlığı yaparak geçirdi ve fakirlikten bir türlü yakasını kurtaramadı. Okuryazarlığı olmayan Âşık Haso, usta malı türküler söyler ve bir hayli halk hikâyesi bilirdi. Sesinin güzel olmasından dolayı ona "Âşık Haso" denilmişti, yoksa kendiliğinden söyleyemezdi. 1995 yılında Çongar köyünde öldü.

3. Âşık Mıstık (Mustafa Ağca), Gazibey: Usta malı türküler söyler ve hikâye anlatır. Şu anda Kayseri'de ikamet etmektedir.

4. Âşık Osman: Esas kimliği Osman Taş'tır. 1928 yılında Keçili Köyünde doğmuştur. Cebecioğulları sülalesindendir. Babasının adı Abdülkadir, annesinin adı, Mevlüde'dir. Kısa boylu, siyah top sakallı, güler yüzlü, sevimli çehreli bir insandır. Uzun süre İlbeyli-Tonus yörelerinde eski Âşıklarla birlikte âşıklık yapmış, çalıp çağırmıştır. Eski usul kumaştan pantolon ve avcı yeleği giyer. Çok makam bilir, eski âşıklara ve kültüre aşinadır. Okur yazar olan Osman Taş, halen Sivas-Altıntabak Mahallesinde ikamet etmektedir.

5. Âşık Silo (Süleyman Avcı): 1940 yılında Gazibey köyünde doğdu. Babası "Molla Memiş gil" sülalesinden Mehmet, annesi Şahlı köyünden Fatma'dır. Çocukluğu ve gençliği köyünde çobanlık yapmakla geçti. Hiç okula gitmedi. Ancak, kendi gayretiyle okuma yazma öğrenerek, ilkokulu dışardan bitirip diploma aldı. 1954 yılında "Lalizer" isimli hanımla evlendi. 1961 yılında, piyade sınıfından asker oldu. Isparta ve Ankara'da askerlik görevini yaparak 1963 yılında terhis oldu. Askerden geldikten sonra, ayrı bir ev yaparak birlikte kaldığı amcasının yanından ayrıldı.

Çobanlık yaptığı yıllarda, devamlı yanında, "Karacaoğlan", "Ruhsati", "Âşık Garip", gibi kitaplar götürür ve boş zamanlarında okurdu. 1974 yılında Kayseri'ye göçtü. 1977 yılı Mart ayında Kayseri Belediyesinde işe girdi ve burada 14 yıl çalışarak, 1988 yılında emekli oldu. Halen Kayseri Argıncık'ta Emekli olarak yaşantısını sürdüren Âşık Süleyman, evli ve üç çocuk babasıdır. Âşık Süleyman yöre türkülerini iyi bilen bir kişidir. Ayrıca çok sayıda usta malı türküler de söylemektedir. Kendisinin söylediği birkaç destanın ötesinde başkaca eseri bulunmamaktadır. Çok sayıda halk hikâyesi ve yöre kültürünü bilen Âşık Süleyman, önemli bir kaynak kişi olma özelliğini korumaktadır.

6. Âşık Sülo (Süleyman Doğruyol): Aylı Köyündendir. Ustası Baharözü Köyünden *Âşık Ömer*, çırağı ise Koyunculu *Âşık Hüseyin*'dir. Âşık Sülo Keçili Köyüne düğüne gelince Âşık Hüseyin 8-10 yaşlarında bir çocukmuş. Onu orda keşfedip kendisine çırak etmiş[34].

7. Âşık Üsüyün (Hüseyin Kantar): İbrahim oğlu, Koyuncu doğumlu. Kafası harita gibiydi. Okumuşluğu yazmışlığı yokmuş. İlk ustası Arıklar Köyü'nden (Yıldızeli'ne bağlı) Marangoz *Süleyman Usta*ymış. İlk Âşıklığı, hikâyeleri ve türküleri Süleyman'dan öğrenmiş. İkinci ustası ise Aylı Köyü'nden *Âşık Sülo*'dur. Hüseyin söylediği makamların hemen hemen hepsini Sülo (Süleyman)'dan öğrenmiş. Âşık Sülo'nun da ustası Baharözü Köyü'nden Âşık Ömer'miş. Marangoz Süleyman üç ay Koyuncu'da oda yapmış. Bu sürede bildiklerinden Âşık Hüseyin'e anlatmış. "Âşık Üsüyün usta malı söylerdi, ince ve dokunaklı çok güzel bir sesi vardı" En son Söğütçük

---
[34] Osman Taş.

Köyü'nden Yüzbaşı gilin Halim'in (Halim İlbaşı). Düğününde türkü söyledi. Tahminen 30-40 sene önce öldü. 1957 yılında sağ idi. Kısa boylu kır sakallı, sıhhatli ve kaslı bir insandı. Güler yüzlü, kırmızı benizli, değirmi çehreli ve yeşil gözlü bir insandı. Çok makam bilirdi. Oğlu İbrahim Kantar halen Sivas-Aydoğan Mahallesinde oturmaktadır. Çıraklarına çok takılırdı. Onlarla şakalaşmayı çok severdi. Çıraklarına makamları söyletip dinler varsa hatalarını düzelttirirdi. Âşık Üsüyün'ün yetiştirdiği Âşıklar şunlardır. 1.Âşık Halil (Halil Karakuş). 2.Osman Taş. 3. Savcun'lu Halis[35].

8. Âşık Yağap (Yakup), Çongar: Âşık Yakup'a "Şiltenin Oğlu Yakup" derlerdi. Kendisi bina ustasıydı. Hem marangozluğu hem de duvarcılığı vardı. Usta malı türkü söyler ve iyi hikâye anlatırdı. Âşık Yakubun sesi çok güzel, dokunaklı ve davudiydi[36].

9. Ozan Osman (Osman Ağca)-Gazibey: Kayseri'de ikamet etmektedir. Düğünlerde ve diğer sosyal etkinliklerde saz çalıp türkü söylemek suretiyle bir geleneği sürdürmektedir. Ozan Osman şimdilik usta malı türküler söylemektedir.

10. Çaypınar Köyünden Lütfi.

11. Çaypınar Köyünden Muttalip Acıkabak.

12. Savcunlu Halis: Şimdi Savcun Köyü'nde oturur. Âşık Üsüyü'nün (Hüseyi'nin) çırağı ve damadıdır.

13. Savcunlu Hamdi.

14. Savcunlu Ömer.

15. Yelekli Hacı, Güney: Çok güzel türkü söyleyip hikâye anlattığı rivayet edilmektedir.

F. DESTANCI ve AĞITÇILAR:

Bunlar sadece belli olaylara türkü söyleyen veya ağıt yakan kişilerdir. Tamamen kendilerinden söylerler. Seslerinin güzel olup olmaması önemli değildir. Halk bunların söylediği destan veya ağıtları hemen ezberler ve çevreye yayar. Bu kişilerin eserleri bu şekilde dilden dile dolaşır. Aralarında, yazdığı destanları bastırıp satan ve bu şekilde geçinmeye çalışan kişiler de olmuştur. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yörenin meşhur destancı-ağıtçıları şunlardır:

ÂMÂ DURAN (Turan Karakaş)

Âmâ Turan (Turan Karakaş) Güney Köyü'nden Marziya Uşağı-Hallogil sülalesinden Zümmet'in oğludur. 1941 yılının 6. Ayında dünyaya geldi. 6 aylıkken gözlerini kaybetti. Yedi yaşına kadar köyünde kaldı ve bu yılları büyük bir sefalet içinde geçti. 1947'de 7 yaşına geldiğinde köylerine gelen bir Darendeli onu işlerinde yardımcı olarak kullanacağı vaadiyle 70 lira para ödeyerek yanına aldı. Ancak köyden ayrıldıklarında iş değişti. Darendeli onu İstanbul'a götürerek zorla dilenciliğe başlattı. Böylece dilenci mafyasının eline düştü. Üç yıl İstanbul'un çeşitli semtlerinde zorla dilendirildi. Sivas valisi

[35] a.g.k.k.
[36] Kaynak kişi: Destancı Turan Karakaş.

Necati İlter'in gayretleriyle, 1949 yılının Kasım ayında İstanbul'dan alınarak Sivas'a ailesinin yanına getirildi.

1950 yılının Mart ayıydı. Turan, köylüleriyle Sivas'a gelmişti. Mahkeme Çarsısı'nda Destan-Satan bir kişi dikkatini çekti. Bu kişinin sesi pek iyi değildi. Gözleri görmeyen Turan biraz orada bekledi ve adamın destanının hepsini ayak üstü ezberledi. Destan satan kişi, Bor İlçesinin Kemerhisar Nahiyesinden ünlü destancı Cemil Turgut' tu. Turan ona ortaklık teklif etti. Cemil Turgut onu azarlayarak bu ilk teklifi reddetti. Ancak, etraftakilerin ısrarı üzerine destanı Turan'ın bir kez okumasını kabul etti. Turan zaten ezberlemiş olduğu destanı güzel bir makamla okumaya başlayınca iş değişti. Cemil Turgut, Turan'ın sesinin çok güzel ve destan satmaya oldukça müsait olduğunu görünce, onun ortaklık teklifini kabul etti.

Böylece Turan için, maceralarla dolu yeni bir hayat başladı ve Cemil Turgut'la çeşitli vilayetlerde 3 ay destan sattılar. Bir gün, genç Turan Konya Ereğli'de ortağından bir miktar para istedi. Ancak ortağı onu, " Ne parası istiyorsun, karnını doyuruyor, elbiseni alıyorum ya." Şeklinde tersledi. Turan, ortak olduklarını hatırlattı ve para almak için ısrar etti. Para almak şöyle dursun, genç Turan birkaç tane de tokat yedi. Böylece ortaklık bozuldu.

Ortağından ayrılan genç Turan, doğruca Konya'da hizmet veren Kızılırmak Matbaasına gitti ve "Efendi şu benim söylediklerimi yaz bakalım" dedi. İlk destanı olan "Kore Destanı"nı orada irticalen söyledi. Destanın güzelliği karşısında şaşıran matbaacı: "Gardaş, ben senin paranı maranı almayacağım ne kadar istiyorsan, o kadar bastıracağım destanını" dedi. Turan matbaacıya: "20.000 tane bas öyleyse" dedi. Matbaacı gülerek: "Ulan 50.000 de desen basacaktım" dedi. Hem kazancı kendine hem de kendi yazdığı destanları satmak suretiyle, çalışmaya başladı.

İlk destanını sırasıyla, "Asker Destanı" (1952), "İki Evli Destanı" (1955), "Zamane Destanı" (1955), "Kader Destanı" (1957), "Cemal Gürsel Destanı" (1960) ve "Amasya Valisinin Kızı" (1960) destanları izledi. 1950 yılında başladığı bu işi destan satma olayının ortadan kalktığı 1973 yılına kadar sürdürdü. 1959 yılında kendi köyünden Bekir Turna'nın kızı Güller ile nişanlandı. Üç yıl süren nişanlılık döneminden sonra, 01.01.1962 tarihinde evlendiler. Köyde geçinmesi adeta imkansız hale gelen Turan aynı yıl ailesini yanına alarak Sivas'a göçtü. Ünlü şair Yavuz Bülent Bakiler'in büyük yardım ve destekleri sonunda, 18.02.1974 tarihinde DDY Sivas Cer Atölyesine (Şimdiki adı, TÜDEMSAŞ) sakat kontenjanından işçi olarak girdi. Bu kurumun misafirhanesinde görevini sürdüren Turan, 15.01.1995 tarihinde emekli oldu.

Halen Sivas'ta ikamet etmekte olan Destancı Âmâ Turan, evli, ikisi erkek, üçü kız olmak üzere beş çocuk babasıdır.[37] Hayatı hakkında bilgi sorduğumuz Destancı Turan derin derin iç çekerek şunları söyledi:

"Çok çileler çektim. Şimdi o çileler beni ağlatıyor. 6 saatlik 8 saatlik yerlere yayan gitmeler, nice bodrumlarda yatmalar, nice o bekleme salonlarında yatmalar. Zehmerinin 18'inde paltoyu başıma çekiyorum, yatıyorum. Kalkıyorum ki şu alt yanım donmuş. Ama nefes içimde olduğu için üst tarafım terlemiş, ölmemişim yani. Kucaklıyorlar, götürüyorlar sobanın

---

[37] Destancı Turan'ın hayatına ait bu bilgiler, 26.06.1998 tarihinde kendisiyle yapmış olduğumuz görüşme esnasında, konuşması teybe kaydedilmek suretiyle alınmıştır.

yanına, o sobanın yanında buzlarım çözülüyor. Yani o çileden, ordan geldim".

Destancı Turan'a destan hakkında bilgi sorduğumuzda şu cevabı alıyoruz: "Anadolu'da destan satma 49-50 yıllarında başladı. Diyebilirim ki Türkiye'de destan satan 3. veya 4. Destancı benim. Benden evvel Niğde, Bor Kazası'nın Kemerhisar Nahiyesi'nden Cemil Turgut vardı. Cemil Turgut, çok kurnaz, kumarbaz ve her yolun adamıydı. Ona destancılığı kimden öğrendiğini sordum. Dedi ki: -Nevşehir'de Giyecekli Âşık Hasan diye birinden öğrendim. Onda gördüm, o satıyordu destanı.- dedi. Turan'a destan satma işini nasıl yaptığını sorduğumuzda şu cevapları aldık: "Sırtımda büyük bir çantam vardı. 2000-3000 destan alırdı. Onun içinden bir deste çıkarıp elimde tutardım. Destan isteyenin önce parasını alır, sonra ona bir destan verirdim. Bazen bana 1956-57 yıllarının geçmedik Liralarını verenler olurdu. 1956-57 yıllarının liraları 1958-59 da geçmedi. Destan 25 kuruş olduğu için, üstelik de 75 kuruş para üstü vermem gerekiyordu. Bu geçmeyen paralar yüzünden hem bir destanım hem de 75 kuruşum gidiyordu. Ama ben ne yapıyordum ? Dokununca bu paranın geçmez lira olduğunu anlıyor ve : "Arkadaşlar bakın ! Bu para geçmez lira ! Şimdi bunu trenden aşağı atıyorum. Niçin atıyorsun ? Diye soracak olursanız, ben körüm, bana yutturamadı. Belki gider bir sağlama yutturur, " deyip parayı dışarı atıyordum. Bir şehirde onbeşbin destan sattığımı bilirim. Destanı genellikle küçük sepet içinde satardık. Bir destancının başına bin kişinin biriktiği günler olurdu. 1960'lı yıllarda her gittiğim şehirde Örfi İdare Komutanlığından izin almak suretiyle belediye hoparlörünü veriyorlar ve yanıma da iki tane koruma polisi katıyorlardı. Trende destan satarken daha çok Kayseri-Çetinkaya hattı üzerinde gider gelirdim. Bilhassa asker sevkiyatının olduğu zamanlarda çok destan satardım. Askerlerin gittikleri yerlere göre destanlarım vardı. Kıtaları yazmışıh. Diyordum ki: "Isparta, Manisa, Denizli, Burdur, İzmir, Bornova, İzmir Narlıdere'ye gidenler , hepinizin ayrı ayrı destanları var, kardeşim,"Askerler, kıtalarının adını duyunca hemen gelip bir destan alırlardı. Daha sonra onlar bu destanları yazıp ailelerine gönderirlermiş[38]. Destancı Turan'ın destanlarını Sivas'ta Eski Emek Matbaası sahiplerinden Sebati Görenel ve Ahmet Görenel, Turan Karakaş'a çok yardımcı olurlardı. 1962'de Sivas'a geldi. Ondan önceki hayatı köyde geçmiştir. Destancı Turan bir gün Afyon Sandıklı'dan çıkarak Sivas'a kadar eşekle gelmiş. Siirt, Bitlis, Hakkari ve Van dışında bütün diğer illere gidip oralarda destan satmıştır.

ASKER DESTANI

1952 yılında yazılmıştır.

Çantamı taktım da ben oldum asker
İlahi sılamı bir dahi göster
Annemden ayrıldım ederim keder
Anne mektubumu gönder acele

İzmir'de kıtamız baba Bornova
Mektup bekliyorum ben yana yana
Mektupsuz günlerim geçmiyor ana
Anne Mektubumu gönder acele

---

[38] Turan Karakaş, Zümmet oğlu, Güney 1941 doğumlu, o.y.d. Gör.t.: 26.06.1998

Burdur'un suları çağlayıp akmaz
Garibin yüzüne kimseler bakmaz
Beklerim postayı mektubum çıkmaz
Anne mektubumu gönder acele

Kütahya dağına kurdum iskele
Yaşım yirmi idi geldim askere
Rabbim nasip ede bir gün teskere
Anne mektubumu gönder acele

Sivas'ın Tugayı dağlarda bağlı
Anne hasretlikten ciğerim dağlı
Param bitti mektup gönderin bari
Anne mektubumu gönder acele

Anne Isparta'ya pusulam çıktı
Bacımın gözyaşı ciğerim yaktı
Potinim dar idi ayağım sıktı
Anne mektubumu gönder acele

Manisa dağına kurduk çadırı
İrili ufaklı düzdük taburu
Mevlam askerlere versin sabırı
Anne mektubumu gönder acele

Pusulalar çıktı ayın onuna
Hep millet toplandı şube önüne
Yüzbaşım kalemin almış eline
Anne mektubumu gönder acele.

İKİ EVLİ DESTANI

1955 yılında yazılmıştır.

İki evliden de bahsedem biraz
Düşünür haline ağlar ik'evli
Hiç eve gitmeyi istemez canı
Belayı başına sardı ik'evli

İki evlendi de erdi murada
Hiç sözü geçmiyor büyük avrada
Küçüğün gözü de her gün kavgada
Evde fırtınayı seyret ik'evli

Küçük diyor sıra benim söz benim
Sende ne var oğlan benim kız benim
Ben güzelim sürme benim göz benim
Evde fırtınayı seyret ik'evli

Genciken kırarlar gardaş belini
Tutamazsın ayağını elini

Pis ederler sakalıyın telini
Evde hiç uykusu gelmez ik'evli

BEDİR KARAKUŞ-Çongar: Çongar köyünde yaşayıp ölmüştür. Çevrede olan acıklı ölümler ve bazı olaylar üzerine bir çok destanlar söylemiştir. Ne yazık ki, Karalar Köyü'nden Bekir Kalın'a yazdığı ağıt[39] dışında diğer ağıtları elimize geçmemiştir.

GANİME TOY GINNEY)-Gazibey: Çeşitli olaylar üzerine yaktığı pek çok ağıtı vardır. Ancak çok az kısmı hafızalarda kalmıştır. Ağıtlardan bazı örnekler kitabımızın "Ağıtlar" bölümünde yer almaktadır.

KERİM KURBAN-Hanlı: Hanlı köyünde yaşayıp ölmüştür. 1988 yılında, öğrencimiz Rüstem Deveci tarafından bize verilen kasette yer alan iki türküsünü vermekle yetiniyoruz:

EĞLEN DEDİM EĞLENMEDİ GİDERKEN:
Bir gelin gördüm de şahin bakışlı.
Elinde iğnesi ince dikişli.
Öğnüğüne baktım türlü nakışlı.
Eğlen dedim eğlenmedi giderken.

Bakın şu güzele sallanır gider.
Sağına soluna pervazlar eder.
Seni saran yiğit dünyayı nider.
Eğlen dedim eğlenmedi giderken.

Zemheri ayında kar da bulunmaz.
Ataşım yanar da kor da bulunmaz.
Sanki şu aşığa yarda bulunmaz.
Eğlen dedim eğlenmedi giderken.

Âşık Kerim yine kaynadı coştu.
Elbağliyi kodu Tonus'a geçti.
Orda bir güzele şu gönlüm düştü.
Eğlen dedim eğlenmedi giderken.

Kuzulara Türkü:

Köyde kuzu çobanlığı yaptığında kendisiyle ilgilenmeyen sürü sahiplerine ve kuzulara sitem ederek bu türküyü söylemiştir:
Akşam olur sabah olmaz.
Uykular gözüme girmez.
Zalim kuzu bugün durmaz.
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

---

[39] Bu ağıtın metni için, kitabımızın "Ağıtlar" bölümüne bakınız.

Altmış yaşta insan kuzu yayar mı ?
Kurumuş dağlarda kuzu doyar mı ?
Cahil körpe birbirine uyar mı ?
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

Bende bilsem bu kuzuyu yaymazdım.
Değnek vurup birer birer saymazdım.
Olur olmaz şu lafları duymazdım.
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

Evine varmadan günümü sayar.
Sofrayı kurmadan şu karnım doyar.
Böyle gelinlere adam mı uyar ?
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

Kapısına vardım kapısı kitli.
Yemeği yenmiyor dilleri tatlı.
Derdini sordum ki gayet firgatli.
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

Iras geldim bir Leyla'nın işine.
Neler gelecekte garip başıma.
Kermeler dönüyor göze başında.
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

Arkadaşın ismi Hacı'dır Hacı.
Kaymaktan ovalar zehirden acı.
Acep bulunur mu bunun ilacı.
Böyle bir kuzunun derdi var bende.

Âşık Kerim söyler bunu özünden.
Körpeyi ayırmaz iki gözünden.
Doydum usandım da elin sözünden.
Böyle bir kuzunun derdi var bende

İSO (HÜSEYİN YURT): "1922 yılında Sivas'ın Güney Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Çiftçilikle geçinen bir ailenin çocuğudur. Küçük yaştan itibaren bu işle uğraşmıştır. Çocukluğu ve gençliğinde ince ve samimi davranışları ile ilgi çekmiştir. O bu özelliğini hayatı boyunca korumuş ve her yaştan insanla iyi olan ilişkisini sürdürmüştür. Şakacı ve yiğitliği ile herkese kendisini sevdirmiştir. Askerliğini 4 sene köyüne gelmemek suretiyle Kayseri'de yapmıştır.

Sılada bıraktığı karısı ve çocuklarının özlemi ile köye döndükten sonra karşılaştığı bazı olaylar onun var olan âşıklık yeteneğinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bulunduğu ortamdan farklı duyuş, düşünüş ve yaşayış tarzına sahip olan Hüseyin Yurt'un, daha gençlik çağlarındaki güzele olan aşinalığını söylemiş söylemiş olduğu şiirlerinden anlamaktayız. Yaşamakta olduğu çevrenin acılarını isteklerini, duygu ve düşüncelerini gönülden

hisseden bu halk adamının söylemiş olduğu deyişleri de hep bu mihver üzerinde yoğunlaşmıştır.

Ömrü köy ve yayla arasında gidip gelmekle geçen bu ince ruhlu insanın belki de hayatı boyunca en çok istediği edebi bir ortamda şair ve ozanlarla bir arada olmaktı. İlbeyli havalisinin orijinal motiflerini şiirlerinde kullanmıştır. Baharözü ve güney köyleri birbirlerine yakın olduğu için Feryadi Baba ile (Feryadi Çağıran) sıkı münasebetler kurmuş ve ondan etkilenmiştir. Özellikle ağıt ve taşlama türünde şiirler söyleyen Hüseyin Yurt, bu anlamda acısı olan insanların tercümanlığını yapmıştır.

Anadolu'nun bağrı yanık insanının tecellisinden başka bir şey olmayan ağıtlarını sözlü olarak söylemiş, maalesef bunları kaydeden olmamıştır. Ancak elimizde bulunan deyişleri yakınındaki insanların akıllarında tutabildikleri ölçüde kaydetmemize rağmen oldukça hacimlidir. İso namıyla bilinen Hüseyin Yurt, çileli bir hayat sürdükten sonra, arkasında hoş bir seda bırakarak, 29 Ekim 1994 'de vefat etmiştir. *Faris'in Türküsü, Zarule'nin Türküsü, Nebi Ağa'nın Türküsü, Kaya'nın Türküsü, Hamo'nun Türküsü* gibi daha birçok destanlar yazmıştır"[40].

ZARULE'NİN TÜRKÜSÜ
Gelin gelmiş idi köyde gezmeye
Nazar değmiş başındaki yazmaya
Canlar mı dayanır körpe kuzuya
        Gitti de orada öldü desinler

        Çiçeği burnunda soldu desinler
Mezarımı koyun yolun başına
(Gelin) yazın mezarımın taşına
Küstüm gidiyorum gelmem boşuna

        Bağlantı
Mezarımı koyun yolun sonuna
Kaya konuştu divan koluna
Benden kötüsünü alma oğluna .

        Bağlantı
Gelin görmüştü de kara düşünü
Toplamışlar elbiseni başını
Kumama saklayın altın başımı
        Bağlantı

MERYEM KAVAKLI: Gazibey köyünde yaşayıp ölmüştür. Bir çok olaylar üzerine ağıtlar yakmıştır. Ne yazık ki, bu büyük ağıtçıdan bugün çok az şey hatırlanmaktadır. Tespit edilen ağıtları kitabımızın "Ağıtlar" bölümünde kaydedilmiştir.

MUSTAFA TOY-Bedirli: 1323 (m. 1917) yılında Bedirli Nahiyesinde doğdu. Çevresinde rastladığı bir çok kişi ve olaylar üzerine

---

[40] Bu bilgiler Güney köyünden Üniversite öğrencisi Erdoğan Toy'dan alınmıştır. Derleme tarihi: 23.09.1998.

destanlar yazdı. Şimdi hayatta değildir. Öğrencimiz Habip Polat tarafından bize verilen bir kasette yer alan üç destanını sunuyoruz:

BOZ ÖKÜZ DESTANI:

Sivas'tan 80 liraya aldığı öküzün hasta ve huylu çıkması üzerine bu destanı yazmıştır. Önce yapılan alışveriş için şunları söylemiş:

Canbaz Dayı methediyor
Hasan Ağa el tutuyor
Köşkten kahvede yatıyor
Pazarın mübarek ola

Boz öküzün gözü kara
Ağ ciğeri bütün yara
Doktora git ilaç ara
Pazarın mübarek ola

Kepek yemiş karnı şişmiş
Boynuzunun biri düşmüş
Del'usta pazarda şaşmış
Pazarın mübarek ola

(Sonra, tek ümidi olan Boz Öküzün köye giderken yolda sık sık yatması ve kaldırmak için sarfedilen çabaları boşa çıkarması üzerine bu destanı yazmış)

Köprüde yattı da dahi ben gitmem
Öleceğin bilsem ben burda yatmam
Koca öküz seni pazara tutmam
Aman boz öküzüm düş yola gidek

Taşlı Dere suyu çağlayıp akar
Çocuklarım çıkmış yollara bakar
Seksen lira acısı bağrımı yakar
Aman boz öküzüm düş yola gidek

Durdulu'nun önü bir koca yazı
Yanımıza geldi bir kara tazı
Sorarsan çocuklar hep körpe kuzu
Aman boz öküzüm düş yola gidek

Köye geldik kimse sormaz halımız
Akşam oldu yok yakacak çalımız
Kalmadı bir tutunacak dalımız
Aman boz öküzüm düş yola gidek

Çifte koştuk onu bir baş gitmedi
Bir ataş yaktık da tütün tütmedi
Hiçbir kimse bize yardım etmedi
Aman boz öküzüm car sende kaldı.

HERKÇİ DESTANI:

1930'lu yıllarda bir eve "herkçi" durmuş. Ev sahibinin hanımı çok cimriymiş. Tarlada çift süren Mustafa Toy ve arkadaşının azıklarını hem kalitesiz hem de az gönderiyormuş. Açlık ve yorgunluktan perişan hale düşen Mustafa Toy, cimri ev sahibine bu destanı yazmış:

Sıvamış kolunu ağdır bileği
Kabul olsun çiftçilerin dileği
Süt yüzüynen doldu kaymak küleği
Söylen ahbaplara herkçi durmasın

Pancar aşı baş köşeye kurulur
Biyaz yoğurt ağ torbaya sarılır
Bir kaşık istesem hemen darılır
Söylen ahbaplara herkçi durmasın

Yatsı olmayınca tandırı yakmaz
Acından ölsen de yüzüne bakmaz
İki fetilden fazla azığa koymaz
Söylen ahbaplara herkçi durmasın

YANAN PARALARIN TÜRKÜSÜ:

Bedirli Köyü'nden Şakir Ağa isimli biri Saniye adlı hanımına paraları vererek bunları bir yere sakla demiş. Saniye de paraları bir gazetenin arasına koyarak yatakların altına saklamış. Ancak bir süre sonra gazete, içindeki paralarla birlikte yanlışlıkla yakılmış. Aşağıdaki türkü bu olay üzerine söylenmiştir:

Param yanmasan da seni bozdursam.
Harçlık etsem şu Sivas'ta gezdirsem.
Demirel'e bir istida yazdırsam.
Yanma hala oğlu kader böyleymiş.

Kalın kağıt kaba verir dumanı.
Saniye'nin hiç kalmamış imanı.
Güz gelince gelir savrum zamanı.
Yanma hala oğlu kader böyleymiş.

Başına bağlamış bir dolam sarık.
Torununu sorarsan adı Faruk.
Altına sermiş bir araba alık.
Yanma hala oğlu kader böyleymiş.

Evimizin önü alaca köprü.
Bizim hal'oğlunun yüreği dertli.
Hatıcı sorarsan gayette gutlu.
Yanma hala oğlu kader böyleymiş.

Bir sel geldi patatesim milledi.
Ne çapa vurdu da ne de belledi.

Her dalını bir denize yolladı.
Yanma hala oğlu nasip böyleymiş.

MEHMET ELMAS-Savcun: 1927 yılında Savcun Köyünde doğdu. Babası "Sülükgil" sülalesinden Rüştü, annesi aynı köyden Saniye'dir. Çocukluğu, gençliği köyünde geçti. Askerliğini Çankaya Muhafız Kıtasında yaptıktan sonra köyüne döndü ve rençperlik yapmaya başladı. 1986 yılına kadar köyünde rençperlikle uğraşarak geçimini sağlamaya çalıştı. 1986 yılında Sivas'a göçen Mehmet Elmas, halen yaşlılık maaşı ve çocuklarının yardımıyla hayatını sürdürmektedir. Evli ve üç erkek ve üç kız babası olan Mehmet Elmas'ın tahsili okur-yazarlık seviyesindedir. Mehmet Emas, gençlik yıllarında çevresindeki âşıklardan etkilenerek o da, karşılaştığı bir çok olaylara destanlar, ağıtlar yazmıştır. Destanları arasında, *Kızılcakışla'dan öküz alması, Avcılar, Kışta Kalması üzerine söylediği destan* kayda değer özelliktedir. Ağıtları arasında ise, kendi köyünden 1970'li yıllarda suda boğularak ölen Azmi Kalın adlı gence yazdığı ağıt önemlidir. İşte Mehmet Elmas'tan iki şiir:

AVCILAR DESTANI
Avcılar geliyor tavşanlar kaçın
Bir iki tepeyi selamet geçin
Düğün deresinden acı su için
Dolansan boşuna, tavşan vuraman

Tavşanı görünce tüfeği kurdu
Bilmedi yanında Şakir'i vurdu
Kurudu damarı kanı da durdu
Dolansan boşuna, tavşan vuraman

Çöllo'de sermişti bir kaba döşşek
Bu nasıl avcıymış temelli eşşek
Yok mudur sıhhiye yarası gevşek
Dolansan boşuna, tavşan vuraman

Gilgil Ömer Sıhye olmuş bakıyor
Şakir'in gözünden yaşlar akıyor
Saçmalar da birer birer çıkıyor
Dolansan boşuna, tavşan vuraman

Şakir geldi direk dibine oturdu
Şapşal hoca diz üstüne yatırdı
Pala kızdı çocukları götürdü
Dolansan boşuna, tavşan vuraman

Âşık Mehmet bunu böyle söyledi
İnip aşkın deryasını boyladı
Avcıları size destan eyledi
Dolansan boşuna, tavşan vuraman [41]

[41] Bu şiir Mehmet Elmas'ın kendisinden, 09.11.1999 tarihinde teyple derlenmiştir.

Boz Öküz Türküsü
Baktım Hasan Emmi öküzü yormuş
Boynunu bükünce zevleyi kırmış
Sırtına alaca bir dastar sarmış
Öldürsen yerinden kalkmaz boz öküz

O yanna baktım da bana el etti
Bildim ki kendime hemen gel etti
Öküz yattı dereleri göl etti
Öldürsen yerinden kalkmaz boz öküz.[42]

G. HALK DESTANLARI

İlbeyli yöresinde sıkça rastladığımız manzum ürünlerden birisi de halk destanlarıdır. Bunlar, halkın içinden yetişen sanatçıların vuku bulan hadiseleri, sosyal meseleleri ve içinde bulundukları durumları yansıttığı ve nesilden nesile aktarılan şiirlerdir.

Tıpkı, ağıt ve türküde olduğu gibi, bazı olaylar üzerine de destan söylenir. Bir olayın destanlaşması demek onun etrafa iyice yayılmış olması demektir. Halk arasında kullanılan, *"Dillere destan olmak"* deyimi bunun en güzel ifadesidir.

İlbeyli yöresinde destan, ağırlıklı olarak, kişisel, toplumsal ve doğal felaketler üzerine söylenir. Ancak, zaman zaman mutlulukları dile getirmek için de destan söylendiği görülmüştür. Kısaca, tıpkı insan hayatında görüldüğü gibi; destanlar, acı, sevinç, üzüntü, kaygı, övgü, yergi, milli ve dini duygular gibi toplumun nabzını oluşturan değerlerle yüklüdür.

Manzum destan yazan bir çok kişinin bulunduğu İlbeyli yöresinde, sayısı küçümsenmeyecek miktarda da destan ürünü bulunmaktadır. Biz kitabımızın bu bölümünde bazı önemli destancıları, onların yazmış oldukları destanları ve yörede söylenen diğer destan örneklerinden bir kaçını vermekle yetiniyoruz. İlbeyli yöresinde, ağıt ile destan neredeyse bir birine yakın olarak tanımlandığından, bazı destancıların eserlerine "Ağıtlar" bölümünde de yer verilmiştir.

SEFERBERLİK DESTANI[43]

Hazır ol vaktına uyan Osmanlı
Düveller üstüne asker cem' etti
Fırsatı ganimet bildi Yunanlı
Her biri bir yandan hareket etti.

Zamanı fevt etme gafletten uyan
Aksine devretti şimdi bu zaman
İlanı harp dedi Bulgar'la Yunan
Esti ecel yeli vadeler yetti

---
[42] 09.11.1999 tarihinde, Mehmet Elmas'ın kendisinden teyple derlenmiştir.
[43] Bu destan Çallı Köyünden Şair Refîkî tarafından yazılmıştır.

Osmanlı tedarik gördü serteser
Top tüfenk cephane yığdı çok asker
Ya Rabbi sen nusret eyle müyesser
Küffarı hakisar ittifak etti

Çatalca üstüne ordu kuruldu
Bağlandı hudutlar tedbir görüldü
İlanı harp dedi emir verildi
Atıldı gülleler top ateş etti

İçtl ecel camın nice bin canlar
Aktı derelerden sel gibi kanlar
Kırkkilise'yi teslim aldı Balkanlar
Asker Çatalca'ya azmi râh etti

Kâfir, şehre girdi etti hakaret
Aslı dalalette eder mi şefkat
Vicdana yakışmaz nice rezalet
Namuslar hak olup ırz elden gitti

Düşman Selânik'e eyledi sefer
Ordunun karşıya kurdu serbeser
Kahraman askerler kumandan ister
Tahsin Paşa orda işi zay etti

Asker kumandansız namudar olmaz
Baş giderse ayak payidar olmaz
Tedbirsiz iş ile bermurad olmaz
Selanik kafire hediye gitti.

Selanik'e topu bağladı düşman
Ahali sızlanır oldu perişan
Kahraman askerler nice can-feşan
Dini bir uğruna can feda etti

Camilere doldu bay ile geda
Yalvarır Huda'ya eller duada
Top sesinden dağlar eyledi sada
Sabilerin ahı sęmaya yetti.

Düşman galip geldi gitti Selanik
Iradı yol şehre hem oldu malik
Layık mı düşmana hayıf böyle mülk
Takdiri Huda'dır böyle emretti

Yanya'nın üstüne çöktü bir duman
Düşman galip geldi vermedi aman
Kesildi kelleler aktı kızıl kan
Rumeli kusuru itiraf etti.

Al kana boyandı dereler düzler
Böyle bir hezimet görmedi gözler
Mesture gelinler bakire kızlar
Bi adet kafire hediye gitti.

Nice bin askerle beraber zabit
Kimi esir oldu kimisi şehit
Elleri koynunda Ya Rab imdat et
Ağlaşır esirler Yunan'a gitti.

Kafir Edirne'yi eyledi işgal
Urusya'dan imdat erişti derhal
Dağlar yankılandı oldu çok kıtal
Gazi Şükrü Paşa azmi cenk etti

Şükrü Paşa seni methetti cihan
Mevla ömür versin yaşa bir zaman
Umarız Mevla'dan makamın cinan
Yedi Düvel seni tevarih etti.

Anladı düşmanla çıkılmaz başa
Çıkardı mahluku şehirden dışa
Yaktı Edirne'yi gitti ateşe
Yaktı binaları virane etti

Edirne üstüne toplar atıldı
Harbin şiddetinden ay gün tutuldu
Bağlandı etrafı yollar kesildi
Tükendi erzakı perişan etti.

Edirne muhasara oldu yedi mah
Kalmadı erzakı el tutmaz silah
Böyle emreylemiş kadir padişah
Ağlar Şükrü Paşa Edirne gitti.

İşkodura oldu imdada muhtaç
Kafirin askeri geldi fevc ü fevc
Hasan Rıza Paşa kaldı bi ilac
Yalvarıp Huda'ya çok niyaz etti.

İşkodura kaldı müşkül bir halde
Kimsenin gözü yok emlakta malda
Cümlenin korkusu ehli ayalda
Ahir bu kafirler ırz yağma etti.

İslam Çatalca'ya çekti askeri
Güvenir Halik'a hiç durmaz geri
Yine himmet eder dinin rehberi
İsyanımız bizi terbite etti.

Müsaliha derler aklım ermedi
Olan vuku hali gözüm görmedi
Kimse rızasıyla bir yer vermedi
Bu afatlar bize Mevla'dan yetti

Koyma hayfımızı ey perverdigâr
Günahkâr kulların inayet umar
Hürmeti habibin Ahmedi Muhtar
Refîkî bu babda münacat etti. [44]

SEFERBERLİK DESTANI[45]
Başladım destana dedim Bismillah
Harbe hazır oldum müminim Allah
Yetmiş yaram olsa dönmezem billah
Ta eski vatanı alana kadar

İlan oldu ol cumaa gecesi
İstikbale kalktı genci kocası
Hem alay müftüsü mektep hocası
El kaldırıp dua edene kadar

Ramazan ayında ilan olundu
Anneler sedası bağrımı deldi
Mübarek Ramazan kazaya kaldı
Ömrümüz hitamı bulana kadar

Ol Bardız köyünde toplar atıldı
Urus, İslam bir birine katıldı
Dönderdiler bizi esir ettiler
Piyade yürüdü trene kadar

Çanta zahmetiyle yorulduk yolda
Sekizinci sağda dokuzuncu solda
Sırmalı sancaklar alaydan önde
Daha o sancağı dikene kadar

İçtima vuruldu ordular geldi
Topların zarbından bir duman durdu
Kırk iki buçukluk hedefi buldu
Atıp da düşmanı bozana kadar

Allahuekber Dağın zahmetle aştık
Din vatan uğruna bu candan geçtik
Kara Hamza köyünde harbe tutuştuk
Süngümüzden kanlar akana kadar

---

[44] Halim GÖKÇE, **Mehmet Refîkî (Hayatı, Edebi Kişiliği, Şiirleri)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, yayınlanmamış Master Tezi, Ankara-1998, s. 206-208

[45] Bu destanı "Pasun'lu Hasan" isimli bir şahıs seferberlik yıllarında söylemiş.

Erzurum dediğin bir büyük yazı
Elli gün sürdüler trenle bizi
Peşimizden ağlar bir körpe kuzu
Daha o sılaya dönene kadar

Askere emretti ol Enver Paşa
Askeri dağıttı hem dağa taşa
Biz de hücum ettik Sarıkamış'a
Bin üçyüz şehidi verene kadar

Bunu da söyleyen Pasun'lu Hasan
Mevlam ruhsat verse sılaya varsam
Bir dahi söylesem bir dahi desem
Babamı gardaşımı görene kadar. [46]

ERZURUM DESTANI:
Naçarım da deli gönül naçarım
Kara kütük gibi yanar içerim
Ölmeyince senden vaz mı geçerim
Eli göçüp ismi kalan Erzurum.

Yine mi doğdu da ay ile yıldız
Kavgalar olurdu geceli gündüz
Deftere kaydoldu üç bin altı kız
Eli göçüp ismi kalan Erzurum.

Erzurum'un önü düz uva yazı
Yazıda yayılır ördeği kazı
Kapaltına aldılar gelini kızı
Eli göçüp ismi kalan Erzurum.

Sofralar gelirdi gümüş kaşıklı
Odalar var idi altın eşikli
Ağlaşır gelinler yanı beşikli
Eli göçüp ismi kalan Erzurum.

Erzurum'da koca vali yatıyor
Kumandanlar Erzurum'u satıyor
İslam durmuş kafir gülle atıyor
Eli göçüp ismi kalan Erzurum. [47]

ELBEYLİ DESTANI[48]
Elbeyi dediğin bir beyin adı.

---

[46] Kaynak Kişi: Ömer ŞAHİN, Güney 1932, Okuryazar. Bu destanı şimdi hayatta olmayan Karslı Muzaffer Sabuncu'dan öğrenmiş. Derleme Tarihi: 18.05.1988
[47] Kaynak kişi: Ümmet AVŞAR, Şarkışla-Yapracık Köyü 1929, derleme tarihi: 07.07.1986.
[48] Bu destan Karalı Köyünden **Aşık Kadir Baba** (Kadir Kartal) tarafından 1 Şubat 1999 tarihinde yazılmıştır.

Yöresi töresi yurdu beraber.
Göçebe olarak **Halep**'ten geldi.
Koyunu, kuzusu, kurdu beraber.

Anayurttan çıkıp dağlar aştılar.
Ovaları tepip ırmak geçtiler.
Sivas yaylasında bir yer seçtiler.
Amcası yengesi vardı beraber.

Beylerinin dört yanını sardılar.
El bağlayıp divanına durdular.
Menşürlü Köyü'ne yuva kurdular.
Yakıştı obası sardı beraber.

Üredi koyunlar kuzular burda.
Ceylanlar avlardı tazılar burda.
Çoğaldı yörükler sığmadı yurda.
Gerilen çemberi kırdı beraber.

Bir değil beş değil on köy oldular.
Sürüleri yaylalara saldılar.
Birlik olup beraberce güldüler.
Ayrılık onlara ardı beraber.

Adı **Hüseyin**'miş yörük beyinin.
Gümüştenmiş direkleri evinin.
Sayısı kırk iki olmuş köyünün.
Yaşayıp ne günler gördü beraber.

Yörük derler yayla yayla gezene.
Meraklıydı okuyana ozana.
Sonunda alıştı yerli düzene.
Toprağı işleyip sürdü beraber.

Beylerini kral gibi bildiler.
Birlik olup kaleleri deldiler.
Kararlarda iştişare kıldılar
Kıvancı, tasası, derdi beraber.

Şen olurmuş düğünleri toyları
Güreşirmiş ağaları beyleri
İncir ormanıymış Sivas dağları
Toplayıp inciri yerdi beraber

Çok yiğitmiş Osman ile Ali'si
Gül açarmış dağlarında çalısı
Severmiş onları Sivas Valisi
Devletle arası sırdı beraber

Müşkülünü alimlere sorardı
Geri kalmaz ileriyi tarardı
Düşmanı girmeye delik arardı
Dostunu başına kordu beraber

Burasına bir noktacık koyalım
Gerisini uzun uzun yazalım
Köylerini birer birer gezelim
Gezenler birlikte gördü beraber

Kayadibi derler çevrili taşla
Halı dokuyorlar türlü nakışla
Hemen oracıkta **Kızılcakışla**
Sorhuncuk'**a eller erdi beraber**

Apardı, Yeniköy purun başında
Eskiköy, Herekli durur karşımda
Savcun'**la** Tatlıcak **gelir peşinde**
Akar çeşmeleri gürdü beraber

Duydun mu **Çallı**'da **Ağa Ümmet**'i
Kapıda yallardı kırk tane iti
Yılkı yayılırdı binlerce atı
On azap beş çoban dördü beraber

Ümmetfakı kenarda mı kalacak
Bostancık, Hayırbey nasıl olacak
Damlacık, Kahyalı tüten bir ocak
Apaköy yukarda merdi beraber

Alt başı **Yanalak** üst başı **Kavlak**
Goncadır gülleri, der kucak kucak
Söğütçük, Koyuncu gez bucak bucak
Çongar, Düynükkaya kardı beraber

Güney Köyü büyük, yanda **Karalar**
Hanlı, Gözmen Köyü sıra sıralar
Kızılcaköy Elbeyli'yi aralar
Ağceniş, Bedirli purdu beraber

Akkuzulu göçmüş kimse kalmamış
Köyü terkedenler hoşnut olmamış
Durdulu, Haydarlı, dere **Yaramış**
Üçünün iti de ürdü beraber

Sürüden ayrılan kurda yem olur
Aslını unutan kemden kem olur

Damılı da hastalara em olur
Bu köyün içinde pir di beraber

Karalı'ya cennet demek yakışır
Bahçesinde bülbülleri ötüşür
Medreseden alimleri yetişir
Şehitler cennete girdi beraber

Kartalca'nın büyük büyük taşları
Hazin öter kayalıkta kuşları
Göğ Ali'dir kralları başarı
Altımıza minder serdi beraber

Huyum böyle yazar yazar silerim
Yazdığıma kendim bile gülerim
Varmadığım köyden özür dilerim
Hepsini gezmemiz zordu beraber

Kadir Baba menzilime everim
Varamazsam dizlerimi döverim
Elbeylinin her yanını severim
Cemi cümlesini ferdi beraber . [49]

DELİİLYAS'LI GÜZELE DESTAN [50]

Orta boylu kendi suna
Ağ ellere yakmış kına
Dili tatlı yakın cana
Delellez'de güzel gördüm

Kaşlar enli kirpik süngü
Var mı ola bunun dengi
Sanki güneş yere endi
Delellez'de güzel gördüm

Kaşlar kara gözler kara
Ağırlığı değer lira
Hizmet etti döne döne
Delellez'de güzel gördüm

Evlerinin oğru tepe
Bir kar yağdı serpe serpe
Ağ kulakta altın küpe
Delellez'de güzel gördüm

Evlerinin önü yazı
Koyuna katarlar kuzu

---

[49] Kaynak Kişi: Kadir Kartal (Aşık Kadir Baba), Karalı, Derleme Tarihi: 02.02.1999.

[50] *Bu destan Güney Köyünden İso (Hüseyin Yurt) tarafından yazılmıştır.*

Bir bakması dokuz Gazi[51]
Delellez'de güzel gördüm

Kollarında altın burma
Siyah kaşlar olmuş sırma
Göle konmuş güvel turna
Delellez'de güzel gördüm

Baban ağa anan hatın
Güzeller içinde metin
Ağırlığı değer altın
Delellez'de güzel gördüm

Bilmiyorum nerde yaşın
Altın mı sedef mi dişin
Acep uygun mola eşin
Delellez'de güzel gördüm

Kara Tonus görünüyor
İpek poşu bürünüyor
Herkes ona yeriniyor
Delellez'de güzel gördüm

Elbağliymiş elleriniz
Tatlı imiş dilleriniz
Açık olsun yollarınız
Git yiğit uğurlar ola. [52]

KORE DESTANI [53]
Kore'de askerler taruza geçti.
Tahsin Yazıcı'da fırkasın seçti.
Muhammet Mustafa bir sancak açtı.
Ebubekir, Ömer, Osman varıyor.

Kafkas fırkaları yürüdü başa.
Döküldü askerler hep dağa taşa.
Elinde Kur'an'la **Maraşal Paşa**[54].
Çekmiş orduları **Çakmak** varıyor.

Gönderdik Kore'ye gitti bir fırka.
İnşallah soyumuz düşecek arka.
Başıma toplandı kuzgunla karga.
Urfa'dan Kürt **Salih Paşa**[55] varıyor.

---

[51] **Gazi:** Küçük altun.
[52] Bu destan, Özel arşivimizde bulunan ve 11.01.1993 tarihinde bu destanı yazan Salih Yurt'un sesinin kaydedilmiş olduğu teyp kasetinden aynen alınmıştır.
[53] 1950 yılında Kore Harbi için, Güney Köyü'nden Destancı Turan Karakaş tarafından söylenmiştir:
[54] Mareşal Fevzi Çakmak
[55] 1. Dünya Harbi komutanıymış.

Düşman ordusunu geriye katlar.
Acı acı kişneşir yaralı atlar.
Kore cephesinde duran yiğitler.
Ankara'dan **Hacı Bayram** varıyor.

Kore'de askerler imdada baktı
Evliyalar burdan kandiller yaktı
Hacı Bektaş Veli yerinden kalktı.
Malatya sultanı **Battal** varıyor.

Evliya gelince çember yarıldı.
İtlerin defteri bütün dürüldü.
Böyle fekâderlik Türk'de görüldü.
Sivas'tan **Abdulvahabi Gazi** varıyor.

Kore çaylarında biten söğütler.
Kumandanlar durmaz asker öğütler.
Gözleri sürmeli seçme yiğitler.
Kayseri'den **Seyid Burhan** varıyor.

Kore'de askerler sıkıldı gayet.
Kılarız namazı, okuruz ayet.
Orta Anadolu Niğde vilayet.
Bor'dan **Şeyh Kuddusi Baba** varıyor.

Kore'de askerler harbe döşendi.
Bütün evliyalar burdan boşandı.
Molla Hünkâr kılıcını kuşandı.
Yürüdü Konya'dan Aslan varıyor.

Kominis askerlerinin her nutku durdu.
General Yazıcı'm emiri verdi.
İmansız Çinliler hayrette kaldı.
İstanbul'dan **Eyüp Sultan** varıyor.

Yinemi seslendi Kore Dağları
Merakından çiçek açmaz bağları
Hayrette kaldılar dünya beyleri
Aliyül Murtaza aslan geliyor. [56]

---

[56] Kaynak Kişi: Turan Karakaş, Güney 1941, Derleme Tarihi: 26.06.1998.

III. ANLATIM TÜRLERİ

A. EFSANELER

İlbeyli yöresi efsane kültürü açısından oldukça zengin bir yöremizdir. Çeşitli tarihlerdeki alan çalışmalarımız esnasında derlemiş olduğumuz efsaneleri şu başlıklar altında sunuyoruz:

1. Bitkilerle İlgili Efsaneler

AYRIK OTU EFSANESİ

Ayrık otu, otların arasına misafir olmuş ve:

-"Gardaşlar bana bir köklük yer verin," demiş. Otlar onun bu haline acıyarak onu aralarına al-mışlar. Ancak, ayrık günden güne etrafa kök salıyor, diğer otlara haksızlık edip duruyormuş. Bu duruma çok kızan otlar:

-"Gardaş, hem sonradan geldin, hem de bizim yerimizi daraltıyorsun. N' olacak senin halin ?" deyince, ayrık:

-"Yeri dar gelen çeksin gitsin, demiş" (1).

GÜL İLE NEVRUZ EFSANESİ

Nevruz bir erkekmiş ve sevgilisi güle âşıkmış. Her bahar gelişinde kayaların üzerinde çiçek açar, gülün yollarını beklermiş. Ne yazık ki gül bir türlü gelmediği gibi güneş de onu yavaş yavaş kavurmaya başlarmış. Durumu gittikçe kötüleşen Nevruz adeta inlercesine şöyle seslenirmiş:

-" Güüül ! Güüül ! Gül ! Bak sarardım, soluyorum nerdesin ?" Gül Nevruzun bütün bu inleme-lerini duyar, ancak henüz yaz gelip açılamadığı için ona bir türlü cevap veremezmiş.

Nevruz her bahar çiçeklerini açıp olanca güzelliğiyle süslenerek sevgilisi gülün yollarını beklermiş. Ancak farklı zamanlarda açıldıkları için bir türlü buluşamazlarmış. Baharın başında Nevruz çiçeklerinin solmasına yakın bütün derelerden ve kayalıklardan aynı ses yükselirmiş:

-"Güüül ! Güüül ! Gül ! Sarardım soluyorum nerdesin ?" (17)

KAR İLE PIRÇALIK EFSANESİ[1]

Kar, pırçalığa dünür gitmiş ve ona evlenme teklifinde bulunmuş. Ancak, pırçalık bu teklifi reddederek:

-"Hayır, sana gelmeyeceğim," demiş. Aradan bir süre geçtikten sonra pırçalık yaptığına pişman olmuş ve karın yanına giderek:

-"Teklifini kabul ediyorum, artık evlenebiliriz." demiş. Kar pırçalığın bu sözüne üzülerek şu cevabı vermiş:

-"Zamanında gelmedin ! Bak şimdi eridim akıyorum. Daha benden ne bekliyorsun." Diyerek evlenmelerinin artık mümkün olamayacağını belirtmiş.

Kar ile pırçalık arasında geçen bu olay, her bahar tekrarlanır, ancak bir türlü evlenemezlermiş (17).

---

[1] Pırçalık-Pirçelik, yeşil yaprakları ve yumru haldeki kökü yenilen yabani bir bitki türüdür.

SECDE EDEN SERVİ

Bütün ağaçlar Kadir Gecesinde secdeye varır. Ancak bunu ameli iyi olanlar görebilirmiş. İyi kalpli kadının biri her Kadir Gecesinde dua edip arka pencereden bahçesindeki ağaçları seyredermiş. Gecenin bir saatinde bütün ağaçların secdeye kapandığını görür ve bunu kimseye söylemezmiş. Bir gün bu olayı kocasına anlatmış, kocası inanmamış:

-Sen herhalde rahatsızlandın, gözüne acayip şeyler görünüyor, demiş. Kadın büyük bir sabırla gelecek yıl ki Kadir Gecesini beklemiş. O gece yine dualar edip beklemiş. Tam ağaçlar secdeye varırken dışarı çıkmış ve pullu yazmasını secde halinde olan büyük selvinin ucuna bağlayıp eve dönmüş. Sabahleyin kocasına:

-Ağaçlar bu gece secdeye vardı gördün mü ? Deyince kocası:

-Artık seni bir doktora götürüyüm, sen aklını oynattım, demiş. Kadın:

-En beni doktora götürmeyi bırak da dışarı çıkıp büyük selvinin tüylezine (tepesine) bak, demiş. Adam dışarı çıkıp büyük selvinin tepesine bakmış ki ne görsün ? Hanımının yazması orda bağlı. Olayı hemen kavramış ve eve dönerek hanımına:

-Seninle gurur duyuyorum, kabahatimi bağışla, deyip hanımının gönlünü almış (13).

YEŞİL EKİN EFSANESİ

Eski zamanların birinde bir hırsız yaşarmış. O kadar çok usta bir hırsızmış ki arkasında hiçbir iz bırakmaz, bu yüzden de yakalanmazmış. "Yakalanamayan hırsız beyden üstündür," derler ya, işte öyle gününü gün edip yaşıyormuş. Ancak bu hırsızın bir iyi bir yönü varmış. Ekinleri, ekili alanları asla çiğne-mez, tarlaların sınırlarından yürür, bir ot veya bir yaprağı bile incitmek istemezmiş. Bazen bir ekin tarla-sını çiğnememek için başka arazilerden gider ve saatlerce yol yürürmüş. "Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrar-sın çekirge," örneği, hırsız bir gün yakayı ele vermiş. O kadar çok suçu varmış ki, o zamanın mahkemesi asılmasına karar vermiş.

Asılma günü gelmiş çatmış. Adamın boynuna ipi geçirip altından sehpayı çekmişler. Ancak a-dam bir türlü aşağı sarkmıyor havada öylece bekliyormuş. Görevliler hayret içinde kalmış. Belki sihirbaz-lık yapıyordur diyerek ipi boynundan çıkarıp sehpayı doğrultmuşlar. Tekrar ipi boynuna takarak adamı yeniden asmak istemişler. Ancak bir türlü adam aşağı sarkmıyormuş. Bu şekilde yapılan üç deneme de boşa gitmiş. Bu olaya çok şaşıran görevliler ile adam arasında şu konuşmalar geçmiş:

-"Bu hal nedir ağa ? Seni bir türlü asamıyoruz ?"

-"Bunu size söyleyemem."

-"Söyle, söyle, zaten kurtuldun. Asıldığı halde her ne sebeple olursa olsun ölmeyen kişi, kanunen bir daha asılmaz. Biz görevimizi yaptık, şu işin sırrını bize açıkla."

Adam bir süre düşündükten sonra derin bir nefes alarak:

-"Ben ömrümde hiç yeşil ekin çiğnemedim. Ekili tarlaları çiğnememek için hep uzak yolları seçtim. Biraz önce başıma gelen olay bu iyi alışkanlığımla ilgili. Siz beni ne zaman asmak istedinizse yer-den yeşil bir ekin

çıktı ve ayaklarımın altına kadar uzayarak bana destek oldu. Beni havada tutan kuvvet buydu." Demiş.

Yeşile olan saygısı yüzünden, hırsız bu şekilde asılmaktan kurtulmuş ve kendisine bu fırsatı tanıyan Yüce Allah'a şükrederek hırsızlığı da bırakmış (13).

2. Hayvanlarla İlgili Efsaneler

AKBABA İLE KARAKUŞ

Karakuş akbabaya sormuş:

-"Kaç yıl yaşarsın ?" Akbaba:

-"Yüz yıl yaşarım," demiş.

Akbaba Karakuş'a sormuş:

-"Ya sen kaç yıl yaşarsın ?" Karakuş:

-"Üç yıl yaşarım," deyince, Akbaba:

-"Aboou !" demiş.

Karakuş:

-"Ben senin yüz yıl yaşadığına bir şey demedim de, sen benim üç yıl yaşamamı niçin öyle çok gördün,"deyince, Akbaba:

-"Ben senin bir kuşa sağalmanı gördüm ki, sana bir gün ömür bile çok demiş." (6)

ARININ YARATILIŞ EFSANESİ

Hazret-i Eyüp (A.S.) feci bir hastalığa yakalanmış bütün vücuduna kurt düşmüştü, bir müddet sonra vücudundaki bazı kurtlar yere dökülmeye başladı. Hz. Eyüp (A.S.) bunları yerden alarak açlıktan ölmesinler diye tekrar vücudundaki yaralara koydu. Fakat yerden aldığı bu kurtlar onun çok canını yaktı. Şimdiki arılar, Hz: Eyüp (A.S.) 'ün yere düşen kutlarından oldu (13). Bu olayın etkisinden olmalı ki, yörede kendisine arı saldıran kişi, arıya:

-"Hazret-i Eyüb'ün başını seversen beni sokma !" (3) der.

ARI ve ZEHRİ:

"Arı, yaratıldığında Cenabı Allah'a:

-'Ya Rabbi ! Soktuğumu öldürüyüm (öldüreyim), bir batman da bal veriyim.' demiş.

Ancak onun bu isteği kabul edilmemiş; zehiri de balı da şimdiki kadar ayarlanmış" (17).

AYININ YARATILIŞ EFSANESİ

"Ayı eskiden cimri bir sürü sahibiymiş. Kırkım zamanında büyük bir keyifle koyunlardan kırktığı yünleri ortalık bir yere yığıyormuş. Koyunlardan çok miktarda yün çıkmış. Bu cimri kişinin küçük bir te-peciği andıran yün höyüğünü gören Hızır (A.S) dilenci kılığında o tarafa doğru yürümeye

başlamış. Sürü sahibi birisinin kendilerine doğru yaklaştığını görünce telaşlanmış ve çobanlarına:

-'Aman birisi bu tarafa doğru geliyor. Her halde bir dilenci, ben yünün içine gizleniyorum. Eğer yün falan isterse kesinlikle vermeyin. Sahibi burada yok deyin' demiş. Hızır (A.S) çobanların yanına gelmiş ve Allah Rızası için bir sadaka veya bir miktar yün vermelerini istemiş. Çobanlar:

-'Sahibi burada yok, biz bir şey veremeyiz' deyince, Hızır (A.S) yün yığınına bakarak:

-'Kalk lan ayı !' demiş.

Bu sırada sürü sahibi birden irkilerek yünün içinden çıkmış ki ne görsün ? Her tarafı kıl içinde ve ayı suretine girmiş. Çobanlar onun bu halini görünce korkup kaçmışlar. O günden bu güne ayı neslinin bir kısmı da bu adamdan türemiş (13).

BALIK ve SİNEK

"Tanrılık iddiasında bulunan Nemrut bir gün etrafına halkını toplayarak:

-'Ben Gök Tanrısını vuracağım, gerçek Tanrı benim olduğumu göreceksiniz' demiş.

Nemrut'un kötülük yapmasından korktuğu için halkı ona pek ses çıkaramamış. Nemrut hemen yüksek bir yere çıkarak gökyüzüne doğru bir ok atmış. Cenabı Allah onu mahzun etmemek için balığı onun önüne çıkarmış. Ok balığa değmiş ve onu hafifçe yaralamış. Biraz sonra ok yere düşmüş ve Nemrut büyük bir sevinç içinde halkına ucu kan olmuş oku göstererek:

-'Bak işte Gök Tanrısını vurdum' demiş.

Bu olaya çok üzülen ve aynı zamanda da yaralanan balık Cenabı Allah'a:

-'Ya Rabbi benim günahım neydi ki, beni Nemrut gibi bir zalimin okunun önüne tuttun ?'diyerek sitem etmiş. Cenabı Allah balığa:

-'Bundan sonra sana kıyamete kadar bıçak yok !' demiş.

Böylece balık eti yenen diğer hayvanlar gibi boğazlanmaktan kurtulmuş, ancak Nemrut'a gelince o da belasını bulmuş. Cenabı Allah Topal Sineğe emir vermiş. Topal Sinek Nemrut'un burnundan girip beynine yerleşmiş. Sinek burada vızıldadıkça Nemrut'un dünya başına yıkılıyormuş. Bu çıldırtan acıya dayanamayan Nemrut bir ağaç tokmak yaptırmış ve sinek vızıldadıkça kafasını tokmaklatıyormuş. Nemrut bu şekilde kafasını tokmaklatarak ölüp gitmiş" (13).

BAYKUŞ:

"Hazret-i Süleyman, kuşların kemiklerinden Belkıs'a bir saray yaptırmaya karar verir. Bunun için bütün kuşlara haber gönderir. Bütün kuşlar gelir, ancak, koruğuşu (baykuş) gelmez. Hazret-i Süleyman ona bir daha haber gönderir. Nihayet Koruğuşu da gelir. Aralarında şöyle bir konuşma geçer. Hazret-i Süleyman:

-'Söyle bakalım dünyada kadın mı çok erkek mi çok ?'

-'Kadın çok.'

-'Niçin kadın çok ?'

-'Senin gibi karı sözüne gidenler de kadından sayıldığından dünyada kadın çok. Sen Allah'tan korkmaz mısın ki kuşların kemiğinden saray yapıyorsun ? Bir kadının uğruna bunca kuş telef edilir mi ?'

Hazret-i Süleyman utancından ağlamaya başlıyor. Büyük bir suç işlemek üzere olduğunu anlayarak secdeye kapanıyor. O haliyle günlerce ağlıyor. Onun gözünün yaşından "çimen" bitiyor. Zaten ilk çim (çimen) o zaman bitmiş.

Nihayet kendine gelen Hazret-i Süleyman ilk iş olarak kendisini ikaz eden koruğuşunu (baykuşu) sesliyor. Yanlışını ikaz ettiği için ona teşekkür ediyor ve:

-'Koca Kafa sana günde üç serçe pay veriyorum. Bu her gün senin ayağına gelecek' diyor.

O günden bu güne her gün baykuşa kısmet olarak üç serçe gelir, o, birini yer ikisini bırakırmış" (8).

BAZI HAYVANLARIN YARATILIŞ EFSANESİ

"Allah önce davarı yaratmış. Davar öyle çoğalmış öyle çoğalmış ki dağ taş davar olmuş. Atalardan biri:

-'Allah şu davara bir hasım !' demiş. Cenabı Allah kurdu yaratmış ve kurt başlamış davarları kırmaya. Davarlar artık eskisi kadar çoğalamaz olmuşlar. Davarlardan kurtulan bu kişi bu seferde sıçanlardan şikayetçi olmaya başlamış. Fareler o kadar çoğalmış o kadar çoğalmış ki adım atacak yer kalmamış. Allah'ın o kulu yine ellerini açarak dua etmiş ve:

-'Allah'ım şu farelere bir hasım !' demiş.

Cenabı Allah bu seferde kediyi yaratmış. Kedi başlamış fareleri boğmaya. İşte hayvanlarln bir çoğu bu şekilde önceden yaratılanlara rakip olarak sonradan yaratılmışlar" (13).

BÜLBÜL EFSANESİ

Hz. İbrahim ateşe atılınca bülbül ateşi söndürmek için gagasıyla su taşımış. Onun bu halini gören diğer kuşlar:

-Senin bir damla suyun bu kocaman ateşe ne yapabilir ? Vazgeç bu işten, demişler. Bu sözlere içerlenen bülbül:

-Benim elimden gelen bu, ateşi söndüremesem bile bu uğurda yanarım," diyerek çalışmasını sürdürmüş.

Bu olaydan sonra, bülbüle ödül olarak güzel ses verilmiş. Bu yüzden bülbül güzel ötermiş (10).

DOKSAN (DOHSANCIL) KUŞU EFSANESİ

Dohsan Kuşu, yer altına yuva yapan bir kuşmuş. Kar düşer düşmez, yuvasına 90 adet küçük taş alır ve her gün bu taşlardan bir tanesini dışarı atarmış. Yuvada bir taşının kaldığı gün, sayılı fırtına olarak bilinen "Abrıl 5'i " günü olurmuş. Doksan Kuşu, Abrıl'ın 6'sında yuvasında kalan son taşı dışarı atar ve " İşte yaz geldi ! " diyerek sevinçle yuvasından çıkarmış. Meğerse

yazın: "Bir kuşum var ötmeyince, bir o-tum var bitmeyince, ben gelmem " demesinin sebebi buymuş. Bu nedenle, Doksan Kuşu ötmedikçe yaz gelmezmiş (11).

KAPLUMBAĞA EFSANESİ

"Kaplumbağa bir değirmenciymiş. Buğday ve unu sürekli hileli (eksik) ölçermiş. Bir gün bir faki-rin ununu eksik ölçmüş. Haksızlığa dayanamayan fakir elini havaya kaldırarak:

-'Allah ! Ya Rabbim ! İnşallah yarımlağan[2] başına geçer !' demiş. O anda fakirin duası gerçekleşmiş. Adam birden bire kaplumbağa şekline girmiş (4).

Meğerse kaplumbağanın sırtındaki kabuğu eksik ölçüm yaptığı yarımlağasıymış. Şimdi köy çocuklarının bir kaplumbağa gördükleri zaman, tek ayağıyla kaplumbağanın üzerine basarak:

-"Değirmenin yolu nere ?

Götür beni değirmene." demelerinin nedeni buymuş.

KEDİ İLE KÖPEK

"Kedi ile köpek bir araya geldiklerinde aralarında şöyle bir konuşma geçmiş: Kedi:

-'Ev halkının, hepsinin gözü kör olsa da evde ne var ne yok, hepsini yesem' demiş. Bu konuşmaya içerleyen köpek:

-'Evin halkı çok kalabalık olsa, her biri bana bir ekmek verse de yesem' demiş" (17).

Bu olaydan anlaşıldığı gibi kedi daima nankör, köpek ise sadık olurmuş.

KEKLİK EFSANESİ

"Hz. Ali bir cenginde küffardan kaçarken büyük bir ağacın yanına gelerek onun arkasına sığınmış. Ağaç hemen açılarak onu içine alıp gizlemiş. Küffar Hz. Ali'yi aramaktayken müzevir keklik yüksek bir yere çıkarak:

-'Ali kavakta ! Ali kavakta !

-'Ali kavakta ! Ali kavakta !' diye ötmeye başlamış. Bunu duyan küffarlar hemen ağacı kesme-ye koyulmuşlar. O anda kavaktan oluk gibi kan fışkırmış. Keklik bu kanla elini yüzünü yıkamış. Bu yüz-den kekliğin ayakları ve gagası kırmızıymış. Hz. Ali kekliğe:

-'Allah, kamalaklar olasın !' diye beddua etmiş. Kekliğin kışın kamalak olmasının[3] sebebi buymuş" (3).

---

[2] Yarımlağa: Bir tür buğday ölçeği, yaklaşık 8 kg

[3] Kamalak olmak : Kekliğin karı görünce gözlerinin kamaşması, bu durumun verdiği şaşkınlık içerisinde bir tarafa uçamaması.

HAZRETİ SÜLEYMAN ve KİRPİ

Ormanda büyük bir yangın çıkacağı Hazret-i Süleyman'a mâlum olmuş ve bütün hayvanlara haber göndererek ormanı terk etmelerini istemiş. Gerçekten de birkaç gün sonra büyük bir yangın çıkmış ve ormanı kül etmiş.

Hazret-i Süleyman yangın yerini geziyormuş. Bir de bakmış ki yanmış bir kirpi cesedi. Cenabı Allah'a yalvarmış:

-'Ya Rabbi ! Ben bütün hayvanlara ormanı terk edin dediğim halde bu kirpi neden terk etmemiş ? Çok merak ettim. Şu hayvancağıza bir can ver de soruyum.' demiş.

Duası kabul olmuş. Allah kirpiyi canlandırmış. Hazret-i Süleyman kirpiye sormuş:

-'Ey kirpi, ben sana orman yanacak diye haber gönderdim; almadın mı ?'.

-'Aldım'.

-'Peki, neden ormanı terk etmedin ?'. Kirpi:

-'Ya Süleyman, buralar benim vatanım. 'Buraları terk edip de, elin bilmediğim memleketinde ne yapacağım ? Hiç değilse vatanımda öleyim' dedim ve burdan ayrılmadım'. demiş" (1).

KURT ile KÖPEK

"Köpek kurda:

-'Ah şu gözüyün (gözünün) ışığını bana versen dünyada elimden kurtulan olmaz'. demiş. Kurt ise hayıflanarak:

-'Ah sende şu burnuyun (burnunun) kokusunu bana bir verseydin, dünyada bir tane koyun bile bırakmazdım' demiş" (17) ve böbürlenerek:

-"Karanlıkta kara hergin (sürülmüş tarlanın) içinde kara kuzuyu görür yerim" dermiş (8).

LEYLEK İLE TERS YEL EFSANESİ

"Leyleğin biri şöyle bir olay anlatmış:

-Gecenin birinde öyle bir kar yağdı, öyle bir kar yağdı ki neredeyse yuvama kadar çıkacaktı. Evler çökecek diye ödüm koptu. Fakat biraz sonra bir ters yel esmeye başladı. Karı öyle eritti öyle eritti ki meydana gelen sellerden dünya batacak zannettim. Ancak sabaha karşı her şey eski haline döndü. Bütün bu işler olup biterken insanlar sıcak yataklarında mışıl mışıl uyudular. Sabahleyin de hiçbir şeyden haber-siz günlük işlerine koyuldular. İnsanların bu hallerine şaşıyorum." (17)

NUH'UN GEMİSİNDEKİ KEDİLER

"Nuh (AS) tufan vaktinde her hayvandan bir çift gemisine almış ve bütün hayvanlara:

-Yiyip içmek serbest, ancak cima etmeyeceksiniz" demiş. Bu emri bütün hayvanlar yerine ge-tirdiği halde, kediler kendini zaptedememiş ve cima yapmışlar. Bu işi önce herkesten gizlemişler, ancak bir süre sonra doğan yavruları onları ele vermiş. Gemide bir dedikodu başlamış. Bütün hayvanlar:

-'Kediler cima yapmış ! Kediler cima yapmış !' diye olayı hararetle birbirlerine anlatıyorlarmış. Bu olay Nuh (A.S.)'ın kulağına kadar gitmiş. Nuh (A.S.) kedilere:

-'Kıyamete kadar, rezil, malamat olasınız !' demiş. Nuh (A.S.)'ın bu şekilde bedduasını alan kediler kıyamete kadar gerçekten rezil bir halde olacaklarmış. Meğerse kedilerin 'gırnav olduklarında' bağırıp çağırmalarının ve yaptıkları işten herkesi haberdar etmelerinin sebebi bu bedduaymış" (13).

TAVŞAN İLE YAVRULARI

"Tavşan yavrularını dünyaya getirdikten sonra yedi günü sayar ve yedinci günün bitiminde yavru-larını başına toplayarak:

'Yedi gününüzü yetirdim

Bıyığınızı bitirdim

Haydi her biriniz bir dağa' der, yavrularını birer dağa dağıtırmış." (17)

TAVUK EFSANESİ

"Kuşlar göç halindeyken bir yere inip dinlenmişler. Uçma vakti geldiğinde içlerinden biri:

-'İnşallah yarın bu zaman, falan memlekette oluruz' demiş.

Bu kuşun sözlerini hafife alan tavuk ona alay yollu:

-'İnşallah desen de demesen de yarın orda olacağız, bak bu kanatlara yol mu dayanır' diyerek böbürlenmiş.

Hareket vakti geldiğinde bütün kuşlar uçtuğu halde tavuk bir türlü uçamıyormuş. Meğerse inşallah demediği için Allah onu cezalandırmış ve 'Küt olasın !' demiş. O günden sonra tavuğun kanatları küt kalmış. Yeryüzündeki bütün tavuklar meğerse bu yüzden uçamazlarmış" (7).

TİLKİ

"Tilki:

-'Öğlenin sıcağıyla tarlanın pöçüğü olmasa, ben de biçerdim o ekini' demiş" (17).

3. Tabiat Olaylarıyla İlgili Efsaneler

RÜZGÂR EFSANESİ

"Rüzgar, ihtiyar bir kadınmış. Ali isminde de bir oğlu varmış. Ali bir gün evden çıkarak kaybol-muş. İhtiyar kadın, oğlu gelmeyince başlamış onu aramaya. Aklına düştükçe evinden çıkarak :" Aliiiii ! Aliiii !" diye dünyanın her yerinde onu arar , gerisin geri evine dönermiş. Ali'nin bilinmeyen bir yerde bir evi varmış. Esmeye başlayınca o evden çıkarmış. Yelin annesi:

-'Ah yavrum ! Nerelerde kaldın ? Şimdi nerelerdesin ?' deyince, yanındakiler:

-'Oğluna ne var ! Gör ki nerde hangi gözellerin g.tünü açıyor' demişler" (17).

Belki de bunun gibi bir çok efsanenin tesirinde kalan köylüler harman savururken, "rüzgâr kesildiğinde, kuvvetlenmesi için:

-'Yel öldü ! Yel öldü ! Haydar ! Haydar !' diye seslenirler" (6). Yine, fırtına çıktığında ya da rüzgârın kesilmesini istediklerinde: " Ali burda yoh ! Ali burda yoh ! Yel evine ! Ali burda yoh yel evine !" (17) "yahut da üç kere : 'Talaz evine ! Talaz evine ! Talaz evine !' diye bağırırlar" (17).

RÜZGÂRLAR, ARICILAR ve HAZRET-İ SÜLEYMAN

"Arıcılar, Hz. Süleyman'a rüzgarları şikâyet etmeye gidiyorlar ve onun huzuruna çıkıp:

-'Ya Süleyman ! Bazı rüzgârlardan şikayetimiz var. Arılarımız telef oldu. Bize bir himmet eyle !' deyince, Hz. Süleyman:

-'Poyraz değerse (eserse) zararınızı ireşbere sağladırım. Ters yel (kıble yeli) değdiyse bostancıya... Dağ yeli değerse zaten işiniz iş...Velâkin Sarı yel eserse ne size ne bana...'cevabını vermiş" (5).

BELDİR ACİZ (BELDÜR ACÜZE-KOCAKARI SOĞUKLARI) EFSANESİ

"Mart ayının başında kocakarı, oğlaklarını alarak 'yaz geldi' diye yaylaya çıkmış. Vakit öğleye yaklaştığında öyle bir fırtına kopmuş, öyle bir kar yağmaya başlamış ki, kocakarı yayla evine sığınmak zorunda kalmış. Peşinden de müthiş bir ayaz başlamış. Kocakarı donmamak için büyük bir kazanı ters çevirerek oğlaklarıyla birlikte onun altına girmiş. Soğuk o kadar şiddetliymiş ki, hepsi kazanın altında do-narak ölmüşler. O günden sonra, Şubat ayının sonu ile Mart ayının başında geçen soğuk günlere[4] "Koca-karı Soğukları" adı verilmiş. Hatta kocakarıyı kazanın altından çıkartan köylünün biri:

-'Mart ayında barnacağım

-Dingildeşir oğlacığım' demiş" (18).

4. Gök Cisimleriyle İlgili Efsaneler

AY İLE GÜNEŞ EFSANESİ

"Ay gökçek bir oğlan, güneş de güzel bir kızmış. Ay güneşe âşık olmuş. Onbeşlediği bir gün, ay bu aşkını güneşe açıklamış. Güneş de zaten aya aşıkmış ve bu aşkını bir türlü söyleyemiyormuş. Ayın sözlerinden cesaret alarak, o da onu sevdiğini söylemiş. Ayın her onbeşlemesinde ay ile güneş buluşuyor geleceklerine ait tatlı hayaller kuruyorlarmış. Hatta son buluşmalarında evlenmeye karar vermişler. Onla-rın bu şekilde birbirlerini sevmelerini kıskanan bir cazı karısı araya girerek güneşe ay hakkında yanlış bil-giler vermiş ve onu aydan soğutmuş. Ay ise bütün olan bitenden habersiz güneşin etrafında dolanıp duru-yor, ancak onun kendisiyle konuşmamasına çok üzülüyormuş. Bir gün, güneş aya:

---

[4] Beldir Aciz: "Üçü Martta, dördü Şubatta" şeklinde tanımlanan, 28 Şubatta başlayıp 3 martta biten sayılı fırtınadır. Halk bu günlere "Koca Karı Soğukları" adını vermiştir.

-'Boşuna peşimde dolaşıp durma, seninle evlenmeyeceğim. Benden umudunu kes' demiş. Bu sözlere anlam veremeyen ay:

-'Kıyamete kadar senden ümidimi kesmeyeceğim, bir gün suçsuz olduğumu anlayacaksın.' demiş.

Ay ile güneşin konuşmaları böylece sona ermiş, ancak ay güneşi bir türlü unutamıyormuş. Her onbeşlemesinde, hasretle güneşe bakmak istiyor, ancak güneş onun gözüne parmaklarını uzatarak kendisini görmesini engelliyormuş. İnsanların güneşe bakamayışlarının sebebi de buymuş. Güzel bir kız olan güneş, kendisini göstermemek için, insanların da gözüne ışıktan parmaklarını uzatırmış. Meğerse güneşe bakıldığında insanın gözünü delen ışıklar onun ince parmaklarıymış" (17).

5. Yiyecek ve Yemeklerle İlgili Efsaneler

UĞUT YEMEĞİ EFSANESİ

"Bir gün Fadime Anamızın çocukları Hasan ile Hüseyin, pekmez diye ağladılar. O buğdayı ekti ve hemen cillendi (çillendi). Onu götürüp ezdi ve süt halindeki şerbetini aldı. Bu şerbeti bir kaba koyup kaynatmaya başladı. Kendisini merakla seyreden Hasan ile Hüseyin'e:

-'Pekmez yapıyorum yavrularım size,' dedi. Bir süre sonra kaynatılan buğday şerbeti kıpkırmızı bir renk alarak tıpkı pekmeze benzedi. Daha sonra ateşten indirilerek soğutulan uğutu Hasan ile Hüseyin büyük bir sevinç içinde yediler. Bu yüzden uğut Fadime Anamızın pekmeziymiş"(13).[5]

TUZ EFSANESİ

"Hz. İsmail'in kurbanının derisi yere serildi. Et, kemik ve artan parçalar derinin içine konulup kat-landı. Tam bu esnada gaipten bir ses :

-'Ya İbrahim, o deriyi göğe savur !' dedi.

Hz İbrahim bu sesi duyar duymaz, hemen kurban derisini kucaklayarak göğe savurdu. Derinin göğe savrulmasıyla binlerce parçaya ayrılması bir oldu. Bu parçaların her birisi bir memleketlere düştü ve hangi memlekete düştüyse oradan tuz çıktı" (13).

6. Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler

PİSİK DERESİ (ZURNACI) EFSANESİ

Pisik Deresi (Zurnacı), Sivas Merkez Güney Köyü'nde bir yer adıdır. Bu yerin bu adı almasıyla ilgili şöyle bir olay anlatılır:

"Adamın biri yaylaya çıkmış ve yanında da siyah bir kedisi varmış. Bu kişi, nasıl olmuşsa, bir gece ecinnilerin eğlencesinin içine düşmüş. Kendi kedisinin de etrafta dolaştığını görünce biraz cesaretlenerek bu eğlenceyi seyretmeye başlamış. Ecinniler bu şekilde eğlenirken adam kedisini merak edip sağı solu araştırırken, birden gördüğü olayın etkisiyle irkilmiş. Tam o

---

5 Uğut, buğday sütünü kaynatmak suretiyle yapılan bir çeşit tatlıdır. Görünüşü pekmeze benzer ve pekmez kadar lezzetli bir yiyecektir.

anda, siyah kedi birden şekil değiştirerek, insan kılığına girmiş. Diğerleri ona: "Oo ! Hoş geldin zurnacı" diye iltifat ediyormuş. Adamın kedisi sabaha kadar zurna çalmış ve diğer ecinniler eğlenmişler.

Sabaha karşı eğlence bitmiş ve adam kan ter içinde yayla evine dönmüş. Birde bakmış ki kara kedi hiç bir şey olmamış gibi yayla evinin bir köşesinde mışıl mışıl uyuyor. Adam ona:

-'Kara kedi bu evden ya sen gideceksin ya da ben' demiş.

Kedi bu sözleri duyar duymaz, sahibine kötü kötü bakmış ve birden bire yerinden sıçrayarak koşmaya başlamış. Hemen yakındaki dereye girerek gözden kaybolmuş ve onu bir daha da gören olmamış. O günden sonra bu dereye "Pisik Deresi" adı verilmiş (14).

DÖKMETAŞ EFSANESİ[6]

"Çok eski zamanlar da Karalar Köyü'nde bir çoban varmış. Gözü gibi koruduğu sürüsünü şu dağ senin bu yayla benim gezdirir dururmuş. Mevsimin çok kurak geçtiği bir yıl susuzluktan yanan sürüsüne bir sulak bulamayınca, çaresiz Sarıtepe'nin ardındaki Dökmetaş denilen yere gelmiş. Susuzluktan inleyen koyunların haline dayanamamış ve ellerini göğe kaldırarak:

-"Allah'ım şu koyunlarıma şuralardan bir su çıkarırsan sana kara koçla ak koçu kurban keseceğim" demiş (15).

Birden yerler titremeye başlamış. Bir su peydah olmuş ki billur gibi Sarı çiçekli yaylanın ortasında çağıl çağıl akmaya başlamış. Bu buz gibi sudan çoban ve sürüsü kana kana içmiş. İçmesine içmişler ama birden çobanın yüreği (cız !) etmiş. Sürünün en gözde iki koçuna bakıp bakıp:

-"Aman ben ne yaptım da sizi adak adadım. Şimdi ben sizi nasıl kurban ediyim" (15) diyerek, dövünmeye başlamış. Koçlarına kıyamayan çobanın aklına ilginç bir fikir gelmiş. Hemen koyunundan bir kara birde ak bit çıkararak:

-"Ne yapıyım, bende bunları kurban ediyorum diyerek, bitleri iki tırnağının arasına alıp öldürmüş.

Bu olayın ardından bir gök gürlemiş,bir gök gürlemiş ki yer gök titremiş. Sözünde durmayan çoban ve sürüsü orada taş kesilmiş" (15).

EREN DOĞAN EFSANESİ[7]

"Eski zamanların birinde, Koyuncu Köyü'nde Şeyh Dede isminde bir çoban varmış. Temiz ve dürüst bir insanmış. Çobanın sürüsünde "Tosun Koç" isminde bir koç varmış. Bu koç çobanın olmayıp, aynı köyden başka birininmiş. Şeyh Dede dağda koyun güderken 7-8 atlı gelmiş ve çobandan Tosun Koç'u istemişler. Çoban bakmış ki bunlar bu çevrenin adamlarına hiç benzemiyor. Giyimleri kuşamları çok farklı hele yüzlerindeki nur ise bambaşka...Bunların iyilerden olduğunu sezmiş ve hiç tereddüt etmeden Tosun Koç'u onlara vermiş.

---

[6] Dökmetaş, Karalar Köyünde bir yer adıdır.
[7] Erendoğan, Koyuncu Köyünde bir yer adıdır.

Akşam olunca., çoban köye dönmüş ve herkesin koyunlarını ağıllarına dağıtmış. Ancak biraz sonra Tosun Koç'un sahibi gelmiş ve koçun ağıla gelmediğini, onu çok merak ettiğini, söylemiş. Çoban:

-'Merak etme Tosun Koç gelir'.demiş.

Aradan günler geçmiş, ne Tosun Koç geliyor ne de çoban bir açıklama yapıyormuş.

Nihayet koç katım zamanı gelmiş. Herkes koçunu kınalamış süslemiş dualarla sürüye katmış. Ancak,Tosun Koç'un sahibi büyük bir üzüntü içindeymiş. Çoban her zamanki gibi yine sürüsünü almış ve araziye çıkmış. Onun da içinde büyük bir burukluk varmış. Gece gündüz Tosun Koç'u düşünüp duruyormuş. Birden gördüğü manzarayla irkilmiş, gözlerine inanamamış.

Tosun Koç allı yeşilli boyanmış süslenmiş halde sürüye doğru koşarak geliyormuş. Koç, anlamlı anlamlı çobanı süzdükten sonra koşup sürüye katılmış. Çoban ise şaşkın bir halde olanları düşünüyormuş. Çoban bu vaziyette düşünürken bir de bakmış ki uzaktan birileri kendisine doğru yaklaşıyor. Dikkatlice bakınca bunların ilk gördüğü atlılar olduğunu anlamış ve onları heyecanla beklemeye başlamış. Atlılar yanına gelmiş ve içlerinden biri:

-Selamünaleyküm Çoban dede.

-Aleykümselam , ağalar.

-Dile bizden ne dilersen ?

-Duanızı dilerim !

-Sana zaten dua edeceğiz, dile bizden ne dilersen ?

-Duanızdan ve beni aranıza almanızdan başka bir dileğim yok

Çoban birden atın dizginlerine yapışmış ve sıkıca tutmuş. Tam o anda atlılar çoban için bir dua etmişler ve çoban tam o anda erişmiş.

İşte bu olaydan sonra Koyuncu Köyü'ndeki bu araziye 'Eren Doğan' adı verilmiş ve bu ad günümüze kadar gelmiş (13).

MELETMEZ EFSANESİ

Meletmez Güney Köyü'nde bir yer adıdır. Rivayete göre , "burada bir koyun sürüsüne kırk tane kurt saldırmış ve bütün sürüyü kırmış. Sürüdeki koyunlardan hiç biri melemeye fırsat bulamamış. Bu yüz-den bu mevkie 'Meletmez' adı verilmiş (14).

AYGIR GÖLÜ EFSANESİ[8]

"Koyuncu Köyü'nden bir kişi, Aygır Gölünün kenarına atını örkleyip (zincirini yere çakıp) kendisi tarlada çalışırken, gölden bir aygır çıkmış ve köylünün dalap olan atıyla çiftleşmiş. Bir sene sonra bu kısrak güzel bir tay doğurmuş.

Köylü, aynı mevsimde yine bu kısrağı yanına alarak aynı gölün kıyısına gitmiş. Yine kendi işine dalmış. Kısrak ve yavrusu gölün kenarında otluyormuş. Bu sırada suyun içerisinden aynı aygır çıkmış. İlk önce kısrağı

---

[8] Aygır Gölü, Koyuncu Köyünde bir yer adıdır.

tuttuğu gibi göle çekmiş ve suyun içinde öldürmüş. Daha sonrada yavrusunu alarak gölün derin suları içerisinde kaybolmuş.

Rivayete göre gölde öldürülen kısrağın puhağısı (bukağısı) 'Kör Kazıklı' denilen yerden yıllar sonra çıkmış ve o günden sonra bu göle 'Aygır Gölü' adı verilmiş.

ACIPINAR-CAMIZ YUTAN GÖLÜ EFSANESİ

Acıpınar gölü Söğütçük Köyü'nde küçük bir su birikintisidir. Bu yerle ilgili şöyle bir hikaye anlatılır:

"Söğütçük Köyü'nden bir adam Acıpınar'a doğru tahıl (buğday) yıkamaya gidiyormuş. Gölün bulunduğu yere doğru kağnısıyla ilerlerken onu görenler:

-'Aman dur ! Kağnıyı batıracaksın ! Orası çok derin, sizi yutar' demişler. Adamın yanında genç bir hanımı varmış ve kendisi de oldukça gençmiş. Söz dinlemeyerek:

-'Boşa korkuyorsunuz. Görmüyor musunuz orası otlu bir yer demiş' ve kağnısını sürmüş. Birkaç metre ileri gitmiş, gitmemişler ki kağnıyı göl (lıkır lıkır) yutmaya başlamış. Adam, hanımı, kağnı ve bir çift camız bu gölde kaybolmuş ve bir daha bulunamamış. Bu yüzden bu göle "Camız yutan"da denilir (17).

KANLI ÇÖRDÜĞÜ[9] EFSANESİ

"Kâhyalı köyünde yaramaz bir çocuk varmış. İşi gücü otlaklardaki hayvanların su içtikleri su birikintilerini ve su kaynaklarını bulatmakmış. Hayvanların susuzluk içinde suya koştukları bir gün, bu çocuk yine onlar gelmeden önce bütün su birikintilerini değneğiyle bulatmış. Bulanık suyu gören hayvanların iştahı kaçmış ve gönülsüz bir şekilde sularını içmişler. Ancak, bu hayvanları güden diğer köylü çocuklarının bu olay çok ağırına gitmiş. Hemen orda ilginç bir oyuna başlamışlar. Bu oyun bir mahkemeyi canlandırmaktan ibaretmiş.

Kendi aralarından hakim, savcı, katip ve mübaşir seçmişler ve çocuğu yargılamaya başlamışlar. Mahkemden çocuğa: "ağızsız, dilsız, hayvanları susuz bırakmak" suçundan idam kararı çıkmış. Çocuğu hemen orda bir çördüğnün (armut ağacının) dalına asarak idam etmişler.

Çocuğun ailesi bu işi yapan çocukları mahkemeye vermiş. Bu kez aynı armut ağacının dibinde gerçek mahkeme kurulmuş. Hakim çocukların ifadesini almış. Köyden diğer şahitleri dinlemiş ve sonunda:

-'Senelerce bu kadar hayvanı susuz bırakan çocuğun idamına karar veriyorum. Ancak, idamı bu çocuklar yapmış, bizim yapacağımız başka bir iş kalmamış.' diyerek davayı sonuçlandırmış.

O günden sonra çocuğun asıldığı bu armut ağacının adı "Kanlı Çördüğü" olarak kalmış. Bu ağaç halen Kâhyalı köyünde durmaktadır (19).

---

9 **çördüğü:** Bir cins armut ağacı.

7. *Çalgılarla İlgili Efsaneler:*

ILGIS ve SAZ EFSANESİ

"Akbabanın biri bir gün, bir tavşan leşini alarak bir ağacın dalına konuyor. Burada tavşanı yemekle meşgulken birden ağacın altında avcıların olduğunu fark ediyor ve aniden uçuyor. Tam bu esnada ağzında tavşanın bağırsağı bulunduğundan akbaba uçtukça tavşanın leşinden çözülen bağırsak da onunla birlikte gitmeye başlıyor. Akbaba yeni bir ağaca konduğunda birlikte getirdiği bağırsağın bir ucu da bu ağaca dolaşıyor ve tavşanın bağırsağı iki ağaç arasında gerili kalıyor. Birkaç gün sonra, güneşte iyice kuruyup gerilen bağırsak, üzerine kuşlar ve böcekler kondukça ses vermeye başlıyor.

'Ilgıs' adı verilen şeytanların en büyüğü, bu sesi duyunca bununla tüm insanları kandırabileceğini anlıyor ve hemen bir plan hazırlıyor. Bir gün, birkaç avcının oradan geçtiği bir saatte parmaklarıyla bağırsağa dokunarak o ilginç sesi onlara duyuruyor. Daha önce hiç duymamış oldukları bu sese kulak veren avcılar merakla sesin geldiği tarafa doğru yürüyorlar. Bir de bakıyorlar ki ne görsünler ? Gerilmiş bir bağırsaktan ilginç sesler geliyor. Merakları daha da aıtıyor ve bu işin sebebini araştırmaya başlıyorlar. İçlerinden biri ağaca çıkarak sırım haline gelen bu bağırsağa dokunduğunda meseleyi anlıyor. Hemen bağır-sağın bir ucunu keserek aşağıdaki arkadaşlarına atıyor. Onlar da bağırsağı yeniden gerip parmaklarıyla dokunduklarında ayı sesin geldiğini görüyorlar.

Avcılar bu işi bir de ağaç üzerinde denemeyi düşünüyorlar. Gözlerine ilişen bir kütüğü kucaklayarak ortalık yere getiriyorlar. Kütüğün yanından uzanan dalla gövdesi arasına bağırsağın bir parçasını gergin bir şekilde bağlıyorlar. Kütüğe gerili bağırsağa dokunduklarında bağırsaktan daha güzel bir ses geldiğini gören avcılar, sevinç içinde birbirine bakarken birden ihtiyar bir adam kılığına giren Ilgıs, avcılara:

-'O kütüğün içini oyun (boşaltın) çok daha güzel bir ses verecektir.' Diyor.

Oradakiler Ilgıs'ın tavsiyesine uyarak kütüğün içini oymak suretiyle boşaltıyorlar. Sonra da ba-ğırsağı biraz daha gerginleştirip kütüğe bağlıyorlar. Bağırsağa tekrar dokunduklarında daha değişik ve kuvvetli bir sesin ortalığa yayıldığını hissediyorlar.

İşte ilk saz, ilk çalgı aleti böyle ortaya çıkmış ve zamanla bir çok değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiş. Bu yüzden de yeryüzündeki bütün çalgıcıların piri "Ilgıs" olmuş. Kıyamet günü Ilgıs, çalgıcıların önüne düşecek ve çalgılarını çala çala hep birlikte cehenneme gireceklermiş" (13).

8. *Yatırlar ve Ziyaret Yerleriyle İlgili Efsaneler*

KEÇİLİ BABA EFSANESİ

"Keçili Baba Keçili Köyü'nden fakir bir çobanmış. Ancak evinden süt, yoğurt eksik olmazmış. Komşuları şüphelenip onu sıkıştırıyorlar:

-'Çaldın mı yoksa ! Bizim keçileri, koyunları mı sağıyorsun ?'

Keçili Baba bu olaya çok üzülmüş ve yüksek bir yere çıkarak. bağırmaya başlamış:

-'Hey hey hey ! Hey hey hey ! Hey hey hey !'

Bu sesi duyan binlerce dağ keçisi, Keçili Babaya doğru koşmaya başlamış ve onun başına toplanmış. Bu olayı gören köylüler de merakla oraya koşmuşlar. Bir de bakmışlar ki keçilerin göğüsleri süt dolu. Meğerse, Keçili Baba onları sağarak sütünü içiyormuş. Köylüler hatalarını anlayıp Keçili Babadan özür dilemişler. Ancak bu olaydan sonra o hastalanmış ve birkaç gün sonra da ölmüş. Keçili Babanın mezarının bulunduğu bu yere de 'Keçili Baba' adı verilmiş[10].

ÇONGAR-KARA FAKI OCAĞI EFSANESİ[11]

"Kara Fakı, Şarkışla'nın Harın Köyü'nde azapmış. Hayvanların yatmasına yakın ahır temizliğini yaparken, soyunur, malın yatacağı yere yatar, sırtına batanları alırmış. Böylece kendisine zarar verecek şeylerin hayvanlara da zarar verebileceğini düşünürmüş. Çok dürüst ve çalışkan bir dervişmiş.

Kara Fakı'nın Ağası hacca gitmiş. Bir akşam hacda canı helva çekmiş. Bu Kara Fakı'ya ayan olmuş. Evin hanımına: "Güzel bir helva yap da, efendime götürüyüm" demiş. Kadın: "Bu saf dervişin canı helva çekmiş" diyerek ona helva yapmış. Kara Fakı hacdaki ağasına bir tasla bu helvayı ulaştırmış. Ağa hacdan dönüşünde, kendisini karşılamaya gelenlere helva tasını göstererek: 'Benim yanıma gelmeyin, bende bir şey yok, ne var ise Kara Fakı'da, onu görün' demiş" (9).

9. Lokman Hekim'le İlgili Efsaneler:

LOKMAN HEKİM ve LİMON AĞACI

"Lokman Hekim hanımıyla birlikte memleket memleket gezip hastalara şifa dağıtırken, yolları bir köye düşmüş. Bakmışlar ki köyün etrafı limon ağaçlarıyla kaplı. Lokman Hekim'in hanımı:

-'Ya Lokman ! Buraya hiç uğramayalım, eğer buranın insanları şu limon ağacının meyvesini yeteri kadar yiyorlarsa burda hasta olmaz' demiş. Lokman Hekim biraz düşündükten sonra hanımına:

-'Hayır uğrayalım ! Belki Limonun çekirdeğini yiyenler vardır' demiş" (12).

LOKMAN HEKİM ve IRGATLAR

"Lokman hekim bir tepenin üzerine oturup, etrafı seyrediyormuş. Birde bakmış ki yakın bir yerde ırgatlar ekin biçiyor. Biraz sonra bir helki pilav gelmiş. Irgatlar oturup tıka basa pilavı yemişler. Lokman hekim kendi kendine:

---

10 Bu efsaneyi bize, 1995 yılında, bir otobüs yolculuğumuz esnasında yan yana oturduğumuz, tahminen 40-45 yaşlarında, yurtdışında çalıştığını ve Keçili köyünden olduğunu söyleyen bir kişi anlatmıştı. İhmallik sonucu künyesi alınamamıştır.

11 Kara Fakı Ocağı Merkez Çongar Köyünde bir ziyaret yeridir.

-'Bak şimdi bunların hepsi çatlayıp ölecek, bari gidip yardımcı olayım' diye aklından geçirirken ırgatlar hemen toprağın üzerine uzanıp dinlenmeye başlamışlar. Lokman:

-'Bunlar bendende bilgiliymiş, bunlara daha bir şey olmaz' diyerek oradan uzaklaşmış. 'Yemekten sonra ya sırt üstü yat, ya da kırk adım at' nasihati Lokman Hekimden kalmaymış" (1).

10. Hazret-i Süleyman'la İlgili Efsaneler

HAZRETİ SÜLEYMAN'LA BELKIS

"Hazret-i Süleyman'ın kuşları uzak bir yerde yayılırken başka kuşlar görürler. Sorarlar:

-'Siz kimin kuşlarısınız ?'

-'Belkıs'ın kuşlarıyız'.

-'Belkıs diye bir kimse mi var ? Neden biz bilmiyoruz ?'

-'Nasıl duymazsınız !. Belkıs, bizim güzelliği dillere destan kadın hükümdarımızdır.' Kuşlar böyle konuştuktan sonra uçup giderler.

Hazret-i Süleyman'ın kuşları hemen gelip duyduklarını ona anlatırlar. Bu işe çok şaşıran Hazret-i Süleyman hemen bir kuş görevlendirerek Belkıs'a dünür gönderir.

Belkıs'ın sarayının önünde iki taş vardır. Biri normal renkte 'sadaka taşı'; öteki, yeşil renkte 'dünür taşı'. Kuş gidip dünür taşına oturur. Muhafızlar hemen ordan onu kaldırıp sadaka taşına korlar. Kuş tekrar sadaka taşına oturunca, onu Belkıs'ın huzuruna çıkarırlar. Kuş:

-'Hükümdarımız Hazret-i Süleyman beni size dünürcü gönderdi. Cevabınızı öğrenip ona ileteceğim.'

-'Öyle mi ? Ondan bazı isteklerim var. Bunları yerine getirirse teklifini kabul edeceğim. Yoksa boş yere haber salıp durmasın. İlk isteğim, on arşın uzunluğunda zikzaklı bir boncuk yapıp bana göndersin. Boncuk tek parça olacak, ek falan kabul etmem !'.

Kuş gelip bunu Hazret-i Süleyman'a iletir. Hazret-i Süleyman hemen kemirici hayvanlara emir verir. On arşın uzunluğunda bir boncuk yapıp getirirler. Bu boncuğu aynı kuşla Belkıs'a gönderir. Belkıs:

-'Bu boncuğu yapmak iş değil, içine bir de delik delip göndersin.' Diyerek boncuğu Hazret-i Süleyman'a geri gönderir.

Hazret-i Süleyman bu sefer, ağaç kurduna emir verir. Kurt boncuğun bir ucundan delerek girer, o bir ucundan çıkar. Boncuğu yeniden Belkıs'a götürürler. Belkıs:

-'Önemli olan bunu delmek değil, buna bir iplik takmaktır. Süleyman buna bir iplik takıp göndersin !.' der ve boncuğu geri gönderir.

Hazret-i Süleyman karıncaya emir verir. Karınca ipliğin ucunu ağzına alır, boncuğun bir ucundaki delikten girerek öteki ucundan çıkar. Böylece boncuğa iplik de takılmış olur.

Hazret-i Süleyman boncuğu yeniden Belkıs'a gönderir. Belkıs:

-'Tamam ben Hazret-i Süleyman'la evleneceğim, ancak son bir isteğim var. Bana kuşların kemiğinden bir saray yaptırsın.' der.

Çok kuş telef olacaktır; Hazret-i Süleyman bunu düşünür. Ancak Belkıs'a olan sevgisi ağır basar ve sarayı yaptırmaya karar verir. Teklifini kabul ettiğini Belkıs'a bildirir.

O vakitler "karakuş" Hazret-i Süleyman'ın jandarmasıymış. Onunla bütün kuşlara haber gönderir ki toplansınlar diye. Bütün kuşlar gelir, koruğuşu (baykuş) gelmez. Hazret-i Süleyman bir daha haber gönderir. Koruğuşu nihayet gelir. Aralarında şöyle bir konuşma geçer. Hazret-i Süleyman:

-'Söyle bakalım dünyada kadın mı çok erkek mi çok ?'

-'Kadın çok.'

-'Niçin kadın çok ?'

-'Senin gibi karı sözüne gidenler de kadından sayıldığından dünyada kadın çok. Sen Allah'tan korkmaz mısın ki kuşların kemiğinden saray yapıyorsun ? Bir kadının uğruna bunca kuşu telef edilir mi ?'

Hazret-i Süleyman utancından ağlamaya başlıyor. Büyük bir suç işlemek üzere olduğunu anlayarak secdeye kapanıyor. O haliyle günlerce ağlıyor. Onun gözünün yaşından "çirnen" bitiyor. Zaten ilk çim (çimen) o zaman bitmiş.

Nihayet kendine gelen Hazret-i Süleyman ilk iş olarak kendisini ikaz eden koruğuşunu (baykuşu) sesliyor. Yanlışını ikaz ettiği için ona teşekkür ediyor ve:

-'Koca Kafa sana günde üç serçe pay veriyorum. Bu her gün senin ayağına gelecek.' diyor. O günden bu güne her gün baykuşa kısmet olarak üç serçe gelir, o birini yer ikisini bırakırmış (8).

HAZRETİ SÜLEYMAN ve KADINLAR:

"Kadınlar Hazret-i Süleyman'ın yanına gelerek:

-'Neden erkekler iki evlilik yapıyor da biz yapamıyoruz. Madem ki peygambersin, bize bu konuda bir kolaylık sağla.' Demişler. Hazret-i Süleyman:

-'Hele siz sabredin, ben kargaları göndereyim de bir haber alayım. Ondan sonra size bir cevap veririm.' Demiş. Daha sonra Hazret-i Süleyman Kargalara:

-'Bakın, kadınlar da erkekler gibi çok evlilik istiyorlar, hemen gidin ve bana bu konuda bir haber getirin.' Demiş. Kargalar uçup gitmişler, ancak, Hazret-i Süleyman'a konuyla ilgili hiç bir haber getirmemişler. Ne zaman dışarıda bir karga ötse, 'Her halde haber geldi.' Diyerek kadınlar hemen dışarı çıkıyormuş. Meğerse, dışarda karga öter ötmez, kadınların evden dışarı çıkmalarının sebebi buymuş (13).

HAZRET-İ SÜLEYMANIN ADALETİ

"Hazret-i Davut zamanında, iki tane genç bir kadına musallat oluyorlar. Tabi kadın onlara pas vermiyor, yakınlık göstermiyor. Kadına iftira ederek, geliyorlar Davut A.S.'a şikayette bulunuyorlar:

-'Ya Davut ! Biz bu kadını it ile (yatarken) gördük. Davut A.S.:

-'İkiniz birden gördünüz mü ? Bir yanlışlık olmasın ?'

-'İkimiz birden gördük Ya Davut ! Hiçbir yanlışlık yok'

-'Öyleyse yarın bu kadın asılacak, taşlanacak !'

O zamanlar Sultan Süleyman ufak bir çocukmuş. Babasının yanında olduğu için konuşulanları dinliyor ve içinden:

-'Eyvah ! Babam bu işe yanlış fetva verdi. Bu işin araştırılması lazımdı.' Diyor.

Henüz iş işten geçmediği için hemen çocukları başına toplayarak onların kulaklarına bir şeyler söylüyor ve: 'Biz babamın huzurunda bir oyun çıkaracağız, sakın söylediklerimi unutmayın.' Diyor.

Doğruca babası Davud A.S.'ın huzuruna çıkarak:

-'Baba biz arkadaşlarla bir oyun oynayacağız, bizi seyreder misin ?' Diyor. Hazret-i Davut:

-'Peki, oynayın da seyredelim.' Diyor.

Hazret-i Süleyman oyun icabı hakim oluyor. Ona iki şikayetçi geliyor:

-'Ya Hakim ! Biz bu kadını köpek ile ilişki kurarken yakaladık. Bunun cezası neyse verilsin.' diyor. Hazret-i Süleyman:

-'Peki biriniz dışarı çıkın, biriniz de benim yanımda kalsın.' diyor.

Çocuklardan birisi dışarı çıkarken diğeri Hazret-i Süleyman'ın yanında kalıyor. Hazret-i Süleyman Soruyor:

-'Söyle Bakalım köpek ne renkti ?'

-'Siyah bir köpekti.'

-'Peki, Diğer şikayetçiyi sesleyin !'

Diğer şikayetçi geliyor. Hazret-i Süleyman ona da aynı soruyu soruyor:

-'Söyle Bakalım kadının yanında gördüğünüz köpek ne renkti ?'

-'Beyaz bir köpekti efendim.'

Şahitlerin ifadeleri birbirini tutmayınca, Hazret-i Süleyman kaşlarını çatarak:

-'Biriniz diyorsunuz siyah, biriniz de diyorsunuz ki beyaz. Demek ki siz o kadına iftira ediyorsunuz. Namuslu bir kadına iftira ettikleri için yarın bu iki adam asılacak !' diye bağırıyor ve oyun bitiyor.

Çocukların bu oyununu seyreden Davud A.S. büyük bir hata yaptığını anlıyor ve hemen kendisine şikayete gelen iki kişiyi geri istiyor. Adamlar huzuruna geliyor ve aynen çocukların oyununda gördüğü gibi olayı araştırmaya başlıyor. Şikayetçilerden birisini dışarı çıkardıktan sonra içerden kalana soruyor:

-'Söyle bakalım o kadını hangi vakitte, nerede o köpekle birlikte gördün ? Köpeğin rengi nasıldı ?'

-'Kadını öğle vakti evinin bahçesinde o köpekle gördüm. Köpek sarı renkliydi.'

-'Öteki adamı sesleyin !'.

Diğer şikayetçi kapıdan içeri girince, Davut A.S. hemen ona da aynı soruyu soruyor:

-' Söyle bakalım o kadını hangi vakitte, nerede o köpekle birlikte gördün ? Köpeğin rengi nasıldı ?'

-'Kadını gece evinin bahçesinde o köpekle yakaladık. Köpek beyaz renkliydi'.

Şahitlerin ifadeleri birbirini tutmayınca Hazret-i Davut:

-'Allah'tan korkmadan nasıl bir namuslu kadına iftira ediyorsunuz. Bak dedikleriniz hiç birbirini tutuyor mu ?"

-'Affet bizi Ya Davut ! Nefsimize uyduk !'

-'Namuslu bir kadına iftira ettiğiniz için yarın asılacaksınız ! Atın bunları zindana !' diyor.

Böylece daha çocuk yaşta olan Hazret-i Süleyman'ın üstün zekası sayesinde suçsuz bir kadın asılmaktan kurtuluyor" (1).

11. Daniyel (A.S.) ile İlgili Efsaneler

SİVAS'TA DANİYEL (A.S.) KABRİ

"Selçuklular zamanında Sivas'ta büyük bir kıtlık olmuş. Bir rivayete göre 7 yıl sürmüş. Yağış olmamış, hiçbir insan kalmayacak gibi tehlikeyle karşı karşıya kalmışlar. Bütün alimlerin görüşleri alınıyor. Alimler kendi aralarında konuşuyorlarmış:

-'Eğer Daniyel (a.s)'ın kabrini Sivas'a taşıyabilirsek onun geldiği yerde bolluk bereket olur.' diyerek onu Sivas'a getirmekte anlaşıyorlar. Alimler günlerce dua ediyor. Daniyel (a.s) bir âlimin rüyasına giriyor ve şöyle diyor:

-'Beni iki derenin aktığı yere gömün !'. Bilinmeyen bir yerdeki Daniyel (a.s)'ın nâşı kendisine malum olan alim tarafından alınarak gizlice Sivas'a getiriliyor ve iki derenin birleştiği bir mıntıkaya defnediliyor.

Bu yüzden Sivas'ın otu bol ve sütü çok güzeldir" (10).

12. Musa (A.S) ile İlgili Efsaneler

MUSA PEYGAMBERİN KEKEÇLİĞİ (KEKEMELİĞİ)

Musa peygamber çocukken Firavun onu kucağına almış seviyordu. Musa (A.S) birden Firavu'nun sakalını yoldu. Firavun hiddetlenerek yanındaki vezirlere:

-'İşte bu çocuk bana karşı gelecek, bunun boynunu vurun !' deyince, yanındakiler karşı geldiler ve:

-'Bu bir çocuk aklı neye yeter ? Affet !' dediler. Firavun:

-'Öyleyse bir deneyelim aklı yetiyor mu ? Yetmiyor mu ?' dedi ve biraz para ile birkaç parça köz istedi. Bunları Musa'nın önüne koydu ve 'eğer parayı alırsa aklı yetiyor, ateşi alırsa yetmiyor' dedi. Musa (A.S.), tam paraya uzanıyordu ki Cebrail onun elini tutup ateşe götürdü. Musa ateşi tuttuğu gibi ağzına attı.Ağzı yanan Musa, ağlamaya başladı. Meğerse, Musa (A.S)'ın kekeçliği (kekemeliği) bundanmış" (1).

13. Davut (A.S) ile İlgili Efsaneler

DAVUT (A.S) EFSANESİ

"Davut (A.S) demiri bir eliyle tutar öteki elinin yumruğuyla da döverek şekillendirirdi. Bir gün karısıyla sohbet ederken aralarında şöyle bir iddialaşma oldu. Davut (A.S) karısına:

-Söyle bakalım keramet sende mi yoksa bende mi diye sordu ? Karısı:

-Elbette ki keramet bende, deyince Davut (A.S):

-Ben peygamberim, nasıl sende keramet oluyor, dedi. Hanımı:

-Öyleyse bugün git de demiri döv gel dedi. Davut (A.S) gidip çalışmaya başladı. Bu sırada eve bir dilenci geldi ve Davut (A.S)'ın karısı ona sadaka verirken devamlı gizlediği elinin bir parmağını gösterdi. Dilenci parmağı gördüğü an işinin başında çalışan Davut (A.S)'ın eli (Caz !) diye yandı. Akşam eve gelen Davut (A.S)'ın elini sarılı gören hanımı:

-Hayrola eline ne yaptın ? diye sorunca, Davut (A.S):

-Yandı, dedi. Hanımı:

-Hani keramet sendeydi ? Hani sen peygamberdin ? Dua etki bir parmağımı gösterdim. Eğer elimi bütün gösterseydim, belki de yanıp kül olacaktın, dedi" (1).

14. Olağanüstü Yaratıklarla İlgili Efsaneler

MUCMUNUH EFSANESİ

Mucmunuh, efsanevi, çok yemesiyle meşhur insana benzer bir yaratıktır. "Bir öğünde bir köyün yediği yemeği yer, yinede doymazmış. İki kulplu kazan dolusu yemeği yediğini görenler:

-'Mucmunuh daha doymadın mı ?' diye sorunca:

-'Ne doyması, tuzuna baktım.' Demiş" (17).

Yörede çok yemek yiyenlere: "Mucmunuh mu oldun ?". Ya da, "Mucmunuh gibi yiyorsun" deyimleri kullanılır. Yine bir kişiye fazla yemek yemesi için ısrar edildiğinde: "Mucmunuh değilim ya, yeter." der.

HONKÂSİ EFSANESİ

Honkâsi, çok uyumasıyla meşhur efsanevi bir yaratıktır. "Yedi gün uyuyan Honkâsi'yi uyartmışlar ve:

-'Ne uyuyorsun kalk ! Neredeyse acından öleceksin !'. demişler. Honkâsi:

-'Ne yapıyorsunuz ! Daha yeni gözüm aldıydı (uyumuştum)' demiş (6). Yörede çok uyuyanlara, "Honkâsi gibi ne yatıyon ! Kalk !" derler.

15. Türkülerle İlgili Efsaneler

TAŞ BEBEK TÜRKÜSÜ ve EFSANESİ:

Rivayete göre "Taş Bebek türküsünü söyleyen kadının ismi Ümmü Gülsüm'müş. Ümmü Gülsüm Çorum'un Osmancık Kazasının Yeşildere Köyü'ndenmiş" (16). Olay şu şekilde cereyan etmiş:

"Eski zamanın birinde çocukları olmayan bir karı-koca oturmuş dertleşiyorlardı. Erkek öyle bir ah çekti ki tavandan üzerine topraklar döküldü. Kadın:

-Kocacığım neden ah çekiyorsun ? Fakir değiliz, Elhamdülillah her şeyimiz yerinde, ah çekecek neyimiz var ? Diye sorunca kocası:

-Ah karıcığım sorma, yarın biz bu dünyadan öbür dünyaya intikal ettiğimizde, arkadan bir tas su verenimiz olmayacak, bizim malımız melalımız ele kalacak, ben ah çekmeyeyim de kimler ah çeksin, dedi. Hanımı:

-Öyleyse vadediyom seni evereceğim, dedi.

Sabah oldu (Hayırlı sabahlar cümlemizin üzerine açılsın) Kadın, kocasının yanına iki adam kattı ve:

-Bunu ne yapıp yapıp evereceksiniz ? Dedi.

Bunlar birkaç gün dolandıktan sonra yakın mesafeli bir köyden adımı bir kızla namzetlediler. Bir süre sonra da düğün başladı. Kadın önceleri çok sevinçliydi. Herkes gibi eğlendi, ancak düğün alayı kızı almak köyden ayrılınca kadının içine bir ateş düştü ve kendisini köyün dışına attı. Köylerinin önünden bir çay çıkarmış, onun kıyısında ağlayarak yürürken:

-Ya Rabbi ? Ben senin yanında ne kadar kötü bir kul idim ki, benim başıma bu işleri getirdin ? Diye sitem etti.

O böyle ağlayarak yürümeye devam ederken baktı ki suyun içinde çocuk şeklinde bir taş. Bacaklarını çemredi, hemen suyun içine girdi. Başından tülbenti çıkarttı. O taşa sardı. Koşa koşa eve geldi. Bir höllük etti, bir ılıncah etti. Bir çocuğa ne lazımsa onu yaptı. Taşı bu şekilde beşiğe beledikten sonra altına bir iskembi alarak bir yandan taş bebeği sallarken bir yandan da türkü şeklindeki şu duayı etti:

Ağ taş diye belediğim.
Seni Hak'tan dilediğim.
Tülbentime doladığım.

Mevla'm buna bir can versin.
Bahçalarda biter ahlat.
Anneler çekiyor zahmet.
Medine'de ol Muhammet.

Mevla'm buna bir can versin.
Harmanlarda olur yaba.
Savururlar kaba kaba.
Erzurum'da "Piri Baba"

Mevla'm buna bir can versin.
Her harflerin başı mim kâr.
Bilmeyenler eder inkar.
Konya'da Şah Mulla Hünkar.

Söyle buna bir can versin.
Her işlerin başı Allah.
Mahrum koymaz Vallah Billah.
Amasya'da pir Abdullah.

Söyle buna bir can versin.
Yazılmış alnıma yazı.
Uyansâne daştan kuzu.
Sivas'ta Abdulvahabi Gazi.

Söyle buna bir can versin.
Arı gibi sırra eren.
Dünyayı gözüyle gören.
Sırdaş olan Ahmet Turan.

Söyle buna bir can versin.
Yüzüm kara golum bağlı.
Yandı yürek ciğer dağlı.
Gelibolu'da Yazıc'oğlu.

Söyle buna bir can versin.
Bu kadın yanmıştır desen.
Gelsen gözününen görsen.
Hazret-i Ali nerde isen.

Söyle buna bir can versin.
Yola giden yolcu baba.
Sırtında var yeşil aba.
Osmancık'ta Koyun Baba.

Söyle buna bir can versin.
Yola giden yolcu kardaş.
Ben kimlere olam sırdaş.
Kırşehir'de Hacı Bektaş.

Söyle buna bir can versin.
Çalkan Karadeniz çalkan.
Gemilerde olur yelken.
İstanbul'da Eyüp Sultan.

Söyle buna bir can versin.
Kaşları var çatma çatma.
Mevla'm kulunu unutma.
Muhammet'in kızı Fatma.

Söyle buna bir can versin.

Tam bu sırada taş canlanır ve güzel bir bebek olur. Ümmügülsüm gözlerinden yaşlar aka aka türküsüne devam eder:

Bebek uyandı bakıyor.
Ağ memeden süt akıyor.
Hem Ali İmran okuyor.

Rabbim sana şükür olsun.
Yüksekte şahin yuvası.
Alçakta Avşar Ovası.
Gabul Ümmü Gülsüm'ün duası.
Rabbim sana şükür olsun" (16).

KAYNAK KİŞİLER

1. **Ahmet Türk: Çongar** 1932, Okur-yazar, 03.08.1993
2. **Ali Tırnakçı: Koyuncu** 1939, İlkokul mezunu, 03.05.1998
3. **Durdu Yılmaz: Karalar,** Okur-yazar değil, 11.07.1988
4. **Emir Darıcı: Karalar** 1958, İlkokul mezunu, 07.06.l995
5. **Hacı Yerli: Karalar** 1334, Okuryazar değil, 13.06.1986
6. **Hakkı Pürlü: Karalar** 1932, Okur-yazar, 05.06.1989
7. **Halil Kartal: Karalı,** Okur-yazar, 18.08.1997
8. **İsa Yıldız: Karalar,**
9. **Mahir Çongar: Çongar,** 1328, Okuryazar değil, 05.02.1988
10. **Mehmet Özkan, Damlacık,** 01.09.1991
11. **Mustafa Yıldırım: Haydarlı,** Okuryazar değil, 18.02.1987
12. **Nazım Sakal: Hanlı** Okur-yazar, 06.07.1992
13. **Osman Taş: Koyuncu** 1928, Okur-yazar, 03-04.07.1997
14. **Ömer Şahin: Güney** İlkokul mezunu, 28.07.1996
15. **Razi Gülmez: Karalar** Okuryazar değil, 29.07 1997
16. **Turan Karakaş. Güney** 1941, okuryazar değil, derleme tarihi: 05.09.1998
17. **Vezzuha Pürlü: Karalar** 1341, Okuryazar değil. Karalar, 02.02.1989 02.04.1989, 28.06.1993
18. **Ziya Günbay: Karalar** 1340, Okuryazar değil, 05.05.1988

B. HALK HİKÂYELERİ

İlbeyli yöresinde oldukça zengin halk hikayesi kültürü mevcuttur. Yörede yüzlerce hikâye anlatılır. Ancak, günümüzde gelişen teknoloji ve televizyon yayınlarının etkisiyle hikâye eski önemini yitirmekte ve hikâyeler yavaş yavaş unutulmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, yörede anlatılan en meşhur hikayeler şunlardır:

1. Ağgelin.
2. Aladağın Garı (Sefil Mehmet'in hikayesi)
3. Arzu ile Kamber
4. Asuman ile Zeycan
5. Bağböğrek (Beyböyrek)
6. Elbeğli Oğlu.
7. Emrah ile Selvi
8. Eşref ile Zöhre
9. Gurbani.
10. Hurşit ile Mahmihri
11. Kerem ile Aslı
12. Köroğlu.
13. Necip ile Anşa (Ayşe)
14. Öksüz Memmet.
15. Sefil Mehmet (Halep valisinin hizmetkârı)
16. Seyyahi Baba.
17. Sürmeli Bey
18. Şah İsmail
19. Şah Mahmut.
20. Tahir ile Zöhre.
21. Tütüncü Osman.
22. Yareli Mahmut.

Esas hikâyeciler, "Koyunculu Âşıklar" adı verilen guruptu. Bunlar çok hikâye bilir, gece yarısına kadar hikâye anlatırlardı. Hikâyenin arasında türkülerini de söyledikleri için, o günün şartlarında hikâye dinlemek büyük zevk verirdi[12].

Hikâyeye başlarken söylenen döşemeler ise, hem dikkatleri toplar hem de dinleyenleri daha çok eğlendirirdi. İşte bir iki döşeme örneği:

"O yalan bu yalan.
Fili yuttu bir yılan.
Eşşeğe binip de
Deveyi kucağına alan.
Bu da mı yalan ?

[12] Kaynak kişi: Nazım Sakal, Hanlı 1930, o.y. Gör.t.: 06.07.1992

Camızın hâbeden[13] düşdü.
Bu da mı yalan ?

Bir gaz aldım bazardan.
Çatladı öldü nazardan.
Tosbağaya[14] vurdun palan.
Dutmadı guskun[15] golan[16]
Bu da mı yalan ?"[17]

"Var varadan, sür süreden.
Bir kaz aldım Tire'den.
Kaz değil de karıyıdı.
Beti benzi sarıyıdı.
Üç otuz yaşlı.
Kazan başlı.
Gazma dişli.
Gırh oynaşlı karıyıdı."[18]

"Güney Köyünden 'Ayrancı ' lakabıyla anılan kişi bir çok hikayeler bilir, bilhassa 'Elbağlioğlu' hikâyesini iyi anlatırdı. Bu hikâyeyi aynı köyden Topal Ali namıyla tanınan kişi de iyi bilirdi. Şimdi hayatta olan Destancı Ama Turan (Turan Karakaş) ise, 'Asuman ile Zeycan, Eşref ile Zöhre, Yareli Mahmut ' adlı hikâyeleri bilmektedir.

Yine, Güney Köyünden "Yelekli Hacı, Köroğlu kollarını anlatır, Köroğlu'nun 772 keleşinin adını sayardı. Köroğlu hikayesinin 7 kolu vardı. Yelekli Hacı bu hikayenin bir kolunu 3-4 günde bitirir, yaza kadar fasılalarla, bütün kolları anlatıp hikayeyi tamamlardı. Bir kış boyunca Köroğlu anlatıldığı olurdu"[19].

Günümüz hikayecileri arasında, Koyunculu aşıkların çıraklarından, Osman Taş (Keçili), ayrıca, Aşık Haso (Çongar), Âşık Mıstık (Gazibey), Âşık Silo (Gazibey), Âmâ Turan (Güney), Ömer Şahin (Güney), gibi isimleri sayabiliriz. Bunlar tespit edebildiğimiz birkaç isim. Bunların dışında da çok hikâyeler bilen kişilerin bulunduğuna inanmaktayız.

Biz, yöre Halk Hikâyelerinden birkaç örneği şu iki başlık altında sunmayı uygun bulduk:

---

[13] Heybeden.
[14] Kaplumbağaya.
[15] Guskun: Eşeğin kuyruğunun altından geçen ve kolanı tutan deriden veya ipten bağ.
[16] Kolan.
[17] Kaynak kişi: Muzaffer Yerli, Karalar 1949, İlkokul, Gör.t.: 27.08.1995.
[18] Kaynak kişi: Mehmet Soysal, Güney. Derleme tarihi: 21.11.1993
[19] Kaynak kişi: Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul. Gör.t.: 15.08.1998

1. Aşk Hikâyeleri:

AĞ GELİN[20]

Sivas'ın Kangal Kazasının Deliktaş Köyünde Ruhsatı Baba isminde bir şair yaşardı. Bu oğluna bir gelin alıyor, aşiret (yörük) kızı. Bunu kimse bağlamasın diye, kendi eliyle düğün etmeden önceden önce bağlıyor. Bir ufak hamaylısı vadı. Cebinden çıkarıp onunla bağlıyor. Sonunda düğünü edeceği zaman bir kıla bağlıyor. Kılı getiriyor duvarın deliğine koyuyor. Düğün ettiği zaman, duvarın deliğinde kılı bulamıyor. Çok arayıp duruysa da bir faydasını bulamıyor. O arada tabi düğün başlıyor. Herkes düğün çalıyor, bu duvarı yıkmaya başlıyor. Diyorlar ki:

-"Ruhsati Baba, niye duvarı yıkıyorsun ?" O da diyor ki:

-"Burası biraz tehlikeli, milletin üstüne göçer diye korkuyorum. Onun için yıkıyorum." Diyor. Kimseye bildirmiyor tabi.

Efendim, duvarı yıksa da bir fayda bulamıyor. O arada gelin geliyor eve iniyor. Akşamınan çocuklar yatıyor. Gerdeğe koyuyorlar bunları. Tabi ikisi de bağlı olduğu için karı koca olamıyorlar.

Yedi sene kız kalıyor, "Ağgelin" ismindeki gelin. Yedi sene sonra bir bahar mevsiminde kızlar madımak toplamaya çıkıyor. Bu da beraber çıkıyor, Ağgelinin başına toplanıyorlar. Diyorlar ki:

-"Ağgelin ! Senden iyi kimse yok. Kocan şair, kayınbaban şair, çok güzelsiniz, rahatsınız. Ne bahtılı sana." Diye yerinince Ağgelin:

-"Ah kızlar ah ! O sağır oğlanı bana koca ettiniz de yanar yüreğim ona yanar." Diyor. Kızlar:

-"Ne oldu ? Sana ne oldu ?" falan derkene gelinin biri ayıkmış, bunu bir kıyıya çekiyor, diyor ki:

-"Ağgelin ! Bu ah çekmekte bir mana vardı. Derdin neyse bana anlat," diyor. Ağgelin diyor ki:

-"Anlatırım amma tehlikeli. Sen şimdi gider ona buna söyler, benim sırrımı yad ellere duyurursun. Söylemeyim gel ! " diyorsa da gelin ısrar ederek onun ağzından lafı alıyor. Bağlı oluklarını öğreniyor. Gelin köye geliyor. Annesine babasına kardeşine olayı anlatıyor. Ağgelinin sırrı köye tamamen yayılıyor.

Günlerden bir gün, Ruhsati Babaya diyorlar ki:

-"Arkadaş senin gelinin kız imiş. Yedi senedir niye defarına bakmıyon..." falan diyorlar. Tabi adamcağız ne desin. Bu laflar ona dert oluyor. Dolanıyor çevriniyor bir çaresini bulamıyor.

Aradan birkaç ay daha geçiyor. Acaba bunun derdinin defarı ne diye tekrar dolandıysa da bir çare bulamıyor. Hüyük Köyünde Hacı Ömer Ağa namında samimi bir arkadaşı vardı. En sonunda ona: "Arkadaşım ! Yanıma gel de sana derdimi anlatayım." Diye buna bir mektup yazıyor. Arkadaşı yanına geliyor. Ruhsati baba derdini anlatıyor. O adam diyor ki:

---

[20] Bu hikâyenin biraz daha değişik şekli, Doğan Kaya'nın 1994 yılında yayımladığı "Âşık Minhacî" isimli kitabın 16-41. sayfaları arasında yer almaktadır.

-"Arkadaş ! Bu derdin çaresi sendeymiş. Şimdi ise sen derdine derman bulamadıktan sonra ben hiç bulamam. Ne yapacaksan sen yapacaksın." Diyor.

Ağgelinin babası aşiret (yörük) idi. Onlar oradan göçmüş gitmişler. Gelin yalınız başına kalmış. Hiç kimsesi yok. Aşiretlerin nere gittikleri belli değil.

Bu adam diyor ki Hacı Ömer Ağaya:

-"Arkadaş bunu senin evine gönderiyim. Ora yayla nasıl olsa. Orada birkaç ay kamsın eğer bir ifakat bulursa gönder gitsin." Diyor. Tabi hacı Ömer Ağa diyor i:

-"Oğlun burdayken ben bu gelini götüremem. Oğlunu bir tarafa gönder. Diyor. Ruhsati Baba "Pekiy" diyor. Oğlunu bir tarafa gönderiyor. Gelini atın üstüne bindiriyor. Adamcağız kendi de bir ata biniyor. Alıyor götürmekte olsun. Biz gelelim Ruhsati Babaya:

Ruhsati Baba orada gelinin gitmesine bir türkü söylüyor. Alıyor bakalım:

Gelin ahbaplarım helalleşelim
Bu dert derunumu aldı gidiyor
Bakın şu feleğin kahpe işine
Benim kömür gözlüm kaldı gidiyor

Annem niyetlensin kuru elesin
Gelinler de sini somat bağlasın
Kaynım Ali ciğerini dağlasın
Yeğeni kül yetim kaldı gidiyor

Söyleyin paşama bayrak kaldırsın
Ali Dayım şerbetini doldursun
Hacı möhterini bulup çaldırsın
Bu düğüne gelen oldu gidiyor

Görmedim dünyada eğlenip kalmış
Saraylar yaptırmış ber murad olmuş
Bir gün de derler ki Ruhsati ölmüş
Ecel peymânesi doldu gidiyor. Deyip kesiyor.

Gelin gidiyor arkadaşının köyüne. Orada üç ay kalandan sonra, kocasını bir merak sarıyor. Babasına diyor ki :

-"Baba gelinini nere gönderdin ?"

-"Oğlum, Hüyük Köyüne yaylaya gönderim. Üç ay kalacak gelecek diyor amma. Bu oğlan bu acıya dayanamıyor. Bir müddet hastalanıyor. Üç ay döşekte yatıyor. Üç ay sonra bir parça kendine geliyor. Babasına:

-"Baba şu gelinini nereye gönderdiysen bana söyle ben oraya kadar gideceğim,"diyor. Ruhsati:

-"Oğlum ne yapacaksın gelini, ben sana yeğitten (yeniden) tekrarını alırım. Vazgeç ondan..." falan diyorsa da oğlanın içerisine koyuyor. Ağgelin de gittiği yerde ifakat bulamayınca adamcağız çekip oğuna alıyor. Orda

nikah ediyorlar ona. Ruhsatiye haber salıyor ki: "Gardaşım, bir ifakat bulamadım. Ben kendi oğluma aldım. Ne yapıyım kader böyleymiş." Diyor. Tabi Ruhsati Baba da buna bir şey diyemiyor. Oğlunu zor güç eğliyorsa da bir zaman daha ara geçenden sonra Minhacı:

-"Baba !" diyor. "Epey içerde kaldık. Şu koltuğuma gir de köyden kıyıya çıkalım. Biraz gezinelim." Diyor. Babasının koltuğuna giriyor. Köyden kıyıya çıkıyor, biraz geziyorlar. Biraz durandan sonra babasına:

-Şoo görüken kavağı görüyonya oraya kadar gidek orda biraz dinceliyim ondan sonra gelek diyor. Babası:

-Oğlum hastalıktan yeni kalktın, daha yeni iyi oluyon. Oraya kadar gidersek üzülün falan dediyse de oğlu:

-Yoh baba oraya kadar gidek diyor.

Varıyorlar kavağın dibine oturuyorlar diyor ki:

-Baba çağırdığını seversen şu gelinini nereye gönderdiysen bana söyle de ondan sonra gidek, diyor.

Babası:

-"Oğlum Hüyük Köyü'ne yaylaya gönderdim dedim ya. Merak etme, birkaç ay sonra getireceğim diyor.

Oğlan buna yarı inanıyor yarı inanmıyor. Alıyor bahalım orda Üyük Köyü'ne babasının gönderdiğine ne diyor, ben ne diyeceğim, burda oturan efendiler ne dinleyecek:

Nazlı yarim çıktı gitti yaylaya.
Bilmem ki cenanım ne zaman gelir.
Bizde Mecnun olduk saçı Leyla'ya.
Lâl-i İreyhanım ne zaman gelir.

Nazlı yardan ayrılalı.
Eller gamlı ben gamlıyım.
Küstürdüm dertli bülbülü.
Güller gamlı ben gamlıyım.

Sırma saçlar ırgalanır belinde.
Şeker ile bal karışmış dilinde.
Canım karar almaz gözüm yolunda.
Çeşmi Hurimanım ne zaman gelir.

Bu sevda da ne zorumuş.
Kaderde neler varımış.
Ağaç başında kurumuş.
Dallar gamlı ben gamlıyım.

Düştü içerime koylanır narı.
Ne olur sevdiğim tez gelse barı.
Görünmez gözüme dünyanın varı.
Gitti yarı canım ne zaman gelir.

Yoktur ben gibi gülmedik.
Derdine çare bulmadık.
Güvel ördeği gelmedik.
Göller gamlı ben gamlıyım.

Ruhsat verdi onun için ararım.
Hasret hançeriyle bağrım yararım.
Tükendi sabrım yoktur kararım.
Serimde dumanım ne zaman gelir.

Minhacı'yem yandı özüm.
Ah ettikçe çağlar gözüm.
Bir köşeye attım sazım.
Teller gamlı ben gamylıyım.

Deyip kesiyor.

-Dur oğlum bir de ben söyleyim, diyor. Alıyor babası:

Gelin bana şu pınarda dur dedi.
Gelenece gözlüyorum gelini.
Derdimi dillere destan eyledi.
Iras geldiğine halın söyleyi söyleyi.

Bir gidip de bir geriye bakarak.
Gözlerinden kanlı yaşlar akarak.
Ciğerimi aşk oduna yakarak.
At üstünde bir gelin gider ağlayı ağlayı.

Soramadım şu gelinin halını.
Kimlere toplatmış gonca gülünü.
Yad eller mi sarmış ince belini.
Yanar gider kara bağlayı bağlayı.

Bilmem nere gitti hangi diyara.
Ruhsati de döndü yanan fenara.
Lokman hekim çare bulmaz bu derde.
Göçebe alanın halı böyleyi (böyleyi)

Deyip kesti. Oğlu dedi ki:

-Baba Allahaısmarladık ben gidiyorum.

-Nereye ?

-Hüyük Köyü'ne kadar gideceğim dedi.

-Aman oğlum gel gitme, hastalıktan yeni kalktım dediyse de:

-Yok baba gidiyorum, "ya bulurum yarimi, ya da veririm serimi" dedi. Babası:

-Madem gidiyon bende beraber geleyim dedi. Oğlu:

-Sen gelirsen ben kendimi öldürürüm. Gelmeni istemiyorum dedi. Babasının umudu kesildi ağlayarak döndü. Deliktaş'a, Oğlan'dan "Ver elini Üyük Köyü" dedi sürdü.

Bir müddet gittikten sonra akşam karanlığı çöktü. Gözünün önüne duman indi. Ne yana gittiğini bilemiyor. Kafası dumanlı. Dolandı çevrildi yolu çıkaramadı. Köyün yoluna evelden gider gelirmiş ama hastalıktan kafası dumanlı. Bir yüksekçe tepenin başına çıktı dedi ki:

-Her halde bugün vademiz burada tekmil, şuraya biraz yatayım dedi. Yattı uyudu.

Birde gözünü açıp baktı ki ne görsün. Şafak yeri ağarmış geliyor. Cenabı Allah saklamış.

Birde ılıcak, ılıcak bir seher yeli değiyor. Tek dirseğinin üstüne doğruldu. " Ulan, şu seher yeline iki hane söylesem, acaba Ağ Gelinden bir koku getirmez mi ?" dedi ve orada aldı bakalım seher yeline ne dedi ? Seher yeli ne dinledi ? Ben ne dinleyeceğim ? Burada oturan efendiler ne dinleyecek ?

Aman seher yeli car sende kaldı.
Mehri keklik sekişlimden bir haber.
Yine bahar geldi gönlüm bulandı.
Göksü elvan nakışlımdan bir haber.

Başı selamet mi yoksa hasta mı ?
Zülüfleri perişan mı süste mi ?
Oda benim gibi kara yasta mı ?
Kaşı çatma çakışlımdan bir haber.

Yaşı vardı yirmiye dayandı.
Gönlüm gaflet uykusundan uyandı.
Seher vakti miski amber boyandı.
Burcu burcu kokuşlumdan bir haber.

Elli gündür hasret kaldım yüzüne.
Muhabbet tuzağın kurdu izime.
Kıyas eyle Minhacı'nın sözüne.
Süzgün süzgün bakışlımdan bir haber.

Deyip kesiyor. Ortalık ışıyor. Sonra hemen ayağının altında kalmış köy. Zabahınan bahıyor ki sıyırılıp köye inmekte olsun biz gelelim Hacı Ömer Ağaya:

Hacı Ömer Ağa zabahınan kalkıyor. Odayı siliyor, süpürüyor, sobayı dolduruyor, cezveyi sobanın üstüne koyuyor:

-Ya Rabbi ! Bugün candan sevgili bir ahbabım gelir de şu kahve ona nasip olur mu ola ? Diyor. Oraya oturuyor.

Minhacı eskiden bilirmiş. Odanın kapısını dekmeyinen vuruyor (Trank) açıyor:

-Selaminaleyküm Hacı Ömer Ağa

-Ve Aleykümselam gardaşlığımın oğlu. Sende gelir miymişsin ?. Buyur, diyor.

-Odana girmem, odan başına kepsin, diyor.

-Niye ?

-Bir vaadim var, yerine getirirsen odana girer otururum, yoksam gideceğim diyor.

-Aman oğlum, gel bir kahvemi iç dediyse de Minhacı:

-Vaadimi yerine getireceğine söz veriyon mu ?

-Peki söz veriyorum, diyor.

Girip oturuyor. Kahveyi içiyor, biraz durandan sonra:

-Hacı Ömer Ağa sabrım kararım taştı. Şu Ağ Gelini getir de iki hane türkü söyleyeceğim diyor.

-Peki oğlum dediğine değmez, diyor.

Gidiyor Hacı Ömer Ağa evine:

-Kızım Ağ Gelin, oda süpürülecek, soba dolacak kalmış, misafir falan gelir, şu sobayı doldur, odayı da süpür gel diyor.

Ağ Gelin odaya geliyor. Haberi olmayaraktan süpürgeyi koltuğuna alıyor. Birde kayınbabası peşi sıra geliyor ki "Bu şimdi bunu görürse geri kaçar" Peşi sıra geliyor.

Ağ Gelin odanın kapısını açıyor. Bir de bakıyor ki ne görsün ? Eski kocası odada oturuyor, usuldan geri çekiliyor.

-Gir kızım, zaten ben seni bunun için getirdim, niye geri çekiliyon ? Diyor. Kayınbabasından utanıyor. Eski kocasından utanıyor. Odanın kapısının ağzına oturuyor. Kafayı aşağı eğiyor. Minhacı bakıyor ki ne görsün ? Alttan geymiş üstten guşanmış. Üstten geymiş alttan guşanmış.

-Eyvah ! Benden temelli vazgeçmiş diyor. Alıyor bakalım orda bakıp da geri çekilmesine ne diyor. Ağ Gelin orada ne dinliyor ? Ben ne dinleyeceğim ? Burda oturan efendiler ne dinleyecek ?

Bir bakıp da beş geriye çekilme.
Naz götürmez kara bağrım üzgündür.
Al yanağa altın teller takınma.
Aşk elinden zaten canım bezgindir.

Acep değil bende bildim güzelsin.
Ceylan gibi yad avcıdan tezersin.
Niçin böyle melül mahzun gezersin.
Fes bir yanda zülüflerin bozgundur

Minhac ile böyle alıp vermeyi
Erkan ile eve gelip girmeyi
Böyle kekil kesip zülüf burmayı
Canım hasret bir busene vurgundur

Diyor ya. Yönünü öte yana duvara çeviriyor. Ağ Gelin. Minhacı:

-Ulan benden vazgeçmiş, şuna bir beddua ediyim de gidiyim diyor. Alıyor bakalım orda beddua etmeye:

Başın pınar ayakların göl olsun.
Bahtsız bürsüz vilayete düşesin.
Ben gibi conanı kabul etmedin.
Derdin üçü geçip dörde düşesin.

Bu günlerde mezarını kazsınlar.
Dilerim ki elvaneni bozsunlar.
Kara kara destanını yazsınlar.
Kabristan gibi bir yurda düşesin.

Dünyada olmasın halini soran.
Gün be gün işlesin sinende yaran.
Memen dolu kalsın beşiğin viran.
Daha derdim az diyeydin Ağ Gelin.

Ela gözlerine insin betire.
Sen sildikçe Mevlam derdin artıra.
Kıran gele kuzuların götüre.
Elde göre yerinesin Ağ Gelin.

Eğlendiğin yerler demir taş olsun.
Uğradığın yollar boran kış olsun.
Koynun dolu kucağın boş olsun.
Elde göre yerinesin Ağ Gelin

Kapıyın önünde kangallar bitsin.
Bacayın başında baykuşlar ötsün.
Altı ay yedi sene ısıtma tutsun.
Daha derdim az diyeydin Ağ Gelin.

Böyle mi yapardı adam dostuna ?
On iki ay yatasın bir yan üstüne.
Ezirail çıhsın döşün üstüne.
On üç ayda can vereydin Ağ Gelin.

Minhacıyım der ki yaşın yaşıma.
Biyol gelmedi ki döşün döşüme.
Mevlam ölüm versin gelin, kişine.
Seni bana vermezler mi Ağ Gelin ?

Deyip kesiyor. Yeni kocası kapıdan dinlermiş. Kapıyı yitip açıyor:

-Bu ne baba ? Diyor. Babası:

-Zamanın da sana demedim mi ? Bunların işi böyle olur. Tamam seniynen konuştuyduk, diyor.

Oğlana diyor ki:

-Kes lan ! Kes ! diyor, Minhacı'ya.

O arada Minhacı'nın içerisine bir hançer saplanmış gibi oluyor. Ağ Gelin o fırsattan istifade kapıyı (şarpatan) örtüp savuşunca topuğu kapının

arasında kalıyor. Kanayarak eve gidiyor. Bu arada Hacı Ömer Ağa oğlunu da kovuyor. Minhacı odanın içinde dolanmaya başlıyor.

Pencereden bakıyor ki Ağ gelin helkeleri koluna takmış suya gidiyor "Ulan" diyor. "Burda kayınbabası vardı, kocası geldi, bir şey diyemedi. Belki su yolunda ıras getirirsem bir çift cevap alırım ağzından, dur da peşinden gidiyim" diyor. Diyor ki:

-Hacı Ömer Ağa ! Bir ibrik getir de dışarı çıkacağım diyor.

Hacı Ömer Ağa ibriği bunun eline veriyor. Odanın dış tarafına koyuyor ırbığı. Bu da çeşmenin yolunu tutuyor. Ağ Gelin'de helkelerin birini dolmuş çeşmede, biri dolacak. Birkaç tane kız var yanında. 5-6 metre gerisinde eli gulağa atıyor. Oraya oturuyor. Alıyor bahalım orda Ağ Gelin'e ne diyor. Ağ Gelin ne dinliyor ? Ben ne dinleyeceğim ? Burda oturan efendiler ne dinleyecek ?

Münacat etsem Allah'a.
Seni bana yazar mola.
Iras gelsem su yolunda.
Kaşın gözün süzer mola.

Sevmedim böyle merdana
Eşi gelmemiş meydana
Siyah zülfün ağ gerdana
Bölük bölük düzer mola

Deyip kesiyor. Kızlar:

-Bu kim ? Diyorlar. Ağ Gelin:

-Kızlar bu benim eski kocam. Eğer ben burda üç gün dursam üç gün türkü söyler. Şu benim suyumu dolunda gidiyim, diyor. Kızlar Ağ Gelinin helkisini geri deviriyorlar ve:

-Söyle gardaş ! Söyle ! Diyorlar. Minhacı alıyor orda bir dehi:

Kalmışım efkar dağında.
Yaram çok yürek bağında.
Evvel baharın çağında.
Yar sallanıp gezer mola.

Sanki huriden seçilmiş.
Lebinde hulle biçilmiş.
Yanağında gül açılmış.
Sam dokunur bozar mı ola.

Minhacı'yım varmak ister.
Al kınalar parmak ister.
Gönlüm yari sarmak ister.
Acep eller sezer mola.

Deyip kesiyor.

Ağ Gelin de suyu doldurup yürüyor. Minhacı bekliyor ki burdan gellecek deyi. Ağ Gelin de öte yandan savuşup gidiyor. Minhacı bunu görür görmez gözünün önüne bir duman çöküyor. Ni yannı gittiğini bilmiyor. Kafası dönmeye başlıyor. İbriği alıyor. Getiriyor Hacı Ömer Ağaya veriyor, diyor ki:

-Hacı Ömer Ağa aha ibriğin, odan başına kepsin, ben gidiyorum, diyor. Hacı Ömer Ağa:

-Aman oğlum ! Elini ayağını öpüyüm, bugün burda kal dediyse de

-Yoh yoh, ben gideceğim Hacı ömer ağa, diyor. Orda alıyor8 bakalım bir türkü ne diyor ? Hacı Ömer Ağa ne cevap veriyor.

Bugün nazlı yardan bir haber aldım.
Öyle sıkça bize gelmesin demiş.
Çok cefalar çektim dermanım yoktur.
Boşuna narıma yanmasın demiş.

Feleğin elinden yandık nara biz.
El aman Mevla'ya kaldı işimiz.
Dövsün dizlerini giysin gara bez.
Her zaman ağlasın gülmesin demiş.

Minhac kemendini attı boynuna.
O gülün hayali düştü aynıma.
Bir hançer sapladı bu söz beynime.
Hasret kıyamete kalıyor demiş.

Deyip kesiyor. Ordan Allahaısmarladığı çekiyor.

Geliyor köyüne yaklaşıyor. Ama yine yolu kaybediyor. Ordan iki tane atlı geçerimiş. Bakıyorlar ki orda bir adam dolanıyor. İleri varıp bakıyorlar ki Ruhsati'nin oğlu Minhacı. Kendi köylüleriymiş.

-Ulan Minhacı nereden geliyon, diyorlar. Minhacı:

-Durun size söyleyim nerden geldiğimi diyor ve alıyor bakalım ne söylüyor ?

Evvel bahar yaz ayları gelende.
Akar boz bulanık selden gelirim.
Cümle kuşlar muradını alanda.
Üyük Köyü derler ordan gelirim.

Adımı sorarsan aşılı Ali'yem.
Üç gün akıllıysam beş gün deliyem.
Akar boz bulanık bahar seliyem.
Dolanı dolanı yarden gelirim.

Deyince atlının biri:

-Ulan şunu terkimize alak da götürek, bu Ağ Gelin'in yanından geliyor diyor.

Alıyorlar terkisine, getiriyorlar babasına teslim ediyorlar.

-Biz olmazsak oğlun dağda kalıp ölecekti, diyorlar.

Geliyor bu çocuk yine hastalanıyor, döşeğe düşüyor. Çok yatıyor, bir müddet. Neçe sonra Ağ Gelin aklına düşüyor da, orda döşeğin içinde Ağ Gelin'e iki hane türkü söylüyor. Bakalım ne diyor orda:

Ağ Gelin de indi mola yayladan.
Kaşın değil gözün beni ağladan.
Güzelliğin satın m'aldın Mevla'dan.
Alırım ahdımı koymam Ağ Gelin.

Sarı tülbent pek yakışır güzele.
Sarardı gül benzim döndü gazele.
Ben ölürsem sen koy beni mezere.
Ölürüm ahdımı koymam Ağ Gelin.

Bir taş attım karlı dağın ardına.
Düştü mola Ağ Gelin'in yurduna.
El yanmazken ben yanardım derdine.
Felek aramızı açtı neylerim.

Minhacı bu türküyü söyledikten sonra ruhunu orada teslim ediyor.

Ağ Gelin'e gelince, onu da Minhacı'nın ahı tutuyor. Ömür boyu hastalık ve perişanlıktan başını kurtaramıyor[21].

2. Realist Halk Hikâyeleri:

ELBAĞLİOĞLU (ELBEYLİOĞLU) HİKAYESİ

Eskiden, Elbağoğlu Ahmet Bey adında bir adam elliğini alıp geliyor ve bu beldeye oturuyor. Elbağli denilen beldeye... Tonus Ağaları buna müdahale ediyorlar. "Burası bizim" diyorlar. "Vermeyiz" diyorlar. Elbağoğlu elliğiyle beraber Tonus Ağalarına karşı koyuyor, son encamında Tonus Ağaları bununla başa çıkamayıp bu beldeyi bölmeye karar veriyorlar. Ahmet Bey, Tonus Ağalarının elinden, Elbağli köylerinin bulunduğu yerleri bir tamam alıyor ve bu köyleri buralara yerleştiriyor. Kendisi aynı zamanda bu köylerin başında Bey olarak kalıyor.

Zamanın birinde oluyor ya, elinden bir kaza çıkıyor da bir adam öldürüyor. Tabi bunu Ahmet Beyin hatırına binaen şikayet etmiyorlar. Bu bir kaza diyorlar. Fakat Ahmet Beyin çok serveti var, sayısız. Bunun birde fakir amcasının oğlu Ömer var. Ahmet Bey günün birinde arz eder av şikarına çıkar. Gezer dolaşır, amcasının oğlu Ömer'in çift sürdüğü beldeye uğrar ki ne görsün ? Öküzler çiftin altında yatmış, Ömer'de yüz üstü düşmüş, devamlı ağıt ağlıyor. Ahmet Bey bunu görür ve içi sızlar. Akşam eve geldiği zaman elliğin ileri gelenlerini toplar ve amcasının oğlu Ömer'i çağırttırır. Elliğin ileri gelen adamlarına der ki:

-Komşular, Ömer benim neyim ?

-Neyin Ahmet Bey, amcanın oğlu.

---

[21] Kaynak Kişi: Âşık Silo (Süleyman Avcı), Gazibey 1940. Bu hikâye onun 1985 yılında kaydettiği anlaşılan bir teyp kasetinden aynen alınmıştır.

-Peki, bende bu kadar variyet servet varken Ömer'in bu fakirliği çekmesi doğru mu

-Doğru değil.

-O zamanlar ben sizi vekil ettim, Ömer'e ne verirseniz verin, Ömer bu darlıktan kurtaracak.

O zamanlar elliğin ileri gelenleri, Ahmet Beyin arazisinden, ev eşyasından, malından, atından devesinden sığırından, çok bir servet ayırarak amcasının oğlu Ömer'e verirler. Ömer bunları alır ve çok zengin olur. Ahmet Beyde bundan iftihar ve şeref duyar. Fakat Ahmet Beyin birde dilinen tarif edilmeyecek kadar güzel bacı var. Kendiside bekar. Bu serveti Ahmet Beyden alan amcasının oğlu şöyle düşünür. "Ben gizli olarak gider İstanbul Padişahına Ahmet Beyi şikayet eder, salb ettiririm. Bu ölür gider, bunun evdeki bekar bacısını da ben alırım, diğer kalan servetine de ben sahip olurum." Bu fikri kurar.

Ömer birgün hanımına der ki:

-Sen bana biraz ekmek koy, ben İstanbul'a gideceğim.

Gizlice çeker bu, zamanın hökmüne göre vesait de yok, İstanbul'a gider, padişah divanına varır ve padişaha haber verirler:

-Sivas'tan bir aşiret sizi görmek istiyor. Padişah emir verir:

-Alın o aşireti içeri, üç gün misafir edin, dördüncü günü alın gelin, der.

Dördüncü gün Ömer'i alırlar, padişah divanına götürürler. Padişaha, edep, erkan, hizmet neyse, Ömer bunları gösterdikten sonra, padişah sorar:

-Sivas'tan buraya kadar gelmenizin sebebi nedir ?

Ömer padişaha şöyle cevap verir:

-Bizim orada Elbağoğlu Ahmet Bey namında bir adam var, bu adam şöyle eşkıya, böyle vurucu, kimseyi konuşturmaz. Nice fakiri fukarayı vurdu, öldürdü. Ağzının kanıyınan, köpüğüyünen yatıyor. Bu adamın elinden el aman dad-ı feryat, bunu ne yapağcağsan yap, der. Padişah düşünür:

-Peki siz gidin, biz bir şeyler düşünürük, der.

Ömer çeker gelir. Hiç kimseye duyurmadan, görünmeden bu işi yapar. Ömer İstanbul'dan döndükten sonra padişah vezirini çağırır, kara veziri.

-Kara vezir.

-Buyurun padişahım.

-Şu misilli bir adam böyle yapıyormuş. Bir name yaz bu adam İstanbul'a kadar gelsin. Vezir padişaha şöyle cevap verir.

-Siz Elbağoğlu Ahmet Beyi duydunuz mu ? gördünüz mü ? Yeni mi duyuyorsunuz ?

-Neden ?

-Senin hangi orduların var ki Ahmet Beyi Sivas'tan buraya kadar getirsin, getirmez !

-Peki ne yapmak gerekir ?

-Ahmet Bey böylelikle gelmez, ancak onu bir plan ile getirebilirsek getiririz.

Padişah kendi ağzından olgunca bir name yazar, Kara Vezire verir. Mektupta, "İstanbul'a gelip, bir acı kahvemizi için" yazılıdır.

Kara Vezir yanına birkaç muhafız alarak İstanbul'dan çıkar. Yeyip içerek, konup göçerek Sivas'a gelir. Elbağoğlu Ahmet Beyin konağına misafir olur. Bir gün kalır söyleyemez, iki gün kalır söyleyemez, üç gün kalır söyleyemez. Bunuda neden söyleyemez ? üç gün Ahmet beyde misafir kalır., hanedanlığına, misafirperverliğine hizmetlerine bakar padişaha söylenen muhbirlerin şikayetlerin hiç birini Ahmet Beye yakıştıramaz. Fakat dördüncü gün sabah sofrasında yemek yerken Kara Vezir mevzuu açar. Ahmet Bey, Ömer'in kendisini şikayete gittiği zaman arasında, aynı aşiretten olan Güldeşli beyinin kızı "Zilfi Burmalı" ile büyük bir düğün yaparak evlenmişti. Kara Vezirin kendisine mevzuu açtığında üç günlük evliydi.

Ahmet Bey Kara Vezire:

-Peki, padişah bizi İstanbul'a istemiş. Ama padişah beni İstanbul'a götürmek için sizinle birlikte ne kuvvet gönderdi ? top tüfek neyi var ?kaç orduyla geldiniz, buraya ? Diye sorar.

Kara Vezir Ahmet Beye şöyle cevap verir:

-Hayır, Ahmet Bey senin ordu zoruyla İstanbul'a gelmeyeceğini biliyoruz. Yalnız böyle ters düşünmeyin. Hünkarımız, sizin kahraman ve silahşör biri olduğunuzu işitmiş. Sizi bir acı kahve içirmek için İstanbul'a davet ediyor. Sohbetinde bulunacaksınız, başka bir şey yoktur.

Kara Vezirden bu cevabı alan Ahmet Bey buna "Pekiy" der, ama rüzgarın ne taraftan estiğini ve yelin nereden geldiğini pek âlâ bilir. Kara Vezire "Evet" cevabını verir.

Ahmet Bey, yemek kaplarını toplar ve konağın balkonuna alır. Balkondan bakar ki üç günlük hanımı Gündeş'li Beyin kızı "Zilfi Burmalı" aşağıra. Ona:

-Hanım şu kapları al, sazımı da acele bana getir, dedi.

Hanım sazı getirdi, Ahmet beye verdi. Ahmet Bey hanımına:

-Merdivenden in ilk basamağa otur ve söylediklerimi dinle, dedi. Aldı bakalım Ahmet bey, üç günlük hanımı "Zilfi Burmalı"ya orada ne söyledi:

Aman kaşı karam bana ne diyon.
İstanbul'dan ferman geldi gidiyom.

Benim bir derdimi sen bin ediyon.
Var bir zaman hasiretlik çekip dur.

Ala gözden kanlı yaşlar dökülüp dur.
Aman kaşı karam bana ağlama.
Kemend atıp yollarımı bağlama.

Gidiyorlar beni yoldan eğleme.
Var bir zaman hasiretlik çekip dur.

Ala gözden kanlı yaşlar dökülüp dur.
Gider oldum el başıma derildi.
Gitme diye dost boynuma sarıldı.

Bizim kısmet gurbet ele verildi.
Var bir zaman hasiretlik çekip dur.

Ala gözden kanlı yaşlar dökülüp dur.

Ahmet Bey üç günlük hanımına bu besteyi söyledikten sonra içeri girip kara Vezire:

-Buyurun, Vezirim ! Şimdi seninle İstanbul'a gidebiliriz, dedi. Yolculuk kayıtlarını gördüler ve Ahmet Beyle beraber günün birinde İstanbul'a vasıl oldular.

Ahmet beyi misafirhaneye aldılar. Kara Vezir padişah divanına vararak Ahmet Beyin geldiğini söyledi. Padişah Ahmet Beyin geldiğini işitince:

-Derhal idam ! Diye seslendi ve ölüm sehpası kondu. Tellallar çağırıldı. Ahmet Bey idam edilecek diye etrafa haber verildi. Herkes Ahmet Beyin idamını seyretmek için sahaya toplandı. Kıyamet köyneği giydirildi. Ölüm sehpasına geldi. Padişah hazretleri de geldi, oturdu. Ahmet Bey ölüm sehpasını çıkınca, Padişah:

-Sorun bu adama benden bir isteği var mı ? Bir diyeceği var mı ? Dedi.

Ahmet beye sordular. Ahmet Bey:

-Söylen padişaha bana bir cellat amanı versin, dedi. Padişah buna cellat amanı verdikten sonra Ahmet bey:

-Padişahım serime iki beyit türkü geldi, bunu size dil ile mi anlatayım yoksa tel ile mi ? Diye sorunca, padişah:

-Oğlum, ister telle anlat, istersen dille anlat, nasıl anlatırsan anlat, diye cevap verdi. Padişahın bu lafının üzerine Ahmet Bey ölüm sehpasında eli kulağa koydu ve bakalım padişaha ne dedi:

Efendim, sultanım köles'olduğum.
Benim şu halimi sor deyi geldim.
Ya derdime derman, ya katlimi ver

İşte kılıç boynum vur deyi geldim.
İyi gün yareni kötü gün dostu.
Olur mu ademin ademe kastı.
Senin oturduğun peygamber postu.

Peygamber vekili pir deyi geldim.
Öldür efendim de böyle olmayım.
Görmediğim kara günü görmeyim.
Bir yapı taşıyım yerde galmayım.

Alır duvarına kor deyi geldim.
Elbağ Oğlum derki tükenmez sözüm.
Çok gurbetlik çektim geçkindir özüm.
Sen bir padişahsın raptolmaz sözün.

Elime bir ferman ver deyi geldim.

Ahmet Beyin bu bestelerinin üzerine padişah biraz düşünerek:

-Bu adamı zindana alın, dedi.

Padişahın verdiği emir üzerine Ahmet Bey'lerden sonra (') ölüm sehpasından alıp zindana attılar. Evraklar alt üst oldu karıştı. Ahmet Bey sorgusuz sualsiz 16 sene İstanbul'da padişah zindanında yattı. 16 sene Ahmet Beyi hiç sorup sual eden olmadı. Fakat bu 16 sene zarfında herkes Ahmet Beyden umudunu kesti, Sivas çevresinde Elbağli'deki konağı koçağı yıkıldı, kuşlara dunek oldu. Servet gitti ve üç günlük hanımı Gündeşli Kızıyla, gül gibi bacısı yiyecek giyecek bulamaz hale geldiler. Sersefil, perperişan oldular. Köylerinin altından Kara Çayır ile o çayırın içerisinden bir su çıkardı. Gelip geçen kervancılar orada konaklarlardı.

İki bacı etrafa sezdirmemek için, ellerine kalbur falan bir şeyler alır, yalandan odun, çör çöp toplamak bahanesiyle "Kara Çayır"a gider. Orada gelen geçen bezirganların çamaşırlarını yıkayarak bir ekmek parası kazanırlardı. Bunlar bu duruma kadar düştüler.

Ahmet Bey 16 seneyi tekmil ettikten sonra, padişah bir gün evrakları karıştırırken, Ahmet Bey'in künyesi gözüne çaldı. Derhal veziri sesledi. Kara Vezir geldi,

-"Buyurun Padişahım," dedi.

-"Vezirim şu adam çok yattı, git şu adamı derhal çıkar ve bana getir," dedi.

Kara Vezir gitti baktı ki Ahmet Bey olmuş bir ihtiyar. Saç sakal kemalini bulmuş. Ahmet Bey' çıkardı. Önce hamama götürdü. İyice bir yıkattı. Berbere götürüp saçını sakallını tıraş ettirdi ve terzi de üzerine bir kat elbise giydirdi. Ondan sonra Ahmet Bey'i padişah divanına getirdi.

Padişah yükte yeğni (hafif) kıymette ağır, bir deve yükü Ahmet Beye hediyeler verdi ve:

-" Oğlum Ahmet Bey, siz bir haksızlığa uğradınız. Bu kadar zindanda kaldınız bize hakkınızı helal eyleyin. Bu kadar yatmayacaktınız ama bir yanlışlık oldu." Dedi.

Ahmet Bey hakkını ister helal etsin, isterse etmesin, ne yapacak ki ? Mecburen:

- "Hakkım helal olsun." Dedi.

Ahmet Bey padişahın verdiği hedayeleri devenin üzerine attı. Deveyi yedeğine aldı ve memleketine dönmek üzere İstanbul'dan ayrıldı. Ahmet Bey dönerken Ankara üzeri değil de Adana üzeri gitti. Adana'ya vardığı zaman Adana valisi Ahmet Bey'i yakaladı, zindana koydu. Vali, devedeki kıymetli eşyalardan şüphelenmişti. Bunların Ahmet Beye ait olmadığını düşünüyordu.

Zamanın hökmüne göre, Adana'dan İstanbul'a kısa zamanda gidip gelecek vesait (vasıta) yoktu. Ahmet Bey her ne kadar, Padişah tarafından serbest edildiğini vali beye söylediyse de vali bunu kabul etmedi. Zamanın vesaitsizliğine göre Adana'dan İstanbul'a bir elçi gidip, gelene kadar aradan bir sene geçti. Ahmet Bey bir sene de Adana valisi tarafından zindanda yatırıldı. Bir sene sonra Ahmet Beyin serbest bırakılması için padişahtan ferman geldi. Vali paşa fermanı aldıktan sonra Ahmet Beyi serbest bıraktı ve padişahın vermiş olduğu develeri, hediyeleri geri teslim etti.

Ahmet Bey bunları beraberine aldı, tekrar memleketine gitmek üzere Adana'dan yola revan oldu. Malumunuz ya, *şairler söyler dil ile, günler geçer*

yıl ile, Ahmet Bey günün birinde Sivas toprağına vasıl oldu. Köylerinin etrafında kendisine ait olan çayıra geldi. Bu çayırın ismine *"Kara Çayır"* derlerdi. Devesinin yükünü indirdi. Deveyi çayıra saldı. Yüklerini yanına alarak çeşmenin başına oturdu. Yemek yemek üzereyken, lokmasını daha götürmemişti ki, iki kadının uzaktan yanına doğru geldiklerini gördü. Kendisine doğru gelen kadınları Ahmet Bey fevkalade tanıdı. Bunları tanıdığı halde daha lokmayı ağzına götürmedi, geri koydu. Kadınlar yanına geldiler ve her zaman yaptıkları gibi:

-"Gardaş, biz fakiriz. Kimsemiz yok. Eğer yıkanacak çamaşırın falan varsa yıkayalım. Sen de bize bir ekmek parası ver." Dediler.

Ahmet Bey bunlara hiç tanışlık vermedi. Dedi ki:

-"Hanımlar ! Siz madem fakirsiniz, benim de yıkanacak çamaşırım yok." Zamanın behrine göre çıkarttı bunlara beş on kuruş para verdi ve:

-"Alın bu parayı, gidin." Dedi. Ahmet Beyin hanımı ve onun da bacısı, Ahmet Beyi tanıyamadan, parayı alıp döndü gittiler. Ahmet Bey o gün akşama kadar vaktini çayırlarda sağda solda geçirdi. Akşam oldu herkes yerine yattıktan sonra, devesini yükletti, yedeğine aldı, doğrudan doğru köye vardı. Devesini bir kenara sakladı. Kendi yıkık evlerinin bir tarafından içeri girdi. Gördü ki ailesi onbeş onaltı yaşlarında çiğdem gibi bir delikanlıyla sarılmış yatıyor. Heyecanlanarak yanında taşıdığı bıçağını çıkardı. Her ikisini de öldüreceği zaman, hemen ayıktı, elini geri çekti. "Ben yanlış harekette bulunuyorum, ben giderken üç günlük evliydim, bu delikanlı neyin nesi ? Ben bunları öldürmem, bunlar nasıl olsa beni tanımıyorlar, sabahleyin gelir, bunlara misafir olur, neticeyi öğrenir, ondan sonra bunların icabına bakarım," diye düşündü.

Ahmet Bey aynı zamanda onları uyarmadan evden ayrıldı. Devesini aldı köyden kenara çekildi. Geceyi köyün kenarında geçirdi. Kuşluk vakti devesini yedeğine aldı, doğrudan doğruya çekildi geldi, kendi evine misafir oldu. Ahmet Beyi misafir ettiler.

Yalnız şurayı önceden açıklamadık, Ahmet Bey İstanbul'a giderken, sazını duvara asmıştı. Ahmet Bey gittikten sonra, Ahmet Beyin büyük kardeşi Ömer Bey, Ahmet Beyin hanımına:

-"Benim kardeşim bu sazı duvara astı. Benim kardeşim gelmeden bu sazı bu duvardan kim indirirse onun soyunu sülalesini yer yüzünde bırakmam, sana da tembih ediyorum, ona göre," dedi. Ahmet Bey gitti gideli onyedi senedir saz da duvarda asılıydı.

Ahmet Bey hanesine misafir olduktan sonra, o çocukla o kadın Ahmet Beye hizmet etmeye başladılar. Ahmet Bey bir ara sordu:

-"Hanım bu çocuk neyiniz olur ?"

-"Oğlum."

-"Peki, bu çocuğun babası yok mu ?"

-"Yok."

-"Neden ?"

-"Bu çocuğun babasıynan ben üç günlük evliyken, bu çocuğun babasını İstanbul Padişahına ihbar ettiler. Padişah al (hile) ile götürdü.

Zindana mı attı ? Hapis mi etti ? Boynunu mu vurdurdu ? Sene 17 tamam, çocuğun babası dönmedi."

O zamanlar Ahmet Bey o çocuğun kendi oğlu olduğuna kanaat getirdi. Sağa sola bakarken, kendi eliyle duvara astığı saz gözüne ilişti. Kadına yeniden sordu:

-"Peki bu saz nedir ? Bu sazı kim çalar ?"

Hanım cevap verdi:

-"Misafir Ağa, o sazı kocam çalardı"

-"Peki, bende biraz saz çalarım. Müsaade edersen şu sazı bir çalayım.

-Yok Misafir Ağa olamaz !

-"Neden ?"

Kadın meseleyi açıkladı ve:

-"Eğer sazın tıngırtısını kaynım duyarsa, seni sağ koymaz," dedi.

Ahmet Bey ne kadar ısrar ettiyse de kadın sazı vermedi. Sonunda anladı ki kadın bu sazı korkusundan veremeyecek, kendisi kalktı ve:

-"Ben alıyım sazı da senin kaynın beni öldürsün," dedi.

Kalktı sazı duvardan indirdi, 17 senedir duvarda asılı duran saz islenmiş, paslanmış. Sazı sildi, temizledi. Tellerini güzelce bağladı, yeniledi.

-"Hani kocanız çalar çağırırmış, bende benzer söylerim isterseniz. Şurada iki beyitte size söyleyeyim," dedi. Hanım ne kadar razı olmadıysa da Ahmet Beyin yegâne gayesi kendini bunlara tanıtmaktı. Ahmet Bey, aldı sazı destine, dertli derdinin üstüne, bakalım hanıma ne söyledi:

Yaz gelende evler yaylaya kalkar.
Bir od düştü ciğer koz gibi yanar.
Sılada sevdiğim eskisin sanar.

Korkusu kalmamış güvel turnanın.
Çadırlar kurardım ben de obalı.
Güzellerim gelirdi altın tuğbalı.
İsmini sorarsan "Zilfi Burmalı"

Korkusu kalmamış güvel turnanın.
Güvel turnam gökyüzünde dönüyor.
Pervaz vurup ağ evlüğe eniyor.
Beyoğlu'nu İstanbul'da biliyor.

Korkusu kalmamış güvel turnanın.

Deyip bitirdi. Sazın dıngırtısını duyan Ömer Bey, hemen o bir taraftan kılıcı çekti. Fakat Gündeşli beyinin kızı "Zilfi Burmalı" bunun farkında oldu. Ama türkü söyleyeninde Ahmet Bey olduğunu anladı. Kaynını odadan içeri tıkmamak, dışarıda karşılamak için koştu. Fakat dışarıya yetişemedi. Odanın sofasında karşılaştılar. Kaynını yakaladı. Yakalar yakalamaz kaynı hemen kılıcı kaldırdı:

-"Çabuk söyle bu sazı indiren kim ? Benim kardeşimin sazını ? Kadın:

-"Aman kaynım elini kendine çek. Yanlış bir şey yapmayasın ! Kardeşin Ahmet Bey geldi," dedi.

Gelinden bu cevabı alan Ömer Bey kardeşinin geldiğini duyunca heyecandan aklı başından gitti, bayılıp olduğu yere düştü. Bu telaşeye Ahmet Bey geldi. Hanımıyla beraber Ömer Beyi içeri aldılar. Onu ayıktırmaya çalıştılar. Sonunda onu ayılttılar. Sarım gürüm oldular. Göz yaşları döküldü, her hasretlik bitti.

Her iş yolunu aldıktan sonra Ahmet Bey, tekrar padişahın verdiği hedâyelerinen evini, her şeyini, eksiğini gediğini, tamam etti. Hiçbir eksiği kalmadı. Eskisi gibi yine elliğin başına geçti. Fakat malum ya, Ahmet Bey 17 sene zindanda kaldı. Bunun sıkıntısını çekecek. Günlerin birinde Cenab-ı Hakk'ın hikmeti Allah'tan vücut çok derin bir yara getirdi. Ahmet Beyin vücudu tepeden tırnağa kadar onulmaz bir yaraya giriftar oldu. Yaralar koktu, yanına giremez oldular, kendiside canından aciz kaldı. Günün birinde hanımından su istedi. Hanım suyu getirdi. Ahmet Beye uzattığı zaman Ahmet Bey suyu almaya yeltenince yorgan hafif rüzgar yaptı ve yaraların kokusu Gündeşli Beyinin kızının burnuna geldi. Kadın kokuya dayanamadı. Suratını bu yana çevirdi. Kolunu da Ahmet Beye uzattı: "Suyunuzu alın" dedi. Bunu gören Ahmet Bey:

-"Eyvah, hanım bizden yüz dönderdi. Ben artık bu suyu içmeyeceğim. Suyu oraya koy, beni biraz yukarı doğrult, arkama da bir iki yastık koy," dedi.

Hanım bunu doğrulttu, ardına bir iki yastık koydu. Bu sırada Ahmet Bey:

-"Hanım otur şuraya" dedi.

Hanımı yanına oturdu. Ahmet Bey, hanımın yüzünü oyana dönderip, suyu su bardağıyla uzatmasına kederlenerek aldı bakalım hanımına ne dedi:

Sene devreyledi hicran akar şu tenden.
Usandım vazgeçtim bu tatlı candan.
Neden yüz çevirdin gül yüzlüm benden.

Gül yüzlüm ellere kaldı ağlarım.
Ya Rabbi sen bilin der de ağlarım.

Bende vücut yoktur cana gelmiyor.
Çok hekimler gezdim derman bulmuyor.
Yakın ahbaplardan gelen olmuyor.

Gül yüzlüm ellere kaldı ağlarım.
Ya Rabbi sen bilin der de ağlarım.

Bunu dinleyen hanım elini Ahmet Beyin ağzına kapatıp:

-" Ahmet Bey yeter artık bende tahammül kalmadı. Her zaman sen söyledin,birde ben söyleyim de dinle" dedi ve eli kulağa attı.

Nicedir ki her geçene yalvarın.
Günde bir kararda durana yalvar.
Ağızsız dilsiz yerde yatan kör kurdun.
Yeşil yaprak gıda verene yalvar.

Yedi cehennemi sekiz Anyayı.
Anyanın üstüne kurdu dünyayı.
Kara herk içinde kara karıncayı.
Karanlık gece de görene yalvar.

Yedi cehennemi sekiz cenneti.
Amentüye bağla sen itikatı.
Dünyada cemalin gören yok zati.
Dünyada cemalin görene yalvar.

Hanım bu beyiti tamam ettikten sonra Sıtkı Hulusi Cenaba doğru olan hanımın beyitlerinin üzerine aynı dakkasında Ahmet Beyin vücudundaki yaralar yılan kavdan çıkar gibi sıyrıldı çıktı anadan doğmuşa döndü. Hiçbir yaresi paresi kalmadı. Ahmet Bey ayağa kalktıktan sonra elliği topladı ve kendisine bu fesatlığı yapan amcasının oğlu Ömer'i çağırttırdı. Ömer'i öldürttürmek istedi fakat aşiretin ileri gelenleri buna mani oldular. "Ahmet Bey kötüyle kötü olunmaz, kalma kötünün kötülüğüne, sen aslı asaleti belli bir insansın, edep et" dediler ve bunun üzerine Ahmet Bey amcasının oğlunu divanından kovdu ve:

-"Defol, gözüme gözükme," dedi. Aynı zamanda elliğin başına geçti, yine beyliğini yaptı, Elbağli'yi Elbağli (Elbeyli) diye söyleten Ahmet İlbeğ oğlu Ahmet Beyin kendisidir[22].

YAVUZ SULTAN SELİM İLE HİZMETÇİSİ:

Yavuz Sultan Selim, Mısır'da iken bir hizmetçisi ona aşık olmuş. Padişahın öfkesinden korkan hizmetçi bir türlü duygusunu açıklayamıyormuş. Nihayet dayanamayıp Yavuz'un çadırını şöyle yazmış.

"Aşka düşen neylesin ?"

Yazı, Yavuz Sultan Selim'in gözüne ilişmiş, hemen altına şöyle yazmış.

"Derdi neyse söylesin !"

Hizmetçi kız yine korkarak Yavuz'un mısrasının altına şunu yazmış:

"Ya korkarsa neylesin ?"

Yavuz yazıyı ilgiyle okuduktan sonra şu mısrayı yazmış:

"Hiç korkmasın söylesin !"[23].

ŞAH ŞAH İSE:

Eşkıyalar tarafından öldürülmek üzere olan bir tüccar:

-Sizden bir arzum var, onu yerine getirin de beni öyle öldürün, demiş.

Eşkıyaların reisi:

[22] Kaynak kişi: Ümmet Avşar, Şarkışla, Yapracık Köyü. Bu hikâye onun 26.04.1980 tarihinde doldurduğu teyp kasetinden aynen alınmıştır.

[23] Hacı acıöz, Hanlı, okuryazar. Derleme tarihi: 21.11.1987.

-Söyle bakalım, neymiş arzun ? Deyince tüccar:

-Şu taşı getirin üstüne dediklerimi yazın, demiş.

Eşkıyalar gösterilen taşı getirmişler ve tüccar şu sözleri yazdırmış:

"Hah hahısa (Hak hak ise).
Şah da şahısa (Şah şah ise).
Hakkım hah olur.
Hah hah değilse.
Şah da şah değilse
Hakkım zay olur"

Eşkıyalar bir anlam veremedikleri bu sözlere gülüp geçiyor, yazılı taşı bir kenara attıktan sonra adamı öldürüyorlar.

Aradan yıllar geçiyor. Zamanın padişahı veziriyle dağda avlanırken, nefeslenmek üzere bir kayanın üstüne oturuyorlar. Padişahın gözü, birden yazılı bu taşa ilişiyor. Yazıyı okuduktan sonra biraz düşünüyor ve vezirine soruyor:

-Bak vezir burda ne denmek isteniyor ?

Vezir yazıyı okuyor, biraz düşündükten sonra:

-Padişahım, anlaşılan bir kulunuz haksızlığa uğramış, diyor. Padişah:

-Tez etrafa haber Sal, buralarda kim zalimlik yapıyorsa bul, diyor. Vezir etrafta araştırma yaptırıyor. Nihayetinde köylünün biri:

-Efendim şu dağdaki üç beş çapulcunun dışında buralarda kötü hali olan kimse yok, deyince, vezir hemen muhafız gönderiyor ve eşkıyaları toplatıp getirttiriyor.

Padişah, eşkıyaların reisine:

-Bu taşı hatırladın mı ? Diye sorunca, eşkıyaların reisi gülerek:

-Hatırladım. Bir adamı öldürüyorduk, bu ipe sapa gelmez lafları yazdırmıştı, deyince padişah:

-Vurun bu melunların boynunu, diyor.

Cellatlar hemen onları öldürüyor.

Padişah taşa şöyle bir baktıktan sonra:

-Hak, hak, şah da şah, hakkın da hak, diyor[24].

YAĞ HA YAĞ:

Vaktiyle Tokat'ta, yarı meczup biri varmış. Bütün gün tokat sokaklarında esans satarmış. Büyük bir kuraklık yaşanan bir yılda bu meczuba şaka yollu takılmışlar.

-Yahu bak, susuzluktan kırılacağız, bir dua da sen etsene.

Esans satıcısı boynunu bükerek:

-Bizim duamız ne olacak, biz ancak esans satmayı biliriz, demiş ve başlamış seslenmeye:

---

[24] Mustafa Yıldırım, Haydarlı 1330 (1914), oyd. Gör.t.:18.09.1986.

-Yağ ha yağ ! Yağ ha yağ ! Öyle bir yağmur yağmaya başlamış ki ortalık sel sele gitmiş. Yağmur bir türlü dinmiyormuş ve gittikçe zararlı bir hale geliyormuş. Tokatlılar zor güç esans satıcısını bulmuşlar ve:

-Yahu ortalığı sel götürecek, bir dua etsende kesilse.

Derviş boynunu bükmüş ve esans kutusunu açarak:

-Buyrun esans alın. Herkese bedava ha, demiş. Esans kutusunu yere koyarak bağırmaya başlamış.

-Yağma ha yağma ! Yağma ha yağma !

Biraz sonra yağmur kibrit gibi kesilmiş[25].

DOST EDİN DEMİŞTİM:

Adamın biri oğluna epey para vererek:

-Oğlum, git her tarafı gez, gittiğin yerlerde birer han yaptır dön, diyor.

Oğlu bir heybe dolusu altını alarak, atına binip oradan uzaklaşıyor.

Aradan uzun yıllar geçiyor ve çocuk babasının yanına dönüyor. Babasının elini öperek:

-Baba her gittiğim yere bir han yaptırıp döndüm, diyor.

Babası üzülerek:

-Oğul, adam olmaya yüzün yok. Ben sana gittiğin her yerde bir dost edin demek istemiştim, diyor[26].

DUYULMADIK YALAN:

Padişahın biri vezirlerini toplayarak: "Kim bana duyulmadık bir yalan söylerse kızımı ona vereceğim" haberiniz olsun, diyor. Vezirler itiraz ediyor. "aman padişahım yapma bunu, yapaman" diyorlar. Padişah: "Söz bir Allah bir vereyim" diyor.

Dellallar nida ediyor. Sağa sola bütün herkese bunu yayıyorlar. Biri diyor biz: "Ulan bu fahırlıh canıma değdi, gediyim de şu yalanı ben söyleyim" diyor. Heç değilse kırk gün müsaade ister biraz da para alır, yer içerim. Yalanı söyleyemesem de yaşadığım yanıma kar kalır, diyor.

Doğru padişahın huzuruna çıkıyor. Padişah: "Evet oğlum ne diyon" diyor. Adam: "Söyleyeceğim padişahım ben onu" diyor. "Ama sen vaadini yerine aldıracak mısın ?" Diyor. "Aldıracağım" diyor. "Bende söyleyeceğim" diyor. "Kırk gün senden müsaade isterim" diyor. "Götürün, bunu ne isteği varsa verin" diyor. Adam epey parayınan evine geliyor.

Vurup kırmaya başlıyor, efendi, bir şey kalmıyor. Onunda, haşa bundan bir tek eşşa varmış. Gara golik diyor. Allah'a şükredip şurda geçiniyorduk diyor. Nene gerekti diyor. Ondan sonamayım. Gettin hükümetin işinede, nerde bulacağın, sen yalan söyleyeceğin diyor. Nerde bulunmadıh yalanı söyleyeceğin felan diyor ki padişah hemen efendim üç gün beş gün kalası evinin adrefini müessereye alın diyor.

---

[25] Osman Taş, Keçili 1928, oy, Gör.t.: 16.06.1997.
[26] Cemal Kurt, 62 yaşında, Eskiapardı. dt.: 14.04.1992

Dediği gibi müessereye alıyorlar. O da gaçacamış. Kapıya çıkıyor ki aboooo, ellişer metre bile yoktur araları, bütün muhafızlar çevirmiş her tarafı. "Gel söyle garı" diyor. "bana ne" diyor. "Ben demedim mi nemârek" diyor. "Asarlarsa seni asarlar" diyor. "Dur bakalım" diyor. Hadi ordan zabahdan günü tekmil oluyor, alıp götürüyorlar. Diyor ki: "Padişahın vezirini vizarını topla bakalım" topluyor o. Salona millet oturuyor. Bilmem niydecek.

Evet padişahım diyor. Ben şimdi fakır düştüm diyor. Benim bir babam vardı, bir pabrikesi vardı, bir pabrikesi vardı ki, diyor. Bir ucundan bir ucu beş saatte gidilip gelinmezdi diyor. Dip köşesinde bir dağermen çalışıyordu diyor. Bu dağermen zaman oldu diyor, arpa kuyduk üğütmedi, buğday kuyduk üğütmedi. Ne kuyduysak üğütmedi diyor. Dutduh buna yun bastık diyor. Halıyı bir yandan, kilimi bir yandan, çulu bir yandan, çuvalı bir yandan dohudu dohudu attı, dohudu dohudu attı. Her devlete ihraciye biz verirdik. Duydun mu bunu ? Diyor. "Duymadım yavrum" diyor. Bende duyulmadığı söylüyorum diyor.

Evet babamın bir tarlası vardı diyor. Bir ucundan bir ucuna beş saatte gidip gelirdik diyor. bu Kadar böyüğüdü diyor. Arpa ektik bitmedi. Buğday ektik bitmidi, ne ektiyisek bitmedi ya... Tuttuk buna yumurta ektik diyor. Gazı bir yandan, culuğu bir yandan, tavuğu bir yandan seçti seçti çıkardı, seçti seçti çıkardı. Duydunuz mu bunu, diyor. "duymadık yavrum" diyor. Bende duyulmadığı söylüyorum ya diyor. Padişah başlıyor yüzünü değiştirmeye. Padişah eyle yapa dursun adam, bana bir ıbrık yeri verin de dışarı gideyim diyor. Adam dışarı çıkınca padişah: "Aman vezir vizare, elinizi ayağınızı öpüyüm, ne söylerse "Duyduh deyin" diyor. "olur mu padişahım ? Ya o emiri de veren benim bunu da veren benim" diyor. Ne söylerse "Duyduh" deyin diyor.

Adam ıbrınan içeri giriyor. Padişah: "Evet oğlum söyle" diyor. "Söyleyeyim padişahım" diyor. Benim babam vahdında sana beş küp altın vermiş bunu duydun mu diyor. "Duyduh" diyollar. Verinde gidiyim eyleyse diyor. Baba ! alıyor burdan beş küp altını geçip goyup gidiyor[27].

BİR PARMAK PEKMEZ:

Şeytan Gezerken bir de bahdı ki, tükancının siyah bir kedisi var. Tükancı ne bilsin ki, kedi başına bela olacak ?.Zaten siyah kedi, kırmızı kedi, sarı köpek, nişansız kara köpek, şeytan olsa olsa bunlardan olur. Bu irenkte şekilde bulunurmuş.

Tükancının bir gomşusu vardı. O da bülbülü kafesinen getirip kodu gapının önüne. İblis geldi, pekmeze parmağını batırdı kafesin tellerine çaldı. Üstüne sinekler konmaya başladı. Bülbül de kafasını çıkartıp sinekleri gapmaya çalışıyor.

Kedi nasıl ordan atılınca (Şarp) kafasından duttu bülbülün. Gafesinen beraber aldı indirdi. Kafasını kopardı. Bülbülün saabı bunu gördü. Nasıl ordan okkayı alıp da kediye goyunca kediyi gebertti.

Ağa, "kedinin saabı" geldi:

---

[27] kk.: Ahmet Doğan, Karalar 1930, oy. dt.: 13.08.1998.

-"Yavu sen benim neden kedimi öldürdün ?" Vurunca o da tükkancıyı geberttı.

Tükkancının akrabası onu, onun akrabası ötekini, derkene kırk tene ölü...Kor şeytan dönüp

-"Ben noördüm., bir parmak bekmez çaldım" diyor. Vay kafir vay... kırk tane kan olmuş oluyor. Sebebi bir barnah bekmez. Allah vermesin ![28].

DEVE GEÇTİ ELEKTEN

"Adamın biri bir kervandan deve çalıp satmış. Onun parasıyla buğday alıp değirmende üğütmüş. Kapısının önünde un elerken deve sahibi gelmiş sormuş:

-Ne var ne yok ? Un eleyen cevap vermiş:

-Neler geldi geçti felekten.

Un elendi deve, geçti elekten"[29].

KEKLİK HİKAYESİ:

Avcının birinin bir kekliği varmış. O kadar çığırtkanmış ki, ötmeye başladı mı bütün yabani keklikleri başına toplar, avcı da bu fırsattan yararlanarak o keklikleri kıskıvrak yakalarmış. Bu şekilde yakaladığı kekliklerin sayısını kendisi bile unutmuş. Bu yüzden, avcının bu kekliği, kendi nazarında altın yumurtlayan tavuk kadar kıymetliymiş. Onu gözü gibi korur ve hiç kimseye teslim etmezmiş.

Günlerden bir gün, bir adam çıkıp gelmiş ve avcıya bu kekliği satın almak istediğini söylemiş. Avcı gelen kişiye:

-"Bu kekliği almaya senin gücün yetmez, sen işine bak." Diyerek onu terslemiş. Adam ısrarla:

-"Sen bana bu kekliği sat ! Ben onunla öyle bir hayır işleyeceğim ki, yaptığım iş parayla ölçülmeyecek. Sen de beni takdir edeceksin." Demiş. Bu kez kekliğin sahibini bir merak sarmış ve aralarında şu konuşma geçmiş:

-"Peki ne yapacaksın bu keklikle ?"

-"Onu söylersem bir değeri kalmaz, sen kekliği satıyor musun ? Satmıyor musun ?"

-"Peki istediğim parayı verecek misin ?"

-"Hele bir iste bakalım !"

-"Yüz altın isterim !"

Kekliği alacak olan kişi biraz düşündükten sonra, adamın elini tutarak:

-"Aldım gitti !" demiş ve oracıkta avcıya yüz altın lira sayarak, kekliği almış.

---

[28] kk.: Ahmet Doğan, belirtilen tarih.
[29] a.g.k.

Avcıyı bu sefer büyük bir merak sarmış. İçinden, "Bu adam delirmiş olmalı, bir kekliğe bu kadar para verilir mi ?" diyormuş. Adam kekliği alır almaz, avcıya:

-"Bak şimdi ne yapacağım ?" demiş.

Avcı merakla bekliyormuş. Adam cebinden bir bıçak çıkararak, bir darbede kekliğin başını kesip atmış. Bu olaya çok şaşıran avcı hiddet içinde:

-"Ne yaptın be adam ? Yazık değil mi bu hayvana ?" diye sorunca , adam gülümseyerek:

-"Irkına ihanet edenin boynunu koparmak lazım." Cevabını vermiş[30].

IV. MURAD İLE KÖYLÜ KIZI:

Sultan Murad evlenme teşebbüsüne geçiyor. Fakat kendine layık birini bulamıyor. Birinci vezire diyor ki:

-Gel birde köylere çıkalım, seyahat edelim. Birde köylerde arayalım diyor.

Bunlar atlara biniyorlar, dağ taş koymayıp geziyorlar. Bir yaylaya geliyorlar. Yaylıya geldikleri zaman, Sultan Murad vezire:

-Gel şurdan bir köylü çalhaması (ayranı) içek, diyor. Gidiyorlar bir eve varıyorlar. Bir kız çıkıyor karşılarına.

-Kızım bir su ver diyorlar. Kız bir ayran ikram ediyor. Sultan Murad:

-Kızım baban nereye gitti diyor. Kız:

-Dikip sökmeye gitti diyor.

-Annen ?

-Annem de biri iki yapmaya gitti.

-Tütün bacanız eğri.

-Tütün bacağım eğri ama tütün doğru çıkar diyor. Sultan Murad:

-Peki diyor. Bu kızı bana alın deyince vezir:

-Aman şevketlim. Bu kadar vezirin vüzarenin paşanın kızları var. bir köylü kızına geldiniz tutuldunuz, bu size yaramaz diyor. Sultan Murad diyor ki:

-Bu bana yarar, bu kızı bana alın. Soruyorum size ? Ben ona sordum , baban nereye gitti ? Dikip sökmeye gitti dedi. Bu ne demek ? Diyor. Peki annen nereye gitti ? Dedim, Biri iki yapmaya gitti dedi. Bu ne demek ? Diyor. Vezir bunu da anlamıyor. Sultan Murad diyor ki:

-Bunun babası rençbermiş. Ekin biçmeye gitmiş. Dikip sökmenin manası bu. Annesi de ebeymiş, bir karıyı doğum yaptırmaya gitmiş. Biri iki yapmanın manası da bu diyor.

-Peki tütün bacanız niçin eğri ? Dedim. Tütün doğru çıkar dedi. Bu ne demek ? Vezir bunu da anlamadı. Sultan Murad:

-Bacamızın eğriliğine bakma kendimiz doğruyuz dedi. Tütünün doğru çıkmasının manası bu diyor. Bunlar geliyorlar. "Gidin düğür olun" diyorlar. Geliyorlar diyor ki kızın babasına:

---

[30] Aşık İsmeti (A. Kadir Namlı), Kahyalı 1934, İlkokul. Gör.t.: 14.07.1997.

-Allah'ın emriynen peygamber efendimizin kavliynen Sultan Murad senin kızını hanım sultanlığına istiyor diyor. Babası diyor ki:

-Ağası bilir diyor.

-Ağası kim ? Diyorlar.

-Kızım diyor. Gidiyorlar kıza söylüyorlar. Kız diyor ki:

-Babam ne dedi ? Diyor.

-Ağası bilir dedi diyorlar. Kız.

-Ağasının ağası var diyor.

-Kim bu ? Diyorlar.

-Babamdır diyor.

Peki uzatmayalım. Bu kızı veriyorlar. Sultan Murad bir şerbet içiyor. Kız kayıt görüyor. Kıza iki kese altın gönderiyor, hedaye olarak. Altını getirenler diyor ki:

-Adam ! Köylü altını ne bilsin, kesenin birini çalak diyorlar. Akşam oluyorvarıyorlar.

-Selamın Aleyküm !

-Aleykümselam !

-Sultan Murad hedaye olarak size bir kese altın gönderdi.

-Bırakın öyle diyor, bırakıyorlar.

Bunlar yiyorlar içiyorlar sabahleyin kızın yanına gidiyorlar. Hanım sultanın:

-Hanım sultan. Allahaısmarladık. Sultan Murad'a bir diyeceğin var mı ? Kız diyor ki:

-Tahtında sağ olsun. Selam söyleyin, torbayı da bir taşısın diyor.

Peki bunlar çekiyorlar Sultan Murad'ın yanına geliyorlar. Sultan Murad:

-Gittiniz mi ? Diyor. Onlar:

-Gittik diyorlar.

-Hanım sultanın oraya da uğradınız mı ?

-Uğradık hünkarım.

-Ne dedi ?

-Selam söylen tahtında sağ olsun. Yalnız keseyi de bir taşısın dedi.

-Ulan hergeleler demek ki parayı çaldınız. Götürün bırakın bakıyım.

-Aman efendim..... Falan.

-Yok kellenizi vurdururum yoksa. Götürün bakıyım. Gelerkene bunlar:

-Yahu bu parayı çaldığımızı ne bildi ? Diyorlar. Geliyorlar diyorlar ki:

-Efendim kusura bakmayın altın iki keseymiş. Kesenin birini bize teslim etmediler. Aldık getirdik diyorlar. Neyse orda yiyorlar içiyorlar sabahleyin kızın yanına uğruyorlar.

-Hanım sultan kesenin biri orda kalmıştı getirdik. Sultan Murad'a bir diyeceğin var mı ? Allahaısmarladık diyorlar. Kız diyor ki:

-Tahtında sağ olsun. Gülün hatırası için kargayı ürkütmesin diyor. Bunlar geliyorlar Sultan Murad'ın yanına. Sultan Murad soruyor.

-Geldiniz mi ?

-Geldik.

-Hanım sultanın yanına vardınız mı ?

-Vardık.

-Ne dedi ?

-Gülün hatırası için kargayı ürkütmesin dedi.

-Peki affettim sizi diyor.

Şimdi düğün tedariki görülüyor. Efendi düğün oluyor gelin geliyor. Bir de Bağdat Harbi kopuyor, O anda Sultan Murad gerdeğe girmeden kızı çağırıyor. Bir kutu getiriyor. Kutunun içine 99 altın koyuyor. Madeni lire. Kıza diyor ki:

-Bak lirayı yüz isterim. Akideyi düz isterim, senden de ya bir oğlan ya bir kız isterim diyor. Çekiyor gidiyor.

Sultan Murad Bağdad seferine gittikten sonra kız bir paşa elbisesi giydi, az zamanda çok bir asker topladı. Çekti Sultan Murad'ın arkasıra geldi.

O Çallı Çayırına geldi. Çallıya kondu. Orda atlar develer efendim ekinlere mekinlere çok bir ziyan ediyor. Yetkililer Savcun Deresinden gelen suyu gece bağladılar Sultan Murad'ın çadırlarının altına. Kalksın buradan gitsin diye. Bütün çadırları su bastı. Bu işin sebebini öğrenen Sultan Murad:

-Vay omuzu düşük yörükler, demek bana bunu yaptınız diye hayıflandı. Burdan çektiler Ulaş'a gittiler. Ulaş'ta Kara Gavuroğlu'na misafir oldular. Sultan Murad dedi ki:

-Kara Gavuroğlu size hazine bulmuş diyorlar dedi. Kara Gavuroğlu:

-Evet padişahım dedi. Ben hazineyi buldum dedi. Bu sırada Kara Gavuroğlu'nun bacasında volta vuruyorlar. Padişah yeniden sordu.

-Nasıl buldun ?

-Padişahım ben çalışmaynan hazineyi buldum. Akşamın işini sabaha koymam, sabahın işini de akşama koymam. Gelen misafiri de boş koymam çalıştırırım dedi. Sultan Murad:

-Öyleyse beni niye çalıştırmıyorsun ? Diye sorunca Kara Gavuroğlu:

-Çalıştırmaz olur muyum hünkarım ? Bak size de baca çiğnemek (Çatı toprağını pekiştirmek) düştü dedi. Sultan Murad güldü:

-Peki dedi.

Kara Gavuroğlu kırk çift öküz koşardı. Kırk çift de bunların yedeği bulunurdu. Çiftçi otuz yaşında, öküz dokuz yaşında. Bu şekilde koşardı. Sultan Murad gitti askerine emır verdi. Gece Kara Gavuroğlu'nun kırk çiftinin (sabanını) kırkını da kırdırdı.

Sabahleyin baktı ki hiçbir aksaklık yok. Kırk çift öküz koşulmuş, tarlalar sürülüyor. Sultan Murad Kara Gavuroğlu'na:

-Ula Kara Gavuroğlu ! Çiftlerini kırmışlar diyorlardı ya işin nasıl devam ediyor ? Kara Gavuroğlu padişaha:

-Gel hünkarım seni bir yere götürüyüm dedi. Biraz gittiler Kara Gavuroğlu bir kapı açtı ki bir dam dolusu çift (saban), çift demiri, kayış, zevle, boyunduruk. Hepsi hazır bekliyor. Padişaha dedi ki:

-Hünkarım, benim her hacatımın yedeği vardır. Benim işim aksamadedi. Sultan Murad Ulaş'tayken ahaliye sordu:

-Buralarda erişmiş adam var mı ?

-Var.

-Kim var ?

-Karacalar Tekkesinde Mehmet Dede.

Sultan Murad Mehmet Dede'yi ziyaret etti:

-Seninen bir bostan dikelim dedi.

Bunlar bir bostan dikmeye başladılar. Bir yandan dikti bir yandan güverdi (yeşerdi). Fakat tevek açtılar. Mehmet Dede'nin ki hemi tevek açtı hemi döl döktü. Sultan Murad'ın ki tevek açtı döl dökmedi. Böyle olunca Sultan Murad, Mehmet Dede'ye:

-Senin kerametin benden fazla ben Bağdat'a gidiyorum, bana himmet eyle dedi. Mehmet Dede:

-Ederim inşanlah dedi. Sultan Murad ordan Allahaısmarladığı çekti, tekrar Ulaş'a geldi. Burda Kara Gavuroğlu'nun evinde bir ekmek yedi, çok hoşuna gitti. Dedi ki:

-Kara Gavuroğlu İstanbul'a döndüğüm zaman bu buğdadan buğda isterim dedi. O da:

-Olur padişahım dedi.

Bunlar çekti gittiler. Bağdat'a yaklaşışın. Oraya asker kondu. Ordu oraya konmakta olsun biz şimdi kızdan verelim haberi.

Paşa kılığına giren kız geldi, bir tabur askeriyle ordunun yanına kondu. Bir name gönderdi kız Sultan Murad'a: "Sultan Murad adalet üzere harp ederse Sultan Murad'dan tarafım. Adaletsiz harp ederse Bağdat tarafındanım" dedi. Sultan Murad:

-Ulan bizim yanımıza bir asker geldi, bu bizim yanımıza geldi. Hiç olmazsa bunu bir davet edek dedi. Bir name gönderdi. Paşa da bu daveti kabul etti. Paşada kız, kendi nişanlısı. Yanına gitti, yediler içtiler.

-Gel bir oyun oynayak dedi, Sultan Murad

-Ben bedava oynamam dedi kız.

-Nesine oynayalım ?

-Ben yenilirsem benim mühürüm sende duracak, sen yenilirsen senin mühürün bende duracak. Razı mısın ?

-Razıyım.

Sultan Murad'ı orada yendi. Geldi, 99 tane lira koyduydu ya kutuya. Kutuyu açtı. Oraya bir lira koydu yüz etti. Kutuyu kapattı. Sultan Murad'ın mühürünü bastı. Lira yüz. Yarıntesiğün yine çağırdılar. Yediler içtiler. Sultan Murad:

-Gel bugün de bir oyun oynayak dedi. Dün beni yendin dedi. Paşa:

-Ben bedava oyun oynamam dedi.

-Neyine oynayacağız ?

-Cariyesine oynayacağız. Cariye kız olmak şartıyla. Dul mul değil ha. Kız olmak şartıyla.

-Peki dedi Sultan Murad. Paşa, yani kız orda Sultan Murad'a yenildi. Sultan Murad'a yenilişin:

-Gönder iki asker cariyeni göndereceğim dedi. Çadırın önüne geldiler. Askerlere:

-Bekleyin bira sonra Sultan Murad'a bir cariye göndereceğim dedi.

Girdi çadıra kız kavulu açtı bir güzel giyindi kuşandı. Sultan Murad'ın nikahlı karısı zaten. Çadırdan dışarı çıktı.

-Beni paşa hazretleri Sultan Murad'a hediye etmiş, beni ona götürün dedi.

Geldi çıktı. Sultan Murad'ınan orda zifaf oldular. Kız ordan gece çadırı yıktı, çekti geldi.

Sultan Murad zabağnan baktı ki, o bir tabur asker yok. Allah Allah ! Bu ne iş ? Falan dedi ama gitmiş giden.

Kız çekiyor İstanbul'a geliyor. O İstanbul'a gelmekte olsun. Sultan Murad Bağdat'ta yedi sene kalıyor. Kızda dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat deyişinbir oğlan çocuğu dünyaya getiriyor. Şehzade oluyor, yedi yaşına değiyor, efendime söyleyim. Birde Sultan Murad Bağdad'ı fethediyor, İstanbul'a dönüyor. "Şehzadeyi ata bindirin" diyorlar. Atı çıkartıyorlar efendime söyleyim.

-Hünkarım tebrik ederisz. Gözümüz aydın olsun. Gazanız mübarek olsun. Bu da sizin şehzadeniz diyorlar. Sultan Murad hayret ediyor:

-Hayırdır inşallah ! Ben bunu kız olarak bıraktım. Bu neyin nesi yahu ? İleri gelenler yine:

-Tebrik ediriz. Gözünüz aydın olsun, gazanız mübarek olsun. Hayırlı olsun.

Tebrikler devam ediyor, akşam oluyor. Fakat Sultan Murad'ın aynı açılmıyor. "Bu şehzade neyin nesi ? Ben bunu kız alarak aldım ?" Yüzü hiç gülmüyor. Veziri vüzaresi diyor ki:

-Sultan Murad bugün yornuk, başka zaman tebrikleri kabul edecek falan diyorlar.

-Tebrikler kesilir kesilmez Sultan Murad kılıcı çekiyor doğruca kızın odasına gidiyor. Onun bu halini gören kız:

-Aman hünkarım bu ne hal ? Hele şöyle bir otur deyince Sultan Murad:

-Tez söyle bu şehzade neyin nesi ? Diyor. Kız:

-Anlatayım yalnız şöyle otur diyor. Sultan Murad oturuyor kız sormaya başlıyor.

-Burdan gitmende yolda hiç yabancı askerlerle karşılaştın mı ?

-Evet Bağdat'a girerken bir tabur askerle karşılaştım.

-Ne yaptınız o askerlerle ?

-Paşalarıyla oyun oynadık.

-Nesine oynadınız ?
-Mühürüne.
-Yendin mi yenildin mi ?
-Yenildim.
-Demek ki bir harbe gitmemişsin de kumara gitmişsin.
-Başka oyun oynadınız mı ?
-Oynadık.
-Nesine ?
-Cariyesine.
-Yendin mi yenildin mi ?
-Yendim.
-Demek ki harp etmeye değil de hovardalığa gitmişsin.
Kız biraz sustuktan sonra sesini yükseltiyor:
-Sen bana ne teslim ettin ?
-99 altın.
-Şu mühür kimin ?
-Benim.
-Tuğra ?
-Bu da benim.
-Aç bakayım kutuyu diyor.
Sultan Murad kutuyu açıyor ki 100 tane altın çıkıyor. Kız:

-Sen bana demedin mi ki lirayı yüz isterim, akideyi düz isterim. Senden bir oğlan ya da bir kız isterim. İşte lira yüz, akide düz, bu oğlan da senin evladın. Bağdat yakınında beraber olduğun cariye bendim diyor. Sultan Murad kılıcını kınına koyuyor ve hanım sultanı tebrik ediyor.

Birkaç gün sonra Sivas'tan Kara Gavuroğlu'nun buğdayı geliyor. Sultan Murad hemen bu buğdayın üğütülmesini unundan ekmek pişirilmesini emrediyor. Ekmeği pişiriyorlar getiriyorlar ama Ulaş'ta yediği ekmeğin tadını bulamıyor. Hemen Sivas'a Kara Gavuroğlu'na bir name yazıyor.

"Kara Gavuroğlu o kereste bu keresteyi tutmuyor, yoksa bize başka buğday mı gönderdin" diyor.Kara Gavuroğlu, Sultan Murad'a bir name yazarak şu cevabı veriyor.

"Hünkarım ben sana sarı buğdayı gönderdim Sarı Gelin'i göndermedim" diyor[31].

---

[31] Ömer Şahin, belirtilen derleme tarihinde.

C. MASALLAR

AĞCAN AT

Efendim. Vahtın birisinde bir padişah varımış. Tarihin birinde diyelim bundan daha iyi. Bu padişahın gözleri kapanıyor. Ama oluyor. Bu padişah dellah bağırtıyor ki "Benim gözümün defarını kim bulursa, dünyalığını verecağam, ahretliğine karışmayacağam" diyor. Bu padişahında dünya yüzünde üç evladı varmış. Büyük oğlu geliyor diyor ki: "Yedi yerde el pençe divan duruyor" "Padişahım" diyor. "Ben gideceyim senin gözünün defarına" diyor. "Oğlum gitsende sen benim gözümün defarını bulaman" diyor. "Baba, ben bulacağım" diyor. O arada oğluna diyor ki: ""Oğlum" diyor. "Benim atımın ayağının değmediği kim bir avuç toprak getirir de benimgözüme çalarsa anadan doğmuşa döner, yohsa ben gözümün defarını bulamam" diyor. "Peki., baba" diyor. "Senin atının ayağının değmediği yerden ben toprak getireceğim, senin gözünü düzelteceğim" diyor. Babasına Alahaısmarladığı çekiyor.az gidiyor uz gidiyor dere tepe düz gidiyor altı aynan bir güz gidiyor. Epey bir müddet yol alıyor. Bir boy gittikten sonra diyor ki: "Ben az zaman gelmedim ki bugün altı ayla bir güz geldim" Bir düz çayır böyle ortalık bir ovaya rastgeliyor. Atını oraya eğliyor. İniyor. Orda abdestini alıp namazını kılyıyor. Ordan bir avuç toprak alıyor. Mendiline çıkılıyor. Geliyor babasının huzuruna diyor ki: "Baba" diyor. "Getirdim gözüğün defarını" diyor. "Nereden getirdin oğlum" diyor. "Baba, altı ayınan bir güz gittim, uzun bir müddet yol gittim" "Oğlum" diyor. "Orada ben öğlen namazımı kılarda gelirdim" diyor. Ortancılı oğlu geliyor. O da aynı büük gardaşının gittiği yere gidip geliyor. Nihayet küçük oğlu geliyor. "Oğlum" diyor "Seni de ben salmam" diyor. "Küççüksün, mahçupsun yer bilmen yurt bilmen, il bilmen memleket bilmen" diyor. "Seni de ben salmam" diyor.

"Baba ben gideceğim" diyor. "Ölüm var dönüm yok" diyor. "Peki oğlum git bakalım" diyor. Küçük oğlu gidiyor. Tavlacıbaşına diyor ki: "Babamın atı hangisiyse bana göstereceksin" diyor. Bir tavla dolusu at. Sayıyor buna: "İşte şu at, işte şu at, işte şu at..." "Yok" diyor. "Onlar değil" diyor. Eline bir yamçı alıyor. Bir kös ağacı alıyor. Bu tavlacıbaşına epey bir müddet çalıyor. Zopa atıyor. Bahtı ki ölüm derecez-sine düşüyor, perişan hale düşüyor. "Dur" diyor. "Beni öldüreceğin öldürmeye babayın atını söyleyim" diyor. Bġban bana büyük yemin verdi, söyleme diye amma"diyor. "Beni öydüreceksin başka çarem kalmadı söyleyim" diyor. "Şu köşedeki topuğu kıllı beygiri görüyon mu ?" diyor. "Görüyorum" diyor. "İşte o babayın atı" diyor.

"Hah gördün mü ? Daha şimdi doğruyu söyledin" diyor. "Bu atı zabahınan binek taşına çekeceksin, tımarını edeceksin, eğerini vuracaksın, hazırlayacaksın, ben binip babamın gözüne defara gideceğim" diyor. Ordan babasının huzuruna geliyor oğlan.

Tavlacıbaşı perişan vaziyette varıyor padişahın huzuruna diyor ki: "Padişahım vaziyetim böyle küçük oğlan beni döğdü, atını söylemek mecburiyetinde kaldım" diyor ki: "Atını söyledim" diyor.

"Neyse gayri söylemişsin, daha ona defar bulunmaz" diyor. "giderkene sarayımın önünden savuşsun da gitsin" diyor.

Sabahınan böyle atı hazırlıyor. Tımarını ediyor, eğerini vuruyor, binek taşına çekiyor. Oğlan gelip biniyor atın üstüne. Giderkene babasının

sarayının önünden savuşuyor. Padişah emrediyor ki: "Kalelerin kapısı kapansın" diyor. Bütün kalelerin kapısı kapanıyor. Vezirine vüzaresine emrediyor. "Bunu dışarı çıkarmayın" diyor. Bu arada at lisana geliyor diyor ki: "Ben bir o yana cilavlarım bir bu yana cilavlarım" diyor. "Ağzımın köpükleri senin omuzlarından aşmaya başladımı bille" diyor. "Yalımdan sıkıca yapış" diyor. Oğlan: "Pekiy" diyor.

Bütün kalelerin kapısı kapandı. Bir minare boyundan daha yüksek surlar. At şimdi bir o yana cilav atıyor, bir o yana cilav atıyor, bir o yana cilav atıyor. Atın ağzının köpükleri oğlanın omuzlarından aşmaya başlıyor. o arada, atın yalısından sıkıca yapışıyor oğlan. Bir minare boyu değil bin minare boyu yüksekten uçuyor. Diyollar ki. "Padişahım oğlun gitti, uçtu. Nasıl olacak bu ?"

"Bırakın gitsin" diyor. "Ona deffar bulunmaz" "Getsin !" diyor.

Gardaşlarının vardığı yere konuyor. Diyor ki: "Gardaşlarımın geldiği yer bura herhalde" diyor. Burda bir namazımı gılıyım, bir müddet daha yol alıyım" diyor. Orda eniyor, namazını kılıyor. Ata diyor ki: "Atım ben yer bilmem yurt bilmem, el bilmem memleket bilmem" diyor. "Gardaşlarımın geldiği yer bura, ben buraya kadar geldim, ilerisini ben bilmem" At diyor ki: "Ben nereye gidersem sen de oraya gel" diyor. Bu arada bir yüksek tepenin başına çıkıyor. Düz bir ovanın ortasında, bir sislik dumanlık, sadece bir saray olarak tek bina görünüyor. "Ey atım" diyor. "Ben yer bilmem yurt bilmem, ortalık sislik dumanlık, ben nere gideceğim ?" diyor. At gine tekrar ediyor. "Ben nere gidersem sen oraya gel" diyor. At ordan bir uçmasıyınan uvanın ortasında tek duran sarayın önüne konuyor. Attan iniyor yitiyor bir kapı açıyor, kimse yok. Atı oraya bağlıyor. Yitiyor bir kapı daha açıyor gine kimse yok. Yitiyor bir kapı daha açıyor ki bir ihtiyar, ak sakallı bir kişi önünde bir post ibadet ediyor. Namazını kılana kadar şöyle geriye çekiliyor. Namazını bitirdikten sonra ihtiyar şöyle dönüyor. Bir bakıyor ki hiç görmediği bir beni adem. Anüzü besmele çekiyor.

"Çok şükürler olsun Allah'ın birliğine, ben seksen yaşındayım" diyor. "Ben daha yeni bir beni adem yüzü gördüm" diyor. Oğlana hörmet ediyor. Ekmağani veriyor suyunu veriyor. Sene başı olurmuş eskiden, sene başı nasılsa ? Diyor ki: "Bu gün sene başı" diyor. "Aha sana kırk tane anahtar teslim" diyor. "Benim biraz vazifem var, ben gidecağam" diyor. "yalnız otuz dokuzuncu odayı açta kırkıncı odayı açma" diyor. "Bu gün sene başı" diyor. Oğlan "Pekiy" diyor.

Bir müddet orda sohbet ettikten sonra ihtiyar tabi ayrılıp gidiyor, oğlan diyor ki: "Yavu bu odaları geziyim bir bahıyım ne var ne yok ?" diyor. Açıyor. Otuz dokuncu odayı açıyor. "Yavu şu kırkıncı odayı açma dedi ye acaba burda ne var" diyor. "Bir açıyım hele şurayı" diyor. Kırkıncı odayı açıyor bahıyor ki ne bahan cennet, misali bir yer, bülbüller ötüşüyor, şadumanlar ötüşüyor. Her türlü çiçekler, reyhanlar o biçim. Hiç görmediği bir yer. Oğlan ona bakarken buna bakarken üç tane kuş ötüşerek geliyorlar. Ortada bir havuz. Havuzun başına konuyorlar. Bunlar konar konmaz bir insanoğlu gıbalına giriyorlar. Bir tanesi diyor ki: "Hıım ! Burda bir insanoğlu kokusu kokuyor" diyor. O biri diyor ki: "İnsanoğlu kokusu koksa norecek" diyor. "Ortancel bacımı alır" diyor. Ortancelde diyor ki: "İnsanoğlu kokusu koksa nolacak küçük bacımı alır" diyor ve bunlar soyunuyor havuza giriyorlar. O arada oğlan nasıl ediyorsa artık, kendinden geçiyor, bayılıyor. Bu ihtiyar baba geliyor. Bir gözlüyor oğlan gelecek, iki gözlüyor oğlan gelecek. "Eyvah

l" diyor. "Bu gün sene başı" diyor. "Bu kırkıncı odayı açtı" diyor. "Yüzde yüz bunlar" diyor. "Kendinden geçti" diyor. Hemen koşa koşa varıyor, bahıyor ki hakikatende oğlanın ağzına kanlı köpük yığılmış. Bayılmış vaziyette yatıyor. Hemen cebinden gül suyunu çıkarıyor, oğlanın yüzüne serperek dua ediyor. Oğlan ayıh oluyor. İhtiyara yalvarıyor. Şimdi: "Amman baba" diyor. "Bunların birini ben alacağım" diyor. "Aman oğlum ! Etme tutma ! Onlar uçan bir kuştur. Onlar tutulurmuş. Onlar kırk sene de bir gelir"

"Kırk sene değil ya ömür boyu bekleyeceğim, bunların birini alacağım" diyor. İhtiyar duruyor duruyor dayanamıyor: "Peki oğlum" diyor.

Niyise , tabi.dilde tez, günde geç kırk sene bekliyor onu. Yıl başı geliyor. Sene başı. İhtiyar buna, oğlana diyor ki: "Oğlum madem bsekledin burayı yine git kırkıncı kapıyı aç, yine aynı kuşlar ötüşerek gelirler" diyor. "Havuzun kenarına konarlar" diyor. "Aynı geldikleri dili aynı konuşurlar" diyor. Büyük bacıları der ki: "Hıı burda insanoğlu kokusu kokuyor, der" diyor. Ortancıl der ki: İnsanoğlu koksa nolacak büyüğü büyüğü alır" der. Büyüğü der ki: "Küçüğü alacak" derler ve soyunup suya girerler. Bunlar suya girdikten sonra oraya küçücük bir kulube çevir" diyor. "Sırtlarında yeşil gömlek olur. Bu sırtındaki yeşil gömleği al çıplah gövdene çarpılmadan hemen giy geri kulubenin içine gir kapıyı ört" diyor. Bu arada oğlan bu tarifleri belliyor. Varıyor ordan havuzun üstüne hemen ufah bir kulübe çeviriyor. İçine giriyor. Gine aynen bu kuşlar geliyor. Büyük bacısı diyor ki: "Hıı burda bir insanoğlu kokuyor" diyor. Ortanca diyor ki: "güççüğü alır" deyip bunlar suya girdikten sonra küçük bacılarının yeşil gömleğini alıyor. Hemen çıplah gövdesine giyip kapıyı kapatıyor. Obirleri çıkıp uçup gidiyor. Küçükleri orda kalıyor. Bunlar şimdi eleleşten tutuşuyorlar neyise. O pir babanın yanına geliyorlar.

Oğlan yatarkene kılıcı böyle ortalarına kor yatarlarmış. Ne kendi etini onun etine, ne onun etini kendi etine. Bir ikiun böyle devam ediyorlar. Tabi ne bilsin, babası bilerekten gidiyor o ihtiyara diyor ki: "Madem ki benim ganıma ekmek doğradı aldı bu oğlum beni. Aramıza bu kılıcı niye koyup yatıyor ?" diyor. "Ben" diyor. "Babamın gözüne defara gidiyorum" diyor. "Ölür müyüm ? Kalır mıyım ? Ne olur ne olmaz" diyor. "Ne zaman ben dönersem o zaman bunu alır giderim" diyor. Pir burda hak veriyor oğlana. Oğlan orda Allahaısmarladığı çekiyor. "Allaha ısmarladık sizi, duada unutman bizi, sağ olursak gine gelir görerik sizi" Ordan ayrılıyor oğlan. Bir müddet gittikten sonra dört tarafa yol ayrımına geliyor. "Atım" diyor. "Ben yer bilmem yurt bilmem. Dört tarafa yol ayrılıyor. Pekiy benim ne tarafa gitmem lazım" diyor. O arada bir çiftçi baba çift sürermiş. "Selamınaleyküm çiftçi baba" diyo. "Aleykümselam" diyor. "Çiftçi Baba bu yollar nerelere gider ?" diyor. "Oğlum şu orta yerden gidersen orada bir arap türedi, gidenin kellesini gelenin kellesini kesiyor" diyor. "Adam kemiğinden adam kafasından saray yaptırıyor" diyor. "Şu yoldan gidersen ordan bir tane daha arap türedi, o da insan cesedinden saray yaptırıyor" diyor. "o bir taraftan bir arap töredi, o da güleş tutuyor, yıkamayanın kellesini vuruyor" diyor. Neyse oğlan diyor ki: "Yiğidin alnına yamlan gelir" diyor. O adam kellesinden saray yapar dediği orta yola kendini vuruyor. Biraz gittikten sonra bakıyor ki bir çadır. Ne bina var ne bişey var. sadece çadır. Çadırın içinde bir kanlı pilav pişmiş. Üstünde bir kaşık sokulu. Efendim, oğlan iyce acıkmışmış. "Ben zaten epey acıktıydım, şurda karnımı bir doyuruyum" diyor. Pilavdan bir kaşık alıyor. İkinci kaşığa gelince,

altında bir ala-paça at. Yüzünde bir nikap. Ne ağzı belli ne gözü belli. Bir tane çıkıyor geliyor.

- "Ey yiğit ! Kalk bakalım ! Ona derler kanlı pilav ! Benim seninle güleşim var." diyor. O arada atına:

-"Atım bu ney ki ?" diyor. At:

-"Sen git onunla iki üç el tut diyor. Gidiyor neyise, iki üç el tutuyor. Oğlan bunu altalıyor. Altalayınca bu:

-"Şu göğsümü açıyım da bir seher yeli essin de ondan sonra kes benim kellemi," diyor. Göksünü açıp da tabi yüzüne şavkı vurunca oğlan nasıl ediyorsa bayılıyor mu neydiyor. Alta düşüyor. O zaman bu onun üstüne çıkıyor. Diyor ki:

-"Kesiyim mi kelleni ? Diyor.

-"Kes kellemi, bir can için sana eyvallah mı edeceğim." Diyor. "Yok" diyor. "Hak senin." Diyor. Ordan ayağa kalkıyorlar. Varıyor ata diyor ki:

-"Atım ben bunu yıktım ama, bu ins mi ? Cins mi ? Ney ne değil ? Diyor.

-"Ben bunu tanımıyorum. Var ona de ki: Sen benim ortancıl baldızımsın. De.," diyor.varıyor diyor ki:

-"Sen benim ortancıl baldızımsın. Diyor.

-"Ben senin ortancıl baldızın değilim." Diyor.

-"Ortancıl baldızımsın. " diyor.

-"Ortancıl baldızın değilim."diyor.

-"Bacıyın yadigerinden tanın mı ? Diyor.

-"Tanırım." Diyor.

Gömleğin ucunu çıkarıyor, hafifçe gösteriyor.

-"Tamam" diyor, "ben senin ortanca baldızınım." Diyor. Yüzünden nikabı atıyor ki ne bahan...

Oradan çıkardıyor bu, koluna bir tane bilerzik hediye ediyor. "Şu bilerzik sana hedaye kalsın. İstersen beraber gidek." Diyor.

-"Yok" diyor. Ben babamın gözüne defara gidiyorum. Gelirken alırım burdan." Diyor. Ordan ayrılıyor.

Bir müddet gittikten sonra tabi o arada deniz kenarına rast geliyor. Vapur denk geliyor vapura biniyorlar. Bakıyorlar ki vapurun içindeki ahali bütün fizah edip ağlaşıyorlar. Bu sırada ata bakıyor ki at da ağlıyor.

-"Atım ! Hele buradaki insanoğlu ağlıyor, fizah ediyor ya sen niye ağlıyon ? diyor.

-"Eyy ! Her zaman sıra sendeydi, şimdi sıra bana geldi." Diyor.

-"Atım ! Nedir hayrola ? sana niye sıra geldi ?" diyor.

-"Bu gün sıra bende." Diyor. "Git o ahaliden kırk tane kayış iste." Diyor. Kırk kat keçe iste " diyor. Kırk kat kara sakız iste diyor. Kırk tane eyseri iste." diyor.

Bu gidiyor şindi oradaki ahaliye diyor ki:

-"Bana kırk tane kayış verin." Diyor. Kırk kat keçe verin." Diyor. Kırk kat da kara sakız verin. Diyor. Kırk tane de babayiğit verin diyor.

Millet bir birinin gözüne bakışıp diyorlar ki:

-"Bu adam deli mi ? Divana mı ? Ne diyor böyle ? " diyorlar. "Biz buraya her gün yüzlerce binlerce kişi atıyoruh kurtaramıyoruh da, kırk babayiğidinen, kırk kayışınan, kırk kat kara sakızınan nasıl kurtaracak ? Diyorlar. Diyor ki:

-"Nedeceksiniz siz," diyor. "İstediklerimi verin gerisini düşünmeyin. Buradaki ahalinin bütün canı mı ileri, kırk babayiğit mi ileri ?" diyor.

Veriyorlar buna kırk kat kayış, kırk tane keçe, kırk kat kara sakız, kırk eyseri. Neyise at diyorki:

-"Kırk kayışı kırk babayiğidin belinden bağla." Diyor. "Elini eğere şöylece tarakla" diyor. Kırk babayiğide, çekin haydi, de, diyor.

Oğlan şindi düşünceye dalıyor. "Nasıl olabilir ?" diyor. "Orada bir mahluk gördüm ne olduğu belirsiz. Onu nasıl çıkarabiliriz ?" diyor. At diyor ki:

-"Sen oraya git elini tak." Diyor.

Kırk kayışı kırk babayiğidin belinden bağlıyor. Bir de kendinin belinden kırk bir. Varıyor eğere elini taraklıyor. "Çekin haydi !" diyor. Çekiyor çıkarıyorlar ki ne bahan ? Ağzı yok gözü yok, bişeysi yok. Yani şekilsiz bir mahluk. O arada çıkardıyor vapurun köşesine dayıyorlar. O diyor ki: "Aman baba ileri götür !" O diyor ki: "Aman baba ileri götür !" Millet korkuyor, hani çiğriyor. Varıyor ata diyor ki:

-"Aman atım ! Bu neykiş ?" diyor. Çıharttırk bir cisme benzer tarafı yoktur" diyor. At diyor ki: "Var de ki, sen benimn büyük baldızımsın de" diyor. "Üç kere tekrar et" diyor. Varıyor şimdi diyor ki: "Sen benim büyük baldızımsın" diyor. "Büyük baldızın değilim" diyor. "Büyük baldızımsın" diyor. "Büyük baldızın değilim" diyor. "Büyük baldızımsın" diyor. Bu arada gömleğin ucunu gösteriyor. Nikahı atıyor ki ne bahan...

bunların üçünü de alıyor velhasıl. Uzun lafın kısası. Denizden öte yanna geçiyorlar. Şimdi millet birbiriynen şey bölüşemiyor. O diyor ki o güzeli biz alacıyıh, o diyor ki o güzeli biz alacıyıh, o diyor ki o güzeli biz alacıyıh. İçlerinde şeyle aklı yetik biri varmış diyor ki: "O kadar bu ahali candan olacaktık. Her gün biz buraya binlerce kişi atıyorduk, yiyordu. Bugün kurtardık. Bırakın o onun hakkı" diyor. Oğlan neyise onu da alıyor. Denizin kenarına çıkandan sonra bir tane eve tesadüf ediyor. Diyor ki: "Bu burda dursun ben dönüşte alırım" diyor. Ordan ayrılıyor. Bir müddet gittikten sonra bahıyor ki yolun üstünde bir tozah bildiğimiz kuş tozağı. Bir tôzah rasgeliyor. "Atım, bu tozağı alıyım mı ? Almayım mı ?" diyor. At diyor ki: "Bir alan pişman birde almayan pişman" Bir daha tekrar ediyor. "Atım alıyım mı almayım mı ?" diyor. "Bir alan pişman birde almayan pişman" diyor. Oğlan diyor ki: "Almayıpta pişman olacağıma alıyım da pişman oluyum" diyor. Alıyor. Tepesine koyuyor. Diyelim ki İstanbul şehrine giriyorlar. O arada oğlan parasız kalıyor. Bir kuyumcuya uğrayarak baldızının verdiği bileziği bozdurmak istiyor. Kuyumcu bakıyor ki bu bilezik bu dünyanın bileziği değil. O sırada da padişahın hazinesi yarılmış. Bu işten şüphelenerek oğlanı padişaha bildiriyor. Oğlanı kollarından tutarak padişahın huzuruna götürüyorlar. Padişah:

-Gel bahıyım, diyor. Bu bileziği nerden aldın sen, diyor. Oğlan koluna şöyle bir bakıyor.

-Bu bilezik dünya malı değil, diyor. Bu bilezik bana yadigar olarak kaldı diyor. Felan yerde onu bana baldızım verdi." Diyor. O arada padişah:

-Ben onu bunu bilmem git bunun sahibini bul diyor. Oğlanın üstüne atarak, benim hazinem yarıldı, ne kadar varsa getireceksin diyor. Oğlanı içeri atıyor. Suçluyor. O arada oğlan düşünceye dalıyor. Varıyor atına diyor ki:

-Atım diyor benden bu bilezikten ne kadar bilezik varısa bilerzik istiyorlar. Bunu diyor, bende üç tane var diyor nasıl yapacağım diyor.

-Git padişaha söyle ki: padişahım ne kadar senin sarrafın ne kadar senin gümüşçün, altıncın varısa demircisi kürekçisi neyise torlayın toplayın getirin. Eğer bu dünya malıysa onu bir yerden çizebilirlerse veya bir eritebilirlerse veyahut da onu bir ezebilirlerse bil ki dünya malı yoksa bir iftira olduğunu kendi yüzüne vur, diyor. Üç torba bilezik veriyim götür üstüne at diyor. Aynı atın dediği gibi oğlan varıyor diyor ki:

-Padişahım bu senin hazineyin malı mı ? diyor.

-Hazinemin malı diyor.

-Peki, diyor. Ne kadar sarrafın varsa, ne kadar hökmüyün altında insanların varsa topla, diyor.başına yığ diyor. Bileziği ortaya koyuyorlar.

-Buyurun diyor. Bir yerinden kırabilirseniz. Bir yerinden çizebilirseniz veya bir yerinden eritebilirsen o zaman bilki senin hazinenin malı, diyor. Padişah diyor ki:

-Şunu ne var yahın bir vuruşta kırarım, diyor. Bunlar bileziği ortaya alıyorlar, kimisi kekicinen, kimisi demirinen kimisi ateşinen paldır küldür girişiyorlar amma mümkün değil hiçbir yerinden bir leke açamıyorlar.

-Padişahım ! Bu senin şanına şöhretine yakışır mı ? Benim hazinem yarıldı dediğin dünya malıydı, bu dünya malı mı ? Diyor. O zamana kadar üç torba bileziği de yanında bir adam götürüyor. Oğlan üç torba altını Padişaha veriyor, diyor ki:

-Padişahım bu da sana bir yadigar olarak kalsın. Bir daha da böyle garibanlara böyle şeylere iftiranı atıp benim hazinem yarıldı diyerekten, beni suçlama diyor.

Oğlan saraydan ayrılırken padişahın ailesi başındaki o tozağı görüyor. Padişaha diyor ki: "Padişahım, o başındaki tozağın sahibini bulmak isterdim" diyor. Geri çıkarkene padişahın karısı diyor ki: "Başındaki tozağın sahibini senden istiyorum" diyor. "Yavu bu tozağın sahibini ben nerden buluyum. Yolda bulduğum bir tozak" diyor. Ordan neyse ata geliyor diyor ki: "Atım, bu tozağın sahibini benden istiyorlar" diyor. "

"Git padişaha de ki" diyor.

"Bana kırk deve yükü buğday yüklettir, de" diyor. Gidiyor padişaha diyor ki: "Padişahım kırk deve yükü buğday isterim senden" diyor. Gidiyor kırk deve yükü buğdayı alıyor. Atın yanına geliyor. At diyor ki:

-o kırk deve yükü buğdayı götür bir dağın başına dök. Sende bir deve keserek gününün içine gizlen diyor. O arada kuş gelir, kuş gelir, kuş gelir ki gün tutulur. Kuş gelir diyor. Oğlan gidiyor buğdayı döküyor kendisi de

bir deve kesip gününün içine gizleniyor. Bunlar o döktüğü buğdayı yiyorlar yiyorlar, kuşun bir tanesi oğlanın üstüne sıçrıyor.

-Ey kuşlar ! Bunca zamandır bunca yıldır heç böyle bir bolluğa böyle bir bayrama rast geldiniz mi ? Diyor. O arada oğlan gönün arkasından elini çıkararak kuşu tutuyor. Ağcan at: "Bin sırtıma !" diyor. Oğlan bindiği gibi ordan kaçıyor. Kuşlar da peşine. Yırtacaklar. Ağcan At öyle bir uçmaya başlıyor ki, kuşların hiç biri ona yetişemiyor. Bu arada oğlan varıyor yine aynen padişahın sarayından içeriye giriyor. Padişahım sarayının etrafını ordu sarıyor ordu sarıyor ki sana ne deyim gökteki yıldız da sayı var bu orduya sayı yok. Padişah da orada telaş içinde kalıyor.

-Noluyor ? Diyor. Ortada bir durum mu var ? Diyor.

-Vallaha padişahım bende ne olduğunu bilemedim. Bu kuşu tuttum. Bütün kuşlar peşime geldiler. Hepsi insanoğlu oldular. Her birinin elinde ayrı bir silah bekliyorlar diyor. O arada oğlan varıyor ata danışıyor.

-Atım, diyor. Ben şimdi ne yapacağım ? diyor. At:

-"Padişahım işte tozağın sahibi bu." De , kuşu padişaha ver, diyor.

Oğlan götürüyor kuşu padişaha veriyor:

-"Padişahım işte tozağın sahibi bu." Diyor.

-Bunu götür padişaha teslim et diyor. İşte tozağın sahibi bu diyor.

Oğlan bunu götürüyor padişaha diyor ki:

-Padişahım, diyor, tozağın sahibini buldum, diyor. Tozağın sahibi bu, diyor. Padişah:

-Atın onu dolaba, diyor.

-Padişahım bu dolaba sığar mı diyor. Büyük bir cisim diyor.

-O dolapta küçülür diyor. Dolaba atıyorlar. Hakikaten dolapta dedikleri gibi küçülüyor bir kuş haline geliyor. Küçücük bir kuş. O arada padişah diyorki:

-Sen diyor, nerden geldin nereye gidiyon ? Necisin ? Buraya yolun nasıl uğradı ? Diyor. Oğlan başından geçen maceraları anlatıyor. Diyor ki:

-Ben babamın gözüne defara gidiyorum. Babamın atının ayağının değmediği yerden ben toprak götüreceğim babamın gözüne çalacağım. Babamın gözü de anadan doğmuş gibi olacak, diyor.

O arada dolaptaki kuş bağırmaya çırpınmaya başlıyor. Padişah:

-Açın şu dolabı, diyor. Dolabı açıyorlar. Kuş:

-Ben Süt Aygırı'nın sütü olmadan yaşayamam. Tez elden bana Süt Aygırını yetiştirin, diyor.

O arada padişah diyor ki:

-Madem bu tozağın sahibini buldun, şimdi de onun istediği Süt Aygırını bulup getireceksin. Babayın gözünün defarı işte o Süt Aygırında, diyor. Babayın atının ayağının değmediği yerler bu süt aygırının gezdiği yerler, diyor. "Git ondan üç şişe süt sağ babayın gözüne çal, babayın gözü anadan doğmuşa döner, diyor.

Oğlan, Ağcan Atın yanına geliyor:

-Atım diyor. Süt aygırı diye ben bir şey görmedim. Bilmiyorum, tanımıyorum diyor. Babamın gözünün defarı o süt aygırındaymış. Ben onu nasıl sağayacağım ? diyor.

O arada Ağcan At ağlamıya başlıyor. Oğlan:

-Atım niye ağlıyon ? diyor. Àt:

-Şimdiye kadar senin başın derde girdiydi şimdi ise sıra bana geldi. Diyor. Şimdi padişaha gideceksin, kırk kat keçe, kırk kat kara sakız, kırk da eyseri (büyük çivi) isteyeceksin. Diyor.

"Şimdi kırk kat keçe, kırk kat kara sakızı benim sırtıma vur" diyor. "Kırk kat keçe de bitsin kırk kat kara sakız da bitsin" diyor. "Yanlarımdan vur" diyor. "Kırk tane eyseriyi de ben silkelenince vur" diyor.

Bu şimdi kırk kat keçeyi, kırk kat kara sakızı alıyor. Atın üstüne seriyor. Yanları da böğründen vuruyor. Eyserileri çakıyor. At. "Allahaısmarladık" diyor. "Denizden biyaz köpük gelirse bil ki ben sağım, kanlı köpük gelirse bil ki ben öldüm" diyor. Ordan denize dalıyor. O arada bu dalıyor denize tabi. Oğlan bekliyor, bekliyor, bekliyor, bekliyor. Bakıyor ki kanlı köpük yelkenip geliyor. "Eyvah ! At gitti" demeye kalmıyor ki birde bahıyon ki önüne bir dişi süt aygırı katmış denizden dışarı çıkarıyor.

Getiriyor oğlana diyor ki,

-Onu sana tarif eden padişan kendisi sağar sana verir, diyor. Git padişaha bir söyle diyor. O arada gidiyor diyor ki.

-Padişahım, diyor. O süt aygırını ben sağamam. Müsadeniz olursa sizin sağmanızı rica edeceğim diyor. Ondan neyise. Padişah diyor ki vezirine olsa gerek:

-Gidin şu kuştan üç şişe süt sağın diyor. Üç şişe sütü sağıyorlar, şüşeye dolduruyorlar.

-Atım nolacak şimdi diyor. At:

-Bin sırtıma ! Diyor.

Atın sırtına biniyor şindi. At on kilametre bilemedin yirmi kilometre gidiyor. O arada orada kurt diyelim veyahutta aslan diyelim bir hayvanla karşılaşıyor. Sıçrıyor. Atın üstüne biniyor. Pençeyi oğlanın kafaya vuruyor. Şimdi kurtaramıyor da. Oğlan ancak ata danışmak zorunda kalıyor.

-Atım ! Bu yırtıcının elinden nasıl kurtulacağım diye.

-O sana bir şey yapmaz, hiç korkma diyor. O senin, diyor.

-Nasıl olur atım, beni yırtacakyiyecek diyor.

-Korkma diyor. O arad diyor.

-Sen diyor gömleğin ucunu çıkar da şöyle biraz bir düğme çöz gömleğin ucunu diyor şöyle hafifçe ona bir görset bakıyım, diyor.

Oğlan şimdi yavaşça gömleğin yakasını çeziyor, gömleğin ucundan çıkarıyor ona görsedince bahıyor ki giderken bıraktığı kız. Diyor ki:

-Sen benim ortanca baldızım değil misin ? Diyor.

-Evet diyor.

-Haydi gidek diyor.

-Gelirken alacağına söz vermiyştin diyor.

-Bin atımın üstüne diyor. Dönüyorlar.

O arada gelirkene bir arapla karşılaştılar. Arap:

-Yiğit ! Dedi. Buranın esas yolu döğüştür, dedi. Benim üç vadim var üç vadimi yerine getirirsen gideceğim seninnen dedi. Yoksa gitmeyeceğim dedi. Oda büyük bacıları, baldızı.

-Neyimiş vaatlerin ? Dedi.

-Birincisi seninle güreş tutacağız. İkincisi dedi. Atları bir yarış güvereceğiz edeceğiz. Kimi atı kimi geçerse o onun kellesini vuracak dedi. Güreşte kim kimi yıkarsa o onun kellesini vuracak. Üçüncüsü dedi. Izgınnan buğdayı birbirine katacağız saat tutmaca dedi. Hangimiz önce seçersek onun kellesini vuracak dedi.

Efendi, oğlan telaş içinde kaldı, geldi ata danıştı dedi ki:

-Atım dedi. Bu ızannan buğday nasıl seçilir ? Dedi. At yarışı, güreş onlar yapılır amma dedi.

O arada bindiler ata önce yarış yaptılar. Ağcan at o bir atı geçti. Ağcan at geçince bu sefer o yalvarmaya başladı. Biraz normal gidek dedi.

-Pekiy, dedi. Oğlan ram oldu. O normal gediyor amma o yine onun arkasından yetişemiyor.

-Daha yavaş ! Dedi. Gine yetişemedi.

-O arada bunu ham oyalayacakya kendi geçmek için. Oğlan sede eğledi atı. Bu sefer o geride kaldı, gelemiyor. O zaman dedi ki.

-Ya insanoğlu dedi. Beni bırakda yoluma bari gidiyim dedi.

-Ben bir şey yapmıyorum sana sen kendin gelmiyon dedi. Bu Allah tarafından dedi. Dedi ki:

-Nasıl olabilir ? Dedi. İnsanoğlu beni hiç kimse eğleyemedi, kimse yolumdan durduramadı. Ama sen durdurdun dedi. Dedi ki:

-Sen benim dedi. Ortancıl baldızımsın da onun için dedi. Yaklaşamıyon dedi. Sen bana bir şey yapamayacağan bende sana bir şey yapamayacağam dedi.

-Nerden bildin ? Dedi. Benim ortanca baldızın olduğu mu ? Deyince:

-Gömleğinden tanın mı ? Dedi.

Gine aynı gömleği gösterince:

-Tamam dedi. O arada:

-Eyleyse bir güreşek dedi. Güreştiler bunlar. Oğlan tabi buna bir iki el varınca kız yıktı ya.

-Kesiyim mi kelleni ? Dedi. Oğlan dedi ki:

-Kes kellemi dedi. Bir can için sana eyvallah mı edeceğim ? Dedi.

-Yooh dedi. O bir tarafa giderken dedi, sen beni yıkmıştın ben göksümü açarak, seni alta düşürmüştüm. Şimdi ise hak senin dedi.

Bu arada ortancıl baldızını da aldı. Bir boy gittiler. Sarayın önüne şöyle yaklaşınca sarayın içindeki ihtiyar oğlanı karşılamaya çıktı. Dedi ki.

-sakın oğlum buraya yaklaşma dedi.

-Nasıl olur pir baba ? Dedi.

-Burda dedi. Çok cisimler, çok yırtıcılar, çok mahluklar var dedi. Kurtuluş yolunu buldun buldun. Bulamazsan bunlar seni de yırtacaklar seni de dedi. Öyle deyince oğlan şaşırdı.

-Nasıl olur ? Büyük bacılarını aldım. Ortancılı da getirdik. İşte dışarda burda.

-Sakın oğlum onlara aldanma sen dedi. Bunların ben dedi başıyım. Bunlar benim emrimde yaşarlar. O yoluna çıktı seninle güreş tuttu. İntikam için çıktılar. Adam kemiğinden saray yaptırıyorlar. Adam vücudundan saray yapanlar o ikisiydi. Denizin içinde el çıkarık günde üç bin beş bin kişiyi yerdi. O küçük bacılarının intikamı içindi. Bunlar üç bacılar dedi. Sen büyüknen ortancılı almışsın amma iş bu küçüğü almakta dedi. Gerçi gömleği de sende amma dedi. Bunun bir çaresi var. ağcan at ismindeki bir at var dedi. Filanca padişahta. O at sende mi ? Dedi.

-İşte benim altımdaki at o ! Deyince oğlan. Pir Baba kapıları sonuna kadar açtı. O zaman oğlan:

-Nasıl olur ? Dedi. Ağcan atı içeri dıhtılar. Oğlan:

-Yoksa bize saldıracak mısınız ? Dedi.

-Yok oğlum aklına öyle bir şey getirme ! Deyince oğlan tabi serbestçe girdi içeri. Oğlan bakıyor ki ne bahan ! Odalar tıklım tıklım her çeşit yırtıcılarla dolu. O Pir Baba onlara diyor ki:

-Durun heç bir deneniz buna dohunmayın diyor. Aradığınız at, aradığınız “Ağcan At” işte bu adamın altındaki at diyor.

Bunlar nasıl oluyorsa kendi dilince konuşuyorlar. At da onlarınan konuşuyor. O zaman Pir Babaynan oğlan şöyle kenara çekiliyor, dinliyor.ne bilsinler ! Dillerini anlamıyorlar ya. Bunlar bir müddet konuştuktan sonra Ağcan At oğlana diyor ki:

-Tamam ! Hiç birinizin tüyüne hata gelmiyecek diyor. Bir saat sonra götürebilirik diyor. Bir saat sonra onlar hakikaten kayboluyorlar. Ordan neyise varıyor bu kızı almaya yelteniyor. Kız diyor ki:

-Benim bir şartım var. bu şartım yerine gelmeden ben burdan çıkmam diyor. Bir tane insanoğlu getireceksin buraya, keseciyik, onu sabaha kadar düzelttin, düzelttin, düzeltemezsen senin kelleni vuracağım diyor. O zamana kadar Pir Baba diyor ki:

-Yavu nasıl olur bu iş ? O birleriyle anlaştık onlar gittiler. Bizim de işimiz tamam. Ağcan At istediniz. Ağcan At burda. Kız:

-benim vadim vardı. Ben bunu babama da vadettimdi diyor. O Pir Baba da, kızın babasıymış herhalde. O üç bacının. O zaman Pir Baba diyor ki:

-Kızım haklıdır, vadini yerine getirmek zorundasın diyor. Oğlan gidiyor atınan bir beni adam getiriyorlar. Kesiyorlar. Kele bir tarafa gövde bir tarafa. Kız:

-Bunu sabaha kadar dirilttin dirilttin diriltemezsen senin kellen cellat diyor. Oğlan şimdi düşünüyor.

-Yahu nasıl iştir ? Diyor. Kel bir tarafta gövde bir tarafta. Nasıl diriltebilirim ? Diyor. Varıyor ata diyor ki:

-Atım bu nasıl olacak ? Ben bir şey bilmiyorum diyor. Kelleyi kestiler. Gövde bir tarafa gitti, kelle bir tarafta. Nasıl düzelecek ? Deyince at:

-Şu şu şu duaları oku üzerine elini sür. O senin gözüne ölü gözüküyor. O kesilmedi, o canlı, o ayağa kalkacak diyor.

Bunu şöyle bir odaya kitliyorlar. Ölüyü ortaya koyuyorlar. Kapıyı üstüne kitleyip çıkıyorlar. Oğlan atının tarif ettiği duaları okuyor, okuyor, okuyor. Hakkatende şöyle elini çalınca, adam sıçrayıp ayağa kalkıyor. Diyor ki:

-Beni buraya neyin için mapis ettiniz ? Diyor.

-Baba, diyor, seni kestiler, diyor.

-Ne kesmesi baba, ben burda baygın vaziyette yatıyordum, diyor. Onlar senin gözünü baymışlar,diyor. Eyle deyince oğlan:

-Nasıl olur ? Benim gözümü nasıl bayarlar ? Diyor.

-Gözünü baymışlar senin, diyor.

Zabanan şimdi, geliyor bakıyorlar ki, sohbet yapıyorlar, böyle benim gibi, senin gibi oturmuşlar. Kestikleri adam bir tarafta oğlan bir tarafta. Sohbet yapıyor, konuşuyorlar.

-Pir Baba, diyor kız. Dirilmiş oğlan, diyor.

-Temam kızım, artık bu adamdan kurtuluş yok, diyor.

Neyise bunu da alıyor üç bacı bir ata sığar mı ? Bir de kendi dört tene. Neyise oğlan devam edip geliyor. Yine aynen giderkene karşılaştığı çiftçiye rast geliyor:

-Selamünaleyküm çiftçi Baba.

-Aleykümselam.

Çiftçi baba, koşa koşa oğlanın yanına varıyor. Boynuna kulağına sarılıyor. Alnının çatından öpüyor. Gözlerinden öpüyor, diyor ki:

-Sen bu yollardan nasıl geçtin ? Nasıl gittin ? Nasıl geldin ? Diyor. Oğlan:

-Bu yollardakiler işte bunlar ! diyor. Bak görüyon mu bunları ? Diyor. Böyle deyince çiftçi baba bakıyor, bakıyor:

-Gardaşım ilerde bir tane daha var, ondan nasıl kurtulacaksın ? Diyor. Oğlan:

-Bunlardan kurtulan herhalde onlardan da kurtulur, diyor.

Birez ileri gittikten sonra yolun ortasında pençe biçiminde elini açmış, yolun o yanına gitse o yana uzuyor, bu yana gitse bu yana uzuyor. Geriye gitse geriye uzuyor. Aynı bir8 çember halini almış şekilde. Oğlan şimdi şaşıyor niyanna gideceğini:

-Yahu diyor. Şu ortadakini vuruyum gidiyim bahıyım ne varısa diyor.

İleriye varınca tabi bunu karşılıyor, gidemiyor. Atı sürüyor, at da gidemiyor. Kendi atlama yapıyor, kendi de gidemiyor. Geri çekiliyor, bu sefer at diyor ki:

-Sakın ha sakın kendine hiç korku getirme. Bu bir şey yapamaz sana diyor. (İsmiazam Duası olurmuş) Bu duayı oku diyor. Yanı sıra üç dört tane daha bellediyim bunları da oku diyor. O açığa çıkacak diyor.

Oğlan buna şindi buna okurken okurken okurken nasıl oluyorsa o yukarıya doğru büyümeye başlıyor. çıkıyor şöyle:

-İnsanoğlu en son senin kellen kaldı vurmadığım. Seninde kelleni vuruyumda zaten tek bir kelle kaldı. Sarayın tamam olmasına diyor. En sonunda senin kellehi de vuruyum da, tek kellelik yer kaldı orda, diyor. O sarayı tamam edeceğim diyor. Ordan kılıcı çıkarıyor. Oğlana sallayacağı vakit o zamana kadar at, ikisinin ortasına giriyor. Kılıcı sallıyor kesmiyor. Sallıyor kesmiyor. O zamana kadar diyor ki:

-Bu diyor. Atın ismi ne ? Diyor.

-Ağcan At diyor.

-Ha bizimkilerden biri bu mu ? Diyor.

-Bilmem sizinkileri diyor.

-Bunun diyor. Dengiboz vardı bunun arkadaşı diyor. Biri o diyor. İkincisi diyor. Doru tay diyor. Öyle deyince at onunla dillerince konuşuyorlar. Oğlan hiç bir şey anlamıyor. Ağcan At oğlana.,

-Devam et ! Diyor. O daha sekmez diyor. Oğlan ordan devam ediyor. O zamana kadar:

-Gitme delikanlı diyor. Oğlan şindi geri dönüyor.

-Ne yapacağan gitmeyince diyor.

-Birkaç tane sana yadigar veriyim de diyor. Madem üç bacı yanında sonunda belki sana ilazım olur diyor. Bunuda beraber yanında götür diyor. Çıkardıyor ordan üç torba dolusu altın veriyor. Bunları daraldığın yerlerde harcarsın diyor. Bir tane de kolye çıkarıyor veriyor buna. Hepimizin ismi bunda yazılı darda kaldığın zamanlar bunun üstünde şöyle kenarında muska şeklinde bir yer var. bunu al ağzına ıssır diyor. O zaman kendini kurtarırsın diyor. Oğlan "Pekiy" diyor. Yola devam ediyorlar.

O arada bir de hay oluyor ki: "Padişahım oğlun geliyor" diyerekten. Padişah tabi karşılatıyor bunu. Her çeşit eğlencelernen.

-Oğlum diyor. Gittin geldin mi ?

-Gittim geldim padişahım diyor.

Bakıyor ki küçük yaşta giden oğlunun saçı sakalı ağarmış. Doksanbeş yaşında babasının huzuruna giriyor.

-Oğlum nereye gittin ? Nerden geldin ? Deyince, oğlan başından geçenleri anlatıyor.

-Haa oğlum diyor. Biz zamanında oralarda çok savaş ettik. Çok da kan döktük diyor. Senin işin rast gitmiş ama sen kendini kurtarmışsın diyor. Bunları sen nasıl aldın ? bunlar için çok kan döktük. Bunlar neçe askerlerimi yedi, neçe yiğitlerimi yedi ki neçesinden çok diyor. Oğlan:

-Baba diyor. Ben kendim kurtarmadım. İpti Allah sonra da Ağcan Atın semerisinde kurtardım ben diyor. Eyle deyince:

-Ben sana giderkene söylemedim mi oğlum ? Diyor. Atımın ayağının değmediği yerden kim benim gözüme bir avuç toprak getirir sararsa, benim gözüm anadan doğmuş gibi olur. Atımın ayağının değmediği yere kadar gittin mi ? diyor. Oğlan üç şişeyi cebinden çıkarıyor:

-Baba ! Atıyın ayağının değmediği yer herhalde bunların içinde diyor.

Bunun gözüne şöyle bir damla mı iki damla mı sürünce babasının gözü anadan doğmuşa dönüyor ve açılıyor. O zaman gözleri açılınca babası bakıyor şişelere:

-Tamam oğlum diyor. Atımın ayağının değmediği yeri bulmuşsun diyor.

Büyük baldızını tutuyor büyük gardaşına veriyor. Küçüğü kendi alıyor. Ortancıyı da ortancıl gardaşına veriyor. Hani üç gardaş ya bunlar. Kırk gün kırk gece büyük bir düğün yapıyorlar. En sonunda padişahlık da buna devroluyor. Yani hükümdarlık bunun eline geçiyor. Böylece yiyip içip muratlarına göçüyorlar[32].

KELOĞLAN'IN ARAPLARI

Vaktin birisinde fakir bir dul kadın varmış. Bu kadının tek bir çocuğu varmış. Adı Keloğlanmış. Bu tabi babası vefat ettiğinde çocuk ufakmış, şeyle sekiz yaşlarında felan. Bu onbeş onaltı yaşlarına değince anası diyor ki:

-Oğlum kel dıngır oğlum, sen geziyon, ben bir dul karıyım, ihtiyarım, elim tutmuyor ayağım tutmuyor diyor. Kırık küpte bir avuç bulgurum vardı. Getirdik aha onu da yedik. Ne yiyeciyik, heç olmazsa ya sığır yay yadana yay da evimizin yeygisini çıkardak diyor. O da diyor ki:

-Ana diyor. Sığırı yayıyım öyleyse diyor. Çoban tutulacağı sırada bu çıkıyor diyor ki;

-Sığırı ben yayacağım komşular diyor.

-Get kel dıngır ! Diyorlar. Sen neyi yayacaksın ? Kendini yayamıyon ki diyorlar. Sığırı yayasın ! Mehele almıyorlar.

-Babam diyor. Yayamasam hahımı (hakkımı) vermen. Bedavadan yayacağım diyor.

Neyse buna sığırı veriyorlar. Bidenesininde tek bir ineği varmış. Bu inek akşam gelirmiş sütsüz sabah gider sütsüz. Gelir gider kel dıngıra çekişirmiş.

-Babalar yiyesice, avular yiyesice, beni ineğimi sağıyor, südümü yiyorsun hemi ? Bu dermiş.

-Ben senin ineğini sağmıyorum etmiyorum dediyse de inanmazmış.

Bunun kafaya takılmış. Bu yine sığırı toplamış zabağınan, diyelim ki bizim inöğn bir bayıra yayılıma bırakmış. O südünü sağıyon dediği evin ineğini takip etmiş. Akşam olupta şöyle köye döneceği zaman inek sığırdan ayrılıyor. Bir tepenin yüzünde bir mağara varmış, mağaranın içine varıyor. Buda arhasıra gidiyor, mağaranın ağzından şöyle dağetliyor, bahıyor ki iki tene kör kurt, üç dört tene enik ineğin ciciğinden asılmışlar, emiyorlar. Bu arada diyor ki:

-Haa ! Diyor. Kör kurdun nasibini veren Allah Benim nasibimi de verir diyor. Bunlar bana böyle iftira etti diyor. Ordan ahşamınan sığırı köye getiriyor. Diyor ki:

-Sizin sığırınız da başınıza çalınsın, hahınızda başınıza çalınsın, ben daha bu sığırı yaymıyacağım diyor. Sığırı bırakıyor. Benim gibi kötü bir mitili

---

[32] Kaynak kişi: Sebahattin Pürlü, Karalar 1957, Oyd. Derleme Tarihi: 27.1.1985.

varımış, mitilini başına çekiyor yatıyor. Ne dışarı çıkarmış ne bir yere gidermiş. Akşam yatarmış sabah yatarmış.

Birde böyle define aramak için veya bir dağdan altın çalmak için üç dört tane hoca böyle, "Sarışın, gözleri göğ, saçları sarı, kafası cıbış birini arıyoruh" demişler. Bunun emmisi mi varımış neyi varmış herhalde. Emmisinin oraya misafir oluyorlar. Diyorlar ki:

-Yavu ! Şu şekil şu şekil bir adam var mı ? Köyde diyorlar. O zamana kadar emmisi diyor ki:

-Yavu bizim kel dıngır olmasın diyor. O, diyorlar hiç dışarı mışarı çıkmaz, kötü bir mitili var, yırtık pırtık örtüsü bile yok, diyorlar. Mitilini kafasına çekiyor yatıyor diyorlar. Hocalar:

-O adamı çağırın da görek diyorlar. Dört tan hocaymış. Ordan bunu çağırıyorlar.

-Hahh ! İşte bizim aradığımız adam bu diyorlar. Hocalar buna diyorlar ki:

-Biziminen giden mi ? Diyorlar.

-Ya köpek oğlu köpekler beni götürüp öldürecek misiniz ? Diyor. Ben sizininen nereye gideceğim diyor.

-Baba diyorlar. Aha burda senet verek adımızı ilimizi memleketimizi köyümüzün muhtarı köy büyükleri neyi varısa biz seni bedava götürmeyeciyik diyorlar. sAna üç burga altın vereciyik diyorlar. Sana iş kurucu diyeciyik, heç çalışmayacağan, bizimle gidecağan, gezecağan, aynen seni biz beraber getireciyik buraya teslim edeciyik diyorlar.

-Pekiy ! Deyince ordan:

-Hadi bahıyım, altını önce getirin teslim edin, ondan sonra diyor. Gidiyorlar üç urupla altın getirip amcasına teslim ediyorlar.

Bunlar hocanın yanına düşüyor, gidiyor benim gibi bir perişan vaziyette. Hocaların yanında kalıyor. Bunlar artık nereye gidiyorlarsa epey bir müddet gittikten sonra bizim Düynük Kaya ve Taşınbaşı gibi bir yüksek bir dağın başına çıkıyorlar.

Bu hocalar şimdi her bir bir tarafa oturuyorlar. Böyle kitapları açıyorlar, dua kitaplarını. Okuyorlar okuyorlar okuyorlar okuyorlar diyorlar ki:

-Yarım saat sonra diyorlar bu dağ ikiye ayrılacak. Ordan bir kapı açılacak. Bu kapıdan diyorlar içeriye gireceksin. İçeriye girdikten sonra karşına ateş sufatında hoğlarlar (saldırırlar) su sufatında hoğlarlar, yırtıcı bir ejderha şeklinde hoğlarlar, aslan şeklinde hoğlarlar, bunların hiç birinden korkma, vur geç diyorlar. Hocalar söylüyor.

-Ya ! Ateş beni yakarsa nöğöracağam ? ejderha aha beni yutarsa nöğöracağam ? Aslanlar beni yırtarsa nöğöracağam ? diyor. Derken:

-Sen korkma bir şey olmayacak diyorlar. En sonunda karşına bir tane kız geçecek. Elbisesini soyunur önüne atar, soyunur önüne atar, soyunur önüne atar onu da dinleme, vur geç diyorlar. Biraz iler gittikten sonra orda bir çekmeceye rast geleceksin. Çekmecenin içinde ufak bir kutu, o kutunun ağzını açmadan alıp bize getireceksin diyorlar. O hocalar okuyor okuyor hakikaten de dağ ikiye yarılıyor.

-Hadi diyorlar. Burdan içeriye gireceksin diyorlar. Her neyse içeriye giriyor. Hakikaten de hocaların dediği gibi bunun karşısına ataş sufatında (şeklinde) hoğluyorlar. Nebiyim su sufatında hoğluyorlar, korkunç bir şekillerde, bu heç birini dinlemiyor, vurup geçiyor. İleri vardıktan sonra aynı hocaların dediği gibi bidene şey çıkıyor, kız. Elbisesini soyunuyor önüne atıyor, soyunuyor önüne atıyor. Diyor ki:

-Daha nem de gözün var ? Diyor. Malımda mı ? Canımda mı ? Daha nereye geliyon ? Diyor. O gine dinlemiyor vurup geçiyor. Hakikaten ileri vardıktan sonra böyle bir çekmeceyi açıyor bahıyor ki, çekmecenin gözünde ufak bir kutu. Diyor ki:

-Bu hocalar bunu bana götüttürüyorlar ama ne acaba ? Buncacık kutuyu bunlar neydecek ? Diyor.

Ordan neyise şöyle mağaranın yarı yerine kadar geliyor mu ? Gelmiyor mu ? Her halde:

-Yavu ben şu kutunun ağzını açıyım bir bahıyım, diyor. Ne var ne yok ? Diyor. Hocalar bunu bana açma dediler ya diyor. Kutunun ağzını açınca karşısına dört tane arap dikiliyor.

-Lebbeyk ! Emret şahım yıkalım mı ? Yapalım mı ? Diyorlar. O zamana kadar bu da korkuyor biliyon mu ? Hemen geri kapatıyor, geri kayboluyorlar. Ordan:

-Yavu bunlar bana ne dedi ki ? Diyor. Yeniden kutunun ağzını açıyor. Dört tane arap karşısına dikiliyor.

-Lebbeyk ! Emret şahım yıkalım mı ? Yapalım mı ? Diyorlar. Oğlan kutuyu kapatıyor bunlar yine kayboluyorlar. Ecik daha geliyor geliyor şöyle:

-Yavu ben bunlara bir şey deyim hele esahtan yapacaklar mı ? Diyor. Şu hocaları ordan atsınlar bakıyım, esahtan yapıyorlar mı ? Diyor. Ordan yine kutunun ağzını açıyor.

-Lebbeyk ! Emret şahım yıkalım mı ? Yapalım mı ?

-Yıkıp yapmanız dursun da şurda, yukarda dört tane hoca var. o hocaların birini mağribe atın, birini maşrıba atın, birini güneye, birini kuzeye kaldırın atın bakıyım diyor.

Onlar hocaları atıyorlar ama mağaranın kapısı kapanıyor. Kendinin çıkacağı yer yok. O arada:

-Yavu ben burdan nasıl çıkacağım ? hocalar da gitti yavu. Allah Allah ! Diyor. Dur ben gine açıyım da beni dışarı çıkartsınlar diyor. Kutuyu açıyor. Beni dışarı çıkarın diyor.

-Yum gözünü diyorlar yumuyor.

-Aç gözünü diyorlar açıyor. Bakıyor ki dışarda. Ordan:

-Ben şimdi anamın yanına nasıl gideceğim ? Diyor. Hocalar getirdi beni bu dağın başına bıraktı. Hocaları geri getirin desem getirirler mi ola ? Diyor. Ordan neyise:

-Yok yavu, getirttirmeyim. O verdikleri altını alırlar diyor. Beni de bir eyice düveller, elimdeki kutuyu da alırlar diyor. Yine kutunun ağzını açıyor. Yine karşısına dört tane arap dikiliyor:

-Lebbeyk ! Emret şahım yıkalım mı ? Yapalım mı ? Diyorlar.

-Yıkıp yapmanız dursun beni anamın yanına götürün diyor.

Hemen bunu anasının yanına götürüyorlar. Anasına demiyor ki: "Ben falanca hocalardan iki urupla altın aldım, şunu aldım" diye heç söylemiyor. Yine böyle mitili kafaya çekiyor, yatıyor.anası yanına geliyor:

-Ah kel oğlum ! Kel dıngır ! Keltoş ! Gine geldin mitili kafaya çektin yatıyon. Şurda ta babayın zamanında bir tek liranı varıdı. Duvarın deliğine sakladıydım. Daraldığımız zaman ilazım olur diye diyor. Onu bari bir çıkardıyım da onu da bozdurak yiyek, ondan sonra ne yiyeceğin kel dıngır ? Diyor. Ordan neyise:

-Ana diyor. Ben alıyım nerdeyse. Hangi duvarın deliğinde ? Diyor.

-Oğlum sen bilmen, onun yerini ben bilirim diyor. Ordan gidiyor anası koyduğu yeri bilmez mi ? Getiriyor.

-Ana ver onu götürüyüm bozduruyum da evimizin ihtiyacını görek ne varısa diyor.

Gidiyor evinin ihtiyacını görüyor. Oğluna da bir kat elbise alıyor. Bu elbiseyi geyiniyor şimdi. Dışarı çıkıyor şöyle bakıyorlar ki Keloğlan donanmış düzenmiş.

-Görüyon mu ? Heralda bu variyete düştü diyorlar. Ordan anasına da bir şey demiyor. Köyde buna ktakılıyorlar diyorlar ki:

-Hocalar sana ne verdi ? Diyorlar.

-Hocalar bana ne verecek ? Beni öldüreceklerdi kaçtım diyor. Bir şey vermediler diyor. Ordan neyise amcası mı yakın akrabası mı ? Ona diyor ki:

-Yavu hocaların verdiği altını ben nereye saklayacağım ? Diyor. Diyorlar ki:

-Saklayacak yer mi bulamıyon ? Bir yeri deş oraya sakla diyorlar.

Bunun aklına yatıyor. Gidiyor bir küçük küpün içine dolduruyor. Gidiyor bir yeri deşiyor saklıyor altını oruya. Üç dört tene de cebine alıyor. Eve getiriyor. Yine böyle evin yeygisi yiyeceği bitiyor. Gine anası başlıyor.

-Ah keltoooş ! Kel dıngır ! Yine yatıyon mu ?

-Ana ! Ana ! Diyor. O lirayı bozdurduğum da cebimde yarım mecidiye kalmış aha şunu da götür bozdur da bir şey al diyor.

Bir gün böyle beş gün böyle bu yine mitili kafaya çekmiş yatarmış. O köy mü, kasaba mı veya il mi ilçe mi nereyse oranın çocukları da getmişler böyle bahar ağzı mı yaz mı ? Gider oynarlarmış böyle. Oynarkene kışah işte deşerkene deşerkene bir kapak taş çıkartıyorlar. Kapak taşı kaldırıyorlar bahıyorlar ki bir küçük küp dolusu altın. O arada bunlar bölüşüyorlar tabi çocuklar kendi arasında. O diyor ki sen çok aldın, ben diyom ki ben az aldım ! Öteki diyor ki sen çok aldın. Derken bu çocuklar birbirleriynen döğüşüyorlar. Bölüşemiyorlar, altını bölüşemiyorlar. O arada Cenab-ı Allah tarafından Cebrail'e emrolunuyor:

-Ya Cebrail ! Diyor. Get diyor. Felanca çocuklar felan yerde şu kadar altın buldu. Bu altın diyor. O çocukların nasibi değil, falanca yerde yatan adamın nasibi diyor. Git onları halleyle diyor.

Cebrail tabi yeryüzüne iniyor. Bir beni adem sufatında. Çocukların yanına geliyor. Çocuklara selam veriyor:

-Selamınaleyküm yavrularım.

-Aleykümselam Dede diyorlar.

-Neyimiş o, neyimiş o bölüşemediğiniz ? Diyor. Onlar:

-Dede, altın bulduk da bölüşemiyoruz diyorlar.

-Çekilin hele şöyle bahıyım hele diyor.

Çocuklar geri çekiliyor. Şöyle elini sürünce kimisi yılan oluyor, kimişi akrep oluyor, kimisi kurbağa oluyor, kimisi böcük oluyor her birisi bir tarafa böyle yörüşüp gitmeye başlıyor. çocuklar korkup bu sefer kaçıyorlar. Ordan içlerinden her halde bir tenesi aklı yetikmiymiş neymiş ellaam. Diyorlar ki:

-Yavu gelin bunları ağacınan mağacınan topluyah. Küpe geri doldurah, ken dıngır heç dışarı çıkmıyor onun bacasından aşağı dökek bu dışarı çıkar diyorlar.

Ordan neyise bunlar şimdi ağacınan mağacınan topluyorlar, sağda solda bir tane koymamak üzere geri küpe dolduruyorlar. Küpün ağzını geri kapatıyorlar. Getiriyorlar Keloğlan'ın bacasından aşağı boşaldıncıh, yatağının etrafına dökülünce olduğu gibi hışşadan altın oluyor. Hani kel: "Kör kurdun nasibini veren benim nasibimi de verir" dedi ya. Ordan Keloğlan bakıyor ki şeyle:

-Allah Allah ! Diyor. Bu ne yavu. Tolu yağdı desem inanmam ! Kar yağdı desem inanmam! Sapsarı altın yağdı desem millet inanmaz ! hemen anasına haber vermeden, altını avucuyla sıyırıyor, topluyor, yattığı yerin altına kuyuluyor. Gine bu mitili kafaya çekip yatıyor. Ordan neyise anası gelip diyor ki:

-Yavrum ! Yavrum ! Diyor. Bizim günümüz hep böyle mi geçecek ? Tek bir oğlum vardı onu yetiştirdim diyor. Sende böyle mitili kafana çektin yatıyon diyor. Gel etme dutma bir yerde çalış heç olmazsa şu evimizin ihtiyacını bari alah diyor.

-Amaaan ana ! Diyor. Nöğereceğen ana, kendimimi yıpratacağam ! Kendimi mi düşürecağam diyor. Al sana bir tene lira diyor. Anası alıyor bahıyor ki:

-Oğlum nerden aldın bunu sen ? Diyor.

-Ana nöreceğen sen git bozdur evimizin ihtiyacını almaya bak diyor. Nöreceğan diyor.

Sir dafe böyle, iki dafe böyle üçüncüye gelince anası da seziyor tabi:

-Oğlum ! Bu lirayı sen nerden aldın ? Birisinden borç mu alıyon ? Veyahutta bir yerden çalıyon mu ? Diyor. Eyle deyince:

-Yok ana ! Yok yok diyor.

En sonunda kendi gidiyor çarşıya ihtiyacını mihtiyacını aldıktan sonra kendine bir tane at alıyor. Ula ! Bakıyorlar ki Keloğlan at almış. Kendi donanmış düzenmiş. Efendim, beyle bir at arabası dolusu evine öteberi getiriyor. O zaman demişler ki:

-Ula Kel dıngıra bak hele Allah Allah ! Bu noğoldu böyle ? Birden bire diyorlar. Aradan iki üç gün geçenden sonra atı böyle çıkartmış sulamaya götürmüş. Çeşmenin önüne at su içmezmiş. Ordan geri çekilir burdan geri çekilirmiş. O arada Keloğlan şöyle bir bakıyor ki oranın padişahının kızı

pencereden kız uzanmış bakarmış. Onun savgusundan at içmezmiş. Ordan geliyor anasına diyor ki:

-Ana diyor.

-Ne diyon diyor.

-Falanca padişahın kızını git bana iste diyor.

-Oğlum onlar bize kız mı verirler ? Diyor.

-Verirler ana sen git bir düğür ol diyor.

Ordan neyise anası gidiyor. Bir düğür taşı olurmuş bir de misafir taşı olurmuş sarayın önünde. Bu varıyor düğür taşına oturuyor. Düğür taşına oturunca ordan vezirleri çağırttırıyorlar. Buna:

-Kalk ! Kalk ! Kalk ! Kalk ! Ordan ! Şo taşa oturacağan. Şo daşa oturacağan diyorlar. Sadak taşı şo taş diyorlar. Sadaka dileyeceksen şo taş diyorlar.

-Ya köpek oğlu köpekler ! Bilmeyom mu ? Beni mi azdıracaksınız ? Diyor. Vezirler ordan kaldırırkene çekişirkene ordan padişah kafayı uzatıyor.

-Ne o ? Kim o gelen ? Diyor.

-Bir tane mitilli karı geldi, düğür taşına oturdu padişahım, diyorlar.

-Bırakın gelsin bakıyım diyor. Ordan içeriye alıyorlar.

-Buyur kızım diyor.

-Allah'ın emriyle peygamberin kavliyle kızına düğür geldim diyor.

-O iş benden bitmez, diyor. Padişah, kızıma danışmam lazım diyor. Gidiyor neyise kıza danışıyor.

-Oğlunu görmem lazım diyor.

Ordan neyise bu Keloğlan'ın anası sevine sevine geliyor:

-Oğlum padişahın kızı seni görmek istiyor, diyor.

Tabi bu Keloğlan donanıyor kuşanıyor o biçim elbiseler geyiyor ki padişahın kızının huzuruna gide. Koş ha koş ! Koş ha koş ! Koş ha koş ! Varıyor yanına. Bu sefer vezirler bunu içeriye almıyorlar. Padişahtan izin istiyorlar. Padişah diyor ki:

-Bırakın gelsin diyor.

-Benim kızıma dünür gelenin oğlu sen misin ? Diyor padişah.

-Evet benim diyor.

-Git diyor, o bir odaya ben karışmıyorum ona, onunan görüş diyor. Varıyor şindi kızın yanına kızınan konuşuyorlar.

-Benim üç vaadim var, üç vaadimi kim yerine getirirse ben ona varacağım diye yemin ettim zaten diyor. Sende benim üç vaadimi yerine getirirsen varırım, yoksa senin kelleni vurdururum diyor.

-Neyimiş ? Diyor. Üç vaadin ? Diyor.

-Birincisi adamı keseciyik ortaya koyacıyık onu dirilteceksin. İkincisi ince kumunan ızgını bir birine katacıyık onu seçeceksin iki ? Diyor. Üçüncüsü "Şemşirah Taşı" vardır, babam çok savaş yaptı, çokta kan döktü alamadı. O "Şemşirah Taşı"nı getireceksin üç diyor. Bu üç vaadimi yerine getiracağan,

vardım varışım, yoktur dönüşüm, diyor. Ordan neyse düşünceye dalıyor. Bu Keloğlan ordan düşüne düşüne anasının yanına geliyor.

-Ana diyor. Böyle böyle... Benden üç vaadi varımış. Üç vaadini yerine getirmemi istiyor deyince:

-Kel oğlum! Kel dıngır ! Ben sana demedim mi ? Padişahın kızına dünür olunmaz onlar sana kız vermezler diye, bah seni ne kadar da zora koşmuş, diyor. Ölü dirilir mi ? İnce kumdan ızgın seçilir mi ? O savaşmış o kadar kan dökmüş "Şemşirah Taşı"nı getirememiş de sen nasıl getirecağan ? Diyor.

-Amaaan ! Ana ! Alacağı bir can değil mi ? Nasıl olsa diyor. Koy canımı alsın diyor.

Efendim ordan Keloğlan neyse anasıynan helalleşiyor. Devam ediyor. Varıyor padişahın sarayına, kapıyı vurup içeri giriyor:

-Tamam diyor. Üç vaadini yerine getirecağam diyor.

-Amma canından olun ! Diyor.

-Tamam diyor. Ben canımdan vazgeçtim geldim, zaten buraya diyor. Neyise ordan:

-Önce ince kumunan ızgını katak bahıyım, onu seç, ondan sonra "Şemşirah Taşı"nı getir. Ölüyü diriltmek ondan sonra kolay diyor.

İnce kumunan ızgını bir birine katıyorlar, böyle ortaya yığıyorlar.

-Bunu sabaha kadar seçtin seçtin ! Seçemezsen senin kellenivuracağım diyor.

Bu arada hanı bunun elinde kutu varıdı ya kutuyu cebinde beraber götürüyor. Bu kutuyu açıyor şimdi. Karşısına dört tane arap çıkıyor.

-Lebbeyk ! Emret ! Yıkalım mı ? Yapalım mı ?

-Yıkıp yapmanız dursun, vaziyeti görüyorsunuz, dar durumdayım, bu ince kumunan ızgının seçilmesini istiyorum, diyor.

Hani sabaha kadar dedi, bir saniye bile sürmüyor. Kum bir tarafa ızgın bir tarafa seçiliyor. Bu şimdi yatıyor, zabaha kadar uyku çekiyor. Zabanan (Tak tak) kapı döğülüyor. Açıyor kapıyı.

-Seçtin mi ? diyor kız.

-Zabaha kadar uyku uyudum, sizin neden haberiniz var ? deyince, bakıyorlar ki hakikaten seçmiş.

-Tamam, diyor kız, birinci vadim yerine geldi, diyor. İkincisi "ŞemşirahTaşı"nı getirdin getirdin, getirmezsen kellen cellat, diyor. Keloğlan:

-Şemşirah Taşı nerdeyse bunun yerini bana söyle bakıyım ? diyor. Kız:

-Kafdağı'nın ardında, felanca padişahın orda, diyor. Neyise, bu:

-Bana üç gün müsaade verin de, ben o Şemşirah Taşını getiriyim, diyor. Ordan üç gün müsaade alıyor, evine geliyor. Gine kutuyu açıyor, araplara emir veriyor:

-Şu Şemşirah Taşını bana getirin ! diyor. Ne üç günü, üç dakka, üç saniye bile sürmüyor; Şemşirah Taşını getiriyorlar, şöyle masanın üstüne koyuyorlar.

Bahan ki ne biçim taş ? Şimdiki lambalardan daha fazla ışık veriyor. Biyaz mı biyaz, o biçim parlak bir taş. Neyise, Keloğlan bu taşa havaslanıyor.

-Ben bunu veriyim mi ki ? Vermeyim mi ? Diyor. Vermesem benim kellemi vuracaklar, versem taşa kıyamıyom ? Yavu nöğörecağam, canım mı ileri, taş mı ileri ? Taşı başını yesin, diyor, ordan götürüyor taşı:

-İşte, diyor, istediğiniz taş bu değil mi ?

-Evet oyudu, diyorlar. Kız:

-Tamam, diyor. İkinci vadim de yerine geldi. Amma, şimdi işin zoruna geldin, bir adam öldüreceğiz, onu dirilteceksin ! Diyor. Keloğlan:

-Tamam, diyor, zaten ben buradan sağ çıkacak değilim ya ? Öldük ki öldük... Deyince, gidiyorlar, bir adam getiriyorlar. Kesiyorlar şöyle sofaya koyuyorlar.

-Bunu zabaha kadar dirilteceksin ! Diyorlar.

Keloğlan, hani elinde kutu var ya, kutuyu açıyor. Gine karşısına dört tane Arap çıkıyor.

-Lebbeyk ! Emret ! Yıkalım mı ? Yapalım mı ? Diyorlar. Keloğlan:

-Yıkıp yapmanız şöyle dursun, şu adamı bir diriltin, diyor.

Adam hemen diriliyor. Oturup konuşuyorlar, sohbet yapıyorlar. O arada kız kapıyı dinlettiriyor. Bakıyorlar ki, Keloğlan konuşuyor.

-Kiminen konuşuyor bu, diyorlar, kapıyı açıyor bakıyorlar ki adamı diriltmiş onunan konuşuyor. Kız:

-Tamam, diyor, ben seninim, sen de benimsin. Üç vaadimi de yerine getirdin. Yalınız, düğünümüzden· önce, içinde oturacağımız bir saray yaptıracaksın ! Ona göre hazırlığını gör. Diyor. Keloğlan:

-İstediğin saray olsun ! Bunları yerine getirdim de, senin sarayını mı yapmayacağım ? Ancak bana bir gece mühlet ver, diyor. Kız:

-Tamam, diyor, yarın sabaha kadar sana mühlet, diyor.

Keloğlan gine kutuyu açıyor. Karşısına dört tane Arap dikiliyor:

-Lebbeyk ! Emret ! Yıkalım mı ? Yapalım mı ? Diyorlar. Keloğlan:

-Yıkıp yapmanız şöyle dursun, şuraya öyle bir saray yapın ki, falanca padişahın sarayı onun gölgesinde kalsın. Diyor.

Keloğlan bu sözü söyler söylemez, hakikaten de bir saray yapılıyor ki padişahın sarayı onun yanında küçük bir ev gibi kalıyor.

Zabah oluyor, o sarayın şavkusu padişahın sarayına vurunca:

-Allah Allah ! Neyin nesi yahu ? Bir gecenin içinde bu saray nasıl böyle oldu ? Zabaha kadar nasıl oldu bu iş ? Diyorlar. Ahalinin çıldırası geliyor. Hakikaten de akıl ermiyecek bişey bu. Gecenin içinde, zabaha kadar bu nasıl olabilir ?

Ordan, vezirler vüzareler, şimdi koş ha koş, koş ha koş, geliyorlar bunun yanına:

-Yahu sen bunu nasıl yaptın ? Nasıl ettin ? Deyince, Keloğlan:

-Yahu ben yapmadım bunu Allah yaptı. Ben nasıl yapıyım bunu bir gecenin içinde. Zabaha kadar böyle bir sarayı ben kurabilir miyim ? Allah yaptı, Allah verdi. Diyor.

-Yavu, Allah nasıl verdi sana ? Bellet de, bize de böyle bir saray versin, deyi kıskılıyorlar. Keloğlan:

-Yavu, benim de aklım ermedi, birden biriye oldu, diyor.

-Bu okuduğun dua hangi duaysa bize de bellet ? Diyorlar. Keloğlan:

-Ben dua falan yapmadım, diyor. Ben düşünüyordum. Sabaha kadar sarayı yapmazsam yuvasız kalacağam diyerekden diyor. O arda saray yapıldı diyor.

Ordan vezirler çekilip gidiyor. Bakıyorlar ki ordan bilgi alamıyorlar. Nasıl yaptığından. Ordan sarayı yaptırıyor bu.o zamanın parası kırk altın başlık parası istiyorlar bundan.

-Kırk tane altın isterik senden diyorlar, bunu verebilecek misin ? Diyorlar.

-Vallaha bilmiyorum diyor. Bana ne kadar müddet tanıyacaksınız bu kırk altına ? Diyor. Bu kırk altın birden bireye bulunmaz diyor. Diyorlar ki:

-Sana kırk gün müsaade diyorlar.

Ordan bu Keloğlan, bu sefer hoplayı hoplayı geliyor. Onlara karşı "Kırk günde ne var" diyor.

-Bahale una bah yavu diyorlar. Hoplayarak gidiyor diyorlar. Kendine güveniyor diyorlar. O zaman vezirler diyorlar ki:

-Bu adamda bir iş var. o bu sarayı yaptırdı. Izgını seçti, ölüyü diriltti. Efendim Şemşirah Taşını getirdi. Kırk altını getiremez mi ? Diyi bundan şüphe arzediyorlar.

-Bunu diyorlar. Buraya bir davetli olarak davet edek. Bunun üzerinde ne varsa bu uykuya daldığı zaman üzerinden alak diyorlar. Bunun kırk gün müddeti dolmadan bunu davet ediyorlar. Padişah:

-Benim orda üç gün davetlisin diyor.

Bu arada veziri vüzaresi bilim adamları, bilgili kişiler toplanıyorlar.

-Bu adam bunları nasıl yapıyor ? Nasıl ediyor ? Diye birbirlerine soruyorlar. Ordan bir tanesi bilgili bir kişiymiş. Diyor ki:

-Bunun elinde muhakkak tılsımlı olarak bir şey var. bu tılsım üzerine bu işleri yapıyor. Yoksa yapamaz diyor. Öyle deyince:

-Bu tılsım neyle olabilir ? Neyin üzerinde dönüyor ? Bunu nasıl alabilirik bunun elinden ? Deyince:

-Bu üstüne başına saklamaz ağzına saklar. Bu uyuyunca bir saman çöpüne veya bir ipin ucuna biber çalah, burnuna salah, o pıskırınca ağzından sıçrar çıkar diyorlar.

O zaman bunu davet ediyorlar. Tabi yediriyorlar, içiriyorlar, konduruyorlar, göçürüyorlar. Bu akşamınan böyle yatağı sermişler, ekseri ağzında saklarmış. Bu arada bunun burnuna biberi çalıyorlar. Pıskırınca ağzından tılısım şıçrayıp kenara düşüyor. Hemen alıyorlar onu bakıyorlar ki:

-Haa ! Tamam ! Diyorlar. Şimdi Keloğlan zabağınan bakıyor.

-Yuttum mu acaba ? Şeyttim mi acaba ? Deyi aramaya başlıyor.

Ordan bu düşüne düşüne padişahın kızının yanına varıyor. "Durum böyle böyle böyle !"

-Eğer aldıysanız saklaman söyleyin, almadıysanız bir daha var bende. Payitahtınızı başınıza geçiririm diyor. Esas onun büyük tılısımı bende diyor. Aldığınız onun bir ufağı diyor. Onları korkutuyor yani. O zamana kadar kız diyor ki:

-Bizim payitahtımızı niye başımıza geçiresin, babamı niye yok edesin, memleketimi niye yok edesin ? Ben bunu babama söyleyim, hemen aldılarsa versinler diyor. Hemen gidiyor babasına diyor ki:

-Aman baba ! Onda daha büyüğü varımış. Bunun nesini aldıysanız verindiyince o arada padişah diyor ki:

-Aman götürün teslim edin diyor. Geri götürüp veriyorlar.

Bu arada kırk gün kırk gece düğün ediyorlar. Yiyorlar, içiyorlar, muradına göçüyorlar[33].

HİYARİ ŞEMSİ KIZI:

Bir varımış bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Çok söylemesi, çok konuşması çok gülmesi günahmış.

Padişahın bir oğlu varmış. Babası padişah olduğu için kendi gururlanıyor, mağrurlanıyor, gelene gidene takılıyor. Onu bunu dövüyor. Şımarıklık yapıyor yani. Fakat padişahın oğlu olduğundan ona da kimse söyleyemiyor. Diyemiyorlar ki: "Niye böyle yapıyon ?" "Niye şöyle yapıyorsun ?" diyemiyorlar. Padişah bizi cezalandırır. Veyahutta padişah bizi hapis eder. Padişah görür. O zaman da padişahtan korkarlarmış.

Padişahın oğlu gelene gidene takılıyor fakat hiç kimse bir şey söyleyemiyor. Bir gün bir kadın suya gidermiş. Dul kadın. Fakir zavallı. Elinde testisi var. Testiynen giderken taşı atar atmaz kadıncağızın testisini kırıyor. Kadın şöyle bir düşünüyor, iki düşünüyor: "Ya ben ne yaparım buna ?" Gücü yetmez padişahın oğlu. Buna beddua etmekten başka bir çaresi yoktur diyor. Kadıncağız buna beddua ediyor. Diyor ki:

-Ey padişahın oğlu ! Sana başka bir şey demiyorum da: "Sararasın solasın da Hiyari Şemsi kızını almaya gidesin !" Diyor.

Padişahın oğlu düşünüyor. "Ne acaba ?" Diyor. Kadıncağız bırakıp savuşup gidiyor ve padişahın oğlu da gidiyor.

Fakat gün çok geçmeden bu hakikaten sararmaya başlıyor solmaya başlıyor. zayıflamaya başlıyor. Hastalanmaya Başlıyor. aradan epey bir zaman geçiyor bu gerçekten kimseye takılmaz hale geliyor. Annesi soruyor bir gün diyor ki:

-Yahu oğlum, oğulcağızım, sana ne oldu ? Ne oluyor ? Gün geçtikçe sarardın soldun ? Hastalandın zayıflıyorsun ? Anlatmıyorsun ? Derdin neyse bana anlat ben senin annenim diyor.

-Anne söyleyemiyorum ! Diyor. Çünkü ben şımarık bir çocuğudum. Herkese takılıyordum kimse bir şey demiyordu bana diyor. Fakat bir kadın bana beddua etti diyor.

-Nasıl beddua etti ? Diyor.

---

[33] Sebahattin Pürlü, belirtilen derleme tarihinde...

- Sararasın solasın da Hiyari Şemsi kızını almaya gidesin ! dedi. Ve ben gün geçtikçe böyle oluyorum sararıyorum soluyorum, zayıflıyorum, hastalanıyorum. Bunun çaresi ne ? Bu Hıyari Şemsi Kızı kim ? Nedir acaba ? Bu kimdir acaba ? Bunu siz bilirsiniz öyleyse falan deyişin kadın şöyle düşünüyor.

-Oğlum diyor. O Hıyari Şemsi Kızına çok ünlüler aşık oldu ama kimse alamadı onu diyor. Onu sen alamazsın diyor. Fakat yine de ben sana bir anne olarak bir akıl veriyim. İşte git padişahın serayına ordan bir kese altın al istediğin kadar para al git bakalım bulabilirsen diyor.

Padişahın oğlu gidiyor babasının sarayından bir kese altın alıyor. Yoluna devam ediyor. Hıyari Şemsi kızını aramaya gidiyor. Az gidiyor uz gidiyor altı ayınan bir güz güz gidiyor. Artık ne kadar yol gidiyorsa gidenden sonra bir vadiye geliyor. Bahıyor ki bir dev kervanları geliyor. Devler varımış eskiden. Bu dev kervanları çok azgınmış. İnsanları böyle yermiş. O zamana kadar buna saldırıyorlar. Saldırışın diyor ki:

-Yahu buralara kervan geçmez kuş uçmaz buralara sen nasıl geldin ? Ne cesaretle geldin sen bizim bu ilimize ? Deyince oğlan diyor ki:

-Ben Hıyari Şemsi kızını almaya gidiyorum diyor. Sizin isteğiniz neyise bana söyleyin ben onu yapıyım diyor. Elindeki kesedeki altınları onlara veriyor. Devler diyor ki:

-Sen altınları verdin ! Bizim gözümüzü doyurdun, biz de sana şu eyiliği yapalım diyorlar. Bir tanesi parmağından yüzüğü çıkarıyor padişah oğlunun parmağına takıyor.

-İşte diyor. Eğer sen Hıyari Şemsi kızını bulabilirsin bu yüzüğnen bulabilirsin, yoksa bulamazsın diyor. Yüzüğü parmağına takıyor:

-Fakat diyor. Gideceksin bir vadiye yine vardığın zaman bizim arkadaşlarımız gelir. onlar sana saldırırlar. Hemen yüzüğü çıkaracağan ağzına alacaksın diyor. O zaman sana saldırmazlar diyor. Keramet yüzükteymiş.

Oğlan ordan ayrılıyor, bir vadiye gine geliyor. Hemen yüzüğü çıkarıyor, dilinin altına alıyor. Bunlar geliyor buna hiçbir zarar vermiyorlar. Fakat diyorlar ki:

-Sen neriye gidersin ?

-Hıyari Şemsi Kızını aramıya gidiyorum diyor.

-Pekiy, dilinin altındaki ney, senin ?

-İşte yüzük senin arkadaşlarının verdiği yüzük diyor.

-Öyleyse o yüzüğü bize ver sana başka bir yüzük verelim diyorlar. Sen bu yüzüğünen buradan öteye geçemezsin bu yüzüğün hükmü buraya kadar diyorlar. O yüzüğü onlar alıyor başka bir yüzük veriyorlar buna.

-Bu yüzüğü parmağına tak fakat kaybolmasın, gideceksin işte bir yere varacaksın orda bir saray göreceksin, falan yerden girecağan orda bir saray göreceksin. Saray bütün demir kapılarla kapalı. Fakat bu yüzüğü o kapının anahtar deliğinin oruya koyduğun zaman kapıların hepsi birden açılır. O zaman sen içeri gireceksin. Bir odaya varacaksın, odanın birinde bir delikanlı yatar. Aman ha ! Ona dohanma. İkinci bir odaya gireceksin, orda da dünya güzeli bir kız yatar. Ona da dohanma ! Eğer dohanırsan kapılar

kapanır içerde kalırsın. Üçüncü odanın arka kapısından çıktığın zaman bir bahça görürsün orda içeriye gireceksin. Ordan üç tane hıyar alacaksın üç taneden bir fazla alırsan kapılar kapanır, dışarda kalırsın. Üç taneden fazla alamayacaksın.

-Peki diyor. Padişahın oğlu gidiyor.

Hakikatende epey gidenden sonra bir saraya rastlıyor. Bahıyor hep de demir kapılı. Kapılar kapanmış. Yüzüğü çıkarıyor. Anahtar deliğine kor komaz kapılar açılıyor. Birinci odaya bakıyor ordabir delikanlı yatıyor, yüzü örtülü. İkinci odaya bakıyor hakkat orda dünya güzeli bir kız yatıyor. Ona da dohanmıyor. Üçüncü odadan bir kapı açılıyor. Dışarı bahçeye çıkıyor ki orda güzel, dünyada ne aklına gelirse her meyve var. diyor: "Bunların dediklerini yapıyım, başkasını yapmayım" amma artık çok zaman geçiyor tabi.

Ordan üç tane hıyar alıyor. Hıyarları alıyor ve çıkarken kapılar (şakır şakır) kapanıyor. Bunun hırkası kapının arasında kalıyor ama nasıl ediyorsa onu da kurtarıyor. Saraydan çıkıyor böylece. Dönüp geliyor. Diyor ki: "Yahu ben Hıyari Şemsi kızını aramaya gittim, birinci kapıda bir delikanlı vardı ona dokunmadım. İkin kapıda güzel bir kız yatıyor. Hıyari Şemsi kızı olsa olsa budur, ona da dohanmadım ki salatalıkta ne keramet var ? Biz üç tane hıyar aldık çıktık geliyoruh ? Yine biz bulamadık bu Hıyari Şemsi kızını" diye acışarak gelirken bir çeşmenin başına geliyor. Diyor: "Acıktım şurda bir yemek yiyelim" falan diyor. Orda hıyarın birini yiyor. Kaldı iki tane ve biraz daha devam edenden sonra birini de yiyor. Kaldı bir tane. "Bunlardan da bir şey anlamadık" diyor ve epey bir zaman gelenden sonra bir ağacın dibine geliyor, ağacın dibinde göze. Su çeşme ve diyor ki kendi kendine "Hıyari Şemsi kızını biz bulamadık, ben memlekete varınca ne diyecağam ? Bu kadar benim altınım da gitti. Parada gitti. Şunu da suya batırıyım da yiyim bakıyım diyor. Bahıyım bunda bir şey var mı ? Falan diyor. O birlerini suya batırmamış. Hıyarı kesiyor ortadan. Suya batırıpta ağzına alır almaz bakıyor ki karşısında dünya güzeli bir kız. Allah tarafından bir hikmet. Diyor ki:

-Sen kimsin ? İns misin ? Cins misin ? Sen neysin ? Necisin sen ? Diyor. Kız diyor ki:

-Ben ins de değilim, cins de değilim. Seni beni yaratan Allah'ın kuluyum. İşte Hıyari Şemsi Kızı benim diyor. Keramet hıyardaydı sen suya batırıp yiyenden sonra keramet bana geçti diyor. Hıyari Şemsi kızı benim diyor. Ama o kadar güzel o kadar güzeldi ki, şavkusu suyun üzerine düşüyor. Padişahın oğlu şöyle bir düşünüyor:

-Ben senin gibi bir dünya güzelini böylece ben nasıl götürürüm. Ben seni burda bir yerde eğleyim. Sen burda bir yerde dur. Ben gidiyim memleketime babamın yanına gidiyim. Düğününen, derneğinen, eğlenceynen gelek, seni burdan alıp götürek deyişin Hıyari Şemsi kızı diyor ki:

-Evet olur diyor. Fakat ben nerde duracağım ?

-Sen burda dur diyor.

-Ben burda durduğum zaman beni burdan alır götürürlerse ne yapacaksın ?

-O zaman ne yapalım ? O zaman Hıyari Şemsi Kızı diyor ki:

-Şu kavağı görüyor musun ? kavağın başına beni çıkar. Ben orda duruyum. Sen git düğününü derneğini hazırla, burdan gel beni al götür diyor.

-Peki, kavağın başına nasıl çıkacağız ?

-Keramet bende ya, diyor. Hıyari Şemsi Kızı ben kavağa eğil dediğim zaman kavak eğilir diyor.

-Eğil kavağım eğil ! Diyor. Kavak eğiliyor. Kavağın dalına çıkıyor.

-Doğrul kavağım doğrul ! Kavak doğruluyor ve orda kalıyor. Padişahın oğlu memleketine gitmekte olsun... Memlekete devam ediyor gidiyor. Kızı düğün kurup düğününen götürecek. Fakat zaman çok geçmeden bir çingen kervanı geliyor. Çingenler gelirken çingen kızının biri bakıyor ki suyun üzerinde güzel bir resim var. o kadar güzel ki suya bakıyor kimseyi göremiyor. Yukarı bakıyor ki kavağın başında bir kız oturuyor. Fakat kervana, kendi arkadaşlarına diyor ki:

-Siz gidin ben biraz sonra gelirim diyor. Aldadıyor onları, onları gönderiyor. Gönderenden sonra diyor ki:

-Bacı ! Bacı ! Diyor. Sen oraya nasıl çıktın ? Beni de oraya çıkar falan diyor. Kız diyor ki:

-Sen çıkamazsın buraya diyor. Konuşma yapıyorlar.

-Sen nasıl çıktın ?

-İşte çıktım. Padişahın oğlu gelecek beni burdan alıp götürecek, anlatıyor.

-Fakat bende keramet var, kerametinen çıktım diyor.

-Eyi beni de çıkarda yanında duruyum ne olur sanki ? Falan deyi ısrar edişin, Hıyari Şemsi Kızı bunun ısrarına dayanamıyor:

-Eğil kavağım eğil diyor. Kavak eğiliyor. Cingan kızını da yanına alıyor. Yanına alandan sonra biraz oturuyorlar. İşte nasılsınız ? Nerden gelirsiniz ? Hıyari Şemsi Kızı necidir ? Neydir ? Kimdir ? Diyor ki:

-Hıyari Şemsi Kızı Allah tarafından keramet verilen ve hıyarın içinden çıkan bir kızdır diyor. Çingen kızı soruyor.

-Peki kerametin nerendedir ? Çingen kızı buna alttan alttan girmeye başlıyor.

-Benim kerametim şimdik şu anda saçımın dibine geçti diyor. Saçlarımın dibinde iki tane tel vardır. Keramet ondadır diyor. Biraz konuşandan sonra Hıyari Şemsi Kızı:

-Eğer diyor. Saçlarımın dibindeki tele şindi dohansam ben, veyahutta sen dohansan ben bir çift kuş olurum, uçar giderim diyor. Cingan kızı bunu böylece dinleyenden sonra biraz orda epey zaman daha kalandan sonra Hıyari Şemsi Kızının uykusu geliyor. Diyor ki:

-Ben biraz senin dizine uyuyum. Kavağın başında. Fakat diyor. Aman ha ! Saçımın dibindeki o benlere dohanmayasın diyor.

Cingan kızı da tam kafaya koyuyor artık bunu. Kız orda biraz gözü alıpta uyuyandan sonra hemen yavaştan saçının altında ki o tellere dohanır dohanmaz (pırradan) bir çift kuş oluyor, uçup gidiyor, Hıyari Şemsi Kızı. Cingan kızı orada kalıyor.

Padişahın oğlu artık memleketinde, düğününen derneğinen eğlenceyinen şöyle güzel böyle güzel bir getireceğim. Hıyari Şemsi Kızını getireceğim diye anlatıyor. Düğününen derneğinen eğlenceyinen geliyorlar bahıyorlar ki kavağın başına simsiyah bir kız var orda. Cingan yapılı bir kız var. çirkin, kötü. Oğlan kıza bağırıyor:

-Eğ bakalım kavağı ! Diyor. Kavak eğilmiyor. Keramet gitti. Oğlan:

-Sana ne oldu böyle diyor.

-Ne olacak sen geç kaldın. Burda güneş değdikçe sarardım soldum. İşte böyle hastalandım, siyahlandım diyor.

-Allah Allah diyor. Padişahın oğlu da şaşırıyor artık.

Merdiven kuruyor cingan kızını indiriyorlar aşağıya. Düğününen müğününen bunu getiriyorlar memleketine amma padişahın oğlunun yüzü gülmüyor. Ne olduğunu bilemiyor yani. Artık mahcupta oluyor memleketine karşı, babasına karşı, annesine karşı mahcupta oluyorsa da cingan kızını getiriyorlar. Evleniyorlar. Gerdeğe giriyorlar.

Evlenenden sonra aradan zaman geçmeden bu kuşlar padişahın oğlunun bahçesine gelip gelip ötüyor güzel güzel. Bir çift kuş olduya Hıyari Şemsi Kızı. Ötmeye başlıyor. fakat çingen kızı bundan şüpheleniyor. Kuşlar haber alacak da bildirecek diyecek gibisine şüpheleniyor. Diyor ki:

-Yavu şu kuşlar varya diyor.

-Hee !

-Bu kuşlar ne diye gelip gelip ötüyor burda ? Bu kuşları kes. Bende biraz rahatsızım. Bunun tüylerinden başımın altına yastık yapak. Rahatça yatak diyor. Buraya gelip ötüyorlar felan diyor.

Padişahın oğlu inanıyor cingan kızının lafına. Kuşları tutuyor kesiyor. Tüylerini yoluyorlar. Yastığın içine koyuyor yatıyor. İçinden diyor ki: "Tamam bundan kurtardık" diyor amma yine kurtaramıyor.

Kuşları kestikleri zaman kanlarının sıçradığı yerden güzelce bütün meyve ağaçları bitiyor. Allah tarafından. Hep meyve ağacı bitiyor. Yeşeriyorlar birden biriye. Bahçayımış zaten orası. Aradan epey zaman gidiyor. Ağaçlar büyüyor. Kocaman kocaman ağaç oluyor. Meyve vermeye başlıyor. cingan kızı ağaçlardan da şüphelenmeye başlıyor, kocasına:

-Yavu diyor. Bir sürü fakir fukara var. sen bir padişahın oğlusun. Bu ağaçları kesek, odun olarak millete dağıtak diyor. Olur mu olur ? Ağaçları baltaynan kesiyorlar. Birde dellal çağırıyor ki:

-Ey ahali duyduh duymadıh demeyin padişahın oğlu odun dağıtıyor. Haydin bakalım diyor.

Herkes geliyor bütün odunları alıyor, götürüyor. Fakat bir dul karı fakir bir karı sona kalıyor. Geliyor bakıyor ki sadece bir parça küçük bir odun kalmış. Diyor ki:

-Padişahın oğlu odun dağıtıyormuş, ben de geldim. Var ise bana da verin. Benim de odunum yok deyişin:

-Aha şurda bir tane kaldı onu da sen götür diyorlar.

Kadın onu alıp evine götürüyor. Fakat keramet o bir parça ağaca geçmiş. Keramet ona geçmiş bu sefer. Kadıncağız o bir ağacı alıp götürüyor. Evin bir köşesine atıyor. Atandan sonra diyor ki ahşamınan, o da çıra halinde

bir şeymiş. "Şunu yarıyım da biraz yakak" falan derken baltayı vurur vurmaz bahıyor karşısında bir kız. Allah tarafından keramet ona sıçrıyor bu keskin. Diyor ki:

-Sen kimsin yavu ? Bu odundan mı meydana geldin ? Diyor. Benim evimde kızım yok başka çocuğum yok sen nerden çıktın ? Nerden geldin ? Sen is misin ? Cis misin ? Diyor. Kadıncağız korkmaya başlıyor. kız diyor ki:

-Anne ! Anne ! Korkma ! Korkma ! Sen diyor. Hiç korkma diyor. İns de değilim cins de değilim. Seni beni yaratan Allah'ın kuluyum diyor. Ben sana hizmetçilik yapacağım hiç korkma diyor.

Hakkat kadınınan arkadaş oluyorlar. Kadına hizmetçilik yapıyor. Namazlı abdestli güzel gene. Artık epey bir zaman geçenden sonra padişahın oğlu bu seferde at dağıtırmış. Dellal çağırıyor ki:

-Ey ahali duyduh duymadıh demeyin padişahımızın oğlu at dağıtıyor diyor. Herkes gidiyor birer tane at alıyor. Fakat kötü bir at kalıyor yerinden kalkamayan bir at. Kızcağız diyor ki:

-Anne diyor. Padişahın oğlu at dağıtıyormuş, gidek de bir at da biz alak diyor. Kadın:

-Kızım diyor. Biz atı neyinen besliyeceğiz ? Biz fakir adamıh, otumuz yok, çöpümüz yok ekinimiz yok.

-Anne diyor. Ben beslerim onu diyor. Haydi gidek bir at alak diyor.

Geliyorlar kız gelmiyor tabi. Koca karı geliyor. Bahıyor ki yerinden kalkamayan kötü bir at kalmış. Herkes iyisini seçmiş götürmüş. Atı neyse kaldırıyorlar. Yularını kadının eline veriyorlar. Kadın atı çekiyor getiriyor evine. Kızcağızın abdest aldığı yerde çayır bitiyor. Onunan atı besliyor. Ot bitiyor onunan atı besliyor. At oluyor ki fıçı gibi. Öteki atlardan daha iyi oluyor. Aradan çok zaman geçmeden padişahın oğlu dellal bağırtıyor ki:

-Ey ahali duyduh duymadıh demeyin padişahımızın oğlu dağıttığı atları geri topluyor. Herkes aldığı atı geri getirecek diyor. Hep de atları getiriyorlar, padişah bunun burası verir de alır da. Atları topluyorlar. Diyor ki:

-Bir at da felan kadın götürdüydü. Gidek de bir de ona bakalım diyor. O at nerde acaba ? Diyor. Belki de gebermiştir felan diyor. Kötüydü çünkü. Fakat kızcağız atın dilinden anlıyor. Hıyari Şemsi Kızı ata tembih ediyor ki:

-Ey atım sahibin gelmeyişin yerinden kalkmayacaksın diyor.

Padişahın oğlu geliyor. Tabi Hıyari Şemsi Kızı tanıyor bunu. Kapıyı çalıyorlar diyor ki:

-Anne sen bir at getirdiydin ? Nerde bu at ?

-İşte falan yerde.

Ata bakıyor at fıçı gibi olmuş. Öyle ki yarış atı gibi olmuş. Öyle beslemiş öyle beslemiş ki kız onu. Padişahın oğlu ata bir kamçı vuruyor.

-Kalk bakalım diyor. At kalkmıyor. Bir daha vuruyor kalkmıyor, bir daha vuruyor kalkmıyor. Padişahın oğlu:

-Anne at kalkmıyor diyor.

-At kalkmaz diyor kadıncağız.

-Niye kalkmaz ?

-Bunun sahibi var sahibi gelmeyişin kalkmaz diyor.

-Sahibi kimmiş ? Getir bakayım deyince.

-Benim bir cariyem var o gelmeyişin kalkmaz, atı o besledi çünkü diyor.

-İyi diyor. Sahibini çağır gelsin diyor. Sahibini çağırıyorlar kızcağız geliyor:

-Ey atım kalk bakalım. Ben senin sahibinden ne hayır gördüm ki senden ne hayır görüyüm diyor. At silkinip kalkıyor. Böyle der demez padişahın oğlu şüpheleniyor. Atın sahibi padişahın oğlu. Neyse bu atı alıp götürenden sonra kadını ve cariyeyi sarayına çağırıyor. Diyor ki:

-Falan zamanda atları topladığım zaman sen böyle böyle dedin, niye dedin bunu ? "Sahibinden hayır görmedim ki senden hayır görüyüm" dedin. Bu atın sahibi benim deyişin Hıyari Şemsi Kızı başından geçenleri tek tek anlatmaya başlıyor. kız sonunda "İşte o Hıyari Şemsi Kızı benim" deyince padişahın oğlu:

-Çağırın şu cingen kızını bakıyım diyor. Getiriyorlar.

-Sen niye yalan söyledin ? Hıyari Şemsi Kızı sen misin ? Bu mu ? Deyince cingan kızı:

-Ben değilim diyor ve daha bir şey diyemiyor.

-O zaman sana öyleyse bir ceza veriyim, seni öyle bir cellat ediyim ki adalet yerini bulsun diyor.

Cingan kızını bu atın kuyruğuna bağlıyor. Ata bir kamçı vuruyor. At yazıya doğrukaçtıkça çingen kızı onun ardında parça parça oluyor. Böylece ettiğini çekiyor.

Padişahın oğlu hemen dellal bağırttırıyor. Kırk gün kırk gece büyük bir düğün yapıyor. Hıyari Şemsi Kızıynan evleniyor. Yiyip içip muratlarına geçiyorlar.

GÜL SANA NE ETTİ Kİ SİNAN SANA NE EDE:

Bir varmış bir yokmuş, bir ülkenin bir padişahı varmış. Çok zengin varlıklı, variyetli. Bu çocuklarını bir gün topluyor diyor ki:

-Gelin ! Size bir vasiyetim var diyor. Ben öldükten sonra her Cuma akşamı günü, yani Perşembe günü biriniz gelip akşamınan yatsıdan sonra benim kabrimde Kur'an okuyacaksınız diyor. Vasiyetim budur diyor ve adam bir gün vefat ediyor. Çocukları aradan bir müddet zaman geçmiş, zaman geçtikten sonra diyorlar ki:

-Yahu eyvah ! Diyor büyük oğlu. Babamın bir vasiyeti vardı yerine getirmedik diyor. Böyle böyle bizden Kur'an okumamızı istedi diyor.

O günlerde Cuma akşamı günüymüş. Büyük oğlan akşamı yatsı namazını kıldıktan sonra eline mumu alıyor, Kur'an kitabını koltuğuna alıyor gidiyor. Mezarlığa doğru giderkene bir fırtına bir rüzgar olanca şiddetiyle esinhce ışığı sönüyor.

-Adam kim bilecek benim okuyup okumadığımı gider (okudum) derim, yerime yatarım diyor. Gece geliyor yerine yatıyor.

O bir haftaya ortancıl oğlana sıra geliyor. O da akşamınan yatsı namazını kılıp kitabını alıyor. Eline mumunu yakıyor, ışığını yakıyor. Mezarlığa

doğru giderkene bir fırtına bir rüzgar bir şıvgın. Efendi bunun ışığı da sönüyor.

- Adam diyor. Kim bilecek benim okuyup okumadığımı gider yerime yatarım diyor. O da geliyor yerine yatıyor.

Şimdi üçüncü hafta küçük oğlana sıra gelince o da akşamı yatsı namazını kılıyor, Kur'an kitabını koltuğunun altına alıyor, eline mumunu alıyor, yola düşüyor. Aynı rüzgar ve şıvgın fırtına esiyor, bunun da ışığı sönüyor. Çaresiz diyor ki:

-Yavu ben neydiyim ? Ben babamın vasiyetini yerine getirmeden olur mu ? Diyor. Çok uzaktan yazıda bir ışık görüyor. Diyor ki:

-Ben bu ışıktan gidiyim, ışığı alıyım, geliyim. Babamın Kur'an'ını okuyum vasiyetini yerine getiriyim. Giderkene bir kocakarıya rast geliyor.

-Neydiyon hala ? Diyor.

-Sabahı ediyorum diyor. Bir yumak sarıyor.

-Aman hala sabahı geç et diyor. Benim işim var diyor. Kocakarıyı tutuyor bir çukurun içine koyuyor, üstüne taş kapağı kapatıyor, o ışık almaya gidiyor.

Işık almaya varıyor ki efendi bir kırk kulplu kazan kaynıyor, haşmetmli bir ateş yanında da bir topal dev yatıyor. "Bismillahirrahmanirrahiym" diyor. Kazanı indiriyor ateşini alıyor. "Bismillahirrahmanirrahiym" diyor kazanı geri yerine gorkene topal dev uyanıyor. Diyor ki:

-Yahu insanoğlu sen in misin cin misin ? Biz kırk gardaşıh bu kazanı indirip yerine koyamıyoruh, sen bir başına bunu indirip yerine koydun. Vallaha sen çok kuvvetlisin bizim senden bir isteğimiz var. sen bunu yaptın yaptın yapamazsan seni parçalarıh diyor.

-Ne ? Diyor.

-Biz kırk gardaşıh, şu surun arkasında bizim düşmanlarımız var, gideceğern onları öldüreceğen, seni bırakacağam, yoksa bırakmam diyor.

-Yavu diyor. Ben o sura nasıl çıkıyım, gardaşım ben çıkamam diyor. Topal deve yalvarıyor amma, topal dev anlamıyor. Diyor ki:

-Benim demirciliğim var. ben çivi çakarım oralara çıkarsın diyor.

Peki efendi, gardaşlarını da uyardıyor topal dev. Bunlar körük çekiyorlar, çivi yapıyorlar. Falan bunlar duvara çivi çakıyorlar, bu oğlan da surun tepesine çıkıyor. İnsanoğlu diyor ki devlere:

-Sizinen biz gardaş olmadık mı ?

-He !

Yalnız bu arada keskin bir kılıç vermişler, düşmanlarını öldürmesi için.

-Siz madem beniminen gardaşsanız sizde birer birer gelin diyor.

-Olur diyorlar. İnsanoğlu nasılsa yukarda diyorlar.

İnsanoğlu surun tepesine çıktıktan sonra bunlar da birer birer çıkıyorlar. Oğlan çıkanın kafasını uçuruyor o yanna. Elinde kılıcınan. Şimdi o birleri o yana indi diyorlar. Tek tek çıkanı öldürüyor. Kırk tane devi öldürdükten sonra merak ediyor, diyor ki:

-Yahu bu sarayda ne var acaba, arkasında bu sarayın ?

Merak ediyor eniyor ki hakkaten manzaralı, çok güzel manzaralı bir saray. Önce bir kapıdan giriyor bir odayı açıyor ki bir kız yatıyor ki aya: "Sen doğma ben doğuyum..." o kadar güzel bir kız. Altın şamdan başucunda gümüş şamdan ayakucunda yanıyor. Başında da bir şerbet var. "Vardır bunun bir hikmeti bu büyük gardaşımın nasıbına" diyor. Şerbeti içiyor, şamdanları yer değiştiriyor. Başucundakini ayakucuna, ayakucundakini başucuna koyuyor. O odadan çıkıyor başka bir odaya geçiyor. Merak ya sarayı geziyor. İkinci odaya giriyor ki ondan daha güzel bir kız. Yine aynı onunda başucunda altın şamdan ayakucunda gümüş şamdan ve başında bir şerbet var. masanın üstünde. Diyor ki:

-Lan vardır bunda bir hayır. Bu da ikinci gardaşımın nasıbına olsun diyor. Şerbeti içiyor. Şamdanları yer değiştiriyor.

Üçüncü odayı açtığında onlardan daha çok güzel bir genç kız uyuyor.

-Bu da benim nasibime olsun, vardır bunda da bir hayır diyor. Şerbeti içiyor, şamdanların yerini değiştiriyor.

Uzatmayalım, ordan geçiyor beri tarafa ışığını alıyor, babasının Kur'an'ını okuyor, kocakarının gelirken de kapağını kaldırıyor. Diyor ki:

-Sende sabahı et gayrı diyor.

Geliyor yerine yatıyor. Haberi nerden verek. Sabağnan kızlar kalkıyor ki: "Yavu Allah Allah !" şamdanların yeri değişilmiş, şerbetler içilmiş. Buraya bir giren olmuş. Diğer kızlara haber verdiğinde büyük kız gardaşlarını çağırıyorlar, onlar da bu işe hayret ediyorlar. Bu insanoğlu kimdir ? Diye. Avluya çıktıklarında avluda kırk tane devin cesetlerini görüyorlar. "Allah Allah !" diyorlar. "Bu yürekli insan kimdir yahu ? Neyin nesidir bu ?" Bu hikmeti öğrenmek için yapan insanı öğrenmek için, kendi gardaşları arasında bir toplantı yapıyorlar. Onlar da üç gardaşmış, üç de bacıları varmış.

-Nasıl etsek de bunları öğrensek ?

Kimi diyor ki köylere tellal bağırttıralım, kimi diyor ki şunu şöyle yapalım. Küçük gardaşlarının bir teklifi oluyor, diyor ki:

-Yahu diyor. Biz zengin bir ülkenin padişahının çocuklarıyız. Bir yedi yolun ortasına bir han yaptıralım. Otel yaptıralım. Millet yesin içsin para vermesin. Para vereceği zaman "Başından geçen olayları anlatsın"

-Lan bu fikir makul diyorlar. Buna karar veriyorlar.

Yedi yolun ortasına bir saray yaptırıyorlar. Handır, hamamdır, efendi lokanta, gelen geçenyiyor içiyor, başından geçenleri orada para yerine anlatıp gidiyor.

Haberi nerden verek ? Bu Kur'an okuyan çocuklar, bunlarda bu ülkenin bir yörenin padişahının çocukları. Avlanmaya çıkıyorlar bir gün. Avlanınca diyorlar ki akşam olmuş karanlık yaklaşıyor, karanlık basmak üzere diyorlar ki:

-Çok güzel bir av oldu bugün. Yahu güzel bir yer bulsak da dinlensek diyorlar. Şöyle yazıya doğru baktıklarında, çok uzaktan bir ışık görüyorlar. "Sürün" diyorlar. "Atları oraya" Atları oradan sürüyorlar, varıyorlar. "Ooo ! Oh !" Hanın, otelin sahibi bunları karşılıyor güler yüzünen.

-Buyrun buyrun.

Bunlar yiyorlar içiyorlar, efendim misafir oluyorlar. Atlarına bakıyorlar. Sabahleyin bunlar hesabı ödeyipte gidecekleri zaman bir görevli:

-Yok kardeşim biz para istemiyoruz.

-Ya ?

-Başınızdan ne geçtiyse onu anlatın. Büyük oğlan diyor ki:

-Biz padişahın çocuklarıyız. Falan diyarın padişahının çocuklarıyız. Başımızdan ne geçecek bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yok. Küçük kardeşi diyor ki:

-Ben anlatıyım diyor. Ağabeyi onu azarlıyor.

-Git lan. Sen ne biliyon ? Diyor. Onlar müdahele ediyor:

-Baba bırak anlatsın. Ya ! Diyorlar. Şimdi hikayeyi anlatıyor o diyor ki:

-Biz bir padişahın çocuklaıyız. Bizim babamız ölmeden bize vasiyet etti. Dedi ki böyle böyle diyor bütün başından geçenleri anlatıyor. Küçük oğlan sözünü bitirir bitirmez:

-Tamam ! Bizim aradığımız sizsiniz diyorlar.

-Gelin bakalım kardeşim. Han, hamam burda kalsın, büyük bacımızı Allah'ın emriyle büyük gardaşına verdik. Ortancıl bacımızı ortancıl gardaşına verdik. Küçük bacımızı da sana verdik, buyurun bizim ülkeye diyorlar, alıyor bunları götürüyorlar. Şimdi orda uzun boylu bunları misafir ediyorlar. Yediriyorlar içiriyorlar, büyük izzeti ikramda bulunduktaen sonra bir müddet geçmiş, diyorlar ki:

-Bize müsaade. İki gardaş. Küçük gardaşımız biraz daha kalsın diyorlar. Onlar da:

-Pekiy diyorlar.

Bunlara yükte hafif pahada ağır kıymetli çeyizlerini falan veriyorlar. Arabalara bindiriyorlar, bunları gönderiyorlar. Aradan bir müddet geçince küçük oğlan da müsaade istiyor. O da evlendi ya küçük kızınan. Diyor ki:

-Bize de müsaade edin, biz de gidelim.

Bunlara at araba hazırlıyorlar. Efendim güzel kadife çadır, ziynet eşyaları ne varsa işte, yükte hafif paha da ağır. Bunların eşyalarını dolduruyorlar. Bunlar da kendi ülkelerine giderkene bir akşam karanlığı basıyor. Bir ağaçlık, güzel bir çayırlık buluyorlar.

-Şurda çadırı kurak, burda yatak, sabağnan kalkak gidek.

Çadırı oraya kurmuşlar. Efendi gece yatıyorlar. Sabağnan kadın kapıya çıktığında çadırın kapısında bir ejderha ağzından böyle alevler saçılıyor. Allah Allah ! Kadın korkuyor. Ağlayarak içeri geçiyor, kocasına diyor ki:

-Yahu çadırın ağzında bir ejderha var. ağzından böyle alevler saçılıyor. Çok heybetli.

Oğlan efkarlanıyor, kılıcını çekiyor amma lisana geliyor ejderha:

-Dur ! Dur insanoğlu ! Ben bu ülkenin kıralıyım. Bana en ufak bir şey yaparsan ikinizi de parçalarım. Yalnız senden bir isteğim var. bu isteğimi yaptın yaptın ? Yaparsan burda üç gün beklerim, yapmazsan ikinizi de parçalarım. Hiç bana kılıç mılıç tesir etmez diyor. Ağzından da alevler püskürüyor. İnsanoğlu çaresiz diyor ki:

-Söyle ? Ejderha:

-Ben sana iki tane kıl vereceğim, kılı kıla sürdüğün zaman bir arap at gelecek. İki kese de altın vereceğim. Arap ata bineceksin, diyeceksin ki: "Beni Gülistan sarayına götür" diyeceksin. At seni Gülistan sarayına götürür. Gülistan sarayının kapısından girdiğinde bekçiler seni koymak istemez. Yalnız şu bir kese altını orda saç. Bekçiler onları paylaşırken sen içeri girersin. Doğru yukarı çıkacaksın. Sarayın büyük odasında bir adam oturur, ona: "Selamün Aleyküm" diyecağan. O senin selamını almaz. Üç gün bekliyecağan orda, üçüncüsü gün diyecağan ki: "Efendim, ben geldim selam verdim, selamı mı almadın, derdin nedir ? Meramın nedir ? Diye sormadın" O da sana der ki: "Aleykümselam, Söyle bakalım ne istiyorsun ?" Dediği zaman sen diyeceksin ki: "Gül bana ne diyor ki Sinan sana ne etti ? Hikayesini öğrenmeye geldim" diyecağan. O da der ki: "Ben bu hikayeyi sana öğretirim amma başını da keserim" der. Sen hikayeyi dinleyeceksin, hikaye bitince diyeceksin ki: "Bana iki rekat namaz kılmaya müsaade et" diyeceksin. Kamçı karşıda duruyor, o sana gösterecek. O kamçıyı alacağan. Kaçacağan, o nöbetçilere: "Tutun, kaçıyor" falan dediği zaman, ikinci kese altını onlara saçacaksın. Yine kılı kıla süreceksin Arap at gelir. arap ata diyeceksin ki işte beni bu yazıya getir. Arap at seni buraya getirir. Çaren bu. Yoksa sizin ikinizi de parçalarım diyor.

İnsanoğlu çaresiz bu şeyi kabul ediyor. Efendi karıyı orda bırakıyor, kılı kıla sürüyor. İki kese altını da alıyor, bir arap at geliyor.

-Emret.

-Beni Gülistan sarayına götür.

-Yum gözünü. Oğlan gözünü yumuyor.

-Aç gözünü.

Oğlan bakıyor ki Gülistan sarayının önünde. Hakkaten varıyor ki çok muhteşem bir bahçeli saray. Kuşlar ötüyor, bülbüller ötüyor. Bu sarayın kapısından içeri varınca nöbetçiler:

-Ey ! Dur hemşerim ! Nereye gidiyon ? Falan diyorlar. Onlara şöyle bir kese altını saçınca onlar:

-Lan sen fazla aldın ben eksik aldım derkene bu apar topar saraya çıkıyor. Büyük odaya varıyor. Orda bir adam oturuyor.

-Selamın Aleyküm diyor. Adam hiç selamını almıyor. Ancak adamı ağırlıyor, izzeti ikram gösteriyorlar. Üç gün durduktan sonra diyor ki:

-Efendim ben üç gün oldu buraya geleli, ben sana selam verdim selamımı almadın. Meramın nedir ? Diye sormadın diyor. Adam:

-Peki Aleykümselam. Söyle bakalım derdin ne ?

-Gül sana ne etti ki Sinan sana ne ede hikayesini öğrenmeye geldim diyor.

-Kolay o, anlatırım hikayeyi ama hikayenin sonunda başını vururum diyor.

-Vur efendim diyor.

O ihtiyar hikayeyi anlatmaya başlıyor:

-Ben ata binmesini çok severim. Çok kıymetli atlarım vardı. Yalnız aldığım atlar bir hafta gitmiyor çatlıyor. Seyisi çağırdım. Seyis gel buraya bu

atlar niye çatlıyor, ölüyor ? Seyis boynunu büktü cevap vermedi. Söyle yoksa kafanı keserim. Seyis:

-Efendim sen benim yerime seyis olacağan bir gün ki atların niye çatladığını öğrenesin.

-O zaman şüphelendim. Ben seyisin kılığına girdim. Seyis de benim padişah kıyafetime girdi. Akşamınan bekliyorum, benim hanım sultan seslendi:

-Seyis !

-Buyur hanım sultan.

-Hazırla atları.

-Atları hazırladım. O önde ben arkada gecenin karanlığında öyle gittik öyle gittik ki atlar kanın terin içinde kaldı. Bir diyara gittik. O diyarda oranın adamı kapıda karşılıyor.

-Nerde kaldın ? Kanarya orospusu bu saate kadar ? Dedi diyor. Karı da dedi ki diyor. Benim karı:

-Münafığı anca uyuttum dedi diyor. Adam hikayenin devamını şöyle anlatıyor.

-Ha iş anlaşıldı. Bunlar sabaha kadar vurdular kırdılar. Sabaha doğru bir ses duydum:

-Seyis !

-Buyur efendim.

-Hazırla atları.

-Atlara bindik. Sabah namazı olmadan kocası, yani ben uyanmadan saraya yetişmek için atları sürdük. Sabah olmadan saraya geldik. Atlar kan ter içinde kaldı. Seyisinen kılığımızı değiştirdik. Ben bir müddet sonra hazmedemedim harem dairesine geçtim. Karı yatıyor hâlâ. Ona:

-Daha ne yatıyorsun kanarya orospusu ? Uykuyu almadın mı ? Diye söyleyince. Bizim kadın hemen başının altından bir kamçı aldı ve suratıma vurdu:

-Hadi be it ! Dedi diyor.

Adam biraz nefesini topladıktan sonra büyük bir keder içinde hikayenin devamını şöyle anlatıyor:

-Kamçıyı vurur vurmaz oldum bir köpek, tutun dedi. Sarayın itlerine, falan bütün mahallenin itleri peşime takıldı ama kenarlardan kaçıyorum. Kaçarken kaçarken kasap bacanağım var, bacanağın dükkanına gittim girdim. Şimdi o mahallenin köpeklerinden kurtuldum, bacanağımın bacaklarına sarılıyorum. Mırnoşluk ediyorum, cilveler yapıyorum. Bacanağım beni sevdi. O beni köpek olarak görüyor. Ben şeklen köpeğim ama her şeyi anlıyorum, yalnız konuşamıyorum. Bacanağım beni sevmeye başladı. Dedi ki: "Yahu ulan ne cins köpek çiğ et veriyorum yemiyor"

-Yahu ben bir padişahım çiğ et yer miyim ? ondan sonra eti mangalda ızgara yapıyor veriyor, eti yiyorum. Beni çok sevdi bacanağım. Aldı eve götürdü. Baldızıma: "Yahu hanım ben bir köpek buldum, öyle cins öyle cins ki eti çiğ yemiyor. Pişirirsem yiyor mangalda. Çok sevimli bir köpek baksana" dedi. Baldızım gözlerime çok dikkatli baktı. "Eniştem olmasın bu ?"

dedi. Meğer benim baldızım da sihirbazmış, tılsımcıymış. "Eğer eniştem isen dinle beni köpek, git kamçıyı getir seni eski haline kavuşturuyum" dedi.

-Daha durmadım orda. Ordan çıkınca acele arkamdan sesi geldi: "Bak ben sana demedim mi ?" anladı eniştem bu. "Bunu bacım bu hâle getirdi" dedi baldızım.

-Efendi ! Köpeklere görünmeden usulca saraya girdim. Benim eski karımın yani kanarya orospusunun başının altındaki kamçıyı ağzıma aldım, ordan kaçtım. Aldım kaçtım götürdüm baldızıma. Baldızım: "Eskiden ne isen o ol" diye suratıma kamçıynan vurunca ben geri İnsanoğlu oldum. Kamçıyı aldım geldim. Bizim kanarya orospusu yatıyor hâlâ.

-Daha ne yatıyon kanarya orospusu ? Dedim. Kamçıyı yokladı ama kamçı yok. Kamçı elimde. "Haydi be at" dedim. Bunu at ettim. Sırtına bindim binlerce kilometre dolandım, her gün koşturdum. Ondan intikamımı alamadım, bu sefer köpek ettim. Bütün köpekleri peşine kattım dolaştırdım. Onunan da yüreğim soğumadı, kara karga ettim. Aha orda dinliyor kafeste bak. Hikaye bitti başını keseceğim diyor. Çünkü başını kesmezsem benim sırrımı çevreye dağıtırsın diyor. Oğlan:

-Efendim müsaade buyurursan iki rekat namaz kılıyım başımı kes diyor.

Oğlan namaza başlıyor ama gözü kamçıda. Kamçı karşıda asılı. Namazı bitirirken sağa selam veriyor sola selam verirken hemen kamçıyı aldığı gibi kaçıyor. Adam:

-Tutun kaçıyor falan dediyse de bu bekçilerin önüne ikinci keseyi saçınca onlar altın toplama derdine düşüyor. Kılı kıla sürüyor arap at geliyor:

-Emret !

-Aman beni ilk geldiğim yere götür.

-Yum gözünü. Oğlan yumuyor.

-Aç gözünü.

Oğlan gözünü açıyor ki çadırın önünde. Ejderha yine ayaklarının üzerinde bekliyor. Diyor ki:

-Getirdin mi insanoğlu ?

-Getirdim.

-Ailene ve sana hiçbir zarar gelmez. Şu kamçıyı al: "Eskiden ne isen o ol" diyerek bana bir vur diyor. Oğlan:

-Eskiden ne isen o ol diye ejderhaya kamçıyınan vurunca aya, sen doğma ben doğuyum diyecek kadar güzel bir kadın oluyor. Diyor ki:

-Ben o kanarya diyarının padişahının karısıydım, o orospu beni kocamdan ayırmak için ejderha etti. Dağlara düşürdü. Kendisi benim kocamınan ilişkide bulundu. Eğer müsaade adarsaniz bende sizin cariyeniz oluyum, size hizmet ediyim diyor.

Oğlanın karısı buna anlayış gösteriyor. Ordan çadırlarını sökerek geliyorlar memleketlerine. Yiyip içip muratlarına göçüyorlar. Gölden iki elma düştü biri söyleyene biri de dinleyenlere.[34]

---

[34] Kaynak Kişi: Muharrem Aydın, Kartalca 1942, Lise Mezunu. derleme tarihi 16.07.1996.

FELEĞİN ÇARKINI ARAYAN ADAM

Vaktin birinde bir adam yaşardı. Adam çok fakir idi. Çalışıyor çabalıyor, hiç karnı ekmeğe doymuyor. Diyor ki:

-Yavu karnım ekmeğe doymuyor. Ben gideceğim, feleğin çarkını bulacağım.

Efendi bu yollara düştü. Gidiyor, terki diyar etti. Bir yere vardı öyle bir acıktı ki, bir memlekete. Baktı bir çiftçi çift sürüyor.

-Selamın Aleyküm çiftçi baba.

-Aleykümselam. Baba sen nereye gidiyon ? Nerelisin ? Nerden geliyon ?

-Baba sorma dedi. Ben de rençberim, çalışıyorum, çabalıyorum Cenab-ı Allah bana bir ekmek vermiyor. Aç kalıyorum. Avara da duramıyorum. Ben gideceğim feleğin çarkını bulacağım. Benim çarkım tersine mi dönüyor, düz mü dönüyor ? Onu soracağım dedi. Neyse ekmeği çıkarttılar biraz ekmek yediler yediler. Çiftçi dedi ki:

-Eğer feleğin çarkını bulursan o feleğe selam söyle benim bahçede iki tane elma var, elmalar çiçek açıyor meyve vermiyor. Bunu da sor dedi.

-Peki dedi. Çekti gitti. Efendime söyleyim.

Vardı ki, bir memlekete dahil oldu. Baktı ki bunun durumu o memleketin hiç kılık kıyafetine uymuyor. Bir tanesi sordu:

-Baba sen nerelisin ? Hangi memleketlisin ? Nerenin adamısın ?

-Baba sorma. Ben falanca yerden geliyorum. Ben çalışıyorum, karnım ekmeğe doymuyor. Ben feleğin çarkını bulacağım. Nerde bulursam soracağım "Benim karnım ekmeğe doyacak mı ? Doymayacak mı ?" Adam dedi ki:

-Ben buranın padişahıyım, millet benim sözümü dinlemiyor, git bunu da söyle. Neden dinlemiyor ?

-Peki dedi çekti gitti. Yolu düştü bir ormana. Ormanda bir iki gün gitti, baktı ki afedersiniz bir ayı çeniliyor, bar bar bağırıyor, kafasını taştan taşa çalıyor. Dile geldi dedi ki:

Ya insanoğlu. Nediyon sen ? Adam dedi ki:

-Ayı gardaş, benim karnım ekmeğe doymuyor, çalıştım çabaladım. Fakirlikten çok bağrım yandı. Feleğin çarkını bulacağım. "Bahıyım benim karnım ekmeğe doyacak mı ?" diye soracağım. Ayı dedi ki:

-Yahu ben on senedir bu başımın ağrısını çekiyorum. Kafamı taşlara çalıyorum, görüyorsun işte. Benim bu kafamın derdini anlat da bakalım derdim neyimiş ?

-Peki dedi çekti gitti.

Az gitti uz gitti dere tepe düz gitti. Altı ay bir güz gitti. Bir memlekete vardı baktı ki kocaman bir çark, dönüp duruyor. Adam birisine soruyor.

-Bu ne baba ?

-Feleğin çarkı.

-Eyi, ben de bunu arıyordum. Çarkın yanına yaklaşıyor. Diyor ki:

-Benim karnım ekmeğe doymuyor. Benim karnım ekmeğe doyacak mı ? Doymayacak mı ? Çark diyor ki:

-Baba senin başına iki yerde bir devlet kuşu konacak. O devlet kuşuna sahip ol. Olmazsan halin tehlike diyor.

-Peki diyor. Sana bir şey daha soracağım. Falanca yerden geldim bir çiftçi baba çift sürüyordu. Onun bir bahçası varımış. Bahçasında iki elma ağacı varımış. Bir birine yakın. Fakat bunlar çiçek açıyor da meyva vermiyormuş. Bunun sebebi nedir ? Sor dedi, diyor. Çark diyor ki:

-O iki elma ağacının ikisinin ortasında, iki kulplu kazan altın dolu, ısıcak verdimmeydi onun harareti meyveleri kurutuyor. O kazanı çıkartsın elmalar meyve verir diyor. Adam:

-Pekiy diyor. Bir memlekete geldim. Bir adam gördüm oranın padişahıymış. Bunun da sözünü dinlemiyorlarmış. Neden dinlemiyorlar ? Diyor. Çark:

-O padişah kız diyor. Kız olduğu için onun sözünü dinlemiyorlar, ona da böyle söyle diyor. Adam:

-Peki diyor. Bir yerde bir ayı gördüm. Çok hasta kafasını taştan taşa çalıyor, on senedir kafası ağrıyormuş, bunun derdi ne ? Diyor. Çark:

-Aklı varda, fikri olmadık bir adamın beynini yerse o da ondan iyi olur diyor.

-Peki diyor bu çekiyor geliyor. Efendime söyleyim çiftçiye geliyor.

-Selamın Aleyküm.

-Aleykümselam. Buldun mu baba feleğin çarkını ?

-Buldum.

-Peki benim elmaların derdini sordun mu ?

-Sordum.

-Neyimiş ?

-Senin bahçende iki elmanın arasında iki urupla altın varımış. Kazanınan dolu. Bunu çıkartırsan meyve verecekmiş. Adam:

-Peki diyor. Gel gidek diyor. Gidiyorlar. Çiftçi altını oradan çıkartıyor adama diyor ki:

-Gardaş bunun yarısı sana yarısı bana. İki tane bacım var hangisini beğenirsen birini al, yiyek içek seninen burda kalak diyor. Adam:

-Yoook ! Diyor. Benim başıma devlet kuşu konacak deyince, çiftçi:

-Peki haydi sana uğurlar olsun diyor. Onu almıyor hadi baktalım geliyor padişahın yanına:

-Selamın Aleyküm.

-Aleykümselam. Feleğin çarkını buldun mu ?

-Buldum.

-Peki benim derdini sordun mu ?

-Sordum.

-Neyimiş ?

-Sen kız imişsin., bu yüzden halk seni dinlemiyormuş. Deyince, kız padişah:

-Sırrıma agâh oldun. Ben sana varıyım, padişahlığı yine sürdürüyüm. Allah'ın emriyle evlenelim. Yiyip içip günümüzü gün edelim diyor. Adam:

-Yoook ! Ben burda kalamam. Benim başıma devlet kuşu konacak diyor. Padişah:

-Peki öyleyse uğrun açık olsun diyor. Adam ordan geliyor ayının yanına. Ayı:

-Geldin mi insanoğlu ?

-Geldim.

-Buldun mu feleğin çarkını ?

-Buldum.

-Peki benim hastalığımı danıştın mı ?

-Danıştım.

-Neyimiş ?

-Eğer aklı varda beyni olmadık bir adamın beynini yersen iyi olurmuşsun. Ayı adama yeniden soruyor:

-Peki benden önce sana hiç rast gelen oldu mu ? Adam:

-Oldu diyor ve çiftçinin rast geldiğini paranın yarısını kendisine verdiğini ancak onu alkadığını; Padişahın rast geldiğini kız olup da kendisiyle evlenmek istediğini hep anlatıyor. Ayı:

-İyi diyor. Aklı olup da fikri olmadık adam öyleyse sensin. Senden iyisini daha nerde bulacağım. Diyor ve adamın kafasını parçalayarak beynini yiyor[35].

NEYİNE GEREK SENİN HATIR

Kurdun biri bir yaşlı katır yakalamış. Katırı tam parçalayacakmış ki, katır kurda:

-"Kurt kardeş, ben yaşlı bir katırım, beni yiyip ne yapacaksın. Sonra sen hiç hatır gönül bilmez misin ?" Deyince kurt düşünmüş ve katırı yemekten vazgeçmiş. Ancak katır kurdun bu düşünceli halini fırsat bilerek, onun alnının ortasına okkalı bir tekme indirmiş. Bir süre baygınlık geçiren kurt kendine gelir gelmez büyük bir pişmanlıkla:

"Buldun bir katır.
Ye hatır hatır.
Neyine gerek senin hatır" demiş[36]

---

[35] Ömer Şahin, aynı derleme tarihinde...

[36] kk.:Vezzuha Pürlü, Karalar 1341 (1925), oyd. Gör.t.: 23.08.1995.

FIKRALAR

Su İçsene Kör !

Adamın biri çeşmenin başında çökelek yiyormuş. Bir tanıdığı yanına yaklaşıp:

-Selamünaleyküm, ne yiyorsun ? diye sorunca bizimkinin tam o anda boğazını çökelek tıkamış. Güçlükle çökeleği yuttuktan sonra nefes nefese:

-Lor ! demiş. Diğeri güldür güldür akan oluğu göstererek:

-Su içsene kör ! demiş.

Niye Herk Etmedin Köpek !

Köylünün biri, bin bir zahmetle tarlasındaki ekini biçmiş, harmana getirmiş, sürmüş ve savurmuş. Ancak ne görsün, çıka çıka birkaç ölçek çıkmış. İçerlenen köylü tığa[37]

-Niye dökmedin[38] höbek !

Tığ cevap vermiş:

-Niye herk etmedin[39] köpek !

Yenir Mi Ya Rasül Allah

Ramazan ayında bir köye görevli olarak gelen imam ilk vaazında kabağın cennet taamı olduğundan uzun uzadıya bahsetmiş. Gelenek icabı o yıllarda köylü sırasıyla imamı evine davet eder, her ev bir gün onu ağırlarmış. İmamın ilk vaazından ilham alan köylüler ona her iftar vaktinde kabak ikram etmeye başlamışlar. Haftalarca kabak yiyen imam, nihayet bir Cuma günü dayanamayarak salânın arasına şu sözleri katarak yanık yanık okumaya başlamış:

Ahmet derler var bir kişi
Hak'ka yarar çok az işi
Akşam sabah kabak aşı
Yenir mi ya Rasül Allah

Essalâtü vesselâmü aleyke ya Habib Allah
Essalatü vesselamü aleyke ya Rasül Allah

Akşam kabak sabah kabak
Otuz günde altmış tabak
Bir gel de şu halime bak
Yenir mi Ya Rasül Allah

Essalâtü vesselâmü aleyke ya Habib Allah

---

[37] Tığ: Saman, buğday karışımı yıgın.
[38] Dökmedin: "Buğday vermedin" anlamında.
[39] Herk etmek: Tarlayı iyice sürmek.

Vallaha Da Mısmıl Billaha Da Mısmıl !

Asker kaçakları bir öküz bulurlar. Bunun derisini yüzüp çarık yapacaklardır. Öküzün derisini yüzerler. Etinin boşa gideceğine üzülerek etin üzerine bir türkü yazarlar.

-" Süre süre indik düze.
Hayli zahmet verdi bize.
Eti size gönü bize.
Vallaha da mısmıl Billaha da mısmıl.

Kabirdekiler Bizi Hayvan Zannetsin !

Erzurum taraflarında dört eşkıya bir mezarlığın yanından geçiyorlarmış. Eşkıyaların başı arkadaşlarından birine:

-Ula Ehmed sen Elhemi bilir misen ?

Ahmet cevap vermiş.

-Yoh, bilmirem.

Eşkıyaların başı sinirlenmiş ve:

-Ula gabristandan, ohumadan geçilir mi ?

Diğerlerinden çıt çıkmıyormuş. Reis bu sefer diğerine sormuş.

-Ula Hasan sen Gulhüyü bilir misen ?

-Yooh, bilmirem ağam.

Reis gittikçe sinirleniyormuş. Son adamına:

-Ula Mehmed sen güçcük gulâniziyi bilir misen ?

-Yoh ağam, bilmirem. Eşkıyaların başı sağa sola baktıktan sonra, sessizce arkadaşlarına:

-Ula öyleyse, eğilerek geçek de kabirdekiler bizi hayvan zannetsin, demiş.

Köpeğin Çanağını Da Kırdı !

Gencin biri, annesini yanına alarak başka bir köye bir kız için dünür gitmiş. Kızın an-nesi bu işe gönüllü olmasına rağmen, kız oğlanı beğenmemiş. Bir süre oturmuşlar ve yemek gelmiş. Genç, sofradaki tabakları tertemiz ettikten sonra, doymadığını belli etmek için sağa sola bakmaya başlamış. Kızın annesi:

-Oğlum istersen biraz daha pekmez getirtiriyim deyince, genç:

-Olur, zaten doymadım, demiş. Kadın kızına seslenerek bir tabak pekmez getirmesini söylemiş. Kız bir tabak daha pekmez getirerek gencin önüne koymuş. Genç iştahla yemeye başlarken, kız:

-Yesin anne, zaten pekmeze sıçan düşmüştü deyince, gencin midesi ağzına gelmiş ve pekmez çanağını tuttuğu gibi duvara çalmış. Tabak paramparça olmuş. Bu seferde kız sinirlenerek:

-Aaa... Terbiyesize bak ! Köpeğin çanağını kırdı, demiş.

Temiz Olur Süt Daha !

Köylünün biri büyük kazanla süt pişirmiş ve dinlendirmeye bırakmış. Kazanın üstü-nü kapatmayı unuttuklarından, kocaman bir köpek biraz süt içeyim derken kazanın içine düşü-vermiş. Köylü oldukça cimriymiş. Önce köpeği kazandan çıkarmak istemiş. Ancak kazana her yaklaşmasında köpeğin kocaman dişleriyle karşılaşıyormuş. Köylü, sütün kirlendiğine mi yansın, köpeği oradan çıkarmanın derdine mi yansın... Çaresiz kalmış ve doğruca köy imamı-nın yanına koşmuş, meseleyi anlattıktan sonra üzüntü içinde:

-Şimdi bu süt nolacak hocam ? demiş. Köy hocası o kişinin cimriliğini bildiğinden ve adama üzüntüden bir şeyler olabileceğini de düşünerek şöyle cevap vermiş:

-"Bismillâhi mit taha.
Süde düşdü it daha.
Sıvatlan sırtını.
Sıhın guyruğunu.
Temiz ola süt daha !

Ya Ben Kaçamıyorum !

İki köylü kavga ediyorlarmış. Rakip kuvvetli çıkınca birisi kaçmaya başlamış. Öteki hem onu kovalıyor hem de yetiştikçe elindeki mesesiyle (üvendiresiyle) ona arkadan vuruyormuş. Kovalamaca esnasında önlerine bir herk tarla (sürülmüş tarla) çıkmış. Önden kaçan arkadakinin değneğini yedikçe:

-Yahu ! ya ben kaçamıyorum, ya da adamın değneği çok uzun, diyormuş.

Hep Mi Kara Oldun ?

Köylünün biriyle yoldan gelen bir yolcu arasında şu konuşma cereyan etmiş.

-Adın ne ?

-Gara Hamza.

-Kimin oğlusun ?

-Gara Memmed'in.

-Nere gediyon ?

-Gara bayıra.

-Azığındaki ne ?

-Gara sarma.

Mevzu hep kara (siyah) olunca, köylü dayanamamış:

-Hep mi gara oldun, Gara Soyha !, cevabını vermiş.

Anan Gurban Olsun !

Oğlanın biri culuğu (hindiyi) canlı canlı yolup gözerin altına koyuyor. Yatağını da hemen onun yanına seriyor. Annesi oğlunun bu halini görünce:

-Vah. Yavrum ! Hasta mı oldun ?

-He, ana ! ölüyorum.

-Anan gurban olsun ! Sen ölme ben ölüyüm yavrum ! Anan gadanı alsın !

-Azrail gözerin altında ana. İnanmazsan örtüyü kaldır, deyince kadın örtüyü kaldırıyor. Birden çıplak hindi yerinden fırlayınca, anne korkarak:

-Hasta orda ! Hasta orda ! Bana dohunma ! diyor.

Hap Hop

Adamın biri iki evliymiş. Hanımın biri Hap Köyü'nde, öteki Hop Köyü'ndeymiş. Bır gün Hap'tan Hop'a giderken ırmağa düşmüş, yüzmede bilmiyormuş. Suyun içinde can havliyle debelenirken eli bir kuru köke değmiş, adam:

-Eyvah ! Hap'taki sanarki Hop'ta, Hop'taki sanarki Hap'ta, hiç biri demez ki eli bir guru kökte demiş.

Ben Kaçmadım Mıydım ?

Kocasıyla kaçmak suretiyle evlenen bir kadına, emsalleri yıllar sonra anlatıyormuş:

-Anam senin düğünün ne zorlu (güzel) olduydu değil mi ?

-He ya !

-Çifte davullar vurdu, pehlivanlar güreş tuttu, allı morlu kızlar gelinci gitti, ne şenlikli geçmişti düğünün hemi bacı ?

-He ya !

Kadın anlatılanların cazibesine kapılarak bir süre söylenenleri tasdik etmiş ve sonunda istemeyerek şu soruyu sormuş:

-Gız anam, Ahmet beni Kaçırmadı mıydı ?!

Hakim Bey Halıma Bak !

Zamanın birinde mahkemelik olan iki kişiden biri rüşvet olarak hakime halı, diğeri de katır vermiş. Dava, halı veren kişinin aleyhine sonuçlanmak üzereymiş. O kişi hakime:

-Hakim Bey, halıma bak ! demiş. Hakim:

-Oğlum, halına bakacağım ama, katır ayağıma basıyor, demiş.

İlle Unumuz İlle Unumuz !

Canı helva isteyen, ancak helva yapacak hiçbir maddi gücü olmayan beş züğürtten biri derdini bir başkasına şöyle anlatıyormuş:

-"Beş kişiyiz biz.

Helva istedi canımız.

Yoktur yağınan balımız.
Tavayı komşudan alırız.
İlle unumuz, ille unumuz"."

Anan Koca Mı Gördü ?

Bir ihtiyar kadına oğlu sormuş:

-Ana, hele şu evlendiğin kişileri bir say hele ?

Annesi biraz düşündükten sonra bir ah çekerek:

-"Ali'yinen Veli.
Dört de ondan evveli.
Recep Şaban Ramazan.
Bir de rahmetli baban.
Anan kocamı gördü yavrum !" demiş.

Öğüt

Bir vatandaş değirmende buğday öğütmek için hazırlanır ve yola çıkar. O günlerde değirmenlerde büyük kuyruklar vardır. Adam elindeki sopasını karşısına alarak şunları söyler:

-"Söğüt
Sana söyleyeyim bir öğüt
Değirmene varınca
Kimseyi beklemeden
Buğdayını öğüt."

Yoluna devam eder ve değirmene varır. Bakar ki pala bıyıklı, heybetli biri sıra beklemektedir. Hemen fikrini değiştirir ve değneğine şöyle seslenir:

-"Söğüt
Sana veriyim bir öğüt
Hele şu pala bıyık öğütsünde
Sen buğdayı öyle öğüt"

Türk'ün Ağıdı:

Çerkezin birinin cenazesi olmuş. Tanıdığı Türk'e gelerek:

-Ula Türk sen iyi ağıt edersin, gel de şu bizim cenazeye bir ağıt yak, demiş. Türk, çaresiz ölü evine gidip başlamış ağıtını etmeye:

-"Ne deyim ne ağlayayım
Ölü bizim olmayınca
Birem birem tükenir mi
Beşer beşer ölmeyince"[40]

---

[40] Kaynak kişi: Hakkı Pürlü, Karalar 1932, oy. Derleme tarihi: 21.02.1991

Arka Kapıdan Vız !

Kadıya rüşvet vermek isteyen bir şahıs, kadının karşısına dikilerek:

-"Beş kişiyiz biz

Yirmişerden yüz" deyince, Kadı:

-"Minderin altına düz

Arka kapıdan vız" demiş.

Hesabını Doğru Verenin Yüzü Böyle Ak Çıkar!

Çiftlik sahibinin biri çobana 100 koyun teslim ederek:

-Altı ay sonra gelir hesabını isterim. Koyunlara sahip çık, demiş. Altı ay sonra mal sahibi gelmiş ve çobana:

-Eee bizim koyunlar ne âlemde anlat bakalım, deyince çoban:

-Efendim yağmur yağdı, göğ (gök) çatladı. 72'sinin ödü patladı. Önden gitti baş tohlu, arkasından 5 tohlu, onunu verdim gasaba, onunu da sen gatma hesaba, gurt gaptı birisini, birinin getirdim derisini, diyerek mal sahibine yanındaki deriyi gös-termiş. Bu işe çok öfkelenen ağa yanındaki yoğurt barkacını çobanın kafasına ters çevirmiş. Çobanın kafası gözü yoğurt içinde kalmış. Ağa çobana dönerek:

-Hesabını doğru verenin böyle yüzü ak çıkar, demiş.

Mayası Maya Olmayınca:

Adamın biri oğlunun dayılarını kötülemek için, onların evinde misafir olduğu bir gün şöyle seslenmiş:

-"Yeğen neylesin dayı olmayınca

Anadan atadan soy olmayınca"

Dayılar bu söze içerlenmiş, içlerinden biri şöyle cevap vermiş:

-"Dayı netsin mayası maya olmayınca.

O Şahidin İfadesini Ben Aldım

Mahkemenin tahmin ettiğinden fazla olarak uzadığını gören davacı, doğruca kadıya giderek:

-"Kadı Efendi bu dava çok uzadı, ne olacak bu işin sonu ?" diye sorar. Kadı:

-" Kırk madeni lira getir, senin işini hallediyim," deyince, davacı:

-" Nasıl getiriyim ? diye sordu. Kadı:

-" Her böreğin içine bir lira koymak suretiyle, bir tepsi börek hazırlat ve kırk lirayı eksiksiz olarak böylece tamamla. Daha sonra böreği pişirtip bizim mübaşire gönder. Gönderdiğin adam: "Bu böreği filancanın hanımı kadı efendinin hanımına gönderdi , selamları var," diyerek mübaşire teslim etsin, o bana iletir" der.

Adam eve gider ve söylenen şekilde bir tepsi börek hazırlattırarak kadıya gönderir. Tepsiyi teslim alan mübaşir böreklerin güzelliğine dayanamaz ve bir tanesini yemek ister. Ancak böreği ısırmasıyla ağzına

liranın değmesi bir olur. "Amma da şanslı adammışım," diyerek lirayı cebine atar ve tepsiyi kadıya teslim eder. Kadı hemen börekleri sayar ve otuz dokuz tane olduğunu tespit eder. Bir tanesinin niçin eksik olduğunu merak eder.

Biraz sonra tepsiyi gönderen adam gelir ve kadıyı görmek istediğini söyler. Mübaşir bu kişiyi içeri alır ve ister istemez konuşulanlara da kulak misafiri olur.

-"Kadı Efendi, bizim davanın sonucu ne oldu ? Diye bir soruyum dedim.

-" Otuz dokuz şahidini dinledim, ancak bir şahidin eksik. Onu da getir de davanı bitiriyim.

-"Nasıl olur Kadı efendi ? Kendi elimle saydım şahitler 40 kişiydi ?

Meseleyi hemen kavrayan mübaşir, lafa karışarak:

-"Kadı efendi, o şahidin ayağı topaldı, merdivenin başında ifadesini ben aldım," der.

Başı Hocaya Döşü Hocaya:

Köylünün biri adak kurbanı kesmiş ve kurban etini nasıl dağıtacağını bilmediği için köy hocasına başvurarak:

-"Hocam ben bu eti nasıl dağıtacağım ?" diye sormuş. Köy hocası büyük bir alim edasıyla kurularak, kendisine mesele soran köylüye:

-"Başı hocaya, döşü hocaya, yedi hissenin beşi hocaya, kalanının da yumuşak yerlerinden yine hocaya hediye göndermeyi unutmayın." Cevabını vermiş.

Aha Şimdi Gözün Kızarıp Ardın Gidip Gidip Geliyor

Tilki aslanın ormana nasıl kral olduğunu merak edip dururmuş. Bu sırrı keşfetmek üzere aslanla arkadaş olmaya karar vermiş. Bin bir türlü dil dökerek, aslana arkadaşı olmayı kabul ettirmiş. Bir süre ormanın içinde gezip dolaşmışlar. Nihayet bir çayırlık alana geldiklerinde, durmuşlar ve aralarında şu konuşma geçmiş:

-"Tilki kardeş, karnın acıktı mı ?"

-"Acıktı."

-"Peki, çayırda otlayan şu eşeği görüyor musun ?"

-"Görüyorum."

-"Öyleyse şimdi bana iyice bak, gözüm kızarıp ardım gidip gidip geliyor mu ?"

Gerçekten biraz sonra aslanın gözleri kıpkırmızı olmuş ve kıçı sinirden içeri-dışarı hareket edip duruyormuş. Tilki:

-"Evet, gözün kızardı ve ardın da gidip gidip geliyor." Demiş.

Aslan bu sözleri duyar duymaz, yerinden fırlayarak çayırda otlayan eşeğe saldırmış ve birkaç pençede onu yere indirmiş. Eşeğin etiyle karınlarını güzelce doyuran aslan ile tilki yeniden yola koyulmuşlar. Bir hayli gezdikten sonra yine acıkmışlar. Bu sefer karşılarına bir öküz çıkmış. Aslan tilkiye yine sormuş:

-"Gözüm kızarıp ardım gidip gidip geliyor mu ?"

-"Evet."

Aslan hemen öküze saldırarak onu parçalamış ve iki arkadaş karınlarını güzelce doyurarak yine gezmeye devam etmişler. Bu şekilde günler geçmiş. Acıktıklarında aslan sürekli aynı soruyu soruyor, tilki aynı cevabı veriyor, aslan hemen bir hayvana saldırarak parçalıyor ve iki arkadaş karınlarını doyuruyorlarmış. Tilki, kendi kendine, "aslanlığın sırrını öğrendim." Diyerek aslandan ayrılmış ve yalnız gezmeye başlamış. Biraz dolaştıktan sonra bir tavşana rastlamış ve:

-"Tavşan kardeş, gel benimle arkadaş ol. Artık sana kimse dokunamaz. Çünkü ben aslanlığın sırrını çözdüm." Demiş.

Tavşan bu söze fazla itibar etmemiş ama, "ne olup bitiyor diye" merakından dolayı tilkinin arkadaşlık teklifini kabul etmiş. Tilki ile tavşan bir süre ormanda gezdikten sonra karşılarından gelmekte olan bir köylü görmüşler. Tilki hemen bir çalının arkasına siperlenmiş ve tavşana:

-"Gel yanıma ! Şimdi bana iyice bak ! Gözüm kızarıp ardım gidip gidip geliyor mu ?" diye sorunca tavşan:

-"Hayır hiç öyle bir şey olmuyor." Cevabını vermiş. Bu sözlere çok sinirlenen tilki:

-"Sen yine de 'gözün kızarıp, ardın gidip gidip geliyor' de" demiş. Tavşan isteksiz olarak tilkinin söylediği sözleri söyler söylemez, tilki hemen köylüye saldırmış.

Köylü kendisine doğru koşarak gelen tilkinin niyetini anlamış ve tam üzerine atılmak üzereyken değneğini tilkinin kafasına indirerek onu yere sermiş. Hatta birkaç tane de tekme vurmayı ihmal etmemiş. Olayı gören tavşan can telaşıyla hemen oradan uzaklaşarak bir çalının içine gizlenmiş. Şimdi ne olacak diye uzaktan tilkiyi seyrediyormuş.

Köylü küfürler savurarak oradan uzaklaşır uzaklaşmaz, tavşan koşarak talihsiz arkadaşının yanına gelmiş. Bakmış ki zavallı tilki can veriyor. Tavşan anlamlı anlamlı tilkinin gözlerine bakarak:

-"Bak, aha şimdi gözün kızarıp, ardın gidip gidip geliyor." demiş

Tozdan Topraktan Gözlerim Görmüyor Ki

Açlıktan perişan olan tilki, bu haline bir çare düşünürken karşıdan bir kurdun kendisine doğru gelmekte olduğunu görmüş. Köydeki semiz tavukların hayaliyle yaşayan tilkinin aklına hemen ilginç bir fikir gelmiş. Kurt kendisine yaklaşır yaklaşmaz:

-"Kurt kardeş, fermandan haberin var mı ?"diye sormuş. Kurt:

-"Ferman mı ? Ne fermanı ?" diye sorunca tilki:

-"Müjde ! Artık köylere rahatlıkla inebileceğiz ve karnımızı doyurmak için, istediğimiz hayvanı yiyebileceğiz. Ülkenin padişahı bu konuda her tarafa ferman gönderdi. Hatta fermanın bir sureti de bende." Deyince, saf kurt bu yalana inanmış ve:

-"Öyleyse ne duruyoruz, haydi şu köye gidip karnımızı bir güzel doyuralım." Demiş.

İki arkadaş yola koyulmuşlar ve en yakın köyün kıyısına gelmişler. Tilki:

-"Kurt kardeş şu kümesi görüyor musun ? Oraya gidelim, sen kapıda bekle, ben sana da bana da yetecek kadar tavuk alıyım, bir güzel karnımızı doyuralım." Deyince ikisinin de ağzı sulanmış ve kümese doğru koşmaya başlamışlar. Kümesin önüne gelmişler ve tilki içeriye girmenin yollarını araştırırken onu gören tavuklar olanca sesleriyle bağrışmaya başlamışlar. Tavukların sesini duyan köyün köpekleri hemen oraya koşmuş ve büyük bir asabiyet içinde tilkiyle kurda saldırmışlar. İki arkadaş can havliyle kaçmaya başlamışlar. Köyün tüm köpekleri de peşlerinden geliyormuş. Ancak bu işten bir şey anlamayan kurt, tilkiye:

-"Neden kaçıyoruz ? Fermanı söylesene şunlara. Niçin fermanı okumuyorsun ?" diye sorunca, tilki:

-"Fermanı okuyacağım okuyacağım ama, tozdan topraktan gözlerim görmüyor ki."cevabını vermiş.

Yine De (Vırrak !), Yine De (Vırrak !)

Karınca yazın çalışırken, sık sık arkadaşı kurbağayı uyarır ve:

-"Bak kurbağa kardeş, yazı böyle (Vırrak) ile geçirme ! Sonra kışın perişan olursun !" der, ancak kurbağa bu nasihate hiç kulak vermez ve (Vırrak ! Vırrak !) ötmeye devam edermiş.

Nihayet kış gelip çatmış ve hiçbir hazırlığı olmayan kurbağa açlıktan kıvranmaya başlamış. Ne yapacağını düşünürken, aklına hemen arkadaşı karınca gelmiş. Doğruca karıncanın kapısını çalarak:

-"Aç karınca kardeş ben geldim. Açlıktan yürüyecek halim kalmadı. Bana biraz yiyecek verebilir misin ?" demiş. Karınca sinirlenerek:

-"Ben sana söylemiştim, nasihatimi dinlemedin. Ben çalış dedikçe, sen (Vırrak ! Vırrak)

öttün. Git şimdi ne halin varsa gör." Deyince, kurbağa celallenerek:

-"Öyle mi ? Sivri kıçını, ince belini bilmem neydiyim ! Yine de (Vırrak !), yine de (Vırrak !)" demiş.

Aldı Mısa, Çaldı Mısa

Köyün birinde bir hırsızlık olayı olur. Musa adında birinden şüphelenilmektedir. Olay mahkemeye intikal eder. Sıra Musa'nın yeminine gelmiştir. O köylüler " aldım ise, çaldım ise," sözlerini "aldımısa, çaldımısa," şeklinde söylediklerinden ve Musa'ya da "Mısa" dediklerinden, artık Musa'ya gün doğmuştur. Bülbül gibi yemin eder:

-" Hakim Bey, aldıMısa, çaldıMısa, bu sözlerde bir yalanım varısa, ırzım nikahım getsin, der.

Vallahi Ben Çalmadım ?

"Tevzür Bekir" lakabıyla anılan bir hırsız, çaresiz kalınca camiye girmiş ve kendi kendine konuşmaya başlamış:

-Selamünaleyküm Camii Kebir !

-Ve aleykümselam Tevzür Bekir !

-Tevzür Bekir, birkaç tane halı almaya geldi, ne diyon ?

-Teklif mi bekliyon, al da götür.

Diyerek, halıları toplayıp götürmüş. Ancak, yolda yakalanıp da karakola götürülünce:

-Vallahi ben çalmadım, cami verdi, demiş.

O Benim Hırkamın Kuruduğunu İstemez

Mevsimin kurak geçmesi üzerine köylüler yağmur duasına çıkmış ve Allah'tan af ve rahmet istemişler. Ancak, saatlerce beklemelerine rağmen bir türlü yağmur yağmıyormuş.

Bir köşede ikram edilen etli pilavı yemekle meşgul olan Bektaşi, köylülerin dikkatini çekmiş. Onun yanına vararak:

-Erenler ! Bir duada siz etseniz, belki sizin duanız kabul olur, demişler. Bektaşi:

-Zannetmem ! Benim onunla aram yok, benden uzak durun !" deyince, köylüler yine ısrarla:

-Yahu erenler, hiç belli olmaz, gel bir dua et ! Demişler.

Bektaşi homurdanarak yerinden kalkmış ve:

- Ne kadar halklı olduğumu şimdi göreceksiniz, dedikten sonra doğru çeşmeye koşmuş ve hırkasını çıkararak suya basmış. Daha sonra hırkasının suyunu sıkarak bir çalıya seren Bektaşi'ye köylüler hayret içinde bakıyorlarmış.

Biraz sonra hava karışmış şiddetli bir yağmur yağmaya başlamış. Bektaşi, teşekkür için etrafına toplanan köylülere:

-"Bakın ne kadar haklıyım ! O benim hırkamın kurumasını istemez !" demiş.

Ben De Onlara Bir Sürü Emek Verdim

Ruhsati Baba, Sivas'ta gezerken, şiir okuyarak küp satan bir adam dikkatini çekiyor. Yanına yaklaşıp onu dinlemeye başlıyor. Bir de ne duysun ? Küpçü hep Ruhsati'nin şiirlerini okumuyor mu ? Ancak, küpçü bütün şiirleri bozarak, değiştirerek okuyor. Bu işe çok içerlenen Ruhsati, hemen bastonuna davranarak küpçünün birkaç küpünü kırıyor. Ruhsatiyi tanımayan küpçü:

-"Ne yapıyorsun be adam ! Ben onlara bir sürü emek verdim !" deyince, Ruhsati:

-"Okuduğun şiirleri doğru dürüst oku ! Ben de onlara bir sürü emek verdim." Diyor.

Zaten Abdestsiz Kılıyordum

Nasrettin Hoca, bir ağacın altında namaz kılmaya başlamış. O sırada bir köylü de aynı ağacın tepesinde etrafı seyrediyormuş. Hoca namazını bitirip ellerini kaldırarak dua etmeye başlamış:

-"Ya Rabbi bu günahkâr kulunun namazını kabul et !"

Ağacın tepesindeki köylü hemen muziplik olsun diye yukardan seslenmiş:

-"Hayır kabul etmem !"

-"Ne olursun kabul et !"

-"Etmem !"

-"Etmezsen etme ! Zaten ben de abdestsiz kılıyordum."

Ben Burda Boşuna Bağırmıyorum

Nasrettin Hoca elma satıyormuş. Eskiden elmaya "alma" denildiğinden, Hoca:

-"Alma ! Alma !" diye bağırıyormuş. Kadının biri gelmiş ve:

-"Hocam bana bir kilo alma ver." demiş. Hoca ona bir kilo elma tartarak vermiş.

Ertesi gün hoca, yine elma satıyormuş. Aynı kadın koşarak hocanın yanına gelmiş ve sitem ederek:

-" Dün bana sattığınız elmalar hep çürük çıktı, bu sana yakışır mı ?" deyince, Nasrettin Hoca hemen cevabı yapıştırmış:

-"Kadın ! Ben burada 'Alma ! Alma !" diye boşuna bağırmıyorum."

Ulan Niye Zıpcığı Çıkarmadın ?

Bir davulcuyla zurnacı düğün için bir köye gitmişler. Gündüz çalıp çağırdıktan sonra gece olmuş, yatmışlar. Gece yarısı davulcu büyük bir idrar sıkışıklığıyla uyanmış. Hemen kapıya yüklenmiş ama, kapı kilitli. Her nedense düğün sahibi kapıyı üstlerine kilitlemiş. Sağa sola bakmış, bir leğen veya bir kap aramış. Fakat aksine işe yarar hiçbir şey bulamıyormuş. Bu arada, çamaşırına kaçıracak kadar da idrar zorluyormuş.

Birden duvarda asılı olan zurna gözüne ilişmiş. Sevinçle zurnayı kaptığı gibi pencerenin önüne gelmiş. Zurnanın geniş tarafını önüne alıp ince olan tarafını da pencereden dışarı çıkardıktan sonra bir güzel idrarını yapmış. Daha sonra da büyük bir rahatlık içerisinde zurnayı tekrar yerine asarak yatağına girmiş.

Tabi olan bitenden zurnacının haberi yok. Sabah olmuş, kalkmışlar. Zurnacı fasıl etmek için zurnayı eline almış. Zurnanın ucundaki üfürülen kısmına "zıpcıh" denir. Zıpcığı şöyle bir ağzına alıp diliyle yokladıktan sonra yüzünü ekşiterek davulcuya:

-"Bu niye tuzlu yahu ? Bu zıpcığa ne olmuş böyle ?"

Davulcu hiç sesini çıkarmamış. Zurnacı tekrar zıpçığı ağzına alıp bir iki ses denemesi yapmak istemiş ama boşuna, ağzına gelen tuz onu rahatsız ediyormuş. Tekrar sinirlenerek sormuş:

-"Yahu bu zıpcığa ne olmuş ?"

Davulcu bakmış ki iş ortaya çıkacak; çaresiz olayı açıklamak zorunda kalmış:

-"Usta, gece çok sıkıştım. Zurnanın içinden dışarıya idrar yaptım."

Yardımcısının keskin zekasına hayran kalan zurnacı, işi pişkinliğe vererek onu şöyle azarlamış:

-"Ula Eşşoleşşek, madem bu işi yaptın, niye zurnanın ucundan zıpcığı çıkarmadın ?"

Yine Namazı Terkedip Eşek Olmuş

İki tane hırsız oldukça bunalmışlar; çalacak bir şey bulamıyorlarmış. Bakmışlar ki bir dilenci biraz un bulgur toplamış ve eşeğine binmiş gidiyor. Önünde de büyük bir yokuş varmış. Dilenci yokuşun yarısına gelince, hayvana zahmet vermemek için eşekten inmiş ve yuları çekerek yürümeye başlamış. Hırsızlar da onun peşinden yürümeye başlamışlar.

Yokuşun en dik yerine geldiklerinde hırsızın biri usulca eşeğin yanına yaklaşmış ve yuları çıkararak kendi kafasına takmış. Heybeyi, unu, bulguru da sırtına almış. Öteki arkadaşı ise, boşta kalan eşeği sessizce sapıtıp götürmüş. Dilenci düzlüğe çıkınca:

-"Eh artık eşeğe bineyim, epeyce yoruldum." Demiş.

Arkasına dönüp bakmış ki peşinden birisi geliyor. Başında da eşeğinin yuları. Şaşkınlık içinde ne olup bittiğini anlamaya çalışırken, hırsız:

-"Ne bakıyorsun baba !"

-"Eşeğim nereye gitmiş diye bakıyorum."

-"Ben senin eşeğinim ya, haydi bin sırtıma seni götüreyim."

-"Peki, sana ne oldu ? Niye böyle oldun ?

-"Önce ben adam idim. Namazı terk ettim eşek oldum. Şimdi ise namaza başladım geri adam oldum. Haydi gel sırtıma binsene.

-"Yahu sen ot mu yayılırsın ? Yemek mi yersin ?"

-"Yemek yer, yatakta yatarım."

-"Benim yedirecek yemeğim de yok, yatıracak yatağım da...Haydi sen git, ben kendime başka bir eşek bulurum."

Dilenci adamın kafasından yuları çıkarmış, ununu ve bulgurunu da aldıktan sonra doğruca evinin yolunu tutmuş.

Eve gelince hanımı merakla sormuş:

-"Hayrola bey, eşeği nettin ?"

-"Sorma hanım sorma...Eşek değil, o adam imiş. Namazı terk etmiş eşek olmuş. Geri başlamış adam olmuş. Ben ona nasıl bakacağım, serbest bıraktım gitti."

-"Aman bey, eşeksiz olmaz. Sen şu parayı al da kendine pazardan bir eşek al gel."

Dilenci hanımının verdiği parayı alarak pazara gitmiş. Bir de bakmış ki ne görsün ? Eşeğini pazarda birileri satmıyor mu ? Eşeğin yanına yaklaşarak:

-"Vay hınzır vay ! Demek yine namazı bırakıp eşek oldun. Boşuna öyle bakma daha seni almam." Demiş.

Ağzınızı Ne Hayra Ne De Şerre Açın

Tilkinin biri ormandan çıkmış; şöyle bir düzlük yere gelerek o yana bu yana cevlan ediyor ve:

-"Yahu bir tazı gelse de kendimizi bir göstersek. Gerçi tazı mazı bana vız gelir ya." diyormuş.

O böyle söylenirken birden avcılar uzakta görünmüş. Avcının birisinin tazısı tilkiyi görür görmez hemen ona doğru koşmaya başlamış. Tilki kaçıp tazı kovalamaya başlamış. Öyle bir an gelmiş ki tilki yakalandı yakalanacak. Tam bu sırada önüne çıkan bir deliğe girerek canını zor kurtarmış.

Tazı deliğin ağzında biraz bekledikten sonra bırakıp gitmiş. Olayı uzaktan gören orman hayvanları hemen koşarak tilkinin girdiği deliğin önüne toplanmışlar ve:

-"Aman tilki kardeş, geçmiş olsun, ne oldu ? Nasıl ettin ? diye heyecanla sorunca; tilki büyük bir bilge edasıyla şu cevabı vermiş:

-"Arkadaşlar size bir şey söyleyim mi ? Bu devirde ağzınızı ne hayra ne de şerre açın !"

Benim Beyim Senin Neyin ?

Bir gelinle Kaynana tartışıyorlarmış. Sinirinden sözlerinin ölçüsünü kaçıran kaynana geline:

-"Oğlumun kazancını yiyip duruyorsun. Oğlan bizim ev bizim bir de utanmadan konuşuyorsun !" diyince, gelin:

-"İnek olmuş emzirmişsin, hambal (hamal) olmuş gezdirmişsin, benim beyim senin neyin ? " cevabını vermiş.

Eşek Değil Şu Yatan

Delikanlının birisi, akşam vakti bacadan nişanlısına bir kesek (sertleşmiş toprak parçası) atmış. Olacak bu ya, kesek gidip tandırın yanında yatan kızın babasına değmiş. Kızın babası işi fark etmiş ve yukarı seslenerek:

Bismillahi mestek atan.

O kim bacadan kesek atan ?

Eşek değil şu yatan." demiş.

Ben Ateş Ettiğimde Ayağıyla Kulağını Kaşıyordu

Avcının birisi öğünüp duruyormuş. Millet onun palavra attığını biliyor, ancak yine de sabırla dinliyormuş. Bir ara avcı:

-"Bir gün merminin içine sadece tek bir saçma koydum. Nişancılığımı denemek istiyordum. Baktım bir tavşan. Hemen tüfeği suratıma alıp ateş ettim. Hayvan oraya devrildi. Gidip baktım ki, hem kulağından hem de ayağından vurmuşum.

Dinleyenlerden birisi dayanamayıp sordu:

-"Hop hop ! Nasıl tek saçmayla hem ayağını hem de kulağını vuruyorsun ?"

Kurnaz avcı gözleri parlayarak sözünü şöyle düzeltti:

-"Canım, ben ateş ettiğimde ayağıyla kulağını kaşıyordu".

IV. ANONİM HALK ŞİİRİ

A. MANİLER

"Az sözlerle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dörtlüklü anonim şiirlere ***mani*** denir"[1]. "Anlam bakımından bir bütün olan Maninin en belirgin özelliği, duygu ve düşünce yapısı ile kendi kendine yetmesidir." [2]

Mani aynı zamanda kadınlarımızın duygu, düşünce ve iç dünyalarını dışarıya yansıtan çok önemli bir kültür hazinemizdir. Bu yüzden İlbeyli yöresinde görülen en yaygın "kadın sözlü edebiyat ürünü"dür. Bir kültür hazinesi olmasının yanı sıra mani, aynı zamanda bir eğlence vasıtasıdır. Düğünlerde, törenlerde, bazı iş ve eğlencelerde halen söylenmektedir.

İlbeyli yöresinde, manilerin şu durumlarda kadınlar tarafından söylendiği tespit edilmiştir: [3]

1. Düğünlerde Mani Söyleme Geleneği

Herhangi bir düğünde bir araya gelen köy kızları karşılıklı olarak birbirlerine mani söylerler. Gruplaşmalar, iki kızın karşılıklı bir birine mani söylemesi, şeklinde olduğu gibi, ikişerli, üçerli, dörderli...gruplar halinde de olur. Bazen de, kız evinde karşılaşan kız tarafı ve oğlan tarafı birbirlerine karşılıklı mani söylerler. Bu geleneğin diğer ilginç bir bölümü ise "Gelin-Kaynana" manileridir. Gelin kaynana manileri söylenirken, gerçek gelin ile kaynanan karşılaşmazlar. Kadınlardan birisi gelin, diğeri kaynana rolü üstlenerek karşılıklı atışırlar. Diğer kadınlar ise, onların manilerini dinleyerek, katıla katıla gülüşürler. Düğün manilerine birkaç örnek vermek gerekirse, şunları sıralamamız mümkündür:

---

[1] Doğan Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, Ankara 1999, s.10.

[2] Ali Öztürk, *Türk Anonim Edebiyatı*, İstanbul 1986, s.382

[3] Mani Söyleme Geleneği hakkında geniş bilgi için bkz.: Kadir Pürlü, *"Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Manileri ve Duaları."* Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1, Ankara 1986, s.265-268

1. Mahalleli Kız:
İbiş İbiş'e benzer
Para gümüşe benzer
Şo mehlenin gızları
Erkek çebişe benzer

2. Mahalleli Kız:
Bizim havlu böyükdür
İçi dolu geyiktir
Şo mehlenin gızları
Fistanıma peyiktir

Eğer rakipler kız ve oğlan tarafının kızlarıysa:

Kız Tarafı:
Mani söylen biriniz
Alındı mı diliniz
Bir manide siz söylen
Eşşekten çok sürünüz

Oğlan Tarafı:
Paca paca gezerim
Çıhı buldum çezerim
Sizin gimi gızları
Ökçeminen gezerim

Gelin:
Irafa fincan goydum
İçine mercan goydum
Gaynanamın adını
Guyruhlu sıçan goydum

Kaynana:
Gaynananın metini
Yeter yetin g...nü
Gelinler adam olsa
Gaynana eder metini

Gelin:
Koprünün altı nohut
Gaynana oğlunu ohut
Gebermeye nen galmış
Get de kefini tohut

Kaynana:
Ne diyon emir gelin
Pacası demir gelin
Oğlanı ben doğurdum
G.tümü gemir gelin

2.Bulgur Çekiminde Mani Söyleme Geleneği

"Bulgur Taşı" adı verilen el değirmeninde, gruplar halinde köy kızları bulgur öğütürken, bir birlerine sataşarak karşılıklı mani söylerler. Bu gelenek içerisinde, "Ölücelik İsteme" ve "Mani ile Kız Satma" gelenekleri de vardır. Bulgur öğütülüp bittikten sonra yaşlı kadınlar öğütülen bulguru eleyerek kalbur üstünde kalan irilerini başka bir yere yığarlar. Bu iri bulgura "Ölü" adı verilir. Ölünün yeniden öğütülmesi gerekir. Kızlar ölüyü öğütmeye başlamadan önce taşın kolundan tutarak *"Taş buz tutmuş ! Dönmüyor !"* der ve bir maniyle ev sahibinden bahşiş-yiyecek isterler ki, buna "Ölücelik" adı verilir.

Ölücelik İsteme Manisi
Kapımızın önü erik
Tavuklar çıkardır ferik
Üzümünen çerez yerik
Hanı bize ölücenlik

Sivas'tan aldım hezanı
Gelir uzanı uzanı
Bize ölücelik verecek
Ağamın kekil düzeni

Ölücelik Vermeyen Ev Sahibine

Söylenen Mani
Taş dönmüyor dönmüyor
Ağam attan inmiyor
Ağamın kirli karısı
Ölücelik vermiyor

Daş dönmüyor dönmüyor
Bulgur daşdan enmiyor
Ağamın kirli garısı
Daş bahası vermiyor

Sivas'tan aldım nacağı
Kırarım kabı kacağı
Bize ölücelik vermiyor
Ağamın çavdar bacağı

Mani ile kız satmaya gelince, bu bir iş eğlencesidir. Bekar kızlar bir yandan taşla bulgur çekerken bir yandan da karşısındaki kızlara mani ile takılır: "Seni ...'ya verelim mi ?"anlamında mani söylerler. Karşıdaki kızlar bu işe karşı çıkıp çıkmadıklarını mani ile belirtirler. Bu eğlence şu şekilde sürüp gider:

1.Kız:
Ağpunar yolun olsun
Gel dolanı dolanı
Mustafa yarin olsun
Sar beleni beleni

Sinim sinim varıyor
Sinide neler geliyor
Yar dolandı geliyor

2.Kız:
O yar dağda duramaz
Çalı çırpı kıramaz
O yar bana yaramaz

3.Kız:
Deve gelir Mardin'den
Dolanır köşk ardından
Fatma benzin sararmış
Şu ***Osman***'ın derdinden

Sinim sinim varıyor
Sinide neler geliyor
Yar dolandı geliyor

Bulgur çekimi manileri daha çok genel konularla ilgilidir. Buradaki manilerde diğer geleneklerde olduğu gibi fazla hakarete yer verilmez. Genellikle mani söyleyen kızlar, kapı aralığı, pencere, baca gibi yerlerden izlendiklerinden fazla ileri gitmezler. Ancak, kendilerini gizlice dinleyen nişanlılarına veya nişanlı adaylarına söyledikleri manilerle bazı mesajlar vermeyi de ihmal etmezler. İşte bulgur manilerinden birkaç örnek:

Dam üstünde arılık
Benzim oldu sarılık
Eller çift çift geziyor
Bize düştü ayrılık

Samanlıkta serçeler
Ayağında nalçalar
Kalk git kadan alıyım
İtler seni parçalar

Oğlan adın İrecep
Gün mü buldun gelecek
Sokaklar buz bağlamış
Düşüp de geberecek

Ufak ufak böcekler
Duvarı delecekler
Sevmediğim oğlana
Zorunan verecekler

Maniciyim manici
Çek belinden gılıcı
Anam babam verirse
Varıcıyım varıcı

Bulgurun düğülcüğü
Severler küçücüğü
Ellerin yari gelmiş
Gelmez gâvur çocuğu

3.Ekin Biçiminde Mani Söyleme Geleneği

Eskiden, tarladaki ekin "Kalıç" adı verilen orakla kökünden koparılırdı. "Kavrama" adı verilen bu işi daha çok kadınlar yapardı. Bu nedenle ekini biçmek için çok sayıda kadına ihtiyaç duyulurdu. Yakın köydeki akraba kadınlar topluca diğer köydeki akrabalarının yardımına giderlerdi ki, buna "Irgat Gitme" denilirdi. Tarlada bir araya gelen iki köyün kadınları hem işi eğlenceye dönüştürmek, hem karşı taraftakileri gülünç duruma düşürmek,

hem de vaktin kolay geçmesini sağlamak amacıyla karşılıklı mani söylerlerdi. Kadınlar kendi başlarına oldukları için, bu gelenekte hakaret ön plana geçer ve büyük atışmalar olurdu. Teknolojinin gelişmesiyle bu tarz ekin biçme ortadan kalktığı için bu mani söyleme geleneği de tamamen ortadan kalkmıştır. Ancak, bu karşılaşmalarda söylenen maniler hafızalardan henüz silinmemiştir. İşte ekin biçme manilerinden örnekler:

1.Köylü Kız:
Garınca gaynar çıhar (da)
Yerinden oynar çıhar
Ağzın burnun b.h olmuş
Soluğun nerden çıhar

1.Köylü Kız:
Mani söylerim elli
Söylersem yeri belli
Seninde mi dilin var
Kunlamış tazı belli

2.Köylü Kız:
Hey aşlama aşlama
Eşkalmayı taşlama
Söylersen mani söyle
B.. yemeye başlama

2.Köylü Kız:
Tavuğum tara çıktı
Ne gözel yere çıktı
Sizin gibi kızların
Kıçından yara çıktı

4. Halay Türküsü Olarak Mani Söyleme Geleneği

Kadınlar, düğün ve benzeri törenlerde bir araya geldiklerinde, el ele tutuşarak hem türkü söyler hem de halay çekerler. Halay türkülerinin önemli bir kısmı ise manilerden oluşur. Bu manilerde, karşılıklı atışma olmadığı için hakaret sözlerine rastlanmaz. Bu maniler, kadınların iç dünyalarını yansıtan çok zengin konularla yüklüdürler. Aşağıda numaralan-dırılarak sunulan İlbeyli yöresi manilerinin çoğunluğunu oluşturduklarından ayrıca örnekle açıklanmalarına gerek görülmemiştir.

1. Aydoğar sini gimi
Sallanır selvi gimi
Yarim gohun geliyor
Mısırın gülü gimi

2. Ay doğar buludunan
Cıngıllı kilid inen
Beni yola salsalar
Sevdiğim yiğidinen

3. Şu dağlar demirdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir guşu var
Dırnağı demirdendir

4. Ay doğar,ayan ayan
Düştüm yollara yayan
Düşüne girmez iken
Goynuna girdim uyan

5. Goğdeki tereziler
Gönül yari arzılar
Mezerdeki gemikler
Yâr yâr derde sızılar

6. Dolmuş geliyor dolmuş
Dolmuşun rengi solmuş
Bakın bizim Ali'ye
Ne yaman adam olmuş

7. Uzun uzun urganlar
Ucunda demir hanlar
Ağam küsmüş gidiyor
Dönderin müslümanlar

8. Ahşap aşıp gediyor
Fikrim şaşıp gediyor
Gara gözlü sevdiğim
Dağlar aşıp gediyor

9. Mehmedim Mestim oğlan
Küçükken dostum oğlan
Çek elini koynumdan
Ben sana küstüm oğlan

10. Elma attım nar geldi
Dar sokaktan yar geldi
Sağ yüzünden öperken
Sol yüzünden ter geldi

11. Köprünün altı yıldız
Nerden gelirsin baldız
Sen gitte ablan gelsin
Yatamıyom yalınız

12. Et doğradım ufacık
Doldurdum tencereye
Benim yarim bu değil
Kim gelmiş pencereye

13. Kadifeden kesesi
Kahveden gelir sesi
Yine nerden geliyon
Ciğerimin köşesi

14. Yolda buldum beş kuruş
Kenarı kırtış kırtış
İçme yarim cigara
Paketi elli kuruş

15. Oğlan adı İrecep
Günümü buldun gelecek
Var babamın elini öp
Beni sana verecek

16. Çeşmeye vardım ana
Suyu doldurdum ana
Kor olası çeşmede
Mahmut'u gördüm ana

17. Almaşlak yeşil maşlak
Kolay mı dağdan aşmak
Her yiğidin kârimi
Sevdiğini alıp kaçmak

18. Yeşil oğlan biç oğlan
Gel kapıdan geç oğlan
Beni sana vermezler
Birgün alda kaç oğlan

19. Entarem aktı gitti
İçinde tarak gitti
İt dölü,gavur dölü
Beni bıraktı gitti

20. Soba üstünde boru
Bura Kayseri yolu
Alıyorsan al beni
Vallah müşterim dolu

21. Kayaların yılanı
Gel dolanı dolanı
Sevmeden salınır mı
Ayağına geleni

22. Elbeyliyim sazlıyım
Ördekliyim kazlıyım
Elbeyliden nişanlım
Onun için nazlıyım.

23. Ufak ufak böcekler
Duvarı delecekler
Sevmediğim oğlana
Zorunan verecekler

24. Oğlan adı Hüseyin
Kesene gül basayım
Anan çeksn kahrını
Ben bağrıma basayım

25. Tavşanı boğazladım
Kırmızı kanı için
Eğil eğil öpeyim
Babanın canı için

26. Kolundaki göğ boncuk
Muzuyadır muzuya
İkimizi koysalar
Bir daracık oduya

27. Hayvalı dağlar hayvalı
Hayvaya saldım yari
Keşke baba yiyeydim
Asker eyledim yari

28. Kekliği vurdum kalkmaz
Kanı göllenir akmaz
Bıldır ki sevdiğim gız
Bu yıl yüzüme bakmaz

29. Mendilim allı pullu
Ben sevmem dulu mulu
Seversem ergen olsun
Yağlığımız kokulu

30. Mani bilmem neyleyim
Beş mani borç eyleyim
Sızın gibi gızları
Mani deyim söylerim

31. Maniciğim ellerde
Söylenirim dillerde
Benim gibi varmola
Yari gurbet ellerde

32. Yük üstünde üzüm var
Üzüm sende gözüm var
Bir ananın üç gızı
Küçüğünde gözüm var

33. Maniye buyuralım
Gızlara duyuralım
Acım diye gelmezsen
Karnını doyuralım

34. Kanatlıdan çıkalım
Karşı yola baharım
Yarin gelmiş diyene
Koçu kurban yıharım

35. Mani benim onumdur
Köyneğimdir donumdur
Mani bir ergen oğlan
Kim severse onundur

36. Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Hangi yoldan gelirsen
Çadır gurar gözlerim

37. Maniye metene gel
Sallan da setene gel
Heç mahanan yogusa
Keseye gaytana gel

38. Çıhtım esik üstüne
Yari görmek gastine
Biyaz terlik vurunmuş
Çatık kaşın üstüne

39. Öğretmensin ellere
Sarsam ince bellere
Öğretmen benim olsa
Koymam guru yerlere

40. İnc'eleğim duvarda
Bir yar sevdim huvarda
Şöyle bir yar sevin ki
Abdest alsın punarda

41. Tandır badı yarılmış
Gaynana bana darılmış
Darılırsa darılsın
Oğlu sıhca sarılmış

42. Koprünün altı kazıh
Gaynanam ölmüş yazıh
Öldüğüne acımam
Bir top kefene yazıh

43. Gar yağar kepek gimi
Saçım var ipek gimi
Ne orada duruyon
Yal yemiş köpek gimi

44. Bülbül dalda esniyor
Dal bülbala besliyor
Kömür gözlü sevdiğim
Davarı nerde sesliyor

45. Tas kemer ince belde
Nazarım orta boyda
Gurban olam Allah'a
Her gozel bizim soyda

46. Hey sazlara sazlara
Yem dökeyim gazlara
Gazlar yemi neylesin
Ben sarılam gazlara

47. Bu gün ayın otuzu
Başındaki fil tozu
Bu dünyada yar seven
Ahrette yer topuzu

48. Bulguru gaynadıllar
Sonuda yayladıllar
Yari güççük olanı
Düveller ağladıllar

49. Kekliğe gafesim var
Yare bek havası var
Tez buldum tez yitirdim
Ölenecer yasım var

50. Keklik daşda çitilmiş
Yar aynasın yitirmiş
Benim sevdiğim oğlan
Adam değil it imiş

51. Sarı saplı bıçağım
Yitirdimbulacağım
Yedi Cihan bir olsa
Sevdim ki varacağım

52. Almayım oluyorum
Hayvayım soluyorum
Aman yarden bir haber
Hastayım ölüyorum

53. Oturup gahanaca
Lambayı yahanaca
Yari bana verseler
Zehmeri çıhanaca

54. Oturmuşda gahıyor
Cuvarasın yahıyor
Perçemine yağ çalmış
Burcu burcu gohuyor

55. Gadifeden Çar m'olur
Çapkın bana yar m'olur
Çapkının goynunda
Beş guruşluk kar m'olur

56. Paca paca ördekler
Bir birini yedekler
Ergene yol koymuyor
Gır sahallı köpekler

57. İncelek elek m'olur
Yar gibi melek m'olur
İçeri gel sevdiğim
Kapıdan dilek m'olur

58. Mendilim dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Kor olasın Ankara
Nazlı yar nerde kaldı

59. Erik dibin eştiğim
Dibinden su içtiğim
Sen benimsinsen benim
Sevdasına düştüğüm

60. Emmim oğlu yar misin
Sen beni alır mısın
Ben bir beye varırsam
Ibrıhçı durur musun

61. Kurün üstünde kürek
Yine yandı bu yürek
Her dertlere dayandın
Buna da dayan yürek

62. Küp içinde bastırma
Kız kekülün kestirme
Kestirirsen az kestir
El oğlunu küstürme

63. Su gelir millendirir.
Çayırı çimlendirir.
Kız senin kaşın gözün
Ahrazı dillendirir

64. Çay aşağıçay daşı
Çatıktır yarin kaşı
O olmazsa o olsun
Oda onun gardaşı

65. Babasında hezan var
Hezanında gezen var
Bir ananın üç gızı
Küçüğünde gözüm var

66. Süt içtim dilim yandı
Döküldü kilim yandı
Ben kilimde değilim
Bir deste gülüm yandı

67. Oğlan adın Üsüyün
Gel işliğin gasıyım
Anan çeksin gahrini
Ben bağrıma basıyım

68. Oğlan oyunlu oğlan
Sürü goyunlu oğlan
Mehlede gız goymadın
Ördek boyunlu oğlan

69. Sobanın borusuna
Gün değmiş yarısına
İnsan meyilmi verir
İnsanın sarısına

70. Bacada gar kütüğü
Eski hurcun yırtığı
Sen ne zaman gız oldun
Onbeş oğlan artığı

71. Baca baca gezerim
Çıhı buldum çezerim
Sizin gimi gızları
Okçeminen ezerim

72. Ocak başında tırtıl
Yırtıl yüreğim yırtıl
Arhansıra gelemem
Tufalete düş gurtul

72. Manime mani getir
Yanıma yahın otur
İtin gavurun oğlu
Her gece altun getir

73. Mani söylerim elli
Yiterse yeri belli
Bir manide sen söyle
Gunlamış tazı belli

74. Mani söylerim altmış
Güle zencefil gatmış
Gul yüzlüm komür gözlüm
Bugün yalınız yatmış

75. Kayadibi'nin kantar
Altın boynumu dartar
Elin oğlu benim nem
Gördükçe ömrüm artar

76. Kayadibi karımış
Günden yana erimiş
Otuz iki meymanın
En datlısı yarimiş

77. Sular ahma bellemiş
Bendi yıhma bellemiş
Acep kimden öğrenmiş
Hatir yıhma bellemiş

78. Tarlalarda bıtırah
Gelin gızlar oturah
Oturmadan ne çıhar
Bir gün gaçah gurtulah

79. Sebetlerde üzümsün
Yarim iki gözümsün
Var unuttu belleme
Zabah ahşam sözümsün

80. Samanlıh dolu saman
Sallan sevdüğüm sallan
Eller düğün ediyor
Bizim düğün ne zaman

81. Damda direk gırıldı
Gız oğlana vuruldu
Oğlan almam dedikçe
Gız boynuna sarıldı

82. Manime mani getir
Yanıma yahın otur
Beni görmek istersen
Her gece altın getir

83. Masa üstünde bekmez
Al yanahdan kim öpmez
Durdulu'nun gızları
Tahsisiz gelin gitmez

84. He hekere hekere
Bindim naylon tekere
Sizin gibi gızları
Satarım bir şekere

85. He hapağı hapağı
Saçım duttu yapağı
Sizin gibi gızlardan
Olur gazan gapağı

86. Gökdeki teraziler
Gönül yari arzılar.
Gomaz ki yare gidem
Yanımdaki muzular

87. Yüzüğümün kaşısun
Yüz yiğidin başısın
Düğünde halay çektin
Gaynımın gardaşısın

88. Yılana bah yılana
Kaya dibi dolana
Ben bir altın topuyum
Kıymetimi bilene

89. Bak bak ye bahar
Galeden çeşme ahar
İki hanım oturmuş
Yumurtaya gulp dahar

90. Beyaz çorap öreyim
Daldan dala gereyim
Açıl gurbet yolları
Sevdiğimi göreyim

91. Maniciyim manici
Çek belinden gılıcı
Anam babam verirse
Varıcıyım varıcı

92. Küp içinde unum var
Mevladan umudum var.
O yar benim olursa.
Tekkelerde mumum var.

93. İnc'iğnem tutam tutam
Altın attım gül tutam
O yar benim olursa
Altmışlar oruç tutam

94. Bacada kar kütüğü
Ağla maşlah yırtığı
Her ana gız mı verir
Azap çoban artığı

95. Yüzüğüm mühür oğlan
Çektiğim gahir oğlan
Sen orada ben burda
Yediğim zehir oğlan

96. Armut dalda dal yerde
Bülbül ötmez her yerde
Bah Allah'ın işine
Her birimiz bir yerde

97. Mani söylen biriniz
Koyundan çok sürünüz
Bir siz söylen birde biz
Alındı mı diliniz

98. Camilerde yan direk
Suyu nerden indirek
Bir hesaplı adam yoh
Yare selam gönderek

99. Ahsap serdim sicime
Güvenmem el picine
Sevdi sevdi bırahdı
O gidiyor gücüme

100. Sarı saçım yaş durur
Yel vurur dolaşdırır
Şu gahirli mekdubu
Yare kim ulaşdırır

101. Saçım uzun tel gibi
Gün görmedim el gibi
Aha geldim gidiyom
Bir bulanık sel gibi

102. Sıra sıra tahtalar
Arasından bahtılar
O yar büyük ben küçük
Bize nişan daktılar

103. Oğlandır özün bilmez
Cahaldır sözün bilmez
Atı çaydan suluyor
Punarın gozün bilmez

104. Gara goyun yayılır
Sacahları sayılır
Çıhma yarim dışarı
Seni gören bayılır

105. Gara goyun etl'olur
Gavurması datl'olur
Dul gişiye varan gız
Ölmez emme dertl'olur

106. Ahşamın aşı değal
Tavuh üleşi değal
Dul gişiye varan gız
Müslüman işi değal

107. Boş yayıh gümüler mi
Ağrı (sız) baş siniler mi
Dul gişiye varan gız
Aşgınan heç güler mi

108. Bosdana guzu girdi
Saymadım yüzü girdi
Anasını ararken
Goynuma gızı girdi

109. Denize dalacağım
Bir balıh alacam
Eller ne derse desin
Sevdim ki varacağım

110. Hey lazlara lazlara
Yem atıyım gazlara
Gazlar yemini yesin
Sarılıyım gızlara

111. Çarşıda desdi gumlesin
Aşıh oğlan dinlesin
Sevdiğine varmıyan
Heç evlendim demesin

112. Hey lazoğlu lazoğlu
Belinde şalı dolu
Ben şalımı satarım
Bir gız alır yatarım

113. Uşdum uşdum ben uşdum
Yeşil çadıra düşdüm
Ne kotü talihim var
Esker oğlana düşdüm

114. Öğretmensin bayansın
Gitme yola yayansın
Öğretmen benim olsa
Ayşe nasıl dayansın

115. Samanlıkta serçeler
Ayağında nalçalar
Gece gelme gündüz gel
Kara zağar parçalar

116. Al kağat sarı kağat
Ağlarım saat saat
Sen orada ben burda
Nasıl gönlüm ırahat

117. Sepet sepet yumurta
Sakın beni unutma
Unutursan küserim
Mektubumu keserim

118. Evleri var yakınca
N'olur yare bakınca
Adamın ömrü artar
Yar bacaya çıkınca

119. Kaya dibinde kaldım
İnce fikire daldım
Kapılar çalındıkça
Yarim geliyor sandım

120. Çayda çıra yanıyor
Bülbüller uyanıyor
Ben taş oldum dayandım
Yar nasıl dayanıyor

121. Küp içinde bulgurum
Çatık kasa vurgunum
Değme bana sevdiğim
Yoldan geldim yorgunum

122. Ben varmam inekliye
Ayranı sinekliye
Yaz Allah'ım yaz beni
Omuzu tüfekliye

123. Kapı önünde durdum
Turalı para buldum
Almadında ne yaptın
Senden alasın buldum

124. Denize dalacağım
Bir balık alacağım
Eller ne derse desin
Sevdimde varacağım

125. Maniye maraz derler
Güzele kiraz derler
Eğil eğil öpeyim
Gerdana beyaz derler

126. Kavurgayı kavurdum
Bacalar savurdum
Baktım yarim geliyor
Gel gel diye bagırdım

127. Dağdan kestim bir deynek
Çit donum benek benek
Emmim oğlu dururken
El benim neme gerek

128. Gel benim al ışığım
Balınan karışığım
El yanında küsülü
Tenhada barışığım

129. Git varıyom ardından
Deli oluyom derdinden
Senin derdin değilmi
Beni burda çürüden

130. Kanatlıdan çıkayım
Karşı yola bakayım
Yarin gelmiş diyene
Koçu kurban yıkayım

131. Ufak ufak böcekler
Duvarı delecekler
Sevmediğim oğlana
Zorunan verecekler

132. Deniz kumsuz olur mu
Dibi susuz olur mu
Ben müftüye danıştım
Cahil yarsız olur mu

133. Maniye matene gel
Dolanda setene gel
Eller ne derse desin
Kesene gaytana gel

134. Gel kapıdan geç oğlan
Acı tütün iç oğlan
Beni sana vermezler
Bir gün alda kaç oğlan

135. Galefir gutuyunan
İçinin otuyunan
Benden size vasiyet
Konuşman kotüyünen

136. Sekil gır atım sekil
Alnında çalma kekil
Ben yare igdeceğim
Dağlar geriye çekil

137. Havada gar sesi var
Başında mor fesi var
Dağlar seni yıharım
Dalında yar sesi var

138. Bulgurun düğülcüğü
Seveller gucücüğü
Ellerin yari gelmiş
Gelmez gavur çocuğu

139. Yarma döğdüm yaş iken
Bulgur döğdüm ışırken
Ben yarime gavuşdum
Eller saman taşırken

140. Keklik gayalı yerde
Öter mayalı yerde
Sevdiğimin gavalı
Dursun dayalı yerde

141. Merdivenim gırk ayak
Gırhına vurdum dayah
Deseler yarin geldi
Goşarım yalın ayah

142. Tabahtaki gar mıdır
Sebetteki nar mıdır
Doğru söyle sevdiğim
Başka yarin var mıdır

143. Bahçelerde dalarım
Her sözüne uyarım
Eller seni alırsa
Ben gendime gıyarım

144. Leğen içinde gaşıh
Yarim yalan dolaşıh
Eğer beni sorarsan
Hem yangınım hem aşıh

145. Hastayım gel bah bana
Ben galdım uzah sana
Ne acı bir zulumdur
Sensiz yaşamah bana

146. Le beni eyle beni
Elekten ele beni
Alacaksan al beni
Düşürtme dile beni

147. Gara üzüm üzümsün
Yarim iki gözümsün
Gitti unuttu deme
Zabah ahşam sözümsün

148. Davarın önü çıhdı
Çimenin göğü çıhdı
Omuzunda peşgırı
Bu çoban yeni çıhdı

149. Üzüm goydum balığa
Davar geldi guşluğa
Beş on guruşun geçdi
Sırtındaki işliğe

150. Pırçalığın aşı datlı
İstiyor golu guvatlı
Gelinler ne yapsın anam
Arpa buğday pek fiyetli

151. Mani söylen biriniz (de)
Goyundan çok sürünüz
Bir manide siz söylen (de)
Alındı mı diliniz

152. Mani söylerim atmış (da)
Güle zencefil gatmış
Gül yüzlüm komür gözlüm (de)
Guru yerlerde yatmış

153. İşliği var çit gibi (de)
Gözleri var bit gibi
Ne orada oturdun (da)
Üleş yemiş it gibi

154. Garınca gaynar çıhar (da)
Yerinden oynar çıhar
Ağzın burnun b h olmuş
Soluğun nerden çıhar

155. Ahşama aş vurullar (da)
Galeme gaş vurullar
İçeri gel sevdiğim (de)
Arhandan daş vurullar

156. Ahşam aşına gurban
Galın gaşına gurban
Yalınız sana değal
Arhadaşına gurban

157. Paca paca gezerim
Çıhı buldum çezerim
Senin gimi gızları
Ökçeminen gezerim

158. Sivas yolu garanlıh
Yar yitirdik ararıh
Ağer yari bulursah
Muşambıya sararıh

159. Göğde yıldızları urgan
Üstümde telli yorgan
Baba böyle durulmaz
Gavurlar gibi ergen

160. Yağmurunan yağarım
Yellerinen eserim
Yarimi vermezlerse
Ben Aylı'ya küserim

161. Saçın uzun değil mi
Soyun bizim değil mi
Alırsam ben alırım
Emmi gızı değil mi

162. Alın canımı alın
Desdeyi yana çalın
Desde yana çalınmaz
Gözeli cana sarın

163. Ördeğin izi gannı
Topuğu dizi gannı
İnerim paçanızdan
Ederim sizi gannı

164. Ördek gök düzüldü
Çimdi yola düzüldü
Düşman gozün kor olsun
Elin yarden üzüldü

165. Ördeğisen göle gel
Şahinisen çöle gel
Hağigatli yar isen
El ettiğim yere gel

166. Pacanızdan hoplarım
Gülünüzü toplarım
Saat üçe gelişin
Gapınızı yohlarım

167. Ördek gölde şeyle yüz
Şeyle çırpın beyle yüz
Cennet de de görmedim
Beyle sufat şeyle yüz

168. Enteresi çitleme
Yahası ilikleme
Beni sana vermezler
Boş kapıyı bekleme

169. Gar yağıyor yağıyor
Muhtarın tarlasına
Köylüler güveniyor
Bankanın parasına

170. Suda balık oynuyor
Sana ganım gaynıyor
Benim sevdiğim oğlan
Bana yağlık sallıyor

171. Kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar

172. Ata binmiş gediyor
Püskül mırt mırt ediyor
Yürüsene gaynana
Oğlun elden gediyor

173. Puharenin gurumu
Gel durulu durulu
Sen ne zaman gız oldun
Çarığımın sırımı

174. Armudu daşlamalı
Altunda gışlamalı
Yar gapıdan geçişin
Cilveye başlamalı

175. Kaleden aşan gelin
Al yeşil guşan gelin
Gocan çirkin sen güzel
Gayret et boşan gelin

176. Değirmenin merali
Üç gün oldu göreli
Gınamayın gomşular
Yar gardaşdan ileri

177. Ey çığrığım çığrığım
Baş belası çığrığım
Goymaz ki yare gidem
Baş belası çığrığım

178. Tavuğum tara çıhdı
Ne gözel yere çıhdı
Sizin gibi gızların
Gıçından yara çıhdı

179. Gaynanam gara kedi
Dolapta yağı yedi
Yediğini aramam
Beni oğluna dedi

180. Sohu güm güm ediyor
Tütüncüler gidiyor
Benim sevdiğim oğlan
Tütüncülük ediyor

181. Gar yağar ipek gibi
Dökülür kepek gibi
Şorda bir it ürüyor
Yal yemiş köpek gibi

182. Bahçanızda gül var mı
Gül dibinde yol var mı
Bu gece varacağım
Karyolanda yer var mı

183.Uzun boyu nideller
Gısaları iteller
Orta boyun uğruna
Kunde$_o$bir kan edeller

184. Gınayı getir ana
Barnağı batır ana
Bu gece misafirim
Goynunda yatır ana

185. Kürtoğlu nara benzer
Boyu çınara benzer
Kürtoğlu'nun gözleri
Kaynar punara benzer

186. Denizin dibi mildir
Beni söyleten dildir
Bir sen söyle bir de ben
Bahalım dertli kimdir

187. Elif altından mim var
Duvar altında him var
Benim galbimde sensin
Senin galbinde kim var

188. Daş dönmüyor dönmüyor
Ağam attan enmiyor
Ağamın kirli karısı
Ölücelük vermiyor

189. Saçım uzun ördüler
Bölük bölük böldüler
Benim suçum neyidi
Gurbet ele verdiler

190. Haydin horan oynuyah
Biz horana doymuyah
Sonradan gelenleri
Biz düğüne goymuyah

191. Çorap ördüm birine
Düşdüm elin diline
Şu çorabı götürün
Serin yarin eline

192. Ocak başında minder
Minderi şeyle dönder
Eğer minder dönmezse
Nişanlımı tez gönder

193. Mani benim ezberim
Gan ağlıyor gözlerim
Şu Hatun'un yolunu
Ölenecer gözlerim

194. Saatin var mı yarim
Kordonu dar mı yarim
Öyle zor gurbetlik ki
Sararıp soldu yarim

195. Mektubum dört köşeli
İçinde gül döşeli
Ben uykuyu yitirdim
Senden ayrı düşeli

196. Ağıstos var ekim var
Hasta olsam hekim var
Benim gönlümde sensin
Senin gönlünde kim var

197. Koynundaki saati
Ver kuruyum kuruyum
Askerlik iki sene
Nasıl yarsiz duruyum

198. Gaya dibi garınca
Gül topladım boyunca
Adam bir hoş oluyor
Sevdiğini görünce

199. Fasülyeyi guruttum
Pişirmeyi unuttum
Gel (de) yarim gonuşah
Anam gili uyuttum

200. Kahve pişsin moralsın
Koy fincana durulsun
Benim sevdiğim oğlan
Sol böğründen vurulsun

201. Karşıda galaycılar
Kalay çalan yolcular
Yarin gelmiş diyorlar
Hanıya yalancılar

202. Kürün üstünde kürün
Yıldızlı şapka vurun
İki elin kandaysa
Bir yol gözüme görün

203. Karşıda at nallıyor
Üzengisi parlıyor
Benim sevdiğim oğlan
Tombur tombur terliyor

204. Sevda sır ile olur
Çalı bir ile olur
Gözdür aleme bakar
Gömil bir ile olur

205. Saatinin zenciri
Eniyor dizlerine
Gurban olam gaynana
Oğluyun gözlerine

206. Harmandadır abası
Çec üstünde yabası
Gızın gönlü olursa
Ne derimiş babası

207. Sabahın borusuna
Gün değmiş yarısına
Adam meyil mi verir
Yiğidin sarısına

208. Davarını heyliyim
Duzluğunu neyleyim
Senin gibi yiğidi
Altıma çul eyliyim

209. Çorabın ağına bak
Dönder de bağına bak
Eğer beni özlersen
Durdulu Dağı'na bak

210. Ocak başında kutu
İçinde harman otu
Eller ne derse desin
Kaynanam altın topu

211. Motor geliyor motor
İçinde üç kişi var
Bana dünür oluyor
Ağzında üç dişi var

212. Gapıya atlı geldi
Cebi kağıtlı geldi
Gardaşımın şekeri
Gızlara datlı geldi

213. Dabancamı yağlarım
Sağ böğrüme bağlarım
Ben bir öksüz oğlanım
Yarim diye ağlarım

214. Manime mast ederim
Canıma kast ederim
Senin gibi yiğidi
Altıma post ederim

215. Duvardaki siniler
İnil inil iniler
Gurbette yari olan
Kulakları çiniler

216. Tavuhlar tara çıhmış
Ne kötü yere çıhmış
Mani bilmeyen gızın
Yüzünden yara çıhmış

217. Hey havalı havalı
Çobanı çalar kavalı
Baban seni evermiş
Bırah da gel davarı

218. Gara tavuk depeli
Gulahları gupeli
Gız ben seni alırım
Gız olduğun şüpheli

219. Dam başında ot otar
Gızlara çalım satar
Çalımını neyliyim
Gece mitilde yatar

220. Yük üstünde halıyım
Halının bir dalıyım
Değme bana puşt oğlan
Ben bir yiğit malıyım

221. Mercimek kile kile
Doldurdum sile sile
Öyle cinim kızıyor
Bırakıp giden yare

222. Mercimek desdesiyim
Güzeller hastasıyım
Kız memen eğri bitmiş
Ben onun ustasıyım

223. Mercimekten aşım var
Ne belalı başım var
Karlı dağlar ardında
Cenderma gardaşım var

224. Gideni bak gidene
Boyu benzer fidane
Anası kurban olsun
Kış davarı güdene

225. Pınarın başı sarı
Dibi kum taşı sarı
Allah bana mı yazmış
Gözü göğ kaşı sarı

226. Şu giden üçe benzer
Emeği hiçe benzer
Öndeki benim yarim
Kınalı koça benzer

227. Almayı ata ata
Şeftali sata sata
Baş yastığım çürüdü
Yalınız yata yata

228. Tokat'ın mezerliği
İçinde üzerliği
Padişah gızında yoh
Yarimin güzelliği

229. Puharinin kurumu
Gel durulu durulu
Ben sana yar mi derim
Çarığımın sırımı

230. Madenüs ot değil mi
Yaprağı dört değil mi
Ben sevdim eller aldı
O bana dert değil mi

231. Tokat'ın taşı bende
Kumaşın hası bende
Çatlasın düşmünlürım
Güzelin hası bende

232. Irmağın adasına
Durayım gadasına
Bu gece misafirim
Yarimin odasına

233. Gidiyom gidemiyom
Sevdim terk edemiyom
Sevdiğim tel gönüllü
Huyunca gidemiyom

234. Çıktım kerpiç duvara
El ettim eski yare
Eski yar gurban olsun
Yeni sevdiğim yare

235. Mani benim manimdir
İşliğimdir donumdur
Mani bir güzel oğlan
Kim severse onundur

236. Bahçede yeşil hıyar
Boyun boynuma uyar
İkimizde bir boyda
Ayırmaya kim kıyar

237. Çorabın ağına bak
Dönderde bağına bak
Yari görmek istersen
Elbeyli dağına bak

238. Bisiklete binersin
Harmandan harmanlara
Yar bizim görüşmemiz
Bayramdan bayramlara

239. Gökte yıldız kol atmış
Mevlam neler yaratmış
Anası çirkin amma
Oğlun güzel yaratmış

240. Gül ektim kangal oldu
Büyüdü dal dal oldu
Yarim senin yüzünden
Düşmanlar kol kol oldu

241. Ben kayaya giderim
Kayayı kan ederim
Sizin gibi gızları
Altıma çul ederim

242. Elmayı soydum soydum
Yarin dizine koydum
Afiyet olsun yarim
Sen yedikçe ben doydum

243. Enteresi fişneden
Yar geliyor çeşmeden
Alacaksan al beni
Ben ellere düşmeden

244. Irafta altın darah
Ağlenin bizde varah
Bize güzel çoh olur
Biz de size yalvarah

245. Irafdaki siniler
El değmeden iniler
Mezerdeki kemikler
Yar yar deyi iniler

246. Irbıh almış eline
Su damlamış beline
Zabah çisesi düşmüş
Perçeminin teline

247. Su içinde dökme daş
Ağzım söyler gözüm yaş
Yine nerden geliyon
Okka püsküllü gardaş

248. Develer geter gider
Baş başa çatar gider
On beşine değen gız
G tünü atar gider

249. Almayım oluyorum
Sararıp soluyorum
Bir güzelin uğruna
Hastayım ölüyorum

250. Gara biber aç uçun
Yandım çatıh gaş uçun
Ana beni ere ver
Tek evladın baş'uçun

251. Adana'yı öveller
Gara biber döveller
İreşbere gız verme
Mesesinen düveller

252. Su gelir güldür güldür
Gel gız bardağın doldur
Cazı anan yoğusa
Beni pacadan endir

253. Sohu dibinde durdum
Yıldızlı altın buldum
Sen almadın noğördün
Senden alasın buldum

254. Gayaların yılanı
Gel dolanı dolanı
Adam öpüp sevmez mi
Ayağana geleni

255. Dağdan hayladım gurdu
Vardı gayıya vurdu
Deliganlı noğorsün
Sahallılar gudurdu

256. Enteremin moruna
Varmam köylü oğluna
Saat dahsa goluma
Gine girmem goynuna

257. Elinde bavulunan
Geliyor davulunan
Bu ayda da gelmezse
Fargı yoh gavurunan

258. Poşusu bende bende
At oynadı çimende
Gara yağız gencoğlan
Goğnüm galdı sende

259. Galeden endim düze
Su bağladım nergize
Yedi yıl hızmat ettim
Ala gozlü bir gıza

260. Manici başıyım ben
Cevahir daşıyım ben
Yarim eskere gitmiş
Yarin sırdaşıyım ben

261. Mani mani hoğudur
Mani yürek soğudur
Maniyinen yar gelmez
Cadıların koğudur

262. Ben gayada gışlarım
Sırma peşgır işlerim
Sizin gimi gızları
Serçe deyi daşlarım

263. Gavah başında garga
Vurdum endirdim harga
Yarden armağan gelmiş
Aşdım bahdım gavurga

264. Gayada yılan öter
Dibinde hurma biter
Nazlı yarin bağında
El değmedik nar biter

265. Gaya dibi gar mola
Attan düşen yar mola
Bacıları birikmiş
Gırıh yeri var mola

266. Kağnısında yedecek
O yar beni nedecek
Goltuğunda kitabı
Ohumaya gidecek

267. Mercimeği helleller
Yücelerde yelleller
Sizin gibi gızları
Teknelerde yallallar

268. Erik dalda besimiş
Dan yerleri ısımış
Anam yorgan vermemiş
Elin oğlu üşümüş

269. Ördeğisen göle gel
Şahin isen çöle gel
Hakikatli yarisen
Elettiğim yere gel

270. Ördek gizli süzüldü
Çimdi yola düzüldü
Düşman yerin gen olsun
Elim yarden üzüldü

271. Ördekliyim gazlıyım
Sivaslıyım sazlıyım
Sivas'tan bir yar sevdim
Onun için nazlıyım

272. Çaydan çıhdı bir melek
Elinde yeşil elek
Öpmedim ısdırmadım
Garalmış benek benek

273. Mani benim naçarım
Dilder gufer saçarım
Manimin kutusunu
Yar gelince açarım

274. Kalefirim kökleme
Dibinden ilikleme
Beni sana vermezler
Boş kapıyı bekleme

275. Mavi boncuk boğazda
Benim yarim Sivas'ta
Allah bizi gavuştur
Baharınan bu yazda

276. Yük üstünde anahtar
Tarlayı derin ahtar
Yarim orda onbaşı
Bende burda bayraktar

277. Şu dereden it gelir
İki bacı çift gelir
Söylersen mani söyle
Koluna kuvvet gelir

278. Bisikletim aynalı
Aynasını gırmalı
Oğlan çok güzel amma
Anası olmamalı

279. Yük üstünde halıyım
Halanın bir dalıyım
Maşallan den maşallah
Ben bir yiğit malıyım

280. Sohu güm güm ediyor
Gatırcılar geliyor
Benim sevdiğim oğlan
Gatırcılıh ediyor

281. Gaynanayı netmeli
Gaynar saca atmalı
Yandım gelin dedikçe
Alttan odun atmalı

282. Alma attım karşıya
Dolanda gel çarşıya
Şindiki zaman gızları
Bir kaşıcah turşuya

283. Kişe tavuğum kişe
Başından poşun düşe
Ben sana yar der isem
Dilim dibinden düşe

284. Oğlan davar sürsene
Bir kenara vursene
Allah nişannı vermiş
Tatlıcak tâ kalsana

285. Gara tavuh gaz gimi
Yumurtlamaz saz gimi
Dönüp dönüp bahıyor
Nişanlılı gız gimi

286. Oğlan adın İrecep
Gün mü buldun gelecek
Sohahlar buz bağlamış
Düşüp de geberecek

287. Hoca geliyor hoca
Sarığı var koskoca
Şindiki gızlar ister
Göğsü mendilli koca

288. Mani maniye himdir
Mani bilmeyen kimdir
Bir manide siz söylen
Bahah yangını kimdir

289. Davar yaysam yaz olsa
Yaydığım yer düz olsa
Çobanlıktan vaz geçmem
Arkadaşım kız olsa

290. Odaların kilimi
Sinilerin dilimi
Nerde olsa bell'olur
Zenginlerin gelini

291. Şo gecenin dumanı
Bu geceyi bürüdü
Gızlar halaya durdu
Sanki keklik yürüdü

292. Gara goyun güdelim
Galh sevdiğim gidelim
İkimizi görmüşler
Bu ellerden gidelim

293. Yeşil ceviz dalları
Sıva beyaz kolları
Yar yanına gelirdim
Gapamışlar yolları

294. Davar indi harısa
Söyle sözün varısa
Üç günüm yare gurban
Beş gün ömrüm varısa

295. Pencerede duran gız
Bayram oldu donan gız
Gurbansız bayram olmaz
Sana gurban olam gız

296. Şimşek olur çaharım
Gönüllere aharım
İncitmeyin yarimi
Hepinizi yaharım

297. Ayna attım çayıra
Şavgı vurdu bayıra
İkimizde sevdalı
Mevlam bizi gayıra

298. Dağlarda meşelerde
Gul suyu şişelerde
Ben sevdim eller aldı
Ben galdım köşelerde

299. Gidene bah gidene
Gül sarılmış dikene
Mevlam sabırlar versin
Gizli sevda çekene

300. Yemenimin uçları
Çıhamam yohuşları
Yare selam söyleyin
Yedi dağın guşları

301. Daş dönmüyor dönmüyor
Bulgur daşdan enmiyor
Ağamın kirli garısı
Daş bahası vermiyor

302. Ağpunar yolun olsun
Gel dolanı dolanı
Mustafa yarin olsun
Sar beleni beleni

Sinim sinim varıyor
Sinide neler geliyor
Yar dolandı geliyor

303. O yar dağda duramaz
Çalı çırpı gıramaz
O yar bana yaramaz

304 Deve gelir Mardin'den
Dolanır köşk ardından
Esme benzin sararmış
Şu Ali'nin derdinden

305. Kapımızın önü erik
Tavuklar çıkardır ferik
Üzümünen çerez yedik
Hanı bize ölücelik

305. Gah get oğlan işim var
Halıda yanışım var
Yiğirmiden bir âsik
On dohuz gardaşım var

306. Irafa fincan goydum
İçine mercan goydum
Gaynanamın adını
Guyruhlu sıçan goydum

307. Gaynananın metini
Yeter yetin g nü
Gelinler adam olsa
Gaynana eder metini

308. Gaynanam gara darah
O da başıma batar
Gaynatam da efendi
O da odada yatar

309. Koprünün altı nohut
Gaynana oğlunu ohut
Gebermeye nen galmış
Get de kefini dohut

310. Ne diyon emir gelin
Pacası demir gelin
Oğlanı ben doğurdum
G mü gemir gelin

311. Get kekliğim ot getir
Ağyarden mektup getir

Ağer yarim gelmezse
Kekilinden[4] dut getir

312. On paralar paslanır
Yar pacada yaslanır
Alama kömür gözlüm
Oh kiprikler ıslanır

313. Galefirsin galefir
Sende birsin ben de bir
Aldım yari elinden
Yiğidisen alabil

314. Yörü yolun olayım
Sallan golun olayım
Al işliğin üstüne
Gara yelek olayım

315. İlenger[5] gaymah için
Zeykirler[6] barnah için
Analar gız dormuş
Eloğlu sarmah için

316. Olandır özün bilmez
Cahildir sözün bilmez
Atı çaydan sulamış
Punarın gözün bilmez

317. Yörü yörü yörüde
Yürek yan[7] eride
Ayah nasıl yörüsün
Yar galınca geride

318. Gaşların yaş atıyor
Kipriğin oh batıyor
Azın attar tikânı [8]
Dilin şeker dartıyor

319. Ne duruyon pacada
İşliği alacada [9]

Baban seni eversin
Gurtulasın pacadan

320. Yemenimi yel attı
Sizin pâye[10] eletti
Ben bir şey bilmiyordum
Sizin gızlar öğretti

321. Dam başında ilenger
İlengeri dolan gel
Beni sana vermezler
Aptal ol da dilen gel

322. Gapıları gayalı
Ganıları dayalı
Benim bir yarim var ki
Gaymahamdan payalı [11]

323. Enteresi mavudan
Sensin beni avudan
Bir ala gözlü gelin
Beni evden sodan [12]

324. Gaşları gaşlar beni
Eşgın ataşlar beni
Bir kötüye sır verdim
Duyannar daşlar beni

325. Dama vardım dam deal
Penceresi yan deal
Bön[13] ben yari gördüm
Ölürsem de gam deal

326. Hindimin[14] ucu yilmez
Bunnara düşen gülmez
Bunnar bir gavur dinni
Gelin gıymeti bilmez

327. Paca paca got atar
Gızlara çalım satar

---

4 kekilinden: Kâkülünden.
5 ilenger: Lenger.
6 zeykirler: Yüzükler.
7 yan: Yağın.
8 tikân: Dükkân.
9 alacada: Bostan kapısı.

10 pâ: Üzeri tamamen yıkılmış yer,virane.
11 payalı: Üstün.
12 sodan: Soğudan.
13 bön: Bugün.
14 hindi: Yazma,baş örtüsü.

Çalımına s m
Aşam telisde[15] yatar

328. Dabancamın demiri
Fışganadır fışgana
Çifte gurşun doldurdum
Sıhacağım düşmana

329. Ben sana gel mi dedim
Temâ[16] del mi dedim
Çifte gapı dururken
Boranda[17] öl mü dedim

330. Su gelir ahmayınan
Ne olur bahmayınan
Çirkin gozel olur mu
Sar'altın dahmayınan

331. Sahallının sarısı
Gözel olur garısı
Çöplükte bir it ölmüş
Sahallıya darısı

332. Kât[18] içinde haşhaş
Dili bülbüllü gardaş
Dalar gahsın aradan
Gavuşah bacı gardaş

333. Gül ektim evlek evlek
Dadanmış gara lâlek
Dedim murad alıyım
Goymadı zalım felek

334. Oğlan gider oh gimi
Fes başında yoh gimi
Dönüb dönüb bahıyor
Nişannısı yoh gimi

335. Size vardım sahana
Sahan deal mahana
Eliminen eyledim
Kime bulam mahana

336. Dama vardım dam iki
Yıldız saydım on iki
Ellerin yari geldi
Hanıya bizim boz tilki

337. Punar başdan bulanır
Ener kevran sulanır
Ergen gızın adedi
Bir yörür bir bulanır

338. Gar yağar kürek isder
Damlara direk isder
Ergen goynu sert olur
Yatmıya yürek isder

339. Tut ağacı tut verir
Meymasını gıt verir
Ergen olan ergen gız
Sarıldıhça dat verir

340. Odun attım ocağa
Yanmam diyebilir mi
Ergen olan ergen gız
Sarmam diyebilir mi

341. Zabah oldu ışıyor
Horuzlar çırışıyor
Ganatlının ardından
Kel perçemin gaşıyor

342. Galefir ağıçları
Çiçek açar başları
Gara yılana bazer
Sevdümün gaşları

343. Enteresi tireden
Su doldurur dereden
Gece gündüz yalvarsam
Yazar m'ola yareden

344. A buğdayım buğdayım
Serayda gurudayım
Geçme bizim gapıdan
Ben seni unudayım

345. Başında gara papah
Dört yanı yeşil yaprah

---

15 telisde: Şiltede.
16 temâ: Temeği,camı.
17 boranda: Söğukta,kışta.
18 kât: Kağıt.

Gel sarılahgel yatah
Sonumuz gara toprah

346. Demir attım tarlaya
Parıl parıl parlıya
Gız olanın goynunda
Dombur dombur terliye

347. Elindeki dabanca
Sen mi oldun alence
Gözel gözel gızlara
Sen mi oldun pis goca

348. İt ürüyor ürüyor
Yüream titiriyor
Hay gidinin anası
Yarimi getiriyor

349. Çıh daldan erik döşür
Dibinde gayfe bişir
Her gayfe bişirmende
Beni ahlına düşür

350. Gayadibi yurdunuz
Ne çoh dava gördünüz
Kömür gözlü yarimi
Bana çoh mu gördünüz

351. Mendil yudum açılmaz
Saçandan[19] seçilmez
Kötüye varan gızın
Galbi gönü açılmaz

352. Darmene vardın mı
Eşşane bindim mi
Malın olmuş neyleyim
Zekâtını verdin mi

353. Garannıh gecelerde
Çoh gezdim pacalarda
Nerde bir gözel görsem
Ihdıyar gocalarda

354. Gar yayor yayor
Daşların arasında
Ne zaman gireciyik
Al yorgan arasına

19 saçandan: Saçağından.

355. Pacada yatan olan
Köynâ[20] keten olan
Nişannını el almış
Gaygısız yatan olan

356. Gaşıhlıh dolu gaşıh
Olunuz bana aşıh
Oğlunuzda gözüm var
Soyha zimei[21] dolaşıh

357. Altın yüzük periza
Selam eylen horuza
Ötmesin bu gececik
Yar geldi mehlemize

358. Aşam aşı bişiyor
Kepcesi yoh daşıyor
Şindik eve varasın
Keyfeniler[22] şaşıyor

359. Garşıda gara kedi
Anında keklik eti
Verin benim yarimi
Yıharım memleketi

360. Bu memeler hoşadır
Her biri bir paşadır
Vermen ergen eline
Ufalar yumuşadır

361. Dün geldim havlunuza
Nabalı[23] boynunuza
Ya bana bir yar bulun
Ya alın olunuza

362. Dereye güğüm goydum
Varın bahın doldu mu
Yare bir yüzük saldım
Barnağana oldu mu

20 köynâ: Gömleği.
21 zimel: Sicim.
22 keyfeniler: Yemek pişiren kadınlar.
23 nabalı: Günahı,vebali.

363. Pelit goydum patlıya
Yar eşikten atlıya
Yar eşikten atlarken
Düşman görüp çatlıya

364. İlengerde duz olsam
Ben bir böyük gız olsam
Yar gapıya gelişin
Evde yalınız olsam

365. Denize dalan bilir
Dalmıyan neyi bilir
Yari kötü olannar
Dünyayı yalan bilir

366. Enteresi şitari [24]
Niydiyim eyle yari
Yarim yar deal amma
Çektiğim elin arı

367. Yar yar dedim ayıptır
Yar üç gündür gayıptır
Yerin gön sabı
Yari bana görükdür

368. Bal goydum bal tasına
Havlunun ortasına
Oğlan püskül sallamış
Guluncun ortasına

369. Bal goydum yiyeceksin
Sevdim ne diyeceksin
Sevmediğim kötüye
Zornan vereceksin

370. Bal goydum yesin deyi
Yüreği yansın deyi
Yar üstüne yar sevmiş
Çatlasın ölsün deyi

371. Elma armut şeftali
Dalında var zerdali
Nar turunca hor gelir
Ayva dalın eğmeli

---

24 şitari: İpekli entari.

372. Manime mani getir
Yanıma yakın otur
Yedi çeşit meymanın
Adını bana getir

373. Uzun duvar vüm
Uzun oğlan dostu
Uzun oğlan hastolmuş
Onun için yaslıyım

374. Uzun uzun ot bitmiş
Bağdat yolunu tutmuş
Bıldırki sevdiğim kız
Bu yıl beni unutmuş

375. Hey histaği histaği
Ben yemem goyun yağı
İstanbul'dan mı geldi
Gollarıma gol bağı

376. Peştamalın göğüdü
Kimden aldın öğüdü
Ben üstüne düştükçe
Ne bek burnun böyüdü

377. Ördek göle süzüldü
Çimdi yola düzüldü
Düşman yerin gen olsun
Elim yarden üzüldü

378. Yat dizime dizime
Erbilerin yüzüme
Yine mi sürme çektin
Evler yıkan gözüne

379. Bahçede bal kabağı
Sunam altın tabağı
Ötmez olasın horoz
Ne tez ettin zabahı

380. Mendil yudum açılmaz
Saçağından seçilmez
Kötüye varan gızı
Gabli göğnü açılmaz

381. Gara goyun yayılır
Saçakları sayılır

Çıkma çöplük başına
Seni gören bayılır

382. Hey budala budala
Serçe gonmaz bu dala
Sen bana yar dağelsin
Üstüme bir mudara

383. Kara guş ben olayım
Kanatlıya gonayım
Esmem dikiş dikiyor
İğnesi ben olayım

384. Zabah oldu ışıyor
Horozlar çığrışıyor
Ganatlının ardında
Yar perçemin aşıyor

385. Dağda harman olur mu
Aşka ferman olur mu
Yana yana kül oldum
Küle derman olur mu

386. Elmayı ata ata
Şeftali sata sata
Yarim belim ağrıdı
Yalnız yata yata

387. Gelir üstü tekneli
Üstüne gül dökmeli
Kolayca yar sevilmez
Biraz kahrini çekmeli

388. Bir elmam var değil mi
Şu giden yarim değil mi
Yarim çite gidince
Çit demiri gırılmış

389. Ağaç dikili kaldı
Yakam sökülü kaldı
Eller yara kavuştu
Boynum bükülü kaldı

390. Tepsi üstü börekler
Kat kat olmuş çörekler
Sitem sözlü kızlara

Dayanır mı yürekler

391. Keklik kumda el eyler
Eşine gel gel eyler
İki gönül bir olsa
Yüce dağı yol eyler

392. Al kâat sarı kâat
Ağlarım saat saat
Sen orada ben burda
Nasıl olah ırahat

393. Çubuk ucu kehribar
Yar Osmanlı ben kibar
Cennetten Huri çıksa
Yine etmem ehtibar

394. Fırın üstünde fırın
Yıldızlı bürük bürün
İki elin kandaysa
Biyol gözüme görün

395. Kapıdayım kapıda
Kulağım tıpırtıda
Yarin gelmiş deyişin
Beş yüz altın kutuda

396. Bir su ver aşırmadan
Doldurup taşırmadan
Verin benim yavrumu
Aklımı şaşırmadan

397. Su gelir çağlamaktan
Osandım ağlamaktan
Dalda yaprak kalmadı
Yarama bağlamaktan

398. Evleri Fadime'li
Varıp da ne demeli
Fadime'nin gözünü
Gayfeltiye yemeli

399. Evlerinde yün tarar
Gönül sevdiğin arar
Sevdiğini almayan
Ölene kadar arar

400. Anşalar hatın olur
Ahdine bütün olur

Anşayı seven oğlan
Yanar da tütün olur

401. Kıvrım bağın kırılsın
Çal beline beline
Sevgili yarin ölsün
Ben alıyım yerine

402. İnce çektim süyümü
Yarim bilir huyumu
Teneşire çıkınca
Yarim koysun suyumu

403. Mendilim yele yele
Ben düştüm gurbet ele
Yedi mendil çürüttüm
Göz yaşı sile sile

404. Enterem benek benek
Kapıya vurdum değnek
Emmim oğlu dururken
El benim neme gerek

405. Bulgurun düğülcüğü
Seveller güçücüğü
Gitti gelirim deyi
Gelmez gâvur çocuğu

406. Develer gater gider
Yükünü tutar gider
Anneler zalim olmuş
Yavrusun atar gider

407. İlengerde tuz olsam
Büyük evde kız olsam
Yar gapıdan geçerken
Evde yalınız olsam

408. Küp içinde incim var
Sağ böğrümde sancım var
Kurban olam Allah'a
Gurbet elde yolcum var

409. Kına yolladım sana
Kınalan da gel bana
Yedi dağın çiçeği
Yuvarlan da gel bana

410. Oğlan adın İbala
Ekin biçer kabala
Beni sana vermezler
Çabala ha çabala

411. Oğlan adın Haydardır
Canım hayda huydadır
Beni sana vermezler
Çek atını çayda dur

412. Ülüzgar kaldır beni
At yarin ayvanına
Yarim seher uykuda
Sar beni yorganına

413. Kekliğe kafesim var
Yare pek hevesim var
Tez buldum tez yitirdim
Onun için yasım var

414. Kekliğim daş başında
Kınalı fes başında
Ben nasıl dayanıyım
Nişannım kırk yaşında

415. Almayı yarım yarım
Soyar yer dilim dilim
Elinen oynar güler
Bana der yarim yarim

416. Davar endi harısa
Söyle sözün varısa
Sana kurban oluyum
Güzel bacın varsa

417. Top vurdum kiliseye
Dolan da gel Asiye
Yedi cihan bir olsa
Yari vermem kimseye

418. Kaşları var şeylece
Gözleri var beylece
Sen bana nasıl isen
Ben de sana eylece

419. Bacadan bakan oğlan
Kekili sarkan oğlan

İçeri gel içeri
Kediden korkan oğlan

420. Cuvaramın incesi
Gönlümün ağlencesi
Bir akşam gel bir zabah
İlle Cuma gecesi

421. Cuvaramı ince sar
Ağrıyor parmaklarım
Ağır usul öp beni
Ağrıyor yanaklarım

422. Bacada kar kütüğü
Eski hurcun yırtığı
Senin de mi dilin var ?
Kırk kişinin artığı

423. Ben kayada kışlarım
İpek mendil işlerim
Sizin gibi kızları
Serçe deyi taşlarım

424. Hocaya bak hocaya
Hoca çıkmış bacaya
Acep kızlar dermola
Biz de varsak kocaya

425. Çek atın oynamasın
Çamuru boylamasın
Geçme bizim kapıdan
Yüreğim oynamasın

426. Petekte arı gördüm
Ben bugün yari gördüm
Keşke görmez olaydım
Benzini sarı gördüm

427. Elmayı atan bilir
Şeftali satan bilir
Kızların kıymetini
Yalınız yatan bilir

428. Sürün sürmeli kızlar
Göğsü düğmeli kızlar
Siz de sever misiniz ?
Sizi seveni kızlar

429. Atlı geliyor atlı
Üstünde kilim katlı
Sağ olsun anam babam
Hepisinden yar tatlı

430. Tabakamın gümüşü
Cilvedir yürüyüşü
Yine aklıma düştü
Kaş atıp da gülüşü

431. Göğde yıldız şak gider
Gâh eğlenir gâh gider
Yarim atın üstünde
Sandım padişah gider

432. Gökte yıldız ell'atmış
Mevlam neler yaratmış
Anası çavdar çalığı
Oğlun melek yaratmış

433. Tavşanı bıçakladım
Tüyünü saçakladım
Soyha kalasça yorgan
Yar deyi kucakladım

434. Başındaki poşular
Işıl ışıl ışılar
Sevdiyisem ben sevdim
Size noldu komşular

435. İlengerin kalayı
Kızlar çeker halayı
Her adam yar mi sever
Onun da var kolayı

436. Bir tutam çıra yaktım
Tozluk bağı örmeye
İstanbul'dan tel gelmiş
Yarim seni görmeye

437. Dolmuş geliyor dolmuş
Dolmuşa kızlar dolmuş
Benim sevdiğim oğlan
Dolmuşa şoför olmuş

438. Yeşil ipek yel aştı
Saçım uzun dolaştı

Yarinen konuşurken
Çingen geldi fal açtı

439. Dere boyu gidemem
Yedi deve güdemem
Verin benim yarimi
Ben yârimsiz gidemem

440. Hey aşlama aşlama
Eşkalmayı daşlama
Söylersen mani söyle
B yemeye başlama

441. Akşam aşıp gidiyor
Aklım şaşıp gidiyor
Aklım fikrim hep sende
Dağlar aşıp gidiyor

442 Evlerinde halı var
Halının hardalı var
Şaştım Allah ne yeyim
Her yerinde balı var

443. Amanın amanınan
Yaz gelir dumanınan
Ben seni değişirim
Bir kalbur samanınan

444. Çorabın ağına bak
Dönder de bağına bak
Güzelleri sorarsan
Elbeyli dağına bak

445. Çarığım üzülüyor
Ökçeden büzülüyor
Yıldızeli kızları
Köşede büzülüyor

446. Dam üstünde arılık
Benzim oldu sarılık
Eller çit çit geziyor
Bize düşmüş ayrılık

447. İbiş İbiş'e benzer
Para gümüşe benzer
Şo mehlenin gızları
Erkek çebişe benzer

448. Bizim havlu böyükdür
İçi dolu geyiktir
Şo mehlenin gızları
Fistanıma peyiktir

449. Oğlan adın Üsüyün
Kesene gül basıyım
Anan çeksin kahrını
Ben bağrıma basıyım

450. Galefir gutuyunan
İçinin otuyunan
Demedim mi ben sana
Konuşma kötüyünen

451. Evlerinde kaşıklık
Böyle m'olur aşıklık
Demedim mi ben sana
Sevdikçe alışırık

452. Kapıdan dudu geçti
Elini yudu geçti
Kapı seni kırarım
Yarim ne dedi geçti

453. Ben bir dere atladım
Yitirdim kefiyemi
Kefiyemi ararken
Ben buldum Safiye'mi

454. İğne soktum söğüde
Yeni geldim öğüde
Mevlam beni yazar mı
Burma bıyıh yiğide

455. Kavaktaki kargalar
Kavak dalın ırgalar
On beşine değen kız
Ardın önün ırgalar

456. Sap kağnısı geliyor
Bülbül figan ediyor
Öpersen aha gerdan
Küpem sana ne diyor

457. Sakallı sağır olur
Kulağı ağır olur

Sakallıynan yatanın
Gerdanı yanır olur

458. Kara koyun kaş koyun
Gel dağlardan aş koyun
Yarinden ayrılanın
Adını "Berdoş" koyun

459. Kavağa karga geldi
Gönlüme dalga geldi
Yarin kulaç kolları
Boynuma halka geldi

460. Keser attım ocağa
Şavkı düştü bucağa
Yavrum nasıl büyüdün
Sığmaz oldun kucağa

461. Gitme yarim pazara
Uğratırlar nazara
Sen gitme baban gitsin
Karşıdaki mezara

462. Kayseri'ye var da gel
Kara sakız al da gel
Sakalına bit düşmüş
Eyce tıraş ol da gel

463. Elma attım al gelin
Yanakları bal gelin
Umarım kocan ölsün
Sen de bana kal gelin

464. Köprü altında çiçek
Motorlar geçmeyecek
Bir kızın nişanlısı
Sigara içmeyecek

465. Dolmuş geliyor dolmuş
Dolmuşun rengi solmuş
Hele bakın şu kıza
Ne güzel gelin olmuş

466. Ocak başında kaldım
Kendimi yere çaldım
Şu kızların içinde
Bir beni çirkin sandım

467. Analar hatun olur
Sevgisi bütün olur
Anaya uzanan dil
Yanacak odun olur

468. Gel benim hindi gönlüm
Yüceden indi gönlüm
Güllere konmaz iken
Dikene kondu gönlüm

469. Bacada dura dura
Ayaz aldı sesini
Gel içeri sevdiğim
Doğrultayım fesini

470. Oğlan adın Aptulla
Atı yoldan saptırma
Ben bir emlik kuzuyum
Beni kurda kaptırma

471. Manici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Sana bir nişan versem
Koynunda taşır mısın

472. Kahve piştiği yerde
Pişip taştığı yerde
Güzel çirkin aranmaz
Meyil düştüğü yerde

473. Iraftaki siniler
El değmeden iniler
Yari gurbette olan
Sağ kulağı çiniler

474. İbrik almış eline
Su damlamış koluna
Sabah çisesi düşmüş
Perçeminin teline

475. Irmağı geçen atlı
Altında kilim katlı
Anam babam sağ olsun
Hepisinden yar tatlı

476. Kar yağar karış karış
Kesildi alış veriş

Ben seni seveceğim
İster küs ister barış

477. Manime mast ederim
Canıma kast ederim
Sizin gibi kızları
Altıma post ederim

478. Tuzlanın tuzu gibi
Melerim kuzu gibi
Ben de murat almadım
Ellerin kızı gibi

479. Dağları gezer oldum
Okuyup yazar oldum
Yarim senin derdınden
Kurudum gazel oldum

480. Bahçelerde hurmayım
Yeşil başlı turnayım
Başkasını seversem
Gençliğime doymayım

481. Felek sen bir feleksin
Dibi delik eleksin
Aldın yari elimden
Daha neye gereksin

482. Kerpiç kerpiç üstüne
Çıkmam kerpiç üstüne
Kırk yıl kocasız kalsam
Varmam kuma üstüne

483. Irafta üzüm baba
Salkımı düzüm baba
Bir can bir canı sevmiş
Ayırma gözüm baba

484. Mani mani peşine
Bak feleğin işine
Yare benzer aradım
Dek gelmedim eşine

485. Dağlarda kar kalmadı
Yürekte fer kalmadı
Daha çok yazacaktım
Mektupta yer kalmadı

486. Yari gönderdim yola
Gözlerim dola dola
Bulutlara yalvardım
O yare gölge ola

487. Mektup yazdım kareden
Dağlar kalksın aradan
Dua edek sevdiğim
Kavuştursun Yaradan

488. Mektup yazdım yaz idi
Kalemim beyaz idi
Daha ok yazacaktım
Mürekkebim az idi

489. Mektup yazdım kış idi
Kalemim gümüş idi
Daha çok yazacaktım
Parmaklarım üşüdü

490. Sıra sıra kovuşlar
Yarim askere başlar
İzin verin yarime
Yüzbaşılar çavuşlar

491. Mani maniyi açar
Manide kaldım naçar
Kırılsın bu kollarım
Yarsiz yorganı açar

492. Irafa koydum tarak
Yarim aramız ırak
Ben aklına gelince
Postaya mektup bırak

493. Altınsın ağa yarim
Sallan gir bağa yarim
Koçum yok kurban edem
Can kurban sana yarim

494. Armudu taşlayalım
Dibinde kışlayalım
Kağıt kalem al yarim
Maniye başlayalım

495. Altın tespihim şak şak
Küstü isen barışak

Aramızda dağlar var
Mektubunan konuşak

496. Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Yar aklıma gelince
Sızılıyor dizlerim

497. Oğlan heyben var mıdır
İçi dolu nar mıdır
Yüz altın istiyorlar
Hiç haberin var mıdır

498. Oğlan adın İsmail
İsmine oldum mail
Beni sana vermezler
İster öl ister bayıl

499. Yarim naçar ağlama
Gündür geçer ağlama
Bu kapıyı kapayan
Bir gün açar ağlama

500 Karamuğun kurusu
Geçti güzel sürüsü
Sürüsünden bana ne
Yaktı beni birisi

KAYNAK KİŞİLER:

1. Âşık İsmeti (Abdulkadir Namlı), 3, Numaralı mani derlenmiştir.
2. Ahmet Balak, Kartalca, 46 yaş. 02.02.1988, 92, 93, 94, Numaralı maniler derlenmiştir.
3. Ahmet Baldık, Der. Mustafa Baldık, 1989, 301, Numaralı maniler derlenmiştir.
4. Arife Canpolat, Akkuzulu ,1948, Der. Hakan Canpolat, 7.5.1995, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 295, 296, 297, 298, 299, 300, Numaralı maniler derlenmiştir.
5. Ayhan Bulut, Durdulu, İlkokul 5. Sınıf öğr. 12.6.1988, 78, 79, 80, 81, 82, 83, Numaralı maniler derlenmiştir.
6. Ayşe Durna, Güney, 55 yaş. O.Y.D., Der. Seyfettin Yılmaz, Lise Öğr. 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, Numaralı maniler derlenmiştir.
7. Ayşe Gülbahar, Kayadibi, 55 yaş. O.Y.D., Der. T. 11.5.1995, 75, 76, 77, Numaralı maniler derlenmiştir.
8. Damılı Kadınlar Grubu, K.Kişi: Hülya Aydın, 1968, Gülseren Aydın, 1972, Dürdane Aydın, 1958, Nazik Aydın, 1928, Der. Mehmet Aydın, Lise Öğr. Der. T. 03.05.1988, 368-408, 410-445, Numaralı maniler derlenmiştir.
9. Döndü Emiroğlu, Der. Cevdet ÇiftciK.Kişi: Döndü Emiroğlu, Menşürlü, Der. T. 10.6.1995, 100, 101, 102, Numaralı maniler derlenmiştir.
10. Durdu Yılmaz, 324, 329, 333, 335, 338, 350, 358, 452, 456, Numaralı maniler derlenmiştir.
11. Emin Sakal, Der. Emin Şakal, Aylı, 12.6.1988, 159, 160, 161, 162, Numaralı maniler derlenmiştir.
12. Fadime Gedik, Apaköy, 75 Yaş. O.Y.D. Der: Nuri Kılıç, Lise Öğr. Der.T. 10.6.1995, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, Numaralı maniler derlenmiştir.
13. Fadime Kültür, Der. Muzaffer Yalman 28.2.1995, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, Numaralı maniler derlenmiştir.
14. Fatma Ayık, Derleyenler:Necmiye Ayık, Elmas Ayık, K.Kişi Fatma Ayık, Kabasakal, 18.3.1988, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185,

186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 171, 172, 173, 174, 175, 176, Numaralı maniler derlenmiştir.

15. Fatma Develi, Der. Türker Develi, Tatlıcak, Lise Öğr. K.Kşi: Fatma Develi, 1988, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, Numaralı maniler derlenmiştir.

16. Fatma İmamoğlu, Der. Rüstem Deveci, Hanlı Lise Öğr. K.Kişi: Fatma İmamoğlu, 24.05.1988, 84, 85, 240, 241, 242, 243, 244, 266, 267, 268, Numaralı maniler derlenmiştir.

17. Fatma Yıldız, Karalar, 90 yaş. 1989, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 158, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, Numaralı maniler derlenmiştir.

18. Güllü Kaya, 8.2.1985, 152, 154, 155, 156, 312, 315, 321, 328, 330, 332, 345, 349, 364, 446, 454 numaralı maniler derlenmiştir.

19. Hatun Kavaklı, Gazibey, Der. Ramazan Kavaklı, 11.51995, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, numaralı maniler derlenmiştir.

20. Haydarlı Kadınlar Grubu, Elif Özüduru, Der. Ahmet Özüduru, Haydarlı, Lise Öğr. K.Kişiler: Elif Özüduru, 44 yaş. Zeynep Çakır, 44 yaş. Zeynep Aslan, 48 yaş.6.2.1995, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, Numaralı maniler derlenmiştir.

21. Hilal Aras, Der. Hilal Aras, Çallı, İlkokul 4. Sınıf öğr. 12.6.1988, 95, Numaralı maniler derlenmiştir.

22. Hüseyin Şeker, Çallı, Lise. 15.6.1993, 62, 63, 64, 65, 66, 117, 118,119,120, Numaralı maniler derlenmiştir.

23. Mahmut Koçak, Karalar, 313, 316, 323, 327, 331, 346, 347, 360, 448, 451, 455, 457, 460, Numaralı maniler derlenmiştir.

24. Mahmut Ulaştepe, Derleyici, Herekli, İlkokul 5. Sınıf öğr. 12.6.1988, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 144, 115, 116, Numaralı manileri derlemiştir.

25. Meryem Delibaş, Durdulu, 52 Yaş. Der. Birol Delibaş, Lise Öğr. 7.5.1995, 98, 99, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, Numaralı maniler derlenmiştir.

26. Mihriban Çınar, Der. Süleyman Çınar, K.Kişi: Mihriban Çınar, 2.2.1989, 278, Numaralı maniler derlenmiştir.

27. Necmiye, Elmas Ayık,Kabasakal, dt. :1988, 147 Numaralı maniler derlenmiştir.

28. Ömer Sarıkuş, Gazibey, Lise Öğr. 1988, 273, 274, 275, 276, 277 Numaralı maniler derlenmiştir.

29. Serdar Çıbıkçı, Hayırbey, 10.6.1995, 6, 7, 8, 9 Numaralı maniler derlenmiştir.

30. Sümbül Alakoç, Sarıdemir, Der. Mahmut Demir, 15.6.1988, 168, 169, 170, Numaralı maniler derlenmiştir.

31. Şerif Kuzgun, Der. Muzaffer Yalman (Çaypınar), 28.2.1995, 16, 17, 18, 19, Numaralı maniler derlenmiştir.

32. Şükran Yılmaz, Karalar, dt.: !987. 314, 317, 318, 322, 334, 342, 343, 352, Numaralı maniler derlenmiştir.

33. Teberik Cebeci, Güney, 35 yaş. Der.T.: 1988, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 289, 290, 291, Numaralı maniler derlenmiştir.

34. 292,293,294,320,336,340,344, 351,353,359,362,363,365,453, 458,459,151,153, Numaralı maniler derlenmiştir.
35. Ülkü Elmalı, İlkokul 4. Sınıf öğr. 12.6.1988 maniler derlenmiştir.
36. Ümmihan Demir, 40 Yaş. O.Y.D. Derleyen: Mahmut Demir. 26.03.1988, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231,Numaralı maniler derlenmiştir.
37. Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, dt.: 19.31995, 1, 2, 4, 5, 311, 319, 325, 326, 337, 339, 341, 348, 354, 355, 356, 357, 361, 366, 367 ,409, 447, 449, 450, 41, 42, 43 ,44, 45, 46, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 269, 270, 271, 272, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 163, 164, 165, 166, 167, 148, 149, 150, 54, 55, 157, Numaralı maniler derlenmiştir.
38. Zeynep Arslan, Derleyen: Süleyman Çınar, Lise Öğr.,Damılı, K.Kişi. Zeynep Arslan, dt.: 2.2.1989, 109, 110, 111, 112, 113, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, Numaralı maniler derlenmiştir.
39. Zöhre Akkaya, Çaypınar, Derleyen: Ömer Yalman, Lise Öğr. 15.6.1995, 96 ,97, 287, 288, Numaralı maniler derlenmiştir.

B. AĞITLAR

İlbeyli yöresinde başta gelen halkbilim ürünlerinden birisi de ağıtlardır. Ağıt kültürü yönünden yöre çok zengindir. Eğer ciddi bir şekilde derlense, yöre ağıtları ciltlerce kitap olur. Ölen kişilerin ardından söylenen ağıtların nasıl ortaya çıktığı konusunda bir fikir verebilir düşüncesiyle, biz önce konuya ağıt söyleme olayından girmek istiyoruz.

Yörede ağıdı genellikle kadınlar söyler. Nadiren erkeklerinde ağıt yaktığı görülür. Ağıdın söylendiği mekan ölünün kadın veya erkek oluşuna, evde yada evinden uzak bir yerde oluşuna göre değişir. Ölen kişi genç bir erkek ve ölüm olayı evde olmuşsa, kadınlar gelenek icabı ölünün odasından çıkarılıp başka bir odaya alınırlar.

Oda bir anda ağlama sesleriyle dolup taşar. İlk önce ölünün annesi orada bulunanlardan birinin boynuna sarılıp ağlamaya başlar. Boynuna sarıldığı kişi, kızı, kız kardeşi, görümcesi veya bir yakını olabilir. Anne sesini yükselterek acılı bir makamda ağıt sözlerini söylerken, odada bulunan diğer kadınlar "oy hi hi hi..." diye ona karşılık verirler. Genellikle ağıdın ilk iki dizesini söyler, üçüncü dizeye geçmeden, "oy hi hi hi..." ünlemiyle nefeslenir. Kadınlar, ağlayana yine aynı ünlemle karşılık verirler. Ağıdın üçüncü ve dördüncü dizelerini söyler tekrar durup bir süre ağladıktan sonra yeni bir dizeye başlar. Eğer ağıcı birinin boynuna sarılmamışsa iki yumruğunu göğsüne yada başına vurarak ağıdını sürdürür. Oturduğu yerde ellerini dizlerine vurarak ağlamak da yörede yaygın bir ağlama şeklidir. Nadiren, olayın şoku içerisindeki ağıtçının, saçlarını yolmaya veya elbisenin düğmelerini koparmaya çalıştığı da görülen vakıalar arasındadır. Odada bulunanlar en yaşlısından başlamak üzere sırasıyla ağıtçının boynuna sarılarak onun ağıdını dinlerler.

Anne iyice yorgun düştükten sonra, ölünün kız kardeşi veya başka bir yakını ağıt söylemeye başlar. Bu kez ağıt eden kadın en yaşlı olandan başlamak üzere sırasıyla odadakilerin boynuna sarılarak ağıdını devam ettirir. Bu arada haber duyup gelen kadınlar en yaşlı olandan başlamak üzere sırasıyla içerdekilerin boynuna sarılarak ağıda katılırlar.

Yörede ağıtçılığıyla ün yapmış kadınlar bulunmaktadır. Ağıtçı kadınlar ölü evine giderek, ölünün en yakınından başlamak üzere sırasıyla orada bulunan kadınların boynuna sarılarak ağıt yakar. Sesleri kısılıncaya yada iyice yorgun düşünceye kadar kadınlar bu şekilde ağıt söylemeyi sürdürürler. Ağıt, yörede tören özelliğinde olmayıp, tabi şekilde seyreden bir olaydır.

Ölen kişi kadınsa bu kez aynı olaylar ölünün bulunduğu odada ve yanı başında gerçekleşir. Tabi ki ağıtlar ölen kişilere söylenen ağıtlarla sınırlı değildir. Hemen hemen üzüntü duyulan her konu üzerine ağıt yakılır. Ayrıca yöreye, Şarkışla, Yıldızeli, Altınyayla, gibi yörelerin ağıtları da dilden dile yayılmak suretiyle gelmiştir. Biz bunların kendi yörelerinde unutulmuş olabileceklerini düşünerek bunlardan da birkaç örnek almayı uygun bulduk.

Kimlere ve nelere ağıt yakılır ? Sorusuna açıklık getirmek için, yöre ağıtlarını konularına göre şöyle sıralayarak sunmayı uygun buluyoruz:

1. Ölenlerin Ardından Söylenen Ağıtlar:
a. Genç yaşta ölenlere söylenen ağıtlar.
b. Kaza sonucu ölenlere söylenen ağıtlar.
c. Hastalık sonucu ölenlere söylenen ağıtlar.
d. Askerde ölenlere söylenen ağıtlar.
e. Gurbette ölenlere söylenen ağıtlar.
f. Ünlü kişiler için söylenen ağıtlar.
g. Haksız yere öldürülenlere söylenen ağıtlar.
h. Doğal felaketler sonucu ölenlere söylenen ağıtlar
ı. İntihar ederek ölenlere söylenen ağıtlar.
2. Sosyal Olaylar Üzerine Söylenen Ağıtlar:
a. Seferberlik üzerine söylenen ağıtlar.
b. Ayrılık üzerine söylenen ağıtlar.
c. Haksızlık, adaletsizlik üzerine söylenen ağıtlar.
d. Kız kaçırma olayı ile ilgili söylenen ağıtlar.
e. Boşanma ve terk edilme üzerine söylenmiş ağıtlar.
f. Gelin giden kızlar için söylenmiş ağıtlar.
g. Kıtlık üzerine söylenmiş ağıtlar.
h. Şikayet-sitem üzerine söylenen ağıtlar.
3. Doğal Afetler Üzerine Söylenen Ağıtlar
4. Hayvanlar İçin Söylenen Ağıtlar
5. Çevre ve Yerleşim Yerleri İçin Söylenen Ağıtlar
Şimdi, bu konularla ilgili ağıtlardan örnekler verelim:

1. Ölenlerin Ardından Söylenen Ağıtlar:

a. Genç yaşta ölenlere söylenen ağıtlar:

YARAMIŞ KÖYÜNDEN BİR AĞIT

Osman'ın mendili saman sarısı
Yürekten çıkar mı gardaş acısı
Düşmana vermesin gardaş acısı
    Osman bu dünyadan göçtü gidiyor
    Ecel şerbetin içti gidiyor

Salacam da musallayı dolaştı
Gara haber Yaramış'a ulaştı
Bacıların goyun gibi meleşti
    Bağlantı

Babam baş ucumda döker kanlı yaş
Gulağıma gelir ses yavaş yavaş
Salacama yetiş İnönü gardaş
    Bağlantı

Mezerimi eşin sarpa bayıra
Lacivet ceketim verin hayıra
Körpe kuzumu da Allah gayıra
    Bağlantı

Gapımızın önü bir küçük bostan
Al kanlar içinde yatıyor Osman
Ayrıldım gidiyom eş ile dosttan
    Bağlantı[25].

GAZİBEY KÖYÜNDEN MUSA'NIN AĞIDI

Helikgil'in Musa adı verilen genç askerden döner dönemez ölür. Bu gencin ölümü üzerine ağıtçı Meryem tarafından bu ağıt söylenir.

Eller mezerini eşer derine
Devlet teskereyi vermiş eline
Çok yazık eyledi öksüz geline
Ağlen yiğit ağlen elinen bile

Gülü'moldu böyük evin bekçisi
Ceran yiğit şu özlerin herkçisi
Hiç gelmiyor Merzifon'un yolcusu
Ağlen yiğit ağlen elinen bile

Heç olmuyor ahşamınan zabağı
Boş mu kaldı fincan ile tabağı
Beşikte ağlıyor Dilber bebeği
Ağlen yiğit ağlen elinen bile

---

[25] Kaynak kişi: Hacı Çırakbel, Yaramış 1950, Lise, dt.: 22.10.1996

Anası da bunu çezmiş belemiş
Bacıları arhasıra melemiş
Mağarim askerde dilek dilemiş
Sılaya varınca ölüyüm diye

Emmisine yakın musalla taşı
Çırpınıp ağlıyor güççük gardaşı
Yoklamaya gelmiş asker yoldaşı
Ağlen yiğit ağlen elinen bile

Şubede de teskeresi mühürlü
Karavana yemiş içi zehirli
Soysuz Hacı'nın da sözü gahirli
Ağlen yiğit ağlen elinen bile

Gelin cahal, kara yağlık bağlanmaz
Yiğitin üstüne yiğit öğülmez
Sen kötü ağlıyon Kiraz gelini
Bu keleş kayına böyle ağlanmaz[26]

AYLI KÖYÜNDEN SULTANIN AĞIDI

Sultan, Baharözü Köyü'ne gelin gitmiş ve orada ölmüş. Bu ağıdı kaynanası söylemiş.

Baharözü yolu kepir
Atlar gelir güpür güpür
Kalk gelip odayı süpür
Şimdi kayınbaban gelir

Narince gelin narince
Keten atmamış gulunca
Biz Sulatanı'gız belliyoh
Kekilin bölük görünce

Gelin yaptırmış yuvayı
Düdük döndermez havayı
Eller yuyumcalık etmiş
Sultan'ın allı sevayı

Sultan'ımın gözü oyma
Gara yerler doydu m'ola
Elbağliler gözlüyorki
Sultan gelin geri gele[27]

---

26 Kaynak Kişi: Hatun Kavaklı, Gazibey 1919, Oyd. dt.: 05.02.1994
27 Kaynak Kiş: Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, oyd, dt.: 20.11.1988.

DELİİLYASLI GENCİN AĞIDI

Düğnükkaya denilen yüksek tepede Ermenilerden kaçarken düşüp parçalanan Deliilyas lı gencin ağıdı:

Düğnükten kendini atmış
Ağzına çalılar batmış
Ağlı işlik göğ gazaki[28]
O da al ganlara batmış

Düğnükgaya, Düğnükgaya
Eşin benzer doğan aya
Gelin, eşim gelir ise
Gurbanını çifte eyle

Düğnük Gaya, Düğnük Gaya
Eşin benzer doğan aya
Ağ odasını donatmış
Yatamamış doya doya[29]

NAFİYE'NİN AĞIDI

Nafiyem gızarın hası
Fadiğe vurdun fesi
Gurşun değmiş dolanıyor
Anam diye gelir sesi

Ilık ılık gelen yazlar
Böyük göle inen gazlar
Gurşundan haberi yoktur
Sunam kekilini düzler

Sırtında da güz asbabı
Gılığı öksüz gılığı
Gavgadan mı geldin gızım
Gan olmuş gara beliği

İlkindi günü ağildi
Gah sunam suyunu doldur
Ağlentere göğlü eşarp
Fesi bir tarafa eğdir[30]

EBESİL KÖYÜN'DEN MENEVŞE'NİN AĞIDI:

Nişanlısının ölümünden birkaç hafta sonra üzüntüden ölen Menevşe'nin ardından, bibisi(halası) Navga(Nefika) söylemiş.

Yol üstünde morca çiçek
Yel değerde morcalaşır

---

[28] Gazaki: Kısa ceket

[29] Kaynak Kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, oyd, dl.: 20.11.1988.

[30] Kaynak Kişiler: Ömer Şahin-Keziban Şahin, Güney, dl.: 18.10.1994

Menevşe'nin gara saçı
Gara yerde garcalaşır

Kadanı alayım öğnük
Hani ya seni kuşanan
İpek asbabı giymemiş
Guru yerlere döşenen

Taburdan esker bölünmüş
Cendermeler bilir m'ola
İnce Hacım esker olmuş
Anam duysa gelir m'ola[31]

TATLICAK KÖYÜNDEN DERLENEN BİR AĞIT:

Odaya vardım üzüme
Vurdum dizime dizime
Gar gaharda yaz gelirse
Minnet ederim kuzuma *(Kuzum oy oy)*

Mezerinin böğrü delik
Dinliyorum çıkmaz soluk
Gar gaharda yaz gelirse
Vallah çıkar bölük bölük *(Kuzum oy oy)*

Gapıya kazan kuruldu
Köylü başıma derildi

Uyuyorsan uyan yavrum
Emmin dayın hep yoruldu *(Kuzum oy oy)*

Gapımızın önü mezer
Yel eserde kumu tozar
Açın bakın şu mezeri
Gülüm alayından güzel *(Kuzum oy oy)*[32]

KARALAR KÖYÜNDEN BEKİR'İN AĞIDI:

23.01.1988 günü genç yaşta hastalanarak ölen Bekir KALIN'ın ağdı. Bu ağıdı Çongar köyünden şimdi hayatta olmayan Bedir KARAKUŞ söylemiştir.

Evimizden çıktın geri gelmeye
Bırahmaz ezrail canım almaya
Yapıştı gelince hemen Hanlı'ya
Yanıyorum bana kar diye gardaş

---

[31] Kaynak Kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, oyd, dl.: 21.11.1988.

[32] Derleyen: Türker Develi, Tatlıcak, lise öğrencisi. Kaynak kişi: Fatma Develi, 90 yaş. dt.: 26.11.!088.

Uzadı yolların dolanır başım
Zalim ezrail de bırahmaz peşim
Daha otuzunda tazedir yaşım
Gidiyorum elin ver diye gardaş

Ölüyorum gardaş haberin olsun
Söyleyin babama buraya gelsin
Nazlı yar ağlayıp saçını yoldun
Babam, "Bekir nerde" der diye gardaş

Eşimin duvağı yüzünde kaldı
Ne bilsin onlarda tez gelir sandı
Çift gelen gardaş da yalınız döndü
Eşime haberin var diye gardaş

Ağlaman bacılar bana ağlaman
Ah edipte kareleri bağlaman
Öldüğümü guzulara söylemen
Murat'ı avutmak zor diye gardaş

Üç tane yavrumun hepsi ufak
Güneş görmeyince açılmaz tefek
Her gün arabaya gelir gülerek
İçinde babamız var diye gardaş

Cenaze gelince deliye döndü
Baba bir sen değil herkes de yandı
Ne bilsin yavruyu gelecek sandı
Gelmemiz ebedi zor diye gardaş

Ahmet Turan gardaş babama söyle
Emir Hak'tan geldi ne yapak beyle
Varınca Murat'ı teselli eyle
Ölmedi babanız den diye gardaş

Sivas vilayetim Karalar köyüm
Kuruldu kazanım kaynıyor suyum
Kaynatam Duran da Adozel dayım
Duyarsa zapetmek zor diye gardaş

Yavrularım ömrün uzun eylesin
Mevlam kimselere verme beylesin
Gördü Bedir hallerimi söylesin
Emanet Allah'tan can diye gardaş[33]

---

[33] Kaynak Kişi: Bedir Karakuş, Çongar. oy, dt.: 25.03.1990.

DELİİLYAS BELDESİNDEN "CELÂL OĞLAN" AĞIDI:

Bu ağıdın uzun hikâyesi ve 103 dörtlükten oluşan metni tarafımızca bir makaleyle yayınlanmıştı[34]. Burada sadece bu ağıdan yöremizde söylenen dörtlüklerini vermekle yetiniyoruz. Merak edenleri için ağıdın kısa hikâyesi şöyledir: Celâl Oğlan, Sivas'ın Altınyayla ilçesine bağlı Deliilyas beldesindendir. Döndü isimli bir kızla nişanlanır ve başlık parası biriktirmek için uzun süre, o yıllarda yapımı süren Sivas Çimento Fabrikasının inşaatında çalışır. Döndü'ye olan sevgisi ve para biriktirme mecburiyeti yüzünden kuru yerlerde yatar, kuru ekmekle idare eder; sağlığına önem vermez. Ancak, yavaş yavaş amansız bir hastalığa yakalandığının farkında değildir. Aradan zaman geçer ve düğün yapmak üzere Celâl Oğlan Delilyas'a gelir. Düğün tarihi belirlenir. Şarkışla'ya gidilerek evlenmek için gerekli başvurular yapılır. Ancak Şarkışla'dan dönünce Celâl aniden hastalanır ve günlerce yatar. Düğününe bir hafta kalınca iyileşir gibi olur. Yakınları bundan cesaret alarak düğünü ertelemezler. Tüm düğün hazırlıkları tamamlanır. Ertesi gün Celâl'in düğünü başlayacaktır. O akşam Celâl yeniden rahatsızlanır ve can çekişerek ölür. Onu ve nişanlısı Döndü'yü çok seven Deliilyas halkı yasa boğulur. Ardından ağıtlar yakılır ve bu ağıt Anadolu'nun bir çok ücra köşelerine kadar yayılır.

---

34 Geniş bilgi için bkz. Kadir Pürlü, "Celal Oğlan Türküsü ve Bu Türkünün Doğuş Hikâyesi". *Revak 99*, Sivas 1999, s.35-48.

1. Kapımızın önü yonca
Yonca kalkmış dam boyunca
Bu yoncayı kim biçecek
Celâloğlan olmayınca

2. Bağdat Teyze, Bağdat Teyze
Ne dedinde geldin bize
Üç kızınan davet gezdik
Bizim düğün kadı güze

3. Aşağıdan kuş geliyor
Sesi bana hoş geliyor
Celal'i götüren taksi
Dolu gitti boş geliyor

4. Çimentonun büyük ordu
Kaynatam talime durdu
Yıkılasca şu çimento
Benim Celal'imin yurdu

5. Evlerinin önü arpa
Kır at gelir kırpa kırpa
Celâloğlan can veriyor
Kollarını çırpa çırpa

6. İpek mendil dane dane
Yudular serdiler güle
Ana Cela'i yudular
Baş ucunda döne döne

7. Aşağıdan gelen atlı
Atlının yüreği dertli
Döndümde ardıma baktım
Celal'in kapısı kitli

8. Sivas'ta da büyük ordu
Babamda talime durdu
Benim eşim ölmez idi
Ellaham çimento yordu

9. Ağlayıpta güleceğim
Çatlayıpta öleceğim
Yengeler kapıya geldi
Vur davulcu bineceğim

10. Celâl odada yatıyor
Yorganını yel atıyor
Ne yatıyon Celâl oğlan
Nişanlını el satıyor

11. Davarı vur yunnağa
Aha Celâl'in konağa
Her cehizim şöyle dursun
Beş tane de yün tarağa

12. Elif Bacı, Elif Bacı
Ne ağlarsın acı acı
Bana ağlama diyorlar
Yok mu bu derdin ilacı

13. Vurulmuşlar ağlı başı
Nede güzel yakışıyor
Bu gelin buranın değil
Emsalleri bakışıyor

14. Ağlenlere pullu keten
Nede güzel yakışıyor
Karalı bayrak kaldırdık
Emsalleri bakışıyor

15. Emmim kızı Makbule'yi
Ben kınada yatırırım
Buna da kader diyorlar
Bu kaderi batırırım

16. El bayrağı aldan olur
Yusuf kaldırmış karadan
Kalemini devre çalmış
Celâl'i güva yaratan

17. Selam söylen Makbule'ye
Vardığı yer yayla imiş
Ne deyimde ağlayayım
Bizim kader böyle imiş

18. Kar yağar tipi olunca
Çoban davarı çekince
Gökte melekler ağladı
Karalı bayrak kalkınca

19. Sana diyorum Makbule
Ne ağlıyon bağırarak
Ala çehiz yazdırmadım
Tütün kahve dağıtarak

20. Ağ evlüğü süpürmedim
Pullu keten ata ata
Celâl eşim can veriyor
Yüreğini tuta tuta

21. Bizde Şarkışla'ya gittik
Beraber bindik trene
Bize nazar değer diye
"Kaynım" diyorum sorana

22. Ağ evlüğü süpürmedim
Pullu keten ata ata
Celâl bana altın etmiş
Kuru yerde yata yata

23. Açın kapıyı kapıyı
Duyanlar gelsin sesime
Pullu keten haram olsun
Soyha kalasca fesime

24. Ağıl dolu davarınan
Ben bulamadım tadını
Mevla'm bir bebek verirse
Koyun Celâl'in adını

25. Ne inişin başındayım
Ne yokuşun düzündeyim
Bana dulluk yakışır mı
Daha on beş yaşındayım

26. Evlerinin önü arpa
Arpa değil soğan imiş
Bizim evde bir düğün var
Düğün değil figan imiş

27. Sekiz geyim çorap ördüm
Sekiz kaynım giysin deyi
Sandım açtım poşu verdim
Celâl guva olsun deyi [35]

[35] Kaynak kişiler: Ahmet Balcı, Menşürlü 1933, oy. 9-10 numaralı dörtlükler derlenmiştir. dt.: 28.11.1994. Celal Kaya, Hanlı 1936, oy. 13, 14 numaralı dörtlükler derlenmiştir. dt.: 11.12.1994. Hatun Kavaklı, Gazibey 1919, oyd. 11, 15, 16 numaralı dörtlükler derlenmiştir. dt.: 05.02.1994. Muteber Pürlü, Karalar 1930, oyd. 17 numaralı dörtlük derlenmiştir. dt.: 27.12.1993. Âşık Talip Kılıç, Hocabey 1934, İlkokul, 12 numaralı dörtlük derlenmiştir. dt.: 16.03.1994. Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, oyd. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 numaralı dörtlükler derlenmiştir. dt.: 1986-1993 arası muhtelif tarihlerde.

b. Kaza sonucu ölenlere söylenen ağıtlar:

DURDULU'DAN DÖNDÜ'NÜN AĞIDI:

Olay 1940'lı yıllarda olmuş. Döndü'nün nişanlısı Veli tarla sularken kaynı İbrahim'i nişanlısı Döndü'nün evine göndererek tabancasını istetmiş. Döndü tabancayı İbrahim'e vermiş o anda nasıl olduysa tabanca patlamış ve Döndü yaralanarak ölmüş. Ardından bu ağıt yakılmıştır.

Karşıda aynalı mezar
Mustantik keşfini yazar
Ağlamayın ana bana
Setende uğradı nazar

Acı pınar soğuk akar
Doktor yaresine bakar
Niye yüz dönderdin anam
Üç gün duran ölü kokar

Pullu biyazı başında
Gümüş mutlağı döşünde
Döndüm gelin olmuş gider
Mevlüt aynın on beşinde

Alnında destek kekili
Kim olsun onun vekili
Döndüm gelin olmuş gider
Gözleri sürme çekili[36]

ŞAHLI (DOĞUPINAR) KÖYÜNDEN NAZELİ'NİN AĞIDI:

Nazeli Şarkışla'nın Şahlı köyünden nişanlılı bir kızdır. Nişanlısı Hacı Durak, saklaması için tabancasını ona verir. Nazeli tabancayı götürüp yükün arkasına gizler. Ancak kardeşi silahı bulur ve harmanda Nazeli'ye şaka yapayım derken onu vurur. Kuşluk vakti vurulan Nazeli ikindi vakti nişanlısının kucağında ölür. Bu ağıdı Nazeli'nin annesi söylemiştir.

Hacı Durak,Hacı Durak
Silahı elinden bırak
Ben kızımı gelin verdim
Yolu yakın kendi ırak

Göğde uçan yeşil turna
Turnam kanadını kırma
Muhtar Memed kayıt görmüş
Biri ipek biri sırma

Aman Nazelim Nazelim
Nazelim dünya güzelim
Malamayı doldururken
Elinde kalmış gözerin

---

36 Müjgan Üçer özel arşivinden alınmıştır. 22.12.1989.

Sabahınan bize geldi
Savrulup da geze geze
Nazel kızım ceç ediyor
Mor kekili toza toza

Sabahınan kaydı yükü
Hatın kızım oldu türkü
Muradını alsın deyi
Vurutmuşlar altın börkü

Bostana dikerler çalı
Nazelim bahçanın gülü
Bir kurşunla adam ölmez
Ellaham oğlumuz deli

Kele Nurettin, Nurettin
Kız Kezo sen mi öğrettin
Bir kurşunla adam ölmez
Kara ciğerim doğrattın

Duvağını verdim yeşil
İndi gitti ışıl ışıl
Önü zehmeriye geldi
Dineltmen Nazelim üşür[37].

BEDİRLİ KÖYÜNDEN YAKUP'UN AĞIDI:

Yakup Tokmak öğretmendir. 1979 yarıyıl tatilinden dönerken Tekirdağ'ın Çorlu ilçesi yakınlarında arabasıyla kaza yapmış ve üç çocuğuyla birlikte ölmüştür. Bu ağıdı Yakup'un annesi Emine söylemiştir.

Evimizin önü kavak
Deli oldum aklım savak
Yavrum gece getirdiler
İki tabut yalın ayak

Sobaya otladım helik
Ezelden ciğerim delik
Yavrularımı koymuşlar
Kara perçem bölük bölük

Yağmur yağar, sular yere
Gün açılır nergiz nere
Yakup, Yakup diye ağlar
Bacıların gelmiş eve

Kırıldı kanadım kolum
Yoktur tutunacak dalım

---

37 Kaynak kişi: Güzel Pürlü-Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme tarihi: 11.11.1989.

Dört adam birden ölür mü
Üç torunum, bir de oğlum[38]

GÜNEY KÖYÜNDEN FARİS'İN AĞIDI:

1965 yılında Faris Almanya'dan izne gelmiş. Meletmez denilen yere azık götürmüş. Traktör sürmeyi iyi bilmediği halde biraz tarla sürmek istemiş. Ancak traktörü geri geri kaçırarak dereye uçmuş ve traktörün altında kalarak can vermiş Bu ağıdı aynı köyden İso (Hüseyin Yurt) söylemiş.

Debrece basmış da tutmamış fren
Cansız yere atmış olmamış gören
Bir doktor yoktur ki yaranı saran
Kaldırın motoru alın Faris'i

Zalim motor geri geri alıyor
Yavruları al kanını yalıyor
Akşam üstü kara haber geliyor
Kaldırın motoru alın Faris'i

Pek derin ağlıyor Döndü bacısı
Kınaman komşular ciğer acısı
Bu yiğit de Almanya'nın yolcusu
Kaldırın motoru alın Faris'i

Yeğenim elbisen yüksek kumaştan
Nasıl havalandın düştün yamaçtan
Döşeği topraktan yastığı taştan
Kaldırın motoru alın Faris'i

Yaşlı babasının gözü görmüyor
Dili tutup hatırını sormuyor
Yaralı değil ki doktor gelmiyor
Kaldırın motoru alın Faris'i

Zaten bizim bayramımız karalı
Ok olmuş kirpikler kaşlar karalı
Ağır yıka hoca yeğen yaralı
Kaldırın motoru alın Faris'i

Haydi gidek mezerenin başına
Karalı yazılmış mezar taşına
Aman haber vermen gelin eşine
Galdırın motoru alın Faris'i

Yeter Hüseyin'im bu kadar yeter
Ateşim yanarda dumanım tüter
Virane bağlarda bülbül mü öter
Ötüşüyor yavruları Faris'in

[38] Kaynak kişi: Emine Tokmak (Çapıtbaş), Bedirli (ölümü 1985), nakleden: Celalettin Tokmak, Bedirli, Öğretmen. derleme tarihi: 13.08.2002.

Yeter Hüseyin'im burada kalsın
Bu derdi duyanlar yansın ağlasın
Hep de halaları kara bağlasın
Kaldırın motoru alın Faris'i[39]

c. Hastalık sonucu ölenlere söylenen ağıtlar:

GAZİBEY KÖYÜNDEN MEVLÜD'ÜN AĞIDI:

Gazibey köyü Hacı Emingil sülalesinden Mevlüt, Uzunyayla Örenşar'da değirmende çalışırmış. Ağır bir çuval kaldırmış ve iç organları zedelenmiş. Hastalanıp köyüne döenen Mevlüt kısa bir süre sonra ölmüş. Bu ağıdı aynı köyden Meryem adlı ağıtçı kadın yakmış.

Yüce dağa yol yaptırmış
Camızlarım ensin deyi
Mevlüt emmisine küsmüş
Bana bedel versin deyi

Harman yerinde koğuşu
Mahmut üstünün çavuşu
Bedel verip alacahtıh
Mevlam etti bu döğüşü

Bana verin püskülünü
Kağat içinde sahlayım
Mallar tarçığa çıhınca
Gedip de dağı yohiayım

Yenileyin guş dadanmış
Ağ odanın duvarına
Babam oğlu arz ediyor
Alınyurd'un pınarına

Gana içememiş
Güççük destinin suyunu
Öğretmiş de binememiş
Gır atın doruh tayını

Sallan sarı camız sallan
Sana gever dahacağım
Mevlüt cırıda çıhınca
Ben boyuna bahacağım

Ağızdan ganlar boşandı
Hocalar önlük guşandı

---

39 Kaynak kişi: Hüsne Toy, 50 yaşında, dl: 11.12.1988. Son altı dörtlük Güney köyünden Ünv. Öğrencisi Erdoğan Toy'dan alınmıştır.

Derdi yeğin babam oğlu
Teneşire bek döşendi[40]

KARALAR KÖYÜNDEN DURAN'IN AĞIDI

Karalar köyünden Emine'nin ölen kocası Duran'a yaktığı ağıt şöyledir:
Gel yiğidim, gel yiğidim
Bu yıllık da dur yiğidim
Sarı pınar yeğin bitmiş
Tırpan alda gir yiğidim

Eşim de Tokadın bağı
Dökülmüş gül kolanyağı
Bana ağlamasın demen
Devrildi kaynatamın dağı

Hayırsız'a ektik arpa
Yağmur yağar sere serpe
Eşimin va'di varıdı
Sümbüle edecekti küpe

Amanımız amanımız
Gar yağıyor dumanımız
Bu zamanlar yolcu gitmez
Bizim devlüm* zamanımız

Fırgatlı gönlüm fırgatlı
Böyük tarlamız ırgatlı
Bana ağlamasın demen
Zati gönlümüz fırgatli[41]

SORGUNCUK KÖYÜNDEN TAHİR'İN AĞIDI:

Tahir Haymana'ya göçmüş ve orada hastalanıp ölmüş. Bu ağıdı bacısı Salime yakmış.
Yozuda Yozgat'a yürür
Mezerini otlar bürür
Sağ olur gardaş gelirse
Çayırını geri alır

Haymana'nın yolu uzak
Bulutlarda oldu süzek
Eğer gardaş gelmez ise
Kahirli bir mektup yazak

---

40 Ağıdı söyleyen: Gazibey köyünden Ağıtçı Meryem, Derleyen: Ramazan Karaklı, Kayanak kişi: Hatun Kavaklı, Gazibey 1919, yyd., dt.: 05.02.1994.

* **devlüm:** Ot, ekin, herk, harman gibi iş zamanı.

41 Vezzuha Pürlü, Karalar.

Haymana'ya endi yozu
Hâbeyinen* gelir gazi
Beşikte öksüz yatıyor
Gardaşın sürmeli gızı[42]

GAZİBEY KÖYÜ'NDE KIZAMIKTAN ÖLEN ÇOCUKLARIN AĞIDI:

1955 yılında kızamık hastalığından ölen Fatma ve Hacı Sırıklı'nın çocukları Ürüştü(Rüştü), Mevlüt, Karabey, Fatma ve Gülnâme'nin ağıdı. Bu ağıt Gazibey köyünden meşhur ağıtcı Meryem Kavaklı tarafından söylenmiştir.

Kızamıktan kızarıyor yüzleri
Öksürükten dumanlanmış gözleri
Çiğdeme çiçeğe saldık kızları
Ürüşdüm, Mevlüdüm ille Garabâm

Fatoğom, Gülnâmem ille Mevlüd'üm.
Ürüşdüm de can veriyor ağırdan
Garabâm de su istiyor pınardan
Mevlüd'ümün gönlü geçmiş davardan

Bağlantı
Mevlüdüm de beş bebeğan gökçeği
Dağlarda bitiyor türlü çiçeği
Gızların beline taktık bıçağı

Bağlantı
Sende niye geldin Durdu bacısı
Güçcük bebeklerde mahşer yolcusu
Duyduyusa ağlar Hacı emmisi

Bağlantı
Hacı da mektibi gahirli yazmış
Bizim dağlar garın aldımı deyi
Mamoyu da İstanbul'a yolladıh
Beş bebek buraya geldimi deyi
Bağlantı [43]

GAZİBEY KÖYÜNDEN BİR AĞIT:

Olay 1920-1921 yılları arasında olmuş. Hatun Kavaklı'nın babası Maraş'a çalışmaya gitmiş. Döndüğünde hastalanıp ölmüş. Onun ardından bu ağıdı Ağıtçı Meryem söylemiştir:

Sen bir beğ oğluydun ata binerdin
Gara camızınan başa dönerdin
Yüz elli davara gırklık çalardın
Ah ne deyim gara yerler öğündü

---

* **hâbeyinen:** heybe ile.

42 Vezzuha Pürlü, Karalar.

43 Derleyen: Ramazan Karaklı, Gazibey, Lise Öğrencisi. Kaynak kişi: Fatma Sırıklı, Gazibey, 60 yaşında, oyd., dt.: 11.05.1995.

Eller ceket geydi yiğit soyundu
Kağnıya bindirmiş sarı urganı
Üstüne örtmüşler Maraş yorganı
Musa'sı evli de, Hacı ergeni

Bağlantı

Maraş'ın dağında ceket biçtirmiş
Sılaya varınca giyeyim deyi
Evine de tek gün misafir olmuş
Hasan'ı Keziği seveyim deyi

Bağlantı
Maraş'ın suyu da acı içmeye
Depeleri yüksek gonup göçmeye
Hocalar oturmuş kefen biçmeye
Bağlantı
Bekarlarda demiryola çekildi
Hastalandı armut gibi döküldü
Halil gardaşıyın beli büküldü
Bağlantı[44]

GÜNEY KÖY'ÜNDEN DOĞUM ÜZERİNE ÖLEN GELİNİN AĞIDI:

Bu ağıdı ölen gelinin annesi yakmış.
Gapısının önü mezer
Geline de değmiş nazar
Yerine gelin gelirse
Allı bohçaları bozar

Tuttum mezerin başından
Kuzum ayrılmış eşinden
Sen gencidin ben öleydim
Suyu goayaydın döşümden

Düştüm Yüreğr'in yoluna
Dayan iki dizim dayan
Zehmeride gelin ettim
Uyan sürmeli kuzum uyan

Düşümdede halay çektim
Tutturdular beni başa
Çamur kardın, suva çaldın
Yavrum emeklerin boşa[45]

---

[44] Kaynak kişi: Hatun Kavaklı, Gazibey. Derleme tarihi: 05.02.1994

[45] Derleyen ve kasete kaydeden: Ümmügülsüm Karakaş Kaynak kişi: Hasan kızı Meliha Durna, Güney 1959, derleme tarihi: 30.09.1994.

SÖĞÜTCÜK KÖYÜNDEN OSMAN'IN AĞIDI:

Osman hastalık sonucu Söğütcük köyü'nde ölmüş. Bu ağıdı hanımı Suna yakmış.

Söğütcük'ün büyük özü
Humara benziyor gözü
Aralarda iskan olmuş
Osman'ın sevgili kızı

Haydi anam bizde gidek
Soyha tren yürümeden
Yetimini teslim edek
Kefen suyu kurumadan

Uyandım ki yar koynumda
Ölüm yok imiş aynımda
Ürüyamda nenni çaldım
Bebek yoğumuş böğrümde[46]

AĞIT:

Irmak kıyısında balık avladım
Dalgıcımı altın tele bağladım
Ellerin adamı gelip gittikçe
Elimi koynuma soktum ağladım

Bir çintinyan diktim astarı kare
Filime çektiler ciğerim yare
Doktor bulamadı derdime çare
Çaresiz dertlere düştüm ağlarım

Bir kuş konmuş hastanenin başına
Döne döne el eğliyor eşine
Duyar kardeşim de düşer peşime
Çaresiz dertlere düştüm ağlarım[47]

d. Askerde ölenlere söylenen ağıtlar:

SÖĞÜTCÜK KÖYÜNDEN MEHMET'İN AĞIDI:

Askerde suya düşerek boğulmuş. Bu ağıdı hanımı Fatma yazmış

Fatma gelin koygun ağlar
Yine dumanlandı dağlar
Buyurun bir kahve için
Cenazeyi kılan beyler

46 Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme tarihi: 20.01.1999.

47 Kaynak kişi: Arife Canpolat, Damılı.

Elaziz'in kara taşı
Yandı ciğerimin başı
Havut eşimin arkadaşı
Acep sorsam ne der ola

Düz yoldan kamyon aşar mı
Yüz başısı şaşar mı
Bir tabur asker içinde
Tek Mehmet suya düşer mi

Mehmet de denize getmiş
Sanki muradına yetmiş
Hemi gelin hemi güva
Felek buna ayıp etmiş

Ketenimin pulu ince
Bürünürüm yar gelince
Varmam eşim gardaşına
Emsallerin gelmeyince

Eşim camiden geliyor
Birem birem basa basa
Dalgıçlar sudan çıkarmış
Ganlı sular kusa kusa

Eşim camiden geliyor
Paltosunu geyinerek
Anası duymuş ağlıyor
Dizlerine dövünerek

Anasının adı Fatma
Neceattin'i okutma
Neceati'n daha küçük
Öksüz mektebine katma

Evlüğünde dolanıyom
Eller beni kıskanıyor
Girdim güççük odasına
Oy dedikçe sesleniyor

Gapımızın önü basma
Eşim alayından yosma
Gurban olayım gaynana
Üç oğlum var bana küsme[48]

48 Mehmet Yılmaz, Karalar 1944, ilkokul, dt.: 09.05.1996.

GÜNEY KÖYÜNDEN KABALIOĞLU HALİL'İN AĞIDI:

Halil Güney köyündendir. Askerde ölmesi üzerine bu ağıt söylenmiştir.

Gır atımı bağladın mı
Tabancamı yağladın mı
Sana diyom Fadik Bacı
Doya doya ağladın mı

Vurun gır atın gemini
Kimse sürmesin demini
Tez gel Hacı gardaş tez gel
Govdular Durdu gelini

Emmiyin de adı Datlı
Bacıyın yüreği dertli
Tez gel Hacı gardaş tez gel
Kitli kaldı boz kanatlı

Çavuşlar sağda duruyor
Bandolar dertli vuruyor
Alay gumandanı gelmiş
Nereli diye soruyor

Yaslı benim gönlüm yaslı
Kasaturam kında paslı
Arkadaşlar haber vermiş
Demişler aslı Sivas'lı[49]

ÇONGAR KÖYÜNDEN ASKERDE ÖLEN DANIŞ'IN AĞIDI:

Danış, seferberlik de şehir olur. Hacı Ömer adlı kişinin tek erkek evladı olduğu için, bu olay çok acıklı olmuş ve bu ağıt yakılmış. Bu ağıdı aynı köyden Selver karı ve Danış'ın annesi Eşe söylemiş.

Oğlumun da adı Danış
Gel alış yüreğim alış
Tek oğlumu öldürdüler
Ağlasana bacım Mavuş

Kapıda kağnısı eğli
Dayağı üstüne bağlı
Ömer ağa elin oğlu
Ağlasana bacım Mavuş

Gülbahar'ın benzi soldu
Döndü iptikinden oldu

---

49 Meryem Yıldırım, Söğütcük.

Nasıl kıydın kadir Mevla'm
Dört ananın bir tek oğlu[50]

KAYADİBİ KÖYÜNDEN SEFER'İN AĞIDI:

Sefer yılanlarla oynamayı çok severmiş. Askerliğini yaparken yılanlarla oynamanın kurbanı olmuş. Yılanın biri çizmesine girerek onu sokmuş ve Sefer birkaç saat sonra ölmüş. Bu ağıdı Sefer'in bacısı Hayriye söylemiş.

Çizmesine kan bulaşmış
Ucuna yılan dolaşmış
Ne de soyha yılanımış
Gardaş kaçtıkça ulaşmış

İçerde başım bağlıyor
Gözmen'de bacım ağlıyor
Büyük bacısı oturmuş
Gardaşa destan söylüyor

Yandı yürek alışıyor
Kaş kipriğe karışıyor
Ben gardaşa öldü demem
İstanbul'da çalışıyor

Kara çayır sarı yılan
Dolan soyha yılan dolan
Ben gardaşa öldü demem
Yalan kara camız yalan[51]

Yapraklı'nın başı pınar
Akar bulanı bulanı
Gelin kız düğüne gelmiş
Arar dolanı dolanı

Sandığımı açamıyom
İpeklimi seçemiyom
Gadanız alayım eller
Altınımdan geçemiyom[52]

e. Gurbette ölenlere söylenen ağıtlar:

TONUS'LU (ALTINYAYLA'LI) GENCİN DESTANI:

Ağıda konu olan genç, Maraş'a çalışmaya gitmiş ve ölmüş. Bu ağıdı ölen gencin annesi söylemiş.

Maraş'dan da geldi aba
Anasını aldı çaba
Öğlenleyin uşah geldi
Bozuluyor bizim oba

---

50 Meryem Yıldırım, Söğütcük.
51 Camız yılanı yermiş. Yedikten sonrada büyük bir iştahla yalanırmış.
52 Karalar köyü kadınlar gurubu. Vezzuha Pürlü, Güllü Kaya, Fatma Pürlü

Damımızın ardı kaya
Yağmur yağar siye siye[53]
Şimdi benim yavrum gelir
Ağcasını giye giye

Ahşamınana müdür gelir
Elektirik yana yana
Emmim oğlu Mehmet ağa
Başucumda döne döne[54]

GÜNEY KÖYÜNDEN DERLENEN BİR AĞIT:
Hasta oldum bir odada imam yok
El atıp da gözlerimi yuman yok
Gözlüyorum anam, gelen giden yok
Ağlatman anamı oğlun gelir den[55].

Hasta oldum bir odaya yatırın
Sağıma soluma yastık getirin
Ben ölüyom beni anama götürün
Ağlatman anamı oğlun gelir den.

Anam çıkar yollarıma bakarsa
Top top eder saçlarını yolarsa
Ben gelmeden nazlı yarim çıkarsa
Ağlatman anamı oğlun gelir den.[56]

f. Ünlü kişiler için söylenen ağıtlar:
YILDIZELİ'NİN SUBAŞI KÖYÜNDEN HACI AHMED'İN TÜRKÜSÜ:

Hacı Ahmed meşhur bir eşkıyaymış Sivas'da asılarak öldürülmüş. Bunun yanı sıra kardeşi Mustafa'yı da asmışlar. Bu olay tahminen 80-90 yıl önce olmuş.

Kaleden kaleye attılar beni
Bebek deresinde tuttular beni
Bir çift süvariye kattılar beni
Alınan tutuldum ona yanarım

Sivas beylerinden imdat anarım
Bizde geldik Yenihan'ın düzüne
Kan görünmez Mustafa'nın gözüne
İnanmayın zabitlerin sözüne

Bağlantı
Sivas'ın dağları alçaktır, alçak

---

53 Siye siye: İnce ince
54 Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme tarihi: 19.01.1988.
55 den: deyin.
56 Derleyen Ümmügülsüm Karakaş, belirtilen kaynak kişi ve derleme tarihi.

Hacı Ahmed dediğin bir ünlü kacak
Suçluyu suçsuzu Sivas da seçek

Bağlantı
Altıma attılar bir ala cicim
Boynuma taktılar bir yağlı sicim
Sicim kırıldıda yetmiyor güzüm

Bağlantı
Bile idim karanlığa girmezdim
Kapılar yıkıp da mallar almazdım
Canlar tatlı imiş cana kıymazdım

Bağlantı
Tahta köprü derler girdik boğaza
İşte gidiyoruz kanlı Sivas'a
Paytonun üstünde durduk namaza

Bağlantı
Köyümü sorarsan adı Subaşı
Akıttı didemden gan ile yaşı
Beni asıyonuz asman gardaşı

Bağlantı
Sıracın evleri ırmağa yakın
Hacı Ahmed geliyor boyuna bakın
Sağına soluna hamaylı takın
Bağlantı [57]

GÜNEY KÖYÜNDEN İLYAS PEHLİVANIN AĞIDI:
İlyas pehlivan bıçaklanarak öldürülmüş. Bu ağıdı Çongar köyünden Selver karı (kadın) yakmış:

---

57 Kaynak kişiler: Vezzuha Pürlü, Karalar. Haci Ali Öztürk, Güney 1926. Abdurrahman Yıldıran, Sivas Belediyesi Huzurevinde kalmaktadır. Gör.t.: 07.08.1995

Çopur

Ellez bahçe çeviriyor
Ganni Hacı deviriyor
Ağlasana Esme gelin
El yarinden ayırıyor

Dağlar geymiş allı karalı
Siyeciler iki sıralı
Şakışla dan kağıt gelmiş
Pehlivan getmez yareli

Küküm ana Küküm ana
Bak gövdem boyandı gana
Hastanede bulamazsan
Sivas'ın gerisin ara

Kapımızın önü yazı
Gayuna goyallar guzu
Bize düğün kuracahdı
Kadersiz Goğşen'in gızı

Odasına verin helik
Yağarnısı çifte delik
Hacı'ya da bıçak vermiş
Ese'nin fermanlı kolik

Tarlamızın başı çayır
Ağil Ellez oğlan ağil
Acel geldi, vâde yetti
Ganni'nın kuvveti değil

Sivas'ta atılan toplar
Mezerimde biten otlar
Ağlensene Gadir gardaş
Dohturlar asbabın toplar

Ayağında gara kelik
Perçemleri bölük bölük
Teneşire çıkarmışlar
Yağırnısı çifte delik

Ellezin de atı donu
Kazaya dağıldı ünü
Ellez oda yaptıracak
Goynunda mı galmış sanı

Gara beliğin örek mi
Gelin göğnünü görek mi
Ellez'in Esme yarini
Onu Gadir'e verek mi

Yusuf gardaş, Yusuf gardaş
Mezerime dikin bir daş
En güççüğü Gadir gardaş
Düşmandan alın öcümü

Ellez güreş tuttu m'ola
Yarini unuttu m'ola
Kemal Paşa düğün kurmuş
Acep ora gitti m'ola

Odasına serdim hasır
Var mı bu sözümde kusur
Kolları ardında bağlı
Nola gedeyidi esir

Anşa bacı, Anşa bacı
Çengelli kamanın ucu
Ellez döğüşe gidiyor
Yohmuyumuş arkacısı

Birikin emmim uşağı
Guşanın gayrı guşağı
Yudurman anam yudurman
Yükteki ganlı döşşeği

Donsuz Hoca, Donsuz Hoca
Kama mı yolladın gece?
Hacı sana oğulm'olur?
Pehlivanı öldürünce

Davul zurna vuruluşun
Pehlivanlar derilişin
Buna nasıl can dayanır
Kispet geri verilişin

Gapısı gıbleye bakar
Bostanında güller kokar
Irız eylen bu gelini
Vallaha bu gelin cıkar

Sana diyom ganlı Hacı
Meses başına dikile
Çopurun ganlı uşağı
İlahi kökten söküle

Şarkışla yarış ediyor
Pehlivanlar hep gediyor
Kağıt gelip okunuşun
Ya gardaşları ne diyor

Mehmed
Memmed

Halı sererler sedire
Selam söylerler müdüre
Elinde ki ganlı gama
Nola değeydi Gadire[58]

EŞKIYA ÇÖLLO'NUN AĞIDI:

1303 'de bir yiğit töredi
Dağlar inliyor geliyor Çöllo
Sıyırmış martini almış eline
Koca Kayseri'yi kırıyor Çöllo

Bir yiğit töremiş avşar ilinde
Söyleniyor memleketin dilinde
Giderken görmüşler Sivas yolunda
Kır atı kırdırmış gidiyor Çöllo

Adım Çöllo değil İsmail Ağa
Boyun eğmez idim paşaya beye
Seksen atlıyınan Haceddin Bey'e
Onlara da meydan vermedi Çöllo

Adana vilayet Kayseri merkez
Şerinden korkuyor dünyada herkes
Çöllo'nun vurduğu Kürt ile Çerkez
Tavuk mu zannettin insanı Çöllo

Kızlar altın takmaz oldu saçına
Evrakların gitti Çin-i Maçin'e
Gazeteler yazdılar Moskof içine
Titirettin Firengistan'ı Çöllo

Neçe* deniz gezdim, neçe karada
Neçe merkezlerde kaldım arada
Eveyik deresinde muhasarada
Ordan da kurtardı bu canı Çöllo

Çöllo kalkmış Kayseri'den kaçıyor
Dört yanına sarı lira saçıyor
Çuhayı, Kutnuyu martininen ölçüyor
Çuhanın arşını martini Çöllo

Bilmem deli idim bilmem serseri
Öğlen üstü basılır mı Kayseri
Çifte bedestanlı koca Kayseri
Erciyes dağının dumanı Çöllo

Erciyes dağını kantar mı tartar
Tartanım diyenin belası artar
Fırsat elde iken yakayı kurtar
Tutulur, beklersin zindanı Çöllo

Kuzu kurban yer de suy' içer
Şehriyin köprüyü yel gibi geçer
Martini arşın etmiş, çuhayı biçer
Liranın, çuhanın harmanı Çöllo[59]

---

[58] Ağıtın alındığı kaynak kişiler: Vezzuha Pürlü, Karalar 1341 (1925), dt.: 08.02.1985. Nuri Darıcı, Güney 1340 (1924), dt.: 14.01.1990.

* Neçe: Nice.

[59] Nuri Darıcı, 1340, Güney köyü, 14.01.1990- Mustafa Toy 1323 Bedirli, 1988

g. Haksız yere öldürülenlere söylenen ağıtlar:

GAZİBEY KÖYÜNDEN OSMAN'IN AĞIDI:

Gazibey köyünden çoban Osman haksız yere dövülerek öldürülmüş. Ancak, karşı taraf doktorlardan "vâdesiyle öldü" şeklinde rapor alarak, fazla hapis yatmaktan kurtulmuşlar. Halkın vicdanından kurtulamayan suçlular ve raporu veren doktor bu ağıtla gelecek asırlara taşınmışlar.

Kaçağın dereye dikmiş söğüdü
Deli gezer anlamazdı öğüdü
Osman köyümüzün aslan yiğidi
Hayla gara çoban davarın gelsin

Nabalı[60] tohdurun boynuna binsin
Gağnıya binmiş de almaz haşlığı
Deynek yarası var yoktur hoşluğu
Hastaneden salmış ağlı işliği

Bağlantı
Garabayır çobanların sulağı
Geyinir abayı sarar dolağı
Çeker boz goyunu dahar keleği

Bağlantı
Yaz gelişin dağlar karın atışın
Mor mevevşe sarı çiçek bitişin
Hakkı değneğiyle vurup yitişin
İlle Garga Memmet yaktı canımı
Bağlantı[61]

APAKÖYÜNDEN ALİ'NİN AĞIDI:

Düşmanları tarafından, arife günü vurularak öldürülen değirmenci Ali'nin ağıdı.

Herekli'ye vardım sağlık selamet
Değirmene vardım koptu kıyamet
Körpe kuzularım kime emanet
Vurma düşman vurma bayram edeyim

Bura evim değil eve gideyim
Değirmende şıngır mıngır dönüyor
Evraklarım karakola eniyor
Ahbaplarım dizlerini dövüyor

Bağlantı
Hatice de pencereden bakıyor
Al kanlarım karyoladan akıyor
Körpe kuzularım ele bakıyor

---

60 Nabalı: Vebâli

61 Kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar, dt.: 22.10.1989.

Bağlantı
Arefe günü de bayram gecesi
Ali can veriyor yok mu hocası
Bu Ali'de Hatice'nin kocası

Bağlantı
Sabahınan Hatice'de ağlıyor
Celal atın terkisini bağlıyor
Deli Ahmet tüfeğini yağlıyor

Bağlantı
İlkbaharda ben başladım işime
Ölümün dumanı çöktü başıma
Azrailde geldi bindi döşüme
Bağlantı[62]

SÖĞÜTCÜK KÖYÜNDEN SÜLEYMAN'IN AĞIDI:

09.09.1969 tarihinde Söğütcük ile Kayadibi köyü arasında su meselesi yüzünden jandarma tarafından kaza kurşunuyla vurulan Süleyman Yıldırım'ın ağıdı. Bu ağıdı söğütcük köyünden Hatice TOY yakmıştır.

Meryem bağlasın garaya
Başçavuş bozmuş arayı
Dohdorlar da keşfe gelmiş
Böğründe bulmuş yarayı

Köylü toplanmış gediyor
Belki yiğit kalkar diye
Yiğidi gurban vermişler
Soyha pınar akar diye

Yoh muyudu bunun evi
Bir gece evinde yata
Böyle ölüm duyulmamış
Başçavuş ocağın bata

Ahşam oldu sabah olmaz
Gözlerime uyku girmez
Guzularım gayet küçük
Dahi babasını bilmez

Paltoyu duvara astım
Datlı'yı bağrıma bastım

---

62 Derleyen: Mahmut Demir, Apaköy, Lise öğrencisi, Kaynak kişi: Fatma Alakoç, Kabasakal, 45 yaşında, oyd, dt.: 31.12.1987.

Gurban olam yavrularım
Ben de bu kadere küstüm[63]

KARALAR KÖYÜNDEN ÇOLAK SEFER'İN AĞIDI:

"Çolak Sefer" ve "Altıparmak" lakabıyla tanınan Sefer Tüfekçi, bir tazı meselsinden Güney köyünden bir kişi tarafından öldürülür. Çok meşhur bir zurnacı ve yiğit bir adam olan Sefer'in ardından bu ağıt yakılır. Ağıtı Âşık Hitabi (Âşık Nazim Sakal) söylemiş.

Güney'den çıktın da geldin yanıma
Zalım avcı senin avın ben miydim?
Bir tazı yüzünden girdin kanıma
Zalım avcı senin avın ben miydim?

Dost gibi gelip de yanıma durdun
Oturup kalbinden hileler kurdun
Çektin tabancayı ciğerden vurdun
Zalım avcı senin avın ben miydim?

Ateşe yaktın da benim serimi
Karlı sular söndürmedi narımı
Ellere bıraktın gelin yârimi
Zalım avcı senin avın ben miydim?

Kurşunun acısı çıkmıyor serde
Yardılar doktorlar yaram ciğerde
Sefer adım söylenirdi her yerde
Zalım avcı senin avın ben miydim?

Bütün köyler öldüğümü duydular
Elbisemi üzerimden soydular
Babam ile bir mezara koydular
Zalım avcı senin avın ben miydim?

Bütün köyler cenazeme geliyor
Yavrularım al ganımı yalıyor
Bekir oğlum merakından ölüyor
Zalım avcı senin avın ben miydim?

Âşık Nazım ateş bıraktın cana
Mevlâm fırsat verme zalım düşmana
Kader böyle imiş avcı mahana
Zalım avcı senin avın ben miydim?[64]

---

63 Kaynak kişi: Zilfi Sarıtaş, Söğütçük 1950, derleme tarihi: 20.11.1995.
64 12.10.1997 tarihinde Aşık Hitabi (Nazım Sakal)'den alınmıştır.

GÜNEY KÖYÜNDEN KAYA'NIN AĞIDI:

Güney köyü'nün yaylalarında haksız yere öldürülen Kaya Güraltınkeser için İso(Hüseyin Yurt) tarafından söylenmiştir.

Hiç gitmiyor şu dağların dumanı
Açılmış yaylanın gülü çimeni
Birbirimiz vurduk sefer zamanı
Etme emmim oğlu bu işi etme
Vuruldum gardaş da bırakıp gitme
Yaylamızın önü düz ova yazı
Bazı koyun meler bazı da kuzu
Aramızı bozan münafık cazı

Bağlantı
Boz koyuna taktım çan ile zili
Vurulmuş garibim ne olur hali
Başını yesin de dünyanın malı

Bağlantı
Malları yaymadı o zalim kadim
Uydum cazıya da yaydırmam dedim
Ben de bu dünyada murat almadım
Bağlantı [65]

h. Doğal felaketler sonucu ölenlere söylenen ağıtlar:

KIZILCAKÖY (KIZILOVA)'DEN SULTAN'IN AĞIDI:

Sultan, söğütcük köyünden Hacı Mustafa isimli bir gence nişanlıymış. Aniden yoğun yağmurun peşinden gelen sel Sultan kızı alıp götürmüş. Onun ardından bu ağıdı annesi söylemiş.

Haymanaya gideceğim
Altınını edeceğim
Sarı Sultan sele gitmiş
Ben dünyayı nedeceğim

Kapımızın önü tepe
Yağmur yağar sepe sepe
Babası Sultanı yuyor
Gözlerinden öpe öpe

Yağmur yağar telli telli
Başında bürüğü pullu

Eller davardan geliyor
Sultan'ımın yeri belli [66]

---

[65] Bu ağıt Güney köyü'nde Ünv. Öğrencisi Erdoğan Toy'dan alınmıştır, 23.09.1998

[66] Karalar köyü kadınlar gurubu: Elif Pürlü, Vezzuha Pürlü. Der. Tarihi: 1986

ı. İntihar ederek ölenlere söylenen ağıtlar:

KARALAR KÖYÜNDEN SÜMBÜL'ÜN AĞIDI:

Üzüntülerini dindiremiyen Sümbül, kendisini asarak öldürmüş. Bu ağıdı aynı köyden teyzesi İmiş karı (kadın) söylemiş.

Ne yatıyon dayım datlı
Küçükten yüreğim dertli
Hele gelin biryol bakın
Üç gün kapı üstümde kitli

Gurbanlar oluyor Durdu
Ne oldu guzumun yurdu
O da benim bacım kızı
Tamam üç gün ipte durdu

Gurbanlar oluyum garı
Hastayım da benzim sarı
Bu şeleği götüremem
Ecik de sen götür bari

Hisdayet'in köşek gözü
Erol'un da ablak yüzü
Erdoğan sırtta gezerdi
Vurur mola elin kızı?

O da benim bacım kızı
Gelip bana söylüyorlar
Samanlık mı vurdun gelin?
Üstün başın saman tozu

Hidayet'in kara gözü
Erol'un da alma yüzü
Sabah elin gızı gelir
Yavrularım döver sizi[67]

2. Sosyal Olaylar Üzerine Söylenen Ağıtlar:

a. Seferberlik üzerine söylenen ağıtlar:

SEFERBERLİK AĞIDI:

Enver'de potine bindi
Beşlinin önüne indi
Bunlar daha mahcup çocuk
Talim bellemeden öldü

Erzurum'da sıra gavah
Eskerler geliyor ufah
Eskerler de ümit yohtur
Çitllere adın goyah

---

67 Kaynak kişi: Fatma Pürlü, Karalar.

Erzurum'un minaresi
Yıkılsın Hasan kalesi
Sağ yanımı top götürdü
Sol yanım süngü yarası[68]

SEFERBERLİK AĞIDI:
Firgatli firgatli değ seher yeri
Eğilmedik dalı eğ seher yeli
Nice yiğitlerin tutuldu yolu
Kafir dumanladı yollarımızı

Atına bindi de gedikten aştı
Papağın gölgesi kaşıma düştü
Bir selam verdi de hemen savuştu
Selamı elinde ne var nazlı yar

Ayağıma demir çarık giyerim
Cücüklerin palazlandı yayarım
Öldüğünü söylüyorlar inanmam
Ölenece hatırımı sayarım[69]

SEFERBERLİK AĞIDI:
Pırçalığın aşı datlı
İstiyor golu guvatlı
Erkeklere ne demeli
Arpa buğday pek fiyatlı

Ulu camî, Ulu Camî
Said sana uğrayacak
Golu guruyasıca düşman
Ciğerimi dağlayacak[70]

SEFERBERLİK AĞIDI:
Bizden selam söylen sultan Reşad'a
Kınalı beşikler kaldı köşede
Sultan Hamid gerek asker yaşada
O da halledildi devrana bakın

Urus cephesinde yükseldi duman
Bu karalı günler gider bir zaman
Gelinler dul kaldı, uşaklar üryan
Şu Dövleti Âli Osmana bakın

---

68 Kaynak kişi: Ahmet Türk, Çongar 1932, derleme tarihi: 1988.
69 Kaynak kişi: Fatma Yıldız, Karalar köyü, 95 yaşında, derleme tarihi: 1988.
70 Kaynak kişi: Fatma Yıldız, karalar köyü.

Urus'un kıralı tahtan düşesin
Al-i Osman devleti binler yaşasın
....
Azdı yaralarım dermana bakın[71]

ABDULHAMİD'E AĞIT:
Enver'inen Niyaz saraya vardı
Orda şevketlime üç gamçı vurdu
Golundan tuttu da tahtan in dedi
Eniyim dedi da orda ağladı

Sutan Hamid dedi hak yolun tuttum
Feleğin elinden avular yuttum
Ne hata eyledim, ne kusur ettim
Biliyim dedi de orda ağladı

Sözüme kulak ver vefasız paşa
İnşallah başını vurursun taşa
Al-i Osman uğruna yandım ataşa
Sönüyüm dedi de orda ağladı[72]

DENİZDE YOLLARIN ŞAŞIRAN ASKERLERİN AĞIDI:
Seferberlik zamanında Durdulu köyünden askere gidep dönen biri nakletmiş. Denizde gemiyle giderken pusulayı şaşırmışlar ve 11 ay denizde nereye gittiklerini bilmeden dolaşmışlar. Bu ağıt kaybolma anında askerlerden biri tarafından söylenmiştir.
Yaz gelende gemilerin yağlanır
Güz gelende tersaneye bağlanır
Zaman gelir döne döne ağlanır
Aman Allah nasip eyle karayı

Evvel karayı da sonra sılayı
Cemse boğazından[73] indirdik düze
Ne yelken dayanır ne kürek bize
Arz edip gidiyor kızıl denize

Bağlantı
Mısır'ın başında kurtlar uluşur
Arkadaşlar Allah diye çığrışır
Sılada yavrular bize ağlaşır
Bağlantı
Kaptanlar oturmuş gemisin yağlar

---

[71] Kaynak kişiler: Ayşe Karaca, Söğütcük köyü, 90 yaşında. Mustafa Özkartal, Çongar 1325 (1909), derleme tarihi: 11.10.1986.
[72] Mustafa Özkartal, Çongar 1325 (1909), derleme tarihi: 11.10.1986.
[73] Cemse boğazı: Süveyş kanalından kızıl denize açılan boğaz

Yüzbaşı oturmuş kumandan ağlar
Onbir ay deyince göründü dağlar
Bağlantı [74]

SEFERBERLİK TÜRKÜSÜ:
Top hayvanlar getmiyor
Soğuktan eller tutmuyor
Bu yıl günler karaymış
Gelinler keten örtmüyor

Kıbleden yağmur yürüdü
Gelenler çifte yürüdü
Tez gel nazlı eşim tez gel
Kalede ekin kurudu[75]

KOYUNCU KÖYÜNDEN MUSA'NIN AĞIDI:
Musa seferberlikte şehit olur. Eve künyesi geldiğinde annesi dayanamayarak ölür. Annesi öldükten sonra babası yeniden evlenir ve Musa'nın hanımını (gelinini) evden kovar. Bu acıya dayanamayan Fadik gelin bu ağıtı söyler.

Keklik senin kumda bişer yemeğin
Cılk oldu yumurtan zaydır emeğin
Eşim getti ırsız kaldı düneğim
Bir yar için ağlıyorum burada

Anşa gızımın da yüzü gülmüyor
Ehmed oğlan heç yanıma gelmiyor
İpeğinen büyüttüğüm yavrular
Zalim eller heç yanıma salmıyor

Gaynım sen söyle de bende dutuyum
Avu yutulur mu avu yutuyum
Eğer gaynatam da beni goğarsa
İt oluyum çöplüğünde yatıyım[76]

SEFERBERLİK TÜRKÜSÜ
Yağmur yağar dereleri otlanır
Mızıka çalınır asker toplanır
Tek olanın kapıları kitlenir

Sivas'a vardım da asker derildi
Soğanlı dağında yiğit vuruldu

---

74 Derleyen: Osman Karataş, Durdulu, Lise öğrencisi. Kaynak kişi: Mecit Karataş, Durdulu, dt.: 03.02.1989

75 Kaynak kişi: Fatma Yıldız, Karalar köyü, 90 yaşında, oyd, dt.: 1988

76 Kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme tarihi: 18.01.1988

Kaçaklara asma emri verildi
Seferberlik derler tebdilim şaştı
Çantayı alanlar dağlardan aştı
Koç koyuna dolaşır gibi dolaştı[77]

ERZURUM AĞIDI

Naçarım da deli gönül naçarım
Kara kütük gibi yanar içerim
Ölmeyince senden vaz mı geçerim
Eli göçüp kendi kalan Erzurum

Yine mi doğdu da ay ile yıldız
Kavgalar olurdu geceli gündüz
Deftere kaydoldu üçbinaltı kız
Eli göçüp kendi kalan Erzurum

Erzurum'un önü düz ova yazı
Yazıda yayılır ördeği kazı
Kapı altına aldılar gelini kızı
Eli göçüp kendi kalan Erzurum

Sofralar gelirdi gümüş kaşıklı
Odalar var idi altın eşikli
Ağlaşır gelinler yanı beşikli
Eli göçüp kendi kalan Erzurum

Erzurumda koca vali yatıyor
Kumandanlar Erzurum'u satıyor
İslâm durdu kâfir gülle atıyor
Eli göçüp kendi kalan Erzurum [78]

b. Ayrılık üzerine söylenen ağıtlar:

Yelekli Hacı, Gemerek'te birisinin yanına ortakçı durur. Adam öldürülünce orada fazla kalamaz, Maraş'a kaçar, orada 40 sene kalır. Bir gün Maraş'a davar götüren Sivas'ın Tahiyurt köy'ünden Hacı Said efendi'nin oğlu Emin efendi'yle tanışır. Ona memleketine duyduğu hasreti dile getiren şu türküyü okur.

Yalan dünya senden bezdim usandım
Yine sen bilirsin halimi felek
Attın beni gurbet ele düşürdün
Düşürdün gurbete yolumu felek

Çok zamanlar ben Maraş'ta oturdum
Bağ bahçe diktim de fidan yetirdim

---

77 Kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme tarihi: 12.12.1993
78 Kaynak kişi: Ümmet Avşar, Yapracık 1929, oy. dt.: 1987.

İki tane körpe kuzu yitirdim
Nettin kara gözlü Ali'mi felek

Ahırdağı yollarımı bağlıyor
Hasiretlik ciğerimi dağlıyor
Yeğenlerim dayım deyi ağlıyor
Koyma gurbet ele ölümü felek

Koca Binboğa'yı geçeyim derken
Yayla sularından içeyim derken
Yücede enginde uçayım derken
Kırdın kanadımı kolumu felek[79]

c. Haksızlık, adaletsizlik üzerine söylenen ağıtlar

AZIK AĞIDI:

Tarlada çalışırken, kendilerine azık göndermeyen üvey annesi Gülbeyaz'a bu hicivle karışık ağıdı Gazibey köyünden ağıtçı Gınney (Ganime Toy) söylemiş.

Arpa ekmeğini aldım dizime
Ağladım da zor eyledim gözüme
Bal ile kaymağı verir kızına
Hey Gülbeyaz sen Allah'tan bulasın

Dar-ı ahrette hakkımızı veresin
Bütün sular Allah diye akıyor
Cümle güller burcu burcu kokuyor
Horantanın hepsi ondan korkuyor

Bağlantı
Öğlen oldu azığımz gelmedi
Uşakların heç dermanı kalmadı
Kiskiç avrat niye azık salmadı

Bağlantı
Arpa ekmeğini su ile yedik
Kader böyle imiş "Hamdolsun" dedik
Çok nazli idikte bunu da gördük
Bağlantı[80]

d. Kız kaçırma olayı ile ilgili söylenen ağıtlar:

Oldukça varlıklı bir aile'nin kızı sevdiği gence kaçmış. Ancak daha sonra kızı gencin elinden almışlar. Bu ağıdı kaçan kız söylemiş. Olay tahminen Savcın köyü tarafında olmu.

---

79 Kaynak kişi: Ömer Şahin, Güney. derleme tar.: 18.10.1994.

80 Ağıdı söyleyen. Gazibey köyünden ağıtçı gınney (Ganime Toy) derleyen: Ramazan Karaklı Kaynak kişi: Hatın Kavaklı, Gazibey, dt.: 11.05.1995

Akşamınan anam evde yok idi
Güzel idim düşmanlarım çok idi
Söylen babama da ssuşum affetsin
Heç mi benim gibi olan yok idi

Ben murat almadım değ seher yeli

Kırcılı poyrazlı değ seher yeli
Sabahınan kalktım poyraz esiyor
Esiyorda dallarımı kesiyor
Bir ağıl davarı dışarı ettim
Şimdi bacılarım bana küsüyor

Bağlantı
Kızın bası ise şu dörtlüğü söyler:
Gümüş nalin alacaktım kıçına
Nasıl teslim oldun elin piçine
Üç pınarın kızı kaçmış diyorlar
Ben nasıl çıkarım eller içine
Bağlantı [81]

NAİM'İN AĞIDI:

Naim adlı genç Uzunyayla'dan bir kız kaçırmış. Kız onu istiyormuş. Ancak kimsesi olmadığı için kızı onun elinden geri almışlar. Naim acı içinde bu ağıdı söylemiş:

Bir dilek diledim Kadir Mevla'dan
Bir güzel kaçırdım Uzunyayla'dan
Ölürüm kurtulmam ben bu yaradan
Garibim ardıma duran olmadı

Yayla yayla derler turnanın düzü
Düşüp geldikleri garibin izi
Benim kaçırdığım bir Çerkez kızı
Garibim ardıma duran olmadı

Kelepçek vurdular beynim bulanır
Kuyumcu Hakkı da kıza sulanır
İbiş Ahmed köpek gibi dolanır
Garibim ardıma duran olmadı

Kızılüyük-Harmandalı-Başören
Vardır oralardan köt'öğüt veren
İyolmaz sinemde açılır yaram
Garibim ardıma duran olmadı

Ağlı işlik giymiş yar ipek kazak
Mutubey'e geldik kırıldı kızak

81 Zilfi Sarıtaş, Söğütçük 1950. dt.: 20.11.1993

Dürüye'mde olmuş bir ipek tuzak
Garibim ardıma duran olmadı

İsmimi sorarsan bir garip Naim
Verin sevdiğimi burda durmayım
Gelip yetişmedi o zalim dayım
Garibim ardıma duran olmadı[82]

e. Boşanma ve terk edilme üzerine söylenmiş ağıtlar:
KALEKÖY'DEN NAFİYE'NİN AĞIDI:

Sivas Kaleköy'den Nafiye adında bir kadın, kocasının kendisine soğuk davranması üzerine evini terk edip başkasına kaçar. Ne var ki akrabaları kadını o evden alıp başka biriyle evlendirirler. Nafiye ağıdı söyler ve bir yıl sonra ölür.

Bacım beni istemezdi
Yenice kaldı kuruya
Kıymetimi bilmez idi
Külek çalardım sürüye

Kalemizin başı yetmiş
Kalış alıp gireceğim
Eşim beni hazitmiyor
Asılıpta öleceğim

Otun içinde buldular
Kara saçım kelep kelep
Kâhyanın önüne düştüm
Pullu keten yelep yelep

Sabahaca ekin gezdim
Ekinler taşmış dökülmüş
Emmimoğlu Kara Mehmet
Baktım ki beli bükülmüş

Eşim de yarıştan geldi
Atının başına vardım
Gemi elimden alışın
Hayat başıma indi sandım

Atımızın biri yağız
Evimizde derya deniz
Acep varsam kor mu ola
Akşam ki sağdığım camız

82 Kaynak kişi: Âşık Silo (Süleyman Avcı), Gazibey 1940 oy. Gör.t:10.10.2000.

Kalenin başına çıktım
Börkümü bir yana yıktım
Hiç kimseye kin bürümem
Elim ile evim yıktım

Bacımın da adı Hürü
Kör ola gözümün biri
Kapısına gelen sürü
Sallanarak ben sağardım

Gadanız alayım beyler
Ben bir büyük suç işledim
Düşmanın ardına düştüm
Gül adımı hiç eyledim

Çıktım kalenin başına
Börkümü yıktım kaşıma
Kimselere bir şey demem
Evimi yıktım başıma

Ebem düğününü etsin
Tozağını ben dikerim
Eğer benden töre umarsa
Azı dişimden sökerim

Köyde yok nereye gitmiş
Yanımın yedeği gelin
Başındaki börkü atmış
Emeğin yok muydu gelin [83]

SÖĞÜTCÜK KÖYÜNDEN FADİME'NİN AĞIDI:

Karalar köyünden Abdurrahman Yılmaz'la evlenen ancak bir suçu olmadığı halde, babası evine geri gönderilen Fadime üzüntü içerisinde bu ağıdı söylemiş:

Dumanlı dumanlı Düğnük dumanlı
Nerelere gitsem gönlüm gümanlı
Bizi ayırana demem imanlı
Onmaya onmaya halam onmaya

Beni yârden ayıranlar gülmeye
Sivas'tan geldim de kapımız kitli
Emendi tarlanın battığı otu
Ben yârden ayrıldım gönlüm firgâtli

Bağlantı
Halam yılan olsun yerde sürünsün
Eller Elif desin eşim yerinsin
Kim ne derse desin benim yarimsin

83 Kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme tar.:13.12.1990.

Bağlantı
Ettik kavurgayı yedik hediği
Ağlayı ağlayı aştık gediği
Şeker olsun nazlı yârin yediği

Bağlantı
Bir işlik diktim de golu yahalı
Guduretten âle gözü tohalı
Gözüne döküle babam sahalı
Bağlantı
Ağlı işlik geymiş de golu gırmalı
Guduretten âle gözler sürmeli
Ben yârden ayrıldım nasıl durmalı
Bağlantı [84]

HANLI KÖYÜNDEN MAVUŞ'UN AĞIDI:

Hanlı köyünden Mavuş ile Güney köyünden bir delikanlı birbirlerini sevmektedirler. Onları istemeyen kız evi oğlanı zaptiyeye şikâyet eder. Oğlanı askere götürürler. Kızı da Kayadibi köyünden birisiyle evlendirirler. Yüreği yanan Mavuş sevdiğine bu ağıdı yakar. (Rivayete göre bu iki âşık daha sonra yana yana ölmüşler)

Yatağa vurmuşta yatar davarı
Yanıma oturmuş çalar kavalı
Var mı Fadik bacı sana zararı
İdeyi ideyi esker eyledin

Esker eyledin de iskan eyledin
Soyha guzu yatağında yatmıyor
Zaptiye gelmiş de evden getmiyor
Mavuş'un yarine eli yetmiyor
Yetir oğlan yetir gününü yetir

Kiskirimiş davarı döker gırgadan
Ala gözler kalhmaz olmuş sürmeden
Ben yârimi yolcu ettim görmeden
Yetir oğlan yetir gününü yetir

Arhasına geymiş avcı yeleği
Kuzusuna takmış çanı keleği
Benim yârim şu dağların meleği
Yetir oğlan yetir gününü yetir [85]

---

[84] Kaynak kişiler: Karalar Köyü Kadınlar gurubu (Vezzuha Pürlü, Güllü Kaya, Teberik Kızıl) , derleme tar.: 08.02.1985

[85] Kaynak kişi: Nuri Darıcı, Güney 1340 (1924), oyd. dt.: 14.01.1990

f. Gelin giden kızlar için söylenmiş ağıtlar:

SÖĞÜTCÜK KÖYÜNDEN FADİK KIZIN AĞIDI:

Söğütcük köyünden Çallı'ya gelin giden Fadik kızın ağıdı:
Çallı'nın da başı duman
Gönlüme getirdim gümen
Aha şerbetçin geliyor
İnan deli gönlüm inan

Ağlenterem ığış ığış
Kara saçım cığış cığış
Babam da gurbete atmış
Emmilerim burdan savuş

Saçımı anama verdim
Anam yusun örsün deyi
Babam da gurbete atmış
Fato yansın ölsün deyi[86]

g. Şikayet, sitem üzerine söylenen ağıtlar:
ÇONGAR KÖYÜNDEN HATUN'UN ÇOCUKSUZLUĞA AĞIDI:

Çongar köyünden Hatun Halıcı Altunbaş tarafından söylenmiştir.
Bir gar yağar burun burun
Gomşularım geri durun
Ben de bebeksiz ölürsem
Yanıma bir gundah goyun

Bir guş gelir allanarah
Ben yanarım goylanarah
Yârime evlendi demen
Şimdi gelir sallanarah

Evimiz de pirket duvar
Nenni çalsa bana değer
Oğlum yohdur, gızım yohdur
Darılırsa beni guvar

Gapımızın önü örtme
Mevlâm sen beni unutma
Gurban olam gardaş sana
Sen beni gönlünden atma

---

86 Vezzuha Pürlü, Karalar.

Gel anam yanıma otur
Yâreme merhemi getir
Bebeksizlik pek zorumuş
Gundağını bana getir[87]

ÇONGAR KÖYÜNDEN NAZLI'NIN AĞIDI:

Çongar köyünden Ataşmamgil sülalesinden Nazlı isimli genç kadın, 1949 yılında Güney köyü'nde gelinken, erkek çocuk doğurmuyor diye üzerine fazla gidilince bir süre aklını kaybediyor, daha sonra iyileşince bu ağıdı söylüyor.

Dahi genceciktir yaşım
Nerde galdı altın başım
Beni nere götürüyon
Gözü kör olası Haşim

İstanbul'un başı arpa
Kendim gelin guzum körpe

Ağer bana değerseniz
Sultan Eyyüp sizi çarpa

İstanbul'un adı Halim
Eskerler ediyor talim
Ben burada ey'olmazsam
Ne olacak benim halim

Dört gızımın biri Döndü
Haşim'de yoğmuş güman
Allah Haşim oğlun öle
Guvâ olacağın zaman

Aha gediyom İstanbul
Yönümüz Sivas'a doğru
Hele gelip de göreydin
Beş yerden gollarım bağlı[88]

3- Doğal Afetler Üzerine Söylenen Ağıtlar:

a. Sel veya su baskınları üzerine söylenen ağıtlar:

GAZİBEY'Lİ MERYEM'DEN SEL DESTANI:

Köyü sel bastığında bu ağıdı söylemiş.

Her derede kaynar gözler
Selde fırlanır öküzler

---

87 Kaynak kişi ve ağıtı söyleyen: Hatun Altınbaş, Çongar 1940, oyd., dt.: 20.02.1995.

88 Kaynak kişi: Ömer Şahin, Güney. Derleme tarihi: 18.10.1994.

Yeter verdin Kadir Mevlâ'm
Ağlaşıyor öksüz kızlar

Kapıya bastık hasırı
Mevlâ'ya ettik kusuru
Evimizi sel almazsa
Kurban keserik kısırı

Yıkılasca Uludere
Döküldü çiçeğin gülün
Dağlar gibi devriliyor
Karadeniz'e mi yolun

Uludere, Uludere
Senin çalın söküldü mü
Güllübostan'ın taşları
Çay tarlaya döküldü mü

Bostanımız iki gözlü
Kuyumuzun suyu tuzlu
Acep Mevlâm yıkar m'ola
Dul avratlı öksüz kızlı

Güllübostan'ın gülünü
Desteleyip bağlamadım

Uludere'nin selini
Bir gevere çalamadım

Yağmurunan gelen dolu
Düz ayak yürüttü seli
Gayrı bostan yıkılıyor
Biz ağlayak sefil karı

Mevlâm bize verir m'ola
Kapımızın yarısını
Devlet de asker eylemiş
İki evin delisini

Hükümet arka verişin
Selde ki evler kalkacak
Galakları sele getmiş
Kışın bunlar ne yakacak[89]

---

89 Ağıtı söyleyen Gazibey köyünden ağıtcı Meryem, Derleyen: Ramazan Karaklı, Gazibey, Lise öğrencisi, Kaynak kişi: Hatun Kavaklı, Gazibey, derleme tarihi: 05.02.1994.

4. Hayvanlar İçin Söylenen Ağıtlar:

ÇALINAN TAVUKLARA AĞIT:

1962 yılında Karalar köyünden Mehmet Yılmaz ve Habib Verep, Teberik Kızıl'ın tavuklarını çalarlar. Bu olaya çok üzülen Teberik Kızıl bu ağıdı yakar.

Tardan nasıl düşürdünüz
Sobada mı pişirdiniz
Biri güvamiz olurdu
Ahlınız mı şaşırdınız

Kapımızın sakat kiti
Sizi tarayaydı biti
Biz de tilki yedi sandık
Yemiş Saranşa'nın iti

Ağlıyıdı göğlüyüdü
Çil tavuğun oğluyudu
Yemişler goca tavuğu
Gör ki nasıl yağlıyıdı

Evimizin önü depe
Tilki gelmiş kopa kopa
Karakola ineyidim
Attırırdım bir ton sopa

Hasta çil tavuğum hasta
Kepezleri deste deste
Tilki yedi sanıyordum
Yemiş bizim Hebib usta

Aza aza Mehmet aza
Gurban olsun Durdu gıza
Biri gonşu biri güva
Hırhızlık düşer mi bize[90]

KOYUNLARA AĞIT

Kara koyun çanı aldı yürüdü
Gürük koyun sürülerde bir idi
Ak sürüde arzumanım var idi
Yayamadım yüreğime dert olur

Gürük koyunun da burnu niğdeli
Kadir Mevlâm sarpa sardı sevdamı
Mor menevşe ile sarı çiğdemi
Yayamadım yüreğime dert olur

---

90 Kaynak kişi: Teberik Kızıl, Karalar 1930, oyd. dt.: 10.08.1995

Karşıdaki sıra sıra ağ taşlar
Garip bülbül bizim otlukta kışlar
Ağ filiğim ile kınalı koçlar
Katamadım yüreğime dert olur.

Çizmemi de çeke idim kıçıma
Gire idim ak sürünün içine
Muskalar takaydım benli koçuma
Katamadım yüreğime dert olur

Karakoyun gel salını salını
Genç yaşında lâyık gördün ölümü
Hani nettin Ağcakız'ı Gelin'i
Yayamadım yüreğime dert olur[91].

MORKOYUNU'UN AĞIDI:

İlbeyli'den bir kişi Maraş Gâvurdağlarına sürü götürmüş. Mevsim bahar olmasına rağmen bir ayaz çıkmış ve koyunları donarak ölmüş. Adam acı içerisinde bu ağıdı söylemiş.

Ot bitmedi tohlu koyun perişan
Aç mı kalır doğru yola çalışan
Gençliğinde hainliğe alışan
Arar belâsını bir gün o bulur

Yatağına vardım üç güller bitmiş
Sulağına vardım yosunlar tutmuş
Sordum arkadaşlar Hatay'a gitmiş
Onların haberi telinen olur

Yatağına vardım itler uluşur
Mor goyun leşini çakal bölüşür
Kederlenme gardaş düşman gülüşür
Yiğidin hatırı malınan olur

Gâvurdağı hiç mi kalkmaz dumanı
İslahiye çölü vermez amanı
Mor goyunun döl dökecek zamanı
Yaylaya gitmesi malınan olur[92]

5- Çevre ve Yerleşim Yerleri İçin Söylenen Ağıtlar:

ALIÇ AĞACINA AĞIT:

Güney köyünden "Teneke Yağabın Bekir" adı verilen kişi "Harami" mevkiindeki alıç ağacını kesmiş. O ağacı çok seven ve zaman zaman

---

91 Kaynak kişi: Mehmet Akkaya, Yıldızeli/Bayat 1930, oy. dt.: 18.11.1996.

92 Kaynak kişi: Bedir Kaya, Hanlı 1943, ilkokul, dt.: 13.08.1995

gölgesinde oturan Hanlı köyünden Kerim Kurban, üzüntü içerisinde bu ağıdı yakmış.

Adam böyle mi eder meyve verene
Yüce dağ başında bir tek kalana
Yere düştüm oğul kimden kime ne
Sende bunun gibi olasın Bekir

Baktım ki alıcın kanı akıyor
Zalim Bekir şimdi nasıl yakıyor
Ataşı dumanı koygun çıkıyor
İlahi ocağın kararsın Bekir

Sana diyom sana Yağap'ın Bekir
Dertlere düşesin, hem türlü şekil
Çoluk çocuğuna darana mekir
Kapıdan kapıya gezesin Bekir

Yüce dağ başında fidan kesilmez
Kesip kesip derelere basılmaz
Ne söylesem sözlerime küsülmez
Dertlerine çare olmasın Bekir

Gelip geçen gölgesinde yatardı
Elvan elvan çiçekleri biterdi
Dallarında türlü kuşlar öterdi
Çitilin kütüğün sökülsün Bekir

Zaten ben aşığım ezelden ezel
Kurumuş ağacım dökülmüş gazel
Genç yaşında sana kazsınlar mezer
Ahrete imansız gidesin Bekir

Yeter Âşık Kerim intizar yeter
Dertlerin çoğalsın bundan beş beter
Dilerim Mevlâ'dan daha da artar
Dertlerine derman olmasın Bekir[93]

C. TÜRKÜLER

Kuşaktan kuşağa geçerek günümüze kadar ulaşmış olan türkülerimiz, çok önemli kültür hazinelerimizden biridir. İlbeyli yöresinde de türkü söyleme geleneği oldukça yaygındır. Tüm iyi günlerinde türkü söylemek suretiyle mutluluğunu dile getiren İlbeyli halkı, kötü günlerinde de ağıtlar

---

93 Kaynak kişi: Âşık Kerim Kurban, Hanlı. Derleyen: Rüstem Deveci, Hanlı, Lise öğrencisi. Derleme Tarihi: 15.04.1988.

yakmak suretiyle üzüntüsünü kederini ifade edebilmek için yine türkülerimize başvurmuştur. İlbeyli yöresinin yaşayan folklor ürünleri arasında, türkünün hepsinden daha canlı olduğunu ve önemini koruduğunu söylememiz mümkündür. Sayılarının çokluğu açısından değerlendirilirse, yörede birinci sırayı yine türkü ve ağıtların aldığını söylemek de yanlış olmaz.

Çok değişik şekillerde sınıflandırılması mümkün olan yöre türkülerini biz şu şekilde sınıflandırmayı uygun bulduk:

1. Kadınların Söylediği Türküler
- a. Halay Türküleri
- b. Hüzünlü Türküler
- c. İş Türküleri
- d. Kına ve Gelin Türküleri
- e. Seferberlik Türküleri

2. Erkeklerin Söylediği Türküler
- a. Köy Odalarında Söylenen Türküler
  - aa. Hikâye Arasında Söylenen Türküler
  - ab. Meşhur Halk Şairlerine Ait Türküler
  - ac. Karşılaşmalar
  - ad. Hüzünlü Türküler ve Uzun Havalar
  - ae. Seferberlik Türküleri
- b. Erkek Halay Türküleri
- c. İş Türküleri
- d. Diğer Türküler
- e. Dörtlükler

Şimdi bu türkülerden örnekler verelim

1. Kadınların Söylediği Türküler:
a. Halay Türküleri:

TAVANIN İÇİNDE NAR YENİLİR Mİ
Tavanın içinde nar yenilir mi
Her olur olmaza yar denilir mi
Koynuna girmeden sır verilir mi

Yüce dağ başında kumunan toprak
Yar bana yollamış gülünen yaprak
Nasıp et Yaradan bir allı duvak

Yüce dağ başında çorap örüyor
Kendi görünmüyor sesi geliyor
Seni sevdiğimi kimse bilmiyor[94]

DEĞİRMEN OLACAĞIM
Değirmen olacağım *Amman amman*
Değirmen olacağım *Haydi de haydi*

94 Hatice PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Güler PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

Çark gibi döneceğim *Amman amman*
Çark gibi döneceğim *Haydi de haydi*
İster çatla ister öl *Amman amman*
İster çatla ister öl *Haydi de haydi*
Ben sana varacağım *Amman amman*
Ben sana varacağım *Haydi de haydi*

Değirmenin bendinde *Amman amman*
Değirmenin bendinde *Haydi de haydi*
İnek yayarım inek *Aan amman*
İnek yayarım inek *Haydi de haydi*
Yarim senin yüzünden *Amman amman*
Yarim senin yüzünden *Haydi de haydi*
Yedim yüzelli deynek *Amman amman*
Yedim yüzelli deynek *Haydi de haydi*

Eğil kavağım eğil *Amman amman*
Eğil kavağım eğil *Haydi de haydi*
Dibinde kumlar çağıl *Amman amman*
Dibinde kumlar çağıl *Haydi de haydi*
Aldığın gelin ölsün *Amman amman*
Aldığın gelin ölsün *Haydi de haydi*
Sırça barnağım değil *Amman amman*
Sırça barnağım değil *Haydi de haydi*[95]

YÜCE DAĞ BAŞINDA

Yüce dağ başında kanat parlıyor
Kılıçlar oynuyor kanlar damlıyor
Geri dön de sar sineni sineme
Ben sarmadım seni saranlar ölsün
Sallanıp koynuna girenler ölsün

Yüce dağ başında zeytun ağacı
Dökülmüş yaprağı kalmış siyeci
Geri dön de sar sineni sineme
Bağlantı[96]

YAĞAN YAĞMUR

Yağan yağmur esen poyraz
Ben bir yağlığa başladım
Hanımlar çeksin dizine
On gün on gece işledim

---

95 Vezzuha PÜRLÜ, Teberik KIZIL, Güllü KAYA'dan oluşan kadınlar grubu. 8 şubat 1985

96 Kaynak Kişi: Güllü KAYA, Karalar

Bulut gelir bulandırır
Dağı taşı dolandırır
Oğlan senin kaşın gözün
Aptal eder dilendirir

Bulut kan olur kan olur
Yar seven unutkan olur
Hele şimdi sevişelim
Helbet sonu bir hal olur[97]

BÜLBÜLÜ SULADIM ALTIN TASINAN

Bülbülü suladım altın tasınan
Ben seni sevmiştim ne havasınan
Günümü geçirdim kara yasınan
Ayrılah mı gavuşah mı sevdiğim
Allanah mı savuşah mı nazlı yar

Keten gömlek giymiş yanda bu yanda
Oğlan muhabbetin candadır canda
Eğdirme gaşını yıhma yüzünü
Dahi cahil gönlüm sendedir sende
Bağlantı

Keten gömlek geyme dedim geymişsin
Yakasını oyma dedim oymuşsun
El sözüne uyma dedim uymuşsun
Bağlantı

Keten gömlek geymiş golları nazik
Goluma dahındım altın bilerzik
Öpmiye gıymazdım sevmiye yazık
Bağlantı [98]

7. KANATLIDAN ÇIKARIM

Kanatlıdan çıkarım
Karşı yola bakarım
Yarin gelmiş diyene
Koçu kurban yıkarım
Yan oyna kumrum yan oyna
Dön oyna güzel dön oyna
Sar sineni sineme

At ahırda kişniyor
Eğersiz yakışmıyor

---

97 Vezzuha PÜRLÜ, Karalar, 8 Şubat, 1995

98 Nuri DARICI, Güney-1341, 14 Ocak 1980

Yarim pantol giyinmiş
Kilotsuz yakışmıyor
Bağlantı [99]

ENTERESİ PEMPEDEN

Enteresi pembeden.
Yakışıyor giymeden.
Yahdın yandırdın beni.
On beşime değmeden.

Gara çorap dizece.
Buyur gidek bizece.
Sen benimsin ben senin.
Sabır edek güzece.

Sarı çizmeli Hasan.
Alsam sineme sarsam.
Cümle alem gırılsa.
Hasan'ınan ben kalsam.

Denizde ala pakla.
Mevlam yarimi sakla.
Ezirayil geliyor.
İpdi gaynımı yokla.

Enteresi çitleme.
Ufacıh ilikleme.
Benden sana fayda yoh.
Boş gapıyı bekleme. [100]

KARŞIDA ÇEVİRMELER

Karşıda çevirmeler
İçinde koyun meler.
Mele koynum mele
Mele ki kuzun gelir

Gökte uçan tiyare
Selam söyle o yare.
Benden ona fayda yoh
Bulsun başına çare.

Gökte uçan Kallanguç.
Kanadı yeşil ardıç.

---

99 Derleyen: Mahmut DEMİR, Fatma ALAKOÇ'tan, 45 yaş, okuryazar değil, Kabasakal, 1988

100 Derleyen: Birol DELİBAŞ, Meryem DELİBAŞ, 52 yaş, O.Y.D. Durdulu, 07.05.1995

Bizi yarden ayıran.
Kan kussun avuç avuç[101]

ÇEKİRGE
Çekirgeyi hellemeden gelirler.
Arhasıra güle güle ölürler.
Al öğnüklü gıvrım bağlı gelinler.
Eğri butlu sivri g..tlü çekirge.

Çekirgenin ganadında yazı var.
Endi gitti torbalarda izi var.
Çekirgenin kaymakamda kızı var
Eğri butlu sivri g..tlü çekirge.

Çekirgenin ayağında nalini
Tarlalarda gez salını salını
Ben de sandım kaymakamın gelini
Eğri butlu sivri g..tlü çekirge[102]

YÜKSÜK ATTIM KAZLARA
Yüksük attım gazlara- *Diloylum kibar yar*
Vardı dağdi sazlara- *Diloylum kibar yar*
Gazlar yemini yesin- *Diloylum kibar yar*
Biz sarılah gızlara- *Diloylum kibar yar*

Sucu sucu suyunan- *Diloylum kibar yar*
Sar'altın keseyinen- *Diloylum kibar yar*
Küskünüdüm barışdım- *Diloylum kibar yar*
Yarin bacısıyınan- *Diloylum kibar yar*[103]

FINDIK ÇUBUĞU GİBİ
Fındıh çıbığı gibi de
Boyum değdi tavana.
O mavilli yeleği de
Serdim daldan dallara.

Al kekil gara kekil de
Dökül alnıma dökül.
Bugün yarin gecesi de
Duvarlar geri çekil.

---

101 Derleyen: Cevdet ÇİFTÇİ, Döndü EMİROĞLU, 1965 doğ. İlkokul öğrencisi, Menşürlü, 10.06.1995

102 Derleyen: Mahmut DEMİR, Fatmae ALAKOÇ, 45 yaş, O.Y.D. Kabasakal, 1988

103 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nnazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

Karşıda kara kedi *de*
Ağzında keklik eti
Verin benim yarimi *de*
Yıharım memleketi.[104]

LALİ LİYLAM

Lali liylam bura tren yolu mu.
Lali liylam yağan yağmur tolu mu.
Lali liylam üstüme kölge düştü.
Lali liylam yoğsa yarin golu mu.

Lali liylam gidiyom bende bende.
Lali liylam bir arzum ŋaldı sende.
Lali liylam sararıp da soluyom.
Lali liylam din iman yohmu sende.[105]

AĞ GÜLÜM AMAN

Çayıra gel çayıra- *Ağ gülüm amman*
Çayırda çarpışalım- *Ağ gülüm amman*
Dil senden dodah benden-*Ağ gülüm amman*
Gel yarim öpüşelim- *Ağ gülüm amman*

Çayır ince biçilmez- *Ağ gülüm amman*
Su bulanıh içilmez- *Ağ gülüm amman*
Bana yarden geç deller-*Ağ gülüm amman*
Yar datlıdır geçilmez- *Ağ gülüm amman*

Çayıra gel çayıra- *Ağ gülüm amman*
Çayırın çiçeğine- *Ağ gülüm amman*
İpek olsam sarılsam- *Ağ gülüm amman*
Gızların gokçeğine- *Ağ gülüm amman*

KARAKUŞ BEN OLAYDIM

Gara guş ben olaydım.
Ganatlıya gonaydım.
Esmem dikiş dikerken.
İğnesi ben olaydım.

Dere boyu gavahlar.
Açdı yeşil yaprahlar.

---

104 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

105 Teberik KIZIL, 1930 doğ, O.Y.D. Karalar, 08.02.1985

Ben yarime doymadım
Doysun gara toprahlar.[106]

İSTANBUL'UN EDİRAFI İSKELE

İstanbul'un edirafı iskele *nazlı yar, iskele sevdiğim.*
Bir yarim var istediler eskere *nazlı yar, eskere sevdiğim.*
Gadir Mevlam senden budur dileğim *nazlı yar, dileğim sevdiğim*
Sen alemin ver yarine teskere *nazlı yar, teskere sevdiğim.*
İstanbul'un yolu büyük dediler *nazlı yar, dediler sevdiğim.*
İçkin sularına soğuk dediler *nazlı yar, dediler sevdiğim.*

İstanbul'a giden olsa giderim *nazlı yar, giderim sevdiğim.*
Yarime de gayfecilik ederim, *nazlı yar, ederim sevdiğim.*
Eğer yarim oralarda yoğusa *nazlı yar, yoğusu sevdiğim.*
O gayfeyi viran eder giderim *nazlı yar, giderim sevdiğim.*[107]
Bağlantı

BİR ÇİFT TURNA KONMUŞ

Bir çift turna konmuş yol kenarına.
Başı yeşil ayakları gırmızı.

Punar senin ayağını kazallar.
Kazırlar da inci mercan dizeller.

Punar senin ne belalı başın var.
Başucunda elvan daşın var.

Yarenin var yoldaşın var eşin var.
Taş içinde bir yareli kurşun var.[108]

HER EVDE HALBIR M'OLUR

Her evde halbır m'olur.
Sevdiya sabır m'olur.
Sevdiya yelen gızın.
Dilaği gabul olur.

Yeşil elek duvarda.
Bir yar sevdim huvarda.
Huvardaysa huvarda.
Gavuşuruh punarda.

---

106 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985
107 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

108 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

Sarı patik işlerim.
Subay benim müşterim.
Selam söylen subaya.
Onbeş altın isterim.[109]

LİRİLLİ

Daş kiremitten buz damlar- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Bir gız verin adamlar- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Bir gız bize çokmuymuş- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Mehlenizde yokmuymuş- *Lirilli lirilli ha lirilli.*

Kiremitten çanağı- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Yaptır oğlan konağı- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Yaptırırsan konağı- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Öptürürüm yanağı- *Lirilli lirilli ha lirilli.*

Kiremit özüyünen- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Kim görmüş gözüyünen- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Adam yarden geçer mi- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Ellerin sözüyünen- *Lirilli lirilli ha lirilli.*

Kiremit çaldım taşa- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Yarıldı başdan başa- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Gönlünü bana verdi- *Lirilli lirilli ha lirilli.*
Yaşa sevdiğim yaşa- *Lirilli lirilli ha lirilli.*[110]

KUŞBURNUNUN ALINDAN

Kuşburnunun alından- *Gülüm gülüm*
Koparırlar dalından- *Gülüm gülüm*
Yari güzel olanlar- *Gülüm gülüm*
Zekat versin malından- *Gülüm gülüm*

Arpalar dize kadar- *Gülüm gülüm*
Gel yarim bize kadar- *Gülüm gülüm*
Sana çorap öreyim- *Gülüm gülüm*
Topuktan dize kadar- *Gülüm gülüm*

Dağlar başı gürgenlik- *Gülüm gülüm*
Ne hoş olur ergenlik- *Gülüm gülüm*
Ergenlikte yar sevmek- *Gülüm gülüm*
O da bir bezirgânlık- *Gülüm gülüm*

---

109 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

110 Kadın Halay Türküsü, Hatice PÜRLÜ, Güler.PÜRLÜ, Nazmiye PÜRLÜ, Karalar, 15.08.1985

İşliğini biçtirmiş- *Gülüm gülüm*
Koltuğuna kıstırmış- *Gülüm gülüm*

Hangi düşman dediyse- *Gülüm gülüm*
Yari bana küstürmüş- *Gülüm gülüm*[111]

SABAH SUYU SERİNDİR

Sabahtan öter keklik
O yardan gelmiş mektup
Bir yüzü selam kelam
Bir yüzü de gurbetlik

Sabahtan öter bülbül
O yardan gelmiş bir gül
Kokladım doya doya
Yardan başkası değil[112]

DUMAN GELİYOR DUMAN

Duman geliyor duman
Duman daşın altına
Yar yastığın yok ise
Kolum başın altına

Duman geliyor duman
Doldurdu dereleri
Kız babayın evinde
Soldurdun memeleri

Duman geliyor duman
Duman benim düşmanım
Yarinen konuşmadım
Daha halen pişmanım.[113]

KALBUR İÇİNDE ÇİĞİT

Halbur içinde çiğit-*kız karagız*
Elinde kalem divit-*kız karagız*
Hem sararmış hem solmuş
Bir kız için bir yiğit-*kız karagız*

---

111 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988

112 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988

113 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988

Sohuda bulgurum var-*kız karagız*
Deminnidir deminni-*kız karagız*
Çıkmaz yarim halaydan
Yeminnidir yeminni-*kız karagız*

Kara tavuk yatıyor-*kız karagız*
Kanadını atıyor-*kız karagız*
Hey muhannet komşular
Yar yalınız yatıyor-*kız karagız*[114]

İBRİĞİN UCU KIRGIN

İbriğin ucu kırgın- *Güzeller güzeller*
Üç yiğit bana vurgun- *Güzeller güzeller*
İkisi şöyle böyle- *Güzeller güzeller*
Biri boyuma uygun- *Güzeller güzeller*

İbrik lüleli pınar- *Güzeller güzeller*
Hep kuşlar ona konar- *Güzeller güzeller*
Bu gün yari görmedim- *Güzeller güzeller*
Yüreğim ona yanar- *Güzeller güzeller*[115]

TEPSİDE ÜZÜM SUYU

Tepside üzüm suyu- *Gülüm yar*
Yar içmez bizim suyu- *Gülüm yar*
İçmezse de içmesin- *Gülüm yar*
İçtiği üzüm suyu- *Gülüm yar*

Merdivenden insene- *Gülüm yar*
Yüzün bana dönsene- *Gülüm yar*
Koynundaki turuncun- *Gülüm yar*
Birin bana versene- *Gülüm yar*

Merdivenden inemem- *Gülüm yar*
Yüzümü sana dönemem- *Gülüm yar*
Koynumdaki turuncu- *Gülüm yar*
Emanettir veremem- *Gülüm yar*[116]

SU BAĞLADIM SOĞANA

Su bağladım soğana
Gönlüm düştü oğlana
Oğlan almam diyormuş
Kör bıçaknan doğrana

---

114 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988
115 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988
116 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988

Darilli hop darilli
Oyna kuzum darilli

Kahveyi pişir dursun
Koy fincana durulsun
Yarime baba diyen
Kurşununan vurulsun
Bağlantı[117]

KIZ SÜRMELİ SÜRMELİ

Havluya kuş tünedi- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*
Yeşilidi ganedi- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*
Köyümüzün içinde- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*
Çoğu beni kınadı- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*

Şu derenin alıcı- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*
Kınalı barmak ucu- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*
Evlenmeyen kızların- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmeli.*
Kabul olmaz orucu- *Gız sırmalı sırmalı/Yar sürmeli sürmel*[118]*i.*

İNCE DÜZÜM YAR YAR

İnceleğin unuyum- *İnce düzüm yar yar.*
Yar kapıyın kuluyum *İnce düzüm yar yar.*
İçeri sakla beni- *İnce düzüm yar yar.*
Yar olduğun biliyim- *İnce düzüm yar yar.*

İncelek elek m'olur- *İnce düzüm yar yar.*
Yar gimi melek m'olur- *İnce düzüm yar yar.*
İçeri gel sevdüğüm- *İnce düzüm yar yar.*
Kapıdan dilek m'olur- *İnce düzüm yar yar.*

İnceledim üzüldüm- *İnce düzüm yar yar.*
Ağliplipliğe düzüldüm- *İnce düzüm yar yar.*
Al beni emmim oğlu- *İnce düzüm yar yar.*
Ban anlına yazıldım- *İnce düzüm yar yar*[119].

LÂLİ LİLAM

Lâ li lilâm-Deniz dibi iskele.
Lâ li lilâm-Yar yolladım eskere.
Lâ li lilâm-Bende nasıl bekleyim.
Lâ li lilâm-Üç ay değil üç sene.

---

117 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu: Hülya (!968)-Gülseren (1972)-Dürdane (1958) –Nazik (1928) AYDIN. Derleyen: Mehmet AYDIN, Der. Tarihi:12. 02.1988

118 Kaynak kişiler: Karalar köyü kadınlar Grubu: Durdu Yılmaz, Fatma Pürlü, Hatice Pürlü

119 Kaynak kişiler: Karalar köyü kadınlar grubu.

Lâ li lilâm-Denize dalacağım.
Lâ li lilâm-Bir balık alacağım.
Lâ li lilâm-Onların inadına.
Lâ li lilâm-Sevdim ki varacağım.

Lâ li lilâm-Sucu sucu suyunan.
Lâ li lilâm-Suvan acısıyınan.
Lâ li lilâm-Küskünüdüm barışdım.
Lâ li lilâm-Yarin bacısıyınan[120].

KIZ GÜLÜZAR GÜLÜZAR
Değirmen burnu çiçek- *Kız Gülüzar Gülüzar*
Bu çiçek biçilecek- *Kız Gülüzar Gülüzar*
Anne haberin olsun- *Kız Gülüzar Gülüzar*
Şerbetim içilecik- *Kız Gülüzar Gülüzar*

Gidişin gidiş molur- *Kız Gülüzar Gülüzar*
Hamdemir gümüş molur- *Kız Gülüzar Gülüzar*
İpti de söz verip de- *Kız Gülüzar Gülüzar*
Sonradan dönüş molur- *Kız Gülüzar Gülüzar*[121]

SU GELİR ALLANARAK
Su gelir allanarak
Bahçayı dolanarak
Şu gelen kimin yari
Geliyor sallanarak

Karşıdaki camızlar
Arabayı omuzlar
Ben size varır mıyım
Hey şapkalı domuzlar

Sular akma bellemiş
Bendin yıkma bellemiş
Çobanlıkta öğrenmiş
Hatir yıkma bellemiş

Almayı soydum soydum.
Dengin üstüne koydum.
Afiyet olsun yarim.
Sen yedin de ben doydum[122].

---

120 a.g. kaynak kişiler.
121 a.g. kaynak kişiler.
122 a.g. kaynak kişiler.

HELE DE HELE MEYREMİM
Ömer'i özde gördüm
Sürmeyi gözde gördüm
Oniki gelin sevdim
Cilveyi kızda gördüm
Hele de hele Meyremim
Hele de hele Meyremim
Orta boya hayranım
Çatık kaşa kurbanım

Kevene bak kevene.
Hayvah seni sevene.
Senin nene güvene.
Seni seven divana.
Bağlantı

Ömer gider oduna.
Kavak batmış buduna.
Ömer'i seveceğim.
Köylünün inadına.
Bağlantı[123]

HARE Mİ HANİM DUDU
Mektebin bacaları- *Hare mi hanim dudu/Hare mi vaay.*
Ders verir hocaları- *Hare mi...*
Gelinleri sorarsan- *Hare mi...*
Gurbette kocaları *Hare mi...*

Mektebe vardı mola- *Hare mi...*
Dersini aldı mola- *Hare mi...*
Kör olasca kaynana- *Hare mi...*
Kayfelti verdi mola- *Hare mi...*

AYNALIM
Aynalı billor kutu- *Ayanalım ağ yârim.*
Sarmam kollarım kötü- *Ayanalım ağ yârim.*

Tarlanın keseklisi- *Ayanalım ağ yârim*
Mendilin ipeklisi- *Ayanalım ağ yârim*

Sarıldıkça tat verir- *Ayanalım ağ yârim*
Güzelin göbeklisi- *Ayanalım ağ yârim*

OĞLAN YAR
Oğlan kavak kesiyor- *Oğlan yar.*
Efil efil esiyor- *Oğlan yar.*

---
123 a.g. kaynak kişiler.

İt dölünün başında- *Oğlan yar.*
Kavak yeli esiyor- *Oğlan yar.*

Oğlan oyunlu oğlan- *Oğlan yar.*
Sürü koyunlu oğlan- *Oğlan yar.*
Hiç kimseyi beğenmez- *Oğlan yar.*
Çördük boyunlu oğlan- *Oğlan yar.*

YAYLALIKTAN AŞIRAYIM YOLUNU

Yaylalıktan aşıralım yolunu
Baş terziye biçtirelim donunu
Annenden babandan kimsen yok ise
Uğrun uğrun ben çekeyim gamını
Kız ben sana ne demişim demişim.
Ağzın şeker bal dudağın yemişim.

Yayla yolu derler bükülür gider
Top zülüf gerdana dökülür gider
Bir yiğidin yari güzel olursa
Ömrü arkasıra sökülür gider
Bağlantı[124]

GÂVUR KIZI MEYRO

İstanbul baştan başa- *Gâvur kızı Meyro*
Hopladım taştan taşa – *Türkmen kızı Meyro*
Çıkart ipekli donu- *Gâvur kızı Meyro*
Yırtarım baştan başa- *Türkmen kızı Meyro*

Mezerlikte gül bitmiş- *Gâvur kızı Meyro*
Samsun yolunu tutmuş- *Türkmen kızı Meyro*
Yenile bir yar sevdim- *Gâvur kızı Meyro*
O da askere gitmiş- *Türkmen kızı Meyro*

Kaleden iniyordum- *Gâvur kızı Meyro*
Çağırsan dönüyordum- *Türkmen kızı Meyro*
Aşkından kibrit oldum- *Gâvur kızı Meyro*
Üfürsen yanıyordum- *Türkmen kızı Meyro*

Kaleden indim iniş- *Gâvur kızı Meyro*
Mendilim dolu yemiş- *Türkmen kızı Meyro*
Yare saldım yememiş- *Gâvur kızı Meyro*
Kendisi gelsin demiş- *Türkmen kızı Meyro*[125]

---

124 Derleyen: Mahmut Demir, Lise öğrencisi. Kaynak kişi: Fatma Alakoç, Kabasakal, 45 yaşında, oyd. dt.: 1988.

125 Durdu Yılmaz, Karalar 1945, Oyd.. Gör.t.: 04.05.1987.

KARŞIKİ KÖYÜN TAŞLARI
Karşıki köyün taşları
Yanıyor ataşları
Sevdan benden savoldu
Al cebinden taşları

Mendil attım örtmeye
Yel alıp da gitmeye
Beni yarden ayıran
Muradına yetmeye[126]

PEMPE GÜLÜM NENNİ
Ocak başı gel beri- *Pempe gülüm nenni/ Deste gülüm nenni*
Tıraş etme kelleri- *Pempe...*
Eğer tıraş edersen- *Pempe...*
Pis pis kokar elleri- *Pempe...*

Pempe pempe benimsin-*Pempe...*
Sen benim olur musun- *Pempe...*
Bir öpsem bir ısdırsam- *Pempe...*
Dayanabilir misin- *Pempe...*[127]

KALEFİRİM KÖKLEME
Kalefirim kökleme
Ufacık ilkleme
Beni sana vermezler
Boş pacayı bekleme

Kalefir fidan olsa
Yare bir giden olsa
Ataşına yandığım
Hele bir adam olsa[128]

KARA KAŞ ALTINDA GÖZLER OYNUYOR
Kara kaş altında gözler oynuyor
Bu nasıl sevda ki yare doymuyor
Yare gideceğim engel koymuyor
Ver Allah'ım şu engele bir ölüm

Yüce dağ başında yatan evliya
Bir dileğim vardı Kadir Mevla'ya

---

126 Durdu Yılmaz.
127 a.g.k.
128 a.g.k.

Kadir Mevla'm bu dileğim vermezsen
Dahi dönüp bakmam yalan dünyaya

Çıktım yücesine gamga döşürdüm
İndim çadırına kahve pişirdim
Yar seni gördüm de aklım şaşırdım
Aklımı başımmdan alan nazlı yar[129]

EKİN EKTİM BOSTANA

Ekin ektim bostana
Uzadı boyum gibi
Benim bir yarim var ki
Sürmeli koyun gibi

Kalemi Varna boya
Sarmadım doya doya
Yarim beni al götür
Bilinmez başka köye

Yeşil ipek kıvrattım
Yolumdan yol öğrettim
Ne sevdim ne sevildim
Arkamsıra cavrattım

Yeşil ipek kucüsü
Çetindir yar acısı

Gel gel yanıma otur
Nazlı yarin bacısı

Yeşil ipek yelaştı
Saçım uzun dolaştı
İnşallah kavuşuruh
Cingan geldi dalaştı

Gitme yarim bazara
Uğradırlar nazara
Yarime göz edenler
Gendi gitsin mezara

Gidiyom ben de ben de
Bir ayvam kaldı sende
Ayva gibi sarardım
Din iman yok mu sende[130]

---

129 Nargül Deniz, Bostancık, 50 yaş. oyd. dt.: 01.02.1987.
130 Nargül Deniz, aynı derleme tarihi.

KALENİN KAPISI DEMİR DEĞİL Mİ

Kalenin kapısı demir değil mi ?
Demiri eriten kömür değil mi ?
Ben seni seviyom ömür değil mi ?
Pek uzun sallanma belalı derler.
Yazması boynunda dolalı derler.

Kaleden kaleye ben gördüm onu.
Sarıdır şalvarı beyazdır donu.
Kötüye varacak bu işin sonu
Bağlantı[131]

SİLAYA DA GÂVUR OĞLU SİLAYA

Ağam İstanbul'a mala mı gitti ?
İnce bel üstüne şala mı gitti ?
Silaya gelmiye töbe mi etti ?
Siliya da gâvur oğlu siliya.
Sen gelmezsen ben varırım oraya.

Ağam İstanbul'u mesken mi tuttun
Gördün güzelleri beni unuttun
Siliya gelmeye yemin mi ettin
Bağlantı[132]

GÜL EKTİM EVLEK EVLEK

Gül ektim evlek evlek.
Dadandı kara lâlek.
Yazın beraber idik.
Güzün ayırdı felek.

Çalı sürdüm ocağı.
Yanmam diyebilir mi ?
Ergen oğlan ergen kız.
Sarmam diyebilir mi ?

Keser attım ocağa.
Savgu düştü bucağa.
Yavrum nerde böyüdün.
Sığmaz oldun kucağa[133].

TUZLANIN TUZU GİBİ

Tuzlanın tuzu gibi.
Melerim kuzu gibi.

---

131 Karalar köyü kadınlar grubu: Vezzuha Pürlü, Teberik. Kızıl, Güllü Kaya. dt.: 08.02.1985.
132 Fatma Pürlü, Karalar. dt.: 27.07.1988.
133 Fatma Pürlü, aynı derleme tarihi.

Ben muradım almadım.
Ellerin kızı gibi.

Yılan aktı tuzlara.
Beleniyor tozlara.
Allah döyümlük versin.
Nişanlılı gızlara[134]

BİR KURŞUN ATACAĞIM

Bir kurşun atacağım.
Karganın ganedine.
Yarinen yatacağım.
Şonların inadına.

Çek davarı yörüsün.
Önü düzü bürüsün.
Yiğitsin karış vermem.
Boyun yerde çürüsün[135]

ÇOBANIN ELİNDE KAVAL

Çoban ağasının kızını sevmiş ve ona dünür olmuş. Ancak, kızı çobana vermemişler.Birbirlerine kavuşamamışlar ve bu türküyü ağanın kızı söylemiş.

Çobanın elinde kaval.
Önünde de sürü davar.
Ağer davar susuz ise.
Bizim ağıl çifte pınar.

Mor poşumu boyamadım.
Çoban sana doyamadım.

Bütün kuşlar yuva yapmış.
Serçe kadar olamadım.

Çoban davarını getir.
Getir de yatağa yatır.
Doğan ayın on beşine.
Beni al da size götür[136]

EMİNE CAN EMİNE

Nazlara bak nazlara- *Emine can Emine.*
Yem dökerim kazlara- *Emine can Emine.*

---

134 Fatma Pürlü, belirtilen derleme tarihi.
135 a.g.k.
136 a.g.k.

Biz sarılah kızlara- *Emine can Emine.*

Emine neyimişşin- *Emine can Emine.*
Ne yaman böyümüşsün- *Emine can Emine.*
Altın tabak içinde- *Emine can Emine.*
Yenecek şeyimişsin- *Emine can Emine*[137].

ALLAR YAKIŞIR YARE

Allar yakışır yare.
Eller bakışır yare.
Ağlişliğin üstüne.
Zıvga yakışır yare.

Kara koç boyanır mı
Öpsem yar uyanır mı
Yar orada ben burda
Buna can dayanır mı[138]

KIZ AĞCA

Kız Ağca-Şeker tasta erir mi ?
Kız Ağca-Gönül yarden farır mı ?
Kız Ağca-Üstümüze kar yağsa.
Kız Ağca-Soğuk tende erir mi ?

Kız Ağca-İstanbul bilerziği.
Kız Ağca-Top biter ülerziği
Kız Ağca-Sivas çevresinde yok.
Kız Ağca-Yarimin güzelliği.

Kız Ağca-Gidenin mesin aldım.
Kız Ağca-Başından fesin aldım.
Kız Ağca-Bir annenin bir oğlu
Kız Ağca-Seçtim iyisini aldım[139]

MÜDÜR YARİME YOL VER

Karşıda çevirmeler- *Gelin elini koyver*
İçinde koyun meler- *Müdür yarime yolver.*
Memeleri büyümüş- *Gelin elini koyver*
Dar geliyor düğmeler- *Müdür yarime yolver.*

Karşı karşı hanımız- *Gelin elini koyver*
Yanında harmanımız- *Müdür yarime yolver.*

---

137 a.g.k.

138 Vezzuha Pürlü, Karalar 1341 (1925), oyd. Gör.t.: 28.02.1994.

139 Fatma Pürlü, belirtilen derleme tarihi.

Gel yarim sarılalım- *Gelin elini koyver*
Çatlasın düşmanımız- *Müdür yarime yolver.*

...ıda at nallıyor- *Gelin elini koyver*
...n nalı parlıyor- *Müdür yarime yolver.*
...nkim yari yok gibi- *Gelin elini koyver*
Bana mendil sallıyor- *Müdür yarime yolver*[140]

GÖKTE UÇAN TİYARE

Göğde uçan tiyare.
Selam söylen o yare.
Benden ona fayda yok.
Bulsun başına çare.

Göğde uçan tiyare.
Ganetlerin soldu mu
Aldın esker yarimi.
Alayların doldu mu[141]

UFACIK BOYLU ÇEDENE

Bulgurun düğülcüğü- *Ufacıh boylu çedene*
Severler küçücüğü- *Sar bedeni bedene.*
Ellerin yari gelmiş- *Ufacıh boylu çedene*
Gelmez gavur çocuğu- *Sar bedeni bedene.*

Bulguru kaynatırlar- *Ufacıh boylu çedene*
Sohuda yaylatırlar- *Sar bedeni bedene.*
Yari küçük olanı- *Ufacıh boylu çedene*
Düveller ağladırlar- *Sar bedeni bedene*[142]

HAY BÜLBÜL BÜLE BÜLE BÜLBÜL

Bülbülüm kafesteyim.
Yare bek havasdayım.
Yarim eskere gitti.
Oğrun oğrun yastayım.
Hay bülbül büle büle bülbül.
Yar nenni nenni de nenni.

Bülbül dalda esniyor.
Dal bülbülü besliyor.
Kömür gözlü sevdiğim.
Davarı nerde sesliyor.
Bağlantı

---

140 a.g.k.
141 Meryem Yıldırım, Söğütçük, Oyd. Derleme Tarihi: 12.11.1995.
142 Meryem Yıldırım, belirtilen derleme tarihi.

Bülbüllerin nesli misin ?
Kafeslerde besli misin ?
Niçin giydin kara bülbül.
Benim gibi yaslı mısın ?
Bağlantı [143]

KARACA KEKİLLİ OĞLAN

Karca kekilli oğlan.
Git beni babamdan iste.
Eğer babam vermem derse.
El kaldır Allah'tan iste.

Kara kebeli çoban.
Nereye kondu oban.
Elli Kerle düğür saldım.
Vermiyor dürzü baban [144]

GÜL EKTİM HARDAL OLDU

Gül ekitm hardal oldu.
Büyüdü dal dal oldu.
Yarim senin yüzünden.
Düşmanlar kol kol oldu.

Elmayı soydum soydum.
Yarin cebine koydum.
Afiyet olsun yarim.
Sen yedin de ben doydum.

Enteresi fişneden.
Yar geliyor çeşmeden.
Alacaksan al beni.
Ben ellere düşmeden.

Irafta altın tarak.
Eğlenin biz de varak.
Sizde gözel çok olur.
Bizde size yalvarak [145]

AŞAĞIDAN CIĞIŞ CIĞIŞ KUŞ GELİR

Aşağıdan cığış cığış kuş gelir.
Gemileri dolu gider boş gelir.
Asker görmeyene hayal düş gelir.

---

143 Nuri Darıcı, belirtilen derleme tarihi.
144 a.g.k.
145 Fatma İmamoğlu, Hanlı, dt. : 1988.

Çal elin böğrüne de nenni nenni.
Koy beşik üstüne uğurle beni.

Aşağıdan gelir Bedir Bâğ gibi.
Ben yari güvendim Tecer Dağ gibi.
Aldı yere vurdu beni nar gibi.
Bağlantı [146]

AMANI DA SÜRMELİM OY OY

Yastık attım bostana-
Amanı da Sürmelim oy oy
Göğsüde düğmelim ey ey
Yar gelede yaslana
Bağlantı
Yarin okka püskülü
Bağlantı
Yağmur yağa ıslana
Bağlantı

Bıldırcın vurdum kalkmaz
Bağlantı
Kanı göllenir akmaz
Bağlantı
Bıldırki sevdiğim yar
Bağlantı
Bu yıl yüzüme bakmaz
Bağlantı [147]

b. Hüzünlü Türküler:

NAZİK'İN TÜRKÜSÜ

Yunan kocasını bırakıp kaçan Nazik'in türküsü. Söylentiye göre Nazik Yunanistan'dan kaçan'ken cinnet geçirerek üç çocuğunu suya atmış.

Edirne'nin urganı
Telli melli yorganı
Üç kuzuyu sorarsan
Balıkların kurbanı

Arabanın mazısı
Şu anlımın yazısı
Ne deyim de ağlayım
Pis Yunan'ın kuzusu

---

146 Karalar köyü kadınlar grubu: Vezzuha Pürlü, Teberik. Kızıl, Güllü Kaya. dt.: 08.02.1985.
147 Fatma Pürlü, belirtilen derleme tarihi.

Edirne'nin üzümü
Yüredemedim sözümü
Üç kuzuyu atarken
Yumaverdim gözümü

Edirne'nin hamamı
Yandan çıkar dumanı
Üç kuzuyu sorarsan
Balıkların kurbanı

Elma attım denize
Geliyor yüze yüze
Atma bizi denize
Gidek Türk ebemize

Armut dalda düşer mi
Yere düşer pişer mi
Ben Müslüman sen gavur
Bize nikâh düşer mi

Arabayı hatladım
Al fistanı katladım
Ben Nazik'i yitirdim
Gül aklımı çatlattım

Arabanın kulpu yok
Ala gözde uyku yok
Sür kayıkçı kayığı
Pis Yunan'dan korkum yok.[148]

BİR OĞLUM OLSAYDI KESTİRSEYDİM

Bir oğlum olaydı kestireyidim.
Al yeşil bayrağı estireyidim.
Emmisin dayısın küstüreyidim.
Nen eyle nen eyle ellerim nenni.
Ellerim yoruldu kollarım nenni.

Ala geçi gelmiş oğlağın ister.
N'olur Gadir Mevlam bir oğlan göster.
Oğlansız ölüyüm kınaman dostlar.
Bağlantı

Bir oğlum olaydı olurdum hatun.
İncili terliğe dizeydim altın.

---

148 Vezzuha PÜRLÜ, dt:28.02.1994

Paraynan olmaz ki alaydım satın.
Bağlantı.[149]

TRENE BİNDİ DE SAVUŞTU MU OLA

Trene bindi de ne güzel gider
Boyu da selvinin dalına benzer
Boyuna posuna kurban olduğum
Açılmış bahçenin gülüne benzer

Trene bindi de şavuştu m'ola
Kayseri Dağı'na kavuştu m'ola.
Yahından görmedim ırahdan gördüm.
Askerlik şapkası yahıştı m'ola.[150]

OYALI YAĞLIK

Yar bana işlemiş oyalı yağlıh
Ne güzel işlemiş eline sağlıh.

Yüce dağ başına yaptım arılıh.
Ya bir ölüm olsa ya da ayrılıh.
Yana yana oldu benzim sarılıh.[151]

YÜCE DAĞ BAŞINDA SIZILAR TELLER

Yüce dağ başında sızılar teller
Yar beni görmüş de kolunu sallar
Bu yıl kederliyim açılmaz güller
Gül güle hasiret ben de bir güle

Yüce dağ başında yanar bir ışık
Işığın aşkına olmuşum âşık
Ağ buğday benizli zülüf dolaşık
Doğru söylen yar buradan geçti mi[152]

İŞTE BÖYLE BÖYLE

Odaya girmiş de yazı yazıyor.
Bostana girmiş de sahre geziyor.
İşte böyle böyle peder hal böyle.
Silaya varınca doğrusun söyle.

Tarlaya vardım da zevlesi sarı.
Yar için saklarlar ayvayı narı.

---

149 Vezzuha Pürlü, belirtilen derleme tarihi.

150 Keziban Kılıçarslan, Kavlak 1928, dt.: 06.05.1996

151 Karalar köyü kadınlar grubu: Vezzuha Pürlü, Teberik. Kızıl, Güllü Kaya. dt.: 08.02.1985.

152 Durdu Yılmaz, belirtilen derleme tarihi.

İki keklik bir kafeste ötüyor.
Zalım babam diyar diyar atıyor.
Bağlantı[153]

YÜCE DAĞ BAŞINDA EZAN OKUNUR

Yüce dağ başında ezen ohunur.
Ezen sesi kulağıma dohunur.
Yarinden ayrılan gül mü sohunur.
Var git yarim haydi uğurlar olsun.

Garlı dağdan alıyordum sesini.
Oğrun oğrun çekiyordum yasını.
Yolla yarim başındaki fesini.
Kohlayım da eğleneyim bir zaman.

Yüce dağ başında esmesin yeller.
Oturum ağlasam divane deller.
Derdim içerimde ne bilir eller.
Esme seher yeli ayırdın bizi.

Yüce dağ başında gümüş aşırma.
Kadir Mevla'm doğru yoldan şaşırma.
Bir iyiyi bir kötüye düşürme.
Esme seher yeli ayırdın bizi.

Şu Hanlı Köyü'nü geçtin de gettin.
Azgın yaralarım eştin de gettin.
Ben seni burada durur bilirdim.
Niye uzahlara göçtün de gettin.

Ahşam oldu gün depeden aşıyor.
Ciğerlerim kebap oldu bişiyor.
Öğün vahdı yar ahlıma düşüyor.
Var git yarim senden ayrı düştüm ben[154]

KANATLININ BAŞINA

Bir kuş konmuş ganatlının başına.
İkram edin gözlerimin yaşına.
Benim vadem sizden evvel yeterse.
Garip yazın mezarımın taşına.
Sılaya da benim gönlüm sılaya.
Sılaya da karlı dağlar sılaya

---

153 Kaynak kişiler: Vezzuha Pürlü, Elif Pürlü, Karalar, dt.: 28.07.1988.

154 Derleyen: Rüstem Deveci, Hanlı, lise öğrencisi. Kaynak kişi: Fatma İmamoğlu, Hanlı, 60 yaş, dt. : 25.05.1988.

Anam yayığını yaysın ağlasın.
Koyu gölgelerde gönlüm eğlesin.
Kız gelin gördükçe bağrı delinsin.
Bağlantı[155]

YÜCE DAĞ BAŞINDA EZAN OKUNUR
Yüce dağ başında ezen ohunur.
Ezen sesi kulağıma dohunur.
Yarinden ayrılan gül mü sohunur.
Var git yarim senden ayrı düştüm ben.

Garlı dağdan alıyorum sesini.
Oğrun oğrun çekiyorum yasını.
Yolla yarim başındaki fesini.
Kohlayım da eğleneyim bir zaman.

Yüce dağ başında esmesin yeller.
Oturum ağlasam divane deller.
Derdim içerimde ne bilir eller.
Esme seher yeli ayırdın bizi.

Şu Hanlı Köyü'nü geçtin de gettin.
Azgın yaralarım eştin de gettin.
Ben seni burada durur bilirdim.
Niye uzahlara göçtün de gettin.

Ahşam oldu gün depeden aşıyor.
Ciğerlerim kebap oldu bişiyor.
Öğün vahdı yar ahlıma düşüyor.
Var git yarim senden ayrı düştüm ben[156]

c. İş Türküleri

YUNNAK[157] TÜRKÜSÜ

Bu türkü koyunlar yıkandıktan sonra kadınlar tarafından yunnak yerinde söylenir.

Koyun seni yaya yaya getirdim
Getirdim de yatağına yatırdım
Senem sağdı ben yanında oturdum

155 Derleyen: Türker Develi, Tatlıcak, lise öğrencisi. Kaynak kişi Fatma Develi, Tatlıcak, 90 yaş, dt.: 03.03.1988

156 Derleyen: Rüstem Deveci, belirtilen kaynak kişiden.

157 **Yunnak:** Genel anlamıyla koyun ve kuzu yıkamak, demektir. Koyun kuzu yıkamaya müsait dere kenarlarına da "yunnak yeri" adı verilir. Ayrıca, İlbeyli köylerinde "Yunnağa gitmek" şeklinde tanımlanan bir gelenek de vardır.

Dolanı dolanı gel anam koyun
Gine cinsimişsin mor ala koyun[158]

Bir kar yağdı incelekten eledi
Kötü tokluları kara beledi
Gürük koyun çaldı çanı meledi
Bağlantı

Mor koyunda şu tepeye yaslandı
Yağmur yağdı keçelerim ıslandı
Kelekler asıldı ziller paslandı
Bağlantı

İki gelin geldi koyun sağmaya
Biri değnek aldı beni döğmeye
Ağalar çağırdı sual sormaya
Bağlantı

Koyun sen derede kuzlamadın mı ?
Çoban gelir deyi gözlemedin mi ?
Koklayıp kuzunu gizlemedin mi ?
Bağlantı [159]

d. Kına ve Gelin Türküleri:

KINA TÜRKÜSÜ
Kına Yakılırken söylenir.

Duvak alım köşk ağacına dolaştı.
Kavum gardaş guzu gimi meleşti.
Bu ayrılıh hep gızlara bulaştı.
Ah aman yazın buyumuş.
Gızlara da şonlara da beyle verilmiş.
Bağlantı

Babam gır atını çaya bağlasın.
Gır at kişnedikçe anam ağlasın.
Anamın gızı var beni neylesin.
Bağlantı

Aşağıdan usul usul geldiler
Evimize tolu gibi doldular
Anamı ağlattı beni aldılar
Bağlantı

---

158 Bu nakarat Gazibey Köyünde, "Haylarım hayıma gel anam koyun/Döğüyor çanı da mor ala koyun" şeklindedir. (Kaynak Kişi: Hacı Navruz, Gazibey).
159 Kaynak Kişi: Vezzuha Pürlü, belirtilen tarih.

Batağa daş atma batar da gider
Gurbete kız verme yiter de gider
Depeden dumani tüter de gider
Bağlantı

Çattılar çattılar çakmak taşını
Gız ağlatma gardaşını.
Galdır gollarını giy kumaşını.
Ah aman yazın buyumuş.
Gızlara da şonlara da beyle verilmiş.

Sel önünden döşürürler odunu.
Yiyen bilir leblebinin dadını.
Bilemedik gelin gızın adını.
Hayvah hayvah ben anamdan ayrıldım.
Eşim gızlar ben sizlere doymadım.

Kilimin alına nahış diyollar.
Gurbetin yoluna yohuş diyollar.
Get anam yerine yahış diyollar.
Ah aman yazın buyumuş.
Gızlara da şonlara da beyle verilmiş[160]

KIZ ÇIKARMA (KIZ ÖVME) TÜRKÜSÜ

Gelin olacak kız bir yakın akrabasının evinden alınarak kendi babasının evine doğru getirilirken yol boyuncu söylenir. Bu türküye Kız Övme Türküsü de denilir.

Hatladı geçti eşiği.
Sufrada galdı gaşığı.
Büyük evin yakışığı.
Gelsin ağlayı ağlayı.

Biner atın iyisine
Gider yolun kıyısına
Çağrın gelsin dayısına
Gelsin ağlayı ağlayı

Çattılar çakmak taşını
Vurdular düğün aşını
Çağrın gelsin gardaşını
Gelsin ağlayı ağlayı

160 Karalar köyü kadınlar grubu: Vezzuha Pürlü, Teberik. Kızıl, Güllü Kaya. dt.: 08.02.1985.

Orta direk orta direk
Gümbür gümbür oynar yürek
Büyük eve gelin gerek
Gelsin ağlayı ağlayı.[161]

KINA TÜRKÜSÜ

Üç kuşudum döneridim havada.
İndirdiler kavurdular tavada.
Anam beni koydu gitti yuvada
    Anamı anamı benim anamı
    Ezdiler de yakmadılar kınamı

Kilimin ucuna nakış diyorlar.
Gurbetin yoluna yokuş diyorlar.
Kız anam git yerine yakış diyorlar.
    Bağlantı[162]

KIZ ÖVME TÜRKÜSÜ

Bu türkü, düğünden bir gün önce kız başka bir evden çıkarılıp evine getirilince söylenir. Kızın altına bir yastık konur ve başına da bir yazma örtülerek bu türkü söylenir. Köşelerinden de dört kız tutar. İkide ihtiyar kadın yanında bulunur. Tabaklana kına getirilip, yakılır. Esvap giydirilir:

Kız sana gerek bir ana.
Ağlaşalım yana yana.
Ben gidiyom canım ana.

Ben gidem ben gidem.
Hanen şen olsun.
Yarenim yoldaşım.
Ardımda galsın.

Gız sana gerek bir baba.
Ağlaşalım oba oba.
Ben gidiyom canım baba.

Ben gidem ben gidem.
Hanen şen olsun.
Yarenim yoldaşım.
Ardımda galsın.

Gız sana gerek bir bacı.
Ağlaşalım acı acı.
Ben gidiyom canım bacı.

---

161 Karalar köyü kadınlar grubu: aynı kaynak kişiler.

162 Derleyen: Cevdet Çiftçi, Kaynak kişi: Döndü Emiroğlu, Menşürlü 1965, dt.: 10.06.1995

Ben gidem ben gidem.
Hanen şen olsun.
Yarenim yoldaşım.
Ardımda galsın.

Gız sana gerek bir gardaş.
Ağlaşalım yâle yoldaş.
Ban gidiyom canım gardaş.

Ben gidem ben gidem.
Hanen şen olsun.
Yarenim yoldaşım.
Ardımda galsın.[163]

BAŞ ÖĞME TÜRKÜSÜ

(Gelin ata bindirilmeden önce, başı bağlanırken söylenir).
Atladı atladı geçti eşiği.
Sofrada sofrada kaldı kaşığı.
Kız ağlatma kız ağlatma kardaşını.
Ben gidem ben gidem evin şen olsun.
Yarenim yoldaşım ağzım tatl'olsun.

Çattılar çattılar çatma taşını.
Kurdular kurdular düğün aşını.
Sesleyin gelinin bey kardaşını.
Bağlantı

Babam kıratını çaya bağlasın.
Kırat kişnedikçe anam ağlaşın.
Anamın kızı var beni neylesin.
Bağlantı

Gelinciler gele gele geldiler.
Dolu gibi avlumuza doldular.
Anamın elinden beni aldılar.
Bağlantı

Anamı anamı benim anamı.
Sancı tutsun nikah eden imamı.
Çarşamba gecesi yakın kınamı.
Bağlantı

Anam kirmenini alsın eline.
Babam dağarcığın sarsın beline.
Çıksın baksın gurbet elın yoluna.
Bağlantı

163 Karalar köyü kadınlar grubu, belirtilen kaynak kişiler.

Yıldız dağı derler bir dağ ışılar.
Geyik kuzusunu almış moşular.
Ben'anamdan ayırdılar komşular.
Bağlantı

Atlara vuruldu yaldızlı gemler.
Anamın gününde sürdüğüm demler.
Sabah olur götürürler zalimler.
Bağlantı

Atlar eğerlendi bineğin ister.
Kuşlar havalandı döneğin ister.
Anası babası konağın ister.
Bağlantı

Dolu geldi dereleri coşurdu.
Kadir Mevla'm tebdilimi şaşırdı.
Kara yazı gurbet ele düşürdü.
Bağlantı

Görünüyor bizim elin taşları.
Yaslı yaslı ötüşüyor kuşları.
Anamın babamın ihmal işleri.
Bağlantı

Görünmüyor bizim elin söğüdü.
Ben gelirken ekinleri göğ idi.
Kırıldı mı bizim elin yiğidi ?
Bağlantı

Kapları yuyamam elim yağ olur.
Irafa koyamam kolum yorulur.
Dışarı çıkamam kaynım darılır.
Bağlantı

Tuz küleklerini tuzsuz koyan kız.
Anayı babayı ıssız koyan kız.
Evini barkını ıssız koyan kız.
Bağlantı

Gurbete gidenin bağrı taş gerek.
Altı arap atlı beş kardaş gerek.
Her zaman her vakit gönlü hoş gerek.
Bağlantı [164]

---

164 Doğan Kaya, "İlbeyli Köylerinde Baş Öğme Türküsü", *Sivas Kültür-Sanat*, Yıl:1, Sayı: 1, Sivas Mayıs 1987, s. 22-23

GELİN OĞLAN EVİNE İNDİKTEN SONRA SÖYLENEN TÜRKÜ

Not: Bu türküyle üç dolayım halay çekilir.

Irmağı geçti gelin.
Saç bağın düştü gelin.
Ağil ağil öpüyüm.
Yüreğim geçti gelin.

Odaların kilimi
Sinilerin dilimi
Nerde olsa bellolur
Zenginlerin gelini

Irmağın adasına.
Duraydım gadasına.
Bu gece misafirim.
Yarimin odasına.[165]

e. Seferberlik Türküleri:

SEFERBERLİK TÜRKÜSÜ

Başımda kandilli hindi
Felek kollarımı kırdı
Ben yarimi vermez idim
Hökümet elimden aldı

Tren gelir dura dura
Düdüğünü vura vura
Ben yarimi asker ettim
Dizlerime vura vura

Tren gelir harlayarak
Al Bayrağı parlayarak
Ben yarimi asker ettim
Arhasıra ağlayarak[166]

SEFERBERLK TÜRKÜSÜ

Devem kayada yatmaz
Zenciri suya batmaz

165 aynı kaynak.
166 Vezzuha Pürlü, dt.: 11.03.1992

Kör ola Urus gözün
Gelin kocasız yatmaz.[167]

2. Erkeklerin Söylediği Türküler:

a. Köy Odalarında Söylenen Türküler:

aa. Hikaye Arasında Söylenen Türküler:

ÖLDÜRDÜN YARİMİ NEYLEDİN ARAP

Kocasını öldüren Arap'a Mahi Mihri tarafından söylenen türküdür
Genç yaşımda neler geldi başıma
Felek ağu kattı tatlı aşıma
Kanlı gömleğini attın karşıma
Öldürdün yarimi neyledin arap ?

Kara duman gibi çöktün oturdun
İçimi bağlayıp derde yetirdin
Kurduğum yuvayı yıktın batırdın
Öldürdün yarimi neyledin arap ?

Sen bir haramisin yolda durursun
Gelenin geçenin boynun vurursun
Dilerim Allah'tan kolun kurusun
Öldürdün yarimi neyledin arap ?[168]

ELBEYLİOĞLU TÜRKÜSÜ

Zindanda Padişaha Söylüyor
Öptüm fermanını koydun başıma.
Yaradan Mevla'nın gelir hoşuna.
Golu bağlı divan duram garşına.
Gusurum neyise sor deyi geldim.

Boğdurmayın beni cahala gurda.
Uğratırlar beni onulmaz derde.
Bir yapı taşıyım galmayım yerde.
Beni bir yapıya gor deyi geldim.

Nice bekleyeyim ben bu zindanı.
Zencirim boynuma dar deyi geldim.

Görünüyor yar Sivas'ın dağları.
Al geyinmiş bahçaları bağları.

---

167 Damılı Köyü Kadınlar Topluluğu, 1988

168 Ömer Şahin, Güney 1932, İlkokul. dt.: 15.08.1998

Bize imdad etmez Maraş Beyleri.
Gırıp şu zenciri gaçmasah olmaz.

Arhacında boz sürüler sağılır.
Sancılarım dört bir yana dağılır.
Sırhıntı oğlu bize yeğen sayılır.
Aşretin gayretin çekmez mi dersin.[169]

ELBEYLİOĞLU TÜRKÜSÜ

Elbeylioğlu'nun İstanbul'a götürülürken hanımına söylediği türkü.
Benim yarim daş başında oturur.
Ağlayı ağlayı ahlın yitirir.
Bu ağlamak bir ayrılıh getirir.
Ağlama sevdiğim bir gün gelirim.
Helal et hakkını belki ölürüm.

Gider oldum el başıma derildi.
Gitme deyi dost boynuma sarıldı.
Bize İstanbul'da ferman verildi.
Bağlantı

Yaz gelince çayır çimen otl'olur.
Hizmet etsen arap atlar etl'olur.
Sevip sevip ayrılması dertl'olur.
Bağlantı

Elbağoğlum derki çalındı kalem.
Bir ben ölmeyinen yıkılmaz alem.
Di gel halallaşah sevgili Sunam.
Bağlantı

Benim yarim ağlar ağlar silinir
Siyah zülfün mah yüzüne derilir
Bu ayrılık başa bir hal getirir
Bağlantı

Gök yüzünde yavru şahin seslenir
Engininde arap atlar beslenir
Çok ağlama zülüflerin ıslanır
Bağlantı

Engin olur arap atın eşkini
Aramazlar gurbet elde düşkünü
Bağlantı

---

169 Şevket Hardal, Kayadibi, 1936, ilkokul, dt.: 14.09.1995.

Elbağoğlu der ki çalındı kalem
Bir ben ölmeyinen yıkılmaz alem
Di gel halallaşah sevgili sunam
Bağlantı [170]

İLBEYLİOĞLU TÜRKÜSÜ

Tutuklanıp İstanbul'a götürülürken, hanımına söylüyor.
İstanbul'dan ferman geldi neyleyim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökeyim
Taze gelin kime emanet edeyim
Ben gidiyom allı gelin gal galan

Ağacın çürüğü özünden olur
Yiğidin kötüsü sözünden olur
El için ağlayan gözünden olur
Ben gidiyom allı gelin gal galan

Çalığı içinde bozgun öter bağlama
Kement atıp yollarımı bağlama
Gitti arkadaşlar beni eğleme
Ben gidiyom allı gelin gal galan

Yosun tutmuş pınarları akmıyor
Mor menevşe dize çıkmış kokmuyor
Ben geçiyom elin kızı geçmiyor
Ben gidiyom allı gelin gal galan

Yağmur yağar ışılaşır saylağı
Eli göçmüş bozulaşır taylağı
Taze gelin koç yiğidin taylağı
Ben gidiyom allı gelin gal galan

Elbağoğlum kestirmiyor gümanı
Ela gözden gelir yürek dumanı
Ardım bozlak, önüm yayla çimeni
Ben gidiyom allı gelin gal galan. [171]

İLBEYLİOĞLU TÜRKÜSÜ

Yıllarca zindanda yattıktan sonra, padişahın huzurunda söylediği türküdür.

---

170 1-2. dörtlükler Ömer Şahin'den, 18.10.1994'te, diğerleri Gazibeyli Aşık Silo (Süleyman Avcı) dan 04.05.1992'de derlenmiştir.

171 Erkan Kamil, "Halk Edebiyatımızda İlbeylioğlu (İlbeyoğlu-Elbağloğlu), *Erciyes. Aylık Sanat ve Fikir Dergisi*, Yıl:: 3, Sayı: 28, Kayseri 18.10.1980, s. 2.

Efendim efendim de benim efendim
Peygamber vekilisin pir deyi geldim
Ya derdime derman, ya katlimi ver
Zindanın başıma dar deyi geldim

İnsanın insana çok olur kasti
Aranmaz yanında aslanın postu
İyi gün düşmanı kötü gün dostu
Zindanın başıma dar deyi geldim

Öldür efendim de böyle olmayım
Görmediğim kara günü görmeyim
Ben bir yapı taşıyım yerde kalmayım
Alır da yapıya kor deyi geldim

İlbeyloğlum der de tükendi sözüm
Çok hapis yattım da kalmmadı özüm
Verirsin fermanı bir olur sözün
Git geri yurduna der deyi geldim. [172]

İLBEYLİOĞLU TÜRKÜSÜ

Zindandan çıkıp memleketine dönerken, kendisinden "Af Fermanı" isteyen Adana Valisi Ömer Paşa'ya söylediği türküdür.

Benim atım Adana'dan su içmez
Oturup hocalar kefenim biçmez
Şol ufak beylere minnetim geçmez
Kırıp zincir seni kaçmasam olmaz

İnemem mi Ilıcanın elinden
Geçemem mi Yarsufat'tın yyolundan
Kurtulunmaz Ömer Beyin elinden
İnip bir dolusun içmesem olmaz

Sakız gediğinden ören salından
Mürsel oğlum beni eğleme yolumdan
Bir koku geldi de benim elimden
Vurup Bumbuş seni geçmesem olmaz

Elbaloğlum der de tükendi sözüm
Bir yazın ağlattın bir de bu güzün
Gözlerin sevdiğim Gündeşli kızın
Kâhmeden donunu biçmesem olmaz. [173]

---

172 Erkan Kamil, "Halk Edebiyatımızda İlbeylioğlu (İlbeyoğlu-Elbağloğlu), *Erciyes, Aylık Sanat ve Fikir Dergisi,* Yıl:: 3, Sayı: 28, Kayseri 18.10.1980, s. 2.

173 Erkan Kamil, "Halk Edebiyatımızda İlbeylioğlu (İlbeyoğlu-Elbağloğlu), *Erciyes, Aylık Sanat ve Fikir Dergisi,* Yıl:: 3, Sayı: 28, Kayseri 18.10.1980, s. 2.

İLBEYLİOĞLU TÜRKÜSÜ

İlbeyloğlu zindandan çıkıp evine döndüğünde, evinin barkının viran ve hanımının çok perişan olduğunu görünce; ağlayan hanımını teselli etmek için bu türküyü söyler.

Eski vatanıma dönüpte geldim
Serini serime süren ağlama
Dertli başım dört köşeyi dolandı
Yüzü güleç kendi yâren ağlama

Ayın hilâline benziyor kaşı
Durmadan akıyor gözünün yaşı
Hind'in Hindistanın ipek kumaşı
Giyinip karşıma duran ağlama

İlbeyloğlum der ki ben kime ne'ttim
Dağlanlı kolunda fermanla gittim
Ne kötü günlerde dirnliğe yettim
Eski günlerimi bilen ağlama

Bu türkünün bir varyantı da şöyledir:

Eski yurtları görünce de gönlüm bulandı
Serimi sevdaya salan ağlama
Kalktı gönül dost kapısın dolandı
Zülfünü yüzüne buran ağlama

Bedir ayları gibi sen de doğarsın
Doğar doğar gökyüzüne ağarsın
Korkarım arada engel seversin
Yüzü güleç kendi yaren ağlama

Gene dumanlandı da dağların başı
Durmayıp akıyor gözümün yaşı
Hind'in Hindistan'ın ipek kumaşı
Giyinip karşımda duran ağlama

Elbeyloğlum der de neyledi gitti
Sakladı sırrını sürgüne gitti
Ne yaman elimiz darlığa yetti
Eski günlerimi bilen ağlama.[174]

İLBEYOĞLU'NUN PADİŞAHA SÖYLEDİĞİ TÜRKÜ

Efendim, şevketlim hünkârım vezir.
Peygamber vekili pir deyi geldim.

---

174 Erkan Kamil, a.g.m.

Ya derdime derman ya da as beni.
Zencirim boynuma dar deyi geldim.

Öldür beyim böyle güne kalmayım.
Görmediğim kara günü görmeyim.
Bir yapı taşıyım yerde kalmayım.
Beni bir yapıya kor deyi geldim.

Çok olur insanın insana kastı.
Tilkinin ağzında aslanın postu.
Kara gün düşmanım eyi gün dostu.
Dön geri düşmana der deyi geldim.

Elbeyoğlum der ki tükendi sözüm.
Kesildi dermanım kurudu özüm.
Sen bir padişahsın bir olur sözün.
Elime bir ferman ver deyi geldim[175]

ŞAH İSMAİL'İN TÜRKÜSÜ

Gülüzar'ın izini kaybettiği zaman söylediği türküdür.
Ölsem de unutmam yarim ben gine.
Ya Hind'e gitmiş ya da Yemen'e.
Bir defa sorayım çayır çimene.
Çimen Gülüzarım nereye gitti.

Genç yaşımda saldı ateşe.
Ya Mısır'a gitmiş ya da Habeş'e.
Bir defa sorayım doğan güneşe.
Güneş Gülüzarım nereye gitti.

Gece gündüz alamadım dağlalar.
Ak şaçına kara örgüler bağlar.
Ey beni anamdan ayıran dağlar.
Acep Gülüzarım nereye gitti.

Şah İsmail yarin ardından gider.
Dağlardan taşlardan hep sual eder.
Doğru söylen ille yakını bir haber.
Acep Gülüzarım nereye gitti[176]

---

175 Aşık Silo (Süleyman Avcı), Gazibey 1940 oy. Gör.t:04.05.1992
176 Hikmet Pürlü, Karalar 1959, lise, dt.: 21.11.1992.

ab. Meşhur Halk Şairlerine Ait Türküler

EMRAH'IN SAAT ÇUKURU TÜRKÜSÜ

Emret şahım emret methin eyleyim.
Saat çukurunun da mağmur bağları.
Ala yüzlü göğ çiçekli dağları.
Seherde ötüşür kazalakları[177].

Divanına durdum kollarım bağlı.
Bu aşkın elinden ciğerim dağlı.
Yüksek pencereli kümbet odalı.
İçinde oturur eke pirleri[178].

Gayet çoktur o ülkenin güzeli.
Onlar sever birbirini ezeli.
Küheylan atları tavlada bağlı.
Başına takarlar ser laleleri[179].

Evvel yemek gelir şerbet ileri.
Balınan terbiye olmuş yağları.
Tarçın karanfili kirman zülali.
Oynaşır meydanda koç olan arı.

Dünyaya vaktında gelmedin Emrah.
Feleğin devrinde gülmedin Emrah.
Dertler çoktur deli divane Emrah.
Yalınız sen değil Yakup Han ağlar.[180]

DERDİYOK'TAN BİR TÜRKÜ

Ne yaptım neyledim ben sana bilmem.
Eyledin halimi perişan Felek.
Bulamaz bir adam senin izini.
Yorulur seninle yarışan felek.

Bildirse bir kişi sana halimi.
Sen ona verirsin dünya malını.
Günbe gün artırın ahüzarını.
Elbette şad olur aldanan felek.

Derdiyok yad eder zülfi siyahı.
Babamız fevt oldu emr-i İlahi.
Geydirdiler bana keçe külahi.
Eyledin halimi perişan felek[181]

---

177 Kazalak boz renkli kuşmuş. Gülün dalına konup onun açmasını beklermiş.

178 Ekâbirleri

179 Ser lale: Boncuklu at başlığı.

180 Kaynak kişi: Ömer Şahin, Güney, dt.: 15.08.1998.

181 Osman Taş, Keçili 1928, oy, Gör.t.: 16.06.1997.

İLBEYLİOĞLU'NDAN BİR TÜRKÜ

Uçtu gönül kuşu havada döner
Aşkın ateşi de yürekte yanar
Gözlerin sevdiğim eskisin sanar
Emir Hak'tan ayrı düştü yolumuz

Uçtu gönülkuşu kalktı havaya
Kırıldı kanadım düştüm ovaya
Derdimi yüklesem üç beş deveye
Acep nere doğru gider yolumuz

Elbağloğlum der de bağlı bâdeli
Yıkılsın ak konağım yeşil odalı
Emir Hak'tan, İstanbul'a sürgün gideli
Yas tutup ağlasın bizim elimiz[182]

İLBEYLİOĞLU'NDAN BİR TÜRKÜ

Efendim efendim benim efendim
Ben derman ararken dert verdin bana
Elin derdi iki iken bir oldu
Benim derdim birken dört verdin bana

Ateşim yanmadan tütünüm tütmez
Ağ yarin hayali karşımdan gitmez
Düşmanın sardığı yaralar bitmez
Cerrahım diyerek od verdin bana

Beni düşmanıma sensin dedirdin
Bir sofrada türlü taam yedirdin
Yüreğime oddan düğün kurdurdun
Tütünüm tütmedik od verdin bana

Farısın da Elbağoğlum farısın
Sabreylede aslanların türesin
İlahi kör paşa Allah'ından bulasın
Koyunum kırmaya kurt verdin bana[183]

ac. Karşılaşmalar:

MAHMUT ÇAVUŞ- ALLI GELİN KARŞILAŞMASI

Seferberlik zamanında esir düşüp, yıllar sonra tanınmayacak halde köyüne dönen Mahmut Çavuş, hanımını tarlada arpa biçerken bulur. Hanımı onu tanıyamaz ve Mahmut Çavuş da tanışlık vermez. Aralarında aşağıdaki karşılaşma olur:

182 Erkan Kamil, a.g.m. s. 4.
183 a.g.m.

Aldı Mahmut Çavuş:
Derede arpa biçersin
Suyunu nerden içersin
Dört bir yanın seller sarmış
Yolun nereden geçersin

Aldı Allı Gelin:
Derede arpa biçerim
Suyumu çaydan içerim
Senin gibi yiğitleri
Köprü kurar da geçerim

Aldı Mahmut Çavuş:
İstanbul'dan gelir tatar
Kamçısını atar tutar
Garip olan nerde yatar
Kondur beni allı gelin

Aldı Allı Gelin:
İstanbul'dan gelsin tatar
Kamçısını atar tutar
Garip olan handa yatar
Git yoluna oğlan ey ey

Aldı Mahmut Çavuş:
Hastayım attan inemem
İnsem de geri binemem
Ay karanlık yol bulamam
Kondur beni allı gelin

Aldı Allı Gelin:
Hastasın attan inersin
İnsen de geri binersin
Ay ışıdı yol gidersin
Git yoluna oğlan ey ey

Aldı Mahmut Çavuş:
Akşam oldu tandırsâne
Kandilleri yandırsâne
Koynunda yatan yiğidi
Kimdir ? Bana bildirsene

Aldı Allı Gelin:
Akşam oldu tandırmışım
Kandilleri yandırmışım
Koynumda yatan yiğidi
Gül mememden emzirmişim

Aldı Mahmut Çavuş:
İstanbul'dan gelir ferman
Dizlerimde yoktur derman
Mahmut Çavuş sana kurban
Kondur beni allı gelin

Aldı Allı Gelin:
İstanbul'dan gelsin ferman
Dizlerime indi derman
Kolum yastık saçım yorgan
Gir koynuma Mahmut Çavuş[184]

EMMİ OĞLU-EMMİ KIZI KARŞILAŞMASI

Aldı Kız:
Evimizin önü kaya
Kayadan bakarlar aya
Tavladaki doru taya
Bin gidelim emmim oğlu

Aldı Oğlan:
Dor atımın çulu yoktur
Ayağında nalı yoktur
Bir gececik yemi yoktur
Ben gidemem emmim kızı

Aldı Kız:
Altınımı nal edeyim
Fistanımı çul edeyim
İnci mercan yol edeyim
Kalk gidelim emmim oğlu

Aldı Oğlan:
Al öküzü çifte koştum
Evlek aldım tohum saçtım
Ben bir helal mala düştüm
Ben gidemem emmim oğlu

Aldı Kız:
Al öküzü kurtlar yesin
Tohumunu kuşlar yesin
Dürzü baban çiftin sürsün
Kalk gidelim emmim kızı

---

184 Hikmet Pürlü, Karalar, dt.:21.09.1987.

Aldı Oğlan:
Anam duyar babam duyar
Arkamızdan atlı koyar
Gelen atlı cana kıyar
Ben gidemem emmim kızı

Aldı Kız:
Anan duysun baban duysun
Arkamızdan atlı koysun
Gelen atlı beni vursun
Kalk gidelim emim oğlu[185]

MEHMET ÇAVUŞ İLE KÜRDOĞLU KARŞILAŞMASI

Aldı Mehmet Çavuş:
Kaçman Kürtler kaçman sizi tutarım
Kolunuza dar kelepçek atarım
Martinini yad ellere satarım
Gelin teslim olun der Mehmet Çavuş

Aldı Kürdoğlu:
Kürdoğlu da der ki teslim olamam
Elimdeki martinimi veremem
Göz görürken tersaneye giremem
Yakarım canını git Mehmet Çavuş

Aldı Mehmet Çavuş:
Mehmet Çavuş der ki yüreğim atar
Döşümde fişekli tam yedi gater
Kuş olup uçsan da kır atım tutar
Gelin teslim olun der Mehmet Çavuş

Aldı Kürdoğlu:
Kördoğlu da derki yiğitlik kadim
Dersim dağlarında söylenir adım
Neçe senin gibi çavuşlar yedim
Yakarım canını git Mehmet Çavuş

Aldı Mehmet Çavuş:
Kır ata verdim de yemiyor yemi
Üstüne varıyom yiğidi tanı
Ya bir ün kazanam ya da son demi
Gelin teslim olun der Mehmet Çavuş

Aldı Kürdoğlu
(Bu dörtlük tespit edilemedi)

185 Kaynak kişi: Hikmet Pürlü, aynı derleme tarihi

Aldi Mehmet Çavuş:
Mehmet Çavuş Der ki atları çatın
Kurşun sargın geldi sipere yatın
Aman arkadaşlar sıtkınan atın
Gelin teslim olun der Mehmet Çavuş

Aldı Kürdoğlu:
Kürdoğlu da derki oturdum taşa
Attığım kurşunlar hiç gitmez boşa
Şimdi kuzgunlar da döner üleşe
Yaktım mı canını yat Mehmet Çavuş.

Aldı Mehmet Çavuş:
Mehmet Çavuş der ki kırat kişnedi
Ayaklarım üzengiyi boşladı

Sol böğrümden kan akmaya başladi
Kader böyle imiş der Mehmet Çavuş [186]

BEY BÖYREK'LE BEZİRGÂN BAŞI KARŞILAŞMASI
Bey Böyrek:
Oldu.kalenin başı.
Gözümden ahıttım gan ile yaşı.
Gelişin nereden bezirgân başı.
Ağlenin de haber versin hocalar.

Keloğlan:
Gelişim sorarsan Oğuzeli'nden.
Alıp sattığımız dünya malından.
Söyle beyim kelam gelsin dilinden.
Söyle beyim kelam gelsin dilinden.

Bey Böyrek:
Bezirgân başısın nerden gelirsin.
Gasevet gömümün gamin alırsın.
Anamdan babamdan belki bilirsin.
Ağlenin de haber verin hocalar.

Keloğlan:
Galenin başında ferhat dağısın.
Ferhat dağısın da golu bağlısın.
Söyle beyim söyle, söyle kimin oğlusun.
Söyle beyim kelam gelsin dilinden.

---

186 Derleyen ve teyp kasetine kaydeden: Ümmü Gülsüm Karakaş, Güney, Ünv. Öğrencisi. Kaynak kişi: Hasan Kızı Meliha Durna, Güney, 1959, dt.: 30.09.1994.

Bey Böyrek:
Yanınıza varamam yolların ırak.
Söylüyor dillerim oymıyor yürek.
Babam padişahdır kendim Bey Böyrek.
Ağlenin de haber verin hocalar[187].

SÜRMELİ BEY ile ARİF BEY KARŞILAŞMASI
Aldı Arif Bey:
Arif der ki kalk Sürmeli Sürmeli.
Acep seni mahşerde mi görmeli
Can tatlıdır tatlı cana kıymalı.
Kalk gardaş gidelim siliya doğru.

Aldı Sürmeli Bey:
Gitmem gardaş gitmem ağlarım mı var
İçi mor sümbüllü bağlarım mı var
Gardaşım yok deyi ağlarım mı var
Sila da bir gurbet el de bir bana.

Aldı Arif Bey:
Kalk gardaş gidelim dağlar başından.
Av edelim kekliğine kuşundan.
Zamantı Irmağı'ndan Pınarbaşı'ndan.
Kalk gardaş gidelim silaya doğru.

Aldı Sürmeli Bey:
Gitmem gardaş gitmem silan şen olsun.
Bastığım topraklar teberik kalsın.
Öyle memlekete düşmanım varsın.
Silada bir gurbet elde bir bana [188]

ad. Hüzünlü Türküler ve Uzun Havalar:

YÜCE DAĞLAR
Yüce dağlar senin karın kürürüm
Ayrılık acısı nedir bilirim
İflah olmam ben bu dertten ölürüm
O sebepten arz'eylerim sılayı

Koç yiğitler binsin Arap atlara
Derdimi söyleyim yeşil otlara
Anam yok ki her derdime katlana
O sebepten arz'eylerim sılayı

---

187 Ömer Şahin, belirtilen derleme tarihi.
188 Kaynak kişi: Fatma Pürlü, Karalar, belirtilen derleme tarihi.

Derdim çok yeğindir gam kile kile
Bilsem İstanbul'u otursam tele
Anam babam yok ki halımdan bile
O sebepten arz'eylerim sılayı[189]

AĞ GÜL TÜRKÜSÜ

Ağ gül seni cemekânda görmüşler
Siyah saçın sırma ile örmüşler
Ürüyamda seni bana vermişler
Ürüyamız gerçek olsun sevdiğim.

Suya gider Ağdere'nin özüne
Doya doya bakamadım yüzüne
Bağlarsan poşuyu püsküllü bağla
Bir dökülsün ikimizin yüzüne

Aşağıdan gelir allı makine
Çekin kır atımı sürün ekine
Sevdiğim güzeli verin terkime
At yorulur deli gönül yorulmaz [190]

Kapıya oturmuş kurar araba
Yarden ayrı düştüm gönlüm haraba
Kitaplar getirin yeminler edem
Senden başkasına demem merhaba

Ağ gül ekinine ziyan olur mu
Kınalı parmağa diken dolur mu
Seni beni yaradanın aşkına
Seni benden başka saran olur mu [191]

YÜCE DAĞ BAŞINDA BİR SOĞUK PINAR

Yüce dağ başında bir soğuk pınar.
Ellerimi soksam kollarım donar.
Geriden geriye sevda mı olur.
Gecesi gündüzü bir olmayınca.

Yüce dağ başında kenger ocağı.
Küçükten görmedim ana kucağı.

---

189 Derleyen: Süleyman Çakmak, Y.Apardı. Kaynak kişi: atice Çakmak, Yeni Apardı, dt.: 23.05.1988

190 Baştan ilk üç dörtlüğün alındığı kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar, dt.: 15.01.1988

191 Sondan iki dörtlüğün alındığı kaynak kişi: Kadir Kartal, Karalı 1932, ortaokul. dt.: 01.02.1999.

Fırsatını bulan vurdu ardımdan
Karış versem gelmez ucu bucağı[192]

Arkasına giymiş allı yeleği.
Kuzusuna takmış çanı keleği.
Benim yarim dünyaların meleği.
Sakla dağlar koyağında yarim var.

Bir işlik diktirdim kolu dar olsun.
Bir çıbığı yeşil biri al olsun.
Kadir Mevlam senden bir yar isterim.
Ağzı şeker dudakları bal olsun.

Evlerine vardım evi sekmeli.
Kendi küçük ama boyu dökmeli.
Çekersen de güzel kahrı çekmeli.
Çirkinin kahrını çekmek zor olur.[193]

KIZILIRMAK

Köprüye varınca köprü yıkıldı
Üçyüz atlı birden suya döküldü
Nice yiğitlerin beli büküldü
Yedin Kızılırmak allı gelini
Başı boğum boğum bağlı gelini

Küçük kaynı yarı yere boyladı
Boylayamadı da orda hayladı
Yağlığın yüzüne tuttu ağladı
Bağlantı

Güveyi de der ki gitmeliyimiş
Atının başından tutmalıyımış
Ale gözlerinden öpmeliyimiş
Bağlantı

Kaynatası der ki sazım iniler
Hayır ola sağ kulağım siniler
Derdim artar yarelerim yeniler
Bağlantı

Kızılırmak parça parça olasın
Her bölüğün bir deliğe dolasın
Sen de benim gibi yarsiz kalasın
Bağlantı[194]

---

192 Kaynak kişi: Fatma İmamoğlu, Hanlı, belirtilen derleme tarihi.

193 Kaynak kişi: Adıgüzel Bayraktar, Çallı, 45 yaş, ilkokul mezunu, dt.:15 06.1995

194 Kaynak kişiler: Ayşe Verep, Karalar, dt: 29.02.1985. Nuri Darıcı, Güney, 1341, oyd. dt:

DÖNDÜ'NÜN TÜRKÜSÜ

Döndüm Ankara'dan telgıraf çekmiş
Acele pederim gel diye
Bir de dertli mektup yazmış yollamış
Yolum sarpa düştü bil diye diye

Çatıya çıktım da görünür çamlar
Sert poyraz estikçe savrulur kumlar
Gül gülün içinde yeşeren canlar
Sürgün mü gidiyon oy diye diye

İlkindi zamanı yollara düştüm
Ankara'ya vardım orucum açtım
Döndü'yü gôrünce temelli şaştım
Vurdum dizlerime oy diye diye [195]

IRMAK KIYISINDA BALIK AVLARIm

Irmak kıyısında balık avlarım
Örkenin ucunu güle bağlarım
Eller yari ile gelip geçtikçe
Elimi koynuma sokup ağlarım

Yüce dağ başı da karsız boransız
Yandım ateşme dinsiz imansız

Cenneti âlâya giremem sensiz
Cehennem narına yanak[196] ikimiz [197]

UYAN YAR DAĞLARIN ASLANI GELDİ

Adamın ailesine sarkıntılık etmişler. Adam öküzlerini satıp bir tüfek almış. Dağa çıkmış ve hanımına sarkıntılık edenleri vurmuş. Bir süre hapis yattıktan sonra, bir fırsatını bularak hapisten kaçmış. "Şu ailemi de vuruyum de iş tamamen bitsin" Evine geldiğinde kapıyı kilitli bulmuş. Eğer kapıyı açtırsa, önce hanımını sonra da kendi kendini vuracak ve meseleyi kendi kafasına göre böyle halledecekmiş. Ancak, bir türlü kapıyı açtıramamış ve sonunda hanımını vurmaktan da vazgeçmiş. Bacaya çıkarak bu türküyü söylemiş. Adamın adı Muharrem imiş ve Sivas'ın Yusufoğlan Köyündenmiş.[198]

Hapisten çıktım da evime geldim
Of dedim anlımdan terimi sildim

---

195 Kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar, derleme t.: 21.01.1988
196 Yanak: Yanalım.
197 Kaynak kişi: Ayşe Verep, belirtilen derleme tarihi.
198 Kaynak kişi: Remzi Yerli, Karalar 1949, İlkokul. dt.:09.11.1997

Her zaman ağladım ne zaman güldüm.
Uyan yar dağların aslanı geldi
Uyan ey sevdiğim bak neler oldu.

Taramış saçını belik örmemiş
Kurumuş dallarım meyve vermemiş
Senin de ben gibi yüzün gülmemiş.
Bağlantı

Bacadan sesledim kapı açılmaz
Adaletin tuzağından kaçılmaz
Mevlam kanat vermeyince uçulmaz.
Bağlantı

Kadın Muharremin sesini tanır gibi oluyor ve ona şöyle cevap veriyor:

Aldı Kadın:
O kimdir ki bacalardan konuşan
Biraz dur ki anamgile danışam
Muharrem olduğuna göster bir nişan
Belki düşmanımsın peşime benim.

Aldı Muharrem:
Sesimden bilsene söyledim demin
Allah'ın birliğine ederim yemin
Vallahi helalin Muharrem benim
Uyan yar dağların aslanı geldi.

Uyan yar dağların aslanı geldi
Uyan ey sevdiğim bak neler oldu.[199]

ae. Seferberlik Türküleri:[200]
ESİR TÜRKÜSÜ:
Ilgıt ılgıt eser seher yelleri
Gelip göresiniz hallerimizi
Kavimden kardeşten soran olursa
Gelsin satın alsın yollarımızı
Gece pek bağlarlar kollarımızı
Kâfir lal eyledi dillerimizi

Bir yanında tavlaları yaptırır
Bir yanında gülleleri döktürür
Demir sepet ile taşlar çektirir

199 Kaynak Kişi: Hacı Çetindağ, Gazibey.
200 Diğer Seferberlik Türküler için, kitabımızın "Ağıtlar" bölümündeki "Seferberlik Ağıtları" kısmına bakınız.

Sepet yanır etti bellerimizi
Bağlantı

Bir yanımız derya deniz geçilmez
Bir yanımız gâvur dağı kaçılmaz
Mevlam kanat vermeyince uçulmaz
Mevlâ'm açık etsin yollarımızı.[201]
Bağlantı

BATUM TÜRKÜSÜ
Ey ağalar size methin eyleyim
Böyle bir nevrakı vardır Batum'un
Hiçbir düvel el çekmemiş içinden
Böyle bir nevrakı vardır Batum'un

Bir yanında gazhaneler yanıyor
Bir yanında şeker şerbet gaynıyor
Bir yanında güzelleri oynuyor
Böyle bir nevrakı vardır Batum'un

Odaları elvan elvan şişeli
Çarşıları mermer ile döşeli
Sarayları vardır bin bir köşeli
Böyle bir nevrakı vardır Batum'un

Develeri alır gelir kirayı
Kantar ile tartar sarı lirayı
Ahalisi bilmez bozuk parayı
Böyle bir nevrakı vardır Batum'un

Bir yanı Çerkez de bir yanı Gürcü
Bir yanı deniz de bulunmaz ucu

Al'osman Devleti çeker kılıcı
Böyle bir nevrakı vardır Batum'un.[202]

b. Erkek Halay Türküleri:

KOÇLARI VURDUM DEREYE
Koçları vurdum deriye
Öldüm arıya arıya
Terzi kolların kuruya

---

201 Derleyen: Yakup Güler, Yeni Kızılcakışla, Lise Öğrencisi. Derleme Tarihi: 26.03.1997.

202 Ahmet Türk, Çongar 1932, oy. dt.: 16.08.1993

İşlik yare dar geliyor
Düğmeleri hor geliyor

Yandım Urumun gelini
Halayda sıktım elini
O da kâhyanın gelini
Urum gızı varvara ha
Çıngı düştü şalvara ha

Koçlar derede yatıyor
Dırnağı suya batıyor
Urum kızı kaş atıyor
Urum kızı dilbar olur
Hem dilbar hem kibar olur[203]

c. İş Türküleri:

KEÇE TÜRKÜSÜ

Bu türkü keçe yapılırken erkekler tarafından söylenir.
Keçeyi nasıl teperler
Şöyle şöyle teperler
Böyle böyle teperler

Gözeli nasıl öperler
Şöyle şöyle öperler
Böyle böyle öperler.

Çirkini nasıl döverler
Şöyle şöyle döverler
Böyle böyle döverler

Güzeli nasıl severler
Şöyle şöyle severler
Böyle böyle severler [204]

d. Diğer Türküler:

EVLERİNE VARDIM ERİK YEMEYE
Evlerine vardım azık yemiye
Anası başladı kızın övmiye
Gızının gönlü de beni sevmeye
Sallanı sallanı gel kara gözlüm

Evlerine vardım kuşak dokuyor
Kuşağı koymuş da bana bakıyor

---

203 Hikmet Pürlü, Karalar, belirtilen derleme tarihi.
204 Kaynak kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar.

Gız senin ataşın beni yakıyor
Sallanı sallanı gel kara gözlüm [205]

YANDIM İKİ AVRAT ELİNDEN
Birinin adı Hediye
Birinin adı Duduya
Haftada çıkar kadıya
Yandım ik'avrat elinden
İlle büyüğün dilinden

Eşeğe biner şaşarım
Karlı dağları aşarım
İkinizi bir boşarım
Bağlantı

Derelerde narpuz gibi
Bostanlarda karpuz gibi
Çiftten yılmış öküz gibi
Bağlantı [206]

KARAKAŞ ALTINDA GÖZLER:
Karakaş altında gözler oynuyor
Bu nasıl sevda ki yare doymuyor
Kılıçlar parlıyor kanlar damlıyor
Avcı avın ben olayım vur ve beni.

Aşağıdan acı poyraz acılar.
Yukarıdan Çamlı beller gıcılar.
Arafat Dağı'nda durur hacılar.
Avcı avın ben olayım vur ve beni.

Karadır kaşların gözlerin denden.
Ne dedim sevdiğim soğudun benden.
Dünya düşman olsa ayrılmam senden.
Avcı avın ben olayım vur beni. [207]

BEYNAMAZ:
Beynamazın uşahları.
Gıldan olur guşahları.
Uyuz itin daş..hları.
Eş beynamaz çüş beynamaz.
Cehenneme düş beynamaz

---

205 Süleyman Çakmak, Hatice Çakmak'tan, 23.05.1988
206 Derleyenler: Necmiye Ayık, Elmas Ayık, Kabasakal. Derleme tarihi: 18.03. 1988.
207 Kaynak kişi: Zilfi Sarıtaş, Söğütçük 1950, derleme tarihi: 20.11.1993

Sabahın olduğun bilir.
Yorganı başına bürür.
Irbıh beş batman görünür.
Bağlantı

Beynamaz yedi çöreği.
İnşallah ağrır yüreği.
Yerin cehennem direği
Bağlantı

Beynamazlar beşer beşer
Kulağına şeytan işer
Ölümü gelince şaşar
Bağlantı [208]

İLAHİ:
Zabah namazı farıdır.
Cümle günahın eridir.
Seni cennete yörüdür.
Gıl namazını terkeyleme.

Yastıyı gılar yatarsın.
Boyunca nura batarsın.
Cennette bâde tutarsın
Gıl namazını terkeyleme[209]

HAM MAHMUT TÜRKÜSÜ:

Yaramış Köyü'nden Ham Mahmut namıyla tanınan kişi, trende gelirken, yolculardan birinden manda bakımı hakkında bilgi istiyor. Yolcu: "Onun kolayı var, ayı yağı ile besleyeceksin" diyor. Ham Mahmut köyüne dönünce manda balağına ayı yağı yediriyor. Ancak hayvan azgınlaşıyor ve dağa doğru kaçmaya başlıyor. Bu sırada mevsim de kışmış. Menşürlü Köyü'ne yakın bir mevkide camız donup ölüyor. Bu olay üzerine aşağıdaki türkü söyleniyor.Bu türküyü Durdulu Köyünden Recep Karadağ söylemiş.

Dağıldı köylere Mahmut'un ünü.
Yazaca yedirdi bulguru unu
Donmuş gara camız yüzülmez gonü.
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy.

İçerde kesi yok bacada otu
Güversen de kaçmaz zenginin atı
Üstünde yatmaya yatak yok zatı
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy

---

208 Kaynak kişi: İsa Yıldız, Karalar 1935, oyd, dt.: 19.12.1992
209 a.g.k.

Eski düvendendir ahır kapısı
Yaramış evleri tatar yapısı.
Alma dedi Yaramış'ın hepisi.
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy.

Şu kürdün Mahmut'a verdiği öğüt
O öğüdü vermez her babayiğit
Kara Ahmet niye almaz sattı kırk söğüt
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy

Camuz gitti Kürt Köyü'ne muskaya.
O kadar bakacak neydi toskaya.
Yaz gelince hasret acı tıskaya.
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy.

Mahmut çoban ama heç it beslemez.
Yaramış'lar onduğunu istemez
Çiftiyinen ölse yine eslemez [210]
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy.

Mahmut Damlacık'ta davar güdersin
Akşam gelir sabahınan gidersin
Canın sağ olsun da çifti gebersin
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy

Harmu'dan harmu'ya uzatmış iği
Ekmiyor burçağı bitmiyor fiği
Altına sermeye yok davar kıvı
Halını bilmedik Ham Mahmut oy oy

Böyle değil idi Mahmut'un vadi
Bir çift camuz idi kolu kanadı
Nefsimden gayriye diyemem adi
Halını bilmedik Receb'im oy oy. [211]

e. Dörtlükler:

1. Aşıyım gidiyim yedi yadlara.
Derdimi döküyüm yeşil otlara.
Anam yok ki her derdime gatlana.
Derdimi dağlara döker ağlarım.[212]

---

210 Eslemez: Aldırmaz, anlamında.

211 Kaynak Kişiler: Recep Karadağ, Durdulu 1932, ilkokul, dt.: 06.08.1996. Sabri Kaleli, Durdulu, ilkokul, dt.: 31.03.1995.

212 Ayşe Verep, Karalar, oyd. derleme tarihi: 17.02.1985

2. Fatmam seni Çil Oğlan'a yedirmem.
Alamamış kötüyümüş dedirmem.
Al bayrah dikip de davul döğdürmem.
İmana gel yedi benlim imana.
Attırdın mapise gelmem imana.[213]

3. Yüce dağ başında naneler susuz
Bir gara cahilim duramam yârsiz
Cenneti verseler giremem sensiz
Cehennem narına yanak ikimiz. [214]

4. Yüce dağlar başı meskenim yurdum
Kadir Mevlam etsin bizlere yardım
Bir değil beş değil şu benim derdim
Derdime bir çare bulan olmadı[215]

5. Yüce dağ başında kumunan toprak
Yar bana yollamış yüz elli yaprak
Şanına düşer mi yalınız yatmak
Bir çift sözle gönlüm alsan ne olur. [216]

6. Görünüyor bizim elin taşları
Baykuş olmuş ötüşüyor kuşları
Anamın babamın ihmal işleri
Attı gurbet ele unuttu beni. [217]

7. Tabancalar tabancaya dayandı
Benim yarim seher ile uyandı
Acem şalım al kanlara boyandı[218]

8. Yavrum biliyordum senin huyunu
Yapamadım düğününü toyunu
İçti m'ola Kayseri'nin suyunu
El kızları alır gider yavrumu. [219]

9. Tabutum kalkmıyor al kanım akar
Toplandı ahbaplar yüzümü yıkar

---

213 Vezzuha Pürlü, Karalar, belirtilen derleme tarihi.
214 Derleyen: Adem Çınar, Herekli, Lise Öğrencisi. Derleme Tarihi: 27.04.1997.
215 a.g. derleyici.
216 a.g. derleyici.
217 a.g. derleyici.
218 a.g. derleyici.
219 a.g. derleyici.

Onbeş günlük gelin yoluma bakar
Verin teskeremi gidem sılama. [220]

10. Direk direk oldu Sivas'ın tozu
Yüreğime girdi incecik sızı
Felek felek iken ayırmadı da
Elin bir çift sözü ayırdı bizi. [221]

11. Bir kuş olsam uça uça
Kanadımı aça aça
Gelsem bacanıza konsam
Gözyaşımı saça saça[222]

12. Yüce dağ başına bir ev yapmışlar
Kapısını bacasını tutmuşlar
Gurbet elde garip ölen yiğidin
Mezarını bir kenara atmışlar[223]

13. Yüksek minareden tuttum elimi,
İliklettim has işliğin kolunu,
Sevdim ama süremedim demini,
Böyle miydi vefasızın yemini[224]

D. NİNNİLER

"Ninniler uyutulmaya çalışılan çocuğa veya çocuğu hoplatıp severken söylenen ve birtakım duygu, düşünce, inanç, umut ve hayalleri, sevinç ve acıları ihtiva eden; çoğunlukla dört mısra ile söylenen ve mısra sonlarına birtakım klişe sözler ilâve edilerek ezgi ile terennüm edilen manzum sözlerdir."[225]

Ayrıca ninni şu şekilde de tanımlanmaktadır:

"Ninniler, annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir. Batı Türkçesi'nde bu kelimeye bağlı olarak '**nenni çalmak: ninni söylemek**' ve '**uyku getirmek**' deyimleri doğmuştur."[226]

---

220 Derleyen: İbrahim Köse, Durdulu, Lise Öğrencisi. Derleme Tarihi: 10.05.1997
221 İbrahim Köse, aynı tarih.
222 Kaynak kişi: Ayşe Verep, Karalar, belirtilen tarih.
223 a.g.k.
224 a.g.k.
225 Doğan Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, Ankara 1999, s.341.
226 Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 1986, s.271.

"Kadınların sözlü edebiyat ürünlerinin en eskileri arasında olan ninniler çok zengin bir konudur."[227]

Okşamalıklar ise, çocukları severken kullanılan kalıplaşmış sözlerdir. Ninniyi anne söylediği halde, okşamalığı herkes söyleyebilir.

İlbeyli yöresinde ninniler, süt emen çocukları uyutmanın yanı sıra, uykuya geçmek üzere olan yada uykusu kaçan çocukları uyutmak amacıyla söylenir. Çok değişik ezgilerle terennüm edilen ve bazıları, anneler tarafından irticalen söylenen, ninnilerden tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

Nen çalar uyudurum nenni.
Üstünü soyudurum nenni
Mevlam izin verirse nenni.
Küçüksün büyüdürüm nenni.

Elma attım yuvarlandı nenni.
Vardı beşiğe dayandı nenni.
İçinde bebek uyandı nenni.

Ak taş diye belediğim nenni.
Haktan dilek dilediğim nenni.
Tülbendime doladığım nenni

Kalaylı kazanda yemek pişiyor.
Oynayan bebeğe gönlüm düşüyor.
Bir fazla söylesem kocam boşuyor.

Yüce dağ başında höllük eleseydim.
Aynalı beşiğe oğlan beleseydim.
Al bayrak dike esdireydim.
Emmisin dayısın küstüreydim.

Dandil dandil danası var.
Bir kötüce anası var.
Yumaz başını,kırkar saçını.
Yamru yumru kafası var.[228]

Hu hu hu Devriş.
Devriş bir gelin almış.
O da öpmeden ölmüş.
Cıngıllısı püsküllüsü ... kalmış.

---

227 Müjgân Üçer, *Atalar Sözü Yerde Kalmaz, Sivas'ta Sözlü Gelenek*, İstanbul 1998, s. 277.

228 Buraya kadar yazılan ninniler 30. 1. 1996 tarihinde Çallı köyü'nden lise öğrencisi Bekir Aydın tarafından derlenmiştir. Kaynak kişi: Cennet Aydın, Çallı,45 yaşında o.y.d.

Hopbulu hopbulu hopbala
Gızımı da verdim topala.
Topal odun getirsin.
Gızım yahsın otursun.

Cinniğuşum
Bağdat Hurmam
Mısır gülüm
Kurban olduğum nen

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
Eee.. Eee.. Eh...

Dandini dandini devesi
Gül kokulu nefesi
Elinde kızıl üzüm
Şimdi gelir ebesi.

Dağlardan yüce ol nenni
Ak saçlı koca ol nenni
İstanbul'a git oku nenni
Kâbe'ye hoca ol nenni

Bir çitil geldi obaya nenni
Babası düştü çabaya nenni
Gözleri var köşek gibi nenni
Dili dönmüyor "aba ya nenni

Oğlum oğlum at oğlum
İpek getir sat oğlum
Kızlar halı dokusun
Sen üstünde yat oğlum.

Bebek uyandı bakar
Eli kundaktan çıkar
Ağzından seli akar
Yanaktan gülü akar

Irmakların kıyısı
Bostanların kuyusu
Elinde şeker ile
Şimdi gelir dayısı.

Köşkerler keşik ister
Kapımız eşik ister

Benim oğlum büyümüş
Kınalı beşik ister.

Nenni nennisi gelir
Uyur uykusu gelir
Irak ırak yollardan
Şimdi babası gelir.

Eve gitsem ev karanlık
Dışa gitsem bağrım yanık
Herkes uyur sen uyanık
Uyusana yavrum nenni

Merakı var ezanda
Hediği kaynar kazanda
Kurban olam önüne
Tıpış tıpış gezende
Nenni yavrum nenni

Yanağı misket elması
Gıdığı bülbül yuvası
Ağzı şeker hokkası
Burnu Kâbe hurması
Nenni.

Derdim dağlar taşlar gibi
İnişler yokuşlar gibi
Çölde kalmış kuşlar gibi
Bir dalım yoktur konmaya
Nenni.

Rabb'imin meleği
Gözümün bebeği
Ömrümün çiçeği
Uyu yavrum nen.

Sular gibi akasın
Güller gibi kokasın
Taş gibi uyuyasın
Tavşan gibi kalkasın

Dandili oğlum dandili
Ulu Caminin kandili
İmamların asası
Küçük kürkün yakası
Tüccarların kasası
Güvalerin kesesi

E. DÜZGÜLER (ÖLÇÜLÜ VE KAFİYELİ SÖZLER)

Konuşmayı daha zevkli hale getirmek ve ifadeyi kuvvetlendirmek amacıyla söylenen kafiyeli ve ölçülü sözlerdir. En az iki mısra olmak üzere, çok sayıda mısralardan meydana gelirler. Hece veznine uyanları ve vezni olmaksızın sadece kafiyeli olarak söylenenleri de mevcuttur. Bazılarında tıpkı atasözü gibi hüküm vardır; bazıları ise tıpkı deyimler gibi esas anlamlarından farklı anlamlara gelirler. Bu yönleriyle bu sözlere "Ölçülü Ata Sözleri", "Ölçülü Deyimler", "Kafiyeli Sözler", gibi adlar vermek de mümkündür.

Biz, İlbeyli yöresinde yaygın olarak kullanılan ve oldukça fazla rastlanılan bu sözlerimizden derlediğimiz örnekleri, alfabetik sıraya dizerek sunmayı uygun bulduk. İşte onlardan bazı örnekler:

Adın ney ?
Kenger köse
Gulağım alıştı sese.

Al öküzün alnı sahar
Lağabını ele dahar.

Aldık kızınızı,
Baba vursun yüzünüzü:

Analık kara yamalık
Tava verir dibi delik
Ekmek verir ucu yanık.

Abamın gızı
B..ludur bezi
Utanmaz yüzü.

Adın ney ?
Dülger Ömer.
Sanatın ney ?
İkisini bir dedik.

Ardıç göğün gitmesin
Avrat işin bitmesin.

Avda kirmen doldurmaz
G.tünden kıl aldırmaz.

Ayağını vermiş tandıra
Adam arıyor kandıra.

Başındaki keçedir
Senin sözün heçedir

Ver keçeni kesiyim
Yine keçen keçedir.

Ben ağama bir herk ettim
Boz ondan iyi
Ağam bana bir entere etti
Bez ondan iyi.

Bildiğimin âlimiyim
Bilmediğimin talibiyim.

Bir ohumuz[229] var atah[230]
Nerde ahşam orda yatah[231]

Bişmedik hedik
Seni de yedik.

Gel gelden üzüm gelecek
Satı gıza düğün olacak.[232]

Altun Suna nerede
Su doldurur derede.[233]

Civciv kuşlar
Camiyi taşlar

229 Okumuz.
230 Atalım.
231 Yatalım.
232 Boş yapılan işler için söylenir.
233 Boş yapılan işler için söylenir.

Kendi gazanır
Ele bağışlar.[234]

Tarlanın ufah daşlısı
Kadının gıvırcıh saçlısı[235]

Islığın ıslık damına
Ağzın kara eşşeğin ...na [236]

Çok topladık çileği
Dolduramadık küleği.

Dert garibe çor garibe
Gelen geden vur garibe.

Durdulu'nun sekizi
Haydarlı'nın dohuzu
Öldüremediler bir öküzü
Vardıh bahdıh ki
Saman çuvalı dağil miymiş.

Dünyada ne datlı ?
Erinen (er ile) avrat
Dünyada ne acı ?
Erinen avrat.

Hele hele helesi güzel.
Ekmeği yoh selesi güzel
Başında püskülü pırıldar
Garnında buğarsığı gırıldar.

Epdes guş gimi
Namaz daş gimi.

Eski yayladan yurt göçtü
Herkes sevdiğinden geçti.

Evimiz oturah
Suyumuz gıtırah.

Evinde yok bulgur aşı
Gendi gezer bölükbaşı.

Evlerinde yok bulgur aşı
Kendileri olmuş binbaşı.

Gara tavuh atası
Görünüyor ötesi.

Garaldı gaz
Kesildi söz
Haydi gedin siz
Yatacuğuh biz.

Gelin geldi men oldum
Gine gelin ben oldum.

Gelin geldi oturak
G..üme battı bıtırak.

Gelin tak[237] getirmiş
Kendi çıhmış oturmuş.

Getti bağler paşalar
Kedilere kaldı köşeler.

Gonülsüz aş
Ya garın ağrıdır ya baş.

Dağda Tatar görmemiş
Evde satar görmemiş.[238]

Gözenekte gözü kalır
Güzellerde sözü kalır.

Hasan'a hüsene
S...m kaldı kesene.

Haydarlı'nın sekizi
Durdulu'nun dohuzu
Yaramış'ın oluzu
Yıhamamışlar bir öküzü.

Herleyi içerim
Beyle biçerim [239]

---

234 Kazancını gereksiz yere başkalarına yedirenler için söylenir.

235 Bunlardan korkunuz ve sakınınız anlamındadır.

236 Çok ıslık çalan çocuklara söylenir.

237 Cehiz.

238 Görgüsüzlük edenler için bu ölçülü söz kullanılır.

239 Adamın biri çok güzel tarla biçiyormuş, onu seyreden başka biri, "Maşallah ne güzel biçiyorsun" deyince, adam bu sözü söylemiş.

Iraftaki sahana
Sahan deâl mahana.

İnce yoğun birimiş
Hayvah ömrün çürümüş.

İnek öldü hap kesildi
Dana öldü hep kesildi.

Sar sayca
Sabunu borca
Hamo Bacım ne eyce.[240]

Keçeli Silo
Künde yediğimiz pilo
Ağlen varıyım
Dur görüyüm
Gözle[241] canın çıhmasın.

Kekliğe kurallar duzağı
Anadan çıhar bızağı.

Keller keller nâşi keller
Aç başını kaşı keller
Gaşıdıhça gan çıhar
Gaşımazsa can çıhar.

Dur ! Dur ! Durmuş'a var
Eskerden gelmişe var
Bir de garısı ölmüşe var.[242]

Körler, sağırlar
Birbirini ağırlar.

Kürt ne bilir bayramı
Hor hor içer ayranı.

Lirayı yüz akideyi düz
İki oğlan iki kız.

Malihülya bir tohumdur
Ektim amma bitmedi

240 Kaygısızlar için söylenir.
241 Bekle.
242 Koca seçecek kadına akıl vermek amacıyla bu ölçülü söz kullanılır.

Züğürtlük canıma yetti
Kovdum amma gitmedi [243]

Ne dersen üzerine
Domuz girsin mezerine.

Nedeyim boyu gözel
İsterim huyu gözel.

Öldü beğler paşalar
İtlere kaldı köşeler.

Samanlıh saray oldu
Gelinlik golay oldu.

Ayıp avşarda
Günaf mahşerde.[244]

Gazibâ Garalar
Leylahi duralar. [245]

Odun dağda
Avrat bağda
Tava delik
Yağ da yok evde
Öküz s. çsın
B.h gurusun
Tandır yakıyım
Çörek ediyim götür
Bebil Ağa.[246]

Söyle söyle aynı söz
Doku doku aynı bez.

Söz dediğin altın inci
Gönül burcundan derceyle
Teraziye koyup satma
Yeri geldikçe harceyle.

Şalvarı şaldan
Uçkuru kıldan

243 Fakirlikten canı yanan bir Anadolu köylüsü tarafından söylenmiş
244 Saygısızlık yapanlar için söylenir.
245 Sonuçta bir şey elde edemeyince bu ölçülü söz kullanılır.
246 Adamın biri misafirine demiş

Hacı Osman geliyor
Kaçın yoldan ! [247]

Tencere tava
Herbiri bir hava.

Teneşir tahtıyıdı
Çıralar yahdıyıdı
Ne deyim de ağlayım
Ölecek vahdıyıdı.[248]

Terazi tahtın idi
Gaz yaktım baktım idi
Ne deyim de ağlayım.
Ölecek vaktin idi.[249]

Topallar hottan ağsar
Varır size damga basar.

Üzüm
Herkes evine düzüm düzüm.

Ağam bir hatın aldı
Başına belayı satın aldı.

Al borca, goy hurca
Hamo Bacım ne eyce.[250]

Yemedim kuzu etini
Bilemem lezzetini.

Sakla samanı gelir zamanı
Sattım samanı yaptım bu hanı.[251]

---

247 Hacı Osman isimli bir ihtiyardan kaçan birisi bir yandan kaçarken bir yandan da gördüklerine bu sözleri söylüyormuş.

248 Teneşir tahtı idi/ Çıralar yaktı idi/ Ne söyleyip de ağlayayım Ölecek Vakti idi/ (Ölüm zamanı gelmişti)

249 Bir kadın, epeyce uzun yaşadıktan sonra ölen kocasının ardından bu sözleri söyleyerek ağlamış.

250 Veresiye alıp borcunu veremiyenler için söylenir.

251 Bir zamanlar Sultan Hanı'nın duvarında bu söz yazılıymış.

Bi yandan boyrazın, bi yandan kışın
Kız senin heç mi yoh evde işin ?

Değirmene vardım derdim yanmaya
Değirmen başladı hır hır dönmeye.

Doh (tok) acın halından bilir mi ?
Hastaya sağlar gelir mi ?

Emmi emmi dedik geldik yanına
Yahışır mı sohbetine şanına.

Evvela yemezdim bal ile kaymak
Şimdi selelerden keş kapar oldum.

Eyiyi bulduh bulduh
Bulamazsah kötüye gul olduh.

Gadir Mevlâm garışılamaz işine
İk'ay yazın var onu da gat gışına.

Gardaşım gızından gelinim
Depemden çıhdı yalınım

Garlığın başına dolu yağmış
·Arabo gile deli yağmış.

Gazanım dört gulplu
Topaş'lıdan yüreğim dertli.

Güldümüdü gümene geldim
Halbır aldım samana geldim.

Hakkı'ya at olmaktansa
Aptıl Gadir'e it olmak daha iyidir.

Garoğneğin atı olmayasın
Koyuncunun iti olmayasın
Deli Fadiğin kiti olmayasın.

Keloğlan bahar gonahdan
Başına culuh s..mış tünekden
Gece gece üvezden
Gunüz gunüz sinekden.

Neler geldi geçti felekten
Un elendi deve geçti elekten.

Oğlandan torunum bağ armıdı
Gızdan torunum dağ armıdı.

Ye kavurgayı iç suyu et bağla
Ye hediği iç suyu dert bağla.

Ye kavurgayı iç suyu yağ bağla
Ye hediği iç suyu çor bağla.

Tahyurd'un ışgını olmaz
Ümmügülsüm sahızsız durmaz.

Sen hot ben hot
Kim verir deveye bir daşlıh ot.

Kabaklıya imam durdum
Akşam sabah kabak yedim
Akşam gabah, sabah gabah
Otuz günde atmış tabah
Yenir mi ya Rasül Allah !
Esselati vesselamü
aleyke ya Rasülallah

İbibik yuvası, keten ovası
Buğader yemenin budur duası.[252]

İğde de var, fotda da var
Seni ağiren (eğiren) g.tde de var.

Senin gönlün Döndü ile Döne'de
Benimki de ineğinen danada.

Daim dölek getmez fakirin işi
Hasıda yerkene gırılır dişi [253]

Hay hay eyledim de galhdı bir dilki
Tüfengim olsaydı vururdum belki
İspa pazarında satılan kürkü
Param olsaydı alırdım belki.

Ağalar mantı yer bizler makarna
O da undan o da undan
Ağalar kundura giyer, bizler çarık
O da gönden o da gönden
Ağalar kumaş giyer, bizler aba
O da yünden o da yünden

Hele hele helesi gozel
Ekmâ yoh selesi gozel
Garında buğarsığı gırıldar
Başında püskülü fırıldar.[254]

Ağzını burnunu yamışah örter
Kaşı gözü aleme yeter.

Akşama boranı zabaha boranı
S...yim bu evde duranı.

Bir kıptı ki bir mansuba erende
Sadrıazam gibi payasına bak
Başın dara gelir işin düşerse
Bir tecrübe eyle mayasına bak.

---

252 Bir adama yemek duası yapmasını söylemişler o da bu sözleri söylemiş.
253 Hasıda, hamurdan yapılan yumuşak bir yiyecek olmasına rağmen yinede fakirin dişini kırar (?). Fakirin işi hep aksine gider anlamında bu ölçülü söz kullanılır.

254 Aç olup zengin gibi gezenler için söylenir

Âlimin evladı âlim olmak âdettir
Cahilin evladı âlim olmak nimettir

Dağlara salsam ayısı var gurdu var
Askere salsam gâvuru var kürdü var
Köyde goysam seliyancı[255] derdi var[256]

Zerre kadar aklı olan arıdan hilce kapar
Altmış iki çiçeği toplar yoğurur bal yapar.

Uyuz ite sormuşlar: "Nereye gidiyon ?"
"Sahipsizin üstüne işemeye" demiş.

Lâlek (leylek) benim neden gomşum
Yazın gelir guzün gider.

Yıldızeli'ne geçtim ayısı var, kurdu var
Elbeyli'ye geldim borcu var derdi var
Ah Deliktaş yaşanacak bir yer amma
Halbır Osman, Mitil Ömer, Dana Memmed,
Çavdar Hasan, Bunların dördü var.

F. TEKERLEMELER

Tekerleme, İlbeyli yöresinde çok sık rastlanan bir folklor ürünüdür. Öyle ki, kişi hayatının çoğu safhalarını ve günlük yaşamı adeta kuşatmıştır. Biz sayıları bir hayli fazla olan İlbeyli yöresi tekerlemelerini tespit edebildiğimiz kadarıyla şu başlıklar altında sunmayı uygun buluyoruz:

1. Eğlence Amacıyla Söylenen Tekerlemeler: Çocukların eğlenmek amacıyla kullandıkları tekerlemelerdir. Kulağa hoş gelen bir takım kelimeler zincirini tekrar ederken, bu olaydan büyük bir haz duyar, eğlenirler.

2. Ebe Seçiminde Söylenen Tekerlemeler: Oyunda ebe olacak kişiyi tespit etmek amacıyla söylenen tekerlemelerdir.

3. Oyun Tekerlemeleri: Bazı oyunların içinde geçen tekerlemelerdir. Oyun yer yer bu tekerlemeler üzerine kurulmuştur. Bu tekerlemeleri söylemeksizin oyunu sürdürmek mümkün değildir.

4. Bir Takım İşleri Yaparken Söylenen Tekerlemeler: Çocukların veya yetişkinlerin bir işi yaparken eğlenmek veya onun uğurlu olmasını sağlamak amacıyla söyledikleri tekerlemelerdir. Bu tür tekerlemeler oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

5. Özel Gün ve Törenlerde Söylenen Tekerlemeler: Perşembe, Cuma gibi özelliği olan günlerle arife, bayram gibi önemli günler, ya da yağmur duası günü, "kemçik gelin" gezme günü gibi bir takım geleneklerin uygulandığı günlerde söylenen tekerlemelerdir.

---

255 **seliyancı:** Köylerde vergi toplayan memur.

256 Bir anne tek oğlu için böyle söylemiş

6. Dua Amacıyla Söylenen Tekerlemeler: Dua niyetiyle söylenen tekerlemelerdir. Bu tekerlemeler kafiyeli Türkçe dualar, olarak da ifade edilebilir.

7. Saya Tekerlemeleri: Saya Gezme töreni esnasında söylenen tekerlemelerdir.

8. İsimlerle İlgili Tekerlemeler: Ana konusu insan isimleri olan tekerlemelerdir.

9. Köylerle İlgili Tekerlemeler: Ana konusu bazı köy isimleri olan tekerlemelerdir.

10. Hikâye Tekerlemeleri (Döşemeler): Masal ya da hikâye anlatmaya başlarken söylenen tekerlemelerdir. Genellikle anlatan kişi tarafından söylenirler.

Şimdi bunlardan örnekler verelim:

Eğlence Amacıyla Söylenen Tekerlemeler

Yünü büktüm iplik oldu.
Yuvarlandı yumak oldu.
Ben yumağı culhaya verdim.
Culha bana darı verdi.
Ben darıya kuşa verdim.
Kuş bana kanat verdi.
Ben kanadı buluda verdim.
Bulut bana yağmur verdi.
Ben yağmuru yere verdim.
Yer bana çimen verdi.
Ben çimeni koyuna verdim.
Koyun bana kuzu verdi.
Ben kuzuyu beye verdim.
Bey bana katır verdi.
Bindim katır beline.
Gittim Urum eline.
Hu hu hup başı.
Altın bilezik kaşı.
Senin baban ağise.[257]
Benim babam yüzbaşı.
Yüzbaşının kızları
Eteği dolu kozları
Vurdum gırdım kozunu.
Öptüm ala gözünü.
Öpe öpe küstürdüm.
Bir çalıya kıstırdım.
Bir çalıdan ne çıkar.
Bir incili kız çıkar.
Vurdum inciğini üzdüm
Oturdum bile düzdüm.
Bile düzdüğümü duymuşlar.
Ali Beye haber vermişler.
Ali Bey benden ne ister.
Bir incili tay ister.
Tayı nerden almalı.
Kayseri'den almalı.
Kayseri'nin yiğidi.
Beli bükük dividi.
Aş verdim içemedi.
Yeltendi kaçamadı.[258]

El el epenek.
Elden çıkan kepenek.
Kepenağan[259] yarısı
Bitlicanın garısı.
Dedem yoğurt getirdi.
Pisik burnun batırdı.
Pisik burnun kesile.
Minareden asıla.
Minare bıçah bıçah.
İçinde demir ocah.
Demir ocah kitli.
Hac' Ömer'in başı bitli.[260]

257 ağise: Ağa ise

258 Kaynak Kişi: Sebahattin PÜRLÜ, Karalar 1957, Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 27.1.1985.

259 kepenağan: Kelebeğin

260 Kaynak Kişi: Feryal Yılmaz, Karalar 1973, İlkokul Öğrencisi, Derleme Tarihi: 28.9.1985.

Elimi attım tapana.
Lanet olsun bu yoldan sapana.
Haydin kapan kapana[261]

Birler bitler.
İkiler itler.
Üçler adamı şişler.
Dörtler adamı börtler.
Beşler beşikten düştüler.
Altılar altınımı çaldılar.
Yediler yemeğimi yediler.
Sekizler seke seke gittiler.
Dokuzlar doktor oldu çıktılar.
Onlar kırmızı donlar.

Birler birbirini yerler.
İkiler derelerde dilkiler.
Üçler elmamı yemişler
Dörtler gözleri pörtler.
Beşler makine gibi işler.[262]

Sekte sekte ben geldim
Dağdan depeden geldim
Alime'nin düğünü oluyor
Bir gaşıh yağya geldim.[263]

Topal topal toyunca
Ekmek yapar boyunca
Şu topalı netmeli
Merduvandan atmalı
Tangul tungül giderken
Ardından seyretmeli.[264]

Tarlalarda yalanı.
Dibinde olur geleni.
Mehmet Ağa düğün gurmuş.
Ne sesi var ne selani.[265]
Elim elim epenek.
Elden çıhdı kepenek.
Kepeneğin ucu yoh.
Süleyman'ın saçı yoh.
Bindim deve boynuna.
Sürdüm Halep yoluna.
Halep yolu şam gider.
İçinde maymun gider.
Maymun beni gorhuttu.
Gulağımı gırpıttı.
Allı gelin pullu gelin.
Çek elinden.
Tut birinden birini.[266]

Hu hu komşu.
Oğlun neler getirdi.
İnci boncuk.
Kimi kime.
Sana bana.
Başka kime.
Kara kediye.
Kara kedi nerde.
Ağaca çıktı.
Ağaç nerede.
Balta kesti.
Balta n'oldu.
Suya düştü.
Su n'oldu.
İnek içti.
İnek n'oldu.
Dağa kaçtı.
Dağ n'oldu.
Yandı bitti kül oldu.[267]

---

261 Kaynak Kişi: Sabri Kaleli, Durdulu, İlkokul, Derleme Tarihi: 31.03.1995

262 Feryat Yılmaz, aynı tarih.

263 Kaynak Kişi: Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 28.9.1985.

264 Kaynak Kişi: Osman Taş, Keçili 1928, Okuryazar. Derleme Tarihi: 31. 07. 1997.

265 Mısra, Ne sesi var, ne de sedası, anlamındadır. Tekerlemenin Derlendiği Kaynak Kişi: Vezzuha Pürlü, aynı tarih.

266 Kaynak Kişi: Mecit Karataş, Durdulu 1954, Okuryazar. Derleyen: Osman Karataş, Lise Öğrencisi. Derleme Tarihi: 03.02.1989.

267 Feryat Yılmaz, aynı tarih.

Enişte.
İndim bindim yohuşta.
Ver hâbeni götürüyüm.
Sahalına ö..rüyüm.[268]

Tebbet yedâ.
Tekne suda.
Hocanın evi sarayda.
Gittim geldim bir ayda.
Hocanın kaymağını yedik
On iki değneğini yedik.[269]

Amentü.
Bir gazan mantı.
Yesem yesem doymasam.
Çamura çöksem ölmesem.
Hacca gitsem gelmesem.[270]

Allahümme salli.
Dudakları sallı.[271]

Süphaneke, sümbül tike.
Anan yata baban çöke.[272]

Allahü ekber.
Yat da geber.[273]

Allahümme barik.
Üzüm çerez yerik.[274]

Şu derede tütün tüter
Uşacıhlar keven üter
Yazın yağ almıyan karılar
Kışın bunelek tutar. [275]

---

268 Kaynak Kişi: Emir Darıcı, Karalar 1958, İlkokul. Derleme Tarihi: 28.9.1985.
269 Fatih Karahan, Apaköy, Derleme Tarihi: 05.05.1996.
270 Kaynak Kişi: Latif Pürlü, Karalar 1945, İlkokul Öğretmeni. Derleme Tarihi: 26.11.1989.
271 Latif Pürlü, aynı tarih.
272 A.g. Kaynak Kişi.
273 A.g. Kaynak kişi.
274 A.g. Kaynak kişi.
275 Kaynak Kişi: Mahmut Keleş, Karalı, İlkokul, Derleme Tarihi: 08.05.1996.

Öğünme çördük
Seni de gördük
Evine vardık
Güle güle öldük[276]

Bulamaşı
Çal kaşığı
Kalmasın bulaşığı[277]

Tarhana tartar
Karnını yırtar
Ebem Komeci
Gel beni kurtar

Çin çin çikolata
Hani bana limonata
Limonata bitti
Hanım kız gitti
Nereye gitti ?
İstanbul'a gitti
İstanbul'da ne yapacak ?
Terlik papuç alacak
Terlik papuç ne yapacak ?
Düğünlerde bayramlarda
Şıngır mıngır oynayacak

Ebe Seçiminde Söylenen Tekerlemeler

O ! Mo ! Avalama tavalama.
Kara kuşu kovalama.
Al çık bal çık.
Gel aradan sen çık.[278]

O ! Mo ! avalama tavalama.
Kara kuşu kovalama
Aynız boynuz.
Seksen doksan yüz.[279]

Birem birem ikem ikem.
Kamış boylu kara tiken.
Evel aldı turna yedi.

---

276 Vezzuha Pürlü, aynı tarih.
277 Ziya Günbay, Karalar 1928, Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 28.09.1985.
278 Kaynak Kişi: Güllü Kaya, Karalar 1948 Doğ. Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 28.01.1985.
279 Güllü Kaya, aynı tarih.

Bungullüce püsküllüce.[280]
Çıh babayın huzulüce. [281]

Bir almayı alladım pulladım.
Ecinniye yolladım.
Ecinninin iti biti.
Çak gara gıllı g... [282]

Bir çörek, iki çörek, üç çörek.
Dört çörek, beş çörek, altı çörek.
Yedi çörek, sekiz çörek, dohuz çörek.
On çörek, mor çörek. [283]

Kim osdurdu kit osdurdu.
Elekçinin it osdurdu.
Yorgan aldı yola düşdü.
Pezik pişdi garnı şişdi.
Taaas tuuus.
Dümbelek gara delik pıs.[284]

Gem gemi durna
Gemikli durna.
Sümsümü durna.
Sümüklü durna.
Olan ohudu.
Gız dohudu.
Areytti bitti curt.[285]

Ooooo ! Moooo !
Eveleme develeme.
Sarı zembel.
Mıstığı kambel.
Ne zaman geldin.
Yazın geldim.
Yazılayım çizileyim.
Bir tahtaya dizileyim.
Encik mencik.
[illegible].
Sen dur !
Sen çıh ! [286]

Ooooo ! Moooo !
İğne battı
Canımı yaktı
Arabanın tekeri
İstanbul'un şekeri
Hap hup
Altın top.[287]

Oyun Tekerlemeleri

Tahteravalli Tekerlemesi
Çöğdürü çök.
İndiri bik
Al sana su
Vur dekmik [288]

Çelik Oyunu Tekerlemesi
Heç yohdan
Sayılarım çohdan
Bir, iki, üç, dört, beş...

Çeliği çeldikten sonra :

Beeşidin, altı, yedi, sekiz, dohuz... [289]

Hodak (Sülempe) Oyunu Tekerlemesi
Naldımaç, kıldır biç, kırk üç
Kırk dört, kırk beş, kırk altı, kırk yedi,
Kırk sekiz, kırk dokuz, elli, belli
Ala dana, kara dana,
Şükür bizi Yaradana

---

280 bungul: Suyun kaynağından çıkışını ifade eden söz.
281 Güllü Kaya, aynı tarih.
282 Kaynak Kişi: Hikmet Pürlü, Karalar 1949, Lise. Derleme Tarihi: 08.06.1985.
283 Hikmet Pürlü, aynı tarih.
284 A.g. Kaynak Kişi.
285 Hikmet Pürlü, aynı tarih.

286 Mecit Karataş, aynı tarih.
287 Latif Pürlü, aynı tarih.
288 Dekmik: Tekme. Tekerlemenin derlendiği kaynak kişi: Yusuf Kızıl, Karalar. Derleme Tarihi: 12.11.1985.
289 Emir Darıcı, aynı tarih.

Aynız, buynuz,
Seksen, doksan, yüz
Sen bunu üz.[290]

Oyundan Dağılırken Söylenen Tekerleme

-Elimdeki ne ?
-Şeker !
-Herkes evine teker teker.[291]

-Elimdeki ne ?
-Üzüm !
-Herkes evine düzüm düzüm.[292]

Lillişan

Lillişan lillişan
Etme beni perişan
Yamandır aşka düşen
Aşkın sonu pişmanlık
Fayda etmez düşmanlık [293]

Elim Elim Epenek Oyunu Tekerlemesi

Elim elim epenek
Elden çıkan kepenek
Kepeneğin ne suçu
Süleymanın ne haçı
Bindim deve boynuna
Sürdüm Halep yoluna
Halep yolu bin pazar
İçinde ayı gezer
Ayı beni korkuttu
Kulağını sarkıttı
Sallım sullum
Salla bunu çek şunu [294].

Gümüş Oklava İsteme Tekerlemesi[295]

Gel gümüş oklava seni yeyim içiyim
Konuyum göçüyüm
Bilenlerin ağzına bal kaymak
Bilmeyenlerin ağzına biber saçıyım

Tarla bana tumbu sana
Kazan bana kulpu sana
Tazı bana çulu sana
Eşşek bana s..i sana.

Sizde de baca
Bizde de baca
Kıçın gelsin kaynar saca

Sizde de tazı
Bizde de tazı

Kuyruğunun dibini kazı
Sizde de it

Bizde de it
Kuyruğunun dibini dit [296]

Bir Takım İşleri Yaparken Söylenen Tekerlemeler

Çiğdem Toplarken Uğur İçin Söylenen Tekerleme

Bulun bulun Pul veriyim
Gara eşeğine çul veriyim.[297]

Nevruz Kuzulatılırken Söylenen Tekerleme[298]

---

290 Mesut Yılmaz, Söğütçük 1952, Lise Mezunu. Derleme Tarihi: 30.01.2001.

291 Bu sözü duyar duymaz çocuklar koşarak evlerine dağılırlar.

292 Latif Pürlü, aynı tarih.

293 Osman Taş, aynı tarih.

294 Mecit Karataş, aynı tarih.

295 Gümüş oklava, bilmece sorulup da cevabı alınamayınca karşı taraftan istenen hayali bir oklavadır. Gümüş oklava alınmadan bilmecenin cevabı söylenmez.

296 Kadir Pürlü, "Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Manileri ve Duaları." *Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1*, Ankara 1986, s. 253.

297 Latif Pürlü, belirtilen tarih.

298 Nevruz çiçeği ters çevrilip parmakla oynatılırken içindeki küçük çiçek düşer, buna kuzlatma denir.

Guzla guzla guzunu yeyim
Dere depe düzünü yeyim.[299]

Yemlik Ararken Uğur İçin Söylenen Tekerleme[300]

Dağdaki daşın
Havadaki guşun
Evdeki büyük gızın
Nasıbını bana ver.[301]

Yemlik Ararken Uğur İçin Söylenen Tekerleme
Dağdaki denizin.
Evdeki büyük gızın.
Bin bir bereketi bize.[302]

Boğaza Yiyecek Tıkandığında Söylenen Tekerleme[303]
Deve daşşa
En (in) aşşa.[304]

Düdük Kavlatma Tekerlemesi[305]
Sütlü sütlü suvara.
Kürd osdurdu duvara.
Duvar iki bölündü.
Kürdün ç.kü göründü.

Gara gara gamçıh.
Gel çıh gel çıh.
Çıhmazsan b.h küpüne.
Çıharsan bal küpüne.

Harman Tekerlemesi[306]
Hey hapana hapana.
Gar'öküzü goşduh tapana.
Ho dedim ho demiyenin.
Ağzı dili gapana.
Ho babam, gaba yerlerden hoooo !

Söğüt dalından "Zıpcıh" (Sipsi) Yapılırken Söylenen Tekerleme
Zıpcıh zıpcıh duvara.
Kürt osdurdu duvara.
Kürdün eli yüzü b.h olmuş.
İki duvar şah olmuş.
Gel çıh ! Gel çıh ! Gel çıh ![307]

Düdük Kavlatma Tekerlemesi
Zıpçıh zıpçıh zuvara
Elek g.tü duvara
Damda çörek yemişsin
Evde börek yemişsin
Gel çıh ! Gel çıh ! Gel çıh ![308]

Tavuk Uyutma Tekerlemesi[309]
Uyu tavuğum uyu !
Sansar geliyor !
Seni de yer beni de ![310]

---

299 Sebahattin Pürlü, aynı tarih.

300 Yemlik toplayan kızlar dinlenmek üzere bir yere toplanıp otururlarken, eteklerindeki yemlikleri diğer arkadaşlarına göstererek bu tekerlemeyi söylerler ve böyle söylerlerse çok yemlik bulacaklarına inanırlar.

301 Kaynak Kişi: Meryem Yıldırım, Söğütçük, Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 12.11.1995.

302 Kaynak Kişi: Adile Yıldız, Karalar 1956, okuryazar değil. Derleme Tarihi: 21.12.1998.

303 Başka bir kişi, boğazına yiyecek tıkanan kişinin sırtına vurarak bu tekerlemeyi söyler.

304 Vezzuha Pürlü, aynı tarih.

305 Düdük çıkarılacak söğüt dalı, tekerlemenin her kelimesinde bir kez olmak üzere sert bir yere vurulurken bu tekerleme söylenir.

306 Bu tekerleme genellikle dövenle ekin sürülürken söylenir.

307 Kaynak Kişi: Hacı Yerli, Karalar 1958, ilkokul. Derleme Tarihi: 28.10.1985.

308 Osman Taş, aynı tarih.

309 Tavuğun başı kanadının altına gizlenerek bu tekerleme söylenir. Tavuk gerçekten biraz sonra uyur ve başını kanadının altından bir müddet çıkarmaz.

310 Vezzuha Pürlü, 28.12.1996.

Özel Günlerde Söylenen Tekerlemeler

Cuma Gecesi Okunan Tekerleme

Eğrice kiraz dalı.
Ya Muhammed Ya Gani.
Sen göster doğru yolu.
Doğru yoldan ayırma.
İmamlardan gayırma.
İmam bizim yoldaşımız.
Kur'an bizim taydaşımız.[311]
Ağ taşlarda gezerken.
Yer misafir sel aldı.
Cebrail'i yel aldı.
Gökten bir beşik indi.
İçinde Halil İbrahim.
Nenni dedim uyuttum.
Allah dedim büyüttüm.
Abdestini aldırdım.
Namazını kıldırdım.
Cennetine gönderdim.
Cennetinde bir kuyu.
İçinde zemzem suyu.
Eğildim su içmeye.
Kanatlandım uçmaya.
Uçmak kapısını açmaya.
Hurilerin bacası.
El-Kuran okur hocası.
Bugün Cuma gecesi.[312]

Kemçik Gelin Gezilirken söylenen tekerleme[313]

Kemçik gelin ne ister.
Gaşıh gaşıh yağ ister.
Yağ olmazsa bal olsun
Evdekiler sağ olsun.
Verenin oğlu gızı çoğ olsun.
Vermeyenin kel bir gızı olsun.[314]

[311] taydaş: Çok eski arkadaş
[312] Kaynak Kişi: Durdu Yılmaz, Karalar 1946, Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 28.1.1985.
[313] Kemçik Gelin Gezme Geleneği hakkında geniş bilgi için, kitabımızın "Yağmur Duası" bölümüne bakınız.

Dua Amacıyla Söylenen Tekerlemeler[315]

Cuma Akşamları Okunan Tekerleme

Gül gül gül ağacı
Gül ağacında bir yeşil halı
Akkayada gezerken
Ağ misafir yazarken
Göğden bir beşik düştü
İçinde Halil İbrahim
Nen dedik yatırdık
Allah dedik kaldırdık
Cennetine gönderdik
Cennetinde bir kuyu
İçinde zemzem suyu
Eğildik su içmeye
Kanatlandık uçmaya
Cennet kapısın açmaya
Cennetinde üç üzüm
Laleler düzüm düzüm
Lalelerin hocası
Bu gün Cuma gecesi.[316]

Oruca Niyet Etmek İçin Okunan Tekerleme

Ekmek yedim arıca
Su içtim duruca
Niyet ettim yarınki
Hak Ramazan oruca.[317]

[314] Kaynak Kişi: Necmettin Pürlü, Karalar, Lise Öğrencisi. Derleme Tarihi: 27.04.1996
[315] Diğer Türkçe dualar için, kitabımızın "Dualar" bölümündeki "Türkçe Dualar" kısmına başvurunuz. Tekerlemeye örnek olması için, bu dualardan bir kaçını buraya almaya ihtiyaç duyulmuştur.
[316] Kaynak Kişi: Esma Yerlikaya, Karalar, 70 Yaşında, Okuryazar değil. Derleme Tarihi: 25.08.1999
[317] Vezzuha Pürlü, aynı tarih

Gusül Abdesti Bitirilirken Söylenen Tekerleme[318]

Guslüm guslüm gus için
Guslüm beden için
Ben suya giriyorum
Pisliğim çıkmak için

Ağ daş gara daş
Gel de boynumdan aş
Derdimi çorumu
Al da gaç[319]

Saya Tekerlemeleri

Saya geldi sahının.
Dembül dümbül dahının.
Gara goyunun b.hunu.
Gına deyi yahının.
"Ehe" din uşahlar "ehe" din ![320]

Cıngır cıngır yayasın.
Gümbür gümbür sağasın.
Şu oğluma şu kızıma diyesin.
Kara kazanın dibini.
Goca garıya veresin.
Kus kus kütülüye.[321]

Saya geldi duydun mu ?
Selam verdim aldın mı ?
Almayanın alığına
Duymayanın duluğuna...[322]

Koyunun yüzü geldi.
Gün çaldı kuzu geldi
Çobana teze keçe
Ağaya kuzu geldi.[323]

Hey biz iken biz iken
Ebemgarı kız iken
İğne çuvaldız iken
Yedi yüz koyun güttüm
İndi gitti tömsüye
Dolandı geldi kürsüye
Sağına yattı yozladı
Soluna yattı kuzladı
Bir dişi kuzu kuzladı
Yüreğinin yağı var
Böğreğinin bağı var
Bunu sağan gelinin
Cığışdaklı kolu var
Cığış cığış sağasın
Gür. .ür gümbür yayasın
Kara kazanın dibini
Karı kocaya veresin
Bir yiye iki yiye
Güm güm gürleye.[324]

Hel hayadan hayadan.
Yılan ahdı gayadan.
Acımızdan ölmedik.
Susuzumuzdan gelmedik.
Töremiz var sayadan
Bu saya âdet olmuş.
"Hehey" den uşahlar hehey...[325]

Hey kayadan kayadan
Yılan aktı kayadan
Bir kaşıkçık yağ verin
Âdet vardır sayadan
Koyunun yüzü geldi
Gün çaldı buzu geldi
Çobana taze keçe
Ağaya kuzu geldi
Yer altından gidelim
Yedi deve güdelim
Verin ahbaplar bahşişi
Evimize gidelim.[326]

Hey hatmıya hatmıya
Çatma yere batmıya

---

318 Gusül abdestinin bitimine doğru, üç kap sağ omza, üç kap sol omza ve üç kap da başa su dökülürken bu tekerleme söylenir.

319 Vezzuha Pürlü, belirtilen tarih.

320 Vezzuha Pürlü, aynı tarih.

321 Kaynak Kişi: Rüştü Yıldırım, Bedirli. Derleme Tarihi: 04.05.1995.

322 Kaynak Kişi: Mahmut Keleş, Karalı-1934, İlkokul. Derleme Tarihi: 19.05.1996

323 Kaynak Kişi: Hatun Kavaklı, Gazibey, Derleme Tarihi: 04.03.1995.

324 Kaynak Kişi: Mevlüde Karataş, Durdulu, 55 Yaşında, Okuryazar değil. Derleyen: Osman Karataş, Durdulu, Lise öğrencisi. Derleme Tarihi: 03.02.1989.

325 Yusuf Kızıl, aynı tarih.

326 *Sivas 1973 İl Yıllığı*, s. 192.

Un bulgur vermeyenler
Kocasıyla yatmıya[327]

İsimlerle İlgili Tekerlemeler

Eşe
Eşşekden düşe
A..ı g..ü şişe
Çobanlar kapışa [328]

Sadırlı **Selim.**
Anana derim.
Gel bizim dama.
Yamalıh yama.
Apo zırt.
Tumanını yırt.
Anan diksin.
Sen yine yırt. [329]

Sen **Kamer** ben Kamer
Kenger başlı kel Kamer
Osman çerez getirsin
Çıtır çıtır ye Kamer. [330]

Köylerle İlgili Tekerlemeler

Güney gür gür
Yediği bulgur
Ahşama herle
Zabağa çerle. [331]

Hanlı !
G. tü kanlı ! [332]

Söğütçük !
Gözü güççük ! [333]

---

[327] Kaynak Kişi: Halis Cin, Yanalak. 02.04.2002
[328] Kaynak Kişi: Mahmut Koçak, Karalar 1940, okuryazar değil. Derleme Tarihi: 11.10.1984.
[329] Kaynak Kişi: Ömer Karahan, Apaköy. Derleme Tarihi: 22.11.1997.
[330] Vezzuha Pürlü, 19.01.1999.
[331] Kaynak Kişi: Ömer Yılmaz, Karalar, Lise. Derleme Tarihi: 28.12.1986.
[332] Ömer Yılmaz, aynı tarih.
[333] A.g. kaynak kişi.

Şu *Çongar* dedikleri
Pancardır yedikleri
Çok hoşuma gidiyor
"Vıy, Vıy, Vıy " dedikleri [334]

Gazibeğ Karalar !
Leylaha duralar ![335]

Haydarlı'nın sekizi
Durdulu'nun dokuzu
Yaramış'ın otuzu
Yatıramamışlar bir öküzü [336]

Hikâye Tekerlemeleri (Döşemeler)

Var varadan sür süreden.
Amasya'dan Tire'den.
Bir kaz aldım pazardan.
Çatladı öldü nazardan.
Kaz aldığım garıyıdı.
Beti benzi sarıyıdı
Atmış oğrunu otlar.
Bir kaz oturmuş başını bitler
Yalan bu yalan
Fili yuttu bir yılan
Eşşeğe bindi bir deve
Buda mı yalan ?
Düştüm pirenin izine
Sıçradı çıktı yüzüme
Bir dekmik vurdu dizime
Altına serilip yatmadım mı ya ?
Tuttum pirenin sağını
Alnına vurdum tuğunu
Atmış batman yağını
Geçen pazarda satmadım mı ya ?
Pire gelir paldır küldür
Ev üstünde nallı katır
Ev sahibi balta getir
Yandım pirenin elinden
Şu köyünüzün alanı
Gurbağıya vurdum palanı
Dohuz yerden bekittim kolanı.
Var mı bu sözün yalanı. [337]

---

[334] A.g. kaynak kişi.
[335] Vezzuha Pürlü, 16.08.1998.
[336] Sabri Kaleli, aynı tarih.
[337] Kaynak Kişi: Ömer Şahin, Güney 1932, Okuryazar. Derleme Tarihi: 18.10.1990.

KAYNAK KİŞİLER

Adile Yıldız, Karalar 1956, Okuryazar değil. dt.: 21.12.1998.
Durdu Yılmaz, Karalar 1946, Okuryazar değil. dt.: 28.1.1985.
Emir Darıcı, Karalar 1958, İlkokul. dt.: 28.9.1985.
Esma Yerlikaya, Karalar, 1929, Okuryazar değil. dt.: 25.08.1999
Fatih Karahan, Apaköy, dt.: 05.05.1996.
Feryat Yılmaz, Karalar 1973, İlkokul Öğrencisi, dt.: 28.9.1985.
Güllü Kaya, Karalar 1948, Okuryazar değil. dt.: 28.01.1985.
Hacı Yerli, Karalar 1958, İlkokul. dt.: 28.10.1985.
Halis Cin, Yanalak, dt.: 02.04.2002
Hatun Kavaklı, Gazibey, dt.: 04.03.1995.
Hikmet Pürlü, Karalar 1949, Lise. dt.: 08.06.1985.
Latif Pürlü, Karalar 1945, İlkokul Öğretmeni. dt.: 26.11.1989.
Mahmut Keleş, Karalı-1934, İlkokul. dt.: 19.05.1996
Mahmut Koçak, Karalar 1940, Okuryazar değil. dt.: 11.10.1984.
Mecit Karataş, Durdulu 1954, Okuryazar. Derleyen: **Osman Karataş**, Lise Öğrencisi. dt.: 03.02.1989.
Meryem Yıldırım, Söğütçük, Okuryazar değil. dt.: 12.11.1995.
Mesut Yılmaz, Söğütçük 1952, Lise Mezunu. dt.: 30.01.2001.
Mevlüde Karataş, Durdulu, 1934, Okuryazar değil. Derleyen: **Osman Karataş, Durdulu**, Lise öğrencisi. dt.: 03.02.1989.
Necmettin Pürlü, Karalar, Lise Öğrencisi. dt.: 27.04.1996
Osman Taş, Keçili 1928, Okuryazar. dt.: 31. 07. 1997.
Ömer Karahan, Apaköy. dt.: 22.11.1997.
Ömer Şahin, Güney 1932, Okuryazar. dt.: 18.10.1990.
Ömer Yılmaz, Karalar, Lise. dt.: 28.12.1986.
Rüştü Yıldırım, Bedirli 1930, dt.: 04.05.1995.
Sabri Kaleli, Durdulu, İlkokul, dt.: 31.03.1995
Sebahattin Pürlü, Karalar 1957, Okuryazar değil. dt.: 27.1.1985.
Vezzuha Pürlü, Karalar 1925, Okuryazar değil. dt.: 28.9.1985.
Yusuf Kızıl, Karalar. dt.: 12.11.1985.
Ziya Günbay, Karalar 1340 (1924), Okuryazar değil. dt,: 28.09.1985.

YAZILI KAYNAKLAR

Sivas 1973 İl Yıllığı, s. 192.
Kadir Pürlü, "Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Manileri ve Duaları." *Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1*, Ankara 1986, s. 253.

G. BİLMECELER

Bilmece Sorma ve Gümüş Oklava İsteme Geleneği:

Bazı köylerde bilmecenin adı "Hekâ" şeklinde geçmektedir. Bilhassa uzun kış gecelerinde ve akşamları tandır başında "Hekâ (Bilmece) Sorma" âdeti oldukça yaygın ve zevk duyularak uygulanan bir gelenektir. Karalar

Köyünde, Bilmece Sorma ve Gümüş Oklava İsteme Geleneği şöyle olmaktadır:

"Birkaç kişi bir araya geldiklerinde, içlerinden biri bir bilmece sorar. Diğerleri birer birer bilmecenin cevabını bulmaya çalışır. Eğer sorulan bilmecenin cevabı verilemiyorsa, soran kişi diğerlerine dönerek:

-"Gümüş ohlayı (Oklavayı) verin ki, ne olduğunu söyleyim, der.

Ancak bilmeceye cevap verememenin cezası hakarete uğramaktır. Gümüş oklava, hayali bir oklavadır. Bilmecenin cevabını veremeyenler, ellerini bilmece soran kişinin eline sürerek:

-"Al gümüş oklavayı." derler.

Gümüş oklavayı alan kişi, böbürlenerek ellerini yüzüne sürer ve diğerlerine dönerek, şu tekerlemeleri söyler:

Gel gümüş oklava seni yeyim içiyim
Konuyum göçüyüm
Bilenlerin ağzına bal kaymak
Bilmeyenlerin ağzına biber saçıyım

Sizde de baca
Bizde de baca
Kıçın gelsin kaynar saca

Sizde de it
Bizde de it
Kuyruğunun dibini dit [338]

Bu hakaret dolu tekerlemelerin arkasından, sorduğu bilmecenin cevabını söyler.

Bazı köylerde yine, "Bir evde..." diye başlayan bir çeşit bilmece sorma geleneği daha vardır. "Geceleri ayaklar tandıra sarkıtılmış vaziyetteyken, zevkle oynanan ve bazen de büyüklerin katıldığı bir oyundur. Köy halkını tanımak veya hatırlamak amacıyla üç dört kişiyle oynanır. Bir kişi orada bulunanlara dönerek: 'Bir evde dört gız, üç erkek, bir gişi, bir avrat. Bunlar Kim ?' gibi bir bilmece sorar. Köydeki bütün aileler hatırlanmaya çalışılır. Hangi aile olduğu bilininceye kadar oyun sürer. Bilmecenin cevabı uzadıkça, oyun daha zevkli olur. Önemli olan köyde hiçbir kimsenin aklına gelmeyecek bir aileyi sormaktır. Herkes sırası geldikçe 'Bir evde...' diye başlayan bilmecesini sorar. Oyun bu şekilde sürüp gider."[339]

---

338 Bu tekerlemenin tamamı için, kitabımızın "Tekerlemeler" bölümüne başvurunuz.
339 Kadir Pürlü, "Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Manileri ve Duaları." *Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1*, Ankara 1986, s. 254.

Hafızayı kuvvetlendiren, kişiyi etrafından haberdar eden ve her biri ayrı bir cevher olan bilmecelerimiz Türk Kültüründe önemli bir yere sahiptir Dilimizin zenginleşmesinde önemli roller üstlenen bilmecelerimiz, İlbeylı folklorunda da oldukça etkilidirler. Biz, çok değişik şekillerde tasnif edilmeleri mümkün olan ve ayrı bir kitap oluşturacak kadar sayıları fazla olan İlbeyli Yöresi bilmecelerinden tespit ettiklerimizi, aşağıdaki şekilde sınıflandırarak sunmayı uygun bulduk. Sunulan bilmeceler, cevaplarına göre alfabetik sıraya dizilmiştir.

1. Tek Cevaplı Bilmeceler

Sarısı var yumurta değil
Yazısı var kuran değil ? **ALTIN**

Cek ceki guşlar, camiyi daşlar
Gendi gazanır ele bağışlar ? **ARI**

Civ civi kuşlar
Camiyi taşlar
Kendi kazanır
Sahibine bağışlar ? **ARI**

Hey hırmandı hırmandı
Gız duvara dırmandı
Saabısı gelmeyince
Gız duvardan inmedi ? **ASMA KİLİT**

Bir kaşığa un koydum
Ortasına kan koydum ? **ATEŞ**

Bağlarım yörür
Çezerim durur ? **AYAKKABI**

Boyu var fidan gimi
Ağilir sultan gimi ? **AYÇİÇEĞİ**

O odanın içinde
Oda onun içinde ? **AYNA**

Sarı sarı sarkar
Düşerim diye korkar ? **AYVA**

Var varandan var getir
Garlı dağdan gar getir
Sağılmamış inekten
Çalhanmamış yağ getir ? **BAL**

Ay doğar Ercistan'dan
Gün doğar Gürcüstan'dan

Ben bir karpuz isterim
Otuz iki bostandan ? **BAŞ-KAFA**

Altı tahta üstü tahta
İçindeki gannı gahpe ? **BIÇAK-HANÇER**

Dilim dilim nar
Diz boyu gar
Uçtu keklik
Galdı dilbar ? **BUĞDAY**

Karnın karnıma
Sopan elime
Koyum orta deliğine ? **BULGUR TAŞI**

İki göze bir duvar
Çit gapısı bir yolu var ? **BURUN**

Girgin deve
Girmez eve
Çek başını
Girsin eve ? **BÜYÜK ÇUVAL-UN ÇUVALI**

Yol üstünde kapaklı sahan ? **CAMIZ DIŞKISI**

Anam çığırdı, babam sohdu ? **CEKET**

Abdest alır namaz kılmaz
Cemaatten geri durmaz ? **CENAZE**

Yiriğe yuvarlak ? **CEP**

Mil militli ağzı kitli ? **CEVİZ**

Firfirik burnu yirik ? **CEZVE**

Karşıdan doğan nedir
Sarmaşık soğan nedir
Canlıdan cansız doğar
Cansızdan doğan nedir ? **CİVCİV**

Karşıdan gördüm hor
Kuyruğunun ucu mor
Sekül sükül ayağı var
Seksen iki dayağı var ? **ÇADIR**

Yüce dağ başında amiridim
Başı püsküllü memurudum

Allah beni şaşırdı
B.hlu guyuya düşürdü ? **ÇALGI (AHIR SÜPÜRGESİ)**

Sarıdır safran deal
Garadır gatran deal
Boynuzludur goç deal
Ganatlıdır guş deal ? **ÇEKİRGE**

Çalı dibinde mum yanar ? **ÇİĞDEM**

Deptim çığır, içi çuhur ? **ÇİZME**

Bir karış boyu var
Türlü türlü huyu var ? **ÇOCUK**

Garanlıh yerde cimcort ? **DAMLA**

Kabı var canı yok
Zopa yer suçu yok ? **DAVUL**

Baldan datlı zehirden acı ? **DİL**

Biz biz bizidik
Otuz iki gızıdık
Ezildik üzüldük
Bir duvara düzüldük ? **DİŞLER**

Gırmızı duvar üstünde
Ağ kayapa düzülü ? **DİŞ**

Dam ardında dama oynar
Gettim geldim gene oynar ? **DOLU**

Babaya değer
Anaya değmez
Emmiye değer
Halaya değmez
Bana değer
Sana değmez ? **DUDAK**

Hey huğurtlar huğurtlar
Yusuf'u yiyen gurtlar
Ayandan su içer
Depesinden yımırtlar ? **EKİN**

Dışı al içi bal ? **ELMA**

Yol üstünde sarı yazma (hindi) **EŞEK SİDİĞİ**

Kaburgası var kanı yok
İki başı var canı yok ? **EYER (AT EYERİ)**

Alacayı açtım
Ala mercan saçtım ? **FASULYE**

Ufak çömlek içinde
Tatlı aşım var ? **FINDIK**

Göl, gölün içinde yılan
Yılanın ağzında gül
Hadi bunu bil ? **GAZ LAMBASI**

Dört kulplu
Dümbelek g.tlü ? **GEÇKERE**[340]

Ben giderim gider
Önümde tin tin eder ? **GÖLGE**

Bir yerinden girilir
Üç yerinden çıhılır ? **GÖMLEK-İŞLİK**

Bir tas yoğurdum var
Yarısı ağ yarısı gara ? **GÖZ**

Bir atım var
Kırk götü var ? **GÖZER**[341]

Sabahtan bir gün doğar
Dünyayı nura boğar
Anası beşikteyken
Gızından oğlan doğar ? [342] **GÜL**

O depenin o yüzü bu yüzü
Dopdolu geyik izi
Padişahın büyük gızı
Yana yana gelir
Tüte tüte gider ? **GÜNEŞ**

---

340 **Geçgere:** Dört tutamak yeri olan ve iki kişi tarafından tutularak yük taşınan araçtır.

341 **Gözer:** Gözenekleri oldukça iri olan eleme aletidir. Kaba eleme işlerinde kullanılır.

342 Bu bilmece Çongar Köyü'nden Sadık Ağa'nın odasının duvarına yazılmış olup, altına şu açıklama yazılmıştır: "Bunu yöyün, yöymezseniz kendinizi heç açığa vermeyin." (K. Kişi: Hacı Halıcı, Çongar. dt. : 10.6.1995).

Kara katır
Yanına yatar
Kalkar gevşer
Yine yatar ? **HALI MAKASI**

Mavi atlas
İğne batmaz
Makas kesmez
Terzi biçmez ? **HAVA**

Tarlada biter
Mekine büker
Her sabah
Elimi yüzümü öper ? **HAVLU**

Eşdim eşdim gum çıhdı
İçinden Keloğlan çıhdı ? **HAVUÇ**

Hekâ hekdi
Çamura çöktü
Çekdiydim
Guyru gopdu ? **HAVUÇ**

Altı tahda üstü tahda
İçinde bir ganlı gahbe. ? **HANÇER-KAMA**

Bir pirem var bin yaşar
Sıçrar duvardan aşar
Bâğleri belinledir
Yohsula gan aladır ? **HIRSIZ**

Mağ mağ bacaklı
Mağdiren bacaklı
'Mağ gürem gözlü
Mağ dölgü yüzlü ? **HİNDİ**

Hay ettim kehden
Ağzı kemikden
Başı etten ? **HOROZ**

Nene nene netten
Sahalı var etten
Ebdessiz ezan ohur
Nikâhsız avrat taşır ? **HOROZ**

Ey ahmah gişi
Ne bilin biri beşi

Bir goyun guzulamış
Anası erkek
Kuzusu dişi ? **HZ. HAVVA**

Gece gündüz yatağından çıkmaz ? **IRMAK**

Bir güçücük gındırap
Bâğleri attan endirek ? **İDRAR**

Yüzü kadife
Ortası un
İçi odun ? **İĞDE**

Beş paralık nişadır
Dünyayı giyer kuşatır ? **İĞNE**

Kadının yaptığını, erkek senede yapar ? **İMZA**

Çalı başında garga
İçi dolu kavurga ? **İNCİR**

Yedi delikli tohmah
Bunu bilmeyen ahmah ? **İNSAN BAŞI**

Sende yapışıh
Bende yapışıh
Çam ağacı
Çamda yapışıh ? **İSİM**

Dağdan gelir dak gimi
Buynuzları budak gimi
Ağilir su içer
Bağrır oğlak gimi ? **KAĞNI**

Dağdan gelir dak gibi
Kolları budak gibi
Ağilir su içer
Bağırır oğlak gibi ? **KAĞNI**

Dam ardında Keloğlan oturur ? **KALAK**

Geder leyli
Gelir leyli
Bir ayah üsdü
Durur leyli ? **KAPI**

Yasdı oluşun
Geder geder gelir ? **KAPI SÜRGÜSÜ**

Karşıdan gördüm bir kara taş
Yanına vardım dört ayak bir baş ? **KAPLUMBAĞA**

Göğden elendi yere döşendi
Zengin beğendi fakir gücendi ? **KAR**

Oturur hasır gibi
Sürürler yesir gibi ? **KAR**

Hey kumbara kumbara
Zahra çeker ambara ? **KARINCA**

Hanım uyandı
Cama dayandı
Cam gırıldı
Kana boyandı ? **KARPUZ**

Yüz üstünde iki bağ çıbığı ? **KAŞ**

Bir utanmaz zampara
Zahire çeker ambara ? **KAŞIK**

Dağdan gelir daştan gelir
Sahallı enişten gelir ? **KEÇİ**

Yatak üstünde kirli yumak ? **KEDİ**

Dağda tin tin
Derede tin tin
Tepede tin tin
İliksiz tin tin
Yine de tin tin
Yine de tin tin ? **KELEBEK**

Dam başında bitli şal ? **KIRAĞI**

Yohuşa doğru çıhmaz
İnişte ganatlanır ? **KIZAK**

Bir atım var
Bazı çullu gezer
Bazı çulsuz gezer ? **KİLİM DOKUMA TEZGÂHI**

Hey hırmandı hırmandı
Gün direğe dırmandı
Saabı gelmeyince
Gün direkten enmedi ? **KİLİT**

Garşıdan baktım al
Yanına baktım dal
Ağzıma attım bal ? **KİRAZ**

Derenin o yüzü bu yüzü
Dopdolu geyik izi ? **KİTAP**

Alacayı açtım
Mercanı saçtım ? **KOYUN DIŞKISI**

Yittim alaca açıldı
Ala boncuh saçıldı ? **KOYUN PİSLİĞİ**

Gece geder gündüz geder
Çayır söker tolu döker ? **KOYUN**

Üstünü çorap yaptım
İçini kebap yaptım
Senede bir kere kestim
Çok büyük sevap yaptım ? **KOYUN**

İki gaşıh
Duvara yapışıh ? **KULAKLAR**

Elguvan yaprağı
Evliya toprağı
Ya bunu bileceksin
Ya bu akşam öleceksin ? **KUR'AN-I KERİM**

Matlı masal
Oturmuş bakla satar
Baklanın okkası kaça dedim
Çömelmiş yüzüme bakar ? **KURBAĞA**

Dalda durur
Elde durmaz ? **KUŞ**

Aldır epesi
Yeşildir küpesi
Bunu bilmeyen
Eşek sıpası ? **KUŞBURNU**

Eşdim eşdim gurp düştü ? **KÜL KONBESİ**

Adile Hatun etlenir
Etekleri katlanır ? **LAHANA**

Garşıdan bahdım ışılar
Işılamaz fışılar
Yılan değil yaprah
Yattığı yer toprah ? **LAHANA**

Bir ocah başında iki ayah ? **MAŞA**

İstanbul'da süt pişer
Kokusu buraya düşer ? **MEKTUP**

İki derenin arasından
Bir gelin suya gider ? **MENİK-KÜÇÜK YUMAK**

Yol üstünde kitli sandık ? **MEZAR**

Çarşısı çoh nazarı yoh
Güzeli çoh gezeni yoh ? **MEZARLIK**

Hanım içerde
Saçı dışarda ? **MISIR**

İçi taş dışı taş
Gir içine dolaş ha dolaş ? **MİNARE**

Bize gel g...üne koyum ? **MİNDER**

Adım adım varmanın
Hatası var mı sormanın
Bir dalda beş almanın
Kaçı günde kaçı gölgede ? **BEŞ VAKİT NAMAZ**[343]

Ocağa saç godum
Cümle âlemi aç godum ? **ORUÇ**

Yorgan altında dana hôrür ? **OSURUK**

Al boyaya boyadım
Anayın önüne dayadım ? **ÖNLÜK**

Bir kuyuda beş kardeş çalışır ? **ÖRGÜ ŞİŞİ**

Gısacıh boylu
Gadife donlu ? **PATLICAN**

Yer altında kürklü goca ? **PIRÇALIK**

343 Beş vakit namazın iki vakti (öğle, ikindi) gündüz kılınırken kalan üç vakti (akşam, yatsı, sabah) gece kılınır.

Garanlıh yerde gatır depişir ? **PİRE**

Garadır gartal deal
Havada uçar guş deal
Altı ayahlı dördü çalışır
İkisi de boş deal ? **PİSLİK BÖCEĞİ**

Az gitti uz gitti
Dere tepe düz gitti
Altı ay bir güz gitti
Uyandı hepsi bitti ? **RÜYA**

Fırıl fırıl fırçanah
Fırıldasın bu çanah
Dağlar daşlar gırılsın
Gırılmasın bu çanah ? **RÜZGAR**

Çit çitin ağacı
Çıtılamaz ağacı
Leyliye gufer
Tırabozan ağacı ? **SAAT**

Göğden düştü göğ oğlah
Ağzında yeşil yaprah
Sana bir suvalım var
Yerinen goğ gaç kile toprah ? **SABAN DEMİRİ**

Bir nesnem var
Âsumandan âsumana asılı
Evel canlı idi şimdi candan kesili ? **SABINDIRIK**

Dağdan kestim tahtalıh
Suya goydum ağ balıh ? **SABUN**

Başa bela gözelliğe âlâ ? **SAÇ**

Dut ağacını oyarlar
İçine mâni koyarlar ? **SAZ**

Dağdan gelir daştan gelir
Bir gudurmuş aslan gelir ? **SEL**

Kağal kağal kaz gelir
Kağaltısı tez gelir
Sekil sükül ayağı var
Seksen yerde dayağı var ? **SEL**

İçeri girdim hay eyledim
Gırh gişiye pay eyledim ? **SELAM**

Barnah barnah yapısı
Göğe bakar kapısı ? **SEPET**

Ben dururum o gider ? **SES**

Parasını el alır
Dumanını yel alır ? **SİGARA**

Garanlıh odada gelin dayalı ? **SOBA**

Gat gattır gatmerdir
Yenir amma meyva deal
Soyulur amma alma deal ? **SOĞAN**

Dağdan düştü dar ala
Kuyruğunun ucu mor ala
Sekül sükül ayağı var
Seksen iki dayağı var ? **SOPA**

Bacadan bahdım ki
Ebem gök oğlağı yere çalıyor ? **SÜMÜK**

Het dedim hüt dedim
Get gapının ardında yat dedim ? **SÜPÜRGE**

Çimer çimer gazığa biner ? **SÜRGÜÇ**

El gadar yüzü var
Gırh elli gözü var
Bir tahla kılana
Bir çift sözü var ? **SÜZGEÇ**

Burdan attım kılıcı
Halep'te oynar bir ucu ? **ŞİMŞEK**

Ağzı var dili yoh
Garnı var buğarsığı yoh ? **ŞİŞE**

Yapan satar
Alan kullanır
Kullanan bilmez ? **TABUT**

El kadar kamga
Dağdan domuz indirir ? **TARAK**

Kara kediyi kuyruğundan asarlar ? **TAVA**

Matal matal matiki
Oğlu uşağı on iki
Matalın garısı
Beni gördü ağladı ? **TAVUK**

Çarığı çattım
Bacadan attım ? **TERAZİ**

Doksan dokuz olur
Yüz olmaz
Bilmeyen müslüman olmaz ? **TESBİH**

Attım atmaz
Yere batmaz
Yeminlidir
Yaya gitmez ? **TESTİ**

Geriden baktım ev gibi
Yanına vardım dev gibi
Etekleri zil çalar
Kendi pehlivan gibi ? **TREN**

Başı yeşil emir değil
Üstü kara kömür değil
İçi beyaz peynir değil
Kuyruğu var fare değil ? **TURP**

Canlı kaçtı
Cansız tuttu
İncil'de yok
Kuran bilir ? **TUZAK**

Cansız cannıyı yahaladı
Kuran geldi kurtardı ? **TUZAK**

Puhari, ağzı yuhari ? **TÜFEK**

Uzun kuyu
Dombul suyu
İçen ölür
İçmeyen kalır. **TÜFEK**

Bin biliç gözlü ? **TÜKRÜK**

Daşdandır demirdendir
Yediği hamurdandır
Dünyaları doyurur
Gendi doymaz nedendir ? **UN DEĞİRMENİ**

Çarşıdan alınmaz
Mendile gonmaz
Dadına doyulmaz ? **UYKU**

Bizim evde gişi var
Depesinde dişi var ? **MESES ÜVENDERE**

Dam ardında teke bağlı
Buynuzları köke balı ? **ÜZERLİK OTU**

Helemez hülemez
Ocah başına gelemez
Gelse de duramaz ? **YAĞ DERİSİ**

Adım atmaz
Yere batmaz
Yeminlidir
Yaya getmez ? **YAĞ KÜLEĞİ**

Hör höbe
Sör söbe
Ayağı yok
Karnı gebe ? **YASTIK**

Anayın önüne
Gidip gidip gelen neydi ? **YAYIK**

Fil fillice
Burnu eğrice·
Vallah billah
Bir gözlüce ? **YEŞİL FASULYE**

Yer altında ağ bıyıh ? **YEŞİL SOĞANIN ÇİTİLİ**

Yoldan gider yolcu değil
Ağaca çıhar insan değil
Semeri var eşek değil
Yazı yazar katip değil ? **YILAN YASTIĞI**

Burdan baktım ışılar
Yanına vardım fışılar ? **YILAN**

Burdan attım vız dedi
On iki yıldız dedi
Arabın atıyınan
Yerin guvvatıynan ? **YILDIRIM**

Gece ektim bir çoh
Sabah bahdım heç yoh ? **YILDIZ**

Garanlıh yerde gan uyuşur ? **YOĞURT**

Bir yumağım var
Sararım sararım bitmez ? **YOL**

Biyaz çarşaf üstünde
Sarı sultan oturur ? **YUMURTA**

Bu gün cuma Medine
Medine'nin adı ne
Bir şüşede iki su
Bu suların adı ne ? **YUMURTA**

Kıllı ağzını açtı
Çıplah içine kaçtı ? **YÜN ÇORAP**

Bizim bizim bizidik
Otuz iki gızıdıh
Kıran geldi gırıldıh
Bir tahtıya derildik ? **YÜN TARAĞI**

Bir gücücük fil daşı
Galdıramaz bin gişi ? **ZEHİR-AVU**

Fini fini fin daşı
Kaldıramaz bin kişi ? **ZEHİR**

Alaca bulaca
Attım yamaca ? **ZEYLE BAĞI, AĞIZ BAĞI**

Benim bir gelinim var
Gelenin elini öper
Gidenin elini öper ? **ZERZE**

Dışı katık
İçi kütük ? **ZEYTİN**

2. Cevabı İçinde Olan Bilmeceler

Gan gırmızı süt beyaz
Fındıh gabuğuna sığar
Han gapısına sığmaz ? **CEVABI KENDİSİ**

Karanlık damda cimdort
İki serçenin gözü dört
Koyun oğlu şişek
Bunu bilmeyen eşek ? **CEVABI KENDİSİ**

Karın altı karayazı
Kan kırmızı
Süt beyaz, tuz acı
Ceviz kabuğuna sığar
Kale kapısına sığmaz ? **CEVABI KENDİSİ**

Garın altı gara yazı
Gan gırmızı duz acı
Deveden doğana köşek derler
Bunu bilmeyene eşek derler ? **CEVABI KENDİSİ**

Manda balandan böyük
Kömür çuvalından gara
Ceviz kabına sınar
Gale gapısına sınmaz ? **CEVABI KENDİSİ**

Babam benim babam iken
Ben babamın oğlu iken
Babamla ben gardaşıdım. [344]**CEVABI KENDİSİ**

3. İki Cevaplı Bilmeceler
Bir ufacıh odacıh
İçi dolu gamgacıh ? **AĞIZ VE DİŞLER**

Cannı gaçar
Cansız govalar ? **AT VE ARABA**

Sarı öküzüm yattı galhmaz
Gara öküzüm gitti gelmez ? **ATEŞ VE DUMAN**

Bir gubbede iki top
Biri soğuk biri sıcak ? **AY VE GÜNEŞ**

Dilim dilim nar
Dizimece kar
Uçtu keklik
Kaldı dilbar ? **BUĞDAY VE SAMAN**

---

344 Gardaşıdım: Kar taşıdım, anlamında.

Kağıl kağıl kaz gelir
Kağıltısı tez gelir
Beş kardeş yamaç gelir ? **BURUN VE SÜMÜK**

Kimi demiş vay başım
Kimi demiş vay dişim
Kimisi de demiş ki
Dayanalım gardaşım ? **ÇELİK VE HEZEN**

Sarı öküz yattı kalkmaz
Kara öküz gitti gelmez ? **DUMAN VE KÖZ**

Bastım demir kapıya
Çıktım kanatlı yapıya ? **EYER VE AT**

Gitti gelmez
Geldi gitmez ? **GENÇLİK VE İHTİYARLIK**

Büyük kilimi silkemedim
Ufacık taşı dökemedim ? **GÖK VE YILDIZ**

Ol nedir ki girdi çıkmaz
Ol nedir ki çıktı girmez ? **HZ. İDRİS VE ŞEYTAN**[345]

Dört tatar
Bir guyuya daş atar ? **İNEĞİN MEMESİ VE SÜT KABI**

Kara inek altında
Kırmızı dana yatar ? **KAZAN VE ATEŞ**

Aşağı iner güle güle
Yuharı çıhar ağlıya ağlıya ? **KUYU VE KUYU HELKİSİ**

Zıpçıktı
Seni bu deliğe kim tıktı ? **MİNARE VE MÜEZZİN**

Yere vurdum yumruğu
Budur Hakk'ın buyruğu
Beş batman etin
Otuz batman kuyruğu ? **NAMAZ VE ORUÇ**

---

345 Hz. İdris cennete girdi ve çıkarken "ayakkabılarımı unuttum." Diyerek ikinci kez girdi ve bir daha da çıkmadı. Orada müminler için hulle (cennet elbisesi) biçmektedir. Şeytan ise, cennetten çıktı ve bir daha da girmedi. (Osman Taş, Keçili 1928, Okuryazar, 10.07.1997)

Bir ağacım var ağaçların huzuru
Yılda verir otuz salkım üzümü ? **RAMAZAN VE ORUÇ**

Yer doymaz
Gider gelmez ? **SOBA VE TÜTÜN**

Hey alamet alamet
Dibi gızıl gıyamet
Yaş vurdum kuru çıhdı
Sallallahu Muhammed ? **TANDIR VE ÇÖREK**

Tarlaların tapanı
Sallarım sapanı
Kesersiz yapı yapanın
Ustası kimidi ? **TIRPAN VE ARI**

4. Üç Cevaplı Bilmeceler
Altın teker
Pambıh atar
Nohut döker ? **AY, KAR, DOLU**

Dağda daleyman
Suda Süleyman
Bacada batman ? **GEYİK, BALIK, LOĞ TAŞI**

Suya düşer ıslanmaz
Yere düşer paslanmaz
Etini kessen seslenmez ? **GÜNEŞ, ALTIN, ÖLÜ**

Ağıçlar içinde gülsüz
Sure'ler içinde mimsiz
Canlılar içinde gansız ? **İNCİR, KEVSER SURESİ, ARI**

Bir acayip nesne gördüm kan ayak
Üç başı var, altı kulak, on ayak ? **İNEK SAĞAN KADIN, BUZAĞI, İNEK**

Zar zara bindi
Zar duvara bindi
Sahibi gelmeyince
Zar duvardan inmedi ? **KAPI, KİLİT, ANAHTAR**

Neler gördüm neler gördüm
Yer altında evler gördüm
Tuzsuz pişen aşlar gördüm
Köpürüklü taşlar gördüm ? **MEZAR, HELVA, SABIR**

Anası şişman
Babası uzun
Oğlu göğe çekilir ? **SOBA, BORU, DUMAN**

5. Dört Cevaplı Bilmeceler

Dağda tapılar
Suda çıpılar
Arşın ayahlı
Burma bıyıhlı ? **BALTA, BALIK, LEYLEK, TAVŞAN**

Kuyu, kuyunun içinde suyu
Suyunun içinde yılan
Yılanın ağzında mercan ? **GAZ LAMBASI, GAZ YAĞI, FİTİL, ATEŞ**

Keser sapı
El kitabı
Beş dalı var
Beş çiçeği ? **KOL, EL, PARMAK, TIRNAKLAR**

Ağır harman
Sivri tepe
Can alıcı
Can kurtaran ? **KOYUN, ÇOBAN, KURT, KÖPEK**

Anası şişman
Babası uzun
Kızı güzel
Oğlu gurbette gezer ? **SOBA, SOBA BORUSU, ATEŞ, DUMAN**

Ağır harman
Döner kirman
Can alıcı
Cabbar kılıcı ? **SÜRÜ, KOYUN KÖPEĞİ, KURT, ÇOBAN**

Uzun uzun urganlar
Ucunda demir hanlar
Gideni çok geleni yok
Köy büyük şahnası yok ? **YOL, KÖY, ÖLÜ, MEZAR**

6. Altı Cevaplı Bilmeceler:

Şap şap şapıldah
Şapıldağın üstünde muşuldah
Muşuldağın üstünde ışıldah
Işıldağın üstü gaya
Gayanın üstünde meydanlıh
Meydanlığın üstünde ormanlıh
Ormanlıkta cüce deve ? **DUDAK, BURUN, GÖZ, ALIN, SAÇ, BİT**

Gara dağ
Gara dağın altında galem dağ
Galem dağın altında ışıldar
Işıldarın altında mışıldar
Mışıldarın altında bir torba kıl-baş ? **SAÇ, BAŞ, GÖZ, BURUN, BIYIK, SAKAL**

KADİR PÜRLÜ

1959 yılında Sivas'ın merkez Karalar köyünde doğdu. 1969'da Karalar Köyü İlkokulunu, 1973'te Deliilyas Ortaokulunu, 1976'da Sivas Endüstri Meslek Lisesi Motor Bölümünü bitirdi. 1977 yılında Ankara Yüksek Teknik Öğretmen Okuluna kayıt oldu ve buradan 1981 yılında mezun oldu. Aynı yılın Kasım ayında Motor Bölümü Öğretmeni olarak Sivas Endüstri Meslek Lisesine atandı. Burada 1999 yılına kadar öğretmen ve idareci olarak çalıştı. 1999 yılında Sivas Dr. Sadık Ahmet Mesleki Eğitim Merkezine atandı. Halen bu kurumda öğretmen olarak görevini sürdüren Kadir Pürlü evli ve bir çocuk babasıdır.

Halkbilim alanında birçok makale ve kitaplar kaleme alan yazar 1995 yılından beri Folklor Araştırmaları Kurumu üyesidir. Bu güne kadar araştırma özelliğinde yayınlamış olduğu kitapları şunlardır:

Âşık İsmetî ile Kapı Güzeli Hikâyesi, Sivas 1989.

Âşık Talibi Kılıç, Hayatı ve Şiirleri, Sivas 1990.

Âşık Ali Dayı, Hayatı ve Şiirleri, Sivas 1992.

Âşık Feryadî, (Kutlu Özen'le birlikte), Sivas 1996.

ORTAK NO: 975-96450-3-3
ISBN: 975-96450-4-1 (1. Cilt)

DOĞAN OFSET
(346) 225 80 00